ΓΑΛΛΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

BULLETINS FRANÇAIS DE NOUVELLES SUR LA RÉVOLUTION GRECQUE

ETH | ANNÉES

1821-1822

ΕΚΔΟΣΗ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ε. ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗΣ
ANNA POURADIER DUTEIL-ΛΟΪΖΙΔΟΥ

ÉDITÉS PAR
NICOLAS E. KARAPIDAKIS
ANNA POURADIER DUTEIL-LOIZIDOU

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ PIRAEUS BANK

1821

200 ΧΡΟΝΙΑ

·ελεύθεροι·

ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΜΕ ΤΟ ΑΥΡΙΟ

2021

ΕΠΕΤΕΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ 1821-2021

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

BULLETINS FRANÇAIS DE NOUVELLES SUR LA RÉVOLUTION GRECQUE

Années 1821-1822

ΓΑΛΛΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Έτη 1821-1822

BULLETINS FRANÇAIS DE NOUVELLES SUR LA RÉVOLUTION GRECQUE

Années 1821-1822

ÉDITÉS PAR
NICOLAS E. KARAPIDAKIS
ANNA POURADIER DUTEIL-LOIZIDOU

PIRAEUS BANK

ATHÈNES 2021

ΓΑΛΛΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Έτη 1821-1822

ΕΚΔΟΣΗ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ε. ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗΣ
ANNA POURADIER DUTEIL-ΛΟΪΖΙΔΟΥ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΑΘΗΝΑ 2021

Η έκδοση πραγματοποιήθηκε
με την ευγενική υποστήριξη
της Τράπεζας Πειραιώς.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ
ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΔΟΣΗΣ
«Ανάγραμμα»

ΕΚΤΥΠΩΣΗ
Γιώργος Κωστόπουλος Γραφικές Τέχνες

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
Libro D'Oro – Ηλ. Μπουντάς-Π. Βασιλειάδης

ISBN: 978-960-89102-6-3

© Αθήνα 2021, Τράπεζα Πειραιώς,
Νικόλαος Ε. Καραπιδάκης &
Άννα Pouradier Duteil-Λοϊζίδου

Ce livre a été publié
avec l'aimable concours
de Piraeus Bank.

CONCEPTION GRAPHIC,
PAGINATION ET PRODUCTION
«Anagramme»

IMPRESSION
George Kostopoulos

RELIURE
Libro D'Oro – I. Bountas-P. Vasileiadis

ISBN: 978-960-89102-6-3

© Athènes 2021, Piraeus Bank,
Nicolas E. Karapidakis &
Anna Pouradier Duteil-Loizidou

Bulletin

Extrait des nouvelles de l'Archipel de la Natolie

Tine le 26 Décembre 1822.

Le gouvernement provisoire de la Grèce a annoncé officiellement à Tine la reddition de Napoli de Romanie par les Turcs; ainsi que la prise de la forteresse de Salamidi. La rélation la plus honorable a été faite de cette action. Le Colonel Staïo Staïopulo, surnommé parles siens le brave Colonel à la tête d'une poignée de gens est parvenu le premier à planter sur les murs la croix de J. C. et à arracher le drapeau ennemi, l'a foulé aux pieds à la vue des Turcs. Cet événement eut lieu le 11 Décembre (N. S.) la proclamation du Gouvernement grec portait que les Turcs retirés à Corinthe devaient rendre, se rendre aux armes grecques attendu qu'ils manquaient à Corinthe, et que les Turcs de l'Asie Orientale ainsi

TABLE DES MATIÈRES

PRÉFACE
de Monsieur Georges Handjinicolaou, Président du Conseil d'Administration de Piraeus Bank XII

PRÉFACE
de Monsieur Christos Megalou, Directeur Général de Piraeus Bank XVI

REMERCIEMENTS XX

INTRODUCTION 2
I. Les documents consulaires et diplomatiques, source de l'histoire 4
1. La mission des ambassadeurs et des consuls français 6
2. Les Bulletins de Nouvelles 10
II. Les représentants de la France à Constantinople en 1821 et 1822 14
1. Un ambassadeur à Constantinople malgré lui 14
III. La situation générale dans l'Empire ottoman 22
1. Mutations, dépositions, décapitations et envois en exil des dignitaires ottomans 22
IV. L'apport militaire et financier de l'Égypte et des pays barbaresques 34
V. La situation en Grèce 40
VI. Le sort des Patriarches Grégoire V et Eugène II 42
1. Le supplice du Patriarche Grégoire V 42
2. Le sort du Patriarche Eugène II 48
VII. La France face à la Révolution grecque 52
1. Mesures prises par la France 56
2. La neutralité et les difficultés pour l'appliquer 58
3. Des nouvelles mesures en 1822 60

PRÉSENTATION DES DOCUMENTS ET CRITÈRES ÉDITORIAUX 64

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου της Τράπεζας Πειραιώς,
κ. Γεωργίου Χαντζηνικολάου XIII

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
του Διευθύνοντος Συμβούλου της Τράπεζας Πειραιώς, κ. Χρήστου Μεγάλου XVII

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ XXI

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 3
I. Τα προξενικά και διπλωματικά έγγραφα ως ιστορική πηγή 5
1. Η αποστολή των Γάλλων πρέσβεων και προξένων 7
2. Τα Δελτία Ειδήσεων 11
II. Οι εκπρόσωποι της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη
το 1821 και το 1822 15
1. Πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη παρά τη βούλησή του 15
III. Η γενική κατάσταση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία 23
1. Μετακινήσεις, καθαιρέσεις, αποκεφαλισμοί και εξορίες
οθωμανών αξιωματούχων 23
IV. Η στρατιωτική και οικονομική συνεισφορά της Αιγύπτου
και των ηγεμονιών της Βόρειας Αφρικής 35
V. Η κατάσταση στην Ελλάδα 41
VI. Οι τύχες των Πατριαρχών Γρηγορίου του Ε΄ και Ευγενίου του Β΄ 43
1. Το μαρτύριο του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄ 43
2. Η τύχη του Πατριάρχη Ευγενίου του Β΄ 49
VII. Η Γαλλία μπροστά στην Ελληνική Επανάσταση 53
1. Μέτρα που πήρε η Γαλλία 57
2. Η ουδετερότητα και οι δυσκολίες τήρησής της 59
3. Νέα μέτρα το 1822 61

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΚΔΟΣΗΣ 65

LES BULLETINS DE NOUVELLES DE L'ANNÉE 1821
I. Bulletins de nouvelles de Tinos 72
II. Bulletins de nouvelles de Milos 106
III. Bulletins de nouvelles d'Égypte 118
IV. Bulletins de nouvelles de Syros 126
V. Bulletin de nouvelles de Naxos 144
VI. Bulletins de nouvelles d'Échelle Neuve 150
VII. Rapport sur les événements déroulés en Grèce en 1821 172

LES BULLETINS DE NOUVELLES DE L'ANNÉE 1822
I. Bulletins de nouvelles d'Égypte 202
II. Bulletins de nouvelles d'Échelle Neuve 210
III. Bulletins de nouvelles de Tinos 220
IV. Bulletins de nouvelles de Naxos 246
V. Bulletins de nouvelles de Syros 254
VI. Bulletins de nouvelles de Chio 262
VII. Bulletins de nouvelles de Milos et de Siphnos 306
VIII. Lettres circulaires du gouvernement provisoire de la Grèce 314
IX. Bulletin de nouvelles d'Athènes 322
X. Nouvelles de Zante 326
XI. Bulletins de nouvelles de l'Archipel 338
XII. Bulletin de nouvelles d'Hydra 402

ANNEXE : Rapport du contre-amiral Emmanuel Halgan 412

ANNOTATIONS 449

REPRODUCTION DES DOCUMENTS 521

LES NOUVELLES PAR ORDRE CHRONOLOGIQUE 528

GLOSSAIRE DE TERMES MARINS 548

GLOSSAIRE DE TERMES OTTOMANS 552

LISTE DES ILLUSTRATIONS 558

SOURCES ET BIBLIOGRAPHIE 565

INDEX GÉNÉRAL 589

ΤΑ ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1821
I. Δελτία ειδήσεων από την Τήνο 73
II. Δελτία ειδήσεων από τη Μήλο 107
III. Δελτία ειδήσεων από την Αίγυπτο 119
IV. Δελτία ειδήσεων από τη Σύρο 127
V. Δελτίο ειδήσεων από τη Νάξο 145
VI. Δελτία ειδήσεων από το Κουσάντασι 151
VII. Αναφορά για τα γεγονότα στην Ελλάδα κατά το 1821 173

ΤΑ ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1822
I. Δελτία ειδήσεων από την Αίγυπτο 203
II. Δελτία ειδήσεων από το Κουσάντασι 211
III. Δελτία ειδήσεων από την Τήνο 221
IV. Δελτία ειδήσεων από τη Νάξο 247
V. Δελτία ειδήσεων από τη Σύρο 255
VI. Δελτία ειδήσεων από τη Χίο 263
VII. Δελτία ειδήσεων από τη Μήλο και τη Σίφνο 307
VIII. Εγκύκλιοι της προσωρινής κυβέρνησης της Ελλάδας 315
IX. Δελτίο ειδήσεων από την Αθήνα 323
X. Ειδήσεις από τη Ζάκυνθο 327
XI. Δελτία ειδήσεων από το Αιγαίο 339
XII. Δελτίο ειδήσεων από την Ύδρα 403

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Αναφορά του Αντιναυάρχου Εμμανουέλ Αλγκάν 413

ΣΧΟΛΙΑ 449

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΓΓΡΑΦΩΝ 521

ΟΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ 529

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ 549

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΟΘΩΜΑΝΙΚΩΝ ΟΡΩΝ 553

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ 559

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 565

ΓΕΝΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ 589

PRÉFACE
DU PRÉSIDENT DU CONSEIL
D'ADMINISTRATION DE PIRAEUS BANK

La Révolution grecque marque la naissance de la nation grecque moderne. Nous ne sommes pas le seul état-nation à être né d'une révolution. Mais le monde scientifique du pays s'interroge encore sur la nature de cette révolution. Qu'est-ce qui l'a rendue possible ? Comment, dans la conjoncture européenne de l'époque, sommes-nous parvenus à dépasser les rivalités et à nous faire reconnaître des frontières nationales, là, aux confins de la péninsule balkanique ?

Soucieuse d'apporter une contribution significative à la commémoration de l'anniversaire de la Révolution, Piraeus Bank a choisi de soutenir la recherche primaire, d'aider les institutions académiques et d'éminents chercheurs dans l'étude d'archives grecques et étrangères et la production de connaissances nouvelles.

Le présent ouvrage satisfait pleinement à nos objectifs, puisque les informations qu'il contient, inédites et originales, enrichissent le corpus de nos connaissances sur la Révolution et apportent un éclairage totalement différent sur les évènements.

La Révolution, notamment dans sa phase première et critique, se présente comme une chronique, presque au fil des jours, à travers le regard de tiers, en l'occurrence de dignitaires de l'État français chargés de suivre et de rapporter l'évolution des évènements dans l'Orient ottoman, du moins dans une grande partie de son espace géographique.

De nombreux agents consulaires transmettaient en détail à leur administration, environ tous les quinze jours, tout ce dont ils avaient connaissance et qui touchait aux intérêts commerciaux et politiques de leur pays.

Leurs rapports relatent l'enchaînement des évènements et la vie dans les régions grecques, mais surtout ils les resituent l'un et l'autre dans le contexte historique

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Η Ελληνική Επανάσταση είναι η γενέθλιος στιγμή του σύγχρονου βίου του ελληνικού έθνους. Δεν είμαστε το μόνο έθνος-κράτος που γεννήθηκε μέσα από μια Επανάσταση. Αλλά δύο αιώνες μετά, η επιστημονική κοινότητα διερωτάται τι είδους επανάσταση ήταν. Πώς έγινε δυνατή; Πώς, και λόγω της ευρωπαϊκής συγκυρίας, καταφέραμε να ξεπεράσουμε τις αντιπαλότητες και να φθάσουμε να μας αναγνωρισθούν εθνικά σύνορα εκεί στην άκρη της βαλκανικής χερσονήσου;

Για την ουσιαστικότερη συμβολή της στην επέτειο από τη γενέθλιο αυτή πράξη, η Τράπεζα Πειραιώς επέλεξε να στηρίξει την πρωτογενή έρευνα, τα ακαδημαϊκά ιδρύματα και τους επιστήμονες της χώρας, και στην αναδίφηση ελληνικών και ξένων αρχείων για την παραγωγή νέας γνώσης.

Η παρούσα έκδοση ικανοποιεί πλήρως τις επιδιώξεις μας, καθώς οι πληροφορίες που περιέχονται σ' αυτή, άγνωστες και πρωτότυπες, προσθέτουν ένα νέο πληροφοριακό σώμα στις γνώσεις μας για την Επανάσταση και φωτίζουν με μια εντελώς διαφορετική ματιά τα γεγονότα.

Η Επανάσταση, και μάλιστα το κρίσιμο πρώτο της διάστημα, παρουσιάζεται ιδωμένη σχεδόν μέρα-μέρα, μέσα από τη ματιά των άλλων, στη συγκεκριμένη περίπτωση των επιφορτισμένων αξιωματούχων του γαλλικού κρατικού μηχανισμού με το έργο της εποπτείας και αναφοράς προς αυτόν των τεκταινόμενων στην οθωμανική Ανατολή, και μάλιστα σε ένα μεγάλο γεωγραφικό εύρος αυτής.

Πολυάριθμοι προξενικοί πράκτορες μετέδιδαν λεπτομερώς, με δεκαπενθήμερη περίπου συχνότητα, στη διοίκησή τους ό,τι έπεφτε στην αντίληψή τους και συνδεόταν με τα εμπορικά και πολιτικά συμφέροντα της χώρας τους.

Στις αναφορές τους ανασυστάται τόσο η ροή των γεγονότων, όσο και η ζωή στις ελληνικές περιοχές, κυρίως όμως και τα δύο εντάσσονται οργανικότερα στο ιστορικό

international de l'époque, nous donnant le moyen d'une analyse plus précise et d'une synthèse historique plus juste.

Le travail ardu de transcription et de traduction des documents a été effectué par Mme Anna Pouradier Duteil - Loïzidou, ex-directrice du Centre de recherches scientifiques de la République de Chypre, et par M. Nicolas Karapidakis, professeur à l'Université Ionienne et président "de l'Éphorie des archives générales de l'État".

Le résultat est un volume de centaines de pages, qui comporte une introduction historique, de longs commentaires et des gravures illustrant différents aspects de la réalité historique de l'époque.

Nous les remercions chaleureusement pour ce remarquable résultat et nous remercions également tous ceux qui ont contribué au travail éditorial et éducatif, ainsi qu'à l'exposition.

GEORGES HANDJINICOLAOU

διεθνές πλαίσιό τους, επιτρέποντας την ακριβέστερη ανάλυση και την ορθότερη ιστορική τους σύνθεση.

Το κοπιώδες έργο της μεταγραφής και μετάφρασης των τεκμηρίων πραγματοποίησαν η κα. Άννα Pouradier Duteil-Λοϊζίδου, τέως διευθύντρια του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών της Κυπριακής Δημοκρατίας και ο κ. Νικόλαος Καραπιδάκης, καθηγητής του Ιονίου Πανεπιστημίου και Πρόεδρος της Εφορείας των Γενικών Αρχείων του Κράτους. Το αποτέλεσμα είναι ένας τόμος εκατοντάδων σελίδων, εμπλουτισμένος με ιστορική εισαγωγή, εκτενή σχολιασμό και χαρακτικά που αποτυπώνουν όψεις της ιστορικής πραγματικότητας της εποχής. Τους ευχαριστούμε θερμά για το σπουδαίο αυτό αποτέλεσμα, καθώς και όλους όσοι εργάσθηκαν για να δημιουργηθεί και να ολοκληρωθεί το εκδοτικό, εκθεσιακό και εκπαιδευτικό έργο.

Γεωργιος Χαντζηνικολαου

PRÉFACE DU DIRECTEUR GÉNÉRAL DE PIRAEUS BANK

La Révolution grecque a fait et fait aujourd'hui encore, en cette année de commémoration, l'objet de nombreuses études. Mais il nous semble que les ouvrages qui resituent le cas de la Grèce dans le contexte international, ainsi que les travaux de recherche sur le regard porté par les observateurs étrangers sur la Révolution, revêtent une importance particulière.

Parmi l'éventail des actions commémoratives qu'elle a adoptées, Piraeus Bank a d'abord voulu doter les ressources scientifiques du pays des moyens et de la tribune nécessaire, d'une part pour que soient comblées d'éventuelles lacunes en matière de recherche et, d'autre part, pour que la richesse de cette connaissance nous parvienne à tous.

Les bulletins d'information de la période 1821-1822, que nous avons entre les mains, contribuent à notre connaissance de la réalité historique de la Révolution grecque et enrichissent les outils dont nous disposons pour tenter de la comprendre.

Il s'agit de correspondances régulières que les différents postes consulaires et diplomatiques français envoyaient au ministère des Affaires étrangères de leur pays, afin de rendre compte de ce qui se passait à Constantinople et dans les provinces de l'Empire ottoman. La gamme des informations qu'elles fournissent permettent de reconstituer la réalité quotidienne de nombre des régions insurgées et, dans une large mesure, le contexte diplomatique et politique européen de cette période, soit des deux premières années de la Révolution et de l'entreprise téméraire de la Guerre d'indépendance. Leur publication permet, non seulement de suivre les évènements dans le court terme, mais aussi et surtout, à travers le regard d'étrangers, et qui plus est de puissances qui ont joué un rôle déterminant dans l'issue de ces évènements, à en saisir la conjoncture internationale historique.

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΟΝΤΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Για την Ελληνική Επανάσταση έχει γραφεί και παράγεται, και κατά την τρέχουσα επετειακή συγκυρία, σημαντικός όγκος μελετών. Αυτό που συνήθως λείπει είναι η ένταξη της ελληνικής περίπτωσης στο διεθνές πλαίσιό της αλλά και η ματιά των άλλων, χρησιμότατη γι' αυτήν την ένταξη.

Κεντρική επιλογή της Τράπεζας Πειραιώς, σε μια σειρά εγχειρημάτων που υιοθετήθηκαν από αυτή στο πλαίσιο της επετείου, είναι να δοθεί στήριξη και βήμα στο επιστημονικό προσωπικό της χώρας, ώστε αφενός να καλυφθούν πιθανά ερευνητικά κενά και αφετέρου ο πλούτος της γνώσης αυτής ώστε να φθάσει σε όλους μας.

Τα Γαλλικά Δελτία Ειδήσεων της περιόδου 1821-1822, που κρατάμε στα χέρια μας, αποτελούν σημαντική συμβολή στη γνώση μας για την ιστορική πραγματικότητα της Ελληνικής Επανάστασης, αλλά και εμπλουτισμό των εργαλείων με τα οποία επιχειρούμε να την κατανοήσουμε. Πρόκειται για περιοδικές ανταποκρίσεις τις οποίες οι κατά τόπους γαλλικές προξενικές και διπλωματικές Αρχές απέστελλαν στο Υπουργείο Εξωτερικών Υποθέσεων της χώρας τους, με σκοπό να ενημερώσουν για ό,τι συνέβαινε στην Κωνσταντινούπολη και τις επαρχίες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Το εύρος των ειδήσεων που παρέχουν επιτρέπουν την ανασύνθεση της καθημερινής πραγματικότητας πολλών από τους επαναστατημένους τόπους, αλλά και σημαντικού μέρους της ευρωπαϊκής διπλωματικής και πολιτικής πραγματικότητας της περιόδου, τα δύο πρώτα κρίσιμα χρόνια της Επανάστασης, εντός της οποίας επιχειρείτο το παράτολμο εγχείρημα της Εθνεγερσίας. Η έκδοσή τους βοηθά το να παρακολουθήσουμε τα γεγονότα στη μικρή διάρκεια, αλλά κυρίως μέσω της οπτικής των ξένων πάνω σ' αυτά, και μάλιστα Δυνάμεων που είχαν καθοριστικό ρόλο στην έκβασή τους.

C'est à Mme Anna Pouradier Duteil - Loïzidou, ex-directrice du Centre de recherches scientifiques de la République de Chypre, et à M. Nicolas Karapidakis, professeur à l'Université Ionienne et président "de l'Éphorie des archives générales de l'État", que nous devons la supervision éditoriale de ce précieux ouvrage, qui a constitué une tâche particulièrement exigeante. Nous les remercions tous deux et leur sommes infiniment reconnaissants de leur diligence et de la qualité scientifique du travail accompli.

CHRISTOS MEGALOU

Το περιεχόμενο της παρούσας πολύτιμης έκδοσης επιμελήθηκαν, με ιδιαίτερο επιστημονικό μόχθο, η κα. Άννα Pouradier Duteil–Λοϊζίδου, τέως διευθύντρια του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών της Κυπριακής Δημοκρατίας, και ο κ. Νικόλαος Καραπιδάκης, καθηγητής του Ιονίου Πανεπιστημίου και Πρόεδρος της Εφορείας των Γενικών Αρχείων του Κράτους. Για την επιστημονική πληρότητα, την επιμέλεια και τον μόχθο του σημαντικού αυτού έργου, είμαστε εξαιρετικά ευγνώμονες.

Χρηστος Μεγαλου

REMERCIEMENTS

Les Bulletins d'information français que nous publions dans cet ouvrage ont été mis au jour, il y a quelques années, au cours d'une mission de recherche qu'Anna Pouradier Duteil - Loizidou réalisait aux archives du Ministère des Affaires Étrangères de France. Cependant l'occasion de les publier s'est présentée lorsque Piraeus Bank a commencé à réunir des propositions qui lui permettraient de programmer sa participation à la célébration du bicentenaire de la Révolution grecque.

Nous tenons à exprimer nos remerciements au Président du Conseil d'Administration de Piraeus Bank, Monsieur Georges Handjinicolaou, et au Directeur Général, Monsieur Christos Megalou, qui nous ont fait l'honneur d'inclure la publication de notre livre dans les actions qu'organisait la Banque à l'occasion du bicentenaire.

Nous remercions également vivement tous les cadres de Piraeus Bank avec lesquels nous avons eu la chance et le plaisir de collaborer. Des remerciements particuliers vont à Madame Angeliki Bouki, Responsable du Service des Actions Culturelles et Sociales, ainsi qu'au membre du même Service Madame Chryssa Koumoundourou, à Monsieur Loukas Petrounias, Responsable du Service Marketing, Customer Experience & Loyalty, et au membre du même Service Madame Georgia Tsiori, pour l'excellente collaboration que nous avons eue avec eux et pour le soutien moral qu'ils nous ont offert tout au long de la réalisation de l'ouvrage. Des remerciements chaleureux nous exprimons aussi à Madame Eleni Beneki, Directrice du Service «Archives Historiques de la Fondation Culturelle» de Piraeus Bank.

Nous devons également des remerciements aux professeurs Faruk Bilici (INALCO) et Theoharis Stavrides (Université de Chypre) qui nous ont aidés à identifier des termes ottomans; à Monsieur Georges Koutzakiotis, Chercheur Supérieur (Institut de Recherche Historique, Fondation Nationale de la Recherche Scientifique) qui nous a donné les noms de certains agents consulaires qui étaient installés dans les îles de l'Égée; aux Archives Générales de l'État et au Musée de la Gravure Hambis qui nous ont accordé le droit de publier les illustrations qui ornent ce livre; et à «Anagramme» pour sa fructueuse collaboration.

Pour terminer, nous remercions chaleureusement la Direction et le personnel

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Τα Γαλλικά Δελτία Ειδήσεων που εκδίδονται στο βιβλίο εντοπίστηκαν πριν μερικά χρόνια κατά τη διάρκεια μιας ερευνητικής αποστολής που η Άννα Pouradier Duteil - Λοϊζίδου πραγματοποιούσε στα αρχεία του Υπουργείου Εξωτερικών της Γαλλίας. Ωστόσο η ευκαιρία για την έκδοσή τους δόθηκε όταν η Τράπεζα Πειραιώς άρχισε να δέχεται προτάσεις με σκοπό τον προγραμματισμό της συμμετοχής της στον εορτασμό για τα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση.

Εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας στον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου της Τράπεζας Πειραιώς, κύριο Γεώργιο Χαντζηνικολάου, και στον Διευθύνοντα Σύμβουλο, κύριο Χρήστο Μεγάλου, για την τιμή που μας έκαναν να εντάξουν την έκδοση του βιβλίου μας στις επετειακές δράσεις της Τράπεζας.

Ευχαριστούμε επίσης θερμά όλα τα στελέχη της Τράπεζας Πειραιώς με τα οποία είχαμε την τύχη και τη χαρά να συνεργαστούμε. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλουμε στην κυρία Αγγελική Μπούκη, Επικεφαλής της Μονάδας Πολιτιστικών και Κοινωνικών Δράσεων, καθώς και στο στέλεχος της ίδιας Μονάδας κυρία Χρύσα Κουμουνδούρου, στον κύριο Λουκά Πετρούνια, Επικεφαλής της Μονάδας Marketing, Customer Experience & Loyalty, και στο στέλεχος της ίδιας Μονάδας κυρία Γεωργία Τσιώρη, για την άριστη συνεργασία και την ηθική στήριξη που μας πρόσφεραν καθ΄όλη τη διάρκεια της εκπόνησης του έργου. Θερμές ευχαριστίες εκφράζουμε και στην κυρία Ελένη Μπενέκη, Προϊσταμένη του Ιστορικού Αρχείου του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς.

Ευχαριστίες οφείλουμε επίσης στους καθηγητές Faruk Bilici (INALCO) και Θεοχάρη Σταυρίδη (Πανεπιστήμιο Κύπρου) για τη συμβολή τους στην ταύτιση των οθωμανικών όρων· στον κύριο Γεώργιο Κουτζακιώτη, Κύριο Ερευνητή (Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών), που μας έδωσε τα ονόματα μερικών προξενικών πρακτόρων που ήταν εγκατεστημένοι σε νησιά του Αιγαίου· στα Γενικά Αρχεία του Κράτους και στο Μουσείο Χαρακτικής Χαμπή που με μεγάλη προθυμία μας παραχώρησαν την άδεια δημοσίευσης του εικαστικού υλικού που κοσμεί το βιβλίο, και στο «Ανάγραμμα» για τη γόνιμη συνεργασία.

Τέλος, ευχαριστούμε θερμά τη Διεύθυνση και το προσωπικό των αρχείων του

des archives du Ministère des Affaires Étrangères de France, à Paris et à Nantes, de nous avoir accordé l'autorisation d'accéder aux archives et d'étudier les documents d'archive dont nous avions besoin pour cet ouvrage.

Nicolas E. Karapidakis
Anna Pouradier Duteil-Loizidou

Υπουργείου Εξωτερικών της Γαλλίας στο Παρίσι και τη Νάντη για την παραχώρηση άδειας πρόσβασης στα αρχεία, και μελέτης του αρχειακού υλικού που χρησιμοποιήθηκε για το βιβλίο.

Νικολαος Ε. Καραπιδακης
Anna Pouradier Duteil-Λοϊζιδου

1. «Greco». Ένας Έλληνας. Έγχρωμη λιθογραφία, χ.χ., 25,1 x 16,6 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Sc. Markaert. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

1. «Greco». Un Grec. Lithographie en couleur, sans date, 25,1 x 16,6 cm., d'après un dessin de Sc. Markaert. AGE – Collection de gravures.

INTRODUCTION

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

I.

LES DOCUMENTS CONSULAIRES ET DIPLOMATIQUES, SOURCE DE L'HISTOIRE

Les documents consulaires et diplomatiques français ainsi que ceux des autres pays qui, à la suite des capitulations qu'ils avaient signées avec la Sublime Porte, étaient représentés par un ambassadeur auprès des autorités ottomanes centrales, et par des agents consulaires[1] auprès des pachas gouverneurs des provinces de l'Empire ottoman, sont considérés par les historiens comme une des sources importantes de l'histoire de l'Empire ottoman et de la Méditerranée. C'est parce que ambassadeurs et consuls, et en l'occurrence ceux de la France, étaient obligés de rendre compte, régulièrement et de manière détaillée, aux autorités dont ils dépendaient de tout ce qui se passait à Constantinople, dans les différentes provinces de l'Empire et en mer Méditerranée[2].

La France, au moins, se montrait sévère à l'égard de ses agents qui n'accomplissaient pas leurs fonctions conformément aux instructions qu'ils recevaient de Paris. Rappelons, à titre indicatif, que le 1er janvier 1698, Louis Phélypeaux comte de Pontchartrain, Ministre de la Marine et Secrétaire d'État, avait déjà écrit la lettre suivante au consul de France à Chypre, François Luce :

> *J'ai receu vostre lettre du 7 no(vem)bre dernier. Comme elle ne contient aucun destail, non plus que la pluspart de celles que vous m'escrivez, de ce qui se passe dans l'eschelle[3] de Chypre, je suis bien aise de vous avertir que si vous continuyiez d'en user ainsy, cette negligence m'obligeroit de proposer au Roy[4] de vous oster*

1 Le terme *agents consulaires* désigne les consuls généraux, les consuls, les vice-consuls ainsi que les consuls et vice-consuls honoraires.

2 En hiver la mer Méditerranée était exposée à des vents très violents qui contrariaient la navigation, retardaient l'arrivée des navires à leur destination et, souvent, ils les conduisaient au naufrage. De plus, elle était infestée par des pirates qui s'emparaient des navires marchands ou des marchandises qu'ils avaient à bord.

3 Ce qu'on appelait *échelle* était à l'origine l'échelle proprement dite par laquelle, du bateau, on montait sur le port. Puis le terme a désigné les ports du Levant par lesquels se faisait le commerce.

4 Il se réfère au roi de France Louis XIV.

I.

ΤΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΗΓΗ

Τα γαλλικά προξενικά και διπλωματικά έγγραφα, όπως και αυτά άλλων χωρών που, ως συνέπεια των διομολογήσεών τους με την Υψηλή Πύλη, εκπροσωπούνταν από έναν πρέσβη στις κεντρικές οθωμανικές αρχές και από προξενικούς πράκτορες[1] στους πασάδες διοικητές των επαρχιών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, θεωρούνται από τους ιστορικούς ως μια από τις σημαντικές πηγές της ιστορίας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της Μεσογείου. Οι πρέσβεις και οι πρόξενοι, και στην περίπτωσή μας αυτοί της Γαλλίας, ήταν υποχρεωμένοι να αναφέρουν τακτικά και λεπτομερώς στις υπερκείμενες Αρχές για ό,τι συνέβαινε στην Κωνσταντινούπολη, στις διάφορες επαρχίες της Αυτοκρατορίας αλλά και γενικότερα στη Μεσόγειο.[2]

Η Γαλλία ήταν μάλιστα αυστηρή με τους λειτουργούς που δεν εκπλήρωναν τα καθήκοντά τους, συμμορφούμενοι με τις οδηγίες που έπαιρναν από το Παρίσι. Υπενθυμίζουμε, χαρακτηριστικά, ότι την 1η Ιανουαρίου του 1698, ο Λουί Φελιπό κόμης του Πονσαρτρέν (Louis Phélypeaux, comte de Pontchartrain), υπουργός Ναυτικών και γραμματέας της Επικρατείας, είχε ήδη απευθύνει την παρακάτω επιστολή προς τον Φρανσουά Λυς (François Luce) πρόξενο της Γαλλίας στην Κύπρο:

> ***Παρέλαβα την από 7η του περασμένου Νοεμβρίου επιστολή σας. Καθώς δεν περιέχει ουδεμία λεπτομέρεια, όπως δεν περιέχουν και οι υπόλοιπες που μου απευθύνετε απ' όσα συμβαίνουν στον εμπορικό σταθμό της Κύπρου,[3] είμαι σε θέση να σας ειδοποιήσω ότι αν συνεχίσετε κατά τον ίδιο τρόπο, η αμέλειά σας θα με υποχρεώσει***

1 Ο όρος ***προξενικός πράκτορας*** δηλώνει τόσο τους γενικούς προξένους, τους προξένους, τους υποπροξένους όσο και τους προξένους και υποπροξένους επί τιμή.

2 Κατά τη διάρκεια του χειμώνα η Μεσόγειος Θάλασσα ήταν εκτεθειμένη σε ισχυρούς ανέμους που εμπόδιζαν τη ναυσιπλοΐα, καθυστερούσαν τον κατάπλου των πλοίων και, συχνά, προκαλούσαν ναυάγια. Ήταν επιπλέον γεμάτη πειρατές που κούρσευαν τα σκάφη και τα εμπορεύματα που μετέφεραν.

3 Οι εμπορικοί σταθμοί (Échelles, Scale) ονομάζονται στα γαλλικά «Σκάλες», από τη σκάλα που κατέβαζαν ή σήκωναν τα πλοία σ' ένα λιμάνι. Η λέξη κατέληξε να σημαίνει όλα τα εμπορικά λιμάνια της Ανατολής.

> *vostre employ estant necess(ai)re que je sois toujours exactement informé non seulement de ce qui peut arriver qui merite attention, mais encore de la sçituation et de l'estat du commerce de la nation*[5]*, des moyens de l'augmenter, lorsq(u'i)l s'en presente, et de la conduite que tiennent les marchands françois qui resident dans l'eschelle.*[6]

Si toutes ces informations étaient nécessaires à la France, c'est parce qu'elles lui permettaient de définir sa politique extérieure et de prendre des mesures pour protéger et défendre ses intérêts commerciaux au Levant ainsi que ses ressortissants et protégés qui y étaient installés.

1. *La mission des ambassadeurs et des consuls français*

L'ambassadeur de France, comme d'ailleurs ceux des autres pays, était installé à Constantinople. Sa mission consistait à représenter le gouvernement français et les agents consulaires de France auprès de la Sublime Porte, à appliquer la politique extérieure de la France et à veiller à ce que tous les agents consulaires de son pays se conforment aux instructions reçues. Elle consistait aussi à entretenir une correspondance régulière avec tous les agents consulaires de la France, et à informer Paris[7] de ce qui se passait à Constantinople et dans les différentes provinces de l'Empire ottoman. Elle consistait enfin, dans la mesure du possible, à porter à la connaissance de Paris l'attitude que tenaient les ambassadeurs des autres pays à l'égard de la situation qui régnait dans l'Empire et des événements qui s'y déroulaient.

5 Dans les documents consulaires français, le terme *nation* désignait la communauté française, composée surtout des marchands qui étaient installés dans les villes portuaires du Levant pour promouvoir le commerce de la France.

6 Cette lettre, conservée aux Archives Nationales de France, a été déjà publiée par A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Consulat de France à Larnaca. Documents inédits pour servir à l'histoire de Chypre*, t. II (1696-1699), Centre de Recherche Scientifique, Nicosie, 1995, pp. 124-125. Finalement, François Luce s'est révélé un excellent consul à la grande satisfaction de Paris qui lui a renouvelé plusieurs fois son mandat à Chypre (*ibidem*, p. 15).

7 À savoir le Ministre des Affaires Étrangères et le Ministre de la Marine et des Colonies.

να προτείνω στον Βασιλέα[4] *την απομάκρυνσή σας, καθόσον είναι απαραίτητο να ενημερώνομαι διαρκώς όχι μόνο για ό,τι αξιοπρόσεκτο συμβαίνει, αλλά ακόμα και για τις συνθήκες και την κατάσταση του εμπορίου του έθνους μας,*[5] *για τα μέσα που παρουσιάζονται προς επαύξησή του, όπως και για τη συμπεριφορά των Γάλλων εμπόρων που διαμένουν στον σταθμό.*[6]

Όλες αυτές οι πληροφορίες ήταν απαραίτητες για τη Γαλλία καθόσον της επέτρεπαν να καθορίζει την εξωτερική πολιτική της και να παίρνει μέτρα για την προστασία και την υπεράσπιση τόσο των εμπορικών συμφερόντων της στην Ανατολή, όσο και των υπηκόων και προστατευομένων της που ήταν εγκαταστημένοι εκεί.

1. *Η αποστολή των Γάλλων πρέσβεων και προξένων*

Ο πρέσβης της Γαλλίας, όπως άλλωστε και οι πρέσβεις των άλλων χωρών, ήταν εγκαταστημένος στην Κωνσταντινούπολη. Αποστολή του ήταν να εκπροσωπεί στην Υψηλή Πύλη τη γαλλική κυβέρνηση και τους προξενικούς πράκτορες της Γαλλίας, να εφαρμόζει την εξωτερική πολιτική της Γαλλίας και να μεριμνεί ώστε οι προξενικοί πράκτορες να συμμορφώνονται με τις οδηγίες που λάμβαναν. Όφειλε επιπλέον να διατηρεί τακτική αλληλογραφία με όλους τους προξενικούς πράκτορες της Γαλλίας και να ενημερώνει το Παρίσι[7] για ό,τι συνέβαινε στην Κωνσταντινούπολη και στις διάφορες επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Και όφειλε, τέλος, στο μέτρο του δυνατού, να γνωστοποιεί στο Παρίσι τη στάση των πρέσβεων των άλλων χωρών απέναντι στην κατάσταση που επικρατούσε στην Αυτοκρατορία καθώς και στα γεγονότα που συνέβαιναν.

4 Αναφορά στον Βασιλιά της Γαλλίας Λουδοβίκο τον ΙΔ΄.

5 Στα γαλλικά προξενικά έγγραφα, ο όρος «έθνος» σήμαινε τα μέλη της γαλλικής κοινότητας, κυρίως τους εμπόρους, που ήταν εγκαταστημένοι στα λιμάνια της Ανατολής, προωθώντας το γαλλικό εμπόριο.

6 Η επιστολή, από τα Εθνικά Αρχεία της Γαλλίας, έχει δημοσιευθεί στο A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Consulat de France à Larnaca. Documents inédits pour servir à l'histoire de Chypre*, t. II (1696-1699), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique, 1995, σ. 124-125. Ο Φρανσουά Λυς αποδείχθηκε τελικά ένας εξαιρετικός πρόξενος προς μεγάλη ικανοποίηση του Παρισιού, και είδε την εντολή του ν' ανανεώνεται επανειλημμένως (στο ίδιο, σ. 15).

7 Δηλαδή τον υπουργό των Εξωτερικών και τον υπουργό των Ναυτικών και Αποικιών.

2. Άποψη του ακρωτηρίου του Σεραγιού από έναν κήπο στο Πέρα. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1846-1849, βασισμένη σε σχέδιο του Charles Édouard de Beaumont. Χαράκτης: ανώνυμος. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος).

2. La pointe du Séraï, prise d'un jardin de Péra. Gravure sur bois, 1846-1849, d'après un dessin de Charles Édouard de Beaumont. Graveur: anonyme. Musée de la gravure Hambis (Chypre).

Le rôle des agents consulaires, qui étaient accrédités auprès des pachas gouverneurs des provinces, était principalement de promouvoir le commerce de la France en Méditerranée orientale, de protéger ses ressortissants et de maintenir la paix au sein de la communauté française, chose qui n'était pas toujours facile. En tant que représentants de la France, c'est-à-dire du pays protecteur des catholiques au Levant, les agents consulaires devaient aussi apporter aide et secours aux religieux qui résidaient dans leur échelle ou qui étaient de passage. Pour mener à bien leur mission, les agents consulaires avaient obligatoirement des relations avec les autorités ottomanes locales, avec les habitants, et en particulier avec les producteurs des produits agricoles qui intéressaient la France, avec les capitaines qui accostaient l'échelle pour

3. Το λιμάνι της Κωνσταντινούπολης. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1846-1849, βασισμένη σε σχέδιο του Étienne Raffort. Χαράκτης: Léon Morel-Fatio. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος).

3. Le Port de Constantinople. Gravure sur bois, 1846-1849, d'après un dessin d'Étienne Raffort. Graveur: Léon Morel-Fatio. Musée de la gravure Hambis (Chypre).

Ο ρόλος των προξενικών πρακτόρων που ήταν διαπιστευμένοι στους πασάδες διοικητές των επαρχιών συνίστατο κυρίως στην προώθηση του γαλλικού εμπορίου στην Ανατολική Μεσόγειο, στην προστασία των Γάλλων υπηκόων και στη διατήρηση ειρηνικών σχέσεων ανάμεσα στα μέλη της γαλλικής κοινότητας· ένα καθήκον που δεν ήταν πάντα εύκολο. Ως εκπρόσωποι της Γαλλίας, δηλαδή της χώρας προστάτιδος των Ρωμαιοκαθολικών της Ανατολής, οι προξενικοί πράκτορες όφειλαν επίσης να προστατεύουν τους ανθρώπους της Εκκλησίας που διέμεναν ή ήταν περαστικοί από την Ανατολή. Για την ευτυχή εκπλήρωση της αποστολής τους, οι προξενικοί πράκτορες διατηρούσαν υποχρεωτικά σχέσεις με τις κατά τόπους οθωμανικές αρχές, με τους κατοίκους της περιοχής –ειδικά, με τους παραγωγούς των αγροτικών

charger ou décharger des marchandises et avec les passagers qui débarquaient. Ils entretenaient aussi des relations avec les agents consulaires des autres pays, établis dans la même échelle, en se gardant, pour des raisons évidentes, de révéler les uns aux autres des informations qui concernaient le commerce de leurs pays. Cependant, ils collaboraient souvent pour défendre une cause commune. Par conséquent, en raison de leur position et de leur installation dans des villes portuaires, les consuls de France étaient en mesure de connaître tous les événements qui se déroulaient dans la province où ils avaient leur résidence, et d'être informés par les capitaines de ce qui se passait en mer et dans les autres régions de l'Empire. C'est pour cette raison que les rapports qu'ils envoyaient par devoir aux autorités françaises dont ils dépendaient, à savoir à l'ambassadeur de France à Constantinople, au ministre des Affaires Étrangères et au ministre de la Marine et des Colonies à Paris,[8] sont si riches en informations.

2. *Les Bulletins de Nouvelles*

La correspondance consulaire et diplomatique française ordinaire couvre des sujets de tout genre, à savoir, le fonctionnement de l'ambassade et du consulat; les conflits entre marchands; les problèmes avec les protégés de la France; le décès des Français au Levant; le commerce import-export; les procédures pour fixer le prix de vente des produits agricoles; la navigation; les naufrages; les tremblements de terre; les maladies (peste et paludisme); les mesures que prenait la France pour empêcher la propagation de la peste; le trafic clandestin d'armes; l'envoi en France des antiquités, des vieilles monnaies et des vieux manuscrits pour enrichir les collections du roi; les missions des envoyés spéciaux du roi au Levant (inspecteurs, antiquaires, naturalistes); les conversions à l'islam; l'altération et la dévaluation des monnaies en cours; les commandements de la Sublime Porte, etc.[9] Les Bulletins

8 Les vice-consuls des îles de l'Archipel rendaient compte aussi au consul général de France à Smyrne dont ils dépendaient.

9 Pour la correspondance consulaire et diplomatique française, voir A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Consulat de France à Larnaca. Documents inédits pour servir à l'histoire de Chypre*, t. I (1660-1696), Centre de Recherche Scientifique, Nicosie, 1991; t. II (1696-1699), Centre de Recherche Scientifique, Nicosie, 1995; t. III (1700-1702), Centre de Recherche Scientifique, Nicosie, 1999; t. IV (1703-1705), Centre de Recherche Scientifique, Nicosie, 2002; t. V

προϊόντων που ενδιέφεραν τη Γαλλία–, με τους πλοιάρχους που κατέπλεαν στον εμπορικό σταθμό για φόρτωση ή εκφόρτωση και με τους επιβάτες των πλοίων που αποβιβάζονταν. Διατηρούσαν επίσης σχέσεις με τους προξενικούς πράκτορες των άλλων χωρών, τους εγκαταστημένους στον ίδιο εμπορικό σταθμό, προσέχοντας για ευνόητους λόγους να μην αποκαλύπτουν πληροφορίες που αφορούσαν στο εμπόριο της χώρας τους. Συνεργάζονταν, ωστόσο, συχνά για την υπεράσπιση των κοινών τους συμφερόντων. Κατ' επέκταση, εξαιτίας της θέσης τους και της εγκατάστασής τους στα λιμάνια, οι πρόξενοι της Γαλλίας ήταν σε θέση να γνωρίζουν όλα τα συμβαίνοντα της επαρχίας στην οποία ήταν εγκαταστημένοι, και να πληροφορούνται από τους πλοιάρχους για ό,τι συνέβαινε στη θάλασσα αλλά και σε άλλες περιοχές της Αυτοκρατορίας. Για τους παραπάνω λόγους, οι αναφορές που έστελναν κατά καθήκον στις υπερκείμενες αρχές, δηλαδή στον πρέσβη της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, στον υπουργό των Εξωτερικών και στον υπουργό των Ναυτικών και των Αποικιών στο Παρίσι,[8] είναι ιδιαιτέρως πλούσιες σε πληροφορίες.

2. *Τα Δελτία Ειδήσεων*

Η συνήθης προξενική και διπλωματική αλληλογραφία της Γαλλίας καλύπτει θέματα κάθε είδους, δηλαδή τη λειτουργία της πρεσβείας και του προξενείου· τις συγκρούσεις μεταξύ των εμπόρων· τα προβλήματα των προστατευομένων της Γαλλίας· τους θανάτους Γάλλων της Ανατολής· το εισαγωγικό και το εξαγωγικό εμπόριο· τις διαδικασίες καθορισμού των τιμών των αγροτικών προϊόντων· τη ναυσιπλοΐα· τα ναυάγια· τους σεισμούς· τις ασθένειες (πανώλη και ελονοσία)· τα μέτρα που λαμβάνονταν από τη Γαλλία για τον περιορισμό της πανώλης· το παράνομο εμπόριο όπλων· την αποστολή στη Γαλλία αρχαιοτήτων, παλαιών νομισμάτων και χειρογράφων για τον εμπλουτισμό των βασιλικών συλλογών· τις αποστολές των ειδικών απεσταλμένων του Βασιλιά στην Ανατολή (επιθεωρητών, αρχαιοσυλλεκτών, βοτανολόγων)· τους εξισλαμισμούς· την αλλοίωση και την υποτίμηση των νομισμάτων· τις διαταγές της Υψηλής Πύλης, κ.ά.[9] Τα Δελτία Ειδήσεων, αντιθέτως, και στην περίπτωσή

8 Τα υποπροξενεία του Αιγαίου αναφέρονταν επίσης στον γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη, στον οποίο και υπάγονταν.

9 Γενικά για τη γαλλική διπλωματική και προξενική αλληλογραφία, βλ. A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Consulat de France à Larnaca. Documents inédits pour servir à l'histoire de Chypre*, t. I (1660-1696), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique, 1991· t. II (1696-1699), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique, 1995· t. III (1700-1702), Λευκωσία,

de Nouvelles, par contre, et en l'occurrence ceux des années 1821-1822, se réfèrent exclusivement à la Révolution grecque et aux événements qu'elle a suscités, qui sont néanmoins nombreux.[10] De ce fait, les Bulletins de Nouvelles constituent une nouvelle source inédite et intéressante de l'histoire de cette grande Révolution qui a attiré l'attention et l'intérêt de la France et de tant d'autres pays, et qui a inspiré les hommes des arts et des lettres.

(1706-1708), Centre de Recherche Scientifique, Nicosie, 2006, et t. VI (1709-1710), Centre de Recherche Scientifique, Nicosie, 2009. Pour la correspondance consulaire vénitienne, voir N. E. Karapidakis, *Le consulat de Venise à Chypre. Documents inédits*, t. I (1719-1749), Centre de Recherche Scientifique, Nicosie, 2013 ; t. II (1750-1751), Centre de Recherche Scientifique, Nicosie, 2017 ; t. III (1752-1753), Centre de Recherche Scientifique, Nicosie, 2017. Voir aussi Th. Stavrides, *Ottoman documents from the archives of the venetian consulate of Cyprus, 1671-1765*, Cyprus Research Centre, Nicosia, 2016. Pour la correspondance consulaire britannique, voir Th. Papadopoullos, *Προξενικά έγγραφα του ΙΘ΄ αιώνος*, Centre de Recherche Scientifique, Nicosie, 1980. Pour la correspondance diplomatique de Chio, voir Ph. Argenti, *Diplomatic Archive of Chios, 1577-1841*, t. 1, Cambridge University Press, Cambridge, 1954 ; et pour la correspondance consulaire française d'Arta, voir G. Siorokas, *Το γαλλικό προξενείο της Άρτας (1702-1789)*, thèse de doctorat, Université d'Ioannina, 1980.

10 La publication des Bulletins de Nouvelles des années 1823-1830 se prépare et va paraître.

μας αυτά των ετών 1821-1822, αναφέρονται αποκλειστικά στην Ελληνική Επανάσταση και στα γεγονότα που προκάλεσε, γεγονότα που ωστόσο δεν είναι και λίγα.[10] Γι' αυτόν τον λόγο τα Δελτία Ειδήσεων αποτελούν μια ανέκδοτη και ενδιαφέρουσα πηγή για την ιστορία αυτής της μεγάλης Επανάστασης που προκάλεσε το ενδιαφέρον της Γαλλίας και τόσων άλλων χωρών, και η οποία ενέπνευσε τους ανθρώπους της διανόησης και της τέχνης.

Centre de Recherche Scientifique, 1999· t. IV (1703-1705), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique, 2002· t. V (1706-1708), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique, 2006· t. VI (1709-1710), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique, 2009. Για τη βενετική προξενική αλληλογραφία, βλ. N. E. Karapidakis, *Le consulat de Venise à Chypre. Documents inédits*, t. I (1719-1749), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique, 2013· t. II (1750-1751), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique, 2017· t. III (1752-1753), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique, 2017. Βλ. επίσης, Th. Stavrides, *Ottoman documents from the archives of the venetian consulate of Cyprus, 1671-1765*, Λευκωσία, Cyprus Research Centre, 2016. Για τη βρετανική προξενική αλληλογραφία, βλ. Θ. Παπαδόπουλλος, ***Προξενικά έγγραφα του ΙΘ' αιώνος***, Λευκωσία, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, 1980. Για τα διπλωματικά έγγραφα της Χίου, βλ. Ph. Argenti, *Diplomatic Archive of Chios, 1577-1841*, τ. 1, Καίμπριτζ, Cambridge University Press, 1954· και για τα γαλλικά προξενικά αρχεία της Άρτας, βλ. Γ. Σιορόκας, ***Το γαλλικό προξενείο της Άρτας (1702-1789)***, Ιωάννινα, δ.δ. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 1980.

10 Η δημοσίευση των Δελτίων Ειδήσεων των ετών 1823-1830 προετοιμάζεται.

II.
LES REPRÉSENTANTS DE LA FRANCE À CONSTANTINOPLE EN 1821 ET 1822

En 1821, la France n'avait pas d'ambassadeur à Constantinople en raison de la fin du mandat du marquis de Rivière et de son retour à Paris.[11] En attendant l'arrivée du nouvel ambassadeur, le marquis de La Tour-Maubourg, c'est le vicomte de Viella, Premier secrétaire de l'Ambassade, qui était chargé d'assurer l'intérim à partir de la fin octobre 1820. En principe, sa mission comme chargé d'affaires serait de courte durée parce qu'il devait, lui aussi, retourner en France.

1. *Un ambassadeur à Constantinople malgré lui*

Cependant le départ de France du nouvel ambassadeur, annoncé plusieurs fois par Paris,[12] était continuellement retardé par l'ambassadeur lui-même parce qu'il ne voulait pas exercer ces fonctions à Constantinople. Les raisons sont exposées dans la lettre suivante qu'il a envoyée, le 29 novembre 1821, au baron Pasquier,[13] ministre des Affaires Étrangères :

11 Le marquis de Rivière est arrivé à Constantinople comme ambassadeur le 4 juin 1816. Le 29 octobre 1820 il en est parti pour Paris parce qu'il avait été nommé Capitaine des gardes de Charles X, frère cadet du roi Louis XVIII (voir Ant.-Fr., comte Andreossy, *Constantinople et le Bosphore de Thrace, pendant les années 1812, 1813 et 1814, et pendant 1826*, Paris, 1828, p. 210).

12 À ce sujet, voir Centre des Archives Diplomatiques de Nantes (cité désormais C.A.D.N.), Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, lettre du 4 septembre 1821, signée par le baron Pasquier, ministre des Affaires Étrangères, et adressée au vicomte de Viella ; *ibidem*, lettre du 10 octobre 1821, signée par Rayneval, sous-secrétaire d'État au département des Affaires Étrangères, et adressée au vicomte de Viella ; *ibidem*, lettre du 1er novembre 1821, signée par le baron Pasquier, ministre des Affaires Étrangères, et adressée au vicomte de Viella.

13 Étienne, baron puis duc (en 1844) Pasquier était ministre des Affaires Étrangères de 1819 jusqu'en 1821.

II.
ΟΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ ΤΟ 1821 ΚΑΙ ΤΟ 1822

Το 1821, η Γαλλία δεν είχε πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη, αφού η εντολή του μαρκησίου ντε Ριβιέρ (marquis de Rivière) είχε λήξει και ο ίδιος είχε επιστρέψει στο Παρίσι.[11] Εν αναμονή του νέου πρέσβη, του μαρκησίου ντε Λα Τουρ Μομπούρ (marquis de La Tour-Maubourg), τα καθήκοντά του εκτελούσε προσωρινά, από τα τέλη Οκτωβρίου του 1820, ο πρώτος γραμματέας της πρεσβείας, υποκόμης ντε Βιελά (vicomte de Viella). Κατ' αρχήν η αποστολή του ως Επιτετραμμένου θα ήταν σύντομη, επειδή ανέμενε κι αυτός τον επαναπατρισμό του.

1. *Πρέσβης στην Κωνσταντινούπολη παρά τη βούλησή του*

Ωστόσο, η αναχώρηση του νέου πρέσβη από τη Γαλλία, αν και είχε αναγγελθεί επανειλημμένως από το Παρίσι,[12] αναβαλλόταν διαρκώς από τον ίδιο, επειδή δεν επιθυμούσε να ασκήσει τα καθήκοντά του στην Κωνσταντινούπολη. Εξηγεί τους λόγους του σε μια επιστολή που απευθύνει στις 29 Νοεμβρίου του 1821 στον βαρόνο Πασκιέ (baron Pasquier),[13] υπουργό των Εξωτερικών:

11 Ο μαρκήσιος ντε Ριβιέρ (de Rivière) έφθασε στην Κωνσταντινούπολη ως πρέσβης στις 4 Ιουνίου του 1816. Στις 29 Οκτωβρίου του 1820 αναχώρησε για το Παρίσι, καθόσον είχε αναλάβει διοικητής της φρουράς του Καρόλου του Ι΄, αδελφού του Βασιλιά Λουδοβίκου του ΙΗ΄, βλ. Ant.-Fr. Andreossy, *Constantinople et le Bosphore de Thrace, pendant les années **1812, 1813** et **1814**, et pendant **1826***, Παρίσι, 1828, σ. 210.

12 Γι' αυτό το θέμα, βλ. Κέντρο Διπλωματικών Αρχείων της Νάντης (στο εξής C.A.D.N.), Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, επιστολή από 4 Σεπτεμβρίου 1821, υπογεγραμμένη από τον βαρόνο Πασκιέ (baron Pasquier), υπουργό των Εξωτερικών, προς τον υποκόμη ντε Βιελά (vicomte de Viella). Στο ίδιο, επιστολή από 10 Οκτωβρίου του 1821, υπογεγραμμένη από τον Ρενεβάλ (Rayneval), υπογραμματέα της Επικρατείας στο τμήμα Εξωτερικών Υποθέσεων, προς τον υποκόμη ντε Βιελά. Στο ίδιο, επιστολή από 1ης Νοεμβρίου του 1821, υπογεγραμμένη από τον βαρόνο Πασκιέ, προς τον υποκόμη ντε Βιελά.

13 Ο Ετιέν Πασκιέ (Étienne Pasquier), βαρόνος και στη συνέχεια δούκας (από το 1844), διετέλεσε υπουργός των Εξωτερικών από το 1819 έως το 1821.

Toulon, 29 novembre 1821

Monsieur le Baron,

Je prends la liberté, au moment de mon départ, de vous rappeler le sujet des conversations que j'eus avec V(ostre) E(xcellence) au mois d'Août dernier. Après avoir pris connaissance des intentions du gouvernement au sujet de ma mission, je fus allarmé des difficultés qu'elle présentait en raison des sentiments et des opinions dont je me suis fait l'habitude pendant mon séjour à Cons(tantino)ple[14] *et je craignis fortement de ne pas convenir aux intérêts de l'État dans les circonstances présentes. Je sus faire part de mes craintes à V(ostre) E(xcellence) et je remplis ce devoir sans aucune réserve. Il parut convenable de n'avoir point égard à mes représentations et d'exiger que je remplisse des fonctions que j'avais acceptées précédemment dans un temps où je ne pouvais connaître ce qu'elles ont de contraire à mes dispositions. Des considérations d'un ordre elevé, puisqu'elles se rattachent à l'honneur, m'ôtèrent le pouvoir d'insister et il ne me reste qu'à me soumettre à une impérieuse loi. Mais en lui obéissant et en me préparant au départ, je ne renonçai, comme je le mandai alors à V(ostre) E(xcellence), ni à mes sentiments ni à mes vues sur l'unique manière de servir les intérêts du commerce et des sujets de la France à C(onstantino)ple.*

C'est là ce que je me sens le besoin de repéter à V(ostre) E(xcellence) au moment où je vais mettre à la voile, vous priant de nouveau, M(onsieur) le B(ar)on, d'avoir égard à la position difficile dans laquelle je vais me trouver, et de vouloir bien proposer au Roi[15] *d'y mettre un terme aussitôt que S(a) M(ajesté) pourra le juger convenable.*

J'ai l'honneur d'être, (et ceter)a.[16]

Embarqué à Toulon le 29 novembre 1821, le marquis de La Tour-Maubourg est arrivé à Constantinople le 26 décembre. Son voyage, qui a duré 28 jours, a été plein de péripéties aussi bien en mer qu'aux lieux où il faisait escale.[17]

14 Le marquis de La Tour-Maubourg se réfère à l'époque où il travaillait à l'ambassade comme chargé d'affaires. Ce mandat lui avait été accordé en 1808, après le départ du Général Sébastiani (voir Ant.-Fr., comte Andreossy, *Constantinople et le Bosphore de Thrace*, *op. cit.*, pp. 207-208).

15 Il se réfère au roi Louis XVIII.

16 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 68 ; A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque d'après la correspondance consulaire et diplomatique française, Année 1821*, Centre de Recherche Scientifique, Nicosie, 2018, pp. 231-232.

17 La relation de son voyage, contenue dans la lettre du 27 décembre 1821 qu'il avait envoyée au ministre des Affaires Étrangères, a été publiée par A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*, pp. 253-258.

Τουλόν, 29 Νοεμβρίου 1821

Κύριε Βαρόνε,

Παίρνω το θάρρος κατά την ώρα της αναχώρησής μου να Σας υπενθυμίσω το αντικείμενο των συζητήσεων που είχα με την Εξοχότητά Σας τον Αύγουστο. Έχοντας πληροφορηθεί για την πρόθεση της κυβέρνησης σχετικά με την αποστολή μου, θορυβήθηκα από τις δυσκολίες που παρουσίαζε εξαιτίας των προδιαθέσεων και των απόψεων που συνάντησα όσο διέμενα στην Κωνσταντινούπολη,[14] *και φοβήθηκα τα μάλα ότι δεν θα υπηρετήσω υπό τις παρούσες συνθήκες τα συμφέροντα του κράτους. Μπόρεσα να κοινοποιήσω τους φόβους μου στην Εξοχότητά Σας, κι εκπλήρωσα αυτό το καθήκον χωρίς καμία επιφύλαξη. Θεωρήθηκε αρμόζον να μην ληφθούν υπόψη τα διαβήματά μου και ν' απαιτηθεί εκ μέρους μου η εκπλήρωση καθηκόντων που είχα προηγουμένως αποδεχθεί, όταν δεν ήμουν σε θέση να γνωρίζω πόσο διαφορετικά ήταν από τις προθέσεις μου. Εκτιμήσεις ανωτέρας τάξεως, καθόσον συνδέονται με την τιμή, μ' εμποδίζουν να επιμείνω και δεν μπορώ παρά να υπακούσω στον αδήριτο νόμο. Αλλά υπακούοντας και προετοιμαζόμενος για την αναχώρηση δεν παραιτούμαι, όπως είχα ειδοποιήσει την Εξοχότητά Σας, ούτε από τις προδιαθέσεις ούτε από τις απόψεις μου σε ό,τι αφορά την υπηρεσία των εμπορικών συμφερόντων και των υπηκόων της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη.*

Και σ' αυτό το σημείο αισθάνομαι την ανάγκη να επαναλάβω στην Εξοχότητά Σας, την ώρα που επιβιβάζομαι, παρακαλώντας να τη λάβει υπόψη Της, τη δύσκολη θέση στην οποία θα βρεθώ, και να θελήσει να προτείνει στον Βασιλιά[15] *να της δώσει ένα τέλος, μόλις η Μεγαλειότητά Της θεωρήσει την ώρα κατάλληλη.*

Έχω την τιμή κ.λπ.[16]

Από την Τουλόν όπου επιβιβάστηκε στις 29 Νοεμβρίου του 1821, ο μαρκήσιος ντε Λα Τουρ Μομπούρ έφθασε στην Κωνσταντινούπολη στις 26 Δεκεμβρίου. Το ταξίδι του, που κράτησε 28 ημέρες, ήταν γεμάτο περιπέτειες τόσο στη θάλασσα όσο και στους ενδιάμεσους σταθμούς.[17]

14 Ο μαρκήσιος ντε Λα Τουρ Μομπούρ αναφέρεται στην περίοδο κατά την οποία εργαζόταν στην Πρεσβεία ως Επιτετραμμένος. Η σχετική εντολή του είχε δοθεί το 1808, μετά την αποχώρηση του στρατηγού Σεμπαστιανί (Sébastiani), βλ. Ant.-Fr. Andreossy, *Constantinople et le Bosphore de Thrace*, σ. 207-208.

15 Αναφέρεται στον Λουδοβίκο τον ΙΗ΄.

16 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 68· A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque d'après la correspondance consulaire et diplomatique française, Année* ***1821***, Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique, 2018, σ. 231-232.

17 Η έκθεση του ταξιδιού του, που περιλαμβάνεται στην επιστολή του της 27ης Δεκεμβρίου του 1821 προς τον υπουργό των Εξωτερικών, είναι δημοσιευμένη στο A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, ό.π., σ. 253-258.

Apparemment, le gouvernement français le considérait comme une personne qui possédait toutes les facultés requises pour exercer avec succès les fonctions d'ambassadeur à Constantinople parce que, le 23 janvier 1822, le nouveau ministre des Affaires Étrangères, le vicomte de Montmorency,[18] lui a écrit :

> *La mission qui vous est confiée est sans doute aussi difficile qu'importante. Mais elle n'est pas en disproportion avec les moyens de succès que vous pouvez trouver dans votre zèle éclairé, votre expérience et dans la juste confiance que vous accorde le gouvernement. J'espère encore que votre influence et l'ascendant du caractère dont vous êtes revêtu pourront vaincre les dernières irrésolutions de la S(ublime) Porte et la déterminer à un arrangement si vivement désiré par l'Europe entière.*[19]

Malgré la confiance que le gouvernement français lui exprimait, le 10 juillet 1822, le marquis de La Tour-Maubourg a demandé au vicomte de Montmorency de lui permettre de se retirer en France, et il lui a proposé de charger Adanson[20] d'assurer l'intérim jusqu'à la nomination du nouvel ambassadeur.[21]

Comme sa demande n'a pas été reçue favorablement, le marquis de La Tour-Maubourg l'a réitérée plusieurs fois. Finalement, le 22 novembre 1822, le ministre des Affaires Étrangères lui a envoyé la lettre suivante pour lui annoncer l'approbation du roi de France de le faire remplacer, et l'informer de la décision du gouvernement de nommer le comte de Beaurepaire Louragny au poste de chargé d'affaires :

> *Monsieur l'Ambassadeur,*
> *Vous avez témoigné si souvent et avec tant d'instances le désir d'avoir un suc-*

18 Mathieu-Jean-Félicité, vicomte de Montmorency, a été nommé ministre des Affaires Étrangères le 14 décembre 1821, et il a occupé ce poste jusqu'au 25 décembre 1822 (voir Archives du Ministère des Affaires Étrangères à Paris (citées désormais A.M.A.E.), série Correspondance consulaire et commerciale – Larnaca).

19 C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 69, lettre signée par le vicomte de Montmorency et adressée au marquis de La Tour-Maubourg.

20 Charles-Louis Adanson occupait à l'époque le poste de Premier Secrétaire de l'ambassade (voir H. Cordier, « Un interprète du général Brune et la fin de l'École des Jeunes de langues », *Mémoires de l'Institut de France*, Année 1911 (38-2), p. 276).

21 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 14r°, lettre du 10 juillet 1822, signée par le marquis de La Tour-Maubourg et adressée au vicomte de Montmorency.

Προφανώς, η γαλλική κυβέρνηση τον θεωρούσε ως το πρόσωπο που συγκέντρωνε τα απαραίτητα προσόντα για την επιτυχή άσκηση των καθηκόντων του πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη, αφού στις 23 Ιανουαρίου του 1822 ο νέος υπουργός των Εξωτερικών, ο υποκόμης ντε Μονμορενσί (vicomte de Montmorency),[18] του γράφει:

> ***Η αποστολή που σας έχει ανατεθεί είναι αναμφίβολα τόσο δύσκολη όσο και σημαντική. Αλλά δεν είναι δυσανάλογη προς τα μέσα τής επιτυχίας της, τα οποία μπορείτε να βρείτε χάρις στον φωτισμένο ζήλο σας, χάρις στην εμπειρία σας και χάρις στη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη που σας δείχνει η κυβέρνηση. Διατηρώ ακόμα την ελπίδα ότι η επιρροή σας και το κύρος της εξουσίας με την οποία έχετε περιβληθεί θα κατανικήσουν την αναποφασιστικότητα της Υψηλής Πύλης και θα την πείσουν ν' αποφασίσει ένα διακανονισμό που τόσο επιθυμεί ολόκληρη η Ευρώπη.***[19]

Παρά την εμπιστοσύνη που του εξέφραζε η γαλλική κυβέρνηση, ο μαρκήσιος ντε Λα Τουρ Μομπούρ ζήτησε από τον υποκόμη του Μονμορενσί, στις 10 Ιουλίου του 1822, να του επιτρέψει ν' αποσυρθεί στη Γαλλία, προτείνοντας ως προσωρινό αντικαταστάτη του τον Αντανσόν (Adanson)[20] εν αναμονή της άφιξης του νέου πρέσβη.[21]

Το αίτημά του δεν έτυχε ευμενούς αποδοχής και ο μαρκήσιος ντε Λα Τουρ Μομπούρ το επανέλαβε επανειλημμένως. Τελικά, στις 22 Νοεμβρίου του 1822, ο υπουργός των Εξωτερικών τού απηύθυνε την ακόλουθη επιστολή για να του ανακοινώσει τη συγκατάθεση του Βασιλιά της Γαλλίας στην αντικατάστασή του, ενημερώνοντάς τον για την απόφαση της κυβέρνησης να διορίσει τον κόμη ντε Μπορεπέρ Λουρανί (comte de Beaurepaire Louragny) στη θέση του Επιτετραμμένου:

> ***Κύριε πρέσβη,***
> ***Εκφράσατε τόσο συχνά και με τέτοια επιμονή την επιθυμία σας για έναν αντικατα-***

18 Ο Ματιέ-Ζαν-Φελισιτέ, υποκόμης του Μονμορενσί (Mathieu-Jean-Felicité, vicomte de Montmorency) ορίσθηκε υπουργός των Εξωτερικών στις 14 Δεκεμβρίου του 1821 και παρέμεινε σ' αυτή τη θέση έως τις 25 Δεκεμβρίου του 1822, βλ. Αρχεία Υπουργείου Εξωτερικών στο Παρίσι (στο εξής A.M.A.E.), série Correspondance consulaire et commerciale – Larnaca.

19 C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 69, επιστολή του υποκόμη ντε Μονμορενσί προς τον μαρκήσιο ντε Λα Τουρ Μομπούρ.

20 Ο Σαρλ-Λουί Αντανσόν κατείχε τη θέση του πρώτου γραμματέα της πρεσβείας, βλ. H. Cordier, «Un interprète du général Brune et la fin de l'École des Jeunes de langues», *Mémoires de l'Institut de France, Année* ***1911 (38-2)***, σ. 276.

21 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 14r°, επιστολή από 10 Ιουλίου του 1822 του μαρκήσιου ντε Λα Τουρ Μομπούρ προς τον υποκόμη ντε Μονμορενσί.

cesseur dans la mission qui vous a été confiée, que S(a) M(ajesté), ayant égard à vos représentations, s'est proposé de nommer un nouvel ambassadeur. Elle vous autorise même à ne pas attendre son arrivée[22] *et vous voudrez bien présenter au Réïs Effendi, en qualité de chargé d'affaires de France, M(onsieur) le c(om)te de Beaurepaire Louragny lorsqu'il se sera rendu à Constantinople.*

Les circonstances actuelles exigeaient que la gestion des affaires fût remise à une personne qui, arrivant directement de France, pût avoir des notions étendues et positives sur notre situation du moment, sur toutes les vues du gouvernement du Roi, et sur le système qui convient le mieux à sa politique et à sa position.

Ces considérations qui ont déterminé l'envoi d'un nouveau chargé d'affaires, revêtu du titre de premier secrétaire d'ambassade, donnent également lieu de destiner à d'autres fonctions M(onsieur) Adanson qui remplissait ce dernier emploi. Il jouira d'un traitement particulier jusqu'à ce que l'occasion de le replacer convenablement ait pu se présenter.[23]

Par la même lettre, le ministre l'a informé aussi que le comte de Beaurepaire partirait à bord de la frégate La Médée dont le commandant devait aller remplacer le contre-amiral Halgan, qui commandait la Station du Levant.

Le 15 décembre 1822, le comte de Beaurepaire était à Toulon pour s'embarquer pour Constantinople.[24] Il a dû arriver à sa destination en janvier ou février 1823 parce que le marquis de La Tour-Maubourg est resté à Constantinople jusqu'au mois de février 1823, et il continuait à envoyer des dépêches à Paris. Le 19 février 1823, cependant, il a écrit au nouveau ministre des Affaires Étrangères, le vicomte de Chateaubriand[25], pour l'informer de son départ de Constantinople le lendemain 20 février.[26]

22 Contrairement à la réglementation, qui s'applique de nos jours, qui ne permet pas à un ambassadeur d'être en poste lorsque son successeur arrive, à cette époque-là l'ambassadeur devait attendre l'arrivée de son successeur ou du chargé d'affaires, lorsque le dernier n'était pas sur place, pour pouvoir quitter son poste.

23 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 280r°-v°.

24 *Ibidem*, fol. 304r°-307v°.

25 Le vicomte de Chateaubriand a été nommé ministre des Affaires Étrangères le 25 décembre 1822 (voir A.M.A.E., Mémoires et Documents, France-Supplément, vol. 520, fol. 190r°, Lettre circulaire du 27 décembre 1822 que Paris a envoyée aux ambassadeurs de France à l'étranger).

26 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 237, fol. 87r°.

στάτη στην αποστολή που σας έχει ανατεθεί, ώστε η Μεγαλειότητά Του, εκτιμώντας τα διαβήματά σας, προτίθεται να διορίσει έναν νέο πρέσβη. Σας επιτρέπει μάλιστα να μην αναμένετε την άφιξή του[22] *και να παρουσιάσετε στον ρεΐς εφέντη τον κύριο κόμη ντε Μπορεπέρ Λουρανί ως Επιτετραμμένος της Γαλλίας, μόλις φθάσει στην Κωνσταντινούπολη.*

Οι παρούσες συνθήκες απαιτούσαν να ανατεθεί η διαχείριση των υποθέσεων σε ένα πρόσωπο το οποίο, φθάνοντας κατευθείαν από τη Γαλλία, θα είχε περισσότερες και θετικότερες γνώσεις ως προς την παρούσα κατάστασή μας, ως προς τις απόψεις της βασιλικής κυβέρνησης και ως προς το αρμοδιότερο σύστημα των πολιτικών της και των θέσεών της.

Οι παραπάνω εκτιμήσεις, που προσδιόρισαν την αποστολή ενός νέου Επιτετραμμένου με τίτλο πρώτου γραμματέα της πρεσβείας, επιτρέπουν επίσης να ανατεθούν νέα καθήκοντα στον κύριο Αντανσόν που έως τώρα εκτελούσε τα καθήκοντα του πρώτου γραμματέα· μέχρι να δοθεί η ευκαιρία της αντικατάστασής του, θα απολαμβάνει ένα ειδικό επίδομα.[23]

Με την ίδια επιστολή ο υπουργός τον ενημέρωνε ότι ο κόμης Μπορεπέρ θα αναχωρούσε με τη φρεγάτα ***Μήδεια*** (Médée), ο κυβερνήτης της οποίας θα αντικαταστούσε τον αντιναύαρχο Αλγκάν (Halgan) στη διοίκηση της Ναυτικής Μοίρας της Ανατολής.

Στις 15 Δεκεμβρίου του 1822, ο κόμης Μπορεπέρ βρισκόταν στην Τουλόν έτοιμος να επιβιβαστεί για την Κωνσταντινούπολη.[24] Θα έφθασε στον προορισμό του τον Ιανουάριο ή Φεβρουάριο του 1823, αφού ο μαρκήσιος ντε Λα Τουρ Μομπούρ έμεινε στην Κωνσταντινούπολη έως τον Φεβρουάριο του 1823, εξακολουθώντας να αναφέρει στο Παρίσι. Στις 19 Φεβρουαρίου του 1823, ωστόσο, γράφει στον νέο υπουργό των Εξωτερικών, τον υποκόμη Σατωβριάνδο (de Chateaubriand),[25] για να του ανακοινώσει την επικείμενη, στις 20 Φεβρουαρίου, αναχώρησή του από την Κωνσταντινούπολη.[26]

22 Αντιθέτως προς τις σημερινές συνήθειες κατά τις οποίες ένας πρέσβης δεν μπορεί να είναι στη θέση του όταν φθάνει ο διάδοχός του, την εποχή εκείνη ένας πρέσβης όφειλε να αναμένει την άφιξη του διαδόχου του ή ενός Επιτετραμμένου, αν αυτός δεν βρισκόταν ήδη επιτόπου, πριν αναχωρήσει.

23 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 280r°-v°.

24 Στο ίδιο, fol. 304r°-307v°.

25 Ο υποκόμης Σατωβριάνδος (de Chateaubriand) ορίσθηκε υπουργός των Εξωτερικών στις 25 Δεκεμβρίου του 1822, βλ. A.M.A.E., Mémoires et Documents, France-Supplément, vol. 520, fol. 190r°, εγκύκλιος επιστολή της 27ης Δεκεμβρίου 1822 προς τους πρέσβεις της Γαλλίας στο εξωτερικό.

26 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 237, fol. 87r°.

III.
LA SITUATION GÉNÉRALE DANS L'EMPIRE OTTOMAN

Avec l'éclatement de la Révolution grecque, la Sublime Porte s'est trouvée, apparemment, dans une situation difficile à gérer. D'après les informations que nous livre la correspondance consulaire et diplomatique française, il semble que les désordres se renouvelaient partout dans l'Empire et qu'ils étaient encouragés par l'impunité. Il semble aussi que les ordres que la Sublime Porte envoyait dans les différentes provinces de l'Empire arrivaient, souvent, avec beaucoup de retard ou ils étaient inefficaces.[27] Il semble enfin que la Sublime Porte était mal servie et parfois trahie par quelques-uns de ses officiers dans les différents postes administratifs. Car la situation permettait à ceux-ci de lui fournir de fausses informations sur l'état des provinces qu'ils gouvernaient, de ne pas se conformer à ses ordres et de tirer un très grand profit financier à l'insu de la Porte et au détriment de ses propres intérêts.[28]

1. *Mutations, dépositions, décapitations et envois en exil des dignitaires ottomans*

Au cours des années 1821-1822, le Sultan Mahmout II a procédé plusieurs fois au remaniement de son gouvernement et de celui des provinces.

27 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, lettre du 1er novembre 1821, signée par le baron Pasquier, ministre des Affaires Étrangères, et adressée au vicomte de Viella, chargé d'affaires; Annexe de ce livre (Rapport du contre-amiral E. Halgan); A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*, p. 219 et 263; C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 69, lettre du 23 janvier 1822, signée par le vicomte de Montmorency, ministre des Affaires Étrangères, et adressée au marquis de La Tour-Maubourg, ambassadeur de France à Constantinople.

28 Tel a été, entre autres, le cas du gouverneur de Chypre, Kutchuk Mehmet, et de son protecteur Deli Abdullah Pacha lorsqu'il occupait le poste de Capitan Pacha. Pour le caractère féroce qu'a déployé Kutchuk Mehmet à l'égard des habitants de l'île (Grecs, Turcs et étrangers), pour sa complicité avec le Capitan Pacha, et pour les démarches de la France pour le faire déposer, voir A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*, pp. 19-21.

III.
Η ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Με την έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης, η Υψηλή Πύλη βρέθηκε προφανώς μπροστά σε μια δύσκολα διαχειρίσιμη κατάσταση. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέχει η γαλλική διπλωματική και προξενική αλληλογραφία, η αναστάτωση επικρατούσε παντού, ενθαρρυμένη από την ατιμωρησία. Φαίνεται, επίσης, ότι οι διαταγές που στέλνονταν από την Υψηλή Πύλη στις διάφορες επαρχίες της Αυτοκρατορίας, έφθαναν με μεγάλη καθυστέρηση και ήταν αναποτελεσματικές.[27] Φαίνεται τέλος, ότι ορισμένοι αξιωματούχοι σε διάφορες διοικητικές θέσεις της Υψηλής Πύλης την υπηρετούσαν ατελώς και ορισμένες φορές προδοτικά. Οι συνθήκες ήταν τέτοιες που τους επέτρεπαν να της μεταφέρουν λανθασμένες πληροφορίες για την κατάσταση των επαρχιών της δικαιοδοσίας τους· να μην υπακούουν στις διαταγές της· να προσπορίζονται οικονομικά οφέλη εν αγνοία της και εις βάρος των συμφερόντων της.[28]

1. *Μετακινήσεις, καθαιρέσεις, αποκεφαλισμοί και εξορίες οθωμανών αξιωματούχων*

Κατά τη διάρκεια των ετών 1821-1822, ο Σουλτάνος Μαχμούτ ο Β΄ ανασχημάτισε πολλές φορές τόσο την κυβέρνησή του όσο και τις τοπικές διοικήσεις.

27 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, επιστολή από 1η Νοεμβρίου του 1821, του βαρόνου Πασκιέ, υπουργού των Εξωτερικών προς τον υποκόμη ντε Βιελά, Επιτετραμμένο. Βλ. εδώ, Παράρτημα, αναφορά του αντιναυάρχου Αλγκάν. Βλ. επίσης A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, ό.π., σ. 219 και 263, καθώς και C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 69, επιστολή από 23 Ιανουαρίου του 1822, του υποκόμη ντε Μονμορενσί, υπουργού των Εξωτερικών, προς τον μαρκήσιο ντε Λα Τουρ Μομπούρ, πρέσβη της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη.

28 Τέτοια ήταν, μεταξύ άλλων, η περίπτωση του κυβερνήτη της Κύπρου Κουτσούκ Μεχμέτ (Kutchuk Mehmet) και του προστάτη του Ντελή Αμπτουλάχ πασά (Deli Abdullah Pacha), όταν κατείχε τη θέση του καπουδάν πασά. Για τις αγριότητες που διέπραξε στην Κύπρο ο Κουτσούκ Μεχμέτ εις βάρος Ελλήνων, Τούρκων και ξένων, για τη συνενοχή του καπουδάν πασά και για τις ενέργειες της Γαλλίας με σκοπό την καθαίρεσή του, βλ. A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, ό.π., σ. 19-21.

Le 15 mars 1821, le vicomte de Viella a informé le consul de France à Chypre, Méchain,[29] que de grands changements avaient eu lieu dans l'administration ottomane centrale, et il a cité, en particulier, le cas du Réïs Efendi qui était devenu Kiahia Bey, celui d'Ahmed Bey, commissaire plénipotentiaire aux conférences entre la Porte et la Russie, qui était devenu Réïs Efendi, celui du Grand drogman de la Porte[30] qui avait été exilé et remplacé par le prince Constantinos Mourouzis[31], et celui du chargé d'affaires de la Porte à Paris qui était revenu à Constantinople en cédant son poste à Negri.[32]

En avril 1821, le grand-vizir Seyyid Ali Pacha a été déposé parce qu'il négligeait son administration ; « il s'occupait seulement de sa parure et il ne songeait qu'à son repos ».[33] Son successeur, Benderli Ali Pacha, nommé le 21 avril 1821, a occupé son poste quelques jours seulement. Le 30 avril, il a été déposé, lui aussi, car il s'était opposé au châtiment des Grecs révoltés. Ainsi, début mai, c'est *Izmirli Hacı Salih Paşa* qui est nommé grand-vizir.[34]

29 Pour le parcours professionnel de Jérôme-Isaac Méchain, son arrivée à Chypre en janvier 1820 et ses témoignages sur l'histoire de l'île au temps de la Révolution grecque, voir A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*.

30 Il s'agissait sans doute d'Ioannis Callimachis.

31 Constantinos Mourouzis n'a pas occupé longtemps le poste du Grand drogman de la Porte puisque le 4 avril 1821 (calendrier julien), lundi de la Semaine Sainte, il fut exécuté par ordre du Sultan. Pour les raisons de son exécution, voir A. Despotopoulos, « Η στάση του Σουλτάνου ύστερα από την έναρξη της Επαναστάσεως στην Ελλάδα. Νέοι άγριοι διωγμοί. Απαγχονισμός του Πατριάρχη », ***Ιστορία του Ελληνικού Έθνους***, t. 12, Ekdotiki Athinon, Athènes, 1975, pp. 130-131.

32 Voir A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*, pp. 51-52.

33 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, Traduction en français du *khatti chérif* qui a été adressé au grand-vizir Benderli Ali Pacha. La traduction, datée du 8 mai 1821, a été faite par A. J. Dulaurres, drogman de 1ère classe de l'ambassade de France à Constantinople.

34 Voir la traduction en français du *khatt* impérial qui a été adressé au grand-vizir *Izmirli Hacı Salih Paşa*, publiée par A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*, pp. 62-64.

Στις 15 Μαρτίου του 1821, ο υποκόμης ντε Βιελά ενημέρωνε τον Γάλλο πρόξενο στην Κύπρο, Μεσέν (Méchain),[29] ότι είχαν επέλθει μεγάλες κυβερνητικές αλλαγές, αναφέροντας την περίπτωση του ρεΐς εφέντη που είχε μεταπέσει σε κεγαχιά εφέντη· την περίπτωση του Αχμέτ μπέη, πληρεξούσιου επίτροπου των συνδιασκέψεων με τη Ρωσία, που είχε αναβαθμιστεί σε ρεΐς εφέντη· την περίπτωση του μεγάλου δραγουμάνου (διερμηνέα) της Πύλης,[30] που εξορίστηκε και αντικαταστάθηκε από τον πρίγκιπα Κωνσταντίνο Μουρούζη·[31] του Επιτετραμμένου της Πύλης στο Παρίσι που ανακλήθηκε στην Κωνσταντινούπολη παραχωρώντας τη θέση του στον Θεόδωρο Νέγρη.[32]

Τον Απρίλιο του 1821, ο μεγάλος βεζίρης Σεΐντ Αλή πασάς (Seyyid Ali Pacha) καθαιρέθηκε, με την αιτιολογία ότι αμελούσε τα καθηκοντά του: «Ασχολούνταν μόνον με τον στολισμό του και δεν ενδιαφεροταν παρά για την ανάπαυσή του».[33] Ο διάδοχός του, Μπεντερλή Αλή πασάς (Benderli Ali Pacha), διορισμένος την 21η Απριλίου του 1821, παρέμεινε στη θέση του μόνο για λίγες ημέρες. Καθαιρέθηκε επίσης στις 30 Απριλίου, επειδή εναντιώθηκε στην τιμωρία των επαναστατημένων Ελλήνων. Ως συνέπεια, στις αρχές του Μαΐου, διορίστηκε μεγάλος βεζίρης ο Ισμυρλή Χατζή Σαλίχ πασάς (*Izmirli Hacı Salih Paşa*).[34]

29 Για την επαγγελματική προϋπηρεσία του Ζερόμ-Ισαάκ Μεσέν (Jérôme-Isaac Méchain), την άφιξή του στην Κύπρο τον Ιανουάριο του 1820 καθώς και για τις μαρτυρίες του για την ιστορία της Κύπρου τον καιρό της Ελληνικής Επανάστασης, βλ. A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, ό.π.

30 Επρόκειτο για τον Ιωάννη Καλλιμάχη.

31 Ο Κωνσταντίνος Μουρούζης δεν έμεινε για καιρό στη θέση του μεγάλου δραγουμάνου της Πύλης, αφού στις 4 Απριλίου του 1821 (π.η.), τη Μεγάλη Δευτέρα, εκτελέστηκε μετά από σουλτανική διαταγή. Για τους λόγους της εκτέλεσής του, βλ. Α. Δεσποτόπουλος, «Η στάση του Σουλτάνου ύστερα από την έναρξη της Επαναστάσεως στην Ελλάδα. Νέοι άγριοι διωγμοί. Απαγχονισμός του Πατριάρχη», ***ΙΕΕ***, τ. ΙΒ΄, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1975, σ. 130-131.

32 Βλ. A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, ό.π., σ. 51-52.

33 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, μετάφραση στα γαλλικά του Χάτι σερίφ (Khatti chérif) που απευθύνθηκε στον μεγάλο βεζίρη Μπεντερλή Αλή πασά (Benderli Ali Pacha). Η μετάφραση, με ημερομηνία από 8 Μαΐου του 1821, έγινε από τον A. Z. Ντυλόρ (A. J. Dulaurres), δραγουμάνο πρώτης τάξεως της γαλλικής πρεσβείας της Κωνσταντινούπολης.

34 Βλ. τη γαλλική μετάφραση του αυτοκρατορικού Χατ, που εστάλη στον μεγάλο βεζίρη Ισμυρλή Χατζή Σαλίχ πασά (*Izmirli Hacı Salih Paşa*), στο A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, ό.π., σ. 62-64.

4. Ο Χουρσίτ πασάς. Λιθογραφία, χ.χ., 19,7 x 12,1 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

4. Chourchid. Lithographie, sans date, 19,7 x 12,1 cm. AGE – Collection de gravures.

5. Ο Μιαούλης και ο Σουλτάνος Μαχμούτ ο Β΄. Λιθογραφία, 1838, 28,5 x 20 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

5. Miaulis et Mahmud II. Lithographie, 1838, 28,5 x 20 cm. AGE – Collection de gravures.

Au cours de l'année 1821, le Capitan Pacha, Deli Abdullah Pacha a été remplacé par Nasuhzade Ali Pacha[35].

Le 6 novembre 1821, le vicomte de Viella a informé les consuls de France de nouveaux changements des dignitaires survenus dans l'administration ottomane centrale.[36]

En 1822, la situation de l'administration ottomane n'était pas meilleure. Le 18 janvier 1822, l'ambassadeur de France a informé Paris que « le defterdar-effendi (ministre des Finances) vient d'être déposé et nommé sur le champ Intendant du gouvernement d'Erz-roum[37]. Il en a revêtu le caftan ». Il l'a informé aussi que « le Kissédar (chef du bureau du contrôle général), Moustafa-Effendi, vient d'être nommé defterdar » et que « Ali effendi, préfet de la ville, est déposé ». Il l'a informé enfin que « Nezif effendi, ancien intendant général de l'artillerie, conducteur de la caravane des pèlerins et garde du trésor que S(a) M(ajesté) envoie à la Mecque, est nommé Chéhir Emini ».[38]

Le 25 juin 1822, le Capitan Pacha a été déposé et l'ambassade de France, ayant appris la nouvelle à 7 heures du soir, en a informé aussitôt Paris :

> *On annonce à l'instant même la déposition du Capitan Pacha, Ali Pacha, et son remplacement par Cara Mehemmed Pacha, ancien Toptchi-Bachi, qui avait été confirmé avant-hier dans le gouvernement d'Angora (et) de Kenghry (Asie-Mineure), et qui se trouve à Patras, depuis quatre mois, à la tête de l'expédition partie des Dardanelles au commencement de cette année.*[39]

35 Albanais, connu aussi sous le nom de Kara Ali Pacha.

36 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 62, lettre adressée à Méchain, consul de France à Chypre.

37 Il s'agit d'Erzeroum ou Erzurum, anciennement *Theodosiopolis*, ville de Turquie, chef-lieu de province dans l'ancienne Arménie (voir Grand Larousse Encyclopédique, t. 4).

38 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 235, fol. 40v°, Bulletin de nouvelles envoyé par l'ambassade au ministre des Affaires Étrangères.

39 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 235, fol. 415v°.

Κατά τη διάρκεια του 1821, ο καπουδάν πασάς Ντελή Αμπτουλάχ πασάς (Deli Abdullah pacha) αντικαταστάθηκε από τον Καρά Αλή πασά (Nasuhzade Ali Pacha Kara Ali Pacha).[35]

Στις 6 Νοεμβρίου του 1821, ο υποκόμης ντε Βιελά ενημέρωσε τους Γάλλους προξένους σχετικά με τις αλλαγές αξιωματούχων που είχαν επιτελεσθεί στην κεντρική οθωμανική διοίκηση.[36]

Το 1822, η κατάσταση της οθωμανικής διοίκησης δεν ήταν καλύτερη. Στις 18 Ιανουαρίου του 1822, ο πρέσβης της Γαλλίας ενημέρωνε το Παρίσι ότι «ο δεφτερδάρης εφέντης (υπουργός των Οικονομικών) καθαιρέθηκε και επιφορτίσθηκε με τη διοίκηση του Ερζερούμ.[37] Και ενδύθηκε το αντίστοιχο με τη θέση του καφτάνι». Ενημέρωνε επίσης ότι «ο κεσνεντάρης (επικεφαλής των φορολογικών υπηρεσιών) Μουσταφά εφέντη, διορίστηκε δεφτερδάρης» και ότι «ο Αλή εφέντης, έπαρχος της Πόλης καθαιρέθηκε». Ενημέρωνε, τέλος, ότι «ο Νεζίμ εφέντης, πρώην διοικητής Πυροβολικού, επικεφαλής πομπής προσκυνητών και θησαυροφύλακας του θησαυρού που η Μεγαλειότητά Του αποστέλλει στη Μέκκα, διορίστηκε σεχίρ εμινί (Chéhir Emini)».[38]

Στις 25 Ιουνίου του 1822, ο καπουδάν πασάς καθαιρέθηκε και ο πρέσβης της Γαλλίας, μαθαίνοντας το νέο στις 7 το βράδυ, ενημέρωνε το Παρίσι:

> ***Ανακοινώθηκε μόλις η καθαίρεση του καπουδάν πασά, Αλή πασά, και η αντικατάστασή του από τον Καρά Μεχμέτ πασά (Cara Mehemmed Pacha) πρώην τοπιτζίμπαση (Toptchi-Bachi), στον οποίον μόλις πρόσφατα είχε ανατεθεί η διοίκηση της Άγκυρας και του Κένγκρυ (Kenghry) (Μικρά-Ασία), ενόσω βρισκόταν από τετραμήνου στην Πάτρα, επικεφαλής της εκστρατείας που ξεκίνησε από τα Δαρδανέλια την αρχή του παρόντος έτους.***[39]

35 Αλβανικής καταγωγής, γνωστός επίσης ως Καρά Αλή πασάς (Kara Ali Pacha).

36 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 62, επιστολή προς Μεσέν, πρόξενο της Γαλλίας στην Κύπρο.

37 Πρόκειται για το Ερζερούμ ή Ερζουρούμ, την αρχαία Θεοδοσιούπολη, πόλη της Τουρκίας, πρωτεύουσα επαρχίας στην περιοχή της αρχαίας Αρμενίας, βλ. Grand Larousse Encyclopédique, τ. 4.

38 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 235, fol. 40v°, Δελτίο Ειδήσεων της πρεσβείας προς τον υπουργό των Εξωτερικών.

39 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 235, fol. 415v°.

Mais Kara Mehmet Pacha n'a pas pu profiter de son nouveau poste de Capitan Pacha parce qu'il est décédé à Patras « des suites d'une blessure ».[40]

Le 28 juillet 1822, l'ambassade de France a livré à Paris les informations suivantes concernant Emin Vahit Pacha :

> *Emin Vahit Pacha, qui commandait à Chio lors des malheurs de cette ile et qui passe pour les avoir causés par sa mauvaise conduite, avait été déposé il y a quelque temps. Il vient d'être envoyé en exil à Chypres, et cette disposition est regardée ici comme un arrêt de mort. Il est rare que les personnes exilées dans cette ile en reviennent jamais.*[41]

Vers la fin de l'année 1822, plusieurs dignitaires ont été exilés et d'autres ont été rappelés de l'exil, grâce à leur fortune, pour être nommés à des postes administratifs.[42] Un rappel de l'exil avait eu lieu aussi à l'occasion de la naissance, le 19 février, du Prince Sultan Muhamed[43]. À cette occasion, le Sultan Mahmout II avait décidé d'accorder sa grâce à quelques personnages distingués qu'il avait précédemment envoyés en exil. Parmi eux se trouvaient trois dignitaires de haut rang qui avaient été exilés en 1821, au commencement de la Révolution grecque, parce qu'ils avaient manifesté une opinion modérée et conseillé à la Porte « d'empêcher les éclats du fanatisme de la populace ».[44]

Le 10 novembre 1822, le grand-vizir Salih Pacha a été déposé et exilé à Gallipoli, et le Sultan a procédé à la nomination de Déli Abdullah Pacha, ancien Capitan Pacha, gouverneur d'Angora, chargé de la garde de la rive asiatique du Bosphore.[45]

40 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 36r°. Voir aussi dans le présent livre le Bulletin de nouvelles de Siphnos du 29 août 1822 (Unité XI : doc. 4).

41 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 92v°.

42 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236.

43 Ce Prince est décédé le 25 septembre de la même année, à l'âge de 7 mois et 6 jours (voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 182r°).

44 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 235, fol. 103r° et 105v°-106v°, Bulletins de Nouvelles que l'ambassade de France a envoyés au ministre des Affaires Étrangères.

45 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 265r°, Bulletin de Nouvelles envoyé par l'ambassade de France au ministre des Affaires Étrangères. Voir aussi fol. 288r°.

Αλλά ο Καρά Μεχμέτ πασάς δεν μπόρεσε να επωφεληθεί από τη νέα του θέση ως καπουδάν πασάς, καθώς απεβίωσε στην Πάτρα «εξαιτίας του τραυματισμού του».[40]

Στις 28 Ιουλίου του 1822, η πρεσβεία της Γαλλίας μετέφερε στο Παρίσι τις ακόλουθες πληροφορίες σχετικές με τον Εμίν Βαχίτ πασά (Emin Vahid pacha):

> ***Ο Εμίν Βαχίτ πασάς, που διοικούσε τη Χίο όταν συνέβη η καταστροφή της και της οποίας και θεωρείται αυτουργός εξαιτίας της κακής συμπεριφοράς του, καθαιρέθηκε εδώ και λίγο καιρό. Μόλις εξορίστηκε στην Κύπρο, και αυτό θεωρείται εδώ ως καταδίκη σε θάνατο. Είναι σπάνιο να επιστρέφουν όσοι εξορίσθηκαν σ' αυτό το νησί.***[41]

Προς τα τέλη του 1822, πολλοί αξιωματούχοι εξορίσθηκαν, ενώ άλλοι ανακλήθηκαν από την εξορία, χάρις στην καλή τους τύχη, για να διορισθούν σε διοικητικές θέσεις.[42] Μια τέτοια ανάκληση συνέβη προς τιμήν της γέννησης, στις 19 Φεβρουαρίου, του πρίγκιπα-διαδόχου Μωάμεθ.[43] Με αυτή την ευκαιρία ο Σουλτάνος Μαχμούτ ο Β' είχε αποφασίσει να απονείμει χάρη σε μερικά σημαίνοντα πρόσωπα, που είχε προηγουμένως εξορίσει. Ανάμεσά τους τρεις υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι, εξορισμένοι το 1821, από τις αρχές της Ελληνικής Επανάστασης, επειδή είχαν επιδείξει μετριοπαθή στάση και συμβουλεύσει την Πύλη «να εμποδίσει τις εκρήξεις φανατισμού του πλήθους».[44]

Στις 10 Νοεμβρίου του 1822, ο μεγάλος βεζίρης Σαλίχ πασά (Salih pacha), καθαιρέθηκε και εξορίσθηκε στην Καλλίπολη. Ο Σουλτάνος προχώρησε στον διορισμό του Ντελή Αμπτουλάχ πασά, πρώην καπουδάν πασά, κυβερνήτη της Άγκυρας, επιφορτισμένο με τη φύλαξη της ασιατικής όχθης του Βοσπόρου.[45]

40 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 36r°. Βλ. επίσης εδώ το Δελτίο Ειδήσεων από τη Σίφνο, ημερ. 29 Αυγούστου 1822 (Ενότητα XI: έγγρ. 4).

41 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 92v°.

42 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236.

43 Ο πρίγκιπας απεβίωσε στις 25 Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους, σε ηλικία 7 μηνών και 6 ημερών, βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 182r°.

44 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 235, fol. 103r° και 105v°-106v°, Δελτία Ειδήσεων της πρεσβείας της Γαλλίας προς τον υπουργό των Εξωτερικών.

45 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 265r°, Δελτίο Ειδήσεων της πρεσβείας της Γαλλίας προς τον υπουργό των Εξωτερικών. Βλ. επίσης στο ίδιο, fol. 288r°.

Début décembre, le *nişancı* Halet Efendi a été décapité par ordre du Sultan «à cause de sa dureté et méchanceté».[46]

Parallèlement au remaniement du gouvernement central, la Sublime Porte a procédé aussi, au cours des années 1821-1822, aux mutations, remplacements, dépositions et, souvent, envois en exil des gouverneurs qu'elle avait nommés dans les provinces de l'Empire. Pour n'en citer que quelques exemples, nous renvoyons les lecteurs aux Bulletins de Nouvelles que nous publions dans ce livre qui livrent des informations sur les changements qui se sont effectués dans l'administration ottomane à Chio,[47] à Smyrne[48] et à Kouch-Adasi[49], nommé Échelle Neuve[50] dans les documents.

46 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 302r°.

47 Voir Bulletins de Nouvelles de 1822, Unité VI: doc. 4, nouvelles du 2 et 4 juin; *ibidem*, doc. 5, nouvelles du 9 juin. Voir aussi Bulletins de Nouvelles de 1822, Unité XI: doc. 6, nouvelles du 12 octobre; *ibidem*, nouvelles du 14 octobre. Voir enfin Bulletins de Nouvelles de 1822, Unité VI: doc. 6, nouvelles du 6 novembre.

48 Voir Bulletins de Nouvelles de 1821, Unité VI: doc. 1, nouvelles du 13 septembre; Bulletins de Nouvelles de 1822, Unité XI: doc. 6, nouvelles du 12 octobre.

49 Kouch-Adasi (l'île des oiseaux) est situé sur la côte de l'Asie Mineure, en face de Samos.

50 Voir Bulletins de Nouvelles de 1821, Unité VI: doc. 1, nouvelles du 13 septembre; *ibidem*, nouvelles du 22 septembre. Voir aussi Bulletins de Nouvelles de 1822, Unité II: doc. 1.

Στις αρχές Δεκεμβρίου, ο νιχαντζή Χαλέτ εφέντη αποκεφαλίστηκε με σουλτανική διαταγή «εξαιτίας της σκληρότητας και αγριότητάς του».[46]

Παράλληλα με τους ανασχηματισμούς της κεντρικής κυβέρνησης, η Υψηλή Πύλη προέβη κατά τα έτη 1821-1822 σε μετακινήσεις, αντικαταστάσεις, καθαιρέσεις και, συχνά, σε εξορίες των κυβερνητών που είχαν διορισθεί σε επαρχίες της Αυτοκρατορίας. Για να μείνουμε σε μερικά μόνο παραδείγματα, παραπέμπουμε τον αναγνώστη στα Δελτία Ειδήσεων που δημοσιεύονται εδώ και τα οποία πληροφορούν για τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στην οθωμανική διοίκηση της Χίου,[47] της Σμύρνης[48] και του Κουσάντασι,[49] του ονομαζόμενου στα κείμενα Échelle Neuve[50].

46 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 302r°.

47 Βλ. Δελτία Ειδήσεων του 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 4, ειδήσεις από 2 και 4 Ιουνίου. Στο ίδιο, έγγρ. 5, ειδήσεις από 9 Ιουνίου. Βλ. επίσης Δελτία Ειδήσεων του 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 6, ειδήσεις από 12 Οκτωβρίου. Στο ίδιο, ειδήσεις από 14 Οκτωβρίου. Βλ. τέλος Δελτία Ειδήσεων του 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 6, ειδήσεις από 6 Νοεμβρίου.

48 Βλ. Δελτία Ειδήσεων του 1821, Ενότητα VI: έγγρ. 1, ειδήσεις από 13 Σεπτεμβρίου· Δελτία Ειδήσεων του 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 6, ειδήσεις από 12 Οκτωβρίου.

49 Kouch-Adasi (το νησί των πτηνών), απέναντι από τη Σάμο.

50 Βλ. Δελτία Ειδήσεων του 1821, Ενότητα VI: έγγρ. 1, ειδήσεις από 13 Σεπτεμβρίου. Στο ίδιο, ειδήσεις από 22 Σεπτεμβρίου. Βλ. επίσης Δελτία Ειδήσεων του 1822, Ενότητα II: έγγρ. 1.

IV.
L'APPORT MILITAIRE ET FINANCIER DE L'ÉGYPTE ET DES PAYS BARBARESQUES

Au problème de la mauvaise administration et de l'anarchie militaire[51], qui régnaient dans l'Empire ottoman, s'ajoutait la difficulté de la Sublime Porte d'affronter l'insurrection des Grecs. Pour y parvenir, elle avait besoin d'augmenter ses forces militaires et navales, et de se procurer de l'argent et des provisions de bouche. Ainsi, elle a demandé à Mehmet Ali Pacha, vice-roi d'Égypte, de la secourir. Elle a aussi obtenu de l'aide de Tunis, Alger et Tripoli de Barbarie.

Au cours de l'année 1821, Mehmet Ali Pacha a envoyé, à plusieurs reprises, au Sultan des navires de guerre pour renforcer la flotte turque.[52] En été 1821, il a fourni à Constantinople des munitions de bouche et d'autres marchandises.[53] En septembre, il a expédié à Constantinople 132 caisses d'argent et une quantité de nitre.[54] De plus, ayant reçu l'ordre de Constantinople d'envoyer des troupes en Crète, qui était en pleine insurrection, Mehmet Ali Pacha a conféré le commandement de cette expédition à Hassan Pacha, et a fait embarquer les troupes en question à bord des navires de guerre d'Égypte, de Tunis et de Tripoli de Barbarie.[55] Par ailleurs la contribution d'Alger, de Tripoli de Barbarie et de Tunis au renfort des forces navales du Sultan n'était pas négligeable.[56]

51 Voir A. Yaycioglu, *Partners of the Empire. The Crisis of the Ottoman Order in the Age of Revolutions*, Stanford : Stanford University Press, 2016. Voir aussi Bulletins de Nouvelles de 1822, Unité II : doc.1.

52 Voir Bulletins de Nouvelles de 1821, Unité I : doc. 1, nouvelles du 17 août ; *ibidem*, doc. 2, nouvelles du 18 août ; Unité II : doc. 1 ; Unité III : doc. 1, nouvelles du 16 au 28 août ; Unité III : doc. 1, nouvelles du 28 août au 12 septembre.

53 Voir Bulletins de Nouvelles de 1821, Unité III : doc. 1, nouvelles du 16 au 28 août ; *ibidem*, nouvelles du 28 août au 12 septembre.

54 Voir Bulletins de Nouvelles de 1821, Unité III : doc. 1, nouvelles du 12 au 25 septembre ; voir aussi Annexe.

55 Voir Bulletins de Nouvelles de 1821, Unité III : doc. 1, nouvelles du 12 au 25 septembre.

56 Voir Bulletins de Nouvelles de 1821, Unité III : doc. 1, nouvelles du 28 août au 12 septembre ; Unité I : doc. 6, nouvelles du 29 décembre ; Unité I : doc. 4, nouvelles du

IV.

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΗΓΕΜΟΝΙΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Στο πρόβλημα της κακής διοίκησης και της στρατιωτικής αναρχίας,[51] που κυριαρχούσαν στην Αυτοκρατορία, έρχονταν να προστεθούν οι δυσκολίες που είχε η Πύλη στην αντιμετώπιση της ελληνικής εξέγερσης. Για να επιτύχει τον σκοπό της, χρειαζόταν ν' αυξήσει τις χερσαίες και ναυτικές της δυνάμεις, καθώς και να προμηθευθεί χρήματα και εφόδια. Ζήτησε έτσι τη βοήθεια του Μεχμέτ Αλή, αντιβασιλέα της Αιγύπτου. Εξασφάλισε, επίσης, τη βοήθεια της Τυνησίας, της Αλγερίας και της Τρίπολης.

Το 1821 ο Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου έστειλε στον Σουλτάνο, πάνω από μια φορά, πολεμικά πλοία για την ενίσχυση του τουρκικού στόλου.[52] Το καλοκαίρι του 1821 προσέφερε στην Κωνσταντινούπολη τρόφιμα και άλλα εφόδια.[53] Τον Σεπτέμβριο έστειλε 132 κιβώτια με νομίσματα και μια ποσότητα νατρίου.[54] Έχοντας επιπλέον πάρει τη διαταγή της Κωνσταντινούπολης να στείλει στρατεύματα στην Κρήτη, τότε σε πλήρη εξέγερση, ο Μεχμέτ Αλή ανέθεσε τη διοίκηση της αποστολής στον Χασάν πασά (Hassan Pacha) και επιβίβασε τα σχετικά στρατεύματα στα πολεμικά πλοία της Αιγύπτου, της Τυνησίας και της Τρίπολης.[55] Η συνεισφορά άλλωστε της Αλγερίας, της Τρίπολης και της Τυνησίας προς τις ναυτικές δυνάμεις του Σουλτάνου δεν ήταν αμελητέα.[56]

51 Βλ. A. Yaycioglu, *Partners of the Empire. The Crisis of the Ottoman Order in the Age of Revolutions*, Στάνφορτ, Stanford University Press, 2016. Βλ. και εδώ Δελτία Ειδήσεων του 1822, Ενότητα ΙΙ: έγγρ. 1.

52 Βλ. Δελτία Ειδήσεων του 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, ειδήσεις από 17 Αυγούστου· στο ίδιο, έγγρ. 2, ειδήσεις από 18 Αυγούστου· Ενότητα ΙΙ: έγγρ. 1· Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, ειδήσεις από 16 έως 28 Αυγούστου και ειδήσεις από 28 Αυγούστου έως 12 Σεπτεμβρίου.

53 Βλ. Δελτία Ειδήσεων του 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, ειδήσεις από 16 έως 28 Αυγούστου και από 28 Αυγούστου έως 12 Σεπτεμβρίου.

54 Βλ. Δελτία Ειδήσεων του 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, ειδήσεις από 12 έως 25 Σεπτεμβρίου. Βλ. και Παράρτημα.

55 Βλ. Δελτία Ειδήσεων του 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, ειδήσεις από 12 έως 25 Σεπτεμβρίου.

56 Βλ. Δελτία Ειδήσεων του 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, ειδήσεις από 28 Αυγούστου έως 12 Σεπτεμβρίου· Ενότητα Ι: έγγρ. 6, ειδήσεις από 29 Δεκεμβρίου· Ενότητα Ι: έγγρ.

Au cours des premiers mois de l'année 1822, Mehmet Ali Pacha, se conformant à l'ordre reçu du Sultan, a envoyé une garnison en Crète « pour ramener l'ordre et la tranquillité ».[57] Il a aussi sollicité l'aide de deux corvettes anglaises pour faire transporter de l'argent et escorter, jusqu'aux Dardanelles, un navire chargé de chevaux.[58] Pendant la même période, il faisait préparer l'expédition de 6.000 hommes en Crète sous les ordres de Hassan Pacha.[59] Au printemps, il a envoyé en Crète 100 navires de guerre[60] et en septembre « on disait à Tino que Mehmet Ali Pacha avait envoyé 16 autres armements pour renforcer l'escadre du Sultan ».[61]

6 octobre. Voir aussi Bulletins de Nouvelles de 1822, Unité VII : doc. 2, nouvelles du 20 juin, et Unité X : doc. 1. Voir enfin Annexe.

57 Voir Bulletins de Nouvelles de 1822, Unité I : doc. 1, nouvelles du 1er janvier au 5 février.

58 *Ibidem*, nouvelles du 5 au 22 février.

59 *Ibidem*.

60 Voir Bulletins de Nouvelles de 1822, Unité VI : doc. 2, nouvelles du 19 mai.

61 Voir Bulletins de Nouvelles de 1822, Unité XI : doc. 5, nouvelles de Tinos du 25 septembre.

Κατά τους πρώτους μήνες του 1822, ο Μεχμέτ Αλή πασάς, συμμορφούμενος προς τις διαταγές του Σουλτάνου, έστειλε μια στρατιωτική δύναμη στην Κρήτη για «να επαναφέρει την τάξη και την ηρεμία».[57] Ζήτησε επίσης τη βοήθειά τους από δυο αγγλικές κορβέτες για να μεταφέρει χρήματα και να συνοδεύσει στα Δαρδανέλια ένα πλοίο φορτωμένο άλογα.[58] Την ίδια περίοδο, προετοίμαζε την εκστρατεία 6.000 ανδρών στην Κρήτη υπό τις διαταγές του Χασάν πασά.[59] Την άνοιξη του 1822 έστειλε στην Κρήτη εκατό πολεμικά σκάφη[60] και όπως «λεγόταν στην Τήνο», τον Σεπτέμβριο, «ο Μεχμέτ Αλή είχε στείλει 16 ακόμα εξοπλισμένα πλοία για να ενισχύσει τον στόλο του Σουλτάνου».[61]

4, ειδήσεις από 6 Οκτωβρίου. Βλ. επίσης Δελτία Ειδήσεων του 1822, Ενότητα VII: έγγρ. 2, ειδήσεις από 20 Ιουνίου, και Ενότητα X: έγγρ. 1. Επίσης Παράρτημα.

57 Βλ. Δελτία Ειδήσεων του 1822, Ενότητα I: έγγρ. 1, ειδήσεις από 1η Ιανουαρίου έως 5 Φεβρουαρίου.

58 Στο ίδιο, ειδήσεις από 5 έως 22 Φεβρουαρίου.

59 Στο ίδιο.

60 Βλ. Δελτία Ειδήσεων του 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 2, ειδήσεις από 19 Μαΐου.

61 Βλ. Δελτία Ειδήσεων του 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 5, ειδήσεις Τήνου από 25 Σεπτεμβρίου.

6. Νεάπολη (Μονεμβασία) – Ελληνική φορεσιά. Επιχρωματισμένη στιγμογραφία, 1835, βασισμένη σε σχέδιο του Léopold Massard. Χαράκτης: Choubard. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος).

6. Napoli – Costume grec. Gravure au pointillé coloriée, 1835, d'après un dessin de Léopold Massard. Graveur: Choubard. Musée de la gravure Hambis (Chypre).

7. Ύδρα – Ελληνίδα. Επιχρωματισμένη στιγμογραφία, 1835, βασισμένη σε σχέδιο του Léopold Massard. Χαράκτης: Choubard. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος).

7. Hydra – Femme grecque. Gravure au pointillé coloriée, 1835, d'après un dessin de Léopold Massard. Graveur: Choubard. Musée de la gravure Hambis (Chypre).

V.
LA SITUATION EN GRÈCE

Pour la situation en Grèce et les événements qui s'y sont déroulés pendant les années 1821 et 1822, les documents que nous publions dans ce livre sont riches en informations. Ils nous renseignent notamment sur les événements qui se sont déroulés en Morée et particulièrement à Corinthe, Nauplie, Patras, Argos, Monemvasie, Navarin, Modon, Coron, Tripolitsa; l'action du gouvernement provisoire grec; la mésintelligence entre les membres qui composaient le gouvernement provisoire; les discordes civiles; l'action et la contribution financière d'Hydra, Spetsai et Psara; la contribution des autres îles à la guerre; les Princes Alexandros Mavrocordatos, Ypsilantis, Costakis Karatzias, Alexandre Cantacuzène; Théodore Colocotronis; Petrobeï; Odysseus Androutsos; Marcos Botsaris; Passano; Dramali Pacha; la situation en Épire et l'action d'Ali Pacha; les événements aux Thermopyles; la situation en Romélie; la situation en Eubée et à Thèbes; les événements survenus à Athènes; le siège de Missolonghi; les événements qui ont eu lieu au Mont Athos et à la presqu'île de Cassandre; la situation à Salonique; la situation à Smyrne et les massacres des Grecs; la situation et les événements qui se sont déroulés à Chio; la situation à Samos, Syros, Tinos, Naxos, Rhodes, Siphnos, Mytilène, Milos, Myconos, Andros, Castel Rosso, Cos, Cérigo (Cythère), Zante; les événements survenus en Crète; la situation à Chypre; la situation en Asie Mineure (Échelle Neuve (auj. *Kouch-Adasi*), Aïvali, Mosconisi); le mouvement et l'action de la flotte grecque et turque; les démarches du Sénat, en Morée, pour demander aux puissances étrangères d'apporter secours, aide et protection aux Grecs; l'action de la société des Philhellènes de la haute Allemagne; l'attitude et l'action des puissances étrangères (Russie, France, Angleterre, Autriche, Prusse et Hollande), leur collaboration et leurs désaccords; la piraterie, le pillage et brigandage; les épidémies, les tempêtes, la disette et la famine; l'émigration des Grecs; l'action du clergé orthodoxe; la situation des catholiques; la situation en Égypte et sa contribution à la guerre.

V.
Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα έγγραφα που δημοσιεύονται εδώ είναι πλούσια σε πληροφορίες για την κατάσταση στην Ελλάδα και τα γεγονότα που διαδραματίζονταν εκεί κατά τα χρόνια του 1821 και του 1822. Μας πληροφορούν συγκεκριμένα για τα γεγονότα στον Μοριά και ειδικά στην Κόρινθο, το Ναύπλιο, την Πάτρα, το Άργος, τη Μονεμβασία, την Πύλο, τη Μεθώνη, την Κορώνη, την Τριπολιτσά· για τη δράση της Προσωρινής Κυβέρνησης· για τις διαφωνίες μεταξύ των μελών της Προσωρινής Κυβέρνησης· για τις εμφύλιες διαμάχες· για τη δράση και την οικονομική συνεισφορά της Ύδρας, των Σπετσών και των Ψαρών· για τη συνεισφορά στον πόλεμο των άλλων νησιών· για τους πρίγκιπες Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, Υψηλάντη, Κωστάκη Καρατζά, Αλέξανδρο Καντακουζηνό· για τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, τον Μάρκο Μπότσαρη, τον Αντώνιο Πασάνο· για τον Δράμαλη πασά· για την κατάσταση στην Ήπειρο και τη δράση του Αλή πασά· για τις μάχες κοντά στις Θερμοπύλες· για την κατάσταση στη Ρούμελη και την Εύβοια· για τα γεγονότα των Αθηνών· για το Μεσολόγγι· για τα γεγονότα στο Άγιο Όρος και τη χερσόνησο της Κασσάνδρας· για την κατάσταση στη Θεσσαλονίκη· για την κατάσταση στη Σμύρνη και τις σφαγές που υφίσταντο οι Έλληνες· για την κατάσταση και τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στη Χίο· για την κατάσταση στη Σάμο, τη Σύρο, την Τήνο, τη Νάξο, τη Ρόδο, τη Σίφνο, τη Μυτιλήνη, τη Μήλο, τη Μύκονο, την Άνδρο, την Κάρυστο, την Κω, τα Κύθηρα, τη Ζάκυνθο· για τα γεγονότα που συνέβησαν στην Κρήτη· για την κατάσταση στην Κύπρο· την κατάσταση στη Μικρά Ασία (Κουσάντασι, Αϊβαλί, Μοσχονήσια)· τις κινήσεις και τις δράσεις των δυο στόλων, του ελληνικού και του τουρκικού· τις ενέργειες των ελληνικών πολιτικών οργάνων για την εξασφάλιση βοήθειας και προστασίας από τις Ξένες Δυνάμεις· για τη δράση των Φιλελλήνων από τη Βόρεια Γερμανία· για τη στάση και τη δράση των Ξένων Δυνάμεων (Ρωσία, Γαλλία, Αγγλία, Αυστρία, Πρωσία, Ολλανδία), τη συνεργασία τους και τις διαφωνίες τους· για την πειρατεία, τις αρπαγές και τη ληστεία· για τις επιδημίες, τις σιτοδείες, τις κακοκαιρίες και τον λοιμό· για τη φυγή των Ελλήνων· για τον ελληνικό κλήρο· για την κατάσταση των Ρωμαιοκαθολικών· για την κατάσταση στην Αίγυπτο και τη συνεισφορά της στον πόλεμο.

VI.
LE SORT DES PATRIARCHES GRÉGOIRE V ET EUGÈNE II

Pour la situation à Constantinople au début de l'insurrection et le sort de deux Patriarches Œcuméniques en 1821 et 1822, c'est naturellement l'ambassade de France qui a renseigné Paris.

1. *Le supplice du Patriarche Grégoire V*

Le 24 avril 1821, le vicomte de Viella a livré au ministre des Affaires Étrangères les informations suivantes[62] :

> *L'effet des nouvelles de la Morée n'a pas tardé à se faire sentir, le désordre a toujours été croissant depuis. Constantinople ressembloit à une ville assiégée, et l'on y entendoit les décharges continuelles des armes à feu et le sifflement des balles qui ont tiré et blessé du monde.*[63] *Plusieurs rayas et mêmes des Francs ont été assassinés,*[64] *et un plus grand nombre ont été volés. Les astrologues avoient annoncé au grand vézir que le 21 du mois*[65] *seroit un jour heureux pour son entrée. Il l'a faite en conséquence ce jour là, et il a paru être arrivé pour ordonner le supplice du Patriarche.*[66] *Il avoit officié la nuit de Pâques à son église,*

62 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, lettre du vicomte de Viella, chargé d'affaires de l'ambassade de France à Constantinople, adressée au baron Pasquier, ministre des Affaires Étrangères.

63 Pour les désordres qui ont eu lieu à Constantinople, voir aussi A. Despotopoulos, «Η στάση του Σουλτάνου ύστερα από την έναρξη της Επαναστάσεως στην Ελλάδα. Νέοι άγριοι διωγμοί. Απαγχονισμός του Πατριάρχη», *op. cit.*, pp. 130-135.

64 Le Sultan Mahmout II a d'abord ordonné l'exécution du Grand drogman de la Porte, Constantinos Mourouzis. Voir, à ce sujet, note 31.

65 La date est du calendrier grégorien et elle correspond au 9 avril du calendrier julien.

66 Il se réfère au Patriarche Grégoire V qui avait été élu Patriarche pour la troisième fois le 14 décembre 1818 (voir Chr. Patrinelis, «Εκκλησία. Οι σχέσεις της εκκλησίας με την κυρίαρχη οθωμανική πολιτεία», ***Ιστορία του Ελληνικού Έθνους***, t. 11, Ekdotiki Athinon, Athènes, 1975, p. 129; Th. Stavrides, ***Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος. Τα πατριαρχικά έγγραφα των ετών 1600-1878***, Centre des Études du Monastère Sacré de Kykkos, Nicosie, 2001, p. 603 et 604). Pour le Patriarche Grégoire V, voir T. K. Kandilorou, ***Ιστορία του εθνομάρτυρος Γρηγορίου του Ε'***, Athènes, 1909.

VI.
ΟΙ ΤΥΧΕΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε΄ ΚΑΙ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ Β΄

Η πρεσβεία της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη ενημερώνει φυσικά για τη γενική κατάσταση στην Κωνσταντινούπολη, όταν ξέσπασε η Επανάσταση, και την τύχη των δύο Πατριαρχών το 1821 και το 1822.

1. *Το μαρτύριο του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄*

Στις 24 Απριλίου του 1821, ο υποκόμης ντε Βιελά μεταφέρει στον υπουργό των Εξωτερικών τις ακόλουθες πληροφορίες:[62]

> ***Ο απόηχος των ειδήσεων του Μοριά δεν άργησε να γίνει αισθητός, και η αναστάτωση αυξάνει από τότε. Η Κωνσταντινούπολη έμοιαζε με μια πολιορκημένη πόλη, κι ακουγόντουσαν οι διαρκείς πυροβολισμοί και ο συριγμός των βλημάτων που στόχευσαν και τραυμάτισαν ανθρώπους.[63] Πολλοί ραγιάδες, και Φράγκοι άλλωστε, φονεύθηκαν[64] κι ακόμα περισσότεροι ληστεύθηκαν. Οι αστρολόγοι προέβλεψαν στον μεγάλο βεζίρη ότι η 21η του μήνα[65] θα ήταν μια ευοίωνη μέρα για την ανάληψη των καθηκόντων του. Όπως και πράγματι συνέβη· σα να το έκανε για να διατάξει το μαρτύριο του Πατριάρχη.[66] Αυτός είχε λειτουργήσει την Ανάσταση στον ναό του***

62 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, επιστολή του υποκόμη ντε Βιελά, Επιτετραμμένου στην πρεσβεία της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, προς τον βαρόνο Πασκιέ, υπουργό των Εξωτερικών.

63 Για τις ταραχές στην Κωνσταντινούπολη, βλ. Α. Δεσποτόπουλος, «Η στάση του Σουλτάνου ύστερα από την έναρξη της Επαναστάσεως στην Ελλάδα. Νέοι άγριοι διωγμοί. Απαγχονισμός του Πατριάρχη», ό.π., σ. 130-135.

64 Ο Σουλτάνος Μαχμούτ ο Β΄ διέταξε κατά πρώτον την εκτέλεση του μεγάλου δραγουμάνου της Πύλης, Κωνσταντίνου Μουρούζη, βλ. υποσημ. 31.

65 Κατά το νέο ημερολόγιο (γρηγοριανό), δηλαδή στις 9 Απριλίου κατά το παλαιό (ιουλιανό).

66 Αναφορά στον Πατριάρχη Γρηγόριο τον Ε΄, που είχε εκλεγεί για τρίτη φορά στις 14 Δεκεμβρίου του 1818, βλ. Χρ. Πατρινέλης, «Εκκλησία. Οι σχέσεις της εκκλησίας με την κυρίαρχη οθωμανική πολιτεία», ***ΙΕΕ,*** τ. ΙΑ΄, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1975, σ. 129· Θ. Σταυρίδης, ***Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος. Τα πατριαρχικά έγγραφα των ετών 1600-1878***, Λευκωσία, Κέντρο Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου, 2001, σ. 603 et 604. Για τον Πατριάρχη Γρηγόριο τον Ε΄, βλ. Τ. Κ. Κανδηλώρου, ***Ιστορία του εθνομάρτυρος Γρηγορίου του Ε΄***, Αθήνα, 1909.

et, dans la matinée,[67] *il a été saisi et pendu près de son Palais.*[68] *Le G(rand) Vézir est allé se placer sur un tabouret auprès du cadavre qui étoit couvert d'un large écriteau.*[69] *Ce supplice dégradant et innoui pour un Patriarche, et cette exécution aussi odieuse qu'impolitique ont répandu une consternation générale et provoqueront bien des ressentiments.*[70]

Le lendemain, 25 avril, le vicomte de Viella s'est empressé d'envoyer au ministre des informations supplémentaires qui venaient de lui parvenir :

On me dit à l'instant que le cadavre du Patriarche a été traîné dans les rues du Fanal, couvert d'insultes par des Juifs qui exécutoient les ordres de la Porte, et jetté à la mer. C'est avec une profonde douleur que je transmets à Votre Ex(cellence) ces détails sur un pareil traitement.[71]

Et le 11 juin, il lui a écrit encore :

Le cadavre du Patriarche avoit été retiré de la mer. L'ambassadeur d'Angleterre[72] *m'a dit qu'il avoit été porté à Odessa où on lui avoit rendu de grands honneurs ; que les Ministres turcs avoient paru affectés diversement de ce fait ; que l'un d'eux s'étoit plaint de la conduite tenue à Odessa, et que le drogman d'Angleterre avoit terminé en disant que c'étoit une affaire de religion dont la politique ne devoit pas se mêler.*[73]

67 C'est-à-dire le 10 avril 1821 selon le calendrier julien.

68 À ce sujet, voir aussi A. Despotopoulos, « Η στάση του Σουλτάνου … Απαγχονισμός του Πατριάρχη », *op. cit.*, p. 134 ; C. A. Frazee, *The orthodox church and Independent Greece, 1821-1852*, Cambridge, 1969, pp. 30-31. Le même jour ont été exécutés aussi à Constantinople les prélats orthodoxes qui y étaient emprisonnés depuis mars.

69 Il se réfère, sans doute, au document du 10 avril, qui expliquait la raison de la condamnation du Patriarche, et qui a été posé sur sa poitrine après sa mort. Ce document a été publié par A. Despotopoulos, « Η στάση του Σουλτάνου... Απαγχονισμός του Πατριάρχη », *op. cit.*, p. 134.

70 Par la même lettre, le vicomte de Viella a informé aussi Paris que, le même jour, ont été pendus l'Archevêque d'Éphèse ainsi que deux prélats.

71 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, lettre du vicomte de Viella adressée au baron Pasquier.

72 Il s'agit du Lord Strangford, qui est arrivé à Constantinople comme ambassadeur en février 1821, accompagné de sa femme et de ses enfants (voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 62, lettre du 15 mars 1821 que le vicomte de Viella a adressé à Méchain, consul de France à Chypre).

73 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, lettre du vicomte de Viella adressée au baron Pasquier.

και το πρωί[67] *τον συνέλαβαν και τον κρέμασαν κοντά στο μέγαρό του.*[68] *Ο μεγάλος βεζίρης πήγε και κάθησε σ' ένα σκαμνί κοντά στη σωρό, στην οποία είχαν κρεμάσει μια πινακίδα.*[69] *Αυτό το ανήκουστο κι εξευτελιστικό για έναν Πατριάρχη μαρτύριο, αυτή η ειδεχθής και κενή πολιτικού νοήματος εκτέλεση διέσπειρε τη γενική αγανάκτηση και θα εκθρέψει σε πολλούς την πεισμώδη οργή.*[70]

Την επαύριο, 25 Απριλίου, ο υποκόμης ντε Βιελά έσπευσε να στείλει στον υπουργό συμπληρωματικές πληροφορίες που μόλις είχαν φθάσει:

Μου είπαν μόλις ότι η σωρός του Πατριάρχη σύρθηκε στους δρόμους του Φαναρίου, υβριζόμενη από τους Εβραίους που ακολουθούσαν διαταγές της Πύλης, και πετάχτηκε στη θάλασσα. Μεταφέρω στην Εξοχότητά Σας αυτά τα στοιχεία μέσα σε βαθύτατη θλίψη γι' αυτή τη μεταχείριση.[71]

Και στις 11 Ιουνίου γράφει ακόμα:

Η σωρός του Πατριάρχη ανασύρθηκε από τη θάλασσα. Ο πρέσβης της Αγγλίας[72] *μου είπε ότι η σωρός μεταφέρθηκε στην Οδησσό όπου της αποδόθηκαν μεγάλες τιμές· ότι οι Τούρκοι υπουργοί έχουν αντιδράσει ο καθένας διαφορετικά για το γεγονός· ότι ένας απ' αυτούς διαμαρτυρήθηκε για τις τιμές της Οδησσού και ότι ο δραγουμάνος της Αγγλίας έκλεισε τη συζήτηση λέγοντας ότι επρόκειτο για ένα θρησκευτικό ζήτημα που δεν επέτρεπε περιθώρια ανάμειξης.*[73]

67 Δηλαδή στις 10 Απριλίου του 1821, π.η.

68 Γι' αυτό το θέμα, βλ. επίσης Α. Δεσποτόπουλος, «Η στάση του Σουλτάνου», ό.π., σ. 134· C. A. Frazee, *The orthodox church and Independent Greece, 1821-1852*, Καίμπριτζ, 1969, σ. 30-31. Την ίδια ημέρα εκτελέστηκαν στην Κωνσταντινούπολη και οι Ορθόδοξοι αρχιερείς που ήταν φυλακισμένοι από τον Μάρτιο.

69 Αναφέρεται χωρίς αμφιβολία στο έγγραφο της 10ης Απριλίου, το οποίο έδινε τον λόγο της καταδίκης του Πατριάρχη και το οποίο τοποθετήθηκε πάνω στο στήθος του μετά τον θάνατό του. Έγγραφο δημοσιευμένο στο Α. Δεσποτόπουλος, «Η στάση του Σουλτάνου», ό.π., σ. 134.

70 Με την ίδια επιστολή ο υποκόμης ντε Βιελά ενημέρωνε επίσης το Παρίσι ότι την ίδια μέρα κρεμάστηκε ο Μητροπολίτης Εφέσου και δυο αρχιερείς.

71 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, επιστολή του υποκόμη ντε Βιελά προς τον βαρόνο Πασκιέ.

72 Πρόκειται για τον λόρδο Στράνγκφορ (Lord Strangford), που έφθασε στην Κωνσταντινούπολη ως πρέσβης τον Φεβρουάριο του 1821, συνοδευόμενος από τη σύζυγό του και τα τέκνα του, βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 62, επιστολή από 15 Μαρτίου του 1821 του υποκόμη ντε Βιελά προς τον Μεσέν, πρόξενο της Γαλλίας στην Κύπρο.

73 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, επιστολή του υποκόμη ντε Βιελά προς τον βαρόνο Πασκιέ.

8. Ο Αλήμπεης, καπουδάν πασάς. Επιχρωματισμένη λιθογραφία, 1824, 19,7 x 11,9 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

8. Aly Bey, Capitan Pacha. Lithographie coloriée, 1824, 19,7 x 11,9 cm. AGE – Collection de gravures.

9. Ο Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης Γρηγόριος αποκρεμάται, χ.χ.
ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

9. Le Patriarche Grégoire pendu à Constantinople, sans date.
AGE – Collection de gravures.

2. *Le sort du Patriarche Eugène II*

Eugène II,[74] successeur du Patriarche Grégoire V, est tombé gravement malade un an environ après son élection au trône patriarcal. Le 14 avril 1822, l'ambassade de France a informé le ministre des Affaires Étrangères à Paris que le Patriarche n'a pas pu officier avec la solennité accoutumée parce qu'il avait été frappé d'une attaque d'apoplexie la veille de Pâques.[75] Le lendemain, l'ambassade a écrit de nouveau à Paris pour lui donner des nouvelles sur l'état de santé du Patriarche :

> *L'attaque d'apoplexie du Patriarche a été si forte que les médecins ont peu d'espoir de le conserver à la vie. Les fêtes de Pâques à la grecque sont très tristes. On a publié dans les églises grecques et arméniennes l'ordre d'éviter tout ce qui pourroit attirer les regards des Turcs, et donner naissance à des rixes.*[76]

Le surlendemain, l'ambassade a fait savoir à Paris que le Patriarche était en convalescence.[77] Mais avant que sa santé ne soit complètement rétablie, Eugène II a été convoqué à la Porte. Le 25 avril 1822, l'ambassade a informé Paris des ordres que le Patriarche avait reçus au cours de cette visite :

> *Dans la visite qu'a faite dimanche dernier à la Porte le Patriarche grec, il lui a été ordonné d'envoyer partout des evêques et des prêtres proclamer que tous ceux qui se soumettront sont sûrs d'être bien traités, que s'ils ont à se plaindre des autorités musulmanes et des excès des mauvais sujets, ils aient à faire connaître leurs plaintes à la Porte et que justice leur sera rendue. Le Patriarche a de plus ordre de payer à la Porte les revenus qu'il aurait à payer aux Grecs émigrés ou mis à mort. Enfin, il doit inscrire tous les célibataires Chiotes qui se trouvent à Con(stantino)ple et aux environs.*[78]

74 Eugène II a été élu Patriarche le 10 avril 1821 aussitôt après l'exécution de Grégoire V (voir A. Despotopoulos, «Η στάση του Σουλτάνου... Απαγχονισμός του Πατριάρχη», *op. cit.*, p. 133; Th. Stavrides, ***Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος. Τα πατριαρχικά έγγραφα των ετών 1600-1878***, *op. cit.*, p. 63 et 64). Pour le Patriarche Eugène II, voir M. Gedeon, ***Πατριαρχικοί Πίνακες, Ειδήσεις ιστορικαί βιογραφικαί περί των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως από Ανδρέου του Πρωτοκλήτου μέχρις Ιωακείμ Γ' του από Θεσσαλονίκης***, 2e édition, Athènes, 1996, pp. 602-603.

75 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 235, fol. 256ro, Bulletin de Nouvelles que l'ambassade a envoyé à Paris.

76 *Ibidem*, fol. 257ro.

77 *Ibidem*, fol. 258ro.

78 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 235, fol. 261ro-vo, Bulletin de Nouvelles que l'ambassade a envoyé à Paris.

2. *Η τύχη του Πατριάρχη Ευγένιου του Β΄*

Ο Ευγένιος ο Β΄,[74] διάδοχος του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄, ασθένησε σοβαρά, έναν περίπου χρόνο μετά την εκλογή του στον πατριαρχικό θρόνο. Στις 14 Απριλίου του 1822, ο πρέσβης της Γαλλίας ενημέρωνε τον υπουργό των Εξωτερικών στο Παρίσι ότι ο Πατριάρχης δεν μπόρεσε να λειτουργήσει με τη συνήθη επισημότητα, επειδή είχε κτυπηθεί από αποπληξία την παραμονή του Πάσχα.[75] Την επαύριο, ο πρέσβης έγραφε εκ νέου στο Παρίσι για να πληροφορήσει ως προς την κατάσταση της υγείας του Πατριάρχη:

> ***Η αποπληξία του Πατριάρχη ήταν τόσο ισχυρή που οι γιατροί δεν έχουν πολλές ελπίδες να τον διατηρήσουν στη ζωή. Οι εορτές του ελληνικού Πάσχα είναι θλιμμένες. Δημοσιεύθηκε στις ελληνικές και στις αρμενικές εκκλησίες η διαταγή να αποφευχθεί οτιδήποτε θα μπορούσε να προκαλέσει την προσοχή των Τούρκων και να προκαλέσει συγκρούσεις.***[76]

Δυο μέρες μετά, ο πρέσβης γνωστοποίησε στο Παρίσι ότι ο Πατριάρχης ανάρρωνε.[77] Αλλά πριν ακόμα αναρρώσει, ο Πατριάρχης Ευγένιος ο Β΄ κλήθηκε σε ακρόαση στην Πύλη. Στις 25 Απριλίου του 1822, ο πρέσβης ενημέρωνε το Παρίσι σχετικά με τις διαταγές που είχαν δοθεί στον Πατριάρχη:

> ***Κατά τη διάρκεια τής επίσκεψής του στην Πύλη την περασμένη Κυριακή, ο Έλληνας Πατριάρχης διατάχθηκε να στείλει παντού επισκόπους και κληρικούς για να κηρύξουν ότι όσοι επιθυμούν να υποταχθούν μπορούν να είναι σίγουροι ότι θα αντιμετωπισθούν ευμενώς, και αν έχουν παράπονα από τις μουσουλμανικές Αρχές ή από κακοήθη υποκείμενα, οφείλουν να το γνωστοποιήσουν στην Πύλη και θα αποδοθεί δικαιοσύνη. Πήρε επίσης τη διαταγή να καταβάλει στην Πύλη τις οφειλές που είχε προς Έλληνες που μετανάστευσαν ή εκτελέστηκαν. Οφείλει επίσης να καταγράψει όλους τους άγαμους Χιώτες που βρίσκονται στην Κωνσταντινούπολη και στα περίχωρα.***[78]

74 Ο Ευγένιος ο Β΄ εξελέγη Πατριάρχης στις 10 Απριλίου 1821 αμέσως μετά τον απαγχονισμό του Γρηγορίου του Ε΄, βλ. Α. Δεσποτόπουλος, «Η στάση του Σουλτάνου», ό.π., σ. 133· Θ. Σταυρίδης, ***Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος***, σ. 63 και 64. Για τον Πατριάρχη Ευγένιο τον Β΄, βλ. Μ. Γεδεών, ***Πατριαρχικοί Πίνακες, Ειδήσεις ιστορικαί βιογραφικαί περί των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως από Ανδρέου του Πρωτοκλήτου μέχρις Ιωακείμ Γ΄ του από Θεσσαλονίκης***, Αθήνα, 1996², σ. 602-603.

75 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 235, fol. 256r°, Δελτίο Ειδήσεων της πρεσβείας προς το Παρίσι.

76 Στο ίδιο, fol. 257r°.

77 Στο ίδιο, fol. 258r°.

78 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 235, fol. 261r°-v°, Δελτίο Ειδήσεων της πρεσβείας προς το Παρίσι.

Cependant, la santé du Patriarche Eugène II s'est détériorée, et le 9 août l'ambassade a annoncé à Paris sa mort survenue la veille[79] vers 9 heures du matin.[80]

> *Le Patriarche*, a écrit l'ambassade au ministre des Affaires Étrangères, *a été enterré avec toute la pompe usitée dans les temps les plus tranquilles. Son successeur devait être nommé hier. On croit qu'il le sera aujourd'hui. Les nouveaux Princes doivent assister au synode.*[81]

Enfin, le 12 août 1822, l'ambassade a informé le ministre des Affaires Étrangères de l'élection du nouveau Patriarche Anthimos III[82] :

> *Le Patriarche grec avait été nommé l'année dernière par la seule autorité de la Porte. Le G(ran)d Seigneur, immédiatement après sa mort, a décidé que l'élection de son successeur serait faite suivant les règles canoniques. L'évêque de Chalcédoine, un des quatre prélats détenus depuis plusieurs mois chez le Bostandgi-Bacha, a été élu, et a reçu hier l'investiture.*[83]

79 C'est-à-dire le 8 août (calendrier grégorien) qui correspond au 28 juillet du calendrier julien.

80 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 94r°, Bulletin de Nouvelles que l'ambassade a envoyé au ministre des Affaires Étrangères.

81 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 94v°, Bulletin de Nouvelles du 10 août que l'ambassade a envoyé au ministre des Affaires Étrangères.

82 Pour le Patriarche Anthimos III, voir M. Gedeon, ***Πατριαρχικοί Πίνακες***, *op. cit.*, pp. 603-604; voir aussi Th. Stavrides, ***Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος. Τα πατριαρχικά έγγραφα των ετών 1600- 1878***, *op. cit.*

83 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 114r°-v°, Bulletin de Nouvelles que l'ambassade a envoyé au ministre des Affaires Étrangères.

Εντωμεταξύ η υγεία του επιδεινώθηκε και στις 9 Αυγούστου η πρεσβεία ανακοίνωνε στο Παρίσι τον θάνατό του κατά την προηγούμενη μέρα,[79] στις 9 το πρωί.[80]

> ***Ο Πατριάρχης***, γράφει ο πρέσβης στον υπουργό των Εξωτερικών, ***ετάφη με την επισημότητα που συνηθιζόταν και σε πιο ήσυχες ημέρες. Ο διάδοχός του αναμενόταν να ορισθεί χθες. Πιστεύεται ότι αυτό θα συμβεί σήμερα. Οι νέοι ηγεμόνες θα παραστούν στη Σύνοδο.***[81]

Τέλος, στις 12 Αυγούστου του 1822, η πρεσβεία πληροφόρησε τον υπουργό των Εξωτερικών για την εκλογή του νέου Πατριάρχη Άνθιμου του Γ΄:[82]

> ***Έναν χρόνο πριν, ο Έλληνας Πατριάρχης είχε ορισθεί με πρωτοβουλία της Πύλης. Μετά τον θάνατό του ο Σουλτάνος αποφάσισε ότι η εκλογή του νέου θα γινόταν σύμφωνα με τους ιερούς κανόνες. Ο Μητροπολίτης Χαλκηδώνος, ένας από τους τέσσερεις αρχιερείς κρατούμενους του μποσταντζή πασά για αρκετούς μήνες, εξελέγη και έλαβε χθες την περιβολή του.***[83]

79 Δηλαδή στις 8 Αυγούστου (ν.η.) που αντιστοιχεί στις 28 Ιουλίου του παλιού ημερολογίου.

80 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 94r°, Δελτίο Ειδήσεων της πρεσβείας προς τον Υπουργό των Εξωτερικών.

81 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 94v°, Δελτίο Ειδήσεων της 10ης Αυγούστου της πρεσβείας προς τον Υπουργό των Εξωτερικών.

82 Για τον Πατριάρχη Άνθιμο τον Γ΄, βλ. Μ. Γεδεών, ***Πατριαρχικοί Πίνακες***, ό.π., σ. 603-604· βλ. επίσης Θ. Σταυρίδης, ***Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος***, ό.π.

83 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 114r°-v°, Δελτίο Ειδήσεων της πρεσβείας προς τον Υπουργό των Εξωτερικών.

VII.
LA FRANCE FACE À LA RÉVOLUTION GRECQUE

La France suivait les événements qui se déroulaient dans l'Empire ottoman avec intérêt et inquiétude grâce aux informations que lui fournissaient ses représentants auprès de la Sublime Porte et ses consuls établis dans les différentes échelles de l'Empire.

Le 29 mai 1821, le baron Pasquier, Ministre des Affaires Étrangères, a écrit au chargé d'affaires de l'ambassade de France à Constantinople :

> *Les nouvelles affligeantes que vous m'avez adressées jusqu'à la date du 25 avril, sur les troubles qui ont éclaté dans plusieurs parties de l'Empire ottoman (et) sur les sanglants désordres de la capitale, m'ont profondément touché. Ces premiers momens ont été marqués par tant d'actes de cruauté et de représailles qu'ils ne peuvent que faire craindre, pour ce pays, de nouveaux malheurs.*
>
> *Je vous prie de continuer à m'informer, avec beaucoup de détails, de la situation du pays où vous résidez, et des graves événemens qui se passent autour de vous.*[84]

Et le 20 juillet 1821, il lui a écrit encore :

> *Je desirerois trouver dans votre correspondance quelques notions plus étendues sur la situation des différentes echelles. Votre silence me fait craindre que ces renseignemens ne vous parviennent pas d'une manière bien exacte, et que les correspondances des principaux ports du Levant avec Cons(tantino)ple ne soient souvent interceptées, soit par les croisières des bâtimens grecs, soit par la S(ublime) P(orte), elle-même, qui paroît craindre qu'on n'entretienne par cette voie des intelligences qui lui soient contraires. Cherchez, en y mettant toute la réserve convenable, à vérifier ce dernier point, (et) faites en sorte que votre correspondance avec nos consuls ne soit pas retenue au passage des Dardanelles.*[85]

Cependant, même si les rapports que les consuls envoyaient aux autorités françaises dont ils dépendaient ne parvenaient pas toujours aux destinataires, soit à cause de l'absence de navires, soit à cause de l'interception de leur

84 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67.
85 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67.

VII.
Η ΓΑΛΛΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Η Γαλλία παρακολουθούσε τα γεγονότα που εξελίσσονταν στην Οθωμανική αυτοκρατορία με ενδιαφέρον και ανησυχία, χάρις στις πληροφορίες που της έδιναν οι εκπρόσωποί της στην Υψηλή Πύλη και οι πρόξενοί της στους διαφόρους εμπορικούς σταθμούς της Αυτοκρατορίας.

Στις 29 Μαΐου του 1821, ο βαρόνος Πασκιέ, υπουργός των Εξωτερικών, έγραφε στον Επιτετραμμένο της Γαλλικής πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη:

> *Τα δυσάρεστα νέα που μου γράψατε έως τις 25 Απριλίου, σχετικά με τις ταραχές που ξέσπασαν σε πολλά μέρη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και με τα αιματηρά γεγονότα της πρωτεύουσας, μ' επηρέασαν βαθιά. Οι πρώτες ώρες χαρακτηρίσθηκαν από τόσες πράξεις αγριότητας και αντιποίνων, που μου προξενούν φόβους για νέες δυστυχίες στη χώρα.*
>
> *Σας παρακαλώ συνεχίστε να μ' ενημερώνετε με πολλές λεπτομέρειες, για την κατάσταση της χώρας όπου διαμένετε, καθώς και για τα σοβαρά γεγονότα που συμβαίνουν γύρω σας.*[84]

Και στις 20 Ιουλίου του 1821, ο υπουργός γράφει ακόμα:

> *Θα επιθυμούσα να βρω στην αλληλογραφία σας εκτενέστερες πληροφορίες για την κατάσταση των εμπορικών σταθμών. Η σιωπή σας με κάνει να φοβάμαι ότι οι πληροφορίες δεν φθάνουν σ' εσάς με ακρίβεια, και ότι η αλληλογραφία των διαφόρων λιμανιών της Ανατολής με την Κωνσταντινούπολη υποκλέπτεται συχνά είτε από ελληνικά πλοία που περιπολούν, είτε από την ίδια την Υψηλή Πύλη, που φαίνεται να φοβάται ότι η εν λόγω αλληλογραφία μεταφέρει αρνητικές πληροφορίες γι' αυτήν. Προσπαθήστε με κάθε κατάλληλη προφύλαξη να επαληθεύσετε αυτό το τελευταίο σημείο, και φροντίστε στο εξής ώστε η αλληλογραφία σας με τους προξένους μας να μην κατακρατείται περνώντας από τα Δαρδανέλια.*[85]

Ωστόσο η Γαλλία κατάφερνε να είναι επαρκώς ενημερωμένη, ώστε να καθορίζει την εξωτερική της πολιτική και να παίρνει μέτρα υπέρ της υποστήριξης των εμπορικών της συμφερόντων σ' όλη την οθωμανική επικράτεια, παρά το

84 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67.
85 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67.

10. Φρουρά Παληκαριών. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1846-1849, βασισμένη σε σχέδιο του Alexandre Bida. Χαράκτης: ανώνυμος. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος).

10. Poste de Palikares. Gravure sur bois, 1846-1849, d'après un dessin d'Alexandre Bida. Graveur: anonyme. Musée de la gravure Hambis (Chypre).

11. Έλληνες στρατιώτες σε περιπολία. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1846-1849, βασισμένη σε σχέδιο του Alexandre Bida. Χαράκτης: ανώνυμος. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος).

11. Soldats grecs en vedette. Gravure sur bois, 1846-1849, d'après un dessin d'Alexandre Bida. Graveur: anonyme. Musée de la gravure Hambis (Chypre).

correspondance par les corsaires grecs ou par les gouverneurs ottomans,[86] la France arrivait à être suffisamment informée pour pouvoir définir sa politique extérieure et prendre des mesures pour protéger et défendre ses intérêts commerciaux dans toute l'étendue de l'Empire ottoman.

1. *Mesures prises par la France*

Pour préserver la sécurité de la navigation marchande française dans le Levant, la France a interdit aux navires étrangers d'arborer son pavillon.[87] De plus, pour assurer ses intérêts commerciaux et défendre ses nationaux et protégés, elle a renforcé la division navale[88] qu'elle avait déjà envoyée au commencement de l'année 1821 pour stationner au Levant.[89]

En juillet 1821, la France a jugé même nécessaire d'y envoyer une escadre d'observation, composée de plusieurs navires qui étaient placés sous le commandement du contre-amiral Emmanuel Halgan. Aussi, pour permettre à celui-ci d'accomplir sa mission avec succès, la France a demandé au chargé d'affaires de son ambassade à Constantinople, et à tous ses consuls au Levant de livrer aux capitaines de l'escadre et à son commandant, le contre-amiral Halgan, toutes les informations qui pourraient influer sur ses opérations.[90]

86 Pour le gouverneur de Chypre, Kutchuk Mehmet, qui interceptait la correspondance non seulement du consul de France mais aussi de tous les consuls des pays étrangers qui étaient installés à Larnaca, voir A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*, pp. 49-50, 82, 89, 92-93, 178 et 229.

87 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 103, lettre du 31 juillet 1821, signée par Pierre Barthélemy, baron Portal, ministre de la Marine et des Colonies, et adressée au vicomte de Viella, chargé d'affaires de l'ambassade de France à Constantinople; A.M.A.E., Mémoires et Documents, France-Supplément, vol. 520, fol. 178r°, lettre circulaire adressée à l'ambassadeur de France à Constantinople et aux consuls français du Levant et de Barbarie.

88 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, lettre du 29 mai 1821, signée par le baron Pasquier, ministre des Affaires Étrangères, et adressée au vicomte de Viella, chargé d'affaires de l'ambassade de France à Constantinople.

89 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 103, lettre du 2 janvier 1821, signée par le baron Portal, ministre de la Marine et des Colonies, et adressée à l'ambassade de France à Constantinople. À cette époque-là, le commandant de la Station navale du Levant était le baron Desrotours.

90 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 103, lettre du 31 juillet 1821, signée par le baron Portal, ministre de la Marine et des Colonies, et adressée au

γεγονός ότι οι αναφορές των προξένων προς τις υπερκείμενες γαλλικές Αρχές δεν έφθαναν πάντα στον παραλήπτη τους, είτε διότι σπάνιζαν τα πλοία, είτε επειδή τις υπέκλεπταν τα ελληνικά καταδρομικά ή οι οθωμανοί διοικητές.[86]

1. *Μέτρα που πήρε η Γαλλία*

Για την ασφάλεια του γαλλικού εμπορικού στόλου στην Ανατολή, η Γαλλία απαγόρευσε σε ξένα πλοία να φέρουν τη σημαία της.[87] Επιπλέον, προς ενίσχυση των εμπορικών της συμφερόντων και προς υπεράσπιση των υπηκόων της και των προστατευομένων της, αναβάθμισε τον στόλο της Ανατολής[88] που είχε ήδη σταλεί από τις αρχές του 1821 και ναυλοχούσε στην Ανατολή.[89]

Τον Ιούλιο του 1821 θεώρησε μάλιστα απαραίτητο να στείλει προς παρακολούθηση μια μοίρα διαφόρων πλοίων, υπό τη διοίκηση του αντιναυάρχου Εμμανουέλ Αλγκάν (Emmanuel Halgan). Για να τον διευκολύνει στην αποστολή του, η Γαλλία ζήτησε από τον Επιτετραμμένο της στην Κωνσταντινούπολη και από όλους τους προξένους της στην Ανατολή, να παρέχουν στους πλοιάρχους των πλοίων και στον διοικητή της μοίρας, τον αντιναύαρχο Αλγκάν, όλες τις πληροφορίες που θα μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τις επιχειρήσεις του.[90]

86 Για τον κυβερνήτη της Κύπρου, Κουτσούκ Μεχμέτ, που υπέκλεπτε την αλληλογραφία και του Γάλλου προξένου αλλά και εκείνων των άλλων χωρών που ήταν εγκαταστημένοι στη Λάρνακα, βλ. A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, ό.π., σ. 49-50, 82, 89, 92-93, 178 et 229.

87 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 103, επιστολή από 31 Ιουλίου του 1821, υπογεγραμμένη από τον Πιέρ-Μπαρτελεμί (Pierre Barthélemy) βαρόνο Πορτάλ (baron Portal), υπουργό των Ναυτικών και των Αποικιών, προς τον υποκόμη ντε Βιελά, Επιτετραμμένο στη Γαλλική Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη· A.M.A.E., Mémoires et Documents, France-Supplément, vol. 520, fol. 178r°, εγκύκλιος επιστολή προς τον πρέσβη της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη και τους προξένους της Γαλλίας στην Ανατολή και στη Βόρεια Αφρική.

88 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, επιστολή από 29 Μαΐου του 1821, υπογεγραμμένη από τον βαρόνο Πασκιέ, υπουργό των Εξωτερικών, προς τον υποκόμη ντε Βιελά, Επιτετραμμένο της γαλλικής πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη.

89 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 103, επιστολή από 2 Ιανουαρίου του 1821, υπογεγραμμένη από τον βαρόνο Πορτάλ, υπουργό των Ναυτικών και Αποικιών, προς την πρεσβεία της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη. Εκείνη την εποχή, διοικητής της γαλλικής ναυτικής μοίρας στην Ανατολή ήταν ο βαρόνος Ντεροτούρ (baron Desrotours).

90 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 103, επιστολή από 31 Ιουλίου του 1821, υπογεγραμμένη από τον βαρόνο Πορτάλ, υπουργό των Ναυτικών και

Le rôle de cette escadre était d'observer ce qui se passait dans l'Empire ottoman et d'apporter secours et protection à la navigation des navires marchands français, aux établissements français dans les différentes échelles, et aux Français et protégés de la France qui y étaient installés.[91] Au cours de sa mission, le contre-amiral Halgan envoyait, naturellement, au ministre de la Marine et des Colonies, dont il dépendait, des rapports détaillés sur l'action de son escadre et sur la situation qui régnait dans l'Empire. Le 30 septembre 1821, il lui a envoyé de Smyrne son troisième rapport[92] par lequel il présentait au ministre la situation générale dans l'Empire, l'attitude des puissances étrangères, et en particulier celle de l'Angleterre, et l'action de l'escadre qu'il commandait. Par le même rapport, le contre-amiral Halgan soumettait au ministre ses propres considérations sur la situation telle qu'il l'avait observée.

2. *La neutralité et les difficultés pour l'appliquer*

En dehors des mesures ci-dessus mentionnées, la France a recommandé aussi à ses consuls de tenir une attitude neutre aussi bien à l'égard des Grecs qu'à l'égard des Turcs.[93] Ainsi ses navires de guerre, qui parcouraient les mers du Levant et accostaient aux différentes échelles, offraient leur secours et protection aussi bien aux Grecs qu'aux Turcs en les recevant à bord lorsque la vie des uns était menacée par les autres.

Mais, en décembre 1821, à la suite des troubles qui avaient éclaté à Smyrne, la Sublime Porte a envoyé une Note officielle au vicomte de Viella, ainsi qu'aux ambassadeurs d'Angleterre et d'Autriche, pour se plaindre du fait que

vicomte de Viella; A.M.A.E., Correspondance Consulaire – Larnaca, t. 16, fol. 286v°, lettre du 26 décembre 1821 que le vicomte de Montmorency, ministre des Affaires Étrangères, a adressée à Méchain, consul de France à Chypre.

91 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 233, fol. 330r°-v°, lettre du 27 août 1821, signée par le ministre de la Guerre, Fay La Tour-Maubourg, et adressée au baron Pasquier, ministre des Affaires Étrangères; C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, lettre du 11 septembre 1821 que le vicomte de Viella a adressée au baron Pasquier.

92 Voir Annexe de ce livre. Ce rapport du contre-amiral Halgan a été déjà publié par A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*, pp. 295-314.

93 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 62, lettre du 5 juillet 1821 que le vicomte de Viella a adressée à Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

Αποστολή της μοίρας ήταν να παρακολουθεί ό,τι συνέβαινε στην Αυτοκρατορία, να βοηθά και να προστατεύει τα γαλλικά εμπορικά πλοία, τους γαλλικούς εμπορικούς οίκους στους διάφορους εμπορικούς σταθμούς καθώς και τους Γάλλους και προστατευόμενους της Γαλλίας που ήταν εγκαταστημένοι εκεί.[91] Κατά τη διάρκεια της αποστολής του, ο αντιναύαρχος Αλγκάν απηύθυνε, όπως είναι φυσικό, στον υπουργό Ναυτικών και Αποικιών στον οποίον υπαγόταν, λεπτομερείς αναφορές για τη δράση της ναυτικής μοίρας και για την κατάσταση της Αυτοκρατορίας. Στις 30 Σεπτεμβρίου του 1821 έστειλε από τη Σμύρνη την τρίτη αναφορά του,[92] με την οποία παρουσίαζε στον υπουργό τη γενική κατάσταση της Αυτοκρατορίας, τη στάση των Ξένων Δυνάμεων, και ειδικά τη στάση της Αγγλίας, και τη δράση τής ναυτικής μοίρας που διοικούσε. Με την ίδια αναφορά, ο αντιναύαρχος Αλγκάν υπέβαλε στον υπουργό τις δικές του εκτιμήσεις ως προς τη γενική κατάσταση όπως την είχε προσλάβει.

2. *Η ουδετερότητα και οι δυσκολίες τήρησής της*

Πέρα από τα παραπάνω μέτρα, η Γαλλία σύστησε στους προξένους της να κρατήσουν μια ουδέτερη στάση απέναντι σε Έλληνες και Τούρκους.[93] Έτσι, τα πολεμικά της πλοία, που έπλεαν στις θάλασσες της Ανατολής και έπιαναν στα διάφορα λιμάνια, παρείχαν τη βοήθειά τους και σε Έλληνες και σε Τούρκους, όταν οι μεν απειλούσαν τη ζωή των δε.

Αλλά, τον Δεκέμβριο του 1821, μετά τις ταραχές της Σμύρνης, η Υψηλή Πύλη έστειλε επίσημη διακοίνωση στον υποκόμη ντε Βιελά, όπως και στους πρέσβεις της Αγγλίας και της Αυστρίας, δυσαρεστούμενη από το γεγονός ότι

Αποικιών, προς τον υποκόμη ντε Βιελά· A.M.A.E., Correspondance Consulaire – Larnaca, t. 16, fol. 286v°, επιστολή από 26 Δεκεμβρίου 1821 του υποκόμη ντε Μονμορενσί, υπουργού των Εξωτερικών, προς τον Μεσέν, πρόξενο της Γαλλίας στην Κύπρο.

91 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 233, fol. 330r°-v°, επιστολή από 27 Αυγούστου του 1821, υπογεγραμμένη από τον υπουργό Πολέμου Φε Λα Τουρ Μομπούρ (Fay La Tour-Maubourg), προς τον βαρόνο Πασκιέ, Υπουργό των Εξωτερικών· C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67, επιστολή από 11 Σεπτεμβρίου του 1821 του υποκόμη ντε Βιελά προς τον βαρόνο Πασκιέ.

92 Βλ. εδώ, Παράρτημα. Η αναφορά του αντιναυάρχου Αλγκάν δημοσιευμένη το πρώτον στο A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, ό.π., σ. 295-314.

93 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 62, επιστολή της 5ης Ιουλίου του 1821, του υποκόμη ντε Βιελά προς τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ (Pierre-Étienne David), γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα νησιά του Αιγαίου.

« quelques Francs ont paru en armes, et que des bateliers francs ont favorisé l'émigration pour de l'argent ». Elle leur faisait également savoir que ces actes pouvaient amener une réaction de la part des Turcs et qu'elle n'en serait pas responsable. Par la Note qu'elle a envoyée au vicomte de Viella, elle lui demandait d'enjoindre à tous les Français du Levant de ne pas paraître en armes ni de favoriser l'évasion des rayas. Elle lui demandait aussi d'enjoindre aux consuls français, et en particulier à celui de Smyrne et de Chypre, de ne pas cacher des rayas chez eux. Le vicomte de Viella a informé tous les consuls de France du contenu de la Note qu'il avait reçue en leur recommandant d'agir avec circonspection. *La sûreté des nationaux,* a-t-il écrit au consul de Chypre, *exige que nous évitions soigneusement de lui fournir*[94] *un nouveau motif de plainte et d'entrainer les conséquences qu'il peut avoir. Les circonstances rendent tous les jours la position plus délicate, la prudence plus nécessaire et le bon accord avec la Porte plus indispensable*.[95]

3. *Des nouvelles mesures en 1822*

Vers la fin de l'année 1822, la France a été amenée à prendre de nouvelles mesures et à donner de nouveaux ordres à ses ressortissants au Levant. D'abord, elle a demandé à tous ses représentants d'appliquer la plus stricte neutralité aussi bien à l'égard des Grecs qu'à l'égard des Turcs. Puis, le ministre de la Marine a ordonné au chevalier de Viella, qui commandait la division navale au Levant, de n'escorter aucun navire qui serait chargé de munitions de bouche ou de guerre destinées aux partis belligérants. Enfin, le ministre des Affaires Étrangères a demandé à Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne, de veiller à ce que les négociants français se conforment à ces ordres.[96]

Aussi, le 14 novembre 1822, le consul général de France à Smyrne a publié l'ordonnance suivante[97] afin que les Français se conforment aux lois de leur pays, aux conventions signées par les puissances européennes et aux derniers ordres du gouvernement français :

94 C'est-à-dire *de fournir à la Porte*.

95 Voir C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 62, lettre du 19 décembre 1821 envoyée à Méchain, consul de France à Chypre.

96 Voir A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 276r°-v°.

97 *Ibidem*, fol. 274r°-275r°.

«ορισμένοι Φράγκοι εμφανίστηκαν οπλοφορούντες, και ορισμένοι Φράγκοι λεμβούχοι βοήθησαν σε διαφυγές έναντι χρηματικού ανταλλάγματος». Άφηνε επίσης να εννοηθεί ότι τα παραπάνω μπορούσαν να προκαλέσουν τις αντιδράσεις των Τούρκων, και σ' αυτήν την περίπτωση δεν θα ήταν η ίδια υπεύθυνη. Με την ίδια διακοίνωση ζητούσε από τον Επιτετραμμένο να διαμηνύσει στους Γάλλους που διέμεναν στην Ανατολή να μην οπλοφορούν και να μην διευκολύνουν τη διαφυγή των ραγιάδων. Του ζητούσε επίσης να διαμηνύσει στους Γάλλους προξένους, και ιδίως στον πρόξενο της Σμύρνης και της Κύπρου, να μην κρύβουν ραγιάδες στις κατοικίες τους. Ο υποκόμης ντε Βιελά ενημέρωσε σχετικά όλους τους προξένους της Γαλλίας υποδεικνύοντάς τους να δρουν με προσοχή. ***Η ασφάλεια των υπηκόων μας,*** έγραφε στον Γάλλο πρόξενο στην Κύπρο, ***απαιτεί να αποφεύγουμε την παραμικρή αφορμή δυσαρέσκειας***[94] ***που θα προκαλούσε τις σχετικές συνέπειες. Οι παρούσες συνθήκες καθιστούν καθημερινά τη θέση μας λεπτότερη, τη σωφροσύνη και τη συνεννόηση με την Πύλη απαραίτητες.***[95]

3. *Νέα μέτρα το 1822*

Προς τα τέλη του 1822, η Γαλλία οδηγήθηκε στη λήψη νέων μέτρων και στην έκδοση νέων διαταγών προς τους διαμένοντες στην Ανατολή υπηκόους της. Ζήτησε κατ' αρχάς απ' όλους τους εκπροσώπους της να κρατήσουν την αυστηρότερη δυνατή ουδετερότητα απέναντι σε Έλληνες και Τούρκους. Στη συνέχεια ο υπουργός των Ναυτικών διέταξε τον ιππότη ντε Βιελά, που κυβερνούσε τότε τη ναυτική μοίρα της Ανατολής, να μην συνοδεύει κανένα πλοίο που θα μετέφερε πολεμοφόδια ή τρόφιμα για λογαριασμό των εμπολέμων. Ο υπουργός των Εξωτερικών, τέλος, ζήτησε από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ (Pierre-Étienne David), γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη, να φροντίσει ώστε οι Γάλλοι έμποροι να υπακούουν στις διαταγές.[96]

Στις 14 Νοεμβρίου του 1822, ο γενικός πρόξενος της Γαλλίας στη Σμύρνη κοινοποίησε το ακόλουθο διάταγμα[97] ώστε οι Γάλλοι να συμμορφωθούν προς τους νόμους της χώρας τους, προς τις συμβάσεις των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων και τις πρόσφατες διαταγές της γαλλικής κυβέρνησης:

94 Εννοεί ***προς την Υψηλή Πύλη.***

95 Βλ. C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 62, επιστολή από 19 Δεκεμβρίου του 1821 προς τον Μεσέν, πρόξενο της Γαλλίας στην Κύπρο.

96 Βλ. A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 236, fol. 276r°-v°.

97 Στο ίδιο, fol. 274r°-275r°.

Nous P. E. David, officier de la Légion d'honneur, consul général de France à Smyrne

Considérant que les sujets du G(rand) S(eigneur) qui nolisent des bâtiments européens ne sont point dans l'usage d'avoir ni manifestes, ni connaissements qui puissent constater la nature de la cargaison,

Considérant que les Turcs sont autorisés par leurs lois à avoir des esclaves, à en disposer comme il leur plait, à les emmener où bon leur semble, et que ces lois sont directement contraires à celles de France et aux dernières conventions des puissances européennes contre la traite des nègres et l'esclavage en général,

Voulant que ces lois et conventions, ainsi que les principes de la plus exacte neutralité dans les troubles du Levant, soient observés sous le pavillon du Roi, conformément à la volonté de S(a) M(ajesté) et aux ordres réitérés de son gouvernement,

Avons ordonné et ordonnons ce qui suit,

Art(icle) 1er

Tout capitaine français, qui aura nolisé son bâtiment à un ou plusieurs sujets du G(rand) S(eigneur), ne pourra recevoir ses expéditions qu'après nous avoir fait une déclaration exacte de son chargement en marchandises et en passagers.

Art(icle) 2e

Cette déclaration sera soumise à notre approbation. En conséquence, nous nous réservons la faculté de faire débarquer les individus et les marchandises dont le transport nous paraitrait contraire aux lois françaises et aux ordres du gouvernement. Il sera fait mention dans l'acte de nolisement, comme condition sine qua non, de la soumission du nolisateur à l'ordre que nous pourrions donner, à cet égard, au capitaine.

Art(icle) 3e

La déclaration, ci-dessus prescrite, sera rédigée au fur et à mesure du chargement par le subord, sous l'inspection et la responsabilité du capitaine. Toute infidélité dans l'énoncé des objets sera punie suivant la rigueur des lois, et le capitaine sera dénoncé au Ministre de la Marine.

Art(icle) 4e

Notre sieur chancelier[98] *tiendra sévèrement la main à l'exécution de la présente ordonnance.*

Fait à Smyrne le 14 novembre 1822

Pour c(opie) c(onforme)
Signé P. David

98 Le terme désignait le secrétaire du consulat.

Ο Π. Ε. Νταβίντ, αξιωματικός της Λεγεώνας της Τιμής, Γενικός Πρόξενος της Γαλλίας στη Σμύρνη

Θεωρώντας ότι οι υπήκοοι του Σουλτάνου που ναυλώνουν ευρωπαϊκά σκάφη δεν συνηθίζουν να έχουν άδειες ναυσιπλοΐας ούτε φορτωτικές που θα μπορούσαν να πιστοποιήσουν το περιεχόμενο του φορτίου τους·

Θεωρώντας ότι οι Τούρκοι νομιμοποιούνται από τους νόμους τους να κατέχουν δούλους και να τους χρησιμοποιούν κατά βούληση, μεταφέροντάς τους οπουδήποτε, και καθόσον αυτοί οι νόμοι βρίσκονται σε πλήρη αντίθεση με τους νόμους της Γαλλίας και με τις πρόσφατες συμβάσεις των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων κατά του δουλεμπορίου των νέγρων και του δουλεμπορίου γενικώς·

Επιθυμώντας να καταστήσουμε σεβαστούς τους παραπάνω νόμους και συμβάσεις, και την εφαρμογή εκ μέρους του βασιλικού στόλου των αρχών της αυστηρής ουδετερότητας κατά τη διάρκεια των ταραχών της Ανατολής, σύμφωνα με τη βούληση της Α. Μ. και σύμφωνα με τις επανειλημμένες διαταγές της κυβέρνησής του

Διατάζουμε ως ακολούθως:

Άρθρο 1ο

Κάθε Γάλλος πλοίαρχος που θα ναυλώνει το σκάφος του σε ένα ή σε παραπάνω από έναν υπηκόους του Σουλτάνου, δεν μπορεί να αποπλεύσει αν δεν έχει υποβάλει προηγουμένως στο Προξενείο ακριβή δήλωση του φορτίου του, σε εμπορεύματα και σε επιβάτες.

Άρθρο 2ο

Η παραπάνω δήλωση υπόκειται στην κρίση μας. Κατ' επέκταση διατηρούμε την ευχέρεια να εξαιρέσουμε άτομα ή εμπορεύματα που θα θεωρήσουμε ότι η μεταφορά τους προσκρούει στους γαλλικούς νόμους και στις διαταγές της κυβέρνησης. Η ρητή δε αναφορά, εντός του ναυλοσυμφώνου, της εκ των προτέρων συμφωνίας του ναυλωτή με οποιαδήποτε διαταγή που είναι πιθανό να δοθεί από τις προξενικές αρχές στον πλοίαρχο, θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση.

Άρθρο 3ο

Η παραπάνω προβλεπόμενη δήλωση θα συντάσσεται κατά τη διάρκεια της φόρτωσης υπό την επιτήρηση και υπό την ευθύνη του πλοιάρχου. Κάθε απόκλιση από την ακριβή περιγραφή του φορτίου θα τιμωρείται σύμφωνα με τον νόμο, και ο πλοίαρχος θα αναφέρεται στον Υπουργό των Ναυτικών.

Άρθρο 4ο

Ο Καγκελάριος[98] *του Προξενείου θα επιβλέπει για την αυστηρή τήρηση του παρόντος διατάγματος.*

Σμύρνη 14 Νοεμβρίου 1822

Ακριβές αντίγραφο
Υπογραφή Π. Νταβίντ

98 Δηλαδή ο γραμματέας του Προξενείου.

PRÉSENTATION DES DOCUMENTS ET CRITÈRES ÉDITORIAUX

Tous les documents publiés dans ce livre sont conservés dans les archives du Ministère des Affaires Étrangères à Nantes[1] et à Paris[2], et ils se divisent en les catégories suivantes:

a) Bulletins de Nouvelles transmises de Tinos,[3] Syros,[4] Chio,[5] Milos,[6] Naxos,[7] Siphnos,[8] Hydra,[9] Athènes,[10] Zante,[11] Échelle Neuve (auj. Kouch-Adasi)[12] et Égypte[13].
b) Bulletins de Nouvelles de l'Archipel qui contiennent des nouvelles réunies de plusieurs îles de l'Archipel et de l'Anatolie.[14]
c) Rapports.[15]
d) Lettres circulaires du gouvernement provisoire de la Grèce.[16]

1 Centre des Archives Diplomatiques de Nantes, Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 66, registre 241.

2 Archives du Ministère des Affaires Étrangères, Correspondance Politique, Turquie, vol. 234.

3 Voir Année 1821: Unité I; Année 1822: Unité III.

4 Voir Année 1821: Unité IV; Année 1822: Unité V.

5 Voir Année 1822: Unité VI.

6 Voir Année 1821: Unité II; Année 1822: Unité VII.

7 Voir Année 1821: Unité V; Année 1822: Unité IV.

8 Voir Année 1822: Unité VII.

9 Voir Année 1822: Unité XII.

10 Année 1822: Unité IX.

11 Voir Année 1822: Unité X.

12 Voir Année 1821: Unité VI; Année 1822: Unité II.

13 Voir Année 1821: Unité III; Année 1822: Unité I.

14 Voir Année 1822: Unité XI.

15 Voir Année 1821: Unité VII (Rapport sur les événements qui se sont déroulés en Grèce en 1821), et Annexe (Rapport du contre-amiral Emmanuel Halgan au ministre de la Marine et des Colonies à Paris, sur la situation dans l'Empire ottoman).

16 Voir Année 1822: Unité VIII.

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Όλα τα έγγραφα που δημοσιεύονται εδώ φυλάσσονται στο Υπουργείο των Εξωτερικών της Γαλλίας στο αποθετήριο της πόλης Ναντ[1] και στο Παρίσι[2]. Υποδιαιρούνται στις παρακάτω κατηγορίες:

α) Δελτία Ειδήσεων Τήνου,[3] Σύρου,[4] Χίου,[5] Μήλου,[6] Νάξου,[7] Σίφνου,[8] Ύδρας,[9] Αθηνών,[10] Ζακύνθου,[11] Κουσάντασι (Échelle Neuve)[12] και Αιγύπτου.[13]

β) Δελτία Ειδήσεων Αιγαίου, που περιλαμβάνουν συγκεντρωμένα Δελτία από διάφορα νησιά του Αιγαίου και την Ανατολία.[14]

γ) Αναφορές.[15]

δ) Εγκύκλιες επιστολές της Προσωρινής Κυβέρνησης της Ελλάδας.[16]

1 Centre des Archives Diplomatiques de Nantes (C.A.D.N.), Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 66, registre 241.

2 Archives du Ministère des Affaires Étrangères (A.M.A.E.), Correspondance Politique, Turquie, vol. 234.

3 Βλ. έτος 1821: Ενότητα I, και έτος 1822: Ενότητα III.

4 Βλ. έτος 1821: Ενότητα IV, και έτος 1822: Ενότητα V.

5 Βλ. έτος 1822: Ενότητα VI.

6 Βλ. έτος 1821: Ενότητα II, και έτος 1822: Ενότητα VII.

7 Βλ. έτος 1821: Ενότητα V, και έτος 1822: Ενότητα IV.

8 Βλ. έτος 1822: Ενότητα VII.

9 Βλ. έτος 1822: Ενότητα XII.

10 Βλ. έτος 1822: Ενότητα IX.

11 Βλ. έτος 1822: Ενότητα X.

12 Βλ. έτος 1821: Ενότητα VI, και έτος 1822: Ενότητα II.

13 Βλ. έτος 1821: Ενότητα III, και έτος 1822: Ενότητα I.

14 Βλ. έτος 1822: Ενότητα XI.

15 Βλ. έτος 1821: Ενότητα VII (Αναφορά για τα γεγονότα στην Ελλάδα κατά το 1821), και Παράρτημα (Αναφορά του αντιναυάρχου Εμμανουέλ Αλγκάν προς τον υπουργό των Ναυτικών και των Αποικιών στο Παρίσι, για την κατάσταση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία).

16 Βλ. έτος 1882: Ενότητα VIII.

Les informations contenues dans les Bulletins de Nouvelles avaient été extraites de la correspondance que les agents consulaires de France envoyaient aux consuls généraux de France à Smyrne et en Égypte, à l'ambassadeur ou au chargé d'affaires de France à Constantinople et aux Ministres à Paris.[17]

La compilation de ces Bulletins doit être faite par des personnes qui occupaient un poste administratif dans un consulat général ou à l'ambassade ou aux Ministères à Paris, et qui étaient chargées par leurs supérieurs hiérarchiques de préparer ces Bulletins en mettant à leur disposition la correspondance qui arrivait à leur service.

Le but de ce travail était, vraisemblablement, de réunir dans un autre type de documentation les nouvelles qui concernaient exclusivement la Révolution grecque afin de permettre aux autorités françaises[18] d'en être informées directement et plus facilement.

Alors que ces Bulletins donnent des informations qui permettent de suivre le déroulement des événements jour après jour,[19] leur classement par ordre chronologique s'est révélé très difficile et dans certains cas impossible. Cette difficulté est due au fait que les nouvelles, qu'ils contiennent, viennent de lieux différents et se réfèrent à des événements qui ont eu lieu à des dates différentes. De ce fait, il nous a paru opportun de regrouper les Bulletins dans des unités qui indiquent le lieu de leur provenance. Ce regroupement nous a permis, au moins, de les classer chronologiquement à l'intérieur de chaque unité. Cependant le problème est resté insoluble pour l'unité *Bulletins de nouvelles de l'Archipel*[20] parce que le compilateur de ces Bulletins ne se souciait pas toujours de mettre par ordre chronologique, à l'intérieur de chaque Bulletin, les nouvelles qui provenaient des îles différentes.[21] Quant aux Unités, elles se succèdent d'après la date du premier Bulletin qu'elles contiennent.

17 À notre connaissance, cette correspondance n'a pas encore été étudiée, de manière systématique, ni publiée.

18 C'est-à-dire à l'ambassadeur à Constantinople et aux Ministres à Paris.

19 Voir, dans ce livre, le chapitre: Les nouvelles par ordre chronologique.

20 Voir Année 1822: Unité XI.

21 Voir par exemple Année 1822: Unité XI, doc. 2 où le Bulletin de Milos du 28 août précède celui de *Syphante* (auj. Siphnos) du 20 août; voir aussi doc. 3 de la même Unité où le Bulletin de Tinos du 28 août précède celui de *Stanchio* (auj. Cos) du 16 juillet.

Οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στα Δελτία Ειδήσεων προέρχονταν από την αλληλογραφία των προξενικών πρακτόρων της Γαλλίας που απηύθυναν στους γενικούς προξένους στη Σμύρνη και στην Αίγυπτο, στον πρέσβη ή στον Επιτετραμμένο της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη και στους υπουργούς στο Παρίσι.[17]

Η σύνταξη των Δελτίων οφείλεται σε πρόσωπα του διοικητικού προσωπικού στα γενικά προξενεία, στην πρεσβεία ή και στα υπουργεία στο Παρίσι, και στα οποία είχε ανατεθεί από τους προϊσταμένους τους να προετοιμάζουν τα Δελτία, λαμβάνοντας υπόψη την αλληλογραφία που έφθανε στην υπηρεσία τους.

Σκοπός της εργασίας τους ήταν, προφανώς, να συγκεντρώνονται οι ειδήσεις που αφορούσαν αποκλειστικά την Ελληνική Επανάσταση σε ξεχωριστά έγγραφα που να επέτρεπαν στις Γαλλικές αρχές[18] να ενημερώνονται άμεσα και ευκολότερα.

Παρόλο που τα Δελτία δίνουν πληροφορίες που μας επιτρέπουν την παρακολούθηση των γεγονότων μέρα με τη μέρα[19], η χρονολογική τους ταξινόμηση στον παρόντα τόμο ήταν πολύ δύσκολη και σε ορισμένες περιπτώσεις αδύνατη. Η δυσκολία οφείλεται στο γεγονός ότι τα νέα στα οποία αναφέρονται προέρχονται από διαφορετικά μέρη και αφορούν γεγονότα που συνέβησαν σε διαφορετικές ημερομηνίες. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, θεωρήσαμε βολικότερο να ομαδοποιήσουμε τα Δελτία Ειδήσεων σύμφωνα με τον τόπο της προέλευσής τους. Η ομαδοποίηση αυτή μας επέτρεψε, τουλάχιστο, να κατατάξουμε χρονολογικά τα έγγραφα, στο εσωτερικό της κάθε ενότητας. Το πρόβλημα ωστόσο παρέμεινε άλυτο για την ενότητα ***Δελτία Ειδήσεων του Αιγαίου***[20], επειδή οι συντάκτες τους δεν φρόντιζαν πάντα να βάλουν τις ειδήσεις, που είχαν διαφορετική προέλευση, σε χρονολογική σειρά.[21] Όσο για τις ενότητες, αυτές κατατάχθηκαν σύμφωνα με την ημερομηνία του πρώτου Δελτίου που περιέχουν.

17 Απ' όσο γνωρίζουμε αυτή η αλληλογραφία δεν έχει συστηματικά μελετηθεί ούτε εκδοθεί.

18 Δηλαδή στον πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη και στους υπουργούς στο Παρίσι.

19 Βλ. εδώ το κεφάλαιο: Οι Ειδήσεις κατά χρονολογική σειρά.

20 Βλ. έτος 1822: Ενότητα XI.

21 Βλ. παραδείγματος χάρι έτος 1822: ενότητα XI, έγγρ. 2, όπου το Δελτίο Ειδήσεων από τη Μήλο από 28 Αυγούστου προηγείται εκείνου της Σίφνου με ημερομηνία από 20 Αυγούστου. Βλ. επίσης το έγγραφο 3 στην ίδια ενότητα, όπου το Δελτίο Ειδήσεων από την Τήνο με ημερομηνία από 28 Αυγούστου προηγείται εκείνου της Κω, με ημερομηνία από 16 Ιουλίου.

Les documents que nous publions dans ce livre ont été transcrits des manuscrits de l'époque et par conséquent nous avons respecté l'orthographe des textes. Néanmoins, pour les rendre compréhensibles, nous avons été obligés d'imposer l'accentuation des *e* finals des participes passés ou des adjectifs, d'ajouter l'accent à la préposition *à* dans les cas où le scripteur omettait de le faire, et de séparer et corriger certains mots accolés (par exemple, *abord d'un bâtiment* a été corrigé : *à bord d'un bâtiment* ; *Quoiqu'il en soit* a été corrigé : *Quoi qu'il en soit*). Pour la meilleure compréhension des textes, nous avons dû intervenir aussi dans la ponctuation soit pour la modifier soit pour l'imposer.

Enfin, il est important de noter que ces documents gardent leur datation originelle qui est celle du calendrier grégorien.[22]

SIGLA ET ABRÉVIATIONS

SIGLA :

( ) : restitution des mots abrégés par le scripteur
[ ] : addition des lettres ou mots omis par le scripteur
[?] : mot(s) indéchiffrable(s)
// : introduit une nouvelle page du manuscrit

ABRÉVIATIONS :

A.M.A.E. : Archives du Ministère des Affaires Étrangères à Paris
C.A.D.N. : Centre des Archives Diplomatiques de Nantes

fol. : folio	S^{t} : Saint
r^{o} : recto	S^{te} : Sainte
v^{o} : verso	t. : tome
doc. : document(s)	n. : note
var. : variante	M^{r} : Monsieur
vol. : volume	N^{o} : numéro
auj. : aujourd'hui	etc : et c(etera)
P.-S. : *Post-Scriptum*	N.B. : *Nota Bene*

22 Pour trouver la date correspondant au calendrier julien, il faut supprimer 12 jours de la date du calendrier grégorien.

Σεβαστήκαμε την ορθογραφία των χειρογράφων, με εξαίρεση τον τόνο στην τελευταία συλλαβή των παθητικών μετοχών και των επιθέτων, τον τόνο στην πρόθεση *à* (στις περιπτώσεις που ο γραφέας το παρέλειπε), και τον χωρισμό των λέξεων σε ορισμένες περιπτώσεις, π.χ. το abord d'un bâtiment μεταγράφεται ως à bord d'un bâtiment· Quoiqu'il en soit μεταγράφεται ως Quoi qu'il en soit. Για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου, κάναμε ορισμένες επεμβάσεις στην στίξη, διορθώνοντάς την.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στα έγγραφα διατηρείται η πρωτότυπη χρονολογία τους, που είναι αυτή του Γρηγοριανού ημερολογίου, του νέου δηλαδή ημερολογίου.[22]

22 Για την αντιστοίχηση των χρονολογιών μεταξύ παλαιού (π.η.) και νέου (ν.η.) ημερολογίου αφαιρούνται δώδεκα ημέρες από το δεύτερο.

LES BULLETINS DE NOUVELLES DE L'ANNÉE 1821

ΤΑ ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1821

I.

BULLETINS DE NOUVELLES DE TINOS

I.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 10r°-11r°. Extrait non signé.

BULLETIN DES NOUVELLES

Extrait
de la correspondance de l'Agent[i] *de France à Tine*

Les lettres de Tine du 29 juillet sont remplies des plaintes que les catholiques paisibles de cette île sont contre les Grecs revoltés. Il n'est sorte de mauvais traitement que les premiers n'ayent à souffrir de la part des derniers. Les eglises mêmes et les religieux latins ne sont pas à l'abri de leurs vexations.

L'évêque grec de Castel Rosso à Tine cherche, avec un papas[ii] du même rite, à former un corps d'insurgés pour s'emparer de la forteresse occupée par les Turcs.

On annonce sous la même date que deux navires Cassiotes[iii] ont capturé un bâtiment autrichien en deça de Rhodes. Il revenoit de Syrie chargé de passagers de divers cultes. Le plus grand nombre se composoit de pèlerins (hadgis)[a] arméniens riches en marchandises et en argent. Le capitaine est allé réclamer à Hydra. Là, on a voulu lui rendre les passagers sans l'argent ni les marchandises, mais il a refusé.

Le bruit couroit à la même époque que d'un côté, les Turcs de Candie avoient égorgé tous les Grecs dans les places fortes, et que d'un autre, ils s'étoient avancés malgré les efforts des rebelles jusqu'à Thèbes en Béotie, à six heures d'Athènes environ. Les Ottomans avoient avec eux du gros canon, de l'artillerie legère et de la cavallerie. Ils n'attendoient plus pour attaquer Athènes qu'un renfort. L'idée générale à cette époque étoit qu'Athènes étoit prise.

Les Grecs reçurent le 25 juillet un exprès qui leur annonçoit que la flotte turque, mouillée près de Samos, en voyant le nombre des batiments grecs que l'on dit monter à plus de 200, prit la fuite et que les insurgés leur prirent 8 transports. De là, les Turcs se retirèrent sur Stancho (Cos)[a].

On disoit encore que les habitants de Monte Santo s'étoient soulevés

[a] Nous maintenons les parenthèses du manuscrit.

[i] Nous rappelons que dans les documents que nous publions dans le livre, le mot *agent* désigne le consul ou vice-consul.

[ii] *un papas*, mot grec qui désigne le prêtre orthodoxe.

[iii] *Cassiotes*, de Kassos, île grecque du Dodécanèse.

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 10r°-11r°.
Απόσπασμα χωρίς υπογραφή.

ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα της Γαλλίας στην Τήνο[1]*

Οι από Τήνο επιστολές της 29ης Ιουλίου είναι γεμάτες με διαμαρτυρίες των φιλήσυχων Καθολικών[2] του νησιού κατά των επαναστατημένων Ελλήνων. Δεν υπάρχει κακομεταχείριση να μην την έχουν υποστεί. Ούτε οι εκκλησίες ούτε οι ιερείς των Λατίνων προστατεύονται από τις προσβολές.

Ο Έλληνας επίσκοπος[3] της Καρύστου[4] που βρίσκεται στην Τήνο, επιχειρεί μαζί μ' ένα παπά του ίδιου δόγματος να στρατολογήσει ένα σώμα εξεγερμένων για να καταλάβει το φρούριο της Καρύστου, που κρατούν οι Τούρκοι.

Κατά την ίδια ημερομηνία ανακοινώνεται ότι δυο κασιώτικα πλοία[5] κούρσεψαν ένα αυστριακό σκάφος, από τη εδώ μεριά της Ρόδου. Επέστρεφε από τη Συρία φορτωμένο επιβάτες διαφόρων δογμάτων. Οι περισσότεροι ήταν Αρμένιοι προσκυνητές (χατζήδες), με πολλά εμπορεύματα και χρήματα. Ο καπετάνιος του σκάφους πήγε να διαμαρτυρηθεί στην Ύδρα. Εκεί δέχτηκαν να του επιστρέψουν τους επιβάτες χωρίς τα χρήματα και τα εμπορεύματα, κι αυτός αρνήθηκε.

Υπήρχε η φήμη την ίδια περίπου περίοδο ότι αφενός οι Τούρκοι της Κρήτης[6] είχαν κατασφάξει όλους τους Έλληνες μέσα στα κάστρα και ότι αφετέρου, παρά τις προσπάθειες των εξεγερμένων, είχαν προχωρήσει μέχρι τη Θήβα,[7] στη Βοιωτία, σε απόσταση έξι περίπου ωρών από την Αθήνα. Οι Οθωμανοί είχαν μαζί τους βαρύ και ελαφρύ πυροβολικό καθώς και ιππικό. Δεν περίμεναν παρά ενισχύσεις για να επιτεθούν στην Αθήνα.[8] Υπήρχε μάλιστα εκείνη την εποχή, η γενική εντύπωση ότι η Αθήνα είχε πέσει.

Στις 25 Ιουλίου[9] οι Έλληνες έλαβαν μια κατεπείγουσα επιστολή που τους ανακοίνωνε ότι ο τουρκικός στόλος που ναυλοχούσε κοντά στη Σάμο, τράπηκε σε φυγή βλέποντας το πλήθος των ελληνικών σκαφών· λεγόταν πως ήταν πάνω από 200, και πως οι εξεγερμένοι τους πήραν 8 οπλιταγωγά. Οι Τούρκοι αποσύρθηκαν από 'κει προς την Κω.

* Οι εκθέτες στο ελληνικό κείμενο παραπέμπουν στα Σχόλια (βλ. σ. 451-520).

en masse en faveur des Atheristes, ainsi que ceux de la presqu'île de Cassandre.

// [fol. 10v°] *Du 11 Août [1821]*

On apprit à cette époque à Tine la reddition d'Athènes et le massacre que les Turcs y firent des Grecs qui la defendoient. Après cela ils y mirent le feu, comme on dit qu'ils avoient fait à Livadie.

Les révoltés fesoient aussi le récit de leurs avantages sur mer. Ils disoient qu'outre les huit transports, ils s'étoient emparés d'une frégate turcque, et qu'en Romanie, le fort de Malvoisie, rempli de munitions de guerre (et) des richesses, étoit tombé au pouvoir des Atheristes.

Du 17 idem

Confirmation de la reddition du fort de Malvoisie au prince Catacuzène. Les Turcs ne se sont déterminés à capituler que par le manque de subsistances. On fait un récit épouvantable de ce que la famine leur a fait souffrir, des horribles extremités auxquelles elle les porta. Il étoit stipulé par un article exprès de la capitulation que les Grecs les transfereroient sains et saufs, eux et leurs biens, sur les côtes d'Asie.

Le pacha de Scodra a envoyé un renfort des troupes et des provisions de guerre et de bouche à la garnison de Navarin. On dit aussi que Mehemed Ali pacha d'Egypte a mis en mer 12 bâtiments de guerre pour se joindre à la flotte turque. Les deux armées navales, ottomane et grecque, continuent à s'observer et paroissent se craindre mutuellement. On assure cependant que les insurgés commencent à se débander et qu'ils sont indécis sur le parti à prendre en attendant que la Russie se soit prononcée. Si elle est pour la paix, on ne met nulle doute ici qu'ils ne s'enfuient précipitamment et abandonnent leur propre pays.

Du 28 id(em)

Depuis le 19 jusqu'au 28 courant, il passoit continuellement des divisions de la flotte turcque et des // [fol. 11r°] batimens détachés au nombre de 15 ou 20 chaque jour à la vue de Tine. La jonction des batimens de Mehemed Ali à la flotte turcque les a intimidés à ce point. Ils craignoient trop de se mesurer avec un ennemi si supérieur en forces.

Λεγόταν επίσης πως οι Αγιορείτες ξεσηκώθηκαν μαζικά υπέρ των Φιλικών, όπως έκαναν και οι κάτοικοι της Κασσάνδρας.[10]

Από επιστολή της 11ης Αυγούστου [1821]

Μαθεύτηκε αυτό τον καιρό στην Τήνο η παράδοση των Αθηνών[11] και η σφαγή των Ελλήνων υπερασπιστών της από τους Τούρκους. Στη συνέχεια την πυρπόλησαν, όπως είχαν κάνει, καθώς λέγεται, και στη Λιβαδειά.[12]

Οι επαναστατημένοι διηγούνταν την υπεροχή τους στη θάλασσα. Έλεγαν πως εκτός από τα 8 οπλιταγωγά, είχαν πιάσει και μια τουρκική φρεγάτα και πως στη Ρωμανία,[13] το κάστρο της Μονεμβασιάς, γεμάτο πολεμοφόδια και πλούτη, είχε περάσει στα χέρια των Εταιριστών.

Από επιστολή της 17ης του ίδιου μήνα

Επιβεβαίωση της παράδοσης του κάστρου της Μονεμβασιάς[14] στον πρίγκιπα Καντακουζηνό. Οι Τούρκοι αναγκάστηκαν να παραδοθούν από την έλλειψη τροφίμων. Ακούγονται τρομακτικά πράγματα για πόσο τους βασάνισε η πείνα· για τις φοβερές ακρότητες στις οποίες τους οδήγησε. Υπήρχε πρόβλεψη σε ένα άρθρο της συνθήκης παράδοσης πως οι Έλληνες θα τους μετέφεραν σώους και αβλαβείς, μαζί με τα υπάρχοντά τους, στις ασιατικές ακτές.

Ο πασάς[15] της Σκόδρας[16] έστειλε ενισχύσεις, πολεμοφόδια και τρόφιμα στη φρουρά[17] του Ναυαρίνου.[18] Λέγεται επίσης πως ο Μεχμέτ Αλή πασάς[19] της Αιγύπτου, καθέλκυσε 12 πολεμικά σκάφη για να ενωθεί με τον τουρκικό στόλο. Οι δυο στόλοι, ο οθωμανικός και ο ελληνικός, εξακολουθούν να αλληλοπαρακολουθούνται και φαίνονται να φοβούνται ο ένας τον άλλο. Λέγεται ωστόσο πως οι εξεγερμένοι αρχίζουν να διασκορπίζονται και πως είναι αναποφάσιστοι, περιμένοντας να δουν τι θα αναγγείλει η Ρωσία. Αν ταχθεί υπέρ της ειρήνης, κανείς δεν αμφιβάλλει εδώ πως θα τραπούν αμέσως σε φυγή, εγκαταλείποντας την ίδιά τους τη χώρα.

Από επιστολή της 28ης του ίδιου μήνα

Από την 19η έως την 28η του τρέχοντος, περνούσαν αδιάκοπα μοίρες του τουρκικού στόλου και μεμονωμένα σκάφη, 15 με 20 τη μέρα, ορατά από την Τήνο. Η συνένωση των σκαφών του Μεχμέτ Αλή και του τουρκικού στόλου προκάλεσε τρόμο στους Έλληνες. Φοβόντουσαν ν' αναμετρηθούν μ' έναν εχθρό σαφώς ανώτερο σε δυνάμεις.

Les séditieux mirent en pièces un Juif à Tine. Ils en auroient peut être fait autant à quelques malheureux tripolitains, si ces derniers ne se fussent pas trouvés protégés par l'agent de France.

On sut alors que le Prince Mavro Cordato, le gendre et le fils du prince Caradgià étoient partis de Livourne et de Trieste avec deux cents ingénieurs parmi lesquels un Suisse du plus grand mérite. Ces personnages étoient arrivés en Morée.

Le 27 août, il y eut à Tine une assemblée générale des Primats et Ephores grecs, dans laquelle on decida que tous ceux qui voudroient quitter l'île étoient libres de le faire pendant trois jours, mais qu'après ce terme on ne pourroit plus sortir. On distribua ensuite de la poudre et du plomb pour faire des cartouches, et l'on se prépara, dans le cas que l'armée turque voulut attaquer l'île, à faire une vigoureuse défense.

La veille ceux qui étoient partis pour l'attaque de Castel Rosso, sous les ordres d'un évêque et d'un papas, comme nous l'avons dit, étoient revenus couverts de honte, après avoir échoué dans leur entreprise et laissé un grand nombre des leurs sur la place.

Du 6 septembre [1821]

Ali pacha de Janina passe généralement ici pour le partisan des Grecs. On dit qu'il leur envoie des subsides et des soldats, et que tous les pachas que la Porte a fait marcher contre lui se retirent successivement. Si cela est ainsi, les Grecs auront moins de peine à se rendre maitres de toute la Morée.

Οι ξεσηκωμένοι κατακρεούργησαν έναν Εβραίο στην Τήνο. Θα έκαναν ίσως το ίδιο σε μερικούς δυστυχισμένους από την Τρίπολη της Μπαρμπαριάς,[20] αν δεν συνέβαινε να τους προστατεύει ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας.

Μαθεύτηκε τότε ότι ο πρίγκιπας Μαυροκορδάτος,[21] ο γαμπρός και ο γιος τού πρίγκιπα Καρατζά[22] αναχώρησαν από το Λιβόρνο και την Τεργέστη μαζί με διακόσιους μηχανικούς, ανάμεσά τους κι ένας Ελβετός ιδιαιτέρως πολύτιμος. Τα παραπάνω πρόσωπα έφτασαν στον Μοριά.

Στις 27 Αυγούστου είχε στην Τήνο γενική συνέλευση των Ελλήνων προεστών και εφόρων,[23] στην οποία αποφασίστηκε πως όσοι επιθυμούσαν να εγκαταλείψουν το νησί ήταν ελεύθεροι να το πράξουν εντός τριών ημερών, αλλά μετά απ' αυτήν την προθεσμία δεν θα μπορούσαν πλέον να φύγουν. Μοιράστηκε στη συνέχεια μπαρούτι και μολύβι για να φτιαχτούν φυσίγγια, και έγιναν προετοιμασίες για δυναμική άμυνα, στην περίπτωση που ο τουρκικός στρατός ήθελε να επιτεθεί στο νησί.

Την παραμονή, αυτοί που είχαν ξεκινήσει για την επίθεση στην Κάρυστο[24] κάτω από τις διαταγές ενός επισκόπου κι ενός παπά, όπως είπαμε, επέστρεψαν ντροπιασμένοι μετά την αποτυχία της επιχείρησης, κι έχοντας αφήσει επί τόπου πολλούς δικούς τους.

Από επιστολή της 6ης Σεπτεμβρίου [1821]

Εδώ, ο Αλή πασάς των Ιωαννίνων[25] θεωρείται γενικώς οπαδός των Ελλήνων. Λέγεται πως τους στέλνει εφόδια και στρατιώτες, και πως όλοι οι πασάδες που έστειλε εναντίον του η Πύλη αποσύρονται ο ένας μετά τον άλλο. Αν τα πράγματα έχουν έτσι, οι Έλληνες δεν θα δυσκολευτούν να κυριαρχήσουν σ' όλο τον Μοριά.

12. Ο Αλή πασάς, βεζίρης των Ιωαννίνων. Χαλκογραφία, χ.χ., 25,4 x 15,8 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του F. Stone. Χαράκτης: W. Finden. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

12. Ali Pacha, late Vizier of Jannina. Gravure sur cuivre, sans date, 25,4 x 15,8 cm., d'après un dessin de F. Stone. Graveur: W. Finden. AGE – Collection de gravures.

13. Τάφος του Αλή πασά σε μιαν αυλή του παλατιού στα Ιωάννινα. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1844, βασισμένη σε σχέδιο ανώνυμου καλλιτέχνη. Χαράκτης: ανώνυμος (AB). Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος).

13. Tombeau d'Ali-Pacha, dans une cour du palais de Janina. Gravure sur bois, 1844, d'après un dessin d'artiste anonyme. Graveur: anonyme (AB). Musée de la gravure Hambis (Chypre).

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 19r°-20v°. Copie de la lettre qu'Antonio N. Vitalis, agent consulaire d'Angleterre, a adressée au comte et baron de Strangford, ambassadeur du royaume uni de la Grande Bretagne et d'Irlande à Constantinople.

En bas du premier folio est noté le destinataire: *A Sua Eccellenza, il sig(nor)e Conte e Barone de Strangforde, membro dell' onorevolissimo consiglio privato di S(ua) M(aestà) il Rè del Regno unito della gran Brettagna, ed Irlanda, e suo Ambas(ciatore) straord(inari)o e Ministro Plenip(otenziari)o presso la S(ublima) P(orta) Ottomana & c(etera) & c(etera) & c(etera)*

Ecrit 18 août 1821

Eccellenza

Mi giova suppore ch' a quest' ora le ultime mie de' 13 e 31 dello scaduto lug(li)o le siano state fedelmente rimesse, nulla dimeno sempre mi ritrovo in non poca agitatione, e turbamento poichè fin' ora non ho avuto l'onore di venirne acertato delle loro sicuro ricapito, tanto di queste, quanto di tutte le mie antecedenti.

Per via di Smirne approfitto a far intesa l'E(ccellenza) V(ostra) come tuttora mi trovo nello scuro come debba deportarmi in questi si urgenti, e serie circostanze, poichè venendo privo delle istruzioni dell'E(ccellenza) V(ostra) non so come debba regolarmi nelle occorrenze.

Noi veniamo a sapere per certo che le armate navali nemiche, l'una stà a guardar l'altra, ed ogni una teme dell'altra. Anzi l'armata turca è stata cresciuta d'altri quatordici armamenti speditegli dal Meimed Alli Pascia d'Eggitto, almeno come si dice. Quella poi de' insurgenti si dice che regna frà di loro la dissensione, e rivalità nei capi, e per quanto s'arguisce si rendono iresoluti a cimentarsi in una campata battaglia, non volendo esporre la propria vita, ed armamenti loro.

Diversi di questi loro armamenti hanno abbandonato l'armata turca frà Rodi, e Stankio, e questi sotto pretesto di spalmare sono retirate frà Samos, e Patmos. Si vuole che in Idra, Spezzes, e Ipsarà la marinaresca //[fol. 19v°] demanda d'esserne soddisfatta delle loro paghe, e dicono pubblicamente

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 19r°-20v°.
Αντίγραφο της επιστολής του Αντώνιου Ν. Βιτάλη, προξενικού πράκτορα της Αγγλίας, προς τον κόμη και βαρόνο του Στράνγκφορ,[1] Πρέσβη του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Ιρλανδίας στην Κωνσταντινούπολη.

Στο κάτω μέρος του πρώτου φύλλου σημειώνεται ο αποδέκτης: ***Προς την Αυτού Εξοχότητα τον κύριο Κόμη και Βαρόνο του Στράνγκφορ (Strangforde), μέλος του τιμιώτατου ιδιωτικού συμβουλίου της Αυτού Μεγαλειότητας του Βασιλέα του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Ιρλανδίας, Πρέσβη και Πληρεξούσιο Υπουργό του στην Οθωμανική Πύλη κ.λπ., κ.λπ.***

Ιταλικά στο πρωτότυπο.

Επιστολή γραμμένη από 18 Αυγούστου 1821

Εξοχότητα

Ευαρεστούμαι να υποθέσω ότι τούτη την ώρα οι τελευταίες επιστολές μου της 13ης και της 31ης του παρελθόντος Ιουλίου έχουν φθάσει ασφαλώς στα χέρια Σας, αλλ' ωστόσο παραμένω ιδιαιτέρως ανήσυχος και αναστατωμένος, επειδή έως τώρα δεν είχα την τιμή της επιβεβαίωσης της παραλαβής τους, τόσο αυτών όσο και των προηγουμένων.

Επωφελούμαι να ενημερώσω μέσω Σμύρνης την Εξοχότητά Σας, ότι προσώρας βρίσκομαι στο σκοτάδι ως προς τη συμπεριφορά μου μέσα σ' αυτές τις πιεστικές και σοβαρές συνθήκες και καθώς στερούμαι των οδηγιών της Εξοχότητάς Σας, δεν γνωρίζω πώς να αντιμετωπίσω τις περιστάσεις.

Μάθαμε με βεβαιότητα ότι οι δύο εχθρικοί στόλοι αλληλοπαρακολουθούνται και φοβούνται ο ένας τον άλλο. Επίσης, ότι ο τουρκικός στόλος αυξήθηκε κατά δεκατέσσερα εξοπλισμένα σκάφη που στάλθηκαν από τον Μεχμέτ Αλή πασά της Αιγύπτου, όπως τουλάχιστον λέγεται. Όσο για τους εξεγερμένους, λέγεται πως κυριαρχεί η διχόνοια και ο ανταγωνισμός μεταξύ των αρχηγών και καθώς συζητιέται, δεν είναι αποφασισμένοι να ενωθούν για μια κατά παράταξη ναυμαχία, μη θέλοντας να εκθέσουν τη ζωή τους και τα σκάφη τους.

Πολλά από τα σκάφη τους άφησαν τον τουρκικό στόλο μεταξύ Ρόδου και Κω, και προφασιζόμενα καλαφάτισμα, έχουν αποτραβηχτεί μεταξύ Σάμου και Πάτμου. Ακούγεται πως στην Ύδρα, στις Σπέτσες και στα Ψαρά, οι ναύτες ζητούν να πληρωθούν τους μισθούς τους[2] και λένε δημοσίως ότι αν η

che se la Russia non si dichiarerà contro la Porta, essi abbandoneran(n)o il tutto, imbarcherano le loro famiglie e porteransi in Europpa a cercar un asilo e soggiorno sicuro.

Sono più che persuasi, che se la Russia si dichiarerà a favor loro, che parimente l'Austria, e la Prussia inseparabilmente saran(n)o unite con loro. Parimente dubbitano, e si lusingano che la Francia piegherà con loro, ma dell'Inghilterra poi sono certi che sara a fare della Porta, e sono incaniti contro noi, e ne sparlano con tutto l' entusiasmo.

Il castello di Malvasia costretto dalla fame, e penuria dei viveri ch' arrivarono a mangiare le proprie creature, e molti morirono dalla fame, finalm(en)te si aresero al Principe Catacusino, il quale gli ha permesso di uscire liberi con tutti i loro baghali, e sostanze, accordandogli il salvo condotto di trasferirsi a qualunque parte dell'Asia che volessero, ed un quatro cento anime sono già partite, oltre quelle che volontariamente preferirono di restare nello stesso luogo giusta la loro capitulazione.

Il Pascià di Scoudra ha mandato delle truppe, e provisioni di bocca, e di guerra a quelli di Navarino. Athene poi è stata abbandonata dai Greci, entrarono i Turchi senza trovarne il minimo ostacolo, ed abrogiarono soltanto le chiese dei medesimi. Il resto poi di Morea tutt' ora continua a mantenersi nello stato in cui si trovava.

Si dice per certo che in Millo siano arrivati due armamenti austriaci, e anche aspettano altri quatro, come pure da un nostro bast(iment)o cap(itan)o Roberto Bourghes quì arrivato il 15 corrente proveniente da Livorno carico di quatro milla chillò di grano proprietà del mercante sig(nor)e Baltazi stabilito in Livorno. Ho imparato dal pilloto che il n(o)s(tr)o ag(en)te di Millo aveva riservato i migliori pilloti per impiegargli // [fol. 20r°] nel servizzio di quatro nostri vascelli che là a momenti aspettarano, e non vedo il momento che qualche d'uno de' nostri arrivi quì per poter averne qualche lume, mentre presentem(en)te più che mai mi trovo affolato da un continuo flusso, e riflusso di sudditti Ionici che quì vengono, altri di passagio, altri di permanenza, ed altri con bast(iment)i, e mai non passano senza avere delle differenze, e liti contro il terzo, e il quarto, e sudo per garantire, e difendere le loro parti, che in effetto altro non producono che stento, e continuo disgusti.

Questo agente di Francia nello spazio d'un mese ebbe la soddisfazione di rederne quì la corvetta, osia gabara, La Chevrette comand(at)a dal cap(itan)o Gay, e la fregata La Jeanne d'Arc comand(at)a da M^r^ le vicomte de La Mellerie, e quest' ultima già disse ch' erano arrivati in queste nostre parti

Ρωσία[3] δεν κηρύξει τον πόλεμο κατά της Πύλης, θα εγκαταλείψουν τα πάντα, θα φορτώσουν τις οικογένειές τους και θα πάνε στην Ευρώπη αναζητώντας εκεί άσυλο και ασφαλή διαμονή.

Είναι πλέον ή πεπεισμένοι ότι αν η Ρωσία πάρει το μέρος τους, παρομοίως η Αυστρία και η Πρωσσία ταυτόχρονα θα ενωθούν αναμφισβήτητα μαζί τους. Αναρωτιούνται επίσης αλλά και βαυκαλίζονται ότι η Γαλλία[4] θα κλίνει προς το μέρος τους, αλλά είναι σίγουροι ότι η Αγγλία θα συμμαχήσει με την Πύλη και είναι λυσσασμένοι εναντίον μας, και το εκφράζουν ασυγκράτητοι.

Στο κάστρο της Μονεμβασιάς,[5] πιεσμένοι από τη πείνα και την έλλειψη τροφίμων, που οδήγησαν στην ανθρωποφαγία και στον λιμικό θάνατο, παραδόθηκαν τελικά στον πρίγκιπα Καντακουζηνό, που τους επέτρεψε να αποχωρήσουν ελεύθεροι με τις αποσκευές και την κινητή περιουσία τους, παραχωρώντας τους ασφαλή διέλευση για να μεταφερθούν σε όποιο μέρος της Ασίας επιθυμούσαν· έχουν ήδη αναχωρήσει περί τις 400 ψυχές, εκτός από εκείνους που επέλεξαν να μείνουν εκεί σύμφωνα με τους όρους της παράδοσής τους.

Ο πασάς της Σκόδρας έχει ήδη στείλει στρατεύματα, τρόφιμα και πολεμοφόδια στη φρουρά του Ναυαρίνου. Η Αθήνα πάλι[6] εγκαταλείφθηκε από τους Έλληνες· μπήκαν οι Τούρκοι χωρίς κανένα εμπόδιο, έκαψαν μόνο τις εκκλησίες των Ελλήνων. Η υπόλοιπη κατάσταση στον Μοριά παραμένει όπως είχε.

Λέγεται ως βέβαιο ότι στη Μήλο[7] έφθασαν δύο αυστριακά σκάφη και αναμένονται άλλα τέσσερα, όπως έμαθα από ένα δικό μας σκάφος, κυβερνήτης ο Ροβέρτος Μπόουργκες, που έφθασε εδώ στις 15 τρέχοντος με προέλευση το Λιβόρνο, φορτωμένο 4.000 κοιλά σιτάρι, ιδιοκτησίας του εμπόρου του Λιβόρνου κυρίου Μπαλτατζή.[8] Έμαθα από τον πλοηγό ότι ο πρόξενός μας στη Μήλο είχε κρατήσει τους καλύτερους πλοηγούς[9] για να τους θέσει στην υπηρεσία των τεσσάρων πλοίων μας, που αναμένονται να φθάσουν εκεί από στιγμή σε στιγμή· δεν βλέπω την ώρα κάποιας άφιξης δικών μας πλοίων εδώ, που θα μπορούσαν να με διαφωτίσουν, δεδομένου ότι προς το παρόν, περισσότερο από ποτέ, είμαι αναστατωμένος από το πέρα-δώθε των Ιονίων υπηκόων[10] που καταφθάνουν, άλλοι περαστικοί, άλλοι να εγκατασταθούν και άλλοι με τα πλοία τους: ποτέ δεν φθάνουν χωρίς να έχουν διαφορές και διαμάχες με τον ένα και με τον άλλο, και δωροδοκώ για να εγγυηθώ γι' αυτούς και να υπερασπισθώ τις υποθέσεις τους, και πράγματι τίποτα άλλο δεν κάνουν από το να προκαλούν ένταση και διαρκείς δυσαρέσκειες.

Ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας, εδώ, είχε την ικανοποίηση να δει να φτάνουν μέσα σ' έναν μήνα, η κορβέτα ή γκάμπαρα, ***Λα Σεβρέτ***,[11] με κυβερνήτη τον καπετάνιο Γκαι, καθώς και η φρεγάτα ***Λα Ζαν ντ'Αρκ***,[12] με κυβερνήτη τον υποκόμη κύριο ντε Λα Μεγιερί· απ' αυτό το σκάφος ειπώθηκε πως έχουν

in tutto quindici de' loro armamenti, e poi se ne partì per Idra dove andava per ricuperare un carico riso che apparteneva a Mr Escalon di Smirne.

Questi insurgenti Tinioti avevano già armato due bast(iment)i Cassioti, e quatro tratte qualli uscirono a corseggiare, e parte portarono delle millizzie si sopra Morea che sopra il Castel Rosso, vulgo detto Caristo, ed il despoti di quel luogo vene quà in persona più d' una volta per farne delle leve di questi, ed ultimam(en)te se ne portarono in quel luogo, e fin' ora non abbiamo imparato cosa abbiano fatto.

Malgrado la protezione accordata a questi cattolici dalla Francia nulla demeno per la costante e perfetta neutralità verso loro sovrano, vengono molestati, insultati, e danegiati nel loro bestiame & c(etera). Per altro essendo stati informati che la Porta aveva arrestato diversi Tinioti dimoranti costà, hanno trovati per espediente di procaciarsi degli attestati carpiti dal nuovo Aghà, quale // [fol. 20v°] per timore della propria vita gli relasciò, e poi il Despoti di quà, il v(ice) console Russo, ed un de' Primati de' Greci indussero a spedire costà il vechio Aghà, per interporsi presso il padrone dell'isola per liberare i Tinioti. Questi se ne partì clandistinamente alli 14 del corrente senza farne il minimo ceno a chi chi sia, nemeno lo confidò al suo collega nuovo Aghà che restò molto sorpreso di tal partenza quì lasciò per ostaggio la propria famiglia e servitù, e si vuole che trasvestito da Don(n)a sia stato imbarcato. Ora con fondamento si dubbita che costà non venga a riferire della falsità, e menzogne a favor de' rebelli, e pregiudizzio de' fedeli, ed innocenti Latini. Però con tutte le cal(o)mnie, ed imposture che potrà produre, non potrà smentire i fatti pubblici, ed ostilità de' rebelli.

Tanto ho l'onore di com(m)unicare all'E(ccellenza) V(ostra) nell'atto che con profondissima stima, ed ossequio ho l'onore di rassegnarmi,

dell'E(ccellenza) V(ostra),

Tine, li 18 agosto 1821

um(ilissim)o, dev(otissim)o ed obb(ligatissi)mo servitore

(segnato): Ant(oni)o N. Vitalis

ήδη φθάσει στα μέρη μας δεκαπέντε, στο σύνολό τους, πολεμικά πλοία· στη συνέχεια έφυγε για την Ύδρα για να πάρει πίσω ένα φορτίο ρύζι που ανήκε στον κύριο Εσκαλόν από τη Σμύρνη.[13]

Τούτοι δω οι εξεγερμένοι Τηνιακοί είχαν ήδη αρματώσει δυο κασιώτικα πλοία και τέσσερεις τράτες που βγήκαν να κουρσέψουν, και μετέφεραν και στρατεύματα τόσο στον Μοριά όσο και στο Καστέλ Ρόσο, που στη κοινή γλώσσα λέγεται Κάρυστος· ο δέσποτας αυτού του μέρους[14] είχε έρθει εδώ πολλές φορές αυτοπροσώπως για να στρατολογήσει, και τελευταία πήγαν προς τα κει και μέχρι σήμερα δεν ξέρουμε τι έχουν κάνει.

Παρά την προστασία της Γαλλίας που χαίρουν οι Καθολικοί, και κυρίως λόγω της σταθερής και απαραβίαστης ουδετερότητάς τους, κακοποιούνται, υβρίζονται και ζημιώνονται στα ζώα τους, κ.λπ. Κατά τα άλλα, όταν έφθασε η πληροφορία ότι η Πύλη είχε συλλάβει διάφορους Τηνιακούς που είναι εγκαταστημένοι εκεί,[15] βρήκαν εδώ ως πρόσφορη λύση να αποσπάσουν βεβαιώσεις από τον νεοφιχθέντα αγά, ο οποίος τις έδωσε από φόβο για τη ζωή του, και μετά ο εδώ δεσπότης,[16] ο υποπρόξενος της Ρωσίας και ένας από τους Έλληνες προεστούς κατάφεραν να στείλουν στην Κωνσταντινούπολη τον παλιό αγά για να μεσολαβήσει στον προστάτη του νησιού και να ελευθερώσει τους Τηνιακούς. Οι παραπάνω έφυγαν κρυφά από δω, στις 14 τρέχοντος χωρίς να πουν το παραμικρό σε κανένα, αλλά ωστόσο το είπε στον συνάδελφό του τον νεοφιχθέντα Αγά –που έμεινε έκπληκτος από την αναχώρηση– ο παλιός αγάς, που άφησε εδώ ως ομήρους την οικογένειά του και το υπηρετικό του προσωπικό, και λέγεται πως επιβιβάστηκε μεταμφιεσμένος γυναίκα, και τώρα πιστεύεται βάσιμα ότι θα μεταφέρει εκεί ψεύδη και ψευδολογίες υπέρ των ξεσηκωμένων, εις βάρος των πιστών και αθώων Λατίνων. Παρόλ' αυτά, με όλες τις συκοφαντίες και τις απάτες που θα κάνουν, δεν θα μπορέσουν να διαψεύσουν τα δημοσίως γνωστά ούτε την εχθρική στάση των ξεσηκωμένων.

Αυτά έχω την τιμή να κοινοποιήσω στην Εξοχότητά Σας έχοντας με βαθύτατη εκτίμηση και σεβασμό την τιμή να με θεωρήσω της Εξοχότητάς Σας

Τήνος, 18 Αυγούστου 1821

Ταπεινότατο, ευσεβέστατο και υποχρεωμένο υπηρέτη

Υπογραφή Αντόνιο Ν. Βιτάλι[17]

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 29r°-v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

BULLETIN DE TINE

22 septembre 1821

On dit ici que l'individu connu à Hydra sous le nom d'Ipsilanti, et envoyé ensuite en Morée en cette qualité, n'était qu'un individu déguisé. Il était étranger. Les Hydriotes avaient leurs raisons pour se permettre cette fourberie. Cependant ce faux Général s'est attiré la haine de tous les Moriotes (et) de tous ceux qui l'ont accompagné en Grèce. On assure qu'il sera obligé de quitter le continent.

On dit encore qu'un nommé Topaldi, adjudant ou secretaire du prétendu Ipsilanti, lui a volé 2.000 ducats, et s'est refugié dans notre isle. Six autres individus, également au service de ce chef de parti, sont aussi venus chercher parmi nous un abri contre la fureur des Moriotes.

Les Princes Mavrocordato (et) Caragià ont quitté la Morée. Ils se rendent à // [fol. 29v°] Messolongi pour passer ensuite en Romélie.

Ceux qui sont venus se refugier parmi nous, après avoir abandonné Ipsilanti et la Morée, disent assez généralement que les chefs Moriotes entretiennent une correspondance secrète avec le gouverneur de Corfou, Sir Adam, d'où ils concluent que les Moriotes cherchent à passer sous la domination anglaise.

Le bruit court que le s(ieu)r Daschkoff, personnage que le ministre russe à Constantinople envoya l'an passé pour visiter les différens consulats, n'avait d'autre message que celui de diriger les complots des Athéristes.

On dit que tous les jours il y a des combats entre les troupes turques et grecques qui occupent la Romélie mais que les Grecs ont presque toujours l'avantage.

Pour extrait conforme

[signé] David

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 29r°-v°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ[1], γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΤΗΝΟ

22 Σεπτεμβρίου 1821

Λέγεται εδώ ότι το άτομο, γνωστό στην Ύδρα με το όνομα Υψηλάντης, που στάλθηκε εν συνεχεία στον Μοριά με αυτή την ταυτότητα, ήταν κάποιος με άλλο όνομα.[2] Ήταν ξένος. Οι Υδραίοι είχαν τους λόγους τους να επιτρέψουν αυτή την απάτη. Ωστόσο αυτός ο ψευδοστρατηγός επέσυρε το μίσος όλων των Μοραϊτών και όλων όσοι τον συνόδεψαν στην Ελλάδα. Βεβαιώνεται ότι θα υποχρεωθεί να εγκαταλείψει την ηπειρωτική χώρα.

Λέγεται ακόμα πως ένας ονομαζόμενος Τοπάλντι,[3] υπασπιστής ή γραμματέας του δήθεν Υψηλάντη, του απέσπασε 2.000 δουκάτα και κατέφυγε στο νησί μας. Έξι ακόμα άτομα, επίσης στην υπηρεσία αυτού του αρχηγού φατρίας, ήρθαν ανάμεσά μας για ν' αναζητήσουν προστασία από την οργή των Μοραϊτών.[4]

Οι πρίγκιπες Μαυροκορδάτος και Καρατζάς εγκατέλειψαν τον Μοριά. Προχωρούν προς το Μεσολόγγι για να περάσουν στη συνέχεια στη Ρούμελη.[5]

Αυτοί που κατέφυγαν σε μας, έχοντας εγκαταλείψει τον Υψηλάντη[6] και τον Μοριά, λένε πως οι Μοραΐτες αρχηγοί αλληλογραφούν μυστικά[7] με τον κυβερνήτη της Κέρκυρας, τον σερ Άνταμ,[8] και συμπεραίνουν απ' αυτό ότι οι Μοραΐτες προσπαθούν να περάσουν υπό βρετανική κυριαρχία.

Κυκλοφορεί η φήμη ότι ο κύριος Ντάσκοφ,[9] πρόσωπο που ο Ρώσος πληρεξούσιος υπουργός στην Κωνσταντινούπολη[10] έστειλε πέρυσι να επισκεφθεί διάφορα προξενεία, δεν είχε άλλο σκοπό παρά να κατευθύνει τη συνομωσία των Εταιριστών.

Λέγεται πως καθημερινά γίνονται μάχες μεταξύ των ελληνικών και των τουρκικών στρατευμάτων που κατέχουν τη Ρούμελη,[11] αλλά πως οι Έλληνες σχεδόν πάντα υπερέχουν.

Ακριβές απόσπασμα
[Υπογραφή] Νταβίντ

4

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 36r°-37v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE TINE

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

Du 6 octobre [1821]

Un batiment, arrivé ces jours derniers de Malte et de Syra, a porté ici la nouvelle qu'une escadre combinée de Tunis, d'Alger (et) de Tripoli, forte de 30 voiles, est déjà en mer pour joindre la flotte turque. On a su par la même voie que ceux de Tripoli ont acheté un vaisseau aux Anglais (et) finalement que le gouvernement de la Grande Bretagne a envoyé dix-sept mille hommes à Malte destinés, ajoute-t-on, pour les îles Ioniennes dont les habitants, dévoués aux Grecs, ont besoin d'une force imposante pour rester dans le devoir.

On arme de nouveau à Hydra, Spezzia (et) Ipsara.

Du 15 id(em)

Au commencement de la semaine dernière, un Ionien en débarquant ici eut la méchanceté de répandre le faux bruit que les Turcs, sauvés par les catholiques de cette île (et) surtout par les soins de l'agent français, avaient, à leur retour parmi leurs compatriotes, fait un tableau si affreux des maux qu'ils avaient souffert de la part des Tiniotes, que les Turcs s'étaient livrés à la vengeance, (et) qu'un Tripolitain, sauvé à bord de // [fol. 36v°] la frégate française, avait assassiné quatre Tiniotes de sa main.

Cette imposture produisit le plus fâcheux effet dans l'île. Les révoltés commencèrent alors à manifester ouvertement leur haine contre les Latins, (et) à vomir mille imprécations contre les Français, leur gouvernement, leur flotte. L'agent français ne fut pas à l'abri de leurs invectives bien plus.

4

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 36r°-37v°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΤΗΝΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

Από επιστολή της 6ης Οκτωβρίου [1821]

Ένα πλοίο που έφθασε τις τελευταίες μέρες από Μάλτα και Σύρο μετέφερε την είδηση ότι μια μεικτή ναυτική μοίρα από την Τύνιδα, το Αλγέρι και την Τρίπολη της Μπαρμπαριάς, δύναμης 30 ιστίων, βρίσκεται στη θάλασσα για να ενωθεί με τον τουρκικό στόλο. Από την ίδια πηγή μάθαμε ότι στη Τρίπολη της Μπαρμπαριάς αγόρασαν ένα σκάφος από τους Άγγλους, και πως εντέλει η κυβέρνηση της Μεγάλης Βρετανίας απέστειλε δεκαεπτά χιλιάδες άνδρες στη Μάλτα, με τελικό προορισμό τα Ιόνια Νησιά, που λένε πως οι κάτοικοί τους, αφιερωμένοι στην υπόθεση των Ελλήνων, χρειάζονται να εντυπωσιασθούν από μια ισχυρή δύναμη για να σεβαστούν τις υποχρεώσεις τους.

Αρματώνονται εκ νέου πλοία στην Ύδρα, τις Σπέτσες και τα Ψαρά.

Από επιστολή της 15ης του ίδιου μήνα

Τις αρχές της προηγούμενης εβδομάδας, ένας Ιόνιος που αποβιβάστηκε εδώ είχε την κακοήθεια να διαδώσει την ψευδή είδηση πως οι Τούρκοι που διασώθηκαν από τους Καθολικούς τούτου του νησιού, κυρίως χάρις στη φροντίδα του Γάλλου προξενικού πράκτορα, μετέφεραν στους συμπατριώτες τους, κατά την επιστροφή τους, μια τόσο άσχημη εικόνα για τα κακά που είχαν υποστεί από τους Τηνιακούς, που οι Τούρκοι επιδόθηκαν σε αντεκδικήσεις και πως ένας Τριπολιτάνος που είχε διασωθεί πάνω στη γαλλική φρεγάτα, δολοφόνησε με τα χέρια του τέσσερεις Τηνιακούς.

Αυτή η απάτη προκάλεσε τις πιο δυσάρεστες συνέπειες στο νησί. Οι επαναστατημένοι άρχισαν να επιδεικνύουν ανοικτά το μίσος τους προς τους Λατίνους και να ξερνούν χίλιες κατάρες εναντίον των Γάλλων, την κυβέρνησή

On menaça sa vie (et) celle de ses frères. Enfin, l'arrivée d'avis certains démentit ces faux bruits (et) on arrêta l'effet. Cependant, cette circonstance a servi à donner la mesure des sentimens des Grecs. Redevables journellement de la conservation de leurs vies (et) de leurs fortunes à l'humanité française, ils ne vouent en retour à leurs bienfaiteurs qu'une haine féroce (et) implacable.

On reçut alors la confirmation de la prise de Tripolizza par les Grecs (et) des massacres qui la suivirent. On apprit aussi que la flotte turcque se trouvait à Patras, (et) que la flotte grecque, forte de 120 voiles, était de nouveau en mer.

Le bruit court ici que les Grecs qui se soutenaient encore dans la presqu'île de Cassandre y ont été forcés par les Turcs.

// [fol. 37r°] *Du 21 id(em)*

Avant-hier 19, un Grec arrivé d'Hydra en deux jours, il avoua dans la confidence à quelques-uns de ses amis que deux bâtimens de la flotte insurgée, rentrés à Hydra, avaient répandu la désolation. Les premières paroles des capitaines en débarquant avaient été celles-ci : Nous sommes perdus ! Voici le rapport que cet homme leur prête : L'escadre grecque attaqua la flotte turcque dans les eaux du Cap Matapan mais elle fut complètement battue. Peu de navires échappèrent ; tous furent pris, coulés ou brûlés. Huit bâtimens insurgés mouillés devant Galaxidi furent attaqués (et) pris. Les Ottomans s'emparèrent aussi de la ville (et) de quarante bâtimens mouillés dans son port. Ils en conservèrent seulement 14 (et) brulèrent le reste. La population s'est réfugiée dans les montagnes (et) la ville a été détruite.

Cependant, en public, le narrateur expose le fait d'une autre manière. Il dit seulement que les Turcs ont coulé deux grecs ; qu'ils en ont brulé deux autres (et), enfin, pris un cinquième. Les équipages se sont sauvés dans les montagnes.

Ce même homme raconte encore qu'Ipsylanti // [fol. 37v°] a été tué à la suite d'un démêlé qui s'éleva entre lui (et) le Bei du Maine surnommé Colocotroni pour la possession du gouvernement de Tripolizza, (et) que les Spezziotes sont revenus avec leurs bâtimens pour transporter leurs familles à Hydra où se réfugieront aussi les Ipsariotes pour se fortifier là contre l'armée turcque.

Un vaisseau turc avait été cerné dans Epacte ; mais il a été ensuite secouru par les siens.

τους και τον στόλο τους. Ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας δεν μπόρεσε να προστατευθεί από τις προσβολές τους. Του απείλησαν τη ζωή και τη ζωή των αδελφών του. Τελικά, ορισμένες ειδήσεις που έφθασαν διέψευσαν αυτές τις ψευδολογίες και συγκράτησαν τις συνέπειές τους. Αλλά, ωστόσο, το συμβάν έδειξε την ποιότητα των αισθημάτων των Ελλήνων: αν και οφείλουν καθημερινά τη ζωή τους και τις περιουσίες τους στην ανθρωπιά των Γάλλων, επιστρέφουν στους ευεργέτες τους ένα απροκάλυπτο και αδιάλλακτο μίσος.

Έφθασε η επιβεβαίωση της άλωσης της Τριπολιτσάς από τους Έλληνες[1] καθώς και των σφαγών που ακολούθησαν. Μάθαμε επίσης ότι ο τουρκικός στόλος βρισκόταν στην Πάτρα και πως ο ελληνικός, δυνάμεως 120 ιστίων, είχε ξαναβγεί στη θάλασσα.

Κυκλοφορεί εδώ η φήμη ότι οι Έλληνες που βαστούσαν ακόμα στη χερσόνησο της Κασσάνδρας,[2] υποχώρησαν μπροστά στους Τούρκους.

Από επιστολή της 21ης του ίδιου μήνα

Προχθές, την 19η, ένας Έλληνας που έφθασε μέσα σε δυο μέρες από την Ύδρα, ομολόγησε εμπιστευτικά σε μερικούς φίλους του ότι δύο σκάφη του στόλου των εξεγερμένων, που μπήκαν στην Ύδρα, έσπειραν την απελπισία. Το πρώτο που είπαν οι καπετάνιοί τους όταν βγήκαν στη στεριά ήταν: «Χαθήκαμε». Αυτή ήταν η αναφορά που έκαναν σύμφωνα με τον παραπάνω: Ο ελληνικός στόλος αντιμετώπισε τον τουρκικό στα νερά του κάβο Ματαπά,[3] αλλά κατανικήθηκε. Λίγα πλοία ξέφυγαν· όλα πιάστηκαν, βυθίστηκαν ή πυρπολήθηκαν. Οκτώ σκάφη των εξεγερμένων που ήταν αγκυροβολημένα μπροστά στο Γαλαξείδι[4] δέχτηκαν επίθεση και καταλήφθηκαν. Οι Οθωμανοί πήραν την πόλη και σαράντα σκάφη, που ήταν αγκυροβολημένα στο λιμάνι της. Κράτησαν μόνο 14 και πυρπόλησαν τα υπόλοιπα. Ο πληθυσμός κατέφυγε στα βουνά και η πόλη καταστράφηκε.

Ωστόσο, δημοσίως, ο αφηγητής εκθέτει τα γεγονότα με διαφορετικό τρόπο. Λέει απλώς πως οι Τούρκοι βύθισαν μόνο δυο ελληνικά πλοία, πως έκαψαν δύο άλλα και, τέλος, πως έπιασαν κι ένα πέμπτο. Τα πληρώματά τους διέφυγαν στα βουνά.

Ο ίδιος άνθρωπος διηγείται ακόμα πως ο Ψηλάντης σκοτώθηκε σε μια αψιμαχία που είχε με τον μπέη της Μάνης, επωνομαζόμενο Κολοκοτρώνη,[5] σχετικά με το ποιος θα έχει την κυβέρνηση της Τριπολιτσάς, και ότι οι Σπετσιώτες επέστρεψαν με τα σκάφη τους για να μεταφέρουν τις οικογένειές τους στην Ύδρα, όπου θα καταφύγουν επίσης οι Ψαριανοί για να οχυρωθούν εκεί εναντίον του τουρκικού στρατού.

Quarante-deux ou trois Turcs étaient venus des côtes de la Morée chercher un asile à Cérigo où ils faisaient quarantaine. Des Grecs de l'île les surprirent de nuit (et) les massacrèrent. Le gouverneur informé de cette atrocité a fait arrêter (et) fusiller sur le champ les coupables qu'il a pu saisir. Ayant appris que les autres s'étaient réfugiés en Morée, il a fait partir immédiatement un officier chargé de les réclamer partout où il pourra les découvrir.

Pour extrait conforme

[signé] David

Ένα τουρκικό πλοίο περικυκλώθηκε στη Ναύπακτο[6] αλλά στη συνέχεια το βοήθησαν οι δικοί του.

Σαράντα δύο ή σαράντα τρεις Τούρκοι ήρθαν από τα παράλια του Μοριά ν' αναζητήσουν άσυλο στα Κύθηρα,[7] όπου μπήκαν σε καραντίνα. Τους αιφνιδίασαν νύχτα οι Έλληνες του νησιού και τους κατέσφαξαν. Όταν η κυβέρνηση ενημερώθηκε γι' αυτή την ωμότητα συνέλαβε και τουφέκισε επί τόπου τους υπόπτους που μπόρεσε να βάλει στο χέρι. Μαθαίνοντας ότι οι υπόλοιποι είχαν διαφύγει στον Μοριά, έστειλε αμέσως έναν αξιωματικό με την εντολή να τους διεκδικήσει όπου κι αν τους ανακάλυπτε.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

5

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 43r°-44v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

2e Annexe au N° 216[i]

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

BULLETIN DE TINE

21 novembre [1821]

Nury Bei qui commande le château de Castel Rosso, dit Caristo, assaillit, à la tête d'un corps de troupe, la ville de Cumes[ii]. Cette place fut saccagée, une partie de la population massacrée, et trois cens individus environ réduits en esclavage et conduits dans le fort de Caristo.

Après le désastre de Cassandre où les Ottomans firent un grand carnage des Grecs, ceux qui purent échaper à la mort ou à l'esclavage se refugièrent dans les montagnes. Il arriva à peu près à la même époque trois personnes de Trieste à Hydra avec des lettres. Ce sont deux Russes et un Allemand. Ils se sont logés dans la maison du chef de l'isle, nommé Conduriotti. On n'a encore rien pu savoir sur l'objet de leur mission.

Quelques Sciotes[iii] réfugiés à Tine s'étaient joints à des étrangers pour y rassembler une troupe destinée à faire un débarquement sur l'isle de Scio; mais les autorités de Tine, informés de ce dessein, en ont empêché l'exécution.

Les batimens grecs qui se proposaient aussi d'attaquer Scio, en conduisant quelques troupes de débarquement, ont changé d'objet. // [fol. 43v°] Depuis plus de quarante jours, il n'en a paru aucun à la vue de notre isle.

On assure que 4.000 hommes ont été débarqués par les Anglais sur les côtes de la Morée pour passer de là dans les isles Ioniennes.

[i] Cette note, écrite d'une autre main, révèle que ce document était la deuxième pièce que l'expéditeur a envoyée joint à sa dépêche N° 216.

[ii] *Cumes*, en grec *Κύμη*.

[iii] *Sciotes*, il se réfère aux habitants de l'île de Chio citée parfois dans ces documents sous le nom de Scio.

5

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 43r°-44v°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Συνημμένο 2, στο υπ' αριθ. 216[1]

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ

21 Νοεμβρίου [1821]

Ο Νουρή μπέης,[2] διοικητής του κάστρου του Καστέλ Ρόσο, του ονομαζόμενου Κάρυστος, επιτέθηκε επικεφαλής ενός στρατιωτικού σώματος στην πόλη της Κύμης.[3] Η πόλη λεηλατήθηκε, ένα μέρος του πληθυσμού σφαγιάστηκε και τριακόσια περίπου άτομα αιχμαλωτίστηκαν και οδηγήθηκαν στο κάστρο της Καρύστου.

Μετά την καταστροφή της Κασσάνδρας,[4] όπου οι Οθωμανοί έσφαξαν πολλούς Έλληνες, όσοι μπόρεσαν να ξεφύγουν από τον θάνατο ή την αιχμαλωσία διέφυγαν στα βουνά. Την ίδια περίπου εποχή έφθασαν στην Ύδρα τρία πρόσωπα από την Τεργέστη, εφοδιασμένα με επιστολές· δυο Ρώσοι κι ένας Γερμανός. Φιλοξενήθηκαν στην κατοικία του αρχηγού του νησιού, του ονομαζόμενου Κουντουριώτη.[5] Δεν μπορέσαμε ακόμα να μάθουμε κάτι για τον σκοπό της αποστολής τους.

Μερικοί Χιώτες που είχαν καταφύγει στην Τήνο, ενώθηκαν με μερικούς ξένους για να συγκροτήσουν ένα σώμα ενόπλων, με σκοπό την απόβαση στο νησί της Χίου. Αλλά οι Αρχές της Τήνου, πληροφορημένες ως προς το σχέδιο, εμπόδισαν την υλοποίησή του.

Επίσης, τα ελληνικά πλοία που σχεδίαζαν να επιτεθούν στη Χίο μεταφέροντας μερικές αποβατικές δυνάμεις, άλλαξαν σχέδια. Εδώ και σαράντα μέρες, δεν έχει φανεί κανένα στο νησί μας.

Αναφέρεται ως βέβαιο ότι 4.000 άνδρες αποβιβάστηκαν από τους Άγγλους στον Μοριά, για να περάσουν από εκεί στα Ιόνια Νησιά.

23 novembre

Hier il est arrivé ici des commissaires du Prince Ipsilanti de Morée, porteurs des circulaires qui enjoignent à tous les chefs des isles de le reconnaitre pour Prince de Morée, comme il a été promu à cette dignité, (et) de lui donner tous les renseignemens à leur connaissance sur l'état des choses. Ces commissaires ont l'ordre de faire le tour de toutes les isles.

Les Ottomans ont remporté une victoire complète à Sfackia dans l'isle de Crète. Cette ville était comme on sait un point de ralliement pour les Grecs.

24 novembre

Nous apprenons qu'en Morée, après l'élection du Prince D. Ipsilanti, reconnu par les principaux Hydriotes, Speziotes et Moriotes, plusieurs voix se sont élevées contre lui. La principale raison des opposans est qu'ils ne veulent point de chefs. C'est un autre sujet de discorde entr(e) eux. On parle déjà de la // [fol. 44r°] défection de deux de ces derniers. Nous n'avons point de nouvelles ultérieures.

Un prêtre grec avertit les Turcs d'Athènes que des brigands, cachés dans les environs, volaient les troupeaux. A cette nouvelle, cent-cinquante Turcs à peu près se mettent à leur recherche, mais ils ne découvrent rien. Lorsqu'ils reviennent en ville, une troupe de trois cens Grecs sort d'un bois taillis où elle s'était cachée, fond sur eux et en massacre la moitié. Les autres qui étaient à cheval se sont réfugiés en ville.

Depuis deux ou trois jours on entendait beaucoup de coups de canon du château d'Athènes.

Les richards d'Hydra et de Spezia, ayant appris que l'armée navale des Ottomans devait bientôt se remettre en mer, ont embarqué à la hâte tous leurs effets précieux pour être prêts à se sauver.

Une lettre adressée à l'agent de Hollande ici de la part de l'agent de Santorin contient une foule de détails sur les mauvais traitemens que les insurgés de Santorin font souffrir aux catholiques. Le style de cette lettre est un peu ambigu dans la crainte qu'elle // [fol. 44v°] ne soit interceptée. Heureusement que cela n'est point arrivé.

Il est arrivé à Syra un chiaoux turc avec un domestique, porteurs de lettres

23 Νοεμβρίου

Έφθασαν χθες εδώ επιτετραμμένοι του πρίγκιπα Υψηλάντη από τον Μοριά[6], μεταφέροντας εγκυκλίους που διατάζουν όλους τους αρχηγούς των νησιών να τον αναγνωρίσουν ως πρίγκιπα του Μοριά, καθόσον προήχθη σ' αυτό το αξίωμα, και να του μεταφέρουν όλες τις πληροφορίες που ήταν εν γνώσει τους σχετικά με την κατάσταση των πραγμάτων. Οι επιτετραμμένοι αυτοί έχουν εντολή να περιοδεύσουν σε όλα τα νησιά.

Οι Οθωμανοί πέτυχαν μια ολοκληρωτική νίκη στη Χώρα Σφακίων, στην Κρήτη.[7] Αυτή η πόλη αποτελεί, όπως είναι γνωστό, ένα σημείο συγκέντρωσης των Ελλήνων.[8]

24 Νοεμβρίου

Μαθαίνουμε ότι στον Μοριά, μετά την εκλογή του πρίγκιπα Δ. Υψηλάντη,[9] που αναγνώρισαν οι σημαντικότεροι Υδραίοι, Σπετσιώτες και Μοραΐτες, υψώθηκαν πολλές φωνές διαμαρτυρίας εναντίον του. Ο κύριος λόγος των αντιπολιτευόμενων είναι ότι δεν επιθυμούν να έχουν αρχηγούς. Είναι ακόμα ένας λόγος για τη μεταξύ τους διχόνοια. Γίνεται ήδη λόγος για τη λιποταξία δύο εξ αυτών. Δεν έχουμε νεότερα.

Ένας Έλληνας ιερέας ειδοποίησε τους Τούρκους των Αθηνών πως κλέφτες, κρυμμένοι στα περίχωρα, έκλεβαν τα κοπάδια. Μόλις το έμαθαν, περίπου εκατό πενήντα Τούρκοι βάλθηκαν να τους ψάχνουν, αλλά δεν βρήκαν τίποτα. Επιστρέφοντας στην πόλη, μια ομάδα τριακοσίων Ελλήνων ξεπήδησε από τους θάμνους όπου ήταν κρυμμένοι, όρμησε πάνω τους κι έσφαξε τους μισούς. Οι υπόλοιποι, που ήταν έφιπποι, κατέφυγαν στην πόλη.

Για δυο τρεις μέρες, ακουγόντουσαν πολλοί κανονιοβολισμοί από την Ακρόπολη των Αθηνών.

Οι πλούσιοι Υδραίοι και Σπετσιώτες, μαθαίνοντας πως ο οθωμανικός στόλος θα ξανάβγαινε σύντομα, φόρτωσαν βιαστικά στα πλοία τα πολύτιμα υπάρχοντά τους για να είναι έτοιμοι να διαφύγουν.

Μια επιστολή εκ μέρους του προξένου της Σαντορίνης,[10] που απευθύνθηκε στον εδώ προξενικό πράκτορα της Ολλανδίας, περιέχει ένα πλήθος πληροφοριών για την κακομεταχείριση που υφίστανται οι Καθολικοί από τους εξεγερμένους της Σαντορίνης. Το ύφος της επιστολής είναι διφορούμενο, από φόβο μην υποκλαπεί. Ευτυχώς αυτό δεν συνέβη.

Έφθασε στη Σύρο ένας Τούρκος τσαούσης μ' έναν υπηρέτη, μεταφέροντας

du Patriarche de Constantinople[iv] adressées aux evêques grecs dans les isles. Celui de Tine en a déjà reçu une par l'intermediaire de l'agent anglais, mais on croit généralement que cette démarche sera sans succès.

Pour extrait conforme

[signé] David

[iv] Il se réfère au Patriarche Eugène II. Pour ce Patriarche, voir Introduction, chapitre *Le sort du Patriarche Eugène II*.

επιστολές του Πατριάρχη της Κωνσταντινούπολης[11] προς τους Έλληνες επισκόπους των νησιών. Ο Έλληνας επίσκοπος της Τήνου έλαβε ήδη μια απ' αυτές μέσω του Άγγλου προξενικού πράκτορα, αλλά γενικώς πιστεύεται ότι η πρωτοβουλία δεν θα έχει επιτυχία.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

6

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 48r°-v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

BULLETIN DE TINE

29 Decembre 1821

Le 22 du courant, un nommé Barozzi se rendit ici, venant de Naxie, chargé par Mr de Lastic de Vigouroux[i] de faire par devant cette chancellerie la déposition suivante: Les catholiques romains gémissent sous le joug insupportable des Grecs. Les lettres qui sont adressées aux Latins (et) même aux agens des diverses puissances sont visitées. Il n'est plus de sureté pour eux. Les catholiques de Santorin sont traités de même.

La nouvelle de la prise de Naple de Romanie, qu'on avait d'abord annoncée comme certaine, était absolument fausse. Seulement les Grecs avaient livré un assaut qui ne leur avait pas réussi. Ils se préparaient à en donner un second le 22.

On assure qu'un Prince grec, il parait qu'on parle du Prince Mavro-Cordato, qui s'était porté de Morée sur Messolongi, fut attaqué par les Turcs, en retournant vers Patras, (et) mis en déroute complète. Bien peu des siens sont parvenus à s'échapper.

// [fol. 48v°] Il vient d'arriver ici environ 380 Candiotes grecs enrôlés à Samos pour l'isle de Crète où ils doivent seconder les efforts de leurs frères de Sfacchia.

On s'occupe sans relâche dans les iles grecques du recrutement pour la Morée.

Des émissaires du Prince Ipsilanti sont encore venus dernièrement au nombre de quarante pour lever les contributions dans les îles.

Il passe pour positif que trois Pachas, parmi lesquels se trouve Curz Pacha, sont cernés par les Grecs à Parga en Romélie.

[i] Le baron de Lastic de Vigouroux était à l'époque agent consulaire de France à Naxos.

6

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 48r°-v°.
Απόσπασμα με την υπογραφή του Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικού προξένου της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ

29 Δεκεμβρίου 1821

Στις 22 τρέχοντος ήρθε εδώ από τη Νάξο ένας εν ονόματι Μπαρότσης,[1] επιφορτισμένος από τον κύριο ντε Λαστίκ ντε Βιγκουρού,[2] να κάνει την παρακάτω δήλωση στην προξενική γραμματεία: «Οι Ρωμαιοκαθολικοί στενάζουν υπό τον ανυπόφορο ζυγό των Ελλήνων. Οι επιστολές που απευθύνονται στους Λατίνους αλλά και στους προξένους των διαφόρων Δυνάμεων, ελέγχονται. Δεν υπάρχει ουδεμία ασφάλεια γι' αυτούς. Οι Καθολικοί της Σαντορίνης υφίστανται τα ίδια».

Το νέο της άλωσης του Ναυπλίου,[3] που είχε ανακοινωθεί ως βέβαιο, ήταν απολύτως ψευδές. Οι Έλληνες είχαν εκδηλώσει απλώς μια έφοδο, η οποία απέτυχε. Ετοιμαζόντουσαν για μια δεύτερη στις 22.

Θεωρείται ως βέβαιο ότι ένας Έλληνας πρίγκιπας, μάλλον ο πρίγκιπας Μαυροκορδάτος,[4] που κατευθυνόταν από τον Μοριά στο Μεσολόγγι, δέχτηκε τουρκική επίθεση επιστρέφοντας προς την Πάτρα, και τράπηκε σε φυγή. Λίγοι από τους δικούς του κατάφεραν να διαφύγουν.

Μόλις αφίχθησαν εδώ τριακόσιοι ογδόντα, περίπου, Κρητικοί, στρατολογημένοι στη Σάμο για την Κρήτη, όπου οφείλουν να βοηθήσουν στην προσπάθεια των αδελφών τους στα Σφακιά.

Ασταμάτητη δραστηριότητα στρατολόγησης στα ελληνικά νησιά για τον Μοριά.

Έφθασαν, πρόσφατα, κι άλλοι απεσταλμένοι του πρίγκιπα Υψηλάντη, σαράντα τον αριθμό, για να συλλέξουν τις εισφορές από τα νησιά.[5]

Θεωρείται βέβαιη είδηση ότι τρεις πασάδες μεταξύ των οποίων βρίσκεται και ο Χουρσίτ πασάς,[6] περικυκλώθηκαν από τους Έλληνες[7] στην Πάργα[8] της Ρούμελης.

Le bruit court aussi que Corinthe s'est rendue à Ipsilanti par composition. Le manque de vivres a causé, assure-t-on, cette prompte reddition.

Nous avons appris que dix-neuf batimens turcs ont passé devant l'île de Tine et ont mouillé à Rhôdes. Le Pacha d'Egypte en a fourni cinq, les Tripolitains et les Tunisiens chacun sept. Cette division doit venir joindre la flotte ottomane à Constantinople.

Pour extrait conforme

[signé] David

Φημολογείται ότι η Κόρινθος παραδόθηκε[9] στον Υψηλάντη με συνθηκολόγηση. Η έλλειψη εφοδίων προκάλεσε, καθώς βεβαιώνεται, αυτή την ξαφνική παράδοση.

Μάθαμε ότι δεκαεννέα τουρκικά σκάφη πέρασαν μπροστά από την Τήνο και αγκυροβόλησαν στη Ρόδο.[10] Ο πασάς της Αιγύπτου προσέφερε πέντε πλοία. Οι Τριπολιτάνοι και οι Τυνήσιοι επτά ο καθένας. Αυτή η ναυτική μοίρα αναμένεται να ενωθεί με τον τουρκικό στόλο στην Κωνσταντινούπολη.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

II.

BULLETINS DE NOUVELLES DE MILOS

II.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΜΗΛΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 16r°-v°.
Extrait non signé.

BULLETIN DE NOUVELLES

Extrait
de la correspondance de l'Agent de France à Milo
du 4 août au 14 (septem)bre 1821

Le 30 juillet, on avoit des craintes à Santorin. L'agent de cette île expédia un exprès à l'agent de Milo[i] pour lui faire part de ses appréhensions et le prier de déterminer le commandant d'un batiment du Roi[ii] à se diriger vers l'île alarmée. Cependant, un brik de l'escadre s'y rendit et l'on reconnut que la terreur provenoit de l'idée que la flotte turcque pourroit inquieter les habitants. Le brik repartit le jour même de son arrivée, et laissa Santorin parfaitement tranquille.

On n'avoit alors aucune nouvelle récente de la Morée. Les choses sembloient y être toujours dans le même état.

A peu près à cette époque, on apprit à Milo la nouvelle de la capitulation du château de Malvoisie. Les Grecs s'engagèrent à transporter les Turcs de la garnison, soit à Cerigo, soit à Candie, soit enfin sur les côtes d'Asie. Ce fut à cette condition qu'ils entrèrent dans la place. 800 Turcs du château de Navarin ont aussi capitulé, mais 150 intrépides à la tête desquels reste le commandant sont déterminés à s'ensevelir sous les ruines du fort plutôt que de se rendre.

La ville d'Athènes a été reprise par les Turcs et incendiée. Les Grecs qui en fesoient le siège ont été repoussés par terre et par mer. L'armée navale ottomane est à Rhodes, forte de 36 voiles, y compris quinze batiments de Mehemed Ali pacha d'Egypte.

// [fol. 16v°] Le 31 juillet, à six heures du matin, la bombarde française La Clémentine chargée à Alexandrie pour Marseille, commandée par le capitaine J. Icard, fut arrêtée sur les côtes de Caramanie par plusieurs embarcations grecques portant pavillon insurgé. La bombarde a été conduite à Miconi[iii] avec un cap(itain)e de prise à son bord et enfin delivrée par un

[i] Il se réfère à Louis Brest qui était à l'époque agent consulaire de France à Milos.

[ii] C'est-à-dire d'un vaisseau de guerre français.

[iii] Il s'agit de l'île de Myconos.

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 16r°-v°.
Το απόσπασμα δεν φέρει υπογραφή.

ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα της Γαλλίας στη Μήλο[1] *για την περίοδο από 4 Αυγούστου έως 14 Σεπτεμβρίου του 1821*

Την 30η Ιουλίου, η Σαντορίνη φοβόταν. Ο προξενικός πράκτορας του νησιού απέστειλε μια κατεπείγουσα επιστολή στον προξενικό πράκτορα της Μήλου για να του κοινοποιήσει τα άσχημα προαισθήματά του και να τον παρακαλέσει να πείσει τον κυβερνήτη ενός βασιλικού σκάφους να κατευθυνθεί προς το θορυβημένο νησί. Μετέβη εντωμεταξύ εκεί ένα μπρίκι της ναυτικής μοίρας και διαπιστώθηκε ότι ο τρόμος είχε προκληθεί στην ιδέα πως ο τουρκικός στόλος μπορούσε ν' ανησυχήσει τους κατοίκους. Το μπρίκι αναχώρησε αυθημερόν, αφήνοντας τη Σαντορίνη εντελώς ήρεμη.

Τότε δεν υπήρχε κανένα πρόσφατο νέο από τον Μοριά. Τα πράγματα έδειχναν να παραμένουν στην ίδια κατάσταση.

Την ίδια σχεδόν εποχή μαθεύτηκε στη Μήλο η παράδοση του κάστρου της Μονεμβασιάς. Οι Έλληνες δεσμεύτηκαν να μεταφέρουν τους Τούρκους της φρουράς στα Κύθηρα ή στην Κρήτη ή, τέλος, στην ασιατική ακτή. Αυτός ήταν ο όρος για να τους επιτραπεί η είσοδος στο κάστρο. Στο κάστρο του Ναυαρίνου παραδόθηκαν επίσης 800 Τούρκοι, αλλά 150 θαρραλέοι απ' αυτούς, με τον φρούραρχο επικεφαλής, είναι μάλλον αποφασισμένοι να ταφούν κάτω από τα ερείπια του κάστρου παρά να παραδοθούν.

Η πόλη των Αθηνών ανακαταλήφθηκε από τους Τούρκους και πυρπολήθηκε.[2] Οι Έλληνες που την πολιορκούσαν απωθήθηκαν σε στεριά και θάλασσα. Ο οθωμανικός στόλος βρίσκεται στη Ρόδο με 36 ιστία μετρώντας και τα δεκαπέντε του Μεχμέτ Αλή πασά της Αιγύπτου.

Την 31η Ιουλίου, την 6η πρωινή ώρα, η γαλλική βομβάρδα ***Η Κλημεντίνη***, με φορτίο από την Αλεξάνδρεια για τη Μασσαλία και καπετάνιο τον Ζαν Ικάρ, πιάστηκε στις ακτές της Καραμανίας[3] από πολλά ελληνικά πλεούμενα που έφεραν τη σημαία των εξεγερμένων. Η βομβάρδα οδηγούνταν στη Μύ-

batiment de S(a) M(ajesté) avant que d'atteindre cette île. Le capitaine du navire grec insurgé a été déclaré pirate et mis hors la loi par le gouvernement d'Hydra.

Vers le 7 septembre les nouvelles reçues de la Morée n'annonçoient aucun changement dans les affaires de cette presqu'île. Les Turcs y avoient l'avantage sur les Grecs. La flotte insurgée avoit pris la fuite, en sorte que l'escadre turcque étoit devenue maitresse de la mer. Cette désorganisation parmi les insurgés étoit attribuée à leur peu d'harmonie.

On assure que les Grecs continuent à avoir l'avantage dans l'île de Candie. Mais nous avons appris que les Turcs, délivrés des batiments insurgés qui bloguoient le port de Candie, se sont portés, au nombre de 12.000, par mer sur la Canée. Ce renfort, joint aux troupes de la place et à celles de Retemnos[iv], forma un corps de 25.000 hommes qui sortit du château de la Canée et battit complètement les Grecs. Tous les villages qu'ils occupoient dans les environs de Retemnos et de la Canée furent détruits.

Il arrivoit journellem(en)t à Milo des bateaux chargés de Grecs fugitifs de Constan(tino)ple et de Smyrne.

[iv] Pour *Rethymno*.

κονο με καπετάνιο έναν από αυτούς που την είχαν πιάσει· απελευθερώθηκε τελικά από ένα σκάφος της Αυτού Μεγαλειότητας[4] πριν φτάσει στο νησί. Ο κυβερνήτης του πλοίου των εξεγερμένων κηρύχτηκε πειρατής και τέθηκε εκτός νόμου από την κυβέρνηση της Ύδρας.

Τα νέα που έφθασαν από τον Μοριά, κατά τις 7 Σεπτεμβρίου, δεν ανήγγειλαν καμιά αλλαγή στις υποθέσεις της χερσονήσου. Οι Τούρκοι υπερείχαν των Ελλήνων. Ο στόλος των εξεγερμένων είχε τραπεί σε φυγή, έτσι που η τουρκική ναυτική μοίρα κυριάρχησε στη θάλασσα. Αυτή η αποδιοργάνωση στις τάξεις των εξεγερμένων αποδιδόταν στη μεταξύ τους έλλειψη αρμονικών σχέσεων.

Επιβεβαιώνεται ότι οι Έλληνες εξακολουθούν να υπερέχουν στην Κρήτη.[5] Αλλά μάθαμε ότι οι Τούρκοι, 12.000 τον αριθμό, οι οποίοι ξέφυγαν από τα σκάφη των εξεγερμένων που είχαν αποκλείσει το λιμάνι του Μεγάλου Κάστρου, μετακινήθηκαν προς τα Χανιά. Αυτές οι ενισχύσεις ενωμένες με τα εκεί στρατεύματα και με αυτά του Ρεθύμνου, σχημάτισαν ένα σώμα 25.000 ανδρών που βγαίνοντας από τα Χανιά συνέτριψε τους Έλληνες. Όλα τα χωριά που αυτοί κατείχαν γύρω από το Ρέθυμνο και τα Χανιά καταστράφηκαν.

Στη Μήλο φθάνουν καθημερινώς πλοία φορτωμένα με Έλληνες πρόσφυγες από την Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη.

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 30r°-31r°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE MILE

Détails communiqués
par le s(ieu)r Voutier, ex officier français,
aujourd'hui au service d'Ipsilanti en Morée

Le 2 octobre, la flotte turcque a brulé la ville de Galaxidi. Les bâtimens qui se trouvaient dans le port ont été pris ou brûlés.

Le même jour, 2.000 Albanais avaient obtenu, par suite d'une capitulation devant Tripolizza, la permission de se retirer avec arme (et) bagage. On les dirigea sur Gastuni. Dans le trajet, il s'éleva une rixe entre cette troupe (et) 3.000 Grecs qui l'escortaient. Les Albanais furent tous massacrés.

Le 3 [octobre], on entendit une forte canonade du côté de Pétrasse. Le même jour la flotte turcque brûla la ville de Missolongi (et) causa de grands dommages à celle de Vostizza. Cette flotte inspire beaucoup de craintes. Cependant elle ne peut faire de grands torts aux Grecs de la Morée car quelle que soit sa force elle ne hazardera jamais un débarquement.

Ce fut encore le 3 que Tripolizza fut prise d'assaut. Tous les Turcs y furent passés au fil de l'épée. On n'épargna que les chefs dans l'espérance qu'ils pourraient contribuer à la reddition des autres places qui tiennent encore en Morée.

Les Grecs ont fortifié l'isthme de Corinthe. Ce passage est bien défendu. Les forteresses turcques de // [fol. 30v°] Modon, Coron, Naples de Romanie, Corinthe (et) Patras sont bloquées. En Romélie, les Grecs ont un avantage signalé. Ils réuniront tous leurs efforts contre Corinthe où l'on prétend que les Turcs de Morée ont enfermé toutes leurs richesses.

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 30r°-31r°.
Απόσπασμα που φέρει την υπογραφή του Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικού προξένου της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΜΗΛΟ

Λεπτομέρειες που κοινοποιήθηκαν από τον κύριο Βουτιέ,[1] πρώην Γάλλο αξιωματικό, σήμερα στην υπηρεσία του Υψηλάντη στον Μοριά

Στις 2 Οκτωβρίου, ο τουρκικός στόλος πυρπόλησε την πόλη του Γαλαξειδίου. Τα σκάφη που βρισκόντουσαν στο λιμάνι πιάστηκαν ή πυρπολήθηκαν.

Την ίδια ημέρα δόθηκε η άδεια σε 2.000 Αλβανούς –μετά την παράδοσή τους μπροστά στην Τριπολιτσά– να αποχωρήσουν με τα όπλα τους και τις αποσκευές τους. Τους οδήγησαν προς τη Γαστούνη.[2] Κατά τη μετακίνησή τους προέκυψε μια συμπλοκή με τους 3.000 Έλληνες που τους συνόδευαν. Σφάχτηκαν όλοι οι Αλβανοί.

Στις 3 [Οκτωβρίου], ακούστηκαν ισχυροί κανονιοβολισμοί από τη μεριά της Πάτρας. Την ίδια μέρα ο τουρκικός στόλος πυρπόλησε την πόλη του Μεσολογγίου και προκάλεσε μεγάλες ζημιές στο Αίγιο.[3] Ο στόλος αυτός προκαλεί πολλούς φόβους. Ωστόσο, δεν μπορεί να κάνει μεγάλη ζημιά στους Έλληνες του Μοριά, αφού όποια κι αν είναι η δύναμή του δεν θα ριψοκινδυνεύσει ποτέ μια απόβαση.

Στις 3 πάλι του μήνα αλώθηκε η Τριπολιτσά μετά από έφοδο. Όλοι οι Τούρκοι πέρασαν από σπαθί. Σεβάστηκαν μόνο τους αρχηγούς, με την ελπίδα ότι θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην παράδοση των άλλων φρουρίων του Μοριά που αντιστέκονται ακόμα.

Οι Έλληνες οχύρωσαν τον Ισθμό της Κορίνθου. Το πέρασμα αυτό έχει ισχυρή άμυνα. Τα τουρκικά φρούρια της Μεθώνης, της Κορώνης, του Ναυπλίου, της Κορίνθου και της Πάτρας είναι αποκλεισμένα. Στη Ρούμελη οι Έλληνες υπερέχουν αξιοσημείωτα. Θα συγκεντρώσουν τις προσπάθειές τους στην Κόρινθο, όπου λέγεται πως οι Τούρκοι έχουν σφαλίσει όλα τους τα πλούτη.

14. Η Ακροκόρινθος. Επιχρωματισμένη χαλκογραφία, [1835], 15,9 x 21,4 εκ., ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

14. The Rock of Corinth. Gravure sur cuivre coloriée, [1835], 15,9 x 21,4 cm. AGE – Collection de gravures.

15. Ο Δημήτριος Υψηλάντης. Λιθογραφία, χ.χ., 13,3 x 19,5 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

15. Demetrius Ipsilanti. Lithographie, sans date, 13,3 x 19,5 cm. AGE – Collection de gravures.

Plan du Prince Demetrius Ipsilanti
dont l'exécution est retardée jusqu'à la retraite
de la flotte ottomane

Lorsque l'armée navale du G(rand) S(eigneu)r[i] sera de retour à Constantinople, 2.000 hommes de la garde commandés par le s(ieu)r Balistre fils, Français, seront dirigés sur l'île de Crète (et) débarqueront à Askafia[ii]. Les 20 plus forts bâtiments de la flotte grecque seront chargés de bloquer par mer toutes les places de l'île. Ils auront l'ordre de s'approcher par intervalles de la côte pour canonner les forts (et) obliger les Turcs à se tenir enfermés dans leurs places. Cependant les Sfakiotes[iii] s'approchent autant que possible pour bloquer les villes (et) les citadelles du côté de la terre, (et) des troupes débarqueront à Thodorus, petit port voisin de la Canée, sous les ordres du s(ieu)r Voutier, avec des obusiers (et) du canon pour le bombardement. Six bâtiments grecs choisis par l'Amirauté d'Hydra, feront le tour des îles. Trois seront chargés d'obliger tous les primats ou chefs de ces îles de payer le tribut que prélevait avant le // [fol. 31r°] G(rand) S(eigneu)r. S'ils ne peuvent donner le tout, ils devront en payer au moins la moitié pour le moment soit en argent soit en produits de leur sol. L'argent sera employé à l'achat d'armes (et) de provisions de guerre. Les denrées commerciales, tel que cire, coton (et) c(etera), seront vendues (et) les sommes que cette vente produira seront destinées au même usage. La dîme, qui doit être payée en blé, orge, (et) c(etera), sera consacrée à l'entretien des troupes en Crète (et) en Morée. Les trois autres navires recueilleront tous les Crétois répandus dans les îles (et) ceux qui se sont échappés des différentes places de l'Asie Mineure. On fait monter leur nombre à plus de 7.000.

La reflexion du narrateur est que les Grecs espèrent pouvoir se maintenir en Crète s'ils parviennent une fois à s'en rendre maîtres. Voilà pourquoi ils dirigent tous leurs efforts de ce côté là.

Pour extrait conforme

[signé] David

[i] Le terme désigne le sultan.

[ii] *Askafia* pour Asfakia. Il s'agit de la ville de Sfakia.

[iii] C'est-à-dire les habitants de Sfakia.

Σχέδιο του πρίγκιπα Δημήτριου Υψηλάντη προς εκτέλεση μετά την απομάκρυνση του οθωμανικού στόλου

Μόλις ο οθωμανικός στόλος επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη, 2.000 άνδρες της φρουράς που είναι υπό τις διαταγές του κυρίου Μπαλίστρ[4] υιού, Γάλλου, θα κατευθυνθούν προς την Κρήτη και θα αποβιβαστούν στα Σφακιά. Τα 20 ισχυρότερα πλοία του ελληνικού στόλου θα επιφορτιστούν με τον αποκλεισμό όλων των οχυρωμένων πόλεων του νησιού. Θα έχουν διαταγή να πλησιάζουν κατά διαστήματα τις ακτές, να κανονιοβολούν τα φρούρια και να υποχρεώνουν τους Τούρκους να παραμένουν κλεισμένοι σ' αυτά. Οι Σφακιανοί εντωμεταξύ θα πλησιάζουν, στο μέτρο του δυνατού, ώστε να αποκλείουν τις πόλεις και τα κάστρα από την πλευρά της ξηράς, ενώ άλλα στρατεύματα θα αποβιβαστούν στους Θεοδώρους[5] (μικρό λιμάνι κοντά στα Χανιά) με ολμοβόλα και κανόνια για να κανονιοβολούν υπό τις διαταγές του κυρίου Βουτιέ. Έξι ελληνικά σκάφη, που θα επιλέξει το ναυαρχείο της Ύδρας, θα περιοδεύουν σε όλα τα νησιά. Τρία απ' αυτά θα είναι επιφορτισμένα να υποχρεώσουν όλους τους προεστούς ή αρχηγούς των νησιών να καταβάλουν τον φόρο που εισέπραττε προηγουμένως ο Σουλτάνος.[6] Αν δεν είναι σε θέση να καταβάλουν το σύνολο, θα πρέπει να καταβάλουν τουλάχιστον το μισό σε χρήματα ή σε προϊόντα της γης τους. Τα χρήματα θα χρησιμοποιηθούν στην αγορά όπλων και πολεμοφοδίων. Τα προϊόντα που είναι εμπορεύσιμα, όπως το κερί, το βαμβάκι κ.λπ., θα πουληθούν, και τα έσοδα τής πώλησης θα χρησιμοποιηθούν όπως παραπάνω. Η δεκάτη, που καταβάλλεται σε σιτάρι, κριθάρι, κ.λπ., θα πάει στη συντήρηση των στρατευμάτων της Κρήτης και του Μοριά. Τα τρία άλλα σκάφη θα περισυλλέξουν όλους τους Κρητικούς που είναι διασκορπισμένοι στα νησιά και όσους κατάφεραν να διαφύγουν από τις διάφορες μικρασιατικές πόλεις. Υπολογίζονται γύρω στις 7.000.

Ο πληροφοριοδότης σκέφτεται ότι οι Έλληνες πιστεύουν πως θα καταφέρουν να κρατηθούν στην Κρήτη, αν βέβαια καταφέρουν να κυριαρχήσουν. Αυτός είναι ο λόγος που στρέφουν όλες τις προσπάθειές τους προς αυτή την κατεύθυνση.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

III.

BULLETINS DE NOUVELLES D'ÉGYPTE

III.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 17r°-18v°. Document non signé.

CONSULAT GÉNÉRAL D'EGYPTE

Bulletin du 16 au 28 août 1821

S(on) E(xcellence) Ibrahim Bachà, fils ainé du vice Roi, était dans les premiers jours de ce mois à Assouan. On n'en a plus reçu des nouvelles depuis cette époque. Il a dû continuer sa route pour le Dongola et le Sen(n)har. Les pluies ont obligé son frère Ismaïl Bachà à fixer ses quartiers d'hiver dans le dernier de ces deux royaumes. La conquête n'en a pas été difficile. Cependant les Sennharites qui se sont presentés au combat ont fait preuve de beaucoup de bravoure et de courage. Le caractère opiniâtre de ces nègres sera un grand obstacle à leur translation en Egypte dont on voudrait augmenter la population et l'armée par des Ethiopiens.

Le Defterdar Bey, beau fils de Mehemet Ali Bachà destiné à faire la conquête du Darfour, était encore dans le Dongola vers la moitié de juillet.

La flotille composée de seize navires armés en guerre, envoyée dans l'Archipel par ce Bachà, a rejoint l'escadre du Grand Seigneur.

Un batiment autrichien, venant de Costantinople et arrivé en ce port le 19 de ce mois, a rencontré quatre batimens de sa nation et deux français capturés par les Grecs. On les conduisait à Miconi pour y être statué sur la validité[i] des prises. Quoique les renseignemens que j'ai recueilli avec l'exactitude la plus scrupuleuse m'aient inspiré des doutes de collusion entre les capitaines des batimens capturés et les Grecs, quoiqu'il soit probable que les deux batimens portant pavillon français soient des sardes qui se disent autorisés à se couvrir du pavillon blanc dans l'Archipel, j'ai crû devoir communiquer au contre-amiral // [fol. 17v°] Halgan le rapport qui m'a été fait à ce sujet par le cap(itai)ne autrichien et par un passager français qui étoit à son bord.

Un capitaine anglais, sorti de ce port le 3 aout et qui y est rentré le 26, assure que les Grecs ne lui ont pas permis de passer outre. Il était chargé de riz et de caffé que le Bachà envoyait à Costantinople. Il a aussi deposé qu'un autre navire de sa nation avait été pris, et que le capitaine ayant voulu opposer de la resistance a été tué. On croit que cet assassinat a été commis

[i] Le manuscrit donne *validitait*, sans doute par inadvertance de la part du scripteur.

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 17r°-18v°.
Το έγγραφο δεν φέρει υπογραφή.

ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ[1]

Δελτίο από 16 έως 28 Αυγούστου 1821

Η Αυτού Εξοχότητα Ιμπραήμ πασάς,[2] πρωτότοκος γιος του Αντιβασιλέα, βρέθηκε κατά τις πρώτες ημέρες του μήνα στο Ασσουάν.[3] Έκτοτε δεν έχουμε νέα του. Πρέπει να συνέχισε την πορεία του προς τη Ντόνγκολα[4] και τη Σεννάρ.[5] Οι βροχές υποχρέωσαν τον αδελφό του, Ισμαήλ πασά,[6] να στρατοπεδεύσει για τον χειμώνα στο τελευταίο απ' αυτά τα βασίλεια. Η κατάκτησή τους δεν ήταν δύσκολη. Οι Σενναρίτες που πολέμησαν, επέδειξαν, ωστόσο, γενναιότητα και ευψυχία. Ο επίμονος χαρακτήρας αυτών των νέγρων θα είναι μεγάλο εμπόδιο για τη μεταφορά τους στην Αίγυπτο, που θέλουν ν' αυξήσουν τον πληθυσμό και τον στρατό της με Αιθίοπες.

Ο δεφτερδάρης μπέης, γαμπρός του Μεχμέτ Αλή πασά,[7] που προορίζεται για την κατάκτηση της περιοχής του Νταρφούρ,[8] βρισκόταν ακόμα στο βασίλειο της Ντόγκολα προς τα μέσα του Ιουλίου.

Ο στολίσκος των δέκα έξι πλοίων, οπλισμένων για πόλεμο, που στάλθηκε στο Αιγαίο από τον πασά, ενώθηκε με τον στόλο του Σουλτάνου.

Ένα αυστριακό πλοίο με προέλευση την Κωνσταντινούπολη που κατέπλευσε εδώ στις 19 του μήνα, συνάντησε τέσσερα ομοεθνή του και δυο γαλλικά πλοία που είχαν πιάσει οι Έλληνες. Τα οδηγούσαν στη Μύκονο για να εκτιμήσουν την αξία της λείας τους. Οι πληροφορίες που συνέλεξα με τη σχολαστικότερη έρευνα, με έβαλαν σε αμφιβολίες ότι μπορεί να υπήρχε συνεννόηση μεταξύ των καπετάνιων των πλοίων που είχαν πιάσει οι Έλληνες· αν και είναι πιθανόν τα δυο πλοία με σημαία Γαλλίας να είναι από τη Σαρδηνία και να ισχυρίζονται ότι έχουν το δικαίωμα να φέρουν τη λευκή σημαία[9] στο Αιγαίο, θεώρησα υποχρέωσή μου να κοινοποιήσω στον αντιναύαρχο Αλγκάν[10] την αναφορά που μου έκαναν σχετικά ο Αυστριακός καπετάνιος και ένας Γάλλος επιβάτης του πλοίου του.

Ένας Άγγλος καπετάνιος που βγήκε απ' αυτό το λιμάνι στις 3 Αυγούστου και επέστρεψε στις 26, βεβαιώνει ότι οι Έλληνες δεν του επέτρεψαν να προχωρήσει. Ήταν φορτωμένος με ρύζι και καφέ που έστελνε ο πασάς στην Κωνσταντινούπολη. Κατέθεσε επίσης ότι ένα άλλο ομοεθνές του πλοίο είχε

par un des deux batimens Zantiote et Cephaloniote declarés pirates dans un manifeste donné le 18 juillet par le général anglois commandant les îles ioniennes.

Mr Ruffin, consul de S(a) M(ajesté) à S(ain)t Jean d'Acre, en est parti par suite des discussions sérieuses qui se sont élevées entre lui et Abdul-la-Bachà.[ii] Il a dû s'embarquer sur le brig du Roi le Rusé. Le Bachà d'Acre ayant fait décapiter quelques individus dependant du gouvernement des Druzes, ceux-ci ont repri[s] les armes et menacent de commettre des hostilités.

Du 28 août au 12 (septem)bre 1821

Mehemet Ali Bachà, craignant une rupture entre la Russie et la Porte, a contremandé l'expedition du Darfour. Le Defterdar Bey restera avec ses troupes dans le Dongoula jusqu'à nouvel ordre. Cependant Ismaïl Bachà poursuit ses conquêtes. Il a envoyé des troupes dans le Kordofan, et il se prepare à remonter le Bahr-el-abat aussi loin que la situation des lieux et ses moyens le lui permettront.

On a mis en tête de Mehemed Ali Bachà que // [fol. 18r°] toutes les puissances européennes sont d'accord pour faire la guerre à la Porte, et que le resultat de cette lutte serait la destruction et le partage de l'Empire ottoman. Il pense que l'Egypte tombera à l'Angleterre. Il disait, il y a quelques jours avec assez d'humeur, au consul general britannique qu'il a gagné l'Egypte avec le sabre et qu'il ne le cedera pas autrement. J'ai crû devoir employer les argumens que fournit la situation politique actuelle de l'Europe pour detruire l'effet de ces preventions et le tranquilliser.

On arme dans ce port cinq à six navires qui se reuniront à l'escadrille tripolitaine qu'on attend ici incessamment. Ces armemens doivent encore aller se joindre à l'armée navale turque qui est dans l'Archipel et dont on n'a aucune nouvelle.

Des tartares, venus le 10 du courant de Costantinople, ont porté l'avis que tous les navires sous pavillon européen, partis d'ici chargés de comestibles et autres marchandises pour la dite capitale y sont tous arrivés moins celui qui est rentré dans le port le 26 août. On croit que le capitaine anglais a forgé un faux rapport pour escroquer le nolis sans se rendre à sa destination.

Mehemed Ali Bachà desirant envoyer une forte somme d'argent à Costantinople m'a prié d'ecrire à M^r^ le Contre-Amiral Halgan pour qu'il envoit un brig de son escadre prendre ces fonds et les transporter aux

[ii] Pour l'affaire Ruffin, voir A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque, Année 1821*, *op. cit.*, p. 25 et n. 84.

πιαστεί, και ότι ο καπετάνιός του, που θέλησε να αντισταθεί, σκοτώθηκε. Πιστεύεται ότι αυτό το φονικό διαπράχτηκε από ένα από τα δυο πλοία, το Ζακυνθινό και το Κεφαλονίτικο, που είχαν κηρυχθεί πειρατικά με επικήρυξη, από 18 Ιουλίου, του Άγγλου διοικητή των Ιονίων Νήσων.

Ο κύριος Ρουφέν,[11] πρόξενος της Αυτού Μεγαλειότητας στον Άγιο Ιωάννη της Άκρας,[12] αποχώρησε μετά από έντονες συζητήσεις που είχε με τον Αμπτουλάχ πασά.[13] Αναγκάστηκε να επιβιβαστεί στο βασιλικό μπρίκι *Λε Ρυζέ*.[14] Ο πασάς της Άκρας αποκεφάλισε ορισμένα άτομα της δικαιοδοσίας της κυβέρνησης των Δρούζων,[15] κι αυτοί ξαναπήραν τα όπλα και απειλούν με εχθροπραξίες.

Από 28 Αυγούστου έως 12 Σεπτεμβρίου 1821

Ο Μεχμέτ Αλή πασάς, από τον φόβο μιας ρήξης των σχέσεων μεταξύ Ρωσίας και Πύλης, ανέστειλε την εκστρατεία στο Νταρφούρ. Ο δεφτερδάρης μπέης θα μείνει με τα στρατεύματά του στη Ντόνγκολα μέχρι νεωτέρας. Εντωμεταξύ ο Ισμαήλ πασάς συνεχίζει με τις κατακτήσεις του. Έστειλε στρατεύματα στο Κόρντοφαν,[16] και ετοιμάζεται ν' ακολουθήσει τον ποταμό Μπάχρ-ελ-Αμπάτ,[17] όσο μακριά του επιτρέψει η κατάσταση στο πεδίο και οι δυνάμεις του.

Έβαλαν στο νου τού Μεχμέτ Αλή πως όλες οι ευρωπαϊκές Δυνάμεις συμφωνούν να πολεμήσουν εναντίον της Πύλης, και πως αποτέλεσμα αυτού του πολέμου θα είναι η καταστροφή και ο διαμελισμός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Θεωρεί ότι η Αίγυπτος θα περιέλθει στην Αγγλία. Εδώ και μερικές μέρες έλεγε στον γενικό πρόξενο της Αγγλίας με έντονο τόνο, ότι κατέκτησε την Αίγυπτο με το σπαθί του και δεν θα την παραχωρήσει με διαφορετικό τρόπο. Θεώρησα ότι έπρεπε να χρησιμοποιήσω τα επιχειρήματα που προσφέρει η σημερινή πολιτική κατάσταση της Ευρώπης για να ακυρώσω τις συνέπειες αυτών των προβλέψεων και να τον καθησυχάσω.

Αρματώνονται στο λιμάνι πέντε μ' έξι σκάφη που θα ενωθούν με τη ναυτική μοίρα της Μπαρμπαριάς, που αναμένεται από ώρα σε ώρα. Οφείλουν επίσης να ενωθούν με τον τουρκικό στόλο που βρίσκεται στο Αιγαίο και από τον οποίο δεν έχουμε κανένα νέο.

Τάταροι ταχυδρόμοι που έφθασαν στις 10 του μήνα από την Κωνσταντινούπολη μετέφεραν το νέο ότι όλα τα πλοία με ευρωπαϊκή σημαία που είχαν φύγει από εδώ φορτωμένα τρόφιμα και άλλα εμπορεύματα, με προορισμό την εν λόγω πρωτεύουσα, κατέπλευσαν εκεί, με εξαίρεση ένα που ξαναγύρισε στο λιμάνι στις 26 Αυγούστου. Πιστεύεται πως ο Άγγλος καπετάνιός του σκάρωσε μια ψευδή αναφορά για να εξαπατήσει στο φορτίο, και να μην φθάσει στον προορισμό του.

Dardanelles. J'ai crû ne pouvoir refuser une lettre pour le commandant de l'escadre française qui d'ailleurs n'est prié de satisfaire aux desirs du Bachà qu'autant que cette faveur pourrait se combiner avec le service dont il est chargé.

L'Egypte continue à jouir de la plus parfaite tranquillité. On assure qu'il en est de même du Bachalik de Damas où les Chretiens surtout les Catholiques sont traités avec tous les égards qu'on peut leur accorder.

// [fol. 18v°] *Du 12 au 25 (septem)bre 1821*

La fregate de S(a) M(ajesté) la Jeanne d'Arc, commandée par M^r le vicomte de la Meillerie, est entrée dans ce port à 6 heures du soir. L'apparition de ce beau navire a fait ici la plus grande sensation. Elle a pris à son bord 132 caisses d'argent et une quantité de nitre pour être debarqué aux Dardanelles. Le commandant de la fregate, son lieutenant, les officiers d'Etat major et l'equipage ont reçu de Mehemet Ali Bachà des marques d'une bienveillance distinguée. Les vents contraires retiennent la fregate qui depuis cinq jours est prête à appareiller.

Une corvette et un brik anglais, attirés ici pour la même mission que la Jeanne d'Arc, sont arrivés hier au soir, mais trop tard. L'activité avec laquelle le contre-amiral Halgan s'est empressé de seconder les desirs manifestés par le vice Roi ne pourra qu'augmenter la predilection dont le Prince n'a cessé de donner des preuves pour le gouvernement et la nation française.

Mehemet Ali Bachà a reçu de Costantinople l'ordre d'envoyer des troupes dans l'île de Candie qui paraît être en pleine insurrection. S(on) A(ltesse) a déjà conferé le commandement de cette expedition à Hassan Bachà chef des Arnaoutes. On attend dans ce port les armemens de Tunis et de Tripoly qui, avec les navires que l'on prepare ici, seront employés au transport des troupes qu'on enverra en Candie.

Les lettres de la Sirie annoncent que les Druses et les Chretiens de la montagne, vexés de nouveau par des demandes d'argent que leur fait le Bachà d'Acre, ne sont pas tranquilles, et se préparent à repousser en cas de besoin la force par la force.

Ο Μεχμέτ Αλή πασάς, επιθυμώντας να στείλει ένα σοβαρό χρηματικό ποσό στην Κωνσταντινούπολη, με παρακάλεσε να γράψω στον αντιναύαρχο κύριο Αλγκάν να στείλει ένα μπρίκι της ναυτικής του μοίρας[18] για να πάρει το ποσό και να το μεταφέρει στα Δαρδανέλια. Θεώρησα ότι δεν μπορούσα να αρνηθώ μια επιστολή προς τον διοικητή της γαλλικής μοίρας, που άλλωστε καλείται να ικανοποιεί τις επιθυμίες του πασά, στον βαθμό που αυτή η εξυπηρέτηση μπορεί να συνδυαστεί με τα καθήκοντά του.

Η Αίγυπτος εξακολουθεί να απολαμβάνει μια πλήρη ηρεμία. Βεβαιώνεται ότι παρόμοια είναι η κατάσταση στο πασαλίκι[19] της Δαμασκού,[20] όπου οι Χριστιανοί και κυρίως οι Καθολικοί αντιμετωπίζονται με κάθε δυνατή εκτίμηση.

Από 12 έως 25 Σεπτεμβρίου 1821

Η φρεγάτα της Αυτού Μεγαλειότητας, ***Λα Ζαν ντ' Αρκ***, με κυβερνήτη τον υποκόμη κύριο ντε λα Μεγιερί, κατέπλευσε στο εδώ λιμάνι έξι η ώρα το βράδυ. Η εμφάνιση αυτού του ωραίου πλοίου προκάλεσε μεγάλη εντύπωση. Φόρτωσε 132 κιβώτια με νομίσματα και μια ποσότητα νίτρου για να τα ξεφορτώσει στα Δαρδανέλια. Ο κυβερνήτης της φρεγάτας, ο υπασπιστής του, οι αξιωματικοί του επιτελείου του και το πλήρωμα έλαβαν εκ μέρους του Μεχμέτ Αλή τις αποδείξεις μιας ξεχωριστής ευμένειας. Η φρεγάτα, αν και είναι έτοιμη ν' αναχωρήσει, μένει εδώ και πέντε ημέρες καθηλωμένη από τους ενάντιους ανέμους.

Μια αγγλική κορβέτα κι ένα μπρίκι έφθασαν χθες το βράδυ. Τα προσελκύει εδώ η ίδια αποστολή που είχε και το ***Λα Ζαν ντ' Αρκ***, αλλά είναι πολύ αργά γι' αυτά. Η δραστηριότητα με την οποία ο αντιναύαρχος Αλγκάν έσπευσε να υπηρετήσει τις επιθυμίες που εξέφρασε ο Αντιβασιλέας, δεν μπορεί παρά να αυξήσει την προτίμηση που αυτός ο ηγεμόνας δεν έπαυσε να δείχνει υπέρ του γαλλικού έθνους και της κυβέρνησής του.

Ο Μεχμέτ Αλή πασάς έλαβε από την Κωνσταντινούπολη την εντολή να αποστείλει στρατεύματα στην Κρήτη, που φαίνεται να βρίσκεται σε γενικευμένη εξέγερση. Η Αυτού Υψηλότητα ανέθεσε ήδη τη διοίκηση αυτής της εκστρατείας στον Χασάν πασά,[21] αρχηγό των Αρναούτηδων.[22] Αναμένονται στο εδώ λιμάνι τα αρματωμένα πλοία από την Τύνιδα και την Τρίπολη της Μπαρμπαριάς, που μαζί με αυτά που αρματώνονται εδώ, θα χρησιμοποιηθούν για τη μεταφορά των στρατευμάτων στην Κρήτη.

Οι επιστολές από τη Συρία αναφέρουν ότι οι Δρούζοι και οι Χριστιανοί των βουνών, βεβαρυμένοι από τις νέες απαιτήσεις του πασά της Άκρας, είναι ανήσυχοι και ετοιμάζονται να αντιμετωπίσουν, αν χρειαστεί, τη βία με τη βία.

IV.

BULLETINS DE NOUVELLES DE SYROS

IV.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΡΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 21r°-22v°. Copie de la lettre que le Père Paul, capucin, a envoyée au Révérend Père Joseph.

Au R(évéren)d Père Joseph Syra, le 5 septembre 1821

Je vous ai déjà informé, par mes deux précédentes lettres, de l'état où se trouve la malheureuse mission d'Athènes, mais j'ai appris avec beaucoup de peine, par le Père Egidio, que mes deux lettres n'étoient pas encore arrivées à Constantinople. Je me vois donc pour la troisième fois obligé de vous écrire.

Vous saurez que, quelques jours après que la révolution eut éclaté à Athènes, le consul de France, M(onsieur) Fauvel[i], s'embarqua sur un bâtiment de guerre français, (et) m'écrivit du bord une lettre par laquelle il me donnoit avis de son départ d'Athènes, me chargeoit du consulat, (et) me prioit d'avoir soin des familles protégées françaises (et) de tous les catholiques, afin qu'ils ne fussent pas molestés par les Grecs. J'eus soin de remplir fidèlement les fonctions qui m'étoient confiées, (et) j'y réussis jusqu'à l'arrivée de l'armée turque, à l'approche de laquelle tous les Francs (et) les Grecs partirent. Je voulois rester, mais voyant de la terrasse du couvent les feux que l'armée turque allumoit autour de la ville d'Athènes, je me décidai à partir. J'allai à l'église, je me recommandai à Dieu, je pris les vases sacrés, (et) je me rendis en toute hâte au port Pirée où je restai cinq // [fol. 21v°] jours, après l'arrivée des Turcs, sur un bâtiment hollandois. Le second jour, je fus invité à retourner à Athènes, (et) craignant de rencontrer des Turcs (et) d'être tué par eux, je résolus d'y aller le jour suivant à condition que les deux janissaires du consulat de France (et) deux autres Turcs de ma connoissance viendroient me prendre. Le lendemain matin, pendant que je me préparois à retourner à Athènes, le consul de Hollande arriva de la ville, (et) me dit que j'avois très bien fait de ne pas y aller la veille, parce que les Turcs étrangers, appelés Gheghi, avoient brisé la porte du couvent (et) saccagé tout (et) principalement l'église, qu'ils avoient brisé l'autel, les tableaux, les chandeliers, les croix; enfin qu'ils avoient détruit l'eglise au point de ne plus en laisser de trace; que le Pacha, informé de cet événement, fit aussitôt refermer le monastère (et) y mit son sceau; mais que ces Albanais turcs, appelés Gheghi, retournèrent encore au couvent, enlevèrent le sceau du Pacha, brisèrent de nouveau la porte, (et) achevèrent d'emporter ce qui restoit. Voyant ce qui se passoit,

[i] Il s'agit de Louis-François-Sébastien Fauvel qui était en réalité vice-consul de France à Athènes.

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 21r°-22v°.
Αντίγραφο της επιστολής του καπουτσίνου αδελφού Παύλου, σταλμένης στον πατέρα Ιωσήφ.

Στον σεβάσμιο πατέρα Ιωσήφ Σύρος, 5 Σεπτεμβρίου 1821

Σας έχω ήδη πληροφορήσει με τις δυο προηγούμενες επιστολές μου για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η δυστυχής ιεραποστολή μας στην Αθήνα[1] αλλά έμαθα μετά λύπης μου από τον πατέρα Αιγίδιο ότι οι δυο επιστολές μου δεν έχουν ακόμα φθάσει στην Κωνσταντινούπολη. Βρίσκομαι άρα υποχρεωμένος να σας γράψω για τρίτη φορά.

Θα μαθαίνατε ότι μερικές μέρες αφότου ξέσπασε η επανάσταση στην Αθήνα, ο πρόξενος της Γαλλίας κύριος Φοβέλ[2] επιβιβάστηκε σ' ένα γαλλικό πολεμικό πλοίο και μου έγραψε από εκεί ένα γράμμα με το οποίο με ενημέρωνε για την αναχώρησή του από την Αθήνα και με επιφόρτιζε με τις υποθέσεις του προξενείου, παρακαλώντάς με να μεριμνήσω για τις προστατευόμενες γαλλικές οικογένειες και για όλους τους Καθολικούς, ώστε να μην κακοποιηθούν από τους Έλληνες. Φρόντισα να εκπληρώσω πιστά τα καθήκοντά που μου είχαν ανατεθεί και τα κατάφερα, έως την άφιξη του τουρκικού στρατού, που όταν πλησίασε, Φράγκοι και Έλληνες έφυγαν. Ήθελα να παραμείνω, αλλά βλέποντας από τον εξώστη του μοναστηριού τις φωτιές που άναβε ο τουρκικός στρατός γύρω από την πόλη των Αθηνών, αποφάσισα να φύγω. Πήγα στην εκκλησία, παρακάλεσα για την προστασία Του, πήρα τα ιερά σκεύη, κι έσπευσα στο λιμάνι του Πειραιά, όπου, για πέντε μέρες αφότου είχαν έρθει οι Τούρκοι, έμεινα μέσα σ' ένα ολλανδικό σκάφος. Τη δεύτερη ημέρα, προσκλήθηκα να επιστρέψω στην Αθήνα και καθώς φοβόμουν μη συναντήσω τους Τούρκους και με σκοτώσουν, αποφάσισα να πάω την επόμενη μέρα υπό τον όρο ότι οι δύο γενίτσαροι του γαλλικού προξενείου και δύο γνωστοί μου Τούρκοι θα ερχόντουσαν να με πάρουν. Την επαύριο το πρωί, ενόσω προετοιμαζόμουν να επιστρέψω στην Αθήνα, έφθασε από την πόλη ο πρόξενος της Ολλανδίας και μου είπε πως έκανα πολύ καλά να μην πάω την προηγούμενη μέρα, επειδή ξένοι Τούρκοι, λεγόμενοι Γκέγκηδες,[3] είχαν διαρρήξει την πόρτα του μοναστηριού και λεηλατήσει τα πάντα, και κυρίως την εκκλησία όπου έσπασαν την αγία τράπεζα, τους πίνακες, τα κηροπήγια, τους σταυρούς· και τέλος πάντων, είχαν τόσο καταστρέψει την εκκλησία που δεν έμενε ούτε ίχνος της· και πως ο πασάς, αφού ενημερώθηκε για το γεγονός,

[a] Nous maintenons les parenthèses du manuscrit.

je me décidai à partir, (et) je fis savoir au Pacha que je voulois aller voir mon consul. Le Pacha m'envoya au port une lettre adressée à M(onsieur) le consul de France, par laquelle il l'invitoit à retourner à Athènes. Je partis d'Athènes sur le même bâtiment hollandois, (et) // [fol. 22r°] me conduisit à l'isle d'Egine. D'Egine, je m'embarquai sur un bateau, (et) j'arrivai à Zéa où je trouvai mon consul qui me reçut avec beaucoup d'affection et me demanda des nouvelles de sa maison, ainsi que de celles des Francs. Je lui racontai que, parmi les maisons franques, il n'y avoit que la sienne, celle du consul d'Autriche (et) celle du consul de Hollande, qui, pour avoir sauvé des Turcs, eussent été respectées jusqu'au moment de mon départ; mais que les autres maisons franques, (et) en particulier le monastère, le consulat russe, le consulat anglais (et) le consulat napolitain, avoient été saccagés, (et) qu'on y avoit mis des soldats. Alors M(onsieur) le consul me dit qu'il n'étoit pas prudent de retourner à Athènes, à moins que nous ne fussions escortés par quelque bâtiment de guerre français. Je passai quinze jours à Zéa avec mon consul, (et) ensuite je le priai de me laisser aller à Syra où, ayant le couvent des capucins, je pourrois mieux employer mon temps. M(onsieur) le consul me dit avec bonté: « Mon cher Père, je vois bien que Syra vaut mieux pour vous, mais je suis fâché que vous me quittiez, (et) j'espère que vous reviendrez bientôt me voir. » Je partis de Zéa (et) j'arrivai le 28 août à Syra où je fus reçu par le Père Supérieur Urbain avec beaucoup de charité (et) d'amitié. Deux // [fol. 22v°] jours après, arriva le Père Egidio qui me communiqua le motif de sa mission. Le porteur de la présente vous donnera des nouvelles certaines de la Canée (et) du Père Marin qui se trouve à Cérigo. Vous voilà, mon cher, instruit de mon état (et) de celui de la mission d'Athènes. Je vous prie, si c'est possible, de m'envoyer un habit. J'en ai extrêmement besoin. Vous pourrez l'adresser au Supérieur de Syra en cas que, sur la demande de mon consul, je sois parti pour Zéa. Vivez heureux (et) considérez moi toujours comme un de vos plus (et) c(etera).

Je vous prie de présenter mes humbles hommages à notre respectable (et) bienveillant chargé d'affaires, M(onsieur) le vicomte de Viella, (et) à M(onsieur) Ruffin[ii].

(signé:)[a] Votre très affectionné frère Paul, capucin

[ii] Il s'agit vraisemblablement de Pierre-Jean-Marie Ruffin qui était Premier secrétaire de l'ambassade.

διέταξε να ξανακλείσει το μοναστήρι και το σφράγισε. Αλλά οι Αλβανοί, οι λεγόμενοι Γκέγκηδες, ξαναγύρισαν στο μοναστήρι, αφαίρεσαν τη σφραγίδα, διέρρηξαν ξανά την πόρτα κι έφυγαν μ' ό,τι απέμενε. Βλέποντας αυτά που συνέβαιναν αποφάσισα να φύγω και γνωστοποίησα στον πασά ότι ήθελα να πάω να δω τον πρόξενό μου. Ο πασάς μού διαβίβασε στο λιμάνι μια επιστολή με παραλήπτη τον Γάλλο πρόξενο, με την οποία τον προσκαλούσε να επιστρέψει στην Αθήνα. Αναχώρησα από την Αθήνα πάνω σ' ένα ολλανδέζικο πλοίο που με πήγε στην Αίγινα. Από την Αίγινα, με ένα πλοίο έφθασα στη Τζιά[4] όπου βρήκα τον πρόξενό μου, που με δέχτηκε θερμά και ζήτησε να μάθει νέα για την κατοικία του και γι' αυτές των Φράγκων. Του αφηγήθηκα πως όταν έφυγα, μόνο η δική του από τις κατοικίες των Φράγκων, η κατοικία του προξένου της Αυστρίας και του προξένου της Ολλανδίας είχαν διασωθεί, επειδή είχαν χρησιμεύσει ως καταφύγιο των Τούρκων· αλλά οι άλλες φράγκικες κατοικίες, και ειδικά το μοναστήρι, το ρωσικό προξενείο, το αγγλικό προξενείο, το προξενείο της Νεαπόλεως[5] λεηλατήθηκαν και στεγάσθηκαν μέσα στρατιώτες. Τότε ο κύριος πρόξενος μου είπε πως δεν ήταν συνετό να επιστρέψουμε στην Αθήνα, εκτός κι αν μας συνόδευε κάποιο γαλλικό πολεμικό πλοίο. Πέρασα δεκαπέντε μέρες στην Τζιά με τον πρόξενό μου και τον παρακάλεσα στη συνέχεια να μου επιτρέψει να πάω στη Σύρο, όπου υπάρχει μοναστήρι Καπουτσίνων και θα μπορούσα ν' αξιοποιήσω επωφελέστερα τον χρόνο μου. Ο κύριος πρόξενος μου είπε με καλοσύνη: «Αγαπητέ μου Πατέρα, αναγνωρίζω ότι στη Σύρο είναι καλύτερα για σας, αλλά στεναχωριέμαι που με εγκαταλείπετε και ελπίζω ότι θα ξανάρθετε να με δείτε». Έφυγα από την Τζιά και έφθασα στις 28 Αυγούστου στη Σύρο, όπου με υποδέχτηκε ο πατέρας ηγούμενος Ουρβανός,[6] ελεήμων και φιλικός. Δυο μέρες μετά έφθασε ο πατέρας Αιγίδιος που μου κοινοποίησε το κίνητρο της αποστολής του. Ο φορέας της παρούσης επιστολής θα σας δώσει μερικά βέβαια νέα από τα Χανιά και από τον πατέρα Μαρτίνο, που βρίσκεται στα Κύθηρα. Τώρα, αγαπητέ μου, μάθατε για την κατάστασή μου, και για την κατάσταση της ιεραποστολής στην Αθήνα. Σας παρακαλώ, αν είναι δυνατόν, να μου στείλετε ένα ράσο που χρειάζομαι τα μάλα. Μπορείτε να το στείλετε στον ηγούμενο της Σύρου, στην περίπτωση που, αν μου το ζητήσει ο πρόξενός μου, φύγω για την Τζιά. Ευτυχείτε και θεωρείστε με κ.λπ.

Παρακαλώ να μεταφέρετε το ταπεινό μου σέβας στον αξιοσέβαστο και καλοπροαίρετο Επιτετραμμένο, υποκόμη κύριο ντε Βιελά[7] και στον κύριο Ρουφέν.[8]

Υπογραφή: ο αφοσιωμένος αδελφός σας Παύλος, αδελφός καπουτσίνος.

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 27r°-28r°. Ce document non signé donne l'impression qu'il faisait partie d'un document plus étendu dont le début et la fin n'ont pas été sauvés. De plus, il n'indique pas au premier folio le lieu de sa provenance. Cependant, le contenu de la plupart de ses paragraphes ainsi que les informations du 21 octobre que donne le doc. 3 (1er paragraphe), nous permettent de conclure qu'il s'agit des nouvelles provenant de Syros.

1821

(SEPTEM)BRE

Le 9r [septembre]

S'étant presenté devant ce port la corvette de S(a) M(ajesté), L'Active, commandée par M(onsieur) de Reverseau, et le brik Le Rusé, par M(onsieur) Quernel, je m'i rendis à bord[a] et participais à Monsieur le command(an)t qu'un bateau portant pavillon du Prince Ipsilanti, équipé d'environ 15 personnes, dont la plus-part esclavons, avaient[b] ce même jour dépouillé[c] maintes maisons de campagne, et églises du côté méridional de l'isle, en avaient[b] emporté tout ce qu'ils y avaient[b] trouvé, jusqu'aux cierges et fleurs artificielles des eglises, entr-autres la maison de campagne de Mr Antoine Abbati, Français, dont la valeur des effets y volés est assez remarquable. Ce commandant me retint à bord[a] pour s'assurer de ce batteau, et m'ayant ensuite fait passer sur le Rusé, nous fumes pour le trouver. Mais ce même batteau ayant été vers le soir attaqué par quelques Siriotes armés de fusils, il partit, et ne pumes le rencontrer. Cependant il croisa à l'entour de cette isle pend(an)t quelques jours.

18 [sepembre]

Monseig(neur) Russin, eveque de cette isle, étant prêt à s'embarquer sur un navire sarde pour se rendre à Rome d'après les ordres du S(ain)t Père, une partie du peuple s'opposat[d] à son départ disant que, dans ces moments, on ne voulait pas être privé de leur brave et bon pasteur. L'eveque persistant à

a *à bord*, orthographe corrigée. Le manuscrit donne *abord*.

b *avaient*, orthographe restituée d'*avaits* que donne le manuscrit.

c Après le mot *dépouillé* ont été écrits et puis rayés les mots *ce même jour*.

d Orthographe du manuscrit.

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO /B 66, registre 241, fol. 27r°-28r°.
Το έγγραφο, ανυπόγραφο, αφήνει την εντύπωση ότι είναι μέρος ενός μεγαλύτερου του οποίου δεν σώθηκε η αρχή και το τέλος. Δεν αναφέρει, επίσης, στην αρχή του πρώτου φύλλου την προέλευσή του. Ωστόσο το μεγαλύτερο μέρος του περιεχομένου του καθώς και οι πληροφορίες της 21ης Οκτωβρίου που δίνει το έγγρ. 3 στην πρώτη παράγραφο, επιτρέπουν να θεωρήσουμε ότι προέρχεται από τη Σύρο.

1821

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

9 [Σεπτεμβρίου]

Καθώς άραξαν μπροστά στο λιμάνι η κορβέτα της Αυτού Μεγαλειότητας, ***Λ'Ακτίβ***[1] με κυβερνήτη τον κύριο ντε Ρεβερσό[2] και το μπρίκι ***Λε Ρυζέ*** με κυβερνήτη τον κύριο Κερνέλ,[3] πήγα στην κορβέτα και μετέφερα στον κυβερνήτη ότι ένα πλοίο με τη σημαία του πρίγκιπα Ύψηλάντη και πλήρωμα περίπου 15 άτομα, οι περισσότεροι Σλάβοι, είχαν λεηλατήσει εκείνη την ημέρα πολλές αγροικίες και εκκλησίες στη νότια πλευρά του νησιού, παίρνοντας μαζί τους ό,τι βρήκαν, ακόμα και τα κεριά και τα στολίδια των εκκλησιών· εκτός των άλλων λεηλάτησαν και την αγροικία του κυρίου Αντωνίου Αμπάτη, Γάλλου, και η αξία των αντικειμένων που αρπάχτηκαν είναι εντυπωσιακή. Ο κυβερνήτης με κράτησε στο σκάφος για να πιάσουμε το εν λόγω πλοίο, και αργότερα με μετεπιβίβασε στο ***Λε Ρυζέ***· το αναζητήσαμε. Αλλά στο πλοίο είχαν προς το βράδυ επιτεθεί Συριανοί, οπλισμένοι με τουφέκια, κι αυτό ξέφυγε· δεν μπορέσαμε να το συναντήσουμε. Συνέχισε ωστόσο να περιφέρεται γύρω από το νησί για μερικές μέρες.

18 [Σεπτεμβρίου]

Ο Σεβασμιότατος κύριος Ρουσίν, επίσκοπος του νησιού,[4] ήταν έτοιμος να επιβιβαστεί σε ένα πλοίο Σαρδηνίας και να μεταβεί στη Ρώμη, υπακούοντας στις εντολές του Αγίου Πατέρα· μέρος του ποιμνίου διαφωνούσε με την αναχώρησή του, υποστηρίζοντας ότι αυτές τις ώρες δεν ήθελαν να στερηθούν τον καλό και

partir, le murmure augmenta tant que le 19e on envoya une barque à Naxie avec deux prêtres et deux personnes, de part le peuple, pour faire sçavoir à M(onseigneu)r l'Archeveque de Naxie ce qui se passait en cette isle. Le lendemain vers les onze heures du soir, arriva l'Archeveque de Naxie, accompagné de son chancelier, deux prêtres et du R(évérend) Père Mollè.

21 [septembre]

Après la messe de l'Archeveque à l'eglise de la marine et port de cette isle, ce prélat fit un discours au peuple // [fol. 27v°][c] rassemblé[d], tendant à laisser partir M(onseigneu)r Russin. Ensuite ce dernier prélat, ayant lui-même ex[h]orté le peuple de le laisser se rendre aux ordres du S(ain)t Père, fut interrompu par ces cris : « Non, non, très contents de notre pasteur, nous désirons qu'il reste, et nous écrirons à Rome pour nous le conserver. Mais si d'après l'ordre sera qu'il parte, nous nous y soumettrons par obéissance quoiqu'à regret. » M(onseigneu)r Roussin, voulant continuer son discours les larmes aux yeux, fut par le peuple rassemblé comme enlevé à bras, et on le fit monter par force au village, vers les onze heures du matin avec la pluye, et à pied. Vers les neuf heures du soir, ce meme prélat sortit de chez-lui, seul et sans lanterne, s'achemina dans l'obscurité de la nuit pour se rendre au port où il arriva vers les dix heures, s'embarquat[b] le plus secrettement possible et le navire fit voile le lendemain avant le lever du jour.

24 [septembre]

Avons entendu dire qu'une division française de cinq à six armements étaient[e] à Idra e[t] Spezia.

26 [septembre]

L'Archeveque partit pour son Diocese. Le peuple de l'isle y fit les honneurs dues à son caractère et demeura tranquile.

29 [septembre]

Ayant eu avis de Tine qu'on y armait un grand bateau pour venir en ce port enlever de force trois Turcs, passagers à bord[a] du cap(itai)ne Durante, Sarde, destiné pour Smirne, d'un commun accord avec le v(ice) consul britanique

a *à bord*, orthographe corrigée. Le manuscrit donne *abord*.

b Orthographe du manuscrit.

c Au début de ce folio, dans la marge gauche, est noté en abrégé *(septem)bre*.

d *rassemblé*, premier mot de ce folio, est annoncé en bas à droite de la dernière ligne du folio précédent.

e *étaient* au lieu de l'orthographe *etaits* que donne le manuscrit.

άξιο ποιμένα τους. Ο επίσκοπος επέμενε στην αναχώρησή του και οι διαμαρτυρίες αυξάνονταν τόσο, που στις 19 του μηνός στάλθηκε μια βάρκα στη Νάξο εκ μέρους του λαού, με δυο πρόσωπα και δυο κληρικούς, για να γνωστοποιήσουν στον κύριο Αρχιεπίσκοπο της Νάξου αυτά που συνέβαιναν στο νησί. Την επαύριο προς τις 11 το βράδυ, έφθασε ο αρχιεπίσκοπος της Νάξου,[5] συνοδευόμενος από τον γραμματέα του, δυο κληρικούς και τον σεβαστό πατέρα Μολέ.

21 [Σεπτεμβρίου]

Με το πέρας της θείας λειτουργίας στον ναό του λιμανιού, ο αρχιεπίσκοπος μίλησε στο ποίμνιό του, προσπαθώντας να το πείσει να επιτρέψει την αναχώρηση του σεβασμιότατου κυρίου Ρουσίν. Στη συνέχεια, ο ίδιος ο επίσκοπος παραίνεσε τον λαό να του επιτρέψει να υπακούσει στις εντολές του Αγίου Πατέρα, και διακόπηκε από την εξής διαμαρτυρία: «Όχι, όχι. Πολύ ικανοποιημένοι από τον ποιμένα μας, επιθυμούμε να μείνει εδώ, και θα γράψουμε στη Ρώμη να το επιτρέψει. Αλλά αν οι εντολές του επιβάλλουν ν' αναχωρήσει, θα υπακούσουμε παρά τη θέλησή μας». Αν και ο σεβασμιότατος κ. Ρουσίν, με δάκρυα στα μάτια, ήθελε να συνεχίσει την ομιλία του, ο συγκεντρωμένος λαός σαν να τον σήκωσε στα χέρια του και τον μετέφερε άρον-άρον στο χωριό με τα πόδια, κατά τις 11 έντεκα το πρωί, μέσα στη βροχή. Κατά τις εννέα το βράδυ, ο ίδιος βγήκε από την κατοικία του, μόνος και χωρίς φανάρι, περπάτησε μες το σκοτάδι ως το λιμάνι, κι επιβιβάστηκε με τη μεγαλύτερη μυστικότητα. Το καράβι σήκωσε πανιά την επαύριο πριν ξημερώσει.

24 [Σεπτεμβρίου]

Ακούσαμε ότι μια γαλλική ναυτική μοίρα με πέντε έξι σκάφη βρισκόταν στην Ύδρα και στις Σπέτσες.

26 [Σεπτεμβρίου]

Ο αρχιεπίσκοπος αναχώρησε για την Αρχιεπισκοπή του. Οι κάτοικοι του νησιού τού απένειμαν τις αρμόζουσες τιμές και έμειναν ήσυχοι.

29 [Σεπτεμβρίου]

Έχοντας ειδοποιηθεί ότι αρμάτωναν στην Τήνο ένα μεγάλο πλοίο για να έρθει στο εδώ λιμάνι και να συλλάβει τρεις Τούρκους επιβάτες του πλοιάρχου Ντουράντε, Σαρδηνού που πήγαινε για Σμύρνη, μετά από συμφωνία με τον

16. Άποψη των ακτών της Σαντορίνης. Χαλκογραφία, χ.χ., 32,3 x 44,8 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Marie-Gabriel-Florent-Auguste, comte de Choiseul-Gouffier. Χαράκτης: Jean-Baptiste Tilliard. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

16. Vue de la côte de Santorin. Gravure sur cuivre, sans date, 32,3 x 44,8 cm., d'après un dessin de Marie-Gabriel-Florent-Auguste, comte de Choiseul-Gouffier. Graveur: Jean-Baptiste Tilliard. AGE – Collection de gravures.

17. Άποψη της πόλης και του νησιού της Σύρου. Χαλκογραφία, [1782], 28 x 38,7 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Marie-Gabriel-Florent-Auguste, comte de Choiseul-Gouffier. Χαράκτης: Jean-Baptiste Tilliard. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

17. Vue de la ville et de l'île de Syra. Gravure sur cuivre, [1782], 28 x 38,7 cm., d'après un dessin de Marie-Gabriel-Florent-Auguste, comte de Choiseul-Gouffier. Graveur: Jean-Baptiste Tilliard. AGE – Collection de gravures.

en cette isle, nous les fimes passer à bord[a] du brig(an)tin du cap(itai)ne [?], Autrichien, armé de 12 pièces de canons, qui partit le lendemain en convoi avec le navire sarde.

(OCTO)BRE

20 [octobre]

Se présentat[c] devant ce port la frégatte hollandaise Diane pour y donner l'escorte[d] à un brik marchand de sa nation, appellé le Triton, destiné pour les Pays-Bas. // [fol. 28r°][e] Monsieur[f] De Lescluze, père, est parti avec. Son fils est resté ici pour gerer les marchandises y laissées.

21 [octobre]

Avons eu la nouvelle que les Grecs avaient[b] pris d'assaut la ville de Tripolisse, dans laquelle il y a eu 25 mille[i] personnes de tuées ou sacrifiées, et que l'armée turque était passée par le cap d'Oro, fesant route au nord, au nombre de 75 voiles.

(NOVEM)BRE

2 [novembre]

Est entré dans ce port un brig(an)tin de pavillon ionien, venant de Smirne, ayant à bord[a] un Turc qui a[g] passe-port anglais, porteur de depéches pour Idra (et) Specia. Mais d'après sa façon de parler, il parait qu'il n'a pas le courage de s'y[h] porter.

6 [novembre]

Par un navire sarde, venant de Gênes, qui a relaché à Zante, avons appris que l'armée turque avait eu un combat avec l'armée grecque à la côte de cette isle, et qu'un brik turc ayant été obligé d'échouer, l'équipage s'etant sauvé à terre, les Zantiotes y firent feu dessus, ce qu'ayant su la garde anglaise fut à la déffense des Turcs. Alors les Zantiotes firent feu sur les troupes anglaises, et tuèrent deux d'entr-eux. Les Zantiotes ayant été subjugués, le gouvernement fit pendre trois Zantiotes, et d'autres furent condamnés à des peines infamentes. Dans ce même tems arriva à Zante deux armements grecs, chargés de munitions de guerre.

a *à bord*, orthographe corrigée. Le manuscrit donne *abord*.

b *avaient*, orthographe restituée d'*avaits* que donne le manuscrit.

c Orthographe du manuscrit.

d *escorte* remplace *excorte* que donne le manuscrit.

e Au début de ce folio, dans la marge gauche, est noté en abrégé (octo)bre.

f *Monsieur*, premier mot de ce folio est annoncé en bas à droite de la dernière ligne du folio précédent.

g *a* remplace *à* que donne le manuscrit.

h *de s'y* remplace *d'i si* que donne le manuscrit.

i Le doc. 3 publié ci-dessous (1er paragraphe) parle de 2.500 personnes sacrifiées.

Άγγλο υποπρόξενο του νησιού, τους μεταφέραμε στο μπριγκαντίνι του Αυστριακού πλοιάρχου, οπλισμένο με 12 κανόνια, που αναχώρησε συνοδεύοντας το πλοίο του Σαρδηνού.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

20 [Οκτωβρίου]

Παρουσιάστηκε μπροστά στο εδώ λιμάνι η ολλανδική φρεγάτα ***Διάνα,***[6] για να συνοδεύσει ένα ομοεθνές της εμπορικό μπρίκι, το ***Τρίτων***, με προορισμό τις Κάτω Χώρες· αναχώρησε μ' αυτό ο κύριος ντε Λεσκλίζ, πατήρ· παρέμεινε ο γιος του για να διαχειριστεί τα εμπορεύματα που έχουν μείνει εδώ.

21 [Οκτωβρίου]

Είχαμε την είδηση ότι οι Έλληνες είχαν αλώσει με έφοδο την πόλη της Τριπολιτσάς, όπου σκοτώθηκαν ή θυσιάστηκαν 25 χιλιάδες άνθρωποι, και πως ο τουρκικός στόλος με 75 ιστία πέρασε το Καβοντόρο,[7] πηγαίνοντας προς Βορρά.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

2 [Νοεμβρίου]

Μπήκε στο λιμάνι ένα μπριγαντίνι με ιονική σημαία προερχόμενο από τη Σμύρνη, και είχε επιβάτη του έναν Τούρκο με αγγλικό διαβατήριο, που μετέφερε επιστολές για την Ύδρα και τις Σπέτσες. Αλλά από τον τρόπο που μιλούσε δεν φαινόταν να έχει το κουράγιο να φθάσει ως εκεί.

6 [Νοεμβρίου]

Από ένα πλοίο Σαρδηνίας, που ερχόταν από τη Γένοβα κι έπιασε Ζάκυνθο, μάθαμε ότι ο τουρκικός στόλος είχε μια ναυμαχία με τον ελληνικό στις ακτές αυτού του νησιού και πως ένα τουρκικό μπρίκι αναγκάστηκε να προσαράξει και το πλήρωμά του σώθηκε στην ξηρά· οι Ζακυνθινοί πυροβόλησαν εναντίον του,[8] και μόλις το έμαθε η αγγλική φρουρά, πήγε να βοηθήσει τους Τούρκους. Και τότε οι Ζακυνθινοί πυροβόλησαν τους Άγγλους και σκότωσαν δύο. Οι Ζακυνθινοί παραδόθηκαν και η κυβέρνηση κρέμασε τρεις απ' αυτούς, και καταδίκασε άλλους σε ταπεινωτικές ποινές. Τον ίδιο καιρό έφθασαν στη Ζάκυνθο δυο ελληνικά πλοία, φορτωμένα με πολεμοφόδια.

Avons également appris que, d'après la prise de Tripolisse, les Grecs avaient[a] formé un congrès dans lequel le Prince Ipsilanti a été nommé premier consul, et les deux beys de Maïne[ii] pour seconds. On dit que dans cette époque les Grecs ont formé une caisse de quatorze millions, dont deux millions a[b] contribué Idra, autant Spezia, un million Ipsara, demi million Samos, et que le restant a[b] été produit des richesses prises à Tripolisse, le tout pour s'acquerir des navires de guerre.

8 [novembre]

Vers les cinq heures du soir, est passé une frégatte et un brik portant pavillon français avec vent d'est, faisant route au sud.

a *avaient*, orthographe restituée d'*avaits* que donne le manuscrit.

b *a* remplace *à* que donne le manuscrit.

ii Il se réfère au *Magne*.

Μάθαμε επίσης ότι μετά την άλωση της Τριπολιτσάς, οι Έλληνες συγκάλεσαν μια συνέλευση στην οποία ο πρίγκιπας Υψηλάντης ονομάστηκε πρώτος ύπατος και οι δύο μπέηδες της Μάνης, δεύτεροι.[9] Λέγεται πως την ίδια εποχή οι Έλληνες συγκρότησαν ένα ταμείο[10] με δεκατέσσερα εκατομμύρια, από τα οποία δυο συνεισέφερε η Ύδρα, άλλα τόσα οι Σπέτσες, ένα τα Ψαρά, μισό η Σάμος και τα υπόλοιπα προέρχονται από τα πλούτη που μαζεύτηκαν στην Τριπολιτσά. Όλα για να αποκτηθούν πολεμικά πλοία.

8 [Νοεμβρίου]

Κατά τις πέντε το απόγευμα πέρασε μια φρεγάτα κι ένα μπρίκι με γαλλική σημαία, με ανατολικό άνεμο, πηγαίνοντας νότια.

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 42r°-v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

1ère Annexe au N° 216[i]

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

BULLETIN DE SYRA

12 novembre [1821]

Le 21 octobre, on sut ici que les Grecs avaient pris d'assaut la ville de Tripolizza; que 2.500 personnes avaient été sacrifiées à la suite de cette victoire. Le bruit se répandit le même jour que la flotte turque, forte de 75 voiles, avait passé le Cap D'Oro, faisant route au nord.

Le 6 novembre, un batiment sarde arrivant de Gênes nous apprit qu'il s'était livré un combat entre les deux flottes près de Zante; qu'un brig turc avait été obligé d'y échouer pour éviter de tomber au pouvoir de l'ennemi (et) que les Grecs de l'île avaient massacré le malheureux équipage. Le gouverneur anglais, informé de cette atrocité, a fait saisir les plus coupables qui ont été fusillés sur le champ. A cette époque deux navires grecs chargés d'armes et de munitions de guerre arrivèrent à Zante.

// [fol. 42v°] Après la prise de Tripolizza, on assure que les Grecs ont formé une espèce de congrès. Là, le Prince D. Ipsilanti fut nommé premier consul (et) les beys de Maïne[ii] seconds consuls.

Il paraitrait aussi, d'après les rapports qui nous ont été faits, que les Grecs auraient formé un capital de quatorze millions de piastres pour se procurer des vaisseaux de guerre. Hydra a contribué pour deux millions, Spezzia pour la même somme, Ipsara pour un million (et) Samos pour 500 m(ille) piastres. Le reste est le produit du pillage de Tripolizza.

Pour extrait conforme

[signé] David

[i] Cette note écrite d'une autre main indique que ce document faisait partie d'un certain nombre d'autres documents qui étaient joints à la dépêche N° 216 de l'expéditeur. En effet, le *Bulletin de Tine* du 21 novembre 1821 (voir plus haut) ainsi que celui d'Échelle Neuve du 8 décembre 1821 (voir plus bas) étaient également joints à la même dépêche sous les numéros 2 et 3.

[ii] *Maïne*, il se réfère au Magne.

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 42r°-v°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Συνημμένο (1) στο υπ' αρ. 216[1]

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΡΟ

12 Νοεμβρίου [1821]

Την 21η Οκτωβρίου μαθεύτηκε εδώ ότι οι Έλληνες άλωσαν με έφοδο την πόλη της Τριπολιτσάς· ότι 2.500 πρόσωπα θυσιάστηκαν μετά από αυτή τη νίκη. Την ίδια μέρα διαθόθηκε η φήμη ότι ο τουρκικός στόλος, δύναμης 75 ιστίων, πέρασε το Καβοντόρο, προχωρώντας προς Βορρά.

Στις 6 Νοεμβρίου, ένα πλοίο Σαρδηνίας προερχόμενο από Γένοβα μας έμαθε ότι είχε γίνει μια ναυμαχία μεταξύ των δυο στόλων κοντά στη Ζάκυνθο·[2] ότι ένα τουρκικό μπρίκι υποχρεώθηκε να προσαράξει για να μην περιέλθει στην εξουσία του εχθρού και ότι οι Έλληνες του νησιού είχαν σφάξει το δύστυχο πλήρωμα. Ο Άγγλος κυβερνήτης, μαθαίνοντας αυτήν την ωμότητα, συνέλαβε τους κύριους ενόχους, οι οποίοι τουφεκίσθηκαν επιτόπου. Την ίδια εποχή, δύο ελληνικά πλοία φορτωμένα με όπλα και πολεμοφόδια έφθασαν στη Ζάκυνθο.

Μετά από την άλωση της Τριπολιτσάς βεβαιώνεται ότι οι Έλληνες συγκάλεσαν ένα είδος συνέλευσης. Εκεί ο πρίγκιπας Υψηλάντης διορίστηκε πρώτος ύπατος και οι μπέηδες της Μάνης δεύτεροι.

Φαίνεται επίσης, σύμφωνα με τις αναφορές που μας έκαναν, ότι οι Έλληνες συγκέντρωσαν ένα κεφάλαιο δεκατεσσάρων εκατομμυρίων πιάστρων για να προμηθευθούν πολεμικά πλοία.[3] Η Ύδρα συνεισέφερε με δυο εκατομμύρια. Οι Σπέτσες με το ίδιο ποσό, τα Ψαρά με ένα εκατομμύριο και η Σάμος με 500 χιλιάδες πιάστρα. Τα υπόλοιπα είναι προϊόν της λεηλασίας της Τριπολιτσάς.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

V.

BULLETIN DE NOUVELLES DE NAXOS

V.

ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΑΞΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 23r°-24r°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE NAXIE

Extrait de la correspondance de l'Agent

13 septembre [1821]

Le 11 septembre, à midi, l'agent français, qui avoit accueilli 17 Turcs en danger de la vie parmi une populace anarchique, les conduisit à bord de la corvette L'Active commandée par M(onsieur) le lieutenant de vaisseau, chevalier de Reverseaux. Cet acte d'humanité de la part de l'agent français faillit lui couter la vie (et) causer la ruine de toute sa famille. Le commandant de la gabarre du Roi fit convoquer les Primats grecs pour leur exposer l'objet de sa mission. Ceux-ci employèrent tous les moyens de la persuasion pour éluder les invitations de cet officier, alléguant entr(e) autres raisons que les Turcs qu'il vouloit arracher de leurs mains, une fois arrivés en Anatolie, ne manqueroient pas de faire part à leurs compatriotes des crimes dont les habitans de Naxie se sont souillés à l'égard d'autres Turcs, et de porter par ce moyen les Osmanlis à massacrer tous les Grecs de Naxie, qui se trouveroient dans l'Asie Mineure. Vainement on leur représenta qu'on n'omettrait aucune précaution pour obvier au fâcheux inconvenient qu'ils prévoyoient. Vainement on leur promit de débarquer ces malheureux proscrits dans l'ile de Rhôdes au lieu de les porter sur le continent. Tout fut inutile. Ils vouloient absolument leur mort. S'il en reste un vivant, disoient-ils, (et) qu'il nous accuse // [fol. 23v°] devant le Capitan Pacha, nous sommes perdus, nous, nos familles et nos propriétés. Après ces sanguinaires réflexions, ils tournaient toute leur fureur contre les catholiques. C'est vous perfides, s'écriaient-ils, c'est vous qui êtes la cause de nos angoisses. Sans votre pusillanime humanité ces infidèles ne seraient plus et leur existence odieuse ne compromettroit pas la nôtre. Toutes ces horribles imprécations finirent par des menaces plus coupables encore. Ils résolurent le massacre des catholiques. Leur frénésie alloit même

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 23r°-24r°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΝΑΞΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

13 Σεπτεμβρίου [1821]

Στις 11 Σεπτεμβρίου, το μεσημέρι, ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας που είχε φιλοξενήσει 17 Τούρκους,[1] των οποίων κινδύνευε η ζωή εξαιτίας του άναρχου όχλου, τους οδήγησε πάνω στην κορβέτα *Λ'Ακτίβ*, κυβερνήτης ο υποπλοίαρχος, ιππότης κύριος ντε Ρεβερσό. Αυτή η πράξη ανθρωπισμού εκ μέρους του Γάλλου προξενικού πράκτορα παραλίγο να του κοστίσει τη ζωή και να καταστρέψει την οικογένειά του. Ο κυβερνήτης της βασιλικής γκάμπαρας συγκάλεσε τους Έλληνες προεστούς για να τους εκθέσει τον σκοπό της αποστολής του. Τούτοι χρησιμοποίησαν όλα τα μέσα της πειθούς για να αποκρούσουν τις προσκλήσεις τού αξιωματικού, υποστηρίζοντας μεταξύ άλλων επιχειρημάτων ότι όταν οι Τούρκοι που θα έπαιρναν μέσα από τα χέριά τους, θα επέστρεφαν στην Ανατολία,[2] δεν θα παρέλειπαν να αναφέρουν στους συμπατριώτες τους τις εγκληματικές ενέργειες με τις οποίες σπιλώθηκαν οι Ναξιώτες εξαιτίας της συμπεριφοράς τους προς τους Τούρκους, και να δώσουν έτσι αφορμή στους Οσμανλήδες[3] να σφάξουν όλους τους Έλληνες της Νάξου που θα βρίσκονταν στη Μικρά Ασία. Τους παρουσιάστηκε μάταια το επιχείρημα ότι δεν θα παραλειπόταν καμία προφύλαξη για ν' αποφευχθεί το δυσάρεστο άτοπο που προέβλεπαν. Τους δόθηκε εις μάτην η υπόσχεση ότι οι δυστυχείς προγραμμένοι θα αποβιβάζονταν στο νησί της Ρόδου και όχι στην ηπειρωτική ακτή. Όλα ήταν ανώφελα. Ήθελαν απολύτως τον θάνατό τους. «Κι ένας να μείνει ζωντανός», έλεγαν, «και μας κατηγορήσει στον καπουδάν πασά, χαθήκαμε κι εμείς, κι οι οικογένειές μας κι οι περιουσίες μας». Μετά απ' αυτές τις αιμοσταγείς σκέψεις, έστρεψαν όλη την οργή τους κατά των Καθολικών. «Εσείς παραδόπιστοι», φώναζαν, «εσείς είστε η αιτία της αγωνίας μας. Χωρίς τον καταναγκαστικό ανθρωπισμό σας, αυτοί οι άπιστοι δεν

si loin qu'ils ne songeoient pas à attendre le départ des deux armemens de guerre qu'ils avoient en rade pour exécuter cet odieux complot. On vouloit sonner les cloches et rassembler la population des villages pour en finir sur le champ. Ces furieux l'eussent fait, à coup sûr, si quelques uns d'entr(e) eux, plus prudens, ne leur eussent donné l'idée d'attendre le départ des navires pour se venger sans risques. Les officiers du Roi furent informés à temps du complot. La gabarre L'Active étoit déjà à la voile le 12 au matin. Elle n'attendoit plus que deux ou trois Turcs captifs dans des villages de l'intérieur. L'exprès que l'on avoit envoyé le 11 pour les chercher n'étoit pas encore de retour, parce que les villageois avaient refusé de se dessaisir des prisonniers. Alors l'Archevêque catholique accompagné de son clergé vint prier l'agent français de vouloir bien conjurer M^r^ le cap(itai)ne de Reverseaux de débarquer // [fol. 24r^o^] les Turcs et de les remettre au pouvoir des Grecs, s'il n'avoit pas d'autres moyens pour calmer leur irritation. Ce prélat fit part à l'agent du péril qui menaçoit les Catholiques et celui-ci communiqua aussitôt à l'officier français le rapport (et) les prières de Monsieur l'Archevêque. Dans l'intervalle, l'agent français avait fait agir heureusement la voix de la persuasion pour ramener les Grecs furieux à des sentimens plus modérés. Monsieur de Reverseaux qui se fit débarquer lui-même acheva par sa présence de calmer l'exaspération. Cet officier étoit bien éloigné de vouloir condescendre à la volonté des Grecs. Les Turcs étoient à son bord, ils étoient sauvés et rien n'auroit pû le contraindre à les livrer à leurs bourreaux. Il obtint enfin leur agrément pour les transporter à Rhodes et ils promirent de respecter les catholiques après leur départ.

Depuis ce moment, les sectaires des deux religions catholique (et) grecque vivent en assez bonne intelligence. Les dernières nouvelles, datées du 6 octobre, n'annoncent rien que de très pacifique entr(e) eux.

Pour extrait conforme

[signé] David

θα ζούσαν, και η μισητή ύπαρξή τους δεν θα έβαζε σε κίνδυνο τη δική μας». Όλες αυτές οι τρομερές κατάρες κατέληξαν σε απειλές ακόμα πιο ένοχες. Αποφάσισαν τη σφαγή των Καθολικών. Η φρενίτιδά τους προχώρησε τόσο μακριά που δεν σκέφτηκαν, πριν πραγματοποιήσουν το βδελυρό σχέδιό τους, να περιμένουν την αναχώρηση των δύο πολεμικών πλοίων που βρίσκονταν αγκυροβολημένα αρόδο. Ήθελαν να χτυπήσουν οι καμπάνες και να μαζευτούν από τα χωριά για να τελειώνουν επιτόπου. Αυτοί οι μανιασμένοι θα το έκαναν, είναι βέβαιο, αν μερικοί ανάμεσά τους, οι πιο σώφρονες, δεν τους έριχναν την ιδέα να περιμένουν την αναχώρηση των πλοίων, ώστε να πάρουν την εκδίκησή τους ακινδύνως. Οι αξιωματικοί του Βασιλέα ενημερώθηκαν έγκαιρα γι' αυτή τη συνωμοσία. Η γκάμπαρα ***Λ'Ακτίβ***, είχε σηκωμένα τα πανιά της από τις 12 το πρωί, και δεν περίμενε παρά δυο-τρεις Τούρκους αιχμαλώτους στα χωριά του εσωτερικού. Ο άνθρωπος που είχε σταλεί επειγόντως στις 11 να τους φέρει, δεν είχε ακόμα επιστρέψει, επειδή οι χωρικοί είχαν αρνηθεί να τους πάρουν τους φυλακισμένους. Τότε ο Λατίνος αρχιεπίσκοπος[4] ήρθε με τη συνοδεία του κλήρου του για να παρακαλέσει τον προξενικό πράκτορα της Γαλλίας να εξορκίσει τον πλοίαρχο κύριο ντε Ρεβερσό να αποβιβάσει τους Τούρκους και να τους παραδώσει στην εξουσία των Ελλήνων, αν δεν είχε άλλα μέσα να καταπραΰνει την οργή των τελευταίων. Ο ίδιος αρχιερέας μετέφερε στον προξενικό πράκτορα της Γαλλίας τον κίνδυνο που απειλούσε τους Καθολικούς κι αυτός μεταβίβασε αμέσως στον Γάλλο αξιωματικό την αναφορά και τις παρακλήσεις του κυρίου Αρχιεπισκόπου. Εντωμεταξύ ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας είχε χρησιμοποιήσει επιτυχώς τη φωνή της πειθούς για να μετατοπίσει τους μαινόμενους Έλληνες προς πιο μετριοπαθή αισθήματα. Ο κύριος ντε Ρεβερσό που κατέβηκε ο ίδιος από το πλοίο, κατάφερε με την παρουσία του να κατευνάσει την αγανάκτηση. Αυτός ο αξιωματικός δεν ήθελε ούτε να το σκέφτεται πως θα υποχωρούσε στη βούληση των Ελλήνων. Οι Τούρκοι βρίσκονταν στο πλοίο του, είχαν διασωθεί, και τίποτα δεν θα μπορούσε να τον αναγκάσει να τους παραδώσει στους δημίους τους. Πέτυχε εντέλει τη συγκατάθεση να μεταφερθούν οι Τούρκοι στη Ρόδο, και την υπόσχεση ότι θα σεβαστούν τους Καθολικούς μετά την αναχώρησή τους.

Από το γεγονός και μετά, οι ακραίοι των δυο θρησκειών, της καθολικής και της ελληνικής, ζουν σε αμοιβαία συνεννόηση. Τα τελευταία νέα, από 6 Οκτωβρίου, αναφέρουν μόνο ειρηνικές σχέσεις μεταξύ τους.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

VI.

BULLETINS DE NOUVELLES D'ÉCHELLE NEUVE[i]

[i] *Échelle Neuve*, auj. Kouch-Adasi.

VI.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ[1]

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 25r°-26v°. Extrait non signé.

BULLETINS DE NOUVELLES

Extrait de la correspondance
de l'Agent de France à Echelle Neuve

Du 13 septembre [1821]

La ville et les campagnes voisines retentissent continuellement de l'explosion des armes à feu. Le gouverneur Elez aga se trouve dans le plus grand embarras. Il répondit à l'agent français qui lui demandoit une garantie pour sa sureté : « Partez ou restez, vous êtes libres. J'aurois besoin d'une garantie pour moi-même. Je ne puis plus vous être utile, un firman m'ordonne de me retirer à Chio. Calender Pacha, qui est actuellement à Smyrne, doit venir prendre ma place. Je ne suis plus rien ici. »

Elez aga rejette tout le blâme des vexations et des crimes commis sur l'équipage d'une demi galère turcque, encore en rade, et chargée d'effets précieux, fruits du pillage. Le gouverneur indigné refusa au capitaine la visite qu'il fait ordinairement aux commandants des batimens de guerre.

On suppose que l'espèce de solitude qu'offre à présent la ville, solitude parsemée des plus tristes débris, ne fournira plus d'alimens à la cupidité, et qu'il ne doit plus y avoir de violentes commotions.

Dans les horreurs qui ont été commises, on inculpe fortement deux marchands candiotes établis à Echelle Neuve, et le kiahaya du voïvode de Syra. Après avoir pillé l'eglise, les deux premiers partirent pour Constantinople (et) le second pour Syra avec six chameaux chargés de dépouilles. Les troupes venues de Smyrne avec // [fol. 25v°] les Turcs du pays formoient une bande indisciplinée qui se porta à tous les excès pendant huit jours. Les Grecs furent massacrés dans les rues et dans les maisons qui furent enfoncées. Les eglises ne furent pas plus épargnées (et) les images sacrées profanées. Enfin les choses paroissent devoir se concilier. Les Grecs commencent à revenir. Cependant si les meurtres ont cessé, les menaces

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 25r°-26v°.
Απόσπασμα χωρίς υπογραφή.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα της Γαλλίας στο Κουσάντασι

Από επιστολή της 13ης Σεπτεμβρίου [1821]

Στην πόλη και στη γειτονική ύπαιθρο αντηχούν διαρκώς οι εκπυρσοκροτήσεις των όπλων.[2] Ο κυβερνήτης Ελέζ αγάς[3] είναι εξαιρετικά προβληματισμένος. Απάντησε στον προξενικό πράκτορα της Γαλλίας που του ζητούσε μια εγγύηση για την ασφάλειά του: «Φύγετε ή μείνετε, είστε ελεύθερος. Χρειάζομαι εγώ ο ίδιος μια εγγύηση για μένα. Δεν μπορώ πλέον να σας είμαι χρήσιμος, καθόσον ένα φιρμάνι με διατάζει να αποσυρθώ στη Χίο. Ο Καλεντέρ πασάς που βρίσκεται στη Σμύρνη, πρόκειται να έρθει να με αντικαταστήσει. Δεν είμαι τίποτα πια εδώ.»

Ο Ελέζ αγάς αρνείται τις κατηγορίες για τις κακοποιήσεις και τις εγκληματικές ενέργειες που υπέστη το πλήρωμα μιας τουρκικής ημιγαλέρας, που βρίσκεται ακόμα αρόδο, γεμάτη από πολύτιμα αντικείμενα, προϊόντα λεηλασιών. Αρνήθηκε, θυμωμένος, στον καπετάνιο την εθιμοτυπική επίσκεψη που πραγματοποιεί κατά κανόνα στους κυβερνήτες των πολεμικών πλοίων.

Ελπίζουμε πως η εικόνα ερημίας που παρουσιάζει αυτή τη στιγμή η πόλη, ερημία διάστικτη από θλιβερά ερείπια, δεν θα τροφοδοτήσει επιπλέον την αρπακτικότητα και δεν θα υπάρξουν άλλες βίαιες ταραχές.

Για τις φρικαλεότητες που διαπράχτηκαν κατηγορούνται εντόνως δυο Τουρκοκρητικοί έμποροι, εγκαταστημένοι στο Κουσάντασι, και ο κεχαγιάς του βοϊβόδα της Σύρου. Αφού λεηλάτησαν την εκκλησία, οι δυο πρώτοι έφυγαν για Κωνσταντινούπολη και ο δεύτερος για τη Σύρο με έξι καμήλες φορτωμένες λάφυρα. Το στράτευμα που ήρθε από τη Σμύρνη με Τούρκους από εκείνα τα μέρη, ήταν μια απείθαρχη συμμορία που για οκτώ ημέρες συμπεριφέρθηκε με κάθε ακρότητα. Οι Έλληνες σφαγιάστηκαν μέσα στους δρόμους και μέσα στα σπίτια τους, που παραβιάστηκαν. Δεν σεβάστηκαν

continuent, (et) les Turcs semblent toujours courroucés contre les Grecs.

Aujourd'huy le gouverneur annonce qu'une nouvelle escadre composée de dix batimens est sortie des Dardanelles. On ne sait rien sur le compte de la grande flotte, non plus que sur les affaires de Candie.

Dans la nuit du 12 au 13, on entendit 83 coups de canon, qui paroissoient venir du coté de Patmos. Jusqu'à présent on n'a pu savoir ce que cela signifioit.

Du 22 septembre [1821]

Dans la journée du 14, on vit dans le détroit de Samos 35 batimens que l'on ne put reconnoitre.

Calender Pacha a fait son entrée le 16 à 9 heures du matin. Elez aga est parti le soir pour se rendre à Chio. Le 18, le Pacha a visité les forts et ordonné divers changemens. Les soldats que ce visir a amenés avec lui se permettent bien des actes arbitraires. On n'est pas plus tranquilles.

Le soir du 19, arriva l'aga des Salines situées à environ 12 heures de distance. Il a déclaré au Pacha qu'il avoit été forcé d'abandonner son poste en se voyant menacé par 120 navires insurgés qui fesoient voile de ce coté. Il est impossible de peindre l'effet déplorable que cette nouvelle a produit ici. Toute la nuit on a entendu les lamentations des // [fol. 26r°] Grecs qui étoient en proi[e] à une terreur mortelle. Cependant jusqu'à ce jour, on n'a encore rien vu qu'un gros batiment à trois mats auprès de Samos. Il a l'apparence d'un batiment de guerre.

Ce nouveau gouvernement ne promit encore rien de bon. Les coups de feu, les balles sifflent de tout coté au hasard, et ceux qu'elles atteignent n'ont qu'à mourir et se taire. De cette manière les Grecs ne sont pas seuls en danger. Aussi chacun se tient-il renfermé chez soi. Toutes les boutiques (et) magasins sont fermés. Les Turcs se servent des clefs trouvées dans le sac de la ville pour ouvrir les portes auxquelles elles peuvent aller. Les auteurs du desordre sont retournés avec le nouveau gouverneur. On attend ici 12 régimens, ou bariaks, de Smyrne. On a aussi envoyé des officiers dans l'interieur pour recruter des soldats (et) former une nouvelle armée destinée contre Samos.

ούτε τις εκκλησίες· οι ιερές εικόνες βεβηλώθηκαν. Τελικά τα πράγματα φαίνεται να πηγαίνουν στη συμφιλίωση, οι Έλληνες αρχίζουν να επιστρέφουν. Ωστόσο, αν οι φόνοι σταμάτησαν, οι απειλές εξακολουθούν, και οι Τούρκοι φαίνονται να παραμένουν εξοργισμένοι εναντίον των Ελλήνων.

Ο κυβερνήτης ανακοίνωσε σήμερα ότι μια ναυτική μοίρα απαρτιζόμενη από δέκα σκάφη βγήκε από τα Δαρδανέλια. Δεν γνωρίζουμε τίποτα για τον κύριο στόλο, ούτε και για τα πράγματα στην Κρήτη.

Τη νύκτα της 12ης προς 13η ακούσαμε 83 κανονιοβολισμούς, που μάλλον ερχόντουσαν από την πλευρά της Πάτμου. Μέχρι σήμερα δεν έχουμε καταλάβει τι σήμαιναν.

Από επιστολή της 22ης Σεπτεμβρίου [1821]

Κατά την ημέρα της 14ης φάνηκαν στα στενά της Σάμου 35 σκάφη, που δεν αναγνωρίστηκαν.

Ο Καλεντέρ πασάς[4] μπήκε στην πόλη στις 16 του μήνα, στις εννέα το πρωί. Ο Ελέζ αγάς αναχώρησε το βράδυ για τη Χίο. Στις 18, ο πασάς επισκέφτηκε τα φρούρια και διέταξε διάφορες αλλαγές. Οι στρατιώτες που έφερε μαζί του τούτος ο βεζίρης, προβαίνουν σε πολλές αυθαιρεσίες. Δεν έχουμε ησυχάσει.

Στις 19, το βράδυ, έφθασε ο αγάς των Αλυκών, που βρίσκονται σε μια απόσταση 12 περίπου ωρών. Δήλωσε στον πασά ότι αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη θέση του, βλέποντας ότι απειλείται από 120 πλοία των εξεγερμένων που έπλεαν από εκεί. Αδύνατο να περιγράψουμε την αξιοθρήνητη εντύπωση που προκάλεσε εδώ αυτό το νέο. Όλη τη νύχτα ακουγόντουσαν οι θρήνοι των Ελλήνων, που ήταν εκτεθειμένοι σ' ένα θανάσιμο φόβο. Ωστόσο μέχρι σήμερα δεν έχουμε ακόμα δει κανένα καράβι εκτός από ένα μεγάλο τρικάταρτο προς τη πλευρά της Σάμου. Μοιάζει να είναι πολεμικό.

Η νέα διοίκηση δεν προμηνύει για την ώρα τίποτα καλό. Πυροβολισμοί· οι σφαίρες σφυρίζουν αδέσποτες παντού και όποιος χτυπηθεί δεν έχει παρά να πεθάνει ή να σιωπήσει. Έτσι που δεν κινδυνεύουν μόνο οι Έλληνες. Κι ο καθένας μένει κλεισμένος στο σπίτι του. Καταστήματα και αποθήκες κλειστά. Οι Τούρκοι χρησιμοποιούν τα κλειδιά που βρήκαν μετά τη λεηλασία της πόλης και σε όσες πόρτες ταιριάζουν, τις ανοίγουν. Οι υποκινητές των ταραχών επέστρεψαν με τον νέο κυβερνήτη. Αναμένονται 12 συντάγματα ή μπαϊράκια από τη Σμύρνη. Στάλθηκαν επίσης αξιωματικοί στην ενδοχώρα για να στρατολογήσουν στρατιώτες και να σχηματίσουν ένα νέο στρατιωτικό σώμα με προορισμό τη Σάμο.

Du 23 septembre [1821]

Les choses sembloient devoir prendre une meilleure tournure. Le 24, deux balles pénétrèrent dans la maison de l'agent consulaire de France, et sur ses pressantes réclamations, le Pacha défendit expressement les coups de feu dans les rues.

On reçut le même jour un courrier de Rhodes qui annonça qu'on avait lancé deux demi-galères construites dans l'arsenal de la ville; mais qu'on n'osait pas encore les faire sortir parce que 18 bâtimens grecs rôdaient continuellement autour de l'isle.

Jusqu'à présent, il n'a encore paru aucun bâtiment grec à la vue d'Echelle Neuve; mais les Samiens font de continuels // [fol. 26v°] débarquemens sur la côte dans des sacolèves et autres petites embarcations. Ils attaquent et pillent les villages. Ces expéditions sont toujours presqu'également funestes aux deux partis.

Le cap(itai)ne d'un bâtiment génois sous pavillon français, mouillé dans notre port depuis peu de jours, assure qu'ayant rencontré la flotte turque qui se dirigeait vers la Morée avec un vent favorable, il héla un des vaisseaux turcs, et apprit que deux jours auparavant, on avait expédié de Prévesa un parlementaire à Ali-Pacha. Ce parlementaire était porteur d'un firman qui absolvait entièrement Ali-Pacha et le confirmait dans son gouvernement et ses anciens privilèges, s'il consentait à aider les troupes de S(a) M(ajesté) à soumettre les rebelles. On lui accordait dix jours pour préparer sa réponse.

Le même cap(itai)ne annonce encore que les Grecs de la haute classe de Prévesa ont presque tous pris la fuite; mais qu'Ali-Pacha est parvenu à en saisir 25 qu'il tient en ôtage pour lui répondre du repos du reste de la nation, qui n'est nullement inquiétée dans ses Etats.

Il y a eu un moment de fermentation à l'occasion d'un navire sous pavillon anglais que les Turcs prenaient pour un espion des Grecs. Cependant la chose s'est calmée.

Il s'en est peu fallu alors que la ville ne fut mise à feu et à sang. Le Pacha voulait chatier un Turc coupable. Les anarchistes n'attendaient, pour massacrer toute la population chrétienne et même les Turcs qui voudraient s'opposer à eux, que le signal de cette exécution. Le trouble que cette effervescence a causé commence à se calmer. Le Pacha lui-même n'était pas à l'abri des menaces des factions dont le foyer est à bord de la demi-galère turque mentionnée dans nos articles précédens.

Pour copie conforme

Από επιστολή της 23ης Σεπτεμβρίου [1821]

Τα πράγματα φαίνονται να πηγαίνουν προς το καλύτερο. Στις 24, δυο σφαίρες χτύπησαν την κατοικία του προξενικού πράκτορα της Γαλλίας, και κατόπιν εντόνων διαμαρτυριών του, ο πασάς απαγόρευσε ρητά τους πυροβολισμούς μέσα στους δρόμους.

Την ίδια μέρα έφθασε ταχυδρομείο από τη Ρόδο, που ανακοίνωσε πως είχαν καθελκυστεί δυο ημιγαλέρες, κατασκευασμένες στο ναυπηγείο της πόλης, αλλά πως δεν τολμούσαν ακόμα να τις βγάλουν στ' ανοικτά, καθώς 18 ελληνικά σκάφη περιπολούσαν στο νησί.

Μέχρι σήμερα κανένα ελληνικό πλοίο δεν ήταν ορατό από το Κουσάντασι. Αλλά οι Σαμιώτες αποβιβάζονται διαρκώς στην ακτή με σακολέβες και με άλλα μικρά σκάφη. Επιτίθενται και λεηλατούν τα χωριά. Αυτές οι καταδρομές είναι σχεδόν πάντα, εξίσου μοιραίες για τις δυο πλευρές.

Ο καπετάνιος ενός γενοβέζικου πλοίου με γαλλική σημαία, αγκυροβολημένου στο λιμάνι μας εδώ και λίγες ημέρες, διαβεβαιώνει ότι συναντώντας τον τουρκικό στόλο που κατευθυνόταν προς τον Μοριά με ούριο άνεμο, μίλησε μ' ένα από τα τουρκικά πλοία κι έμαθε πως δυο μέρες πριν είχε σταλεί από την Πρέβεζα ένας διαπραγματευτής προς τον Αλή πασά. Ο διαπραγματευτής αυτός έφερνε ένα φιρμάνι που αμνήστευε εντελώς τον Αλή πασά και τον διατηρούσε στο αξίωμά του και στα παλαιά του προνόμια, εάν συμφωνούσε να βοηθήσει τα στρατεύματα τής Αυτού Μεγαλειότητας να υποτάξουν τους ξεσηκωμένους. Του είχαν δώσει προθεσμία δέκα ημερών να προετοιμάσει την απάντησή του.

Ο ίδιος καπετάνιος ανακοινώνει επίσης ότι οι Έλληνες της ανώτερης τάξης της Πρέβεζας[5] είχαν όλοι σχεδόν φύγει· αλλά πως ο Αλή πασάς κατάφερε να συλλάβει 25, που κρατά ομήρους για να του εγγυηθούν την ησυχία για λογαριασμό όλου του έθνους τους, που τίποτα δεν το ανησυχεί στα εδάφη του.

Υπήρξε μια στιγμή αναβρασμού, όταν εμφανίστηκε ένα πλοίο με αγγλική σημαία, που οι Τούρκοι πήραν για κατασκοπευτικό των Ελλήνων. Τα πράγματα ηρέμησαν στη συνέχεια.

Η πόλη ωστόσο παραλίγο να καεί και να σφαχτεί. Ο πασάς ήθελε να τιμωρήσει έναν Τούρκο ένοχο. Οι αναρχικοί δεν περίμεναν παρά να δοθεί η διαταγή της εκτέλεσης για να σφάξουν όλο τον ελληνικό πληθυσμό, ακόμα και τους Τούρκους που θα τους εναντιώνονταν. Η ταραχή που προκλήθηκε από τον αναβρασμό αρχίζει να κατακάθεται. Ακόμα και ο ίδιος ο πασάς ήταν απροστάτευτος μπροστά στις απειλές των συμμοριών, που έχουν ως ορμητήριο την τουρκική ημιγαλέρα στην οποία αναφερθήκαμε σε προηγούμενες παραγράφους μας.

Ακριβές αντίγραφο

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 34r°-35r°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN D'ECHELLE NEUVE

2e annexe au N° 195[i]

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

Le 3 octobre 1821

Les affaires sont loin de s'améliorer. Elles prennent de jour en jour un caractère plus sérieux. La voix du Pacha n'est plus écoutée, ses ordres sont méprisés. Les troupes se plaignent d'avoir été trompées. Ce qui les exaspère encore davantage, ce sont les sorties des Samiens parce que les Musulmans y perdent toujours du monde. Les Candiotes, en assez grand nombre dans la ville, sont pour ainsi dire les alimens de la discorde et de la fureur, surtout depuis que douze d'entr(e) eux ont péri dans un engagement contre les insulaires débarqués dans la nuit du 29 septembre. Ils ne respirent plus que la vengeance. Ils courent les armes à la main, cherchent les Grecs pour les massacrer, sans qu'aucune considération, qu'aucune crainte soit capable de les retenir. C'est avec la plus rare insolence qu'ils disent hautement: Si le Pacha se rend au nouveau champ militaire, il doit former de nouvelles troupes pour anéantir les Grecs, leur pays, leur trésor, afin de délivrer la contrée de toute appréhension ultérieure. Ils donnent pour le plus grand prétexte de leur haine envers les Grecs d'ici, la prétendue connivence qui // [fol. 34v°] existe entr(e) eux et les Samiens, parce que, disent-ils, les premiers leur ont envoyé des secours en blé dans le commencement de l'insurrection.

La nuit du 1er (octo)bre fut une des plus cruelles et des plus affreuses que l'on puisse se figurer, soit par la terreur qu'elle vit naître, soit par les tentatives criminelles d'incendie que les séditieux reiterèrent à diverses reprises. La fusillade sur les maisons fut continuelle et n'étoit interrompue que par les plus terribles menaces de massacrer toute la population de la ville. On transportoit continuellement des matières combustibles et des instrumens de

[i] Cette note, écrite d'une autre main, nous informe que ce document en faisait partie d'autres qui étaient joints à la dépêche N° 195 de l'expéditeur.

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 34r°-35r°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ

Συνημμένο (2) στο υπ' αριθ. 195[1]

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

3 Οκτωβρίου 1821

Τα πράγματα κάθε άλλο παρά βελτιώνονται. Μέρα με τη μέρα παίρνουν χαρακτήρα σοβαρότερο. Ο πασάς δεν εισακούεται, οι διαταγές του αψηφούνται. Τα στρατεύματα παραπονιούνται πως απατήθηκαν. Αυτό που τα κάνει να δυσφορούν ακόμα περισσότερο είναι οι καταδρομές των Σαμιωτών, καθώς οι Μουσουλμάνοι έχουν εξαιτίας τους πολλές απώλειες. Οι Τουρκοκρητικοί, που είναι πολλοί στην πόλη, τροφοδοτούν, μπορούμε να πούμε, τη διχόνοια και την οργή, ιδίως από τότε που μια ντουζίνα απ' αυτούς σκοτώθηκε σε μια συμπλοκή με τους νησιώτες που αποβιβάστηκαν τη νύχτα της 29ης Σεπτεμβρίου. Αναπνέουν πλέον μόνο για την εκδίκηση. Τρέχουν με τα όπλα στα χέρια ψάχνοντας Έλληνες για να τους σφάξουν, χωρίς να τους συγκρατεί καμιά διάκριση και κανένας φόβος. Λένε μεγαλόφωνα με την πλέον αήθη αυθάδεια: «Αν αλλάξει ο πασάς τον χώρο στρατοπέδευσης, ας βρει άλλα στρατεύματα για ν' αφανίσει τους Έλληνες, τους τόπους τους και τα πλούτη τους· ας αποτρέψουν άλλοι τον φόβο από δω». Ως κύριο πρόσχημα του μίσους τους για τους εδώ Έλληνες, παρουσιάζουν την υποτιθέμενη συνεννόηση τών Ελλήνων με τους Σαμιώτες, επειδή οι πρώτοι, λένε, τους έστειλαν βοήθεια σε σιτηρά, όταν ξέσπασε η εξέγερση.

Η νύχτα της 1ης Οκτωβρίου ήταν μια από τις σκληρότερες και πλέον αποτρόπαιες που μπορεί κανείς να σκεφτεί, τόσο για τον τρόμο που προκλήθηκε, όσο και για τις απόπειρες εγκληματικών πυρπολήσεων που έκαναν πολλές φορές οι στασιαστές. Πυροβολούσαν διαρκώς τα σπίτια, και διέκοπταν μόνο για να απειλούν ότι θα σφάξουν όλο τον πληθυσμό της πόλης. Μεταφέρονταν συνεχώς καύσιμα υλικά και εργαλεία καταστροφής. Δεν υπάρχουν πλέον

destruction. Il n'y a plus d'autorités propres à exercer la surveillance. Le cadi, nouvellement arrivé, est trop faible pour son ministère. Les Candiotes, pour exterminer plus facilement les Grecs, avoient projetté dans la même nuit de crier dans leur langue au milieu des quartiers habités par ces malheureux: Chretiens, volez sur le rivage! Nous y sommes avec nos batimens pour vous sauver! Ils vouloient ainsi les abuser en leur faisant croire que les insurgés étoient en nombre dans la ville. Heureusement, cet infâme complot fut découvert. Les Grecs s'avertirent entr(e) eux. Les assassins devoient colorier aux yeux de la Porte l'atrocité de leur conduite par l'excuse déjà toute prête de la révolte des Grecs contre les Turcs.

L'horreur de cette nuit est plus facile à concevoir qu'à exprimer. Les coups de feu continuèrent le jour suivant sur les maisons grecques. Le 2, l'agent // [fol. 35r°] français envoya encore au Pacha les balles qui étoient entrées dans sa maison par la fenêtre ou autrement; mais redoutant la fureur de ces soldats, et reconnoissant son incapacité, ce visir a feint une indisposition.

Le capitaine du navire soupçonné, auquel nous avons dit dans les notes précédentes que le Pacha permit de charger des fruits, ne s'avisa pas seulement de mettre le pied sur le rivage parce que la mort l'y attendoit, il mit à la voile au plus vite. Ce fait prouve encore la faiblesse du Pacha.

On dit aujourd'huy que les troupes doivent se rendre au nouveau champ d'armes. Attendons tout du tems.

Le 11 id(em)

Un rayon d'espoir commence à luire de nouveau. Le 7, le Pacha fit partir 180 soldats des plus indisciplinés. Le soir du même jour, il en chassa 120 autres. On n'entend plus, comme par le passé, des milliers de coups de fusil par jour. Cependant, il arrive journellement de nouveaux corps de troupes. Les tentatives des Samiens inspirent toujours la crainte d'une terrible représaille. Les boutiques restent fermées, les Grecs n'osent sortir de chez eux. On éprouve dans la ville une espèce de disette, (et) les choses de première nécessité commencent à manquer.

Pour extrait conforme

[signé] David

Αρχές να επιβλέψουν. Ο νεοαφιχθείς καδής είναι αδύναμος για το υπούργημά του. Οι Τουρκοκρητικοί, για να εξοντώσουν ευκολότερα τους Έλληνες, είχαν για σχέδιο να φωνάξουν στη γλώσσα τους, μες τη νύκτα και μέσα στις γειτονιές που κατοικούν αυτοί οι δυστυχισμένοι: «Χριστιανοί, τρέξτε στην παραλία! Είμαστε εκεί με τα πλοία μας για να σας σώσουμε». Ήθελαν να τους εξαπατήσουν έτσι, κάνοντάς τους να πιστέψουν πως οι εξεγερμένοι ήταν πολυάριθμοι στην πόλη. Ευτυχώς η άθλια συνωμοσία αποκαλύφθηκε. Οι Έλληνες ενημερώθηκαν μεταξύ τους. Οι φονιάδες είχαν κατά νου να απαλύνουν στα μάτια της Πύλης τη φρικαλεότητα της συμπεριφοράς τους, με την έτοιμη δικαιολογία της εξέγερσης των Ελλήνων εναντίον των Τούρκων.

Πιο εύκολα μπορεί να φανταστεί κανείς τη φρίκη αυτής της νύχτας παρά να την εκφράσει. Οι πυροβολισμοί πάνω στα σπίτια των Ελλήνων συνεχίζονταν την επόμενη μέρα. Στις 2 του μήνα ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας ξανάστειλε στον πασά τις σφαίρες που έπεσαν στην κατοικία του περνώντας μέσα από τα παράθυρα ή από αλλού. Αλλά τούτος δω ο βεζίρης, από τον φόβο των στρατιωτών του και γνωρίζοντας την αδυναμία του, προφασίστηκε αδιαθεσία.

Ο κυβερνήτης του ύποπτου πλοίου, στον οποίο όπως είπαμε σε προηγούμενα σημειώματα ο πασάς επέτρεψε να φορτώσει φρούτα, ούτε που σκέφτηκε να πατήσει στην αποβάθρα, ξέροντας ότι τον περιμένει ο θάνατος, και σήκωσε πανιά όσο πιο γρήγορα μπορούσε. Ακόμα μια απόδειξη της αδυναμίας του πασά.

Λέγεται πως σήμερα το στράτευμα θα μετακινηθεί στο νέο στρατόπεδο. Περιμένουμε τα πάντα από τον χρόνο.

11 του ίδιου μήνα

Μια αχτίδα ελπίδας άρχισε να φεγγίζει ξανά. Στις 7 του μήνα, ο πασάς απομάκρυνε 180 από τους πιο απείθαρχους στρατιώτες. Το ίδιο βράδυ έδιωξε άλλους 120. Δεν ακούγονται πλέον, όπως στο πρόσφατο παρελθόν, οι χιλιάδες καθημερινοί πυροβολισμοί. Ωστόσο φθάνουν καθημερινά νέα στρατεύματα. Οι προσπάθειες των Σαμιωτών εμπνέουν φόβους για τρομερά αντίποινα. Τα καταστήματα παραμένουν κλειστά, οι Έλληνες δεν τολμούν να βγουν από τα σπίτιά τους. Η πόλη δοκιμάζεται από μια μορφή σιτοδείας και τα είδη πρώτης ανάγκης αρχίζουν να λείπουν.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 40r°-v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN D'ECHELLE NEUVE

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

26 octobre [1821]

La tranquillité qui paraissoit devoir se rétablir a été de nouveau compromise par l'imprudence de deux Grecs qui se sont enfuis à Samos dans une barque volée dans la nuit du 18. Dans celle du 21, lorsque la garde turque se rendait au château de mer dans une chaloupe, elle aperçut une dizaine de Grecs qui s'échappaient encore.

Le 19, deux Grecs, qui s'étoient réfugiés dans le tems à Samos, s'avisèrent de débarquer dans l'espérance de pouvoir aussi sauver leurs effets qu'ils n'avoient pu emporter mais ils furent saisis sur le champ, et conduits devant le Pacha. Ils assurèrent ce visir que six batimens sous pavillon russe, soi-disant chargés de grains, vinrent récemment à Samos et y portèrent des armes et des munitions de toute espèce. Ils dirent que de pareils secours avoient été envoyés aux autres // [fol. 40v°] isles par les négocians russes. Ils ajoutèrent que les citadelles de l'isle s'étoient considérablement fortifiées avec les canons de huit brigantins turcs brulés par la flotte insurgée. La promptitude de leur supplice ne leur permit pas de faire d'autres aveux, mais des semblables nouvelles indignèrent les soldats. Ils crièrent au massacre sans nul égard aux défences du Pacha, puisque d'après les dépositions des suppliciés il ne restoit plus de doute sur la connivence des Russes avec les insurgés.

Cependant, malgré ces terribles menaces (et) la rage des Turcs portée à son comble, on respire encore parce que l'on a reçu la nouvelle que la flotte ottomane avait détruit celle des insurgés dans les eaux de Prevesa. Voilà ce qui suspend le courroux des troupes; mais la catastrophe paroit bien prochaine.

Il est arrivé de Constantinople 90 canoniers avec des munitions.

Pour extrait conforme
[signé] David

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 40r°-v°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

26 Οκτωβρίου [1821]

Η ηρεμία που φαινόταν να έχει αποκατασταθεί, απειλήθηκε ξανά από την απερισκεψία δυο Ελλήνων οι οποίοι διέφυγαν στη Σάμο με μια βάρκα που είχαν κλέψει τη νύχτα της 18ης. Στις 21, καθώς η τουρκική φρουρά μεταφερόταν με μια λέμβο στο παραθαλάσσιο κάστρο, είδε ακόμα Έλληνες που διέφευγαν.

Στις 19, δυο Έλληνες, που είχαν διαφύγει προ καιρού στη Σάμο, σκέφτηκαν να ξανάρθουν, με την ελπίδα πως θα σώσουν τα πράγματά τους, που δεν είχαν προλάβει να πάρουν μαζί τους, αλλά συνελήφθησαν αμέσως και οδηγήθηκαν στον πασά. Βεβαίωσαν τον εν λόγω βεζίρη ότι έξι σκάφη με ρωσική σημαία, φορτωμένα μάλλον με σιτηρά, ήρθαν πρόσφατα στη Σάμο και μετέφεραν όπλα και πολεμοφόδια κάθε είδους. Είπαν ότι παρόμοια βοήθεια είχε σταλεί και στα άλλα νησιά από Ρώσους εμπόρους. Πρόσθεσαν πως τα φρούρια του νησιού είχαν ενισχυθεί σημαντικά με τα κανόνια από τα οκτώ τούρκικα μπριγκαντίνια που είχε κάψει ο στόλος των εξεγερμένων. Βασανίστηκαν γρήγορα και δεν μπόρεσαν να ομολογήσουν περισσότερα, αλλά παρόμοιες ειδήσεις προκάλεσαν την αγανάκτηση των στρατιωτών. Φώναζαν: «Σφαγή», περιφρονώντας πλήρως τις απαγορευτικές εντολές του πασά, καθώς σύμφωνα με τις καταθέσεις των βασανισθέντων δεν υπήρχε πλέον αμφιβολία για τη συνεννόηση μεταξύ Ρώσων και εξεγερμένων.

Ωστόσο αναπνέουμε ακόμα, παρά τις τρομερές απειλές και τη λύσσα των Τούρκων, που ήταν στο αποκόρυφωμά της, επειδή έφθασε η είδηση ότι ο οθωμανικός στόλος κατέστρεψε τον στόλο των εξεγερμένων στα νερά της Πρέβεζας.[1] Να κάτι που ανέστειλε την οργή του στρατεύματος. Αλλά η καταστροφή δεν φαίνεται να είναι μακριά.

Έφθασαν από την Κωνσταντινούπολη 90 πυροβολητές με πολεμοφόδια.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

4

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 41r°.
Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

BULLETIN D'ECHELLE NEUVE

10 novembre 1821

Le 8 novembre, les craintes déjà si vives d'un incendie général furent encore augmentées par la frénésie croissante des soldats qui vomissaient mille imprécations contre les Grecs et concertaient un massacre total. Pour justifier en quelque sorte leur désobéissance aux firmans qui leur ordonnaient de respecter les Grecs, ils se récriaient contre la faiblesse des Ministres qui les avaient accordés, comme pour enchainer leur juste courroux. Le Pacha, pour obvier aux maux qu'une semblable rage faisait entrevoir, ordonna à toutes les familles turques de se partager entr(e) elles les Grecs qui restaient dans la ville et de les garder dans leurs maisons. De cette manière, les Turcs répondent de la vie de ces malheureux. Si cette mesure pleine de sagesse se soutient, comme on l'espère, les maux d'Echelle Neuve touchent à leur fin.

Pour extrait conforme

[signé] David

4

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 41r°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ

10 Νοεμβρίου 1821

Στις 8 Νοεμβρίου διογκώθηκαν οι έντονοι φόβοι για μια γενικευμένη πυρπόληση, λόγω της αυξανόμενης φρενίτιδας των στρατιωτών, που εκστόμιζαν κατάρες κατά των Ελλήνων και σχεδίαζαν μια ολοκληρωτική σφαγή. Για να δικαιολογήσουν κατά κάποιο τρόπο την ανυπακοή τους στα φιρμάνια που τους διέταζαν να σεβαστούν τους Έλληνες, διαμαρτύρονταν κατά της αδυναμίας των υπουργών που τα είχαν εκδώσει, σα να τα 'γραψαν επίτηδες, έλεγαν, για να τους συγκρατήσουν από τη δίκαια οργή τους. Ο πασάς, για να αποφύγει τα χειρότερα, που μια τέτοια οργή του επέτρεπε να διαβλέψει, διέταξε όλες τις τουρκικές οικογένειες να μοιραστούν και να διασώσουν στα σπίτιά τους τους Έλληνες που είχαν παραμείνει στην πόλη. Έτσι καθιστά τους Τούρκους υπεύθυνους για τη ζωή αυτών των δυστυχισμένων. Αν το σοφό αυτό μέτρο τηρηθεί, τα δεινά του Κουσάντασι φθάνουν προς το τέλος τους.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

5

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 45r°-46r°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

3e annexe au N° 216[i]

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

BULLETIN D'ECHELLE NEUVE

8 Decembre [1821]

Il règne toujours une grande insubordination parmi les troupes qui se révoltent continuellement contre le Pacha, parce que ce visir leur refuse la solde (et) même la nourriture. L'exaspération est si grande que les séditieux ont essayé l'autre jour de mettre le feu à l'édifice où l'on conserve les poudres. Les Turcs du pays ont eu toutes les peines imaginables à éteindre l'incendie.

Le 27 du mois passé, une troupe de ces furieux, en voulant forcer une église grecque, enleva deux jeunes garçons. C'était vers le soir ; mais dans la nuit un de ces infortunés fut la victime de la brutale fureur de ses ravisseurs. La misère de cette soldatesque est telle, qu'en plein jour elle enfonce les maisons des particuliers pour se procurer des alimens, du linge, des liqueurs. La police presque neutralisée ne peut arrêter ces excès.

Le 1er du courant, lorsqu'on craignait que les Turcs ne se portassent aux dernières extrémités contre la ville, trois batimens // [fol. 45v°] grecs se présentèrent devant un village peu éloigné et, après avoir tiré quelques coups de canon, quatre-cents Samiens débarquèrent. Ils en vinrent aux mains avec les Turcs. Plusieurs de ces derniers furent tués dans l'action, (et) leurs compatriotes d'Echelle Neuve pour se venger mirent le feu à la ville près du p(a)lais même du Pacha.

Le 2, on trouva sur le rivage huit cadavres de Grecs sans qu'il fût possible de déterminer d'où ils pouvaient provenir.

Le 4, nouvelle tentative d'incendie aux magasins à poudre qui furent enfin

[i] Cette note, écrite d'une autre main, révèle que ce document était la troisième pièce que l'expéditeur a envoyée joint à sa dépêche N° 216.

5

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 45r°-46r°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Συνημμένο (3) στο υπ' αριθ. 216[1]

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ

8 Δεκεμβρίου [1821]

Επικρατεί σταθερά μια γενικευμένη ανυπακοή ανάμεσα στα στρατεύματα που ξεσηκώνονται διαρκώς κατά του πασά, καθώς τούτος ο βεζίρης αρνείται να τους καταβάλει μισθούς, ακόμα και να τους θρέψει. Η αγανάκτηση είναι τέτοια που οι στασιαστές προσπάθησαν προ ημερών να πυρπολήσουν τη μπαρουταποθήκη. Οι ντόπιοι Τούρκοι είχαν αφάνταστες δυσκολίες να σβήσουν τη φωτιά.

Στις 27 του περασμένου μήνα, μια ομάδα απ' αυτούς τους μανιακούς, θέλοντας να βεβηλώσει μια ελληνική εκκλησία, απήγαγε δυο νεαρά παιδιά. Ήταν προς το βράδυ· τη νύχτα, ένα από αυτά τα άμοιρα έπεσε θύμα της ζωώδους μανίας των απαγωγέων του. Η αθλιότητα της φανταρίας είναι τέτοια που μέρα μεσημέρι παραβιάζει σπίτια ιδιωτών για να βρει τρόφιμα, ρουχισμό, ποτά. Η αστυνομία, σχεδόν εξουδετερωμένη, δεν μπορεί να συγκρατήσει αυτές τις ακρότητες.

Την 1η τρέχοντος, όταν υπήρχε ο φόβος ότι οι Τούρκοι θα έφθαναν στο αποκορύφωμα των ακροτήτων εις βάρος της πόλης, τρία ελληνικά πλοία εμφανίστηκαν μπροστά σ' ένα κοντινό χωριό, και αφού έριξαν μερικές κανονιές, αποβίβασαν τετρακόσιους Σαμιώτες. Συνεπλάκησαν με τους Τούρκους και σκότωσαν πολλούς στη μάχη. Για ν' αντεκδικηθούν οι συμπατριώτες τους στο Κουσάντασι, έβαλαν φωτιά στην πόλη, κοντά μάλιστα στο μέγαρο του πασά.

Στις 2, βρέθηκαν στην ακτή τα πτώματα οκτώ Ελλήνων, χωρίς να προσδιοριστεί η προέλευσή τους.

Στις 4, νέα προσπάθεια ανατίναξης της μπαρουταποθήκης, η οποία τε-

changés. Aucune maison ne fut respectée. Les anarchistes pénétrèrent jusque dans celles des Turcs pour enlever leurs femmes (et) leurs enfans. Cet acte de violation de tout principe et de toute justice décida enfin le soulèvement des Turcs de la ville. Ils se liguèrent pour chasser les étrangers, uniques causes du désordre. Le Pacha, malgré son immense pouvoir, fit, conjointement avec le cadi, des vains efforts pour rétablir la tranquillité. Les partis étaient trop animés pour céder si facilement. Ce ne fut qu'avec beaucoup de peine que le Bumbayazi suspendit une // [fol. 46r°] telle fureur. Mais le 5 au soir, la rixe recommença (et) fut principalement animée par les Cavas du Pacha au sujet d'un jeune garçon. Le feu fut meurtrier de part et d'autre et la perte à peu près égale. Voilà où en sont présentement les choses.

Pour extrait conforme

[signé] David

λικά μεταφέρθηκε. Κανένα σπίτι δεν γλύτωσε. Οι αναρχικοί μπήκαν μέχρι και στα σπίτια των Τούρκων για να απαγάγουν τις γυναίκες τους και τα παιδιά τους. Αυτή η πράξη παραβίασης κάθε αρχής και κάθε δικαιοσύνης έκανε τελικά τους Τούρκους της πόλης να ξεσηκωθούν. Συνασπίστηκαν για να διώξουν τους ξενόφερτους, μοναδική αιτία της αταξίας. Ο πασάς κατέβαλε μαζί με τον καδή μάταιες προσπάθειες, παρά τη μεγάλη εξουσία του, για την αποκατάσταση της τάξης. Οι φατριασμοί ήταν ιδιαιτέρως ισχυροί για να υποχωρήσουν εύκολα. Ο μπουμπαγιατζής ανέστειλε την τόση μανία με μεγάλη προσπάθεια. Αλλά στις 5 το βράδυ, η σύγκρουση ξανάρχισε, και ήταν ιδιαίτερα φουντωμένη ανάμεσα στους τσαούσηδες του πασά, που συνερίζονταν για ένα νεαρό αγόρι. Ισχυρό πυρ εκατέρωθεν με περίπου ισάριθμες απώλειες. Να πού βρίσκονται προς το παρόν τα πράγματα.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

6

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 47r°.
Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

BULLETIN D'ECHELLE NEUVE

28 Decembre [1821]

La tranquillité publique n'est pas encore fixée. Ce qui contribue à nous entretenir dans cet état d'incertitude, ce sont les tentatives d'évasion que les Grecs d'ici réitèrent chaque jour. Dans la nuit du 22, six d'entr(e) eux se dirigèrent sur Samos dans une barque volée. Cette fuite pensa mettre la ville en désordre. Le capitaine d'un batiment marchand européen fut mêlé dans l'affaire (et) parvint enfin à se justifier.

A peu de jours de là, on découvrit des armes cachées par un Grec dans un village voisin. Une dixaine de ses compatriotes avait formé un projet de fuite qui fut également connu. Tout cela, joint à la mort du Pacha, arrivée hier, a causé une sorte de désordre et de consternation qui semblent nous présager de nouveaux malheurs.

Pour extrait conforme

[signé] David

6

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 47r°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ

28 Δεκεμβρίου [1821]

Η δημόσια τάξη δεν έχει ακόμα σταθεροποιηθεί. Αυτό που συντελεί στη διατήρηση τής αβεβαιότητάς μας είναι οι απόπειρες διαφυγής που καταβάλλουν κάθε μέρα οι εδώ Έλληνες. Τη νύχτα της 22ας, έξι απ' αυτούς κατευθύνθηκαν προς τη Σάμο μέσα σε μια κλεμμένη βάρκα. Η διαφυγή τους παραλίγο να φέρει την αναστάτωση στην πόλη. Ο καπετάνιος ενός ευρωπαϊκού πλοίου ανακατεύτηκε στην υπόθεση αλλά κατάφερε τελικά να δικαιολογηθεί.

Λίγες μέρες μετά ανακαλύφθηκαν σ' ένα γειτονικό χωριό όπλα που είχε κρύψει ένας Έλληνας. Μια δεκαριά συμπατριώτες του σχεδίαζαν να διαφύγουν, το σχέδιο ανακαλύφτηκε επίσης. Όλα αυτά συνδυασμένα με τον θάνατο του πασά, που πέθανε χθες, προκάλεσαν μια αταξία και μια κατάπληξη που προμηνύουν νέες δυστυχίες.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

VII.

RAPPORT SUR LES ÉVÉNEMENTS DÉROULÉS EN GRÈCE EN 1821

VII.

ΑΝΑΦΟΡΑ ΓΙΑ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1821

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 50r°-59v°. Document non signé. Il s'agit d'une compilation d'informations que son rédacteur a sûrement tirées dans les dépêches consulaires et diplomatiques françaises. Le style de la rédaction et de la présentation du manuscrit nous permet de présumer que ce document a été rédigé au Ministère des Affaires Étrangères à Paris.

a Nous maintenons les parenthèses du manuscrit.

b Mot souligné dans le manuscrit.

1821

GRÈCE

Morée (quantité de détails anciens et nouveaux sur Patras etc. nous manquent).[a]

Le 21 juillet Coron[b] était bloqué par les Grecs.

Navarin[b] pressé de toutes parts était à toute extrémité.

A Livadie, les Grecs avaient massacré la plupart des Musulmans, fait esclaves leurs femmes et enfans. Les Turcs, commandés par Mehemed pacha, marchent le 23 juin contre eux. Avant de les combattre, leur proposent pardon et sûreté. Les Grecs leur répondent en fesant feu sur eux; le combat s'engage. Les Grecs vaincus sont entrés dans la reculée ou brûlés dans l'incendie de la ville. Un assez grand nombre s'étaient refugiés avec leurs femmes et leurs enfans dans le château. A la veille d'y être forcés, ils réclament la générosité du vainqueur qu'ils avaient repoussée. Le pardon leur est encore accordé et le Pacha les fait escorter et reconduire jusques chez eux par un buluqbachi.

Le 21 juillet, les troupes envoyées par le même pacha à Thèbes[b] et à Négrepont[b] trouvent partout les Grecs fuyant devant eux, et parviennent à ravitailler la forteresse de Négrepont assiégée par terre et par mer et où ils jettent un secours d'hommes.

// [fol. 50v°] Le pacha se proposait à la fin de juillet d'aller au secours des Turcs renfermés dans le château d'Athènes[b], les Grecs s'étant rendus maîtres de la ville dans le commencement de mai (le 7)[a]. Des lettres de M(onsieur) Fauvel[i] du 3e août apprennent qu'en effet les Turcs ont repris cette ville sur les Grecs.

Vers la fin de juillet, les Grecs se fortifiaient dans la Morée.

i Il s'agit de Louis-François-Sébastien Fauvel, vice-consul de France à Athènes.

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 50r°-59v°.
Η αναφορά είναι ανυπόγραφη. Πρόκειται για ένα συμπίλημα από πληροφορίες που ο συντάκτης του άντλησε από τις γαλλικές προξενικές και διπλωματικές αναφορές. Το ύφος της και η μορφή του χειρογράφου επιτρέπουν να θεωρήσουμε ότι συντάχτηκε στο υπουργείο των Εξωτερικών στο Παρίσι.

1821

ΕΛΛΑΔΑ

Μοριάς (μας λείπουν πολλές λεπτομέρειες, παλιές και νέες για την Πάτρα, κ.α.).

Στις 21 Ιουλίου, η Κορώνη είχε αποκλειστεί από τους Έλληνες.

Το Ναυαρίνο, πιεσμένο από παντού, βρίσκεται στα όριά του.

Στη Λιβαδειά, οι Έλληνες είχαν κατασφάξει τους περισσότερους Μουσουλμάνους, σκλαβώσει τις γυναίκες τους και τα παιδιά τους. Οι Τούρκοι υπό τις διαταγές του Μεχμέτ πασά,[1] βαδίζουν εναντίον τους στις 23 Ιουνίου και πριν πολεμήσουν, τους προτείνουν αμνηστία και ασφάλεια. Οι Έλληνες απαντούν ανοίγοντας πυρ εναντίον τους· αρχίζει η μάχη, οι Έλληνες νικημένοι υποχωρούν στην τάφρο ή καίγονται με την πυρκαγιά της πόλης. Πολλοί κατέφυγαν στο κάστρο με τις γυναίκες και τα παιδιά τους. Την παραμονή της τελικής επίθεσης εκλιπαρούν τη γενναιοδωρία του νικητή, που είχαν προηγουμένως απορρίψει. Τους δίνεται συγχώρεση και ο πασάς τούς οδηγεί στα σπίτιά τους υπό τη συνοδεία ενός μπολούκμπαση.

Στις 21 Ιουλίου, τα στρατεύματα που είχε στείλει ο ίδιος πασάς στη Θήβα και στην Εύβοια, συναντούν παντού Έλληνες που φεύγουν μπροστά τους. Καταφέρνουν να ανεφοδιάσουν το φρούριο της Χαλκίδας,[2] πολιορκημένο από στεριά και θάλασσα, και μπάζουν ενισχύσεις.

Ο πασάς είχε σκοπό να πάει κατά τα τέλη του Ιουλίου προς ενίσχυση των Τούρκων που πολιορκούνταν στην ακρόπολη των Αθηνών, καθόσον οι Έλληνες είχαν καταλάβει την πόλη από τις αρχές του Μαΐου, από τις 7 του μήνα. Από επιστολές του κυρίου Φοβέλ,[3] της 3ης Αυγούστου, μαθαίνουμε ότι πράγματι οι Τούρκοι ξαναπήραν την πόλη από τους Έλληνες.

Προς τα τέλη Ιουλίου, οι Έλληνες οχυρώνονταν στον Μοριά.

18. «De Stad en Vesting van Navarino». Η πόλη και το φρούριο του Ναυαρίνου, Πύλος (Ναυαρίνο). Χαλκογραφία, 1688, 31,4 x 36,8 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

18. «De Stad en Vesting van Navarino». La ville et la forteresse de Navarin, Pylos (Navarin). Gravure sur cuivre, 1688, 31,4 x 36,8 cm. AGE – Collection de gravures.

19. Πύλος (Ναυαρίνο). Λιθογραφία, χ.χ., 11,8 x 20,2 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

19. Pylos (Navarin). Lithographie, sans date, 11,8 x 20,2 cm. AGE – Collection de gravures.

A Salonique[a], la population turque, quoique peu portée à la férocité, était pourtant chaque jour plus exaspérée vers la fin de juin en se voyant cernée de tous côtés par les insurgés. Chaque soir les Turcs voyent bruler leurs propriétés hors de la ville. Et comme si ces motifs étaient encore insuffisans, les Juifs, dont la conduite est atroce dans ces circonstances, aiguisent l'irritation des Turcs. Il s'en fait de nombreux assassinats. Le gouverneur, pour en diminuer le nombre et paraître donner satisfaction au peuple, se croit dans la nécessité de faire des assassinats qu'il revêt de formes juridiques. Les otages sont les victimes qu'il sacrifie à cette espèce de politique.

Peu de provocations avaient eu lieu contre les Francs. Le fanatisme ou une vengeance particulière a pourtant frappé un médecin napolitain. L'assassin a en vain été recherché. On le croit hors de la ville. Le // [fol. 51r°] gouverneur et les principaux de la ville en en fesant temoigner tout leur chagrin ont envoyé plusieurs fois savoir des nouvelles du blessé. Tous les orta[a] de janissaires et les corporations sont très bien disposés pour les Francs et particulièrement pour les Français.

Juillet a été plus tranquille à Salonique parce que de nouvelles forces arrivées ont éloigné de cette ville le theatre de la guerre. Un Albanais passager, ayant blessé un Grec, a été arrêté et étranglé; mais il y a toujours de tems à autre des exécutions prétendues juridiques.

Ahmed Béi en repoussant les Grecs [qui] cernaient Salonique, et s'emparant de Vassalica[ii], Galazzita[iii], Polieros[iv] etc, ont usé de tous les droits de vainqueurs outre de rebelles en pillant et ravageant le pays, massacrant les hommes et reduisans en esclavage les femmes et les enfans.

Les fuyards se sont retranchés dans la presqu'île de Cassandre fortifiée par la nature et appuyée des batimens idriotes.

Des succès de la part des Grecs pourraient amener la famine à Salonique par la révolte des campagnes qui nourrissent cette ville.[b]

// [fol. 52r°] Smyrne[a] jusqu'au 12 mai a vu les Turcs tranquilles, malgré toutes les nouvelles qui se répandent et qui au contraire jettaient la plus grande terreur parmi les Grecs surpris eux-mêmes, ainsi qu'en convenait un des primats de Smyrne, de la longanimité des Turcs.[c]

Dès la mi-avril, toutes les nouvelles qui arrivèrent à Smyrne obligèrent les autorités turques à pourvoir à la sûreté de la ville. Les Français four-

a Mot souligné dans le manuscrit.

b Le verso du folio 51r° est blanc.

c Suit la phrase: *Depuis le 12 mai au contraire le calme n'y a jamais été bien rétabli* qui a été cependant rayée par le rédacteur car déplacée plus loin.

ii *Vassalica*, pour Vassilika.

iii *Galazzita*, pour Galatista.

iv *Polieros*, pour Polygyros.

Στη Θεσσαλονίκη κατά τα τέλη του Ιουνίου, ο τουρκικός πληθυσμός, αν και ελάχιστα επιρρεπής στην αγριότητα,[4] αγανακτούσε μέρα με τη μέρα, καθώς έβλεπε πως περικυκλωνόταν από τους εξεγερμένους. Κάθε βράδυ οι Τούρκοι βλέπουν τις περιουσίες τους να καίγονται στα περίχωρα. Και σα να μην έφταναν όλα αυτά, οι Εβραίοι που η συμπεριφορά τους είναι κατά τις παρούσες συνθήκες ειδεχθής[5], συνδαυλίζουν τον ερεθισμό των Τούρκων. Διαπράττονται πολλοί φόνοι. Ο κυβερνήτης, για να τους περιορίσει και για να δείχνει πως ικανοποιεί τον λαό, θεωρεί ότι είναι αναγκασμένος να διαπράττει δολοφονίες ενδύοντάς τες με νομιμότητα. Οι όμηροι είναι τα θύματα της πολιτικής αυτού του είδους.

Οι προκλήσεις κατά των Φράγκων ήταν λίγες. Ο φανατισμός, ωστόσο, ή ίσως μια ιδιωτική εκδίκηση, χτύπησαν ένα Ναπολιτάνο γιατρό. Ο δράστης αναζητήθηκε μάταια. Πιστεύεται ότι βρίσκεται εκτός πόλεως. Ο κυβερνήτης της πόλης και οι προεστοί, εκφράζοντας τη λύπη τους, έστειλαν πολλές φορές για να μάθουν νέα του τραυματισμένου. Όλα τα συντάγματα των γενιτσάρων, και οι συντεχνίες, είναι θετικά διακείμενες προς τους Φράγκους και ιδιαιτέρως προς τους Γάλλους.

Ο Ιούλιος μήνας ήταν πιο ήσυχος στη Θεσσαλονίκη, καθώς τα νέα στρατεύματα που έφθασαν απομάκρυναν από την πόλη το θέατρο του πολέμου. Έναν Αλβανό περαστικό που τραυμάτισε έναν Έλληνα, τον συνέλαβαν και τον απαγχόνισαν. Αλλά πάντα και κατά καιρούς γίνονται εκτελέσεις υπό τον μανδύα του νόμου.

Ο Αχμέτ μπέης[6] αφού απώθησε τους Έλληνες που περικύκλωναν τη Θεσσαλονίκη, και κυρίευσε τα Βασιλικά,[7] τη Γαλάτιστα,[8] τον Πολύγυρο,[9] κ.ά., έκανε χρήση όλων των δικαίων του νικητή, ληστεύοντας και λεηλατώντας τον τόπο, σφάζοντας τους άνδρες και σκλαβώνοντας τις γυναίκες και τα παιδιά.

Οι καταδιωγμένοι οχυρώθηκαν στη χερσόνησο της Κασσάνδρας, φυσικό οχυρό που υποστήριζαν υδραίικα σκάφη.

Οι ελληνικές επιτυχίες θα μπορούσαν να προκαλέσουν λιμό στη Θεσσαλονίκη, αφού η εξεγερμένη ύπαιθρος δεν θα τροφοδοτεί πλέον τη Θεσσαλονίκη.

Στη Σμύρνη[10] ώς τις 12 Μαΐου οι Τούρκοι ήταν ήσυχοι, παρά τα νέα που έφταναν και τα οποία, αντιθέτως, τρόμαζαν τους Έλληνες, που από τη μεριά τους ήταν έκπληκτοι με τη μεγαλοθυμία των Τούρκων όπως επιβεβαίωνε ένας από τους προεστούς.

Από τα μέσα Απριλίου, όλα τα νέα που έφθασαν στη Σμύρνη υποχρέωσαν τις τουρκικές Αρχές να πάρουν μέτρα για την ασφάλεια της πόλης. Μ' αυτήν

nirent à cette occasion aux Turcs des mèches dont ils manquaient pour leurs forts.

Le 4 mai, les consuls européens consentirent à nommer un drogman qui, résidant au château d'entrée, recevrait, accompagné des gens du château, la déclaration des bâtimens entrant ou sortant afin de s'assurer de leur nationalité.

Le 9 mai, les émigrations des Grecs s'étaient tellement multipliées que les consuls et les primats grecs eux-mêmes commencèrent à craindre le juste ressentiment des Turcs et que l'irritation ne les portât contre les Grecs et même les Francs.

Le 10 mai, des craintes de tentatives d'enlèvement de troupes turques dans le golphe de Smyrne rendirent nécessaire la mesure d'un embargo général afin // [fol. 52v°] qu'aucun avis ne put être porté aux insurgés. Sur la demande des autorités, tous les consuls y donnèrent de suite leur consentement. Le seul consul de Russie y fit des objections, la meilleure intelligence continuait toujours de régner avec les Francs.

Mais la basse classe était irritée de voir que n'ayant pourtant encore rien entrepris contre les Grecs, leur terreur fût telle que tous s'étaient réfugiés dans les maisons ou sur les bâtimens francs, ce qui obligea les consuls à renvoyer les Grecs de dessus les bâtimens. Ils refusèrent de renvoyer ceux qui étaient dans les maisons, et les autorités turques n'insistèrent pas.

Depuis le 12 mai au contraire, le calme n'a jamais été bien rétabli. L'on ne voit plus qu'irritation contre les Grecs, soupçons contre les Francs, mais jamais de la part des autorités autre chose que confiance et amitié du moins apparente.

Ce jour, le bruit se répandit qu'un courier, qui venait d'arriver de Constantinople, apportait l'ordre de massacrer tous les Grecs et même tous les chretiens. Les Grecs se précipitent de nouveau sur les bâtimens qu'ils encombrent. La basse classe musulmane les poursuit, en tue plusieurs. Trois Ragusais furent même tués et trois autres blessés. Les Francs se refusèrent à débarquer les Grecs.

// [fol. 53r°] Le 16 mai, le désordre continuant, les consuls menacent de quitter la ville. Les autorités se déclarent trop faibles et cependant ils parviennent à donner réparation à une corvette anglaise sur laquelle il avait été tiré du château.

Le 17 mai, l'arrivée du pacha de Cesarée rend la confiance.

Le 23, le pacha reçut-il l'ordre de rester à Smyrne. Cet ordre ne pouvait

την αφορμή, οι Γάλλοι προσέφεραν στους Τούρκους φυτίλια που στερούνταν στα φρούριά τους.

Στις 4 Μαΐου, οι Ευρωπαίοι πρόξενοι συμφώνησαν να διορίσουν ένα δραγουμάνο, που θα παραλαμβάνει στο φρούριο εισόδου στο λιμάνι, με τη συνοδεία ανθρώπων της φρουράς, τις δηλώσεις κατάπλου και απόπλου των σκαφών, ώστε να βεβαιώνεται η εθνικότητά τους.

Στις 9 Μαΐου, οι Έλληνες πρόσφυγες αυξάνονταν τόσο, που οι πρόξενοι αλλά και οι Έλληνες προεστοί άρχισαν να φοβούνται για τη δικαιολογημένη οργή των Τούρκων· ο εκνευρισμός θα μπορούσε να τους στρέψει κατά των Ελλήνων αλλά και κατά των Φράγκων.

Στις 10 Μαΐου, οι φόβοι μην και πιαστούν Τούρκοι στρατιώτες στο κόλπο της Σμύρνης, κατέστησαν αναγκαίο το μέτρο της γενικής απαγόρευσης επικοινωνίας έτσι ώστε καμιά πληροφορία να μην μπορεί να φθάσει στους εξεγερμένους. Μετά από αίτημα των Αρχών, όλοι οι πρόξενοι έδωσαν τη συγκατάθεσή τους. Ο Ρώσος πρόξενος είχε αντιρρήσεις·[11] οι Φράγκοι βρίσκονταν πάντα σε πλήρη αρμονία μεταξύ τους.

Αλλά οι λαϊκές τάξεις ήταν εκνευρισμένες και παρότι δεν είχε ακόμα τίποτα επιχειρηθεί εναντίον των Ελλήνων, φοβήθηκαν τόσο, που κατέφυγαν στις κατοικίες και στα καράβια των Φράγκων· γεγονός που υποχρέωσε τους προξένους να κατεβάσουν τους Έλληνες από τα καράβια, αλλά όχι να τους διώξουν από τις κατοικίες· οι τουρκικές Αρχές δεν επέμειναν.

Μετά τις 12 του μήνα ωστόσο, η ηρεμία δεν αποκαταστάθηκε ποτέ εντελώς. Κυριαρχεί μόνο ο εκνευρισμός για τους Έλληνες και η υποψία για τους Φράγκους. Αλλά από την πλευρά των Αρχών, μόνο εμπιστοσύνη και φιλικότητα, τουλάχιστον επιφανειακά.

Την ίδια μέρα, βγήκε η φήμη πως το ταχυδρομείο, που μόλις έφθασε από την Κωνσταντινούπολη, έφερε τη διαταγή να σφαγούν όλοι οι Έλληνες κι ακόμα όλοι οι Χριστιανοί. Οι Έλληνες έσπευσαν εκ νέου στα καράβια, που τα γέμισαν. Οι Μουσουλμάνοι των κατωτέρων τάξεων τους καταδίωξαν και σκότωσαν πολλούς. Σκοτώθηκαν μάλιστα τρεις Ραγουζαίοι και τρεις άλλοι τραυματίστηκαν. Οι Φράγκοι αρνήθηκαν να κατεβάσουν τους Έλληνες από τα καράβια.

Στις 16 Μαΐου, η αταξία συνεχιζόταν· οι πρόξενοι απειλούν πως θα εγκαταλείψουν την πόλη. Οι Αρχές δηλώνουν την αδυναμία τους. Καταφέρνουν ωστόσο να ικανοποιήσουν τις αξιώσεις αποζημίωσης μιας αγγλικής κορβέτας που είχε δεχθεί πυρά από το φρούριο.

Στις 17 Μαΐου, η άφιξη του πασά της Καισάρειας,[12] αποκαθιστά την εμπιστοσύνη.

que plaire aux Francs qui à la même époque venaient d'écrire à leurs légations respectives de solliciter le même ordre.

Le 25, l'embargo est de nouveau demandé par le pacha, et motivé, dit M(onsieur) David[v], sur de si bonnes raisons que les consuls ne purent le refuser. Le consul de Russie fut encore le seul qui s'y refusa. Mais les consuls dictèrent le mode de visite des batimens qui sortiraient par suite et le mode de déclaration de nationalité des bâtimens entrant.

Jusqu'au 4 juin, le calme fut rétabli mais alors un accident fit renouveler les assassinats contre les Grecs.

Le 6 juin, toujours même inquiétude du peuple, même surveillance des autorités. Mais un tournadji bachi est envoyé par la Porte. Il est porteur de firmans qui investissent le pacha de la plus grande autorité, et lui recommandent les Francs et les raias fidèles.

Vers la mi-juin, la tranquillité continuait d'exister depuis l'arrivée du tournadji bachi, [?] que les // [fol. 53v°] Grecs continuassent de rester à bord. Les consuls consentirent donc encore à leur débarquement, et le consul de Russie encore fut le seul à s'y refuser.

Mais bientôt l'insolence d'un Grec ramena les assassinats. Un Turc lui avait assuré que s'il y avait quelque massacre de sa nation, il pouvait compter sur lui. Le Grec, au lieu de le remercier, lui répond fièrement que d'aï à deux ou trois jours, lui Turc sera trop heureux d'être protégé par lui. Le Grec a été pendu.

Bientôt un bâtiment russe, chargé de plusieurs centaines de passagers que le peuple supposait Grecs et qui se trouvèrent être Turcs porteurs de passeports anglais, fut la cause des plus grands désordres. Le Mollah, le Naïb, le Bachi Aïan furent massacrés, ainsi qu'un grand nombre de Grecs. Mais les Francs furent respectés. Les assassins poursuivirent les Grecs jusques à la porte du consul de France qui se présenta à eux en uniforme, leur fit donner du caffé, les raisonna, et bientôt ces mêmes gens aidèrent les Grecs, qu'ils étaient venus pour massacrer, à monter à bord, portèrent leurs paquets et leur tendirent à bord leurs enfans.

Quoi qu'il en soit, les Turcs, traitant toujours les consuls avec tous les égards, prirent pour médiateur, entr(e) eux et M(onsieur) le consul de Russie qui se refusait à une 4e visite du bâtiment, M(onsieur) le consul de France. La visite eut lieu malgré l'opiniatre résistance de M(onsieur) Destuens qui fut enfin obligé d'y consentir; et à la crainte la plus fondée d'un massacre général, l'on vit succéder la confiance et le calme.

// [fol. 54r°] Tous les bons procédés eurent lieu de la part des chefs musul-

[v] Il se réfère à Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

Στις 23, ο πασάς έλαβε τη διαταγή να παραμείνει στη Σμύρνη. Η διαταγή αυτή ήταν της αρεσκείας των Φράγκων που την ίδια περίπου χρονική περίοδο είχαν γράψει στις πρεσβείες τους ώστε να αιτηθούν κι αυτές για την ίδια διαταγή.

Στις 25, η απαγόρευση επικοινωνίας ζητήθηκε εκ νέου από τον πασά, και το αίτημα θεμελιώθηκε, όπως λέει ο κύριος Νταβίντ, με τόσο καλά επιχειρήματα που οι πρόξενοι δεν μπορούσαν να το αρνηθούν. Ο Ρώσος πρόξενος ήταν πάλι ο μόνος που αρνήθηκε. Οι πρόξενοι υπαγόρευσαν έναν από τους όρους επίσκεψης τόσο για τα σκάφη που θα απέπλεαν όσο και για τη δήλωση της εθνικότητας των πλοίων που θα εισέπλεαν.

Μέχρι τις 4 Ιουνίου η ησυχία είχε αποκατασταθεί, αλλά τότε ένα ατυχές γεγονός ήρθε να ξαναφέρει τους φόνους που διαπράττονταν εις βάρος των Ελλήνων.

Στις 6 Ιουνίου, ίδια ανησυχία στον λαό, ίδια επιτήρηση εκ μέρους των Αρχών. Στάλθηκε από την Πόλη ένας τουρνατζήμπασης. Μεταφέρει φιρμάνια που περιβάλλουν τον πασά με τη μέγιστη εξουσία, συστήνοντας στην προσοχή του τους Φράγκους και τους νομοταγείς ραγιάδες.

Προς τα μέσα του Ιουνίου εξακολουθούσε να επικρατεί η ησυχία, μετά την άφιξη του τουρνατζήμπαση, [;] στους Έλληνες να παραμείνουν στα πλοία. Οι πρόξενοι συμφώνησαν να τους κατεβάσουν και ο Ρώσος πρόξενος ήταν πάλι ο μόνος που διαφώνησε.

Αλλά σύντομα, η αυθάδεια ενός Έλληνα ξανάφερε τους φόνους. Ένας Τούρκος του 'χε πει πως αν σφάζαν Έλληνες, μπορούσε να στηριχθεί σ' αυτόν. Ο Έλληνας αντί να τον ευχαριστήσει, του είπε πως σε δυο-τρεις μέρες θα 'ταν πολύ τυχερός αν τον προστάτευε αυτός. Ο Έλληνας απαγχονίστηκε.

Λίγο αργότερα, ένα ρωσικό σκάφος φορτωμένο με εκατοντάδες επιβάτες, που το πλήθος θεωρούσε Έλληνες αλλά που τελικά βρέθηκαν να είναι Τούρκοι με αγγλικά διαβατήρια, προκάλεσε μεγάλες ταραχές. Ο μουλάς, ο ναΐμπης και ο αγιάνμπασης δολοφονήθηκαν, όπως και πολλοί Έλληνες. Αλλά σεβάστηκαν τους Φράγκους. Οι φονιάδες καταδίωξαν τους Έλληνες μέχρι τις πόρτες του προξένου της Γαλλίας, που εμφανίστηκε με τη στολή του, τους κέρασε καφέ και τους λογίκεψε· σύντομα οι ίδιοι άνθρωποι βοήθησαν τους Έλληνες –τους οποίους είχαν έρθει να σφάξουν–, ν' ανέβουν στα πλοία, μετέφεραν τους μπόγους τους και τους σήκωναν τα παιδιά για να τα βάλουν στο πλοίο.

Όπως κι αν έχει το πράγμα, οι Τούρκοι, αντιμετωπίζοντας πάντα με σεβασμό τους προξένους, επέλεξαν τον Γάλλο πρόξενο ως διαπραγματευτή τους με τον κ. πρόξενο της Ρωσίας, που αρνούνταν μια τέταρτη επιθεώρηση του σκάφους. Η επιθεώρηση έγινε παρά την επίμονη άρνηση του

mans dans cette crise. Ils coururent personnellement des dangers. Le serdar vit deux fois le bout du pistolet appliqué sur sa poitrine. Enfin après la visite, les consuls dans un grand divan traitèrent d'égal à égal avec les autorités, obtinrent d'elles toutes les garanties possibles pour les Francs et pour les raias innocens.

Pendant ces troubles, la Nantaise[vi] qui, sur le désir qu'en avaient témoigné les Turcs, était sortie pour faire une tournée, s'étant présentée au château deux coups de canon lui furent tirés. Le gouverneur faillit être victime de sa fermeté, et le maitre canonnier, qui tira, fit exprès de mal persister. Il le prouva à M(onsieur) le consul qui l'en récompensa. Le commandant de la Station[vii] qui donna toutes fois l'ordre à la Nantaise de partir pour France si dans 24 heures elle n'obtenait pas la permission d'entrer, elle fut accordée, mais un peu tard. Elle avait appareillé, et le courier qui fut expedié par terre ne put arriver assez tôt.

Tous ces événemens avaient accru l'inquiétude du peuple. Le pacha ne crut plus pouvoir permettre l'entrée des bâtimens de guerre. Cette défense ne fut levée que plus tard par ordre de la Porte.

Le 10 juillet, les Turcs demandèrent la visite des bâtimens mar- // [fol. 54 v°] chands à leur entrée. Tous les consuls s'y refusèrent, hors le consul anglais qui dit avoir ordre d'éviter tout ce qui pourrait entrainer un éclat. M(onsieur) David obtint des Turcs le désistement de cette demande.

Le 12, l'embargo des batimens marchands est levé.

Il parait que le 18, des perturbateurs de Smyrne, en jugeant que M(onsieur) le consul de France était le seul obstacle à leurs vues, conspirèrent de s'en défaire.

Le 25 juillet est arrivé à Smyrne pour y rétablir l'ordre un koulkiayiaci qui en effet l'y a maintenu depuis son arrivée.

[a] Mot souligné dans le manuscrit.

[vi] La Nantaise était un navire de guerre français. Elle faisait partie de la division navale que la France avait déjà envoyée en Méditerranée, au commencement de l'année 1821, pour protéger la navigation marchande française ainsi que les ressortissants et protégés de la France.

[vii] Il se réfère à la division navale que la France a envoyée pour stationner au Levant.

// [fol. 55r°]

ARCHIPEL

Tine[a] s'est insurgée à la fin d'avril. Excités par leurs prêtres, les Grecs firent de vains efforts pour entrainer les Latins qui jusqu'à ce jour sont

κυρίου Δεστούνη, που υποχρεώθηκε εντέλει να συγκατανεύσει· αντί για τον βέβαιο φόβο μιας γενικευμένης σφαγής, ακολούθησε η εμπιστοσύνη και η ηρεμία.

Οι Μουσουλμάνοι θρησκευτικοί αρχηγοί συμπεριφέρθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης με κάθε αρμόζοντα τρόπο, διακινδυνεύοντας τη ζωή τους. Ο σερδάρης είδε δυο φορές την κάννη του πιστολιού να ακουμπάει το στήθος του. Μετά την επιθεώρηση του πλοίου, οι πρόξενοι μίλησαν με τις Αρχές σε ένα διευρυμένο συμβούλιο και εξασφάλισαν εκ μέρους τους όλες τις δυνατές εγγυήσεις τόσο για τους Φράγκους όσο και για τους αθώους ραγιάδες.

Κατά τη διάρκεια των ταραχών, το ***Λα Νανταίζ***[13] που είχε βγει, σύμφωνα με την επιθυμία των Τούρκων, να κάνει ένα γύρο, δέχτηκε δυο βολές, όταν εμφανίστηκε μπροστά από το φρούριο. Ο κυβερνήτης του φρουρίου παραλίγο να γίνει θύμα των διαταγών του, ενώ ο επικεφαλής του πυροβόλου που έριξε τις κανονιές αστόχησε επίτηδες, όπως απέδειξε στον κύριο πρόξενο, που τον αντάμειψε. Ο διοικητής της ναυτικής μοίρας διέταξε ωστόσο το ***Λα Νανταίζ*** ν' αναχωρήσει για τη Γαλλία, αν δεν του δινόταν η άδεια κατάπλου εντός 24 ωρών. Η άδεια δόθηκε αλλά κάπως αργά. Το σκάφος είχε σηκώσει πανιά, και ο αγγελιοφόρος που στάλθηκε από την ξηρά δεν το πρόφθασε.

Όλα αυτά τα γεγονότα είχαν αυξήσει την ανησυχία του λαού. Ο πασάς πίστευε πως δεν μπορούσε πλέον να επιτρέπει τον κατάπλου πολεμικών πλοίων. Η απαγόρευση ανακλήθηκε αργότερα με διαταγή της Πύλης.

Στις 10 Ιουλίου οι Τούρκοι ζήτησαν την επιθεώρηση των εμπορικών σκαφών κατά τον κατάπλου τους. Όλοι οι πρόξενοι το αρνήθηκαν, εκτός του Άγγλου που είπε ότι είχε διαταγές να αποφεύγει ό,τι μπορούσε να προκαλέσει εντάσεις. Ο κύριος Νταβίντ πέτυχε να παραιτηθούν οι Τούρκοι από τη αξίωσή τους.

Στις 12, έληξε η απαγόρευση κατάπλου και απόπλου των εμπορικών πλοίων.

Φαίνεται ότι στις 18 του μήνα, οι ταραξίες της Σμύρνης, κρίνοντας ότι ο πρόξενος της Γαλλίας ήταν το μόνο εμπόδιο στα σχέδιά τους, συνωμότησαν για να απαλλαγούν απ' αυτόν.

Στις 25 Ιουλίου έφθασε στη Σμύρνη ένας κουλκιάγιασης για να αποκαταστήσει την τάξη, που πράγματι τηρήθηκε μετά την άφιξή του.

ΑΙΓΑΙΟ

Η Τήνος εξεγέρθηκε προς τα τέλη Απριλίου. Εξημμένοι από τους ιερείς τους, οι Έλληνες κατέβαλαν μάταιες προσπάθειες για να συμπαρασύρουν τους

restés fidèles. Mais pour les sauver de la mort la plus prochaine, M(onsieur) David se crut obligé dans les premiers jours de juin d'autoriser notre agent dans cette île à arborer le pavillon français sur les églises latines et autres établissemens religieux latins, et à protéger les personnes même raias de ce rite.

Le 13, cette cérémonie eut lieu avec solemnité. Le 14, l'agent français, sur la demande des autorités insurgées dont cette mesure arrêtait les mauvais desseins, leur délivra copie des pièces constatant cette protection. Malgré cette précaution, les Latins furent toujours exposés à la fureur des Grecs, et l'on est obligé de faire paraître quelque armement français de distance à autre dans cette île, ainsi que dans toutes celles où les Latins sont les moins nombreux.

En effet à Naxie[a], les mêmes persécutions des Grecs ont exigé la même précaution de protection des Latins. Dès le commencement de l'insurrection, les Grecs des villages de l'île s'étaient portés vers la ville pour y massacrer tous les Latins; et l'on doit aux Grecs de // [fol. 55v°] la ville cet éloge que c'est à leurs efforts et à leur intervention que l'on doit d'avoir empêché le mal. L'archevêque grec, à la tête des assassins, criait: tuez, je prends tout sur moi[b].

Une centaine de Turcs, pris par les bâtimens grecs, avaient été déposés dans cette île à la suite de l'assassinat de plusieurs d'entr(e) eux. Ils se réfugièrent chez notre consul et dans la maison de la mission de France. Vers la mi-juin, des armements grecs requirent qu'on les leur livrât. M(onsieur) de Lasti[viii] les a courageusement refusés. Le 8 juillet, les choses étaient encore dans le même état. Il avait été question à Smyrne d'envoyer un armement français chercher ces malheureux et les ramener à Smyrne.

A Syra[a], le nombre des Latins a préservé l'ile de l'insurrection et sauvera peut être les Grecs de cette île de leur perte. La protection française accordée aux Latins de Tine et de Naxie a été étendue aussi à ceux de Syra, non qu'ils en eussent besoin contre les Syriotes grecs, mais bien contre les armements grecs.

L'aga d'Andros[a] dans le comm(encemen)t de mai s'était réfugié chez l'agent consulaire français. Le 20 mai, des batimens grecs venus dans cette île la soulevèrent. L'insurrection fut proclamée avec toute la solennité possible. Les prêtres dirigeaient le cortège. Les cris, les coups de pistolets // [fol. 56r°] effrayèrent tellement le pauvre aga qu'il se pendit. Ce ne fut que le 24 que l'on s'en aperçut. Ses deux domestiques turcs assistèrent au procès-verbal qui en fut dressé! Ces deux malheureux eux-mêmes, qui

a Mot souligné dans le manuscrit.

b La phrase est soulignée dans le manuscrit.

viii Il s'agit du baron de Lastic de Vigouroux qui était à l'époque consul de France à Naxos.

Λατίνους, που μέχρι τότε είχαν παραμείνει νομοταγείς. Αλλά για να τους σώσει από τον επικείμενο θάνατο, ο κύριος Νταβίντ θεώρησε υποχρέωσή του, από τις πρώτες ημέρες του Ιουνίου, να επιτρέψει στον προξενικό μας πράκτορα στο νησί να σηκώσει τη γαλλική σημαία στους λατινικούς ναούς και σε άλλα εκκλησιαστικά λατινικά ιδρύματα, και να προστατέψει ακόμα και τους ραγιάδες αυτού του δόγματος.

Η παραπάνω έπαρση της σημαίας έγινε με επισημότητα την 13η του μήνα. Την 14η, ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας, μετά από αίτημα των Αρχών των εξεγερμένων, των οποίων τα μοχθηρά σχέδια ανέστειλε, επέδειξε αντίγραφο των εγγράφων που επιβεβαίωναν την προστασία του. Παρά τα παραπάνω μέτρα, οι Λατίνοι ήταν πάντα εκτεθειμένοι στην οργή των Ελλήνων, και χρειάστηκε να εμφανιστεί κάποιο γαλλικό πλοίο έξω από το νησί, καθώς και σε άλλα νησιά όπου οι Λατίνοι είναι ολιγάριθμοι.

Και πράγματι στη Νάξο παρόμοιες διώξεις εκ μέρους των Ελλήνων· παρόμοια μέτρα προστασίας για τους Λατίνους. Από την έναρξη της εξέγερσης, οι Έλληνες των χωριών του νησιού κινήθηκαν προς την πόλη για να σφάξουν τους Λατίνους. Και οφείλουμε να επαινέσουμε τους Έλληνες της πόλης ότι χάρις στις προσπάθειές τους και στην παρέμβασή τους αποφεύχθηκε το κακό. Ο μητροπολίτης, επικεφαλής των φονιάδων,[14] κραύγαζε: «Σκοτώστε, το παίρνω πάνω μου».

Μια εκατοστή Τούρκοι που είχαν αιχμαλωτιστεί από ελληνικά πλοία αποβιβάστηκαν στο νησί· είχαν σκοτωθεί πολλοί δικοί τους. Κατέφυγαν στον πρόξενό μας και στην κατοικία της γαλλικής αποστολής. Προς τα μέσα του Ιουνίου, ο ελληνικός στόλος ζήτησε να του παραδοθούν. Ο κύριος ντε Λαστίκ το αρνήθηκε ευψύχως. Στις 8 Ιουλίου, τα πράγματα παρέμεναν στην ίδια κατάσταση. Στη Σμύρνη συζητήθηκε να στείλουν ένα γαλλικό σκάφος και να τους μεταφέρει εκεί.

Στη Σύρο ο επαρκής αριθμός των Λατίνων απέτρεψε την εξέγερση στο νησί και έσωσε τους Έλληνες του νησιού από τον χαμό τους. Η γαλλική προστασία που είχε παραχωρηθεί στους Λατίνους της Τήνου και της Νάξου, επεκτάθηκε και στους Συριανούς, όχι πως τη χρειάζονταν ως προς τους Έλληνες του νησιού, αλλά από τον φόβο της εμφάνισης του ελληνικού στόλου.

Ο αγάς της Άνδρου κατέφυγε στον προξενικό πράκτορα της Γαλλίας από την αρχή της εξέγερσης. Στις 20 Μαΐου, ελληνικά πλοία που έφθασαν στο νησί, το ξεσήκωσαν. Η εξέγερση κηρύχτηκε με κάθε δυνατή επισημότητα. Οι ιερείς ήταν επικεφαλής της πομπής. Οι κραυγές, οι πυροβολισμοί, τρόμαξαν τόσο τον κακόμοιρο αγά που κρεμάστηκε. Το γεγονός έγινε αντιληπτό μόνο στις 24 του μήνα. Οι δυο Τούρκοι υπηρέτες του ήταν μάρτυρες του γεγονότος. Αυτοί οι

étaient restés cachés[b] chez l'agent dans son jardin, faillirent, le 1er août, être assassinés par des malfaiteurs qui s'y introduisirent le soir. Les deux Turcs s'étant réfugiés auprès de l'agent, l'un d'eux le tint si fortement embrassé que les assassins ne purent l'en détacher. Enfin force fut de les livrer sous la condition qu'ils ne seraient pas tués. Cependant les catholiques, instruits de ce qui se passait, vinrent au secours des Turcs. Ils attaquèrent les assassins dans la rue, et à la suite d'un combat où les pauvres turcs furent légèrement blessés, ils purent s'échapper et se réfugier au vicariat. Enfin un courageux batelier, qui déjà avait puissamment contribué à les sauver, se chargea encore de les débarquer à Négrepont où, d'après les nouvelles que l'on a de ce pays de la fin de juillet, on doit espérer qu'ils auront trouvé toute sureté.

Samos[a] est un des chefs-lieux des insurgés, un des rendez-vous de leurs flottes. Vers la mi-juin, la S(ublime) P(orte) méditait une expédition contre cette île. Elez aga, // [fol. 56vo] gouverneur d'Echelle Neuve et seigneur terrien de ces pays, devait la commander. Par un sentiment d'humanité bien louable, il fit inviter les consuls gén(érau)x européens de Smyrne à retirer leurs agens et nationaux de Samos et leur fit insinuer de se rendre médiateur entre les Turcs et les Samiens pour éviter l'effusion du sang. La seconde proposition ne put avenir de suite. Quant à la première, tous les agens refusèrent de se retirer quoique celui de France particulièrement fût averti que son refus lui ferait perdre la qualité d'agent, et qu'il lui fût défendu d'arborer dorénavant le pavillon du roi.[c]

Au commencement de juillet, un bateau dépêché à Smyrne par M(onsieur) Méchain[ix], et retournant à Chypre, toucha à Samos. Il y fut dépouillé de ses papiers, le pavillon français y fut foulé aux pieds par les Grecs.[x]

Le 1er juin, Rhodes[a] a été aussi le théâtre d'une insurrection, mais de la part des Turcs contre leur gouverneur sous le prétexte qu'il s'entendait avec les Grecs et leur avait rendu Castel Orizo et l'île Simi. Le massacre des Grecs avait été résolu, et cependant peu furent sacrifiés. Plus de deux cent trouvèrent asyle sous le pavillon du Roi. Le consul d'Angleterre lui-même et sa famille s'y étaient réfugiés. Les consuls coururent peut être quelques dangers; mais bientôt le gouvernement provisoire lui-même a donné douze hommes de garde au consulat de France. Malgré cette garde, le 19, le danger continuait d'exister parce que chaque jour les moteurs de la veille étaient sacrifiés et remplacés par d'autres. Les // [fol. 57ro] consuls étaient surveillés, et ne pouvaient rien; le peuple croyait les Francs d'intelligence avec les Grecs. L'agent français reconnait au reste lui-même qu'il

a Mot souligné dans le manuscrit.

b Après le mot *cachés* le rédacteur avait écrit les mots *dans le jardin de* qu'il a ensuite rayés et remplacés par *chez*.

c Dans le manuscrit, après le point, il y a une croix qui renvoie au paragraphe suivant qui était ajouté dans la marge gauche du folio.

ix Il se réfère au bateau pêcheur corse que Méchain, consul de France à Chypre, a expédié à Smyrne début juin pour remettre à P.-E. David, consul général de France à Smyrne, un paquet de lettres adressées par tous les consuls établis à Chypre à leurs homologues à Smyrne, et apporter à Chypre leurs réponses. Par leurs lettres, les consuls de Chypre informaient leurs homologues de la situation critique dans laquelle se trouvait l'île, et leur demandaient d'en informer à leur tour leurs ambassades à Constantinople afin qu'elles obtiennent des firmans qui rétabliraient l'ordre (voir N. Kyriazis, « Αγωνιώδεις ημέραι της εν Λάρνακι Ευρωπαϊκής Παροικίας », ***Κυπριακά Χρονικά***, t. 13 (1937), pp. 216-218, et A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*, p. 86).

x D'après les informations que le vicomte de Viella a

δυο δυστυχείς, που ήταν κρυμμένοι στον κήπο του προξενικού πράκτορα, παρ' ολίγο να δολοφονηθούν από κακοποιά στοιχεία που εισέβαλαν το βράδυ της 1ης Αυγούστου. Οι δυο Τούρκοι κατέφυγαν στον προξενικό πράκτορα, κι ο ένας τον αγκάλιασε τόσο σφιχτά που οι φονιάδες δεν μπόρεσαν να τον αποσπάσουν. Τελικά θα παραχωρούνταν αλλά με τον όρο ότι δεν θα τον σκότωναν. Εν των μεταξύ, οι Καθολικοί που έμαθαν τι συνέβαινε, ήρθαν να βοηθήσουν τους δυο Τούρκους. Επιτέθηκαν στους κακοποιούς στη μέση του δρόμου και μετά από μια συμπλοκή στην οποία τραυματίστηκαν, οι κακόμοιροι Τούρκοι κατέφυγαν στον Λατίνο αρχιερατικό επίτροπο. Τελικά, ένας θαρραλέος βαρκάρης, που είχε ήδη βοηθήσει δυναμικά στη σωτηρία τους, ανέλαβε να τους πάει στην Εύβοια, όπου μπορούμε να ελπίζουμε, σύμφωνα με τα νέα που είχαμε από εκεί κατά τα τέλη Ιουλίου, ότι θα βρεθούν σε ασφαλές περιβάλλον.

Η Σάμος είναι ένα από τα προπύργια[15] των εξεγερμένων, ένα από τα σημεία συνάντησης των στόλων τους. Προς τα μέσα του Ιουνίου η Ύψηλή Πύλη σχεδίαζε μια αποστολή εναντίον του νησιού. Ο Ελέζ αγάς, κυβερνήτης του Κουσάντασι και αφέντης όλης της περιοχής, προοριζόταν για διοικητής της. Ορμώμενος από ένα αξιέπαινο ανθρωπιστικό κίνητρο, κάλεσε τους γενικούς προξένους της Σμύρνης ν' αποσύρουν τους προξενικούς τους πράκτορες από τη Σάμο καθώς και τους ομοεθνείς τους, και τους υπέδειξε να μεσολαβήσουν μεταξύ Τούρκων και Σαμιωτών για να μη χυθεί αίμα. Το δεύτερο μέρος της έκκλησης δεν μπόρεσε να πραγματοποιηθεί αμέσως. Όσο για το πρώτο, οι ίδιοι οι προξενικοί πράκτορες αρνήθηκαν να αποχωρήσουν· ειδικά αυτός της Γαλλίας, παρά το γεγονός ότι ενημερώθηκε πως η άρνησή του θα σήμαινε την απώλεια της προξενικής του ιδιότητας· του απαγορεύτηκε να σηκώνει στο εξής τη βασιλική σημαία.

Στις αρχές του Ιουλίου, ένα πλοίο, που είχε σταλεί στη Σμύρνη από τον κύριο Μεσέν,[16] επιστρέφοντας στην Κύπρο, έδεσε στη Σάμο. Του κράτησαν τα έγγραφά του, και η γαλλική σημαία ποδοπατήθηκε από τους Έλληνες.[17]

Την 1η Ιουνίου, η Ρόδος υπήρξε επίσης το θέατρο μιας εξέγερσης, αλλά εκ μέρους μιας μερίδας Τούρκων εναντίον του κυβερνήτη τους και με το πρόσχημα ότι τον θεωρούσαν συνεννοημένο με τους Έλληνες, και πως τους είχε παραδώσει το Καστελόριζο και τη Σύμη. Είχε αποφασιστεί σφαγή των Ελλήνων αλλά ωστόσο θυσιάστηκαν λίγοι. Πάνω από διακόσιοι βρήκαν άσυλο υπό τη σκέπη της βασιλικής σημαίας. Ακόμα και ο Άγγλος πρόξενος και η οικογένειά του, κατέφυγαν σ' αυτήν. Οι πρόξενοι διέτρεξαν κάποιο κίνδυνο· σύντομα όμως η προσωρινή κυβέρνηση διέθεσε δώδεκα φρουρούς για την προστασία του γαλλικού προξενείου. Παρά την εν λόγω φρουρά, στις 19 του μήνα, ο κίνδυνος εξακολουθούσε να είναι καθημερινός, αφού οι υποκινητές

20. Κωνσταντινούπολη, άποψη από το Πέρα. Ατσαλογραφία, 1837-1845, βασισμένη σε σχέδιο του David Roberts. Χαράκτης: William Finden. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος).

20. Constantinople, depuis Péra. Gravure sur acier, 1837-1845, d'après un dessin de David Roberts. Graveur: William Finden. Musée de la gravure Hambis (Chypre).

21. Λάρνακα. Ατσαλογραφία, ca 1850, βασισμένη σε σχέδιο του William Henry Bartlett. Χαράκτης: Charles Cousen. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος).

21. Larneca. Gravure sur acier, ca 1850, d'après un dessin de William Henry Bartlett. Graveur: Charles Cousen. Musée de la gravure Hambis (Chypre).

y a plus de peur que de mal. Un bâtiment du Roi y a passé et dit que l'île était tranquille.

Il paraît que la Candie[a] a aussi sa part des mouvemens, puisque M(onsieur) Vasse, consul de France à Candie, a fui de cette ville et est arrivé à Smyrne le 18 juillet. Il est à regretter que ce consul ait négligé d'en écrire les motifs à l'ambassade de Constantinople.

En Chypre[a], à Larnaca, l'arrivée des troupes asiatiques, envoyées pour empêcher l'insurrection des Grecs qui n'était pas à craindre, y a occasionné des troubles.[xi] D'après les lettres de notre consul, il paraîtrait que l'esprit des autorités n'était pas favorable aux Francs.[xii] Quoi qu'il en soit, à la suite de quelques désordres dans le cours desquels l'église où se trouvaient les consuls européens fut assaillie de coups de pistolets, sans pourtant aucun dessein de violences, et les differens pavillons des consuls plus ou moins insultés, celui de France, percé de trois balles,[xiii] a été donné une réparation telle à peu près que le comportaient les circonstances, qui a paru insuffisant au consul de France quoiqu'il l'ait accepté,[xiv] et suffisant aux autres qui ont de nouveau hissé leurs pavillons.[xv] Le même bâtiment du Roi qui a passé par Rhodes, et était envoyé en Chypre, a raporté que tout y était tranquille.

// [fol. 57v°] Scio[a] est restée tranquille et fidèle. Le 24 juillet furent amenés à cette île deux batimens accusés d'avoir poursuivi une sacolève turque, et capturés sur cette accusation par un brik et des bombardes turques. Des doutes s'élevèrent sur la nationalité de ces deux batimens, leur construction, leurs papiers. Le langage des gens de l'équipage les fit regarder comme Grecs. Mais le vice-consul d'Autriche a annoncé officiellement qu'ils étaient autrichiens.

A Santorin[a], des Grecs formèrent le projet de massacrer le jour du St Sacrément les Latins qu'ils appellent turcolatini[a]. Heureusement d'autres Grecs les ont détournés de cet horrible projet. La protection accordée aux Latins de Tine[a] etc a été étendue à ceux de Santorin.

// [fol. 58r°] Ydra[a], Ipsara[a] paraissent avoir été surtout le foyer de l'insurrection. C'est à Ydra que s'est porté vers le commencement de juillet, à ce qu'il paraît, un des frères d'Ipsilanti accompagné du Prince Cantacuzène. De là, ils répandent leurs nouvelles, telles que la prise d'Andrinople, celle même de Constantinople. De là, ils donnent leurs ordres pour les recrues, pour la levée des contributions etc.

a Mot souligné dans le manuscrit.

livrées au baron Pasquier, ministre des Affaires Étrangères, ce bateau, en retournant à Chypre, a été arrêté par un armement grec qui a forcé le capitaine à lui livrer les lettres qu'il transportait. Les Grecs lui ont pris un paquet qui était adressé au consul d'Angleterre, l'ont ouvert, et y ayant trouvé des instructions de l'ambassadeur qui allaient à l'encontre de leurs intérêts, ils l'ont déchiré et brûlé ainsi que deux firmans de la Porte (voir A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*, p. 177). Le vicomte de Viella ne livre aucune information concernant le pavillon français.

xi À ce sujet, voir A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*, pp. 67, 81-87, 92-93.

xii *Ibidem*, pp. 66, 71, 72, 74-76, 88, 89, 92-95.

xiii *Ibidem*, pp. 76-79. À ce sujet, voir aussi pp. 106-108 (Note officielle présentée par le vicomte de Viella à la Sublime Porte) et pp. 141-142 (réponse de la Porte).

xiv *Ibidem*, pp. 93-94.

xv *Ibidem*, pp. 116-117.

της προηγούμενης ημέρας εξαφανίζονταν και τους αντικαθιστούσαν άλλοι. Οι πρόξενοι ήταν υπό επιτήρηση και δεν ξεπόρτιζαν, καθώς ο όχλος θεωρούσε ότι βρίσκονταν σε συνεννόηση με τους Έλληνες. Ο ίδιος ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας αναγνωρίζει ότι επικρατεί πιο πολύ ο φόβος παρά το κακό. Ένα βασιλικό σκάφος που πέρασε από εκεί, ισχυρίζεται ότι το νησί ήταν ήσυχο.

Φαίνεται πως και το Μεγάλο Κάστρο έχει το μερίδιό του στο κίνημα, αφού ο κύριος Βας πρόξενος της Γαλλίας, άφησε την πόλη και κατέφθασε στη Σμύρνη στις 18 Ιουλίου. Λυπούμαστε που ο εν λόγω πρόξενος παρέλειψε να αναφέρει στην πρεσβεία της Κωνσταντινούπολης τα αίτια της αναχώρησής του.

Στην Κύπρο,[18] στη Λάρνακα, η άφιξη των ασιατικών στρατευμάτων που στάλθηκαν για να εμποδίσουν την εξέγερση, που δεν ήταν επίφοβη, προκάλεσε ταραχές.[19] Σύμφωνα με την αλληλογραφία του εκεί προξένου μας, θα λέγαμε ότι οι Αρχές δεν ήταν φιλικά διακείμενες απέναντι στους Φράγκους.[20] Όπως κι αν έχει το πράγμα, μετά απο κάποιες ταραχές κατά τη διάρκεια των οποίων ο ναός στον οποίο βρίσκονταν συγκεντρωμένοι οι πρόξενοι δέχτηκε επίθεση με πυροβόλα όπλα (δεν υπήρχε ωστόσο σχέδιο άσκησης βίας), και αφού προσβλήθηκαν κατά κάποιο τρόπο οι σημαίες των διαφόρων προξένων (η γαλλική δέχτηκε τρεις σφαίρες),[21] επήλθε κάποια αποκατάσταση της τάξης, όσο την επέτρεπαν οι συνθήκες· αν και δέχτηκε την αποκατάσταση, ο Γάλλος πρόξενος δεν ικανοποιήθηκε,[22] αλλά ικανοποιήθηκαν οι υπόλοιποι που ξανασήκωσαν τις σημαίες τους.[23] Το ίδιο βασιλικό σκάφος που πέρασε από τη Ρόδο, και είχε σταλεί προηγουμένως στην Κύπρο, ανέφερε ότι όλα ήταν ήσυχα.

Η Χίος παρέμεινε ήσυχη και νομοταγής. Στις 24 Ιουλίου οδηγήθηκαν στο νησί δυο πλοία που είχαν κατηγορηθεί ότι καταδίωκαν μια τουρκική σακολέβα· είχαν συλληφθεί από ένα τουρκικό μπρίκι και από μερικές τουρκικές μπομπάρδες. Ανέκυψαν αμφιβολίες ως προς την εθνικότητα των δυο σκαφών· η κατασκευή τους, τα έγγραφά τους, η γλώσσα του πληρώματος τα έκανε να φαίνονται ελληνικά. Αλλά ο υποπρόξενος της Αυστρίας ανακοίνωσε επίσημα ότι επρόκειτο για αυστριακά.

Στη Σαντορίνη, κάποιοι από τους Έλληνες σχεδίαζαν να σφάξουν τους Λατίνους (τους ονομάζουν Τουρκολατίνους) την ημέρα της Αγίας Κοινωνίας. Ευτυχώς κάποιοι άλλοι Έλληνες τους απέτρεψαν απ' αυτό το τρομερό σχέδιο. Η προστασία που παραχώρηθηκε στους Λατίνους της Τήνου, επεκτάθηκε και σ' αυτούς της Σαντορίνης.

Η Ύδρα, τα Ψαρά,[24] φαίνεται πως υπήρξαν οι κύριες εστίες της εξέγερσης. Απ' ό,τι φαίνεται, ένας από τους αδελφούς Υψηλάντη μεταφέρθηκε στην Ύδρα αρχές Ιουλίου, συνοδευόμενος από τον πρίγκιπα Καντακουζηνό. Από εκεί κατευθύνουν τις στρατολογήσεις, τη συλλογή φόρων κ.λπ.

[a] Après *chez* ont été écrits et puis rayés les mots *le consul anglais* remplacés finalement par les mots *un catholique*.

FLOTTES

Flotte grecque

Dès le commencement des troubles s'est organisée une force maritime grecque imposante non par la qualité mais par la quantité des bâtimens, et par la pratique des marins qui en forment les équipages.

Les Idriotes, Speziotes et Ipsariotes ont, de leurs bâtimens marchands, formé une flotte qui doit être aujourd'hui de plus de 200 voiles, et avec laquelle ils comptent détruire non en les combattant mais en les brûlant les flottes turques qui se présenteront.

C'est à l'aide de cette flotte que les îles de l'Archipel ont été amenées à s'insurger.

Jusqu'au commencement de juin, toutes les expéditions de ces vaisseaux se sont bornées, d'une part à se procurer des vivres et des munitions de guerre, de l'autre à attaquer tous les bâtimens turques qui se sont rencontrés sur leur passage. Ainsi, ils arrêtèrent un batiment chargé de pèlerins qu'ils // [fol. 58v°] massacrèrent impitoyablement, après avoir épuisé sur les femmes du kadi de la Meque tous les rafinemens de luxure et de cruauté qui peuvent faire frémir l'humanité. Ils prirent également un grand bateau turc dont ils massacrèrent l'équipage dans le port même de Milo, un bâtiment de guerre turc de même à la vue de Milo etc, etc, etc. Ceux des Turcs qui ne furent pas massacrés, furent répartis dans les îles de l'Archipel.

A la fin d'avril, les Grecs arrêtèrent à Tine un bâtiment autrichien chargé d'un riche chargement tripolitain, s'emparèrent de 18 Tripolitains qui étaient à bord. Deux autres de ces malheureux étaient parvenus à s'échapper à terre et à se réfugier chez[a] un catholique, d'où la populace les arracha quelques jours après.

Le 4 mai, un bâtiment idriote, sous prétexte de venger un de ses hommes qui avait été tué dans une dispute, tira sur Tine trois boulets qu'il parut diriger contre les Latins ou Francs, puisque l'un perça le mur de l'église latine et un autre la maison d'un Français. Il finit par rançonner la ville d'une somme de 10.000 piastres.

A peu près à la même époque, les Grecs arrêtèrent des bateaux chargés de troupes turques destinées pour la Morée; repartirent dans les îles ceux // [fol. 59r°] de ces malheureux qu'ils n'avaient pas égorgés, et dans les îles mêmes où ils furent déposés, une partie fût ces victimes de la férocité des habitans quand ils n'ont pu trouver d'asyle chez les agens européens ou chez les Latins.

ΣΤΟΛΟΙ

Ελληνικός στόλος[25]

Μια εντυπωσιακή ελληνική ναυτική δύναμη οργανώθηκε από την αρχή των ταραχών· εντυπωσιακή όχι τόσο εξαιτίας της ποιότητας των σκαφών της αλλά εξαιτίας του αριθμού τους και της εμπειρίας των ναυτών που απαρτίζουν τα πληρώματά της.

Ύδραίοι, Σπετσιώτες και Ψαριανοί σχημάτισαν ένα στόλο με τα εμπορικά πλοία τους· αριθμεί σήμερα πάνω από 200 ιστία, με τον οποίο σχεδιάζουν να καταστρέψουν τους τουρκικούς στόλους, όχι ναυμαχώντας αλλά πυρπολώντας τους.

Με τη βοήθεια αυτού του στόλου τα νησιά του Αιγαίου οδηγήθηκαν στην εξέγερση.

Μέχρι τις αρχές του Ιουνίου, οι αποστολές αυτών των πλοίων περιορίστηκαν αφενός στην προμήθεια τροφίμων και πολεμοφοδίων και αφετέρου σε καταδρομές εναντίον των τουρκικών σκαφών που συναντούσαν κατά την πορεία τους. Έπιασαν έτσι ένα σκάφος που μετέφερε προσκυνητές, τους οποίους κατέσφαξαν ανηλεώς, αφού απόλαυσαν με τις γυναίκες του καδή της Μέκκας όλες τις γεύσεις λαγνείας και σκληρότητας που μπορούν να κάνουν την ανθρωπότητα ν' ανατριχιάσει. Έπιασαν επίσης ένα μεγάλο τουρκικό σκάφος στη Μήλο και έσφαξαν τον πλήρωμά του μέσα στο λιμάνι. Παρομοίως ένα πολεμικό τουρκικό σκάφος στα ανοιχτά της Μήλου, κ.λπ., κ.λπ. Όσοι Τούρκοι δεν σφαγιάσθηκαν, διασκορπίστηκαν στα νησιά του Αιγαίου.

Προς τα τέλη Απριλίου, οι Έλληνες σταμάτησαν στην Τήνο ένα αυστριακό σκάφος, πλούσια φορτωμένο με εμπορεύματα από την Τρίπολη της Μπαρμπαριάς, και συνέλαβαν 18 Τριπολιτάνους που βρίσκονταν στο σκάφος· δυο απ' αυτούς τους δυστυχισμένους κατέφεραν να το σκάσουν, να βγουν στην ξηρά και να καταφύγουν σ' έναν Καθολικό, απ' όπου τους απέσπασε ο όχλος μερικές μέρες αργότερα.

Στις 4 Μαΐου, ένα υδραίικο σκάφος, με το πρόσχημα της εκδίκησης για έναν άνδρα του που σκοτώθηκε σ' έναν καυγά, έριξε τρεις οβίδες στην Τήνο, που φαίνονταν να στοχεύουν τους Καθολικούς ή τους Φράγκους, αφού μια οβίδα διαπέρασε τον τοίχο του καθολικού ναού και μια άλλη την κατοικία ενός Γάλλου. Το σκάφος απέσπασε τελικά από την πόλη λύτρα 10.000 πιάστρων.

Την ίδια περίπου εποχή, οι Έλληνες σταμάτησαν δυο πλοία φορτωμένα με τουρκικά στρατεύματα, που κατευθύνονταν στον Μοριά, και έστειλαν στα νησιά όσους απ' αυτούς τους δυστυχισμένους δεν έσφαξαν. Αλλά στα νησιά όπου στάλθηκαν, έπεσαν εν μέρει θύματα της αγριότητας των κατοίκων,

Ils firent également diverses tentatives contre terre dans les environs de Smyrne et l'on craignit même un enlèvement de troupes dans le golphe de cette ville.

Le 7 juin, la flotte turque[a] étant sortie des Dardanelles forte de 4 vaisseaux, 4 frégates, 4 briks et trois canonnieres, l'escadre grecque l'avait suivie, coupée et séparée d'un vaisseau de 80, et était parvenue à brûler ce vaisseau près de Porto-Sigri. 40 hommes seulement avaient été sauvés et pris par les Grecs. Le reste de la division turque était rentrée aux Dardanelles.

Les Grecs prétendent avoir pris, en outre, une frégate qu'ils ont envoyée à Ydra et désarmée parce qu'ils tirent plus de parti de leurs bâtimens.

Ils disent également que lors de l'incendie du vaisseau, 4 à 500 Grecs ont été assassinés à Mételin par les Turcs de l'île.

Le 15 juin, 7 batimens grecs canonnaient le fort Ste Marguerite de Mételin.

// [fol. 59v°] Jusqu'à la mi-juillet, la flotte turque n'osa plus sortir des Dardanelles. Mais à cette époque se trouvant forte de 4 vaisseaux, 5 frégates et une douzaine de briks, avec des transports, elle veut pouvoir reparaître en mer avec avantage. Son apparition nouvelle répandit dans les îles une terreur qui bientôt s'est dissipée en voyant la nullité de ses opérations. Quoi qu'il en soit, elle passa devant Chio, et après avoir perdu devant Samos neuf transports incendiés, le 22 juillet elle alla mouiller à Stancho. 65 batimens grecs s'étant présentés à la voile, les deux flottes se sont observées sans combat. Les Grecs ont dirigé sans succès contre les Turcs trois brûlots. Ils avaient 40 brûlots. Il paraît que le nombre de leurs bâtimens s'est considérablement accru sur ce point car la flotte turque ayant mis à la voile et ayant jeté l'ancre à Rhodes a été suivie par la flotte grecque qu'un témoin oculaire dépose être de 135 bâtimens sans les brûlots.[b]

[a] Les mots *flotte turque* sont soulignés dans le manuscrit.

[b] Suit un folio blanc.

[c] Ce folio non numéroté est le verso d'un folio blanc qui précède.

[d] Mot souligné dans le manuscrit.

//[c] ASIE MINEURE

Kidoniés[d], en turc Aïvali[d], a été détruite le 15 juin. Sur une population portée à 35.000 âmes, un tiers a fui avant l'événement, une partie a péri

όταν δεν μπόρεσαν να βρουν καταφύγιο στους Ευρωπαίους προξένους ή στους Λατίνους.

Έγιναν επίσης πολλές καταδρομικές επιχειρήσεις στα περίχωρα της Σμύρνης και υπήρξε μάλιστα ο φόβος πως θα δέχονταν επίθεση τα τουρκικά στρατεύματα μέσα στον κόλπο της.

Στις 7 Ιουνίου, ο τουρκικός στόλος βγήκε από τα Δαρδανέλια με 4 πολεμικά της γραμμής, 4 φρεγάτες, 4 μπρίκια και τρεις κανονιοφόρους· ακολουθήθηκε από μοίρα του ελληνικού στόλου, που τον απέκοψε από ένα πολεμικό των 80 κανονιών και το οποίο κατάφερε να το πυρπολήσει[26] κοντά στο Πόρτο Σιγρί.[27] Σώθηκαν μόνο 40 άνδρες και πιάστηκαν από τους Έλληνες. Ο υπόλοιπος τουρκικός στόλος επέστρεψε στα Δαρδανέλια.

Οι Έλληνες ισχυρίζονται ότι έχουν πιάσει επιπλέον μια φρεγάτα, που την έστειλαν στην Ύδρα και την παρόπλισαν, επειδή είναι πιο αποτελεσματικοί με τα δικά τους πλοία.

Λένε επίσης ότι με αφορμή την πυρκαγιά σ' ένα πλοίο, σφάχτηκαν στη Μυτιλήνη από τους Τούρκους του νησιού, 400 με 500 Έλληνες.

Στις 15 Ιουνίου, 7 ελληνικά σκάφη κανονιοβολούσαν στην Αγία Μαρίνα της Μυτιλήνης.[28]

Μέχρι τα μέσα Ιουλίου, ο τουρκικός στόλος δεν τολμούσε πλέον να βγει από τα Δαρδανέλια. Αλλά τον ίδιο καιρό, περίπου, επιθυμούσε να επανεμφανιστεί στ' ανοικτά για να επιδείξει την υπεροχή του, δυνατός με 4 πολεμικά πλοία της γραμμής, 5 φρεγάτες, μια ντουζίνα μπρίκια και οπλιταγωγά. Η επικείμενη εμφάνισή του σκόρπισε τον τρόμο στα νησιά· τρόμος που εξανεμίστηκε εξαιτίας της επιχειρησιακής του αναποτελεσματικότητας. Όπως κι αν έχει, πέρασε μπροστά από τη Χίο, και αφού έχασε μπροστά στη Σάμο εννέα οπλιταγωγά που πυρπολήθηκαν, πήγε ν' αγκυροβολήσει στις 22 Ιουλίου στην Κω. Εμφανίστηκαν 65 ελληνικά σκάφη με τα πανιά τους φουσκωμένα· οι δυο στόλοι αλληλοπαρατηρούνταν χωρίς να δώσουν μάχη. Οι Έλληνες έστειλαν ανεπιτυχώς τρία πυρπολικά πάνω στους Τούρκους. Είχαν 40 στη διάθεσή τους. Φαίνεται πως ο στόλος των Ελλήνων έχει αυξηθεί τόσο εντυπωσιακά που πήρε στο κατόπι τον τουρκικό στόλο όταν αυτός σήκωσε πανιά και πήγε ν' αγκυροβολήσει στη Ρόδο· ένας αυτόπτης μάρτυρας καταθέτει για 135 σκάφη, χώρια τα πυρπολικά.

ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ

Οι Κυδωνίες,[29] τουρκιστί Αϊβαλί, καταστράφηκαν στις 15 Ιουνίου. Από ένα πληθυσμό που υπολογιζόταν στις 35.000 ψυχές, το ένα τρίτο είχε διαφύγει

soit par le fer soit par le feu, ou furent envoyés, le nombre n'en est pas considérable. Une autre partie a été réduite en esclavage, femmes et enfans, par les Turcs ; et un très grand nombre a été embarqué sur la flotte grecque, puis repartie dans les diverses îles de l'Archipel. Tine en a eu pour sa part 2.000. Les Grecs de la flotte ont eu la barbarie de les y déposer nuds après les avoir entièrement dépouillés, quoique ce fussent leurs propres compatriotes victimes de la cause générale, et particulièrement de l'attaque qu'ils avaient fait d'Aïvali[a].

En effet, 70 de leurs bâtimens avaient, le 15 juin, débarqué des hommes et des canons, attaqué les Turcs maîtres de la ville. Dans l'attaque, le feu mis à la ville l'a consumée. Les Turcs furent obligés d'évacuer la ville après quelques heures de combat, et les Grecs ne s'occupèrent plus que de piller la ville, même la maison de l'agent français où flottait le pavillon français.

Le lendemain 16, les Turcs furent également chassés de Mosconissi[a] après avoir perdu 500 hommes.

a Mot souligné dans le manuscrit.

πριν τα γεγονότα, ένα μέρος του πήγε από φωτιά και σπαθί, κι ένα μικρό μέρος του εκδιώχτηκε. Ένα άλλο μέρος, γυναίκες και παιδιά, σκλαβώθηκε από τους Τούρκους. Ένα αρκετά μεγάλο μέρος επιβιβάστηκε στον ελληνικό στόλο και μοιράστηκε στα νησιά του Αιγαίου. Η Τήνος πήρε για μερίδιο 2.000 απ' αυτούς. Οι Έλληνες του στόλου επέδειξαν βαρβαρότητα καθώς τους αποβίβασαν έχοντάς τους απογυμνώσει απ' όλα τους τα υπάρχοντα, κι ας ήταν συμπατριώτες τους και θύματα της μεγάλης υπόθεσης, και κυρίως θύματα της επίθεσης που είχαν κάνει οι ίδιοι οι Έλληνες εναντίον της πόλης του Αϊβαλιού.

Και πράγματι 70 σκάφη τους, στις 15 Ιουνίου, είχαν αποβιβάσει άνδρες και κανόνια, και επιτεθεί στους Τούρκους, κύριους της πόλης. Με την επίθεση η πόλη πήρε φωτιά και κάηκε. Οι Τούρκοι αναγκάστηκαν να την εκκενώσουν μετά από μερικές ώρες μάχης, ενώ οι Έλληνες δεν ασχολήθηκαν παρά με τη λεηλασία, λεηλατώντας ακόμα και την κατοικία του προξενικού πράκτορα της Γαλλίας, όπου κυμάτιζε η γαλλική σημαία.

Την επαύριο στις 16, οι Τούρκοι διώχτηκαν επίσης από το Μοσχονήσι,[30] έχοντας χάσει 500 άνδρες.

LES BULLETINS DE NOUVELLES DE L'ANNÉE 1822

ΤΑ ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1822

I.

BULLETINS DE NOUVELLES D'ÉGYPTE

I.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 61r°-62r°. Document non signé.

CONSULAT GÉNÉRAL D'EGYPTE

Bulletin du 1er janvier au 5 février 1822

La prise de Bagdad par les Persans ne s'est point confirmée. On parle au contraire d'une suspension d'armes qu'on se flatte devoir être suivie de la paix.

On écrit du Caire que le Grand Seigneur a confié le gouvernement de l'île de Chypre à Mehemed Ali Bachà qui doit y envoyer son ancien selectar et deux autres chefs militaires. Le premier y remplira les fonctions de gouverneur. C'est le seul moyen efficace que la Porte peut employer pour ramener l'ordre et la tranquillité dans cette île, ainsi que dans celle de Candie où Mehemed Ali Bachà doit également envoyer une garnison. C'est la plus belle garantie que le Grand Seigneur puisse donner aux puissances européennes qui par esprit d'humanité s'intéressent au sort des Grecs. Elles peuvent se reposer sur les suites d'une amnistie qui serait promise à ces Rayas par le vice-Roi d'Egypte.

Il règne parmi les troupes de S(on) A(ltess)e, qui sont dans le Sennhar, une maladie épidemique qui enlève beaucoup de monde. Le médecin d'Ibrahim Bachà y a succombé et le Prince en est aussi attaqué. Il a dû recevoir l'ordre de revenir en Egypte, et le premier médecin du vice-Roi est déjà parti du Caire pour aller à sa rencontre.

// [fol. 61v°] Le brig de S(a) M(ajesté), le Rusé, commandé par M(onsieur) le chevalier Quernel[a], est arrivé en ce port le 27 janvier venant de Smyrne et ayant à son bord un des officiers de la Cour de Mehemed Ali Bachà.

[a] Dans le manuscrit le nom est orthographié *Quesnel* sans doute par inadvertance de la part du scripteur.

Du 5 au 22 fevrier 1822

Le brik de S(a) M(ajesté), le Rusé, a mis à la voile le 16 pour continuer sa tournée. Mr le chevalier Quernel[a] qui a été au Caire pour visiter les Pyramides se loue beaucoup de l'accueil qu'il a reçu du vice-Roi.

Il y a dans ce port une fregate et deux corvettes anglaises, La Cambrisa,

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 61r°-62r°.
Έγγραφο χωρίς υπογραφή.

ΓΕΝΙΚΟ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

Δελτίο από την 1η Ιανουαρίου έως την 5η Φεβρουαρίου 1822

Η άλωση της Βαγδάτης[1] από τους Πέρσες δεν επιβεβαιώνεται. Γίνεται αντιθέτως λόγος για κατάπαυση πυρός, που προοιωνίζεται ειρήνευση.

Γράφεται από το Κάιρο ότι ο Σουλτάνος εμπιστεύθηκε τη διακυβέρνηση της Κύπρου στον Μεχμέτ Αλή πασά που θα στείλει εκεί τον πρώην σελεκτάρη του και δυο ακόμα στρατηγούς. Ο πρώτος θα ασκήσει τα καθήκοντα του κυβερνήτη. Είναι το μόνο αποτελεσματικό μέσο που μπορεί να χρησιμοποιήσει η Πύλη για να επαναφέρει την τάξη και την ησυχία σ' εκείνο το νησί καθώς και στην Κρήτη, όπου ο Μεχμέτ Αλής έχει να στέλνει μια φρουρά. Είναι η πιο ωραία εγγύηση που μπορεί να δώσει ο Σουλτάνος στις Ευρωπαϊκές Δυνάμεις, οι οποίες ενδιαφέρονται από ανθρωπιστικό πνεύμα για την τύχη των Ελλήνων. Μπορούν να καθησυχάσουν με τις συνέπειες μιας αμνηστίας που ο Αντιβασιλέας της Αιγύπτου θα υποσχεθεί σ' αυτούς τους ραγιάδες.

Στην περιοχή της Σεννάρ, μια επιδημική ασθένεια που πήρε πολύ κόσμο θερίζει τις δυνάμεις της Αυτού Μεγαλειότητας. Ο γιατρός τού Ιμπραήμ πασά υπέκυψε, και έχει προσβληθεί ο ίδιος ο πρίγκιπας. Πρέπει να έχει λάβει τη διαταγή επιστροφής στην Αίγυπτο, κι ο αρχίατρος τού Αντιβασιλέα έφυγε να τον συναντήσει στο Κάιρο.

Το μπρίκι της Αυτού Μεγαλειότητας *Λε Ρυζέ*, με κυβερνήτη τον ιππότη Κερνέλ, κατέπλευσε στο εδώ λιμάνι στις 27 Ιανουαρίου, μεταφέροντας έναν από τους αξιωματικούς της αυλής του Μεχμέτ Αλή πασά.

Από 5η έως 22η Φεβρουαρίου 1822

Το μπρίκι της Αυτού Μεγαλειότητας, *Λε Ρυζέ*, σήκωσε πανιά στις 16 του μηνός για τη συνέχεια της περιοδείας του. Ο ιππότης Κερνέλ, που πήγε στο Κάιρο για να επισκεφθεί τις Πυραμίδες, είναι κολακευμένος από την υποδοχή που του επεφύλαξε ο Αντιβασιλέας.

22. Σμύρνη. Ατσαλογραφία, πριν το 1863, βασισμένη σε σχέδιο του Adolphe ή Émile Rouargue. Χαράκτης: Eduard Willmann. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος).

22. Smyrne. Gravure sur acier, avant 1863, d'après un dessin d'Adolphe ou Émile Rouargue. Graveur: Eduard Willmann. Musée de la gravure Hambis (Chypre).

23. Ο φάρος της Αλεξάνδρειας. Επιχρωματισμένη χαλκογραφία, χ.χ., 12,2 x 20,4 εκ. Χαράκτης: Mivier. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

23. Phare d'Alexandrie. Gravure sur cuivre coloriée, sans date, 12,2 x 20,4 cm. Graveur: Mivier. AGE – Collection de gravures.

La Medine et La Rose. La première montée par Mr Hamilton, commandant la Station des Iles Ioniennes, est venue de Corfu. On croit que sa mission est relative à un projet de Mr Salt, consul général d'Angleterre, tendant à faire convoyer les navires marchands européens qui partiraient de ce port pour Smyrne et Constantinople. Les corvettes La Medine et La Rose avaient été appellées pour transporter de l'argent et escorter un navire chargé de chevaux jusqu'aux Dardanelles, mais un cutter, venant de Malte et qui portait 60 mille piastres fortes pour le compte du Bachà, retînt les fonds à bord, et après avoir reçu une somme à peu près égale est parti pour cette destination le même jour que le Rusé.

La Rose avant de venir ici a passé à Cassos pour recouvrer 1.700 piastres fortes, valeur de marchandises appartenantes à un Armenien, qu'un corsaire cassiotte a prises à bord d'un batiment anglais. Sur le refus de payer, le commandant de la corvette après // [fol. 62r°] avoir commis quelques hostilités a ramené un navire armé de 6 pièces de canons. Celui-ci devait se rendre à Smyrne mais poursuivi par trois corsaires de la même île, il a changé de route et est venu dans ce port. La fregate et les corvettes n'attendent que le beau tems pour faire voile. La Cambrisa retourne à Corfu. Le général Malcolm, venant des Indes, s'y embarque pour se rapatrier en passant par l'Italie et la France. La Medine et la Rose retournent à Smyrne. On dit qu'elles repasseront par Cassos.

Ibrahim Bachà qui était tombé dangereusement malade en Ethiopie est arrivé au Caire le 6 de ce mois. Son père qui était très inquiet sur les suites de cette maladie a été à sa rencontre, et ne l'a plus quitté depuis. Aussitôt qu'il sera parfaitement retabli, le vice Roi reviendra resider en cette ville. Il doit y être pour faire travailler aux préparatifs de l'expedition des 6 mille hommes qu'il doit envoyer en Candie sous les ordres de Hassan Bachà. Ces troupes seront embarquées sur la flotille de S(on) A(ltesse) qu'on attend incessamment dans ce port avec plusieurs fregates de l'escadre ottomane. L'ancien Selectar Bey du vice-Roi, nommé gouverneur de l'île de Chypre, se prepare aussi pour se rendre à sa destination avec 1.500 soldats de l'armée egyptienne.

Στο λιμάνι βρίσκεται μια φρεγάτα και δυο αγγλικές κορβέτες, η ***Καμπρίζα***,[2] η ***Μεντίν***[3] και η ***Ρόουζ***.[4] Η πρώτη με κυβερνήτη τον κύριο Χάμιλτον,[5] διοικητή της ναυτικής βάσης των Ιονίων Νήσων, προερχόταν από την Κέρκυρα. Πιστεύεται ότι η αποστολή του σχετίζεται με ένα σχέδιο του κυρίου Σωλτ, γενικού προξένου της Αγγλίας, για τη συνοδεία των ευρωπαϊκών εμπορικών πλοίων που θα αποπλέουν από δώ για Σμύρνη και Κωνσταντινούπολη. Οι κορβέτες ***Μεντίν*** και ***Ρόουζ*** κλήθηκαν να μεταφέρουν χρήματα και να συνοδεύσουν ένα πλοίο φορτωμένο άλογα μέχρι τα Δαρδανέλια, αλλά ένα κότερο με προέλευση από τη Μάλτα, που μετέφερε 60 χιλιάδες γερά νομίσματα για λογαριασμό του πασά, κράτησε τα χρήματα και αφού φόρτωσε περίπου άλλα τόσα, απέπλευσε την ίδια μέρα με το ***Λε Ρυζέ*** και προς την ίδια κατεύθυνση.

Η κορβέτα ***Ρόουζ***, πριν φτάσει εδώ πέρασε από την Κάσο για να ανακτήσει 1.700 γερά νομίσματα, αξία του εμπορεύματος που ανήκε σε έναν Αρμένιο σε αγγλικό πλοίο, που είχε κουρσέψει ένας Κασιώτης. Καθώς αρνήθηκαν να του τα επιστρέψουν, ο κυβερνήτης της κορβέτας, μετά από βίαιη αψιμαχία, κατάσχεσε ένα πλοίο οπλισμένο με 6 κανόνια. Είχε σκοπό να συνεχίσει για Σμύρνη, αλλά καθώς τον καταδίωξαν τρεις κουρσάροι από το ίδιο νησί, άλλαξε ρότα και ήρθε εδώ. Φρεγάτα και κορβέτες περιμένουν να φτιάξει ο καιρός για να σηκώσουν πανιά. Η ***Καμπρίζα*** επιστρέφει στην Κέρκυρα. Ο στρατηγός Μάλκολμ,[6] προερχόμενος από Ινδία, επιβιβάζεται για τον επαναπατρισμό του μέσω Ιταλίας και Γαλλίας. Το ***Μεντίν*** και το ***Ρόουζ*** επιστρέφουν στη Σμύρνη. Λέγεται πως θα ξαναπεράσουν από Κάσο.

Ο Ιμπραήμ πασάς, που είχε πέσει σοβαρά άρρωστος στην Αιθιοπία, έφθασε στο Κάιρο στις 6 του μηνός. Ο πατέρας του, πολύ ανήσυχος για τις επιπτώσεις αυτής της ασθένειας, πήγε να τον συναντήσει εκεί και δεν τον άφησε από τότε. Μόλις αποκατασταθεί η υγεία του Ιμπραήμ, ο Αντιβασιλέας θα επιστρέψει εδώ, όπου και πρέπει να βρίσκεται για να επιβλέψει τις προετοιμασίες της εκστρατείας των 6 χιλιάδων ανδρών που έχει να στέλνει στην Κρήτη υπό τις διαταγές του Χασάν πασά. Το στράτευμα θα επιβιβαστεί στον στολίσκο της Αυτού Μεγαλειότητας που αναμένεται από στιγμή σε στιγμή μαζί με αρκετές φρεγάτες της μοίρας του οθωμανικού στόλου. Ο πρώην σελεκτάρης μπέης του Αντιβασιλέα, διορισμένος κυβερνήτης της Κύπρου, ετοιμάζεται επίσης για τον προορισμό του με 1.500 στρατιώτες του αιγυπτιακού στρατού.

II.

BULLETINS DE NOUVELLES D'ÉCHELLE NEUVE

II.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 63r°-v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

BULLETIN D'ECHELLE NEUVE

4 janvier 1822

Echelle Neuve vient d'éprouver encore les terribles effets d'une anarchie militaire. Le 30 du mois dernier, quelques jours après le décès du Pacha Kalender, les habitans et les troupes salariées, sentant la nécessité de se nommer un chef en attendant la décision de la Porte, élurent d'une commune voix, pour succéder provisoirement au Mouhasil, Moustapha aga, capidgi bachi (et) boumbayassi. Ce personnage usa de tout le pouvoir qui venait de lui être conféré pour rétablir l'ordre dans la ville. Il fit en conséquence saisir et exécuter, le 30, un Arabe des troupes d'Aidin, coupable d'un crime récent reconnu pour sa profonde scélératesse. Cette exécution fut en quelque sorte un signal de révolte pour les malveillans. Plus de 800 étrangers, soi-disant amis du supplicié, s'assemblèrent autour du cadavre (et) jurent de venger sa mort. Après ce serment, ils se répandent dans sa ville; 33 bannières flottaient au milieu d'eux. Ils entourent le palais du nouveau Pacha, demandent avec des cris de rage vengeance pour leur camarade (et) appuyent leurs // [fol. 63v°] mouvements du fracas horrible d'une fusillade continuelle. Des troupes fidèles s'étaient réunies devant le Palais et en défendaient l'entrée. Plusieurs canons braqués sur les factieux les intimidèrent et ils tournèrent d'un autre côté. Ils se jettent dans les quartiers grecs, enfoncent indistinctement toutes les maisons (et) les pillent sans éprouver la moindre opposition. Beaucoup de malheureux Grecs périrent. Ceux qui purent échapper, se réfugièrent dans les maisons turques.

L'agent consulaire de France ne doit son salut qu'à l'amitié d'un Crétois, nommé Osman Ostà, de la 33e cohorte. Ce brave homme se plaça devant la maison avec quelques amis et en défendit constamment l'entrée.

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 63r°-v°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ

4 Ιανουαρίου 1822

Το Κουσάντασι μόλις υπέστη, ακόμα μια φορά, τις τρομερές συνέπειες της στρατιωτικής αναρχίας. Στις 30 του περασμένου μήνα, λίγες μέρες μετά τον θάνατο του Καλεντέρ πασά, οι κάτοικοι και οι μισθοφόροι, αναγκασμένοι να ορίσουν έναν αρχηγό εν αναμονή της απόφασης της Πύλης, εξέλεξαν διά βοής ως προσωρινό διάδοχο του μουχασίλη τον Μουσταφά αγά, καπιντζίμπαση και μπουμπαγιαντζή. Το πρόσωπο αυτό έκανε χρήση όλης της εξουσίας που του είχε δοθεί για ν' αποκαταστήσει την τάξη στην πόλη. Διέταξε συνεπώς να συλλάβουν και να εκτελέσουν στις 30 του μήνα έναν Άραβα του συντάγματος Αϊδινίου, γνωστό για την απύθμενη αισχρότητά του, αυτουργό ενός πρόσφατου εγκλήματος. Η εκτέλεση ήταν κατά κάποιο τρόπο ένα σινιάλο εξέγερσης για τους κακοπροαίρετους. Πάνω από 800 ξενομερίτες, φίλοι τάχατες του βασανισμένου, μαζεύτηκαν γύρω από το πτώμα κι ορκίστηκαν εκδίκηση για τον θάνατό του. Αφού έδωσαν τον όρκο τους, ξεχύθηκαν στην πόλη. Τριάντα τρία λάβαρα ανέμιζαν ανάμεσά τους. Περικυκλώνουν το σαράι του νέου πασά και ζητούν κραυγάζοντας εκδίκηση για τον σύντροφό τους, ενώ οι κραυγές τους συνοδεύονται από τους ήχους αδιάκοπων πυροβολισμών. Άλλες έμπιστες μονάδες συγκεντρώθηκαν μπροστά από το σαράι και απαγόρευαν την είσοδο. Τα πολλά κανόνια που στράφηκαν κατά των στασιαστών, τους φόβισαν και τους έκαναν να πάνε αλλού. Ρίχτηκαν στις ελληνικές γειτονιές, όρμησαν αδιακρίτως σε όλα τα σπίτια· τα λεηλατούν χωρίς να συναντούν την παραμικρή αντίδραση. Πολλοί δυστυχείς Έλληνες χάθηκαν. Όσοι διέφυγαν, κατέφυγαν σε σπίτια Τούρκων.

Ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας χρωστά τη ζωή του στη φιλία ενός Τουρκοκρητικού, του Οσμάν Οστά, του 33ου τάγματος. Τούτος δω ο γενναίος

Le désordre dura jusqu'à 11 heures du soir. Les anarchistes voulaient réduire en cendre les tristes restes de la ville, mais le nouveau Pacha, étant parvenu à réunir deux mille hommes, entoura cette horde de frénétiques, la chargea vivement et la dissipa. Tous ces brigands s'enfuirent vers les montagnes laissant sur la place huit drapeaux et quelques-uns de leurs. Ainsi finit cette horrible journée.

Pour extrait conforme

[signé] David

στάθηκε μπροστά στην πόρτα της κατοικίας μαζί με μερικούς φίλους κι υπερασπίστηκε σταθερά την είσοδο.

Η αταξία κράτησε ώς τις 11 το βράδυ. Οι αναρχικοί ήθελαν να κάνουν στάχτη ό,τι αξιοθρήνητο απέμενε στην πόλη, αλλά ο νέος πασάς αφού κατάφερε να συγκεντρώσει δυο χιλιάδες άνδρες, περικύκλωσε αυτή την ορδή φρενοβλαβών, τους επιτέθηκε και τους διασκόρπισε. Όλοι αυτοί οι ληστές έφυγαν στα βουνά, αφήνοντας πίσω οκτώ σημαίες και μερικούς δικούς τους. Έτσι έληξε η τρομερή ημέρα.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 70r°-71v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

BULLETIN D'ECHELLE NEUVE

26 janvier [1822]

Le 19 est retourné le tartare qui avait apporté à Constantinople la nouvelle de la mort de Calender Pacha. La voix publique a été sur le moment que Resit Musta Pacha, depuis longues années exilé à Stancho, avait été renommé le successeur du décédé, mais il est certain que ce tartare n'a été porteur d'aucun ordre relatif à cette nomination. Les troupes en attendant, se portant de plus en plus à tous les excès, ont obligé le capidgi bachi à abandonner le gouvernement de cette ville qui lui avait été confié provisoirement. Cette absence de toute autorité donne lieu aux milices de commettre mille horreurs. Ils ont descellé la caisse du feu Pacha et ont enlevé trente-trois mille piastres pour se payer, disaient-ils, de leurs soldes arriérées.

Le 24, deux magasins pleins de marchandises, propriété turque, ont été pillés sans aucune opposition.

// [fol. 70v°] Le 25, dix-huit navires grecs détachés de Samos approchèrent du village Tzille et là une action eut lieu entre les Grecs (et) les Turcs.

Du 31 janvier [1822]

Le 27 est arrivé de Smyrne Hodgea Han avec la mission de s'emparer de tous les biens des massacrés (et) fugitifs grecs d'Echelle Neuve (et) villages circonvoisins.

On dit que le Pacha destiné à gouverner Echelle Neuve est nommé depuis vingt-six jours, mais les armemens de Samos croisent expressément pour l'empêcher d'aborder.

Pour extrait conforme

[signé] David

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 70r°-71v°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ

26 Ιανουαρίου [1822]

Στις 19 επέστρεψε ο ταχυδρόμος που μετέφερε στην Κωνσταντινούπολη την είδηση του θανάτου τού Καλεντέρ πασά. Φημολογείται προς το παρόν ότι ο Ρεσέτ Μουστά πασάς,[1] για χρόνια εξόριστος στην Κω, ξαναπαίρνει τη θέση του θανόντα, αλλά είναι βέβαιο ότι ο ταχυδρόμος δεν μετέφερε καμιά σχετική διαταγή. Το στράτευμα εντωμεταξύ (προβαίνει όλο και περισσότερο σε ακρότητες) υποχρέωσε τον καπιτζίμπαση να εγκαταλείψει την κυβέρνηση της πόλης, που του είχαν εμπιστευθεί προσωρινά. Αυτή η έλλειψη κάθε Αρχής, αφήνει στις ένοπλες ομάδες την ευχέρεια να διαπράττουν μύριες φρικαλεότητες. Έσπασαν το μπαούλο τού μακαρίτη του πασά, κι αφαίρεσαν τριάντα τρεις χιλιάδες πιάστρα για να πληρωθούν, λένε, τους καθυστερημένους μισθούς τους.

Στις 24, δυο αποθήκες γεμάτες εμπορεύματα τουρκικής ιδιοκτησίας, λεηλατήθηκαν χωρίς καμιά αντίδραση.

Στις 25, δεκαοκτώ ελληνικά πλοία που έφυγαν από τη Σάμο, πλησίασαν το χωριό Τζίλλε[2] κι έγινε εκεί μια σύγκρουση Ελλήνων και Τούρκων.

Της 31ης Ιανουαρίου [1822]

Στις 27 έφθασε από τη Σμύρνη ο χατζεγιάν,[3] με αποστολή να μαζέψει από το Κουσάντασι και τα γύρω χωριά όλα τα υπάρχοντα των Ελλήνων, σφαγμένων και φυγάδων.

Λέγεται πως ο πασάς που προορίζεται για κυβερνήτης του Κουσάντασι έχει διοριστεί εδώ και είκοσι έξι μέρες, αλλά οπλισμένα πλοία της Σάμου περιπολούν με ρητή εντολή να εμποδίσουν την άφιξή του.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

9 fevrier [1822]

On ne parle plus de Resit Musta Pacha de Stanchio, ce qui prouve qu'il n'avait pas été nommé successeur de Kalender Pacha, comme la voix publique le faisait croire. Le pays se trouve toujours sans chef.

// [fol. 71r°] Le 4, un batiment autrichien arrivé de Constantinople, expédié par la Porte avec un firman pour charger des commestibles, a été le motif d'un soulèvement parmi les troupes. Le cadi a eu toutes les peines du monde pour les calmer, mais malgré son firman, le capitaine ne put exécuter les engagemens qu'il avait pris avec la Porte.

Le 6, un autre navire autrichien est venu pour le même objet, expédié par la Porte avec un firman. Il échoua de même auprès des dominateurs qui désobéissent aux ordres de leur souverain.

Le même jour du 6, au soir, un brig marchand anglais mouilla devant Echelle Neuve. Le fort tira dessus à boules. La nuit suspendit le dessein des anarchistes qui voulaient couler bas ce batiment. Le capitaine avait beau protester qu'il était de passage à Echelle Neuve, venant d'Alexandrie, portant du caffé et du riz, ils voulaient le visiter. Le lendemain la visite la plus rigoureuse eut lieu à bord de ce // [fol. 71v°] navire qui s'empressa ensuite de mettre à la voile. Tout batiment qui approche Echelle Neuve porte ombrage à ces troupes sans frein ; et tant qu'une autorité ne sera pas nommée par la Porte, cette ville sera inhabitable.

Pour extrait conforme

[signé] David

9 Φεβρουαρίου [1822]

Δεν ακούγεται πλέον το όνομα του Ρεσέτ Μουστά πασά από την Κω, κάτι που αποδεικνύει ότι δεν διορίστηκε ακόμα διάδοχος του Καλεντέρ πασά, παρά τις φήμες. Η περιοχή παραμένει ακέφαλη.

Στις 4 του μήνα, ένα αυστριακό σκάφος που ήρθε από Κωνσταντινούπολη, σταλμένο από την Πύλη με εντολή να φορτώσει τρόφιμα, ήταν η αιτία μιας εξέγερσης του στρατεύματος. Ο καδής δυσκολεύτηκε να τους ηρεμήσει, αλλά ο καπετάνιος, κι ας είχε φιρμάνι, δεν μπόρεσε να ικανοποιήσει τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει έναντι της Πύλης.

Στις 6, ήρθε ένα άλλο αυστριακό σκάφος με τον ίδιο σκοπό, σταλμένο από την Πύλη με φιρμάνι. Απέτυχε μπροστά στους εδώ αφέντες που δεν υπακούν στις διαταγές του ηγεμόνα τους.

Την ίδια μέρα, το βράδυ, ένα αγγλικό μπρίκι άραξε μπροστά από το Κουσάντασι. Το φρούριο έβαλε εναντίον του. Η νύκτα καθυστέρησε το σχέδιο των αναρχικών, που ήθελαν να βυθίσουν το σκάφος. Παρά τις διαμαρτυρίες του πλοιάρχου πως ήταν τράνζιτο στο Κουσάντασι, με φορτίο καφέ και ρύζι και ερχόταν από Αλεξάνδρεια, ήθελαν να το επιθεωρήσουν. Την επόμενη μέρα τού έγινε η πιο αυστηρή επιθεώρηση· εν συνεχεία έσπευσε να σηκώσει πανιά. Οποιοδήποτε σκάφος πλησιάζει στο Κουσάντασι ξεσηκώνει τούτο το ασυγκράτητο στράτευμα. Και όσο δεν διορίζεται μια Αρχή από την Πύλη, αυτή η πόλη θα παραμένει αβίωτη.

Ακριβές απόσπασμα

Υπογραφή Νταβίντ

III.

BULLETINS DE NOUVELLES DE TINOS

III.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 64r°-65v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE TINE

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

4 janvier 1822

L'evêque grec qui, pour se soustraire aux contributions pécuniaires que les commissaires d'Ipsilanti accelèrent dans l'isle, s'était refugié dans l'agence consulaire de France, s'y trouve toujours malgré les menaces qu'on lui fait.

Il se forme chaque jour de nouvelles recrues de Candiotes grecs. Leur nombre est, dit-on, déjà monté à cinq cens. Les armes à la main, ces volontaires obligent leurs compatriotes, de passage ou de domicile dans l'isle, de s'unir à eux. Le capitaine de ce Régiment impose une espèce d'amende à celui qui s'y refuse. Cette taxe est à l'arbitre du capitaine. Dernièrement encore un des récalcitrants a été obligé de payer mille piastres pour obtenir le libre choix de rester. Celui-ci feignit après de vouloir suivre le corps et reçut en arrière une portion de mille piastres. Mais en parcourant les rues au milieu des siens, il se trouva devant la porte de l'agence consulaire ; il s'élança dedans (et) se mit sous la protection du pavillon du Roi. Le capitaine, au nom du Régiment, réclama le déserteur ; Mr Spadaro[i] refusa avec beaucoup de fermeté de le rendre. // [fol. 64v°] Ils partirent très mécontents. Ils eurent recours à un officier d'Ipsilanti (et) aux Ephores du gouvernement provisoire de l'isle pour obtenir au moins une épée que le déserteur avait prise. Cette épée fut rendue moyennant la restitution de sa caisse (et) hardes que l'agent consulaire exigea.

Toutes les nouvelles que l'on reçoit de la Morée, concourent à peindre cette peninsule en proie à la discorde des chefs et au manque des premiers objets de nécessité. La désertion des troupes est continuelle.

[i] Il s'agit de Michel Spadaro qui était à l'époque agent consulaire de France à Tinos.

9 janvier [1822]

Depuis Scopelo jusqu'à Thasso la mer est infestée de petits bateaux de forbans. Le plus fort équipage de ces écumeurs de mer est de quinze personnes.

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 64r°-65v°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

4 Ιανουαρίου 1822

Ο Έλληνας επίσκοπος,[1] που κατέφυγε στο γαλλικό προξενείο για ν' αποφύγει τις χρηματικές εισφορές, των οποίων την είσπραξη επισπεύδουν οι απεσταλμένοι του Υψηλάντη, παραμένει εκεί παρά τις απειλές.

Κάθε μέρα στρατολογούνται Κρητικοί. Έχουν ήδη φτάσει κατά πως λέγεται περί τους πεντακόσιους. Με τα όπλα στο χέρι, υποχρεώνουν συμπατριώτες τους, που είναι περαστικοί από το νησί ή διαμένουν σ' αυτό, να ενωθούν μαζί τους. Ο επικεφαλής αυτού του συντάγματος επιβάλλει ένα είδος προστίμου σ' όσους αρνούνται να στρατολογηθούν. Το ύψος του προστίμου είναι κατά το δοκούν. Πρόσφατα ακόμα, ένας που αρνήθηκε, υποχρεώθηκε να πληρώσει χίλια πιάστρα για να εξασφαλίσει το δικαίωμα να παραμείνει ελεύθερος στο νησί. Στη συνέχεια άλλαξε γνώμη και θέλησε ν' ακολουθήσει τους υπόλοιπους και του επέστρεψαν ένα μέρος του προστίμου. Περπατώντας όμως στους δρόμους με τους δικούς του, βρέθηκε μπροστά στην πόρτα της προξενικής κατοικίας. Έσπευσε να μπει και τέθηκε υπό την προστασία της βασιλικής σημαίας. Ο διοικητής του, στο όνομα του συντάγματός του, απαίτησε να του αποδοθεί ο λιποτάκτης. Ο κύριος Σπαθάρης[2] αρνήθηκε με αποφασιστικότητα. Αποχώρησαν πολύ δυσαρεστημένοι κι απευθύνθηκαν σ' έναν αξιωματικό του Υψηλάντη και στους αρμοστές της προσωρινής κυβέρνησης, για να τους αποδοθεί τουλάχιστον το σπαθί που είχε λάβει ο λιποτάκτης. Τους αποδόθηκε το σπαθί αλλά ο προξενικός πράκτορας απαίτησε ως αντάλλαγμα το μπαούλο και τα ρούχα.

Όλα τα νέα που παίρνουμε από τον Μοριά, απεικονίζουν τη χερσόνησο ως θύμα της διχόνοιας των αρχηγών και της ένδειας κάθε αναγκαίου αγαθού. Οι λιποταξίες είναι συνεχείς.

9 Ιανουαρίου [1822]

Από τη Σκόπελο μέχρι τη Θάσο, η θάλασσα έχει πήξει από τα πειρατικά πλοία. Το μέγιστο πλήρωμα αυτών των κουρσάρικων είναι δεκαπέντε άτομα.

Malgré la soumission de Monte Santo moyennant cinq cens bourses, le couvent situé sur cette montagne déménage chaque jour. Environ cinq cens moines sont partis. Ils ont embarqué sur deux batimens l'or, l'argent et toutes les autres richesses des eglises qu'ils ont emportées avec eux pour les mettre à couvert. On ne connait pas le lieu destiné pour cela. On attend chaque jour un Pacha avec deux à trois mille Turcs pour prendre possession de Monte Santo.

L'evêque grec de Castel Rosso, dit Caristo, qui se trouvait en Morée, était arrivé dans son diocèse avec cinq cens Grecs qu'il avait recrutés. Mais tandis qu'il faisait son entrée dans deux villages pour les saccager, il fut surpris par le frère du // [fol. 65r°] Bey, venant de Negrépont. Comme il n'avait que trois cens Turcs, il dut assiéger l'evêque (et) sa suite dans un de ces villages en attendant du renfort. Si on parviendra à lui fournir le renfort, il écorchera déjà tous les Grecs qui lui tomberont dans les mains.

Les riches habitans d'Idra ont occasionné un soulèvement dans leur isle. Ils avaient preparé vingt navires qui, sous pretexte d'aller à la rencontre de l'escadre ottomane à sa sortie, devaient les porter en Europe avec leurs familles et tous leurs effets les plus précieux qu'ils étaient parvenus à embarquer secrètement. La populace ayant découvert ce projet s'est opposée à son exécution.

On dit que par voie de Messolongi un Pacha avec six mille hommes avait passé par mer à Patras pour aller au secours des Turcs en Morée.

Une foule de Grecs arrive de Smyrne aux isles avec des passeports anglais qui les qualifient d'Ioniens.

On dit que Mr Destunis, cy devant consul général de Russie à Smyrne et retiré à Cerigo, a été renvoyé de cette isle par les Anglais.

A Retemnos, en Crète, une grande quantité de Turcs, qui s'y étaient rendus des autres points de l'isle, avaient fait une sortie contre les Grecs qui élevaient des bastions vis-à-vis du château où étaient renfermés les Turcs. // [fol. 65v°] Les Grecs s'étant réunis chargèrent leurs ennemis et les mirent en pièces. Ceux qui purent échapper rentrèrent dans le château de Retemnos.

L'on vient de savoir que quatre mille Turcs ont envahi Monte Santo, et qu'ils ont dévasté quatre couvens. Les jeunes moines étaient immolés, les vieux épargnés.

Pour extrait conforme

[signé] David

Παρά την υποταγή του Αγίου Όρους[3] έναντι πεντακοσίων πουγκίων, τα ορεινά μοναστήρια αδειάζουν καθημερινά. Έφυγαν περί τους πεντακόσιους μοναχούς. Φόρτωσαν σε δυο καράβια το χρυσάφι, το ασήμι, κι όλο τον πλούτο των εκκλησιών, που πήραν μαζί τους για να τον προστατεύσουν. Δεν γνωρίζουμε σε ποιο μέρος. Αναμένεται από μέρα σε μέρα ένας πασάς με δύο έως τρεις χιλιάδες Τούρκους που θα κατακτήσει το Άγιο Όρος.

Ο Έλληνας επίσκοπος του φρουρίου Καστέλ Ρόσο, του ονομαζόμενου Κάρυστος, που είχε πάει στον Μοριά, επέστρεψε στην επισκοπή του με πεντακόσιους Έλληνες που είχε στρατολογήσει. Αλλά ενώ έμπαινε σε δυο χωριά για να τα λαφυραγωγήσει, εντοπίστηκε από τον αδελφό τού μπέη που ερχόταν από τη Χαλκίδα. Καθώς αυτός δεν είχε πάνω από τριακόσιους Τούρκους, χρειάστηκε να πολιορκήσει τον επίσκοπο και την ακολουθία του μέσα σ' ένα απ' αυτά τα χωριά, περιμένοντας ενισχύσεις. Αν οι ενισχύσεις καταφέρουν να φθάσουν, θα γδάρει όλους τους Έλληνες που θα πέσουν στα χέριά του.

Οι πλούσιοι κάτοικοι της Ύδρας υπήρξαν η αφορμή μιας εξέγερσης στο νησί τους. Είχαν ετοιμάσει είκοσι πλοία με το πρόσχημα ότι θα πήγαιναν ν' αντιμετωπίσουν την οθωμανική ναυτική μοίρα κατά την έξοδό της, ενώ σκόπευαν να μεταφέρουν στην Ευρώπη τις οικογένειές τους και τα πολυτιμότερα αγαθά τους, που είχαν καταφέρει να φορτώσουν κρυφά. Ο λαός, ανακαλύπτοντας το σχέδιο, ματαίωσε την υλοποίησή του.

Λέγεται πως ένας πασάς, ερχόμενος από τον δρόμο του Μεσολογγίου, διεκπεραιώθηκε με έξι χιλιάδες άνδρες στην Πάτρα, πηγαίνοντας προς βοήθεια των Τούρκων του Μοριά.[4]

Ένα πλήθος Ελλήνων καταφθάνει από τη Σμύρνη στα νησιά, με αγγλικά διαβατήρια που τους εξασφαλίζουν την ιδιότητα του υπηκόου των Ιονίων Νήσων.

Λέγεται πως ο κύριος Δεστούνης, πρώην γενικός πρόξενος της Ρωσίας στη Σμύρνη που αποσύρθηκε στα Κύθηρα, εκδιώχτηκε από τους Άγγλους.

Στο Ρέθυμνο, στην Κρήτη, ένας μεγάλος αριθμός Τούρκων που είχαν συγκεντρωθεί από άλλα μέρη του νησιού, έκαναν μια έξοδο εναντίον των Ελλήνων που οχυρώνονταν έξω από το φρούριο,[5] τη Φορτέτσα, στην οποία είχαν κλειστεί οι Τούρκοι. Οι Έλληνες συγκεντρώθηκαν, όρμηξαν εναντίον των εχθρών τους και τους κατέκοψαν. Όσοι μπόρεσαν να ξεφύγουν ξαναμπήκαν στη Φορτέτσα.[6]

Μόλις μάθαμε ότι τέσσερεις χιλιάδες Τούρκοι εισέβαλαν στο Άγιο Όρος και λεηλάτησαν τέσσερα μοναστήρια. Θυσίασαν τους νεαρούς μοναχούς, σεβάστηκαν τους γηραιότερους.

Γνήσιο απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 68r°-69v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

BULLETIN DE TINE

15 janvier [1822]

A Ydra la classe supérieure de l'isle s'est cotisée pour former une garnison de mille hommes à la solde de deux piastres par jour chacun. Elle a armé en outre cinq à six batimens pour faire la course, à la disposition de ceux qui voudraient s'y embarquer, leur abandonnant tout le butin qu'ils pourraient faire. C'est un stratagème dont se servent les Primats pour faire évacuer l'isle par une quantité de mauvais sujets.

Les riches d'Ydra ont embarqué toutes leurs marchandises et leurs objets les plus précieux sur deux navires portant pavillon anglais. Ils sont convenus avec les capitaines d'une vente simulée de ces effets en payant la douane pour cacher au bas peuple le véritable objet de cette évacuation. C'est aux iles ioniennes qu'on doit déposer ces effets.

Quatre couvents de Monte Santo situés dans la plaine ont été envahis par les Turcs. Ceux situés sur les élévations résistent encore.

Les parages de Triceri, Scopelo (et) Kidromia sont très dangereux. Trois bateaux armés croisent dans ces eaux (et) fondent sur tous les passans indistinctement.

// [fol. 68v°] L'evêque grec de Tine, qui s'était refugié avec toute sa suite dans l'agence consulaire de France,[i] est rentré dans sa Cathédrale après le départ des cinq cens Candiotes grecs, qui eut lieu le 10 du courant.

22 janvier [1822]

Le Prince Ipsilanti, très mécontent des Moriotes et de leurs continuelles dissentions, est parti de la Morée avec un corps de cinq à six mille hommes.

[i] À ce sujet, voir Unité III : doc. 1 (1er paragraphe).

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 68r°-69v°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ

15 Ιανουαρίου [1822]

Στην Ύδρα η ανώτερη τάξη του νησιού έκανε έρανο για τη στρατολόγηση μιας φρουράς χιλίων ανδρών, με μισθό δυο πιάστρα τη μέρα ο καθένας.[1] Όπλισε επιπλέον πέντε μ' έξι πλοία για πειρατεία, θέτοντάς τα στη διάθεση όσων θα ήθελαν να μπαρκάρουν και παραχωρώντας τους τη λεία που θα έπιαναν. Πρόκειται για ένα τέχνασμα των προεστών για ν' αδειάσουν το νησί από κάποια άθλια υποκείμενα.

Οι πλούσιοι Ύδραίοι φόρτωσαν τα εμπορεύματά τους και τα πολύτιμα αγαθά τους σε δυο πλοία με αγγλική σημαία. Συμφώνησαν με τον καπετάνιο μια εικονική πώληση, πληρώνοντας και τελωνειακά τέλη, ώστε να αποκρύψουν από τον λαουτζίκο τον πραγματικό σκοπό της μεταφοράς. Τα αγαθά αυτά πρόκειται να κατατεθούν στα Ιόνια Νησιά.

Οι Τούρκοι μπήκαν σε τέσσερεις μονές του Αγίου Όρους που βρίσκονται στα πεδινά. Οι μονές που βρίσκονται στα ορεινά αντιστέκονται ακόμα.

Τα περάσματα σε Τρίκερι, Σκόπελο και Σκιάθο είναι επικίνδυνα. Τρία οπλισμένα πλοία βρίσκονται σ' αυτά τα νησιά και επιτίθενται αδιακρίτως σε όποιον περνά.

Ο Έλληνας επίσκοπος της Τήνου, που είχε καταφύγει στο γαλλικό προξενείο, επέστρεψε στον μητροπολιτικό του ναό μετά την αναχώρηση των πεντακοσίων Κρητικών που έφυγαν στις 10 του μηνός.

22 Ιανουαρίου [1822]

Ο πρίγκιπας Υψηλάντης, πολύ δυσαρεστημένος με τους Μοραΐτες και τις διαρκείς διχόνοιές τους, έφυγε από τον Μοριά με ένα σώμα πέντε-έξι χιλιάδων

Il s'est rendu en Romélie au secours d'un certain chef nommé Ulisse qui tient en état de siège trois Pachas à la fois.

Après l'abdication du Prince Ipsilanti, l'armée a élu un certain Colocotroni, le Bey de Magne, trois Primats de la Morée, quatre d'Ydra et deux de Spezzies pour commander les dispositions générales. Cette espèce de Sénat développe déjà de l'énergie. Il a donné des ordres à Ydra et à Spezzies pour armer des batimens et se rendre à Messolongi en Epacte ce qui a été effectué incontinent. On ne connait pas encore le but de cette expédition mais l'on suppose que c'est pour s'opposer aux Turcs dans le cas qu'ils veuillent passer par là en Morée.

Trois Pachas de Macédoine ont eu des ordres pour se rendre avec des troupes en Romélie (et) en Morée ensuite. Mais les habitans d'Olimpo[ii] ont fermé les trois passages, les seuls par où doivent filer ces troupes.

// [fol. 69r°] On dit qu'Ali Pacha a envoyé aux Moriotes deux millions de piastres. Il est entendu avec les Grecs que dans le cas qu'il succombe au siège opiniâtre que divers Pachas réunis lui font subir, les armemens insurgés viendront l'enlever avec ses trésors.

A Tine sont arrivées des invitations de la Morée pour engager les Hellenes à voler aux champs de batailles. Les troupes de terre seront payées, d'après ces invitations, trente piastres par mois et celles de mer cinquante.

L'on dit que la Morée (et) l'isle d'Ydra exclusivement doivent prélever le tribut que tout l'Archipel paye ordinairement au Grand Seigneur. Cette contribution doit être fournie à l'Amirauté pour subvenir aux frais qu'exigent les préparatifs que l'on fait pour s'opposer à l'escadre ottomane à sa sortie.

Il est arrivé à Tine un Ephore de Miconi expédié de son isle pour se concerter avec les Ephores (et) habitans de Tine sur les moyens qu'il conviendra prendre à l'apparition de l'escadre turque. Trois propositions ont été discutées. Celle de se rendre, de se défendre ou de réclamer la protection d'une puissance telle que la France. Dans le second cas, il a été décidé que la population de Miconi passerait à Tine pour se fortifier. A cet effet des invitations ont été envoyées aux autres isles de l'Archipel pour leur communiquer ces trois dispositions (et) les engager à envoyer chacune deux députés pour leur discussion.

// [fol. 69v°] Il est étonnant que, malgré les appréhensions que leur cause la sortie de l'escadre ottomane, les Grecs se flattent toujours d'un appui étranger, d'une guerre entre la Russie (et) la Turquie (et) ne mettent aucun frein à leur orgueil.

On dit qu'à Ydra quatre mille du bas peuple se sont soulevés contre les

[ii] Il se réfère à Olympe, massif montagneux.

ανδρών.[2] Πέρασε στη Ρούμελη να βοηθήσει κάποιον οπλαρχηγό ονομαζόμενο Οδυσσέα που πολιορκεί τρεις πασάδες ταυτόχρονα.

Μετά την παραίτηση τού πρίγκιπα Ύψηλάντη, ο στρατός εξέλεξε κάποιον Κολοκοτρώνη, τον μπέη της Μάνης, τρεις προκρίτους του Μοριά, τέσσερεις της Ύδρας και δυο Σπετσιώτες, για να διαχειριστούν τα γενικότερα σχέδια.[3] Αυτό το είδος Γερουσίας δραστηριοποείται ήδη. Διέταξε την Ύδρα και τις Σπέτσες να αρματώσουν τέσσερα σκάφη και να μετακινηθούν προς το Μεσολόγγι, κοντά στη Ναύπακτο, διαταγή που εφαρμόστηκε αμέσως. Δεν είναι γνωστός ο σκοπός της αποστολής, αλλά γίνονται υποθέσεις ότι είναι για ν' αντισταθούν στους Τούρκους, στην περίπτωση που αυτοί θα θελήσουν να περάσουν στον Μοριά.

Τρεις πασάδες της Μακεδονίας πήραν διαταγή να μετακινηθούν με τα στρατεύματά τους στη Ρούμελη και εν συνεχεία στον Μοριά. Αλλά οι κάτοικοι του Ολύμπου έκλεισαν τα τρία περάσματα.[4]

Λέγεται πως ο Αλή πασάς έστειλε στους Μοραΐτες δύο εκατομμύρια πιάστρα. Είναι σε συνεννόηση με τους Έλληνες ώστε στην περίπτωση που υποκύψει στην ισχυρή πολιορκία που υφίσταται από διάφορους πασάδες, να έρθουν να τον πάρουν μαζί με τους θησαυρούς του πλοία των εξεγερμένων.

Στην Τήνο έφθασε το προσκλητήριο από τον Μοριά: Να σπεύσουν οι *Έλληνες* στο πεδίο της μάχης.[5] Τα στρατεύματα ξηράς θα αμείβονται, σύμφωνα με το προσκλητήριο, τριάντα πιάστρα το μήνα, οι ναύτες πενήντα.

Λέγεται πως ο Μοριάς και η Ύδρα θα εισπράττουν αποκλειστικά τον φόρο που καταβάλλει κανονικά το Αιγαίο στον Σουλτάνο. Αυτή η εισφορά θα προσφερθεί στο ναυαρχείο για να καλύψει εν μέρει τα έξοδα που απαιτούν οι προετοιμασίες για την αντιμετώπιση του οθωμανικού στόλου, όταν αυτός θα βγει.

Έφθασε στην Τήνο ένας έφορος από τη Μύκονο σταλμένος από το νησί του, για συνεννοήσεις με τους εφόρους και τους κατοίκους της Τήνου ως προς τα μέτρα που πρέπει να πάρουν, όταν θα εμφανιστεί η τουρκική μοίρα.[6] Τρεις προτάσεις τέθηκαν σε διαβούλευση: Παράδοση, υπεράσπιση ή αναζήτηση τής προστασίας μιας Δύναμης όπως η Γαλλία. Ως προς τη δεύτερη περίπτωση αποφασίστηκε να περάσει ο πληθυσμός της Μυκόνου στην Τήνο, για να οχυρωθεί. Για τον ίδιο σκοπό στάλθηκαν γράμματα και στα άλλα νησιά του Αιγαίου, κοινοποιώντας τις τρεις αυτές προτάσεις και δεσμεύοντάς τα να στείλει το καθένα δυο εκπροσώπους για τη διαβούλευση.

Προκαλεί εντύπωση ότι παρά τους φόβους που προκαλεί η έξοδος της τουρκικής ναυτικής μοίρας, οι Έλληνες βαυκαλίζονται με την ιδέα της ξένης βοήθειας, με την ιδέα ενός πολέμου μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας, και τίποτα δεν συγκρατεί την υπερηφάνειά τους.

Patriciens en leur demandant de l'argent, et que dans la rixe quatre de ceux-ci ont été immolés par la populace. Les Primats de l'isle ont de suite remedié à ces maux en distribuant cinq cens des mutins sur les armemens pour faire la course, et destinant cinq cens autres pour former la garde urbaine de l'isle. Ils les ont soldés à cinquante piastres par mois. Ceux qui feront la course devront partager le butin à faire en trois portions : une pour les capteurs, une pour le public et l'autre sera versée dans la caisse de l'Amirauté. Cette disposition a calmé les esprits.

A Tine, il se forme de nouvelles recrues de différentes nations pour la Romélie.

Pour extrait conforme

[signé] David

Λέγεται πως στην Ύδρα τέσσερεις χιλιάδες λαού ξεσηκώθηκαν εναντίον των πατρικίων ζητώντάς τους χρήματα, και πως κατά τη συμπλοκή ο όχλος σκότωσε τέσσερεις απ' αυτούς.[7] Οι προεστοί θεράπευσαν εν συνεχεία τα δεινά, διανέμοντας πεντακόσιους αντάρτες στα πλοία για να κουρσεύουν, κι επιλέγοντας άλλους πεντακόσιους ως φρουρά της πόλης. Τους πληρώνουν πενήντα πιάστρα τον μήνα. Αυτοί που θα κουρσέψουν πρέπει να μοιράσουν τη λεία σε τρία μέρη, ένα για τους ίδιους, ένα για το δημόσιο και το τρίτο για το ταμείο του ναυαρχείου. Αυτό το μέτρο ηρέμησε τα πνεύματα.

Στην Τήνο γίνονται νέες στρατολογήσεις από διάφορα έθνη με προορισμό τη Ρούμελη.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 74r°-75v° et 80r°-81v°.
Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

1ère Annexe au N° 32[i]

BULLETIN DE TINE

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

Du 24 fevrier au 8 mars [1822]

La prise de Corinthe par les Grecs est certaine. Les Turcs ne l'ont rendue que par capitulation. La principale des conditions était que les Grecs reconnaitraient les habitans turcs propriétaires de leurs biens, et que ceux-cy payeraient au gouvernement grec le même tribut que payaient les Grecs à la Porte.

Le lendemain de leur entrée, les Grecs oublièrent leurs engagemens (et) depouillèrent indistinctement tous les Turcs.

// [fol. 74v°] Le 21 fevrier, on vit passer à Tine une goelette idriote montée par l'Amiral Jacques Tambioni allant aux Dardanelles pour reconnaitre les mouvemens de la flotte turque.

A Caristo, une action eut lieu entre les factieux et les Turcs. Les premiers ont perdu cent-cinquante hommes au nombre desquels se trouvait le fils de Magnat Bey. Quoique le désavantage ait été du coté des Grecs, ceux-cy ont obligé les Turcs à se renfermer dans leur chateau.

A Idra, Spezzies et Ipsarà, il y a une grande activité dans les arsenaux pour mettre en bon état la flotte destinée à attaquer celle des Ottomans.

En Morée, à la suite d'une délibération des chefs des isles et de la peninsule, cinq personnages, parmi lesquels on remarque Ipsilanti, ont eu la mission de gouverner l'Archipel. Quatre-vingt-quinze autres ont été nommés à différentes fonctions.

Le frère primé d'Ipsilanti, nommé Nicolò, est arrivé en Morée. // [fol. 80r°][a] On dit qu'avant de s'y rendre, il eût une entrevue avec le St Père à Rome, qui l'accueillit ainsi que sa suite avec beaucoup de bienveillance et leur fournit

[a] Par inadvertance sans doute, le chancelier ne s'est pas rendu compte que les folios 80r°-81v° faisaient partie de ce document, et il les a enregistrés séparément. C'est pour cette raison que la numérotation des folios de ce document n'est pas suivie.

[i] Cette note indique que ce document était joint, comme Annexe 1, à la dépêche N° 32 de l'expéditeur.

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 74r°-75v° και 80r°-81v°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Συνημμένο (1) στο υπ' αριθ. 32[1]

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

Από 24 Φεβρουαρίου έως 8 Μαρτίου [1822]

Η άλωση της Κορίνθου είναι βέβαιη. Οι Τούρκοι την παρέδωσαν με συνθηκολόγηση.[2] Ο κύριος όρος της συνθηκολόγησης ήταν η αναγνώριση εκ μέρους των Ελλήνων των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων των Τούρκων και πως οι Τούρκοι θα κατέβαλαν στην ελληνική κυβέρνηση τον ίδιο φόρο που κατέβαλαν οι Έλληνες στην Πύλη.

Την επαύριο της εισόδου τους, οι Έλληνες λησμόνησαν τις δεσμεύσεις τους και λαφυραγώγησαν αδιακρίτως όλους τους Τούρκους.

Στις 21 Φεβρουαρίου είδαμε να περνά από την Τήνο μια υδραίικη γολέτα, με κυβερνήτη τον ναύαρχο Ταμπιόνι[3] πηγαίνοντας προς Δαρδανέλια για αναγνώριση των κινήσεων του τουρκικού στόλου.

Στην Κάρυστο έλαβε χώρα μια μάχη μεταξύ εξεγερμένων και Τούρκων. Οι πρώτοι έχασαν εκατό πενήντα άνδρες, ανάμεσά τους ο γιος του μπέη της Μάνης.[4] Αν και οι Έλληνες μειονέκτησαν, υποχρέωσαν τους Τούρκους να ξανακλειστούν στο φρούριο.

Σε Ύδρα, Σπέτσες και Ψαρά μεγάλη δραστηριότητα στους ταρσανάδες για τη βελτίωση του στόλου που προορίζεται να επιτεθεί στον οθωμανικό.

Στον Μοριά, ως συνέχεια μιας διαβούλευσης μεταξύ των αρχηγών των νησιών και των αρχηγών της χερσονήσου, η κυβέρνηση του Αιγαίου ανατέθηκε σε πέντε πρόσωπα, μεταξύ των οποίων αναγνωρίζουμε τον Υψηλάντη.[5] Ενενήντα πέντε άλλα πρόσωπα διορίστηκαν σε άλλες διοικητικές θέσεις.

Ο μεγάλος αδελφός του Υψηλάντη, Νικόλαος,[6] έφθασε στον Μοριά. Λέγεται πως πριν φθάσει είχε μια συνάντηση με τον Άγιο Πατέρα στη Ρώμη,

tout le nécessaire. On ajoute même que sur la demande d'Ipsilanti, le Pape lui promit aide et protection.

On dit que Coraï, de Paris, mécontent des désordres qui règnent parmi les Grecs, de leur incapacité et du peu de succès qu'ils ont obtenu jusqu'aujourd'hui, leur a adressé des exhortations très fortes et leur a conseillé de recourir aux Puissances Européennes pour avoir quelque secours d'elles. Qu'en conséquence, le Sénat, en Morée, avait destiné:

Un archimandrite, ecclésiastique de beaucoup de mérite, avec deux séculiers de distinction pour aller à Pise rejoindre le cy devant evêque de Valachie, et se présenter au St Père à Rome.

Trois envoyés pour aller rejoindre Coraï et se présenter au Roi de France.

// [fol. 80v^o^][a] Trois pour aller à Vienne, les deux pour Madrid. On en destinait aussi pour St Petersbourg.

La mission de ces envoyés est de demander secours, aide et protection à toutes ces puissances.

Il est arrivé à Tine un archimandrite à la tête de cent-soixante-dix Grecs destinés pour Caristo. Les exactions de ce chef ont été nombreuses. Un prêtre, du rit grec, domicilié au village de Tarabado, avait été accusé auprès de cet archimandrite comme un homme qui gardait auprès de lui de fortes sommes d'argent. Le prêtre, prévenu de cette accusation, se réfugia chez l'evêque catholique. L'archimandrite insista avec des menaces pour qu'on lui remit le papas grec. L'agent consulaire de France, instruit de l'incident, se rendit sur les lieux et parvint par sa fermeté à faire maintenir intact le droit d'azyle de l'hotel episcopal.

// [fol. 81r^o^][a] Le même agent consulaire fut obligé de voler au secours d'un autre village, nommé Gardicani, habité par des catholiques, où cet archimandrite, à son passage, avait intimé l'ordre positif au curé du village de se faire donner toutes les armes de ses paroissiens. Enfin, cette bande s'embarqua au port Palerme pour sa destination après avoir commis beaucoup de vols sur son passage.

Un jeune Mahométan renfermé dans une maison grecque parvint à se refugier dans l'agence consulaire de France. Les réclamants, voyant l'impossibilité de r'avoir cet individu, exigèrent un reçu de la part de l'agence consulaire.

La flotte combinée des Grecs se trouve toute préparée et est même sortie à la rencontre de l'escadre ottomane qui s'est rendue en Morée. Deux batimens de transport de cette dernière, l'un chargé de chevaux, // [fol. 81v^o^][a] et l'autre de provisions, sont tombés au pouvoir des Grecs.

[a] Par inadvertance sans doute, le chancelier ne s'est pas rendu compte que les folios 80r^o^-81v^o^ faisaient partie de ce document, et il les a enregistrés séparément. C'est pour cette raison que la numérotation des folios de ce document n'est pas suivie.

που υποδέχτηκε αυτόν και την ακολουθία του με μεγάλη ευμένεια και του παρείχε τα αναγκαία.[7] Λέγεται επιπλέον ότι μετά από αίτημα του Υψηλάντη, ο Πάπας του υποσχέθηκε βοήθεια και προστασία.

Λέγεται ότι ο Κοραής από το Παρίσι,[8] δυσαρεστημένος από τις διχόνοιες που επικρατούν μεταξύ των Ελλήνων, από την αδυναμία τους και από τις λίγες επιτυχίες που είχαν μέχρι σήμερα, τους απηύθυνε ισχυρές παραινέσεις και τους συμβούλεψε να προστρέξουν στις Ευρωπαϊκές Δυνάμεις για να επιτύχουν κάποια ενίσχυση εκ μέρους τους. Κατά συνέπεια η Γερουσία στον Μοριά αποφάσισε:

Ένας αρχιμανδρίτης, εκκλησιαστικός μεγάλου κύρους, και δυο εξέχοντες λαϊκοί να μεταβούν στην Πίζα, όπου θα συναντηθούν με τον πρώην επίσκοπο Βλαχίας και θα παρουσιαστούν στον Άγιο Πατέρα στη Ρώμη.[9]

Τρεις απεσταλμένοι να ενωθούν με τον Κοραή και να παρουσιαστούν στον Βασιλέα της Γαλλίας.

Τρεις να πάνε στη Βιέννη, δύο στη Μαδρίτη· προόριζαν άλλον ένα για την Αγία Πετρούπολη.

Αποστολή των παραπάνω είναι να ζητήσουν ενίσχυση, βοήθεια και προστασία απ' όλες αυτές τις Δυνάμεις.

Έφθασε στην Τήνο ένας αρχιμανδρίτης επικεφαλής εκατόν εβδομήντα Ελλήνων με προορισμό την Κάρυστο.[10] Αυτός ο επικεφαλής απαίτησε πολλές εισφορές. Ένας ιερέας του ελληνικού δόγματος, κάτοικος του χωριού Ταραμπάδος,[11] κατηγορήθηκε ότι κατακρατούσε σπίτι του μεγάλα χρηματικά ποσά. Μαθαίνοντας την κατηγορία, ο ιερέας κατέφυγε στον καθολικό αρχιεπίσκοπο. Ο αρχιμανδρίτης επέμεινε, απειλώντας, να του αποδοθεί ο Έλληνας παπάς. Ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας, μαθαίνοντας το επεισόδιο, μετέβη επιτόπου και κατάφερε με την αποφασιστικότητά του να διατηρηθεί ανέπαφο το δικαίωμα ασύλου του επισκοπικού μεγάρου.

Ο ίδιος προξενικός πράκτορας υποχρεώθηκε να σπεύσει προς βοήθεια του χωριού Γαρδικάνι,[12] χωριό Καθολικών, όπου κατά το πέρασμά του ο παραπάνω αρχιμανδρίτης είχε επιδώσει στον εφημέριο τη διαταγή να συγκεντρώσει όλα τα όπλα των ενοριτών. Εντέλει η συμμορία επιβιβάστηκε στο λιμάνι του Πανόρμου[13] για τον προορισμό της, έχοντας διαπράξει πολλές κλοπές απ' όπου πέρασε.

Ένας νεαρός Μωαμεθανός, έγκλειστος σε ένα ελληνικό σπίτι, κατάφερε να καταφύγει στο γαλλικό προξενείο.[14] Αυτοί που τον διεκδικούσαν, μπροστά στην αδυναμία τους να τον πάρουν, ζήτησαν μια απόδειξη από το προξενείο.

Ο ενωμένος ελληνικός στόλος βρίσκεται πανέτοιμος, και μάλιστα βγήκε να συναντήσει την τουρκική ναυτική μοίρα που κατέπλευσε στον Μοριά. Δυο

Quatre mille Turcs ont été débarqués à Coron et à Modon, mais on prétend que les Grecs les ont exterminés.

Il y a une grande anarchie parmi les Grecs de l'isle d'Andros. Beaucoup se sont entretués.

Le capitaine Costandi, Idriote, qui se trouve au service du Capitan Pacha, avait envoyé des lettres à un parti qui s'était formé à Idra en faveur des Turcs. Ces lettres furent interceptées. Le capitaine Costandi écrivait qu'à l'apparition de l'escadre turque devant Idra, ses partisans devaient s'emparer des canons des batteries, les enclouer et faire diversion dans l'isle pour faciliter la descente des Turcs. Le porteur de cette lettre a été noyé, les partisans du cap(itain)e Costandi ont été exilés sur différens points, et sa famille envoyée à l'isle de Syra.

Tous les villages grecs de l'isle de Tine se sont engagés // [fol. 75r°] solennellement par écrit à se defendre et à mourir plutôt que de se rendre aux Turcs dans la supposition que l'escadre ottomane veuille opérer un débarquement sur cette isle.

Les troupes grecques passées à Caristo sont retournées à Tine. La plus grande partie est malade. Beaucoup sont morts de froid, et plusieurs ont été faits prisonniers par les Turcs.

La flotte ottomane est passée par Epacte pour embarquer des troupes de Romélie et les transporter en Morée.

Après la soumission de Monte Santo, les Turcs y firent leur entrée. Malgré les promesses d'amnistie, les églises et les monastères furent dépouillés, et une grande partie de la population massacrée.

On sait positivement que ce n'est pas quatre mille hommes que les Turcs ont débarqué à Coron (et) Modon, mais un nombre bien inférieur.

Les Grecs ont intercepté une lettre que la Porte adressait à Magnat Bey et à Assimaci en Morée. Le contenu de cette // [fol. 75v°] lettre a appris qu'il existait depuis quelque tems une conspiration qui tendait à faire tomber au pouvoir des Turcs Ipsilanti, Colocotroni, Negroponte, Caradgià et autres chefs; que Magnat Bey, pour prix de ce service, devait être nommé par la Porte Prince de la Morée, si elle rentrait sous domination ottomane. Cette lettre a été envoyée à Idra.

Pour copie conforme

[signé] David

μεταγωγικά σκάφη της, φορτωμένα το ένα με άλογα, το άλλο με εφόδια, περιήλθαν στα χέρια των Ελλήνων.

Τέσσερεις χιλιάδες Τούρκοι αποβιβάστηκαν στη Μεθώνη και την Κορώνη, αλλά υποστηρίζεται ότι οι Έλληνες τους εξόντωσαν.

Επικρατεί μεγάλη αναρχία μεταξύ των Ελλήνων του νησιού της Άνδρου.[15] Πολλοί αλληλοσκοτώθηκαν.

Ο Ύδραίος καπετάν Κωνσταντής, που είναι στην υπηρεσία του καπουδάν πασά, είχε στείλει γράμμα σε μια υδραίικη φατρία, γράφοντας υπέρ των Τούρκων.[16] Το γράμμα πιάστηκε. Ο καπετάν Κωνσταντής έγραφε ότι μόλις θα εμφανιζόταν η τουρκική ναυτική μοίρα μπροστά στην Ύδρα, οι φατριαστές θα 'πρεπε για να διευκολύνουν την τουρκική απόβαση, να καταλάβουν τα κανόνια, να τα αχρηστεύσουν και να κάνουν έναν αντιπερισπασμό στο εσωτερικό του νησιού. Ο γραμματοκομιστής απαγχονίστηκε, οι οπαδοί του καπετάν Κωνσταντή εξορίστηκαν σε διάφορα μέρη και η οικογένειά του στάλθηκε στη Σύρο.

Όλα τα ελληνικά χωριά του νησιού της Τήνου ορκίστηκαν, επίσημα και με χαρτί, να πολεμήσουν και να πεθάνουν παρά να παραδοθούν, στην περίπτωση που η ναυτική οθωμανική μοίρα θα αποβιβαζόταν στο νησί.

Το ελληνικό στρατιωτικό σώμα που είχε διεκπεραιωθεί στην Κάρυστο επέστρεψε στην Τήνο.[17] Οι περισσότεροι είναι άρρωστοι από το ψύχος και πολλοί αιχμαλωτίστηκαν.

Ο οθωμανικός στόλος πέρασε από τη Ναύπακτο για να επιβιβάσει στρατεύματα από τη Ρούμελη και να τα διεκπεραιώσει στον Μοριά.

Μετά την υποταγή του Αγίου Όρους, μπήκαν οι Τούρκοι. Παρά τις υποσχέσεις για αμνηστία, τα μοναστήρια και οι εκκλησίες λαφυραγωγήθηκαν κι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού σφαγιάστηκε.

Γνωρίζουμε θετικά ότι οι Τούρκοι δεν αποβίβασαν τέσσερεις χιλιάδες άνδρες στη Μεθώνη και την Κορώνη, αλλά πολύ λιγότερους.

Οι Έλληνες έπιασαν ένα γράμμα που έστελνε η Πύλη στον μπέη της Μάνης και στον Ασημάκη στον Μοριά.[18] Το περιεχόμενο αποκάλυψε ότι υπήρχε εδώ και καιρό μια συνωμοσία με σκοπό να παραδώσει στους Τούρκους τον Υψηλάντη, τον Κολοκοτρώνη, τον Νεγρεπόντε,[19] τον Καρατζά[20] και άλλους αρχηγούς. Σε αντάλλαγμα, ο μπέης θα διοριζόταν από την Πύλη ηγεμόνας του Μοριά, όταν η περιοχή θα περνούσε στην οθωμανική κυριαρχία. Το γράμμα στάλθηκε στην Ύδρα.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

4

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 82v°-83r°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE TINE

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

28 mars [1822]

Tous les armemens grecs se sont retirés chacun chez soi. Ils sont là pour savoir la décision que prendra la Russie. Si elle est pour la guerre, ils sont résolus d'y rester et de braver les efforts des Ottomans. Si elle est pour la paix, ils s'enfuiront avec leurs biens en Europe ou reclameront la protection de France.

29 mars [1822]

Il est arrivé un manifeste du gouvernement grec de Candie qui déclare que tout batiment qui porte les personnes et les effets turcs doit être arrêté et le chargement confisqué.

Les Turcs de la Canée (et) Retemnos sont constamment battus par les Grecs. Ceux-ci avaient coupé les eaux de la Canée pour // [fol. 83r°] huit jours, et l'ont ensuite fait revenir dans la ville.

Les troupes débarquées en Morée par la flotte ottomane ont brulé plusieurs villages. Cette flotte a pris la route d'Alexandrie pour aller, dit-on, prendre des troupes et le fils de Mehemed Ali Pacha, nommé Pacha de Morée.

Cent Candiotes grecs, prêts à s'embarquer, le 26, sur un batiment cassiote pour leur pays, ont commis une violence atroce envers l'evêque de Tine. Ils l'ont trainé de force sur le batiment pour le mener avec eux ou l'obliger de payer des sommes d'argent. Les habitans de l'isle indignés ont pris les armes, ont arrêté le capitaine qui se trouvait à terre avec une partie de son monde,

4

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 82v°-83r°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

28 Μαρτίου [1822]

Τα ελληνικά πολεμικά πλοία αποσύρθηκαν στα λιμάνιά τους. Αναμένουν τις αποφάσεις της Ρωσίας. Αν επιλέξει πόλεμο, είναι αποφασισμένα να παραμείνουν και να προκαλούν τον οθωμανικό στόλο. Αν επιλέξει ειρήνη, θα διαφύγουν με τα υπάρχοντά τους στην Ευρώπη ή θα ζητήσουν την προστασία της Γαλλίας.

29 Μαρτίου [1822]

Έφθασε μια προκήρυξη της Ελληνικής Διοίκησης Κρήτης που διακηρύσσει ότι κάθε σκάφος, που μεταφέρει Τούρκους και τουρκικές περιουσίες, πρέπει να συλλαμβάνεται και το φορτίο του να κατάσχεται.

Οι Τούρκοι των Χανίων και του Ρεθύμνου χάνουν σταθερά από τους Έλληνες. Είχαν κόψει οκτώ μέρες το νερό στα Χανιά και στη συνέχεια το ξανάφησαν.[1]

Τα στρατεύματα που είχε αποβιβάσει ο οθωμανικός στόλος στον Μοριά έκαψαν αρκετά χωριά. Ο στόλος έβαλε ρότα προς Αλεξάνδρεια για να επιβιβάσει, καθώς λέγεται, τα στρατεύματα και τον γιο του Μεχμέτ Αλή πασά, που διορίστηκε πασάς του Μοριά.

Εκατό Έλληνες Κρητικοί, έτοιμοι προς αναχώρηση με ένα κασιώτικο σκάφος για τα μέρη τους, στις 26 του μήνα, διέπραξαν μια ειδεχθή ενέργεια εις βάρος του Έλληνα επισκόπου της Τήνου. Τον έσυραν βίαια προς το πλοίο για να τον πάρουν μαζί τους, αν δεν πλήρωνε. Οι κάτοικοι του νησιού, έξω φρενών, πήραν τα όπλα, συνέλαβαν τον καπετάνιο του πλοίου που βρισκόταν

et sont ainsi parvenus à reprendre leur evêque après avoir pourtant payé une exaction de deux cents piastres.

Le Général en chef des Grecs de Candie se nomme Michel Comneno Affendules.

Pour copie conforme

[signé] David

στην ξηρά με κάποιους από τους ανθρώπους του, και κατάφεραν ν' ανακτήσουν τον επίσκοπό τους, πληρώνοντας ωστόσο μια αυθαίρετη επιβάρυνση διακοσίων πιάστρων.

Ο αρχιστράτηγος των Ελλήνων στην Κρήτη ονομάζεται Μιχαήλ Κομνηνός Αφεντούλης.[2]

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

5

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 84r°.
Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE TINE

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

23 avril [1822]

Le 21 du courant, les divisions hydriote et spezziote étaient prêtes à sortir, la première de quarante voiles et la seconde de trente, pour aller combattre l'escadre ottomane. Les Ipsaristes n'ont pas voulu sortir de leur port.

Les principaux Grecs de Tine partent de l'isle pour aller se mettre, en d'autres pays, à l'abri des événemens. Il arrive toujours des Chiotes fugitifs.

26 id(em)

Il est arrivé à Tine un exprès grec avec des depêches adressées au premier batiment de guerre français. Il est reparti pour la recherche d'un de ceux-ci.

Pour extrait conforme

[signé] David

5

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 84r°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

23 Απριλίου [1822]

Στις 21 του μήνα, οι υδραίικες και σπετσιώτικες ναυτικές μοίρες ήταν έτοιμες να βγουν για να πολεμήσουν την οθωμανική μοίρα, η πρώτη με σαράντα πανιά, η δεύτερη με τριάντα. Οι Ψαριανοί δεν θέλησαν να βγουν από το λιμάνι τους.

Οι σημαντικότεροι Έλληνες της Τήνου φεύγουν από το νησί σε άλλους τόπους, για ν' αναζητήσουν καταφύγιο μακριά από τα γεγονότα. Καταφθάνουν διαρκώς Χιώτες πρόσφυγες.

26 του ίδιου μήνα

Έφτασε στην Τήνο έκτακτος Έλληνας ταχυδρόμος με επιστολές για το πρώτο γαλλικό πολεμικό σκάφος που θα συναντούσε. Ξανάφυγε για ν' αναζητήσει κάποιο απ' αυτά.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

6

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 101v°.
Extrait non signé.

BULLETIN DE TINE

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

14 juin [1822]

Cinq individus envoyés par le gouvernement de Corinthe, sous la denomination d'Organisateurs, sont arrivés dans cette isle pour exiger la concurrence de cent mille piastres, imposition taxée à l'isle de Tine.

Le gouverneur de l'isle de Tine est pareillement arrivé.

Ces Organisateurs ont adressé des circulaires à tous les agens de toutes les nations européennes pour leur communiquer l'acte émané du gouvernement de Corinthe qui constitue les côtes maritimes occupées par les Turcs en état de blocus, ainsi que les nouvelles loix (et) constitutions de la Grèce.[i]

24 id(em)

La nouvelle de l'explosion du vaisseau Amiral turc et la reddition de la forteresse d'Athènes par les Turcs ayant été confirmée, toute l'isle a célébré ces deux avantages des Grecs par de grandes réjouissances au bruit de l'artillerie et au son des cloches des eglises.

[i] Il s'agit sans doute de mêmes lettres circulaires que le gouvernement provisoire de la Grèce a envoyées aussi au vice-consul de France à Athènes (voir plus bas unité VIII. Lettres circulaires du gouvernement provisoire de la Grèce : doc. 1 et 2).

6

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 101v°.
Απόσπασμα χωρίς υπογραφή.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

14 Ιουνίου [1822]

Κατέφθασαν σήμερα πέντε απεσταλμένοι της κυβέρνησης της Κορίνθου, με τίτλο αρμοστή, που έφθασαν εδώ για ν' απαιτήσουν μέχρι εκατό χιλιάδες πιάστρα·[1] είναι ο φόρος που έχει υπολογιστεί για την Τήνο.

Έφθασε επίσης ο κυβερνήτης της Τήνου.

Αυτοί οι αρμοστές απηύθυναν εγκυκλίους[2] προς όλα τα ευρωπαϊκά προξενεία, κοινοποιώντάς τους διάταγμα της κυβέρνησης της Κορίνθου, το οποίο οροθετεί την ακτογραμμή που βρίσκεται υπό την κατοχή των Τούρκων και διατάζει τον αποκλεισμό της· επίσης ελληνικούς νόμους και συντάγματα της Ελλάδας.

24 του ίδιου μήνα

Επιβεβαιώθηκαν τα νέα της πυρπόλησης της τουρκικής ναυαρχίδας[3] και η παράδοση της Ακρόπολης των Αθηνών[4] από τους Τούρκους· όλο το νησί γιόρτασε αυτές τις δυο νίκες των Ελλήνων, μες τη γενική χαρά, με κανονιοβολισμούς και καμπανοκρουσίες.

IV.

BULLETINS DE NOUVELLES DE NAXOS

IV.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΑΞΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 66r°-67r°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

2e Annexe au N° 32[i]

BULLETIN DE NAXIE

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

8 janvier [1822]

Le 14 decembre de l'année écoulée, le vice consul de Russie, Raftopoulo, se déclara ouvertement partisan de l'insurrection.

Le 15, il fit ôter de sa chancellerie les armes impériales.

Et le 16, il arbora le pavillon de la liberté dans une place publique de l'isle. Depuis lors, il commença à faire des recrues pour la Morée en invitant par des affiches publiques les Grecs de Naxie à s'enrôler.

// [fol. 66v°] *Du 26 janvier [1822]*

Les catholiques à Naxie vivent dans la plus grande inquiétude. Ils ont su positivement que les Grecs de l'isle sont décidés à se défendre contre les Turcs si leur escadre se présentait; qu'ils devront alors s'emparer du château où sont tous les catholiques, les empêcher de sortir pour les massacrer si les forces ottomanes parviennent à les subjuguer. Les Grecs ne voudront pas dans ce cas laisser survivre les catholiques, persuadés qu'ils jouiraient après eux de leurs biens et de toute l'isle.

Pour mieux exécuter ce projet, ils ont invité tous les Grecs de Paros et de Miconi à se rendre à Naxie et à grossir leur nombre.

Un certain Michel Marcopoliti, récemment de retour de la Morée, a fait aux Latins de l'isle des propositions de coalition avec les insurgés. Il se dit chargé de cette mission par le Sénat de Morée. Les catholiques lui représentèrent qu'étant // [fol. 67r°] sous la protection française et ayant un ordre précis

[i] Cette note indique que ce document était joint, comme Annexe 2, à la dépêche N° 32 de l'expéditeur.

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 66r°-67r°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Συνημμένο (2) στο υπ'αριθ. 32[1]

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΝΑΞΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

8 Ιανουαρίου [1822]

Στις 14 Δεκεμβρίου του περασμένου έτους, ο υποπρόξενος της Ρωσίας, Ραυτόπουλος,[2] δήλωσε ανοικτά οπαδός της εξέγερσης.

Στις 15, αφαίρεσε από τα γραφεία τους αυτοκρατορικούς θυρεούς.

Στις 16, σήκωσε τη σημαία της Ελευθερίας σε μια πλατεία του νησιού. Από τότε στρατολογεί νεοσύλλεκτους για τον Μοριά, καλώντας με τοιχοκολλήσεις τους Έλληνες της Νάξου να καταταχθούν.

Της 26ης Ιανουαρίου [1822]

Οι Καθολικοί της Νάξου ζουν σε μεγάλη αναστάτωση. Γνωρίζουν θετικά πως οι Έλληνες του νησιού είναι αποφασισμένοι να υπερασπισθούν τον εαυτό τους εναντίον των Τούρκων, όταν εμφανιστεί ο στόλος τους· και τότε οι Έλληνες θα καταλάβουν το κάστρο, όπου βρίσκονται οι Καθολικοί, θα τους εμποδίσουν να βγούνε και θα τους σφάξουν, επειδή αν οι Έλληνες υποδουλωθούν, δεν θα ήθελαν να επιτρέψουν στους Καθολικούς να επιβιώσουν και να οικειοποιηθούν όλες τις περιουσίες του νησιού.

Για αρτιότερη εκτέλεση του σχεδίου, προσκάλεσαν τους Έλληνες της Πάρου και της Μυκόνου να έρθουν στη Νάξο και να ενισχύσουν τη δύναμή τους.

Ένας κάποιος Μιχάλης Μαρκοπολίτης,[3] που πρόσφατα επέστρεψε από τον Μοριά, έκανε στους Λατίνους πρόταση συμμαχίας με τους εξεγερμένους. Λέει πως είναι επιφορτισμένος με αυτή την αποστολή από τη Γερουσία του Μοριά. Οι Καθολικοί τού εξήγησαν πως καθώς βρίσκονται υπό γαλλική προστασία

24. Άποψη της Νάξου. Χαλκογραφία, [1800], 32,4 x 42,6 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Marie-Gabriel-Florent-Auguste, comte de Choiseul-Gouffier. Χαράκτης: Decquevauvillier. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

24. Vue de la ville de Naxia. Gravure sur cuivre, [1800], 32,4 x 42,6 cm., d'après un dessin de Marie-Gabriel-Florent-Auguste, comte de Choiseul-Gouffier. Graveur: Decquevauvillier. AGE – Collection de gravures.

HABITANS DE L'ILE DE NAXIA.

DAMES DE L'ILE DE TINE.

25. Κάτοικοι της Νάξου. Κυρίες της Τήνου. Λιθογραφία, χ.χ., 46,3 x 33,2 εκ. Χαράκτης: J. Goubaud. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

25. Habitans de l'île de Naxia. Dames de l'île de Tine. Lithographie, sans date, 46,3 x 33,2 cm. Graveur: J. Goubaud. AGE – Collection de gravures.

de maintenir dans ces circonstances une exacte neutralité, ils ne pouvaient acquiescer à une telle proposition. Marcopoliti, peu satisfait de cette réponse, repliqua que cet ordre, donné dans un tems d'anarchie, ne pouvait plus avoir lieu ; que le nouveau gouvernement grec était organisé. Les Latins, toujours fermes dans leurs premiers principes, lui proposèrent d'écrire relativement à cet objet au consul G(énéra)l de France à Smyrne, lui faisant entrevoir qu'on ne se soumettrait qu'à sa décision.

Le 25 du courant, le vice consul russe, Raftopoulo, est parti pour la Morée avec sa troupe recrutée à Naxie.

Pour copie conforme

[signé] David

και έχουν διαταγή να τηρήσουν αυστηρή ουδετερότητα κατά τις παρούσες συνθήκες, δεν μπορούσαν να συγκατανεύσουν σε μια τέτοια πρόταση. Ο Μαρκοπολίτης, δυσαρεστημένος απ' αυτή την απάντηση, αποκρίθηκε λέγοντας πως τέτοια διαταγή, που εκδόθηκε σε καιρό αναρχίας, δεν μπορούσε πλέον να ισχύει· πως τώρα υπάρχει νέα οργανωμένη ελληνική κυβέρνηση. Οι Λατίνοι πάντα σταθεροί στην αρχική τους θέση, του πρότειναν να γράψει σχετικά στον γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη, κάνοντας τον Μαρκοπολίτη να καταλάβει ότι θα υπάκουαν μόνο στην απόφαση του προξένου.

Στις 25 του μήνα, ο Ρώσος υποπρόξενος, Ραυτόπουλος, αναχώρησε για τον Μοριά με το σώμα ενόπλων που στρατολόγησε στη Νάξο.

Γνήσιο αντίγραφο

[Υπογραφή] Νταβίντ

V.

BULLETINS DE NOUVELLES DE SYROS

V.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΡΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 72r°-73r°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

3e Annexe au N° 32[i]

BULLETIN DE SYRA

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

Du 5 fevrier [1822]

Les bateaux forbans commencent à infester les eaux de Syra, Serfo[ii] et Siffante[iii]. Au bogas de ces deux dernières isles, une triate[iv] et une barque, dite trecandine, ont dépouillé un bateau allant de Syra à Milo.

Un trabacle autrichien, venant de Constantinople, chargé de diverses marchandises, a été retenu un jour à Miconi où l'on a mis le capitaine aux fers pour lui voler sa cargaison.

Le 2, deux armemens grecs, mouillés au sud de Syra, ont débarqué une partie // [fol. 72v°] de leurs équipages. Ils ont enlevé beaucoup de bétail, enfoncé des maisons qu'ils ont pillées, et devasté les champs. Ils ont ensuite trouvé le même trabacle autrichien, mouillé près d'eux, qu'ils ont assailli et depouillé. Le 2, à midi, ces pirates ont mis sous voile faisant route à l'est.

Les catholiques de Syra, las des vexations continuelles des Grecs, de leurs rapines et de leurs violences, avaient projeté un soulèvement contre les insurgés de l'isle, et voulaient user de représailles sur tous les bateaux grecs qui se trouvaient dans le port, comme aussi pour se rembourser des dommages que les Grecs leur ont fait essuyer. Mais l'agent consulaire de France, d'accord avec l'autorité locale, les en ont détournés, les flattant qu'un jour la France leur ferait rendre tout.

[i] Cette note indique que ce document était joint, comme Annexe 3, à la dépêche N° 32 de l'expéditeur.

[ii] Il s'agit de l'île de Seriphos.

[iii] Il s'agit de l'île de Siphnos.

[iv] Il se réfère sans doute au mot tratta (voir Glossaire de termes marins).

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 72r°-73r°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

Συνημμένο (3) στο υπ' αριθ. 32[1]

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΡΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του Προξενικού πράκτορα

5 Φεβρουαρίου [1822]

Κουρσάρικα πλοία έχουν αρχίσει να δρουν στα νερά της Σύρου, της Σερίφου[2] και της Σίφνου.[3] Στο μπουγάζι ανάμεσα σ' αυτά τα δυο τελευταία νησιά, μια τράτα κι ένα μικρό σκάφος, ένα τρεχαντήρι, λεηλάτησαν ένα πλοίο που πήγαινε από τη Σύρο στη Μήλο.

Ένα αυστριακό τραμπάκουλο που ερχόταν από Κωνσταντινούπολη, φορτωμένο με διάφορα εμπορεύματα, κρατήθηκε για μια μέρα στη Μύκονο, όπου κρατούσαν σιδεροδέσμιο τον καπετάνιο για να του κλέψουν την πραμάτεια.

Στις 2 [Φεβρουαρίου], δυο οπλισμένα ελληνικά πλοία, αγκυροβολημένα νότια της Σύρου, αποβίβασαν ένα μέρος του πληρώματός τους. Άρπαξαν πολλά ζώα, μπήκαν σε σπίτια, που λαφυραγώγησαν, και κατέστρεψαν αγρούς. Βρήκαν στη συνέχεια το παραπάνω αυστριακό τραμπάκουλο, αγκυροβολημένο κοντά τους, του επιτέθηκαν και το λαφυραγώγησαν. Στις 2 [Φεβρουαρίου], το μεσημέρι, οι πειρατές σήκωσαν πανιά και κατευθύνθηκαν ανατολικά.

Οι Καθολικοί της Σύρου, αποκαμωμένοι από τις διαρκείς ενοχλήσεις των Ελλήνων, από τις αρπαγές τους και τη βία τους, είχαν κατά νου να ξεσηκωθούν εναντίον των εξεγερμένων του νησιού, να προβούν σε αντίποινα πάνω σ' όλα τα ελληνικά καράβια που βρισκόντουσαν στο λιμάνι, και να αποζημιωθούν επιπλέον για όλες τις ζημίες που υπέστησαν από τους Έλληνες. Αλλά ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας, σε συμφωνία με τις τοπικές Αρχές, τους απέτρεψε, καθησυχάζοντάς τους με την ιδέα ότι μια μέρα η Γαλλία θα τους επέστρεφε τα πάντα.

Du 7 mars [1822]

Le 27 du mois passé, un batiment grec venant de la côte de Morée aborda à Syra. Il avait à bord six esclaves turcs dont une femme, un garçon de // [fol. 73r°] treize ans et quatre petites créatures tous captifs de Corinthe. Ces infortunés, prêts à recevoir la mort par la main de leur maitre qui ne savait qu'en faire, furent achetés par l'agent consulaire de France, M(onsieur) Natale Vuccino, pour la somme de trois cens piastres. La communauté catholique a fourni cette somme.

Pour copie conforme

[signé] David

Της 7ης Μαρτίου [1822]

Στις 27 του περασμένου μήνα, ένα ελληνικό καράβι προερχόμενο από τις ακτές του Μοριά έδεσε στη Σύρο. Είχε μαζί του έξι τούρκους σκλάβους, μια γυναίκα, ένα αγόρι δεκατριών ετών και τέσσερα πλασματάκια, όλοι αιχμάλωτοι από την Κόρινθο. Αυτοί οι δυστυχισμένοι, έτοιμοι να δεχθούν τον θάνατο από τα χέρια του αφέντη τους, που δεν ήξερε τι να τους κάνει, αγοράστηκαν από τον προξενικό πράκτορα της Γαλλίας, κύριο Νατάλε Βουτσίνο,[4] αντί του ποσού των τριακοσίων πιάστρων. Το ποσό διατέθηκε από τη Λατινική Κοινότητα.

Γνήσιο αντίγραφο

[Υπογραφή] Νταβίντ

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 101r°.
Extrait non signé.

BULLETIN DE SYRA

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire jusqu'au 16 juin

1er juin [1822]

Un navire marchand portant pavillon anglais, provenant de Constantinople, a annoncé que la Porte ne veut plus reconnaitre le pavillon sarde.

9 id(em)

La gabarre du Roi, L'Active, a mouillé dans le port de Syra. Elle en est repartie le même jour pour retourner le 12. Le 13, le gouvernement local fit une invitation au commandant de Reverseaux et à son Etat-major pour assister au Té Déum qu'il fesait chanter en reconnaissance de la protection que le Roi de France accorde aux catholiques de Syra. Après cette cérémonie religieuse, le commandant et son Etat-major se rendirent à un village où le banquet était préparé et où le peuple fesait retentir l'air des cris de Vive le Roi, au son d'une nombreuse décharge de mousqueterie. Le soir même, L'Active se mit à la voile emportant quelques Turcs refugiés à Syra.

N. B. Elle en remit 17 au Capitan Pacha peu de jours avant sa catastrophe. Il donna un sabre au cap(itai)ne de Reverseaux pour lui témoigner sa gratitude.

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 101r°.
Ανυπόγραφο απόσπασμα.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΡΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα για τα γεγονότα έως την 16η Ιουνίου

1η Ιουνίου [1822]

Ένα εμπορικό πλοίο με αγγλική σημαία, προερχόμενο από Κωνσταντινούπολη, ανακοίνωσε ότι η Πύλη δεν αναγνωρίζει πλέον τη σημαία της Σαρδηνίας.[1]

9 του ίδιου μήνα

Η βασιλική γκάμπαρα ***Λ'Ακτίβ*** αγκυροβόλησε στο λιμάνι της Σύρου. Αναχώρησε εκ νέου την ίδια μέρα για να επιστρέψει στις 12. Στις 13 η τοπική διοίκηση απηύθυνε μια πρόσκληση στον κυβερνήτη ντε Ρεβερσό και στο επιτελείο του, να παρευρεθούν σε μια δοξαστική λειτουργία για την προστασία που παρέχει ο Βασιλέας της Γαλλίας στους Καθολικούς της Σύρου. Μετά τη λειτουργία, ο κυβερνήτης και το επιτελείο του μετέβησαν σ' ένα χωριό, όπου είχε προετοιμαστεί συμπόσιο και κατά το οποίο ο λαός αναφωνούσε «Ζήτω ο Βασιλέας» υπό τους ήχους πολλών πυροβολισμών. Το ίδιο βράδυ το ***Λ'Ακτίβ*** αναχώρησε παίρνοντας μαζί του μερικούς Τούρκους που είχαν καταφύγει στη Σύρο.

Σημ. Το ***Λ'Ακτίβ*** επέστρεψε δεκαεπτά αιχμαλώτους στον καπουδάν πασά, λίγες μέρες πριν την καταστροφή του. Αυτός σε ένδειξη ευγνωμοσύνης δώρισε μια σπάθη στον πλοίαρχο ντε Ρεβερσό.

VI.

BULLETINS DE NOUVELLES DE CHIO

VI.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 82r°.
Extrait non signé.

BULLETIN DE CHIO

Extrait de la correspondance du vice consul

3 avril [1822]

Le chateau est toujours occupé par les Turcs. Les Grecs continuent le siège et ont endommagé en plusieurs endroits la forteresse. On calcule la perte des Turcs, depuis le commencement du siège, de sept à huit cens hommes, et celle des Grecs d'une centaine. Presque tous les canoniers turcs ont péri par les fusillades bien dirigées qui pleuvent sur eux des maisons et minarets qui avoisinent la citadelle.

Le Chateau de bronze ou Grand fanal est presque tout en ruine. Les Grecs comptent l'emporter de vive force pour en prendre les gros canons et s'en servir contre la forteresse.

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 82r°.
Ανυπόγραφο απόσπασμα.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του υποπροξένου

3 Απριλίου [1822]

Το κάστρο παραμένει κατειλημμένο από τους Τούρκους.[1] Οι Έλληνες εξακολουθούν να το πολιορκούν και έχουν προκαλέσει βλάβες σε πολλά σημεία του. Οι τουρκικές απώλειες, από την έναρξη της πολιορκίας, υπολογίζονται σε επτακόσιους με οκτακόσιους νεκρούς, οι απώλειες των Ελλήνων σε καμιά εκατοστή. Σχεδόν όλοι οι Τούρκοι πυροβολητές χάθηκαν από τις εύστοχες βολές τουφεκιών, που έπεφταν πάνω τους σα βροχή από τα σπίτια και τους μιναρέδες που γειτνιάζουν με το κάστρο.

Το Χάλκινο Κάστρο ή Μεγάλος Φάρος,[2] έχει σχεδόν ολοκληρωτικά ερειπωθεί. Οι Έλληνες έχουν κατά νου να το αλώσουν για ν' αποσπάσουν τα κανόνια και να τα χρησιμοποιήσουν εναντίον του κάστρου.

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 86r°-v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE SCIO

Extrait de la correspondance de Mr de Bourville[i]

Du 16 mai 1822

Le 15, vers les 3 heures, le Capitan Pacha est rentré dans la rade de Scio avec plus de bâtimens qu'il n'en avait à sa sortie.

Du 19 mai [1822]

Le 18, le vice consul de Scio reçut la visite de Stephano de Scyra, premier drogman du Capitan Pacha. Il lui confirma la fuite précipitée des insurgés devant l'armée ottomane. Il assura que celle d'Egypte était vraiment composée de 100 voiles et destinée pour Candie. L'Amiral et le Pacha Vaïd[ii] avaient reçu des ordres pour faire cesser les exécutions et l'esclavage. Depuis trois jours, en effet, l'on n'avait exécuté qu'un couple d'individus. Il y avait toujours quelques assassinats partiels. Sur la défense du // [fol. 86v°] Capitan Pacha de l'extraction des esclaves en Natolie, les troupes de cette province s'étaient presque révoltées et avaient manifesté l'intention de les mettre tous en pièces s'ils ne pouvaient les emmener. Cet Amiral, pour sauver la vie à tant d'innocens, a été obligé de tolerer l'extraction.

Le 20 mai [1822]

La corvette L'Active avait passé à Scio. Elle avait été à bord du Capitan Pacha qui lui avait confirmé les bonnes nouvelles[iii], en faveur des rayas refugiés sous le pavillon européen, qu'elle apportait de Constantinople, et qui lui avait dit que son Souverain était fort en colère du peu de cas que l'on fesait à Scio de ses ordres.

Pour extrait conforme

[signé] David

[i] Il s'agit de Charles-Hyacinthe-Sauveur Vattier de Bourville qui était vice-consul de France à Chio

[ii] Il s'agit d'*Emin Vahit Paşa*.

[iii] Dans le manuscrit, après le mot *nouvelles*, il y a un astérisque qui renvoie à la fin du document où est notée l'addition : *en faveur des rayas refugiés sous le pavillon européen*.

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 86r°-v°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του κυρίου ντε Μπουρβίλ[1]

Της 16ης Μαΐου 1822

Στις 15 του μήνα, κατά τις τρεις η ώρα, ο καπουδάν πασάς[2] μπήκε στο λιμάνι της Χίου με περισσότερα πλοία απ' όσα είχε όταν έβγαινε.

Της 19ης Μαΐου [1822]

Στις 18, ο υποπρόξενος Χίου δέχτηκε την επίσκεψη του Στέφανου από τη Σκύρο, πρώτου δραγουμάνου του καπουδάν πασά. Αυτός του επιβεβαίωσε την άτακτη υποχώρηση των εξεγερμένων μπροστά στον οθωμανικό στρατό. Επιβεβαίωσε ότι ο αιγυπτιακός στόλος απαρτιζόταν πράγματι από 100 καράβια και κατευθυνόταν προς την Κρήτη. Ο ναύαρχος και ο Βαχίτ πασάς[3] είχαν διαταγές να σταματήσουν τις εκτελέσεις και τους ανδραποδισμούς. Πράγματι, εδώ και τρεις μέρες δεν είχαν εκτελέσει παρά δυο άτομα. Υπήρχαν όμως πάντα σποραδικοί φόνοι. Τα στρατεύματα της Ανατολίας είχαν σχεδόν επαναστατήσει εναντίον της διαταγής του καπουδάν πασά να μην μεταφέρονται δούλοι σ' αυτήν την επαρχία, και είχαν δείξει την πρόθεσή τους να τους πετσοκόψουν σε περίπτωση που δε θα μπορούσαν να τους μεταφέρουν. Ο ναύαρχος, για να σώσει τόσους αθώους, υποχρεώθηκε να υποχωρήσει.

20 Μαΐου [1822]

Η κορβέτα *Λ'Ακτίβ* είχε περάσει από τη Χίο. Ο πλοίαρχός της ανέβηκε στο σκάφος του καπουδάν πασά, που του επιβεβαίωσε τα καλά νέα για τους ραγιάδες που είχαν τεθεί υπό την προστασία των Ευρωπαίων· νέα που έφερνε από Κωνσταντινούπολη. Του είπε πως ο ηγεμόνας του ήταν εξοργισμένος που στη Χίο δεν σέβονταν και πολύ τις διαταγές του.

Ακριβές απόσπασμα
[Υπογραφή] Νταβίντ

26. Κήπος στη Χίο. Λιθογραφία, χ.χ., 34 x 47 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Lemonnier. Χαράκτης: Chalcographie Royale de J. Goubaud. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

26. Jardin de l'île de Scio. Lithographie, sans date, 34 x 47 cm., d'après un dessin de Lemonnier. Graveur: Chalcographie Royale de J. Goubaud. AGE – Collection de gravures.

27. Η πολιορκία του φρουρίου της Χίου είχε αρχίσει.
Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1η έκδοση: 1884, βασισμένη σε σχέδιο του Léon Benett. Χαράκτης: ανώνυμος. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος).

27. Le siège de la citadelle de Scio était commencé.
Gravure sur bois, 1ère édition: 1884, d'après un dessin de Léon Benett.
Graveur: anonyme. Musée de la gravure Hambis (Chypre).

Le siège de la citadelle de Scio était commencé. (Page 107.)

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 89r°-90v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE SCIO

Extrait des lettres écrites par le vice consul de Scio au consul g(énéra)l de Smyrne

22 mai [1822]

C'est après demain la fin du terme accordé par le Pacha. Le tartare n'arrive pas. Je suis dans les plus cruelles transes pour les cinq otages catholiques dont deux sont déjà mourans. La gabarre L'Active est partie hier à 5 heures.

23 id(em)

Le Capitan Pacha se prépare à mettre à la voile. L'on dit que ses vigies lui ont annoncé la nouvelle apparition de la flotte grecque, forte de soixante voiles, du côté de Mételin. Le retard du tartare m'inquiète beaucoup. C'est demain la fin du terme. Je tremble pour les otages catholiques.

L'on m'assure que depuis cinq jours, il n'y a plus d'exécutions, que les villageois du Mastic, hommes (et) femmes, viennent en ville (et) vaguent tranquillement à leurs affaires.

// [fol. 89v°] *24 mai [1822]*

Ce matin en me rendant à bord du Capitan Pacha, j'y ai trouvé sept embarcations anglaises d'une frégate arrivée hier au soir, d'une corvette (et) un transport dont les Etats-majors étaient en audience. Ils venaient demander satisfaction de quelqu(e) insulte faite au pavillon anglais. Je crois que ces batimens seront chargés de porter quelques Turcs et des munitions de guerre à la Canée.

25 id(em)

Le Capitan Pacha n'est pas sorti le 23 comme on s'y attendait. Il s'est contenté

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 89r°-90v°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ

Απόσπασμα από τις επιστολές του υποπροξένου της Χίου στον γενικό πρόξενο της Σμύρνης

22 Μαΐου [1822]

Μεθαύριο εκπνέει η διορία που έχει παραχωρήσει ο πασάς. Ο ταχυδρόμος δεν έρχεται. Βρίσκομαι στη χειρότερη δυνατή αγωνία για τους πέντε Καθολικούς ομήρους, και δυο ανάμεσά τους είναι στα τελευταία τους. Η γάμπαρα *Λ'Ακτίβ* έφυγε χθες στις 5 η ώρα.

23 του ίδιου μήνα

Ο καπουδάν πασάς ετοιμάζεται να σηκώσει πανιά. Λέγεται πως οι φρουρές τού ανακοίνωσαν την επανεμφάνιση του ελληνικού στόλου, με δύναμη εξήντα ιστίων, από την πλευρά της Μυτιλήνης. Η καθυστέρηση του ταχυδρόμου μ' ανησυχεί πολύ. Αύριο λήγει η διορία. Τρέμω για τους Καθολικούς ομήρους.

Με διαβεβαιώνουν πως εδώ και πέντε μέρες δεν γίνονται πλέον εκτελέσεις,[1] και πως οι χωρικοί από τα Μαστιχοχώρια,[2] άνδρες και γυναίκες, έρχονται στην πόλη και συνεχίζουν κανονικά τις ασχολίες τους.

24 Μαΐου [1822]

Σήμερα το πρωί πηγαίνοντας στο σκάφος του καπουδάν πασά, είδα επτά αγγλικές λέμβους μιας φρεγάτας, που κατέπλευσε χθες βράδυ, μιας κορβέτας και ενός οπλιταγωγού, που τα επιτελεία τους βρίσκονταν σε ακρόαση στον καπουδάν πασά. Ήρθαν να ζητήσουν αποζημίωση για κάποια προσβολή που είχε γίνει στην αγγλική σημαία. Πιστεύω ότι θ' ανατεθεί σ' αυτά τα σκάφη να μεταφέρουν Τούρκους και πολεμοφόδια στα Χανιά.

25 του ίδιου μήνα

Ο καπουδάν πασάς δεν βγήκε στις 23 όπως αναμενόταν. Περιορίστηκε να

d'envoyer dehors une division de douze voiles qui, après avoir croisé sur les Spalmadors[i], a été rappellée hier.

On assure que les insurgés, bien munis de troupes et de brulots, méditent une nouvelle descente sur l'isle.

Les Samiens, dit-on, se préparent à aller attaquer Syra. La frégate (et) une corvette anglaise les surveille[nt].

La corvette anglaise La Medina a reçu à son bord, pour les transporter à Malte sans nolis, 22 malheureux persécutés.

// [fol. 90r°] Le tartare tant désiré ne parait pas.

Au moment de fermer cette lettre, un Candiote, arrivant de Stancho, assure y avoir laissé la flotte egyptienne, forte de 114 voiles, et suivie de huit fortes frégates, que Mehemet Ali Pacha aurait achetées d'une puissance étrangère.

26 mai [1822]

Le Pacha a fait marcher, ce matin, beaucoup de troupes du coté du nord de l'isle. On prétend qu'elles doivent y attendre la flotte ottomane qui devra les débarquer à Ipsara.

Ce matin à 5 heures, L'Amaranthe a mouillé dans cette rade. Nous avons été voir le Pacha avec le commandant, M(onsieur) Rigaud. La lettre, que lui a remise notre officier de Marine, lue, je me suis hasardé à lui demander les deux, des cinq otages catholiques, qui étaient malades. Il me les a accordés sous la condition que j'ai dû souscrire de les lui rendre à sa demande, morts ou vifs, parce qu'il n'avait pas encore reçu d'ordres à leur égard.

// [fol. 90v°] *29 mai [1822]*

L'Amaranthe est de retour à Smyrne. Elle y a amené M(onsieur) Digeon qui n'y doit passer que quelques jours (et) qui doit retourner à Chio, selon la promesse qu'il en a faite à M(onsieur) de Bourville. Le commandant de la goelette, M(onsieur) le lieutenant de vaisseau Rigaud, a eu une assez longue conversation avec le Capitan Pacha qui lui a montré une carte d'Ipsara et la position des batteries élevées sur différens points de cette isle. Il lui a dit qu'il n'attendrait que la flotte d'Egypte pour sortir avec elle (et) attaquer les Grecs.

Pour extrait conforme

[signé] David

[i] *Spalmadors*, en grec *Σπαλμαδώροι*. Il s'agit des îles Oinousses (ou Inousses) qui se trouvent au nord-est de l'île de Chio.

βγάλει μια μοίρα δώδεκα ιστίων, που αφού περιπόλησε προς τους Σπαλμαδώρους,[3] ανακλήθηκε χθες.

Βεβαιώνεται ότι οι εξεγερμένοι, καλά ενισχυμένοι σε άνδρες και πυρπολικά, έχουν σκοπό να επιδράμουν ξανά στο νησί.

Λέγεται πως οι Σαμιώτες ετοιμάζονται να επιτεθούν στη Σύρο. Η αγγλική φρεγάτα και η αγγλική κορβέτα τούς παρακολουθούν.

Η αγγλική κορβέτα ***Μεντίνα***[4] επιβίβασε, για να μεταφέρει στη Μάλτα χωρίς καταβολή ναύλου, 22 δυστυχείς κατατρεγμένους.

Ο τόσο αναμενόμενος ταχυδρόμος δεν φαίνεται.

Την ώρα που κλείνει αυτό το γράμμα, ένας Κρητικός που ήρθε από την Κω, βεβαιώνει πως ήταν εκεί ο αιγυπτιακός στόλος με δύναμη 114 ιστίων, ακολουθούμενος από οκτώ ισχυρές φρεγάτες που έχει αγοράσει ο Μεχμέτ Αλή πασάς από μια ξένη Δύναμη.

26 Μαΐου [1822]

Σήμερα το πρωί, ο πασάς διέταξε αρκετές στρατιωτικές δυνάμεις να βαδίσουν προς τη βόρεια πλευρά του νησιού. Λένε ότι πρέπει να περιμένουν εκεί τον στόλο που θα τις μεταφέρει στα Ψαρά.

Σήμερα την 5η πρωινή, το ***Λ'Αμαράντ,***[5] αγκυροβόλησε στον κόλπο. Με τον κυβερνήτη κύριο Ριγκό[6] πήγαμε να δούμε τον πασά. Αφού διαβάστηκε η επιστολή που του μετέφερε ο αξιωματικός του ναυτικού μας, τόλμησα να του ζητήσω τους δυο από τους πέντε Καθολικούς ομήρους που ήταν άρρωστοι. Μου τους παραχώρησε υπό τον όρο ότι θα δήλωνα εγγράφως πως θα τους επέστρεφα ζωντανούς ή νεκρούς, μόλις θα τους ζητούσε, επειδή τους έδινε χωρίς να έχει ακόμα λάβει σχετικές διαταγές.

29 Μαΐου [1822]

Το ***Λ'Αμαράντ*** επέστρεψε στη Σμύρνη. Είχε μεταφέρει τον κύριο Ντιζεόν,[7] που έχει να περάσει μερικές μέρες εκεί, και να επιστρέψει στη Χίο, κατά πως έχει υποσχεθεί στον κύριο ντε Μπουρβίλ. Ο κυβερνήτης της γολέτας, υποπλοίαρχος Ριγκό, συνομίλησε για πολύ με τον καπουδάν πασά, που του έδειξε έναν χάρτη των Ψαρών με τις θέσεις των πυροβόλων που έχουν στηθεί σε διάφορα σημεία του νησιού. Του είπε ότι θα περίμενε τον αιγυπτιακό στόλο για να βγει μαζί του και να επιτεθεί στους Έλληνες.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

4

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 92r°-93v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE CHIO

Extrait de la correspondance du vice-consul

28 mai [1822]

Vaïd Pacha m'a remis hier deux des cinq catholiques otages mais il garda les trois autres sous le prétexte qu'il n'a pas encore reçu des ordres nécessaires pour la délivrance des cinq que Son Excellence et vous m'assurez qu'il doit avoir reçu. Il a exigé de moi un billet de responsabilité pour ces deux individus grièvement malades. Est-ce là une rémission conforme aux ordres qu'il doit avoir reçu? Et comment ajouter foi à la parole d'un pareil homme?

Je me flatte, sans pourtant rien assurer, que le Pacha, d'après la réception qu'il m'a faite hier, // [fol. 92v°] ne se rendra pas récalcitrant contre l'extraction des catholiques qui voudront sortir d'un pays chercher asyle et passer ailleurs. Que lui importe le lieu puisqu'ils ne cessent pas d'être rayas et de payer le karach ici ou là? Mais je le repete qui peut se fier à lui?

31 mai [1822]

Le pays parait jouir d'un peu de tranquillité. Serait-ce l'effet des firmans très forts que l'on assure que le Pacha a reçus et dont je n'ai pas encore pu réussir à être informé?

7 heures du soir
J'ai la satisfaction, M(onsieur), de vous annoncer que les cinq otages catholiques se trouvent réunis en ce moment sous le pavillon de S(a) M(a-

4

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 92r°-93v°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του υποπροξένου

28 Μαΐου [1822]

Ο Βαχίτ πασάς μου παρέδωσε χθες δύο από τους πέντε Καθολικούς ομήρους[1] αλλά κράτησε τους άλλους τρεις με το πρόσχημα ότι δεν έχει ακόμα λάβει τις απαραίτητες διαταγές για την απελευθέρωση και των πέντε· διαταγές που τόσο η Αυτού Εξοχότητα όσο και εσείς με διαβεβαιώνετε ότι θα έπρεπε να έχει λάβει. Απαίτησε εκ μέρους μου ν' αναλάβω γραπτώς την ευθύνη γι' αυτά τα δύο, σοβαρώς νοσούντα, άτομα. Μου τους παρέδωσε. Σύμφωνα, άραγε, με τις διαταγές που είχε λάβει; Και πώς να πιστέψει κανείς τον λόγο ενός τέτοιου ανθρώπου;

Σεμνύνομαι, αλλά δεν θα προσθέσω τίποτα περισσότερο, ότι μετά τη χθεσινή μου επίσκεψη ο πασάς δεν θα εναντιωθεί στην αναχώρηση των Καθολικών που θα ήθελαν να μεταφερθούν και ν' αναζητήσουν άσυλο σε άλλες περιοχές. Τι τον νοιάζει άλλωστε σε ποια περιοχή, αφού δεν παύουν να είναι ραγιάδες και να πληρώνουν χαράτσι, όπου κι αν πάνε. Αλλά, το επαναλαμβάνω, ποιος μπορεί να του έχει εμπιστοσύνη;

31 Μαΐου [1822]

Ο τόπος μοιάζει ν' απολαμβάνει λίγη ησυχία. Είναι, άραγε, το αποτέλεσμα των αυστηρών διαταγών που βεβαιώνεται ότι ήρθαν για τον πασά, και για τις οποίες δεν μπόρεσα ακόμα να ενημερωθώ;

7η βραδυνή

Έχω, Κύριε, την ικανοποίηση να σας ανακοινώσω ότι οι πέντε Καθολικοί όμηροι βρίσκονται αυτή τη στιγμή συγκεντρωμένοι κάτω από τη σημαία της

jesté). Ayant eu avis que l'un des trois était en danger de mort, je l'ai fait demander au Pacha pour le soigner. Il me les a tous envoyés sans même me demander aucun récépissé. Ils ne manqueront de rien chez moi. Mon premier soin sera de leur faire // [fol. 93r°] oublier leur disgrâce. Que le nom de Dieu soit béni!

1er juin [1822]

Attirés sur la terasse par plusieurs coups de canon dans la partie du nord, nous jugeames qu'ils provenaient d'un engagement entre les vedetes de la flotte ottomane et quelques batimens insurgés. Le feu se prolongea bientôt tout le long des Spalmadors. Du centre de la ligne se detacha un batiment, vent du nord venant en poupe sur la flotte. Nous nous assurâmes que c'était un brulot qui avait mal calculé sa mèche puisqu'à moitié chemin il s'enflamma tout à coup (et) sauta à minuit. La canonade a duré toute la nuit (et) jusqu'au lever du soleil par intervalles. Nous avons vu les Grecs qui étaient entre Spalmadors (et) Metelin filer au nord, toutes voiles dehors.

Il est 6 heures du matin, ils ne paraissent plus.

2 juin [1822]

Le Capitan Pacha vient de rentrer en rade. J'ignore encore le succès de sa sortie. Sa flotte parait augmentée de quelques batimens.

// [fol. 93v°] La nouvelle du jour est que Vaïd Pacha doit passer au mansoup de Magnésie; que jusqu'à l'arrivée d'Abdulla Pacha, prédecesseur du Grand Amiral, et de son fils Ahmet Bey en qualité de Musselim, le gouvernement du pays doit être dirigé par les agas indigènes. Nous n'avons pas à nous plaindre d'une pareille mesure, qui parait promettre plus de tranquillité au pays. Elez agà reste chargé de la police militaire. Cette nouvelle donne beaucoup d'espérance à nos refugiés dont je suis las. J'attends avec impatience le moment où je pourrai les renvoyer sans danger pour leur vie pour m'en débarasser.

Αυτού Μεγαλειότητας. Έχοντας ειδοποιηθεί ότι ο ένας από τους τρεις βρισκόταν σε θανάσιμο κίνδυνο, τον ζήτησα από τον πασά για να τον φροντίσω. Μου τους έστειλε όλους, χωρίς καν ν' απαιτήσει κάποια απόδειξη παραλαβής. Δεν θα στερηθούν τίποτα στην κατοικία μου. Και πρώτη μου φροντίδα θα είναι να λησμονήσουν τη δυστυχία τους. Ευλογημένο το όνομα του Κυρίου!

1η Ιουνίου [1822]

Πολλοί κανονιοβολισμοί από τον Βορρά μας έκαναν να βγούμε στον εξώστη· θεωρήσαμε ότι προέρχονταν από μια σύγκρουση μεταξύ αναγνωριστικών λέμβων του οθωμανικού και μερικών σκαφών του στόλου των εξεγερμένων. Η ανταλλαγή πυρών επεκτάθηκε σύντομα κατά μήκος των Σπαλμαδώρων. Από το κέντρο της παράταξης των ελληνικών πλοίων, ξεχώρισε ένα σκάφος, με βόρειο άνεμο στην πρύμνη, και κατευθύνθηκε προς τον οθωμανικό στόλο. Βεβαιωθήκαμε πως επρόκειτο για πυρπολικό που είχαν λάθος υπολογίσει το φυτίλι του, καθώς στη μέση της διαδρομής πήρε ξαφνικά φωτιά κι ανατινάχθηκε τα μεσάνυχτα. Οι κανονιοβολισμοί κράτησαν με διακοπές όλη νύκτα, μέχρι την ανατολή του ήλιου. Είδαμε Έλληνες, που βρισκόντουσαν μεταξύ Σπαλμαδώρων και Μυτιλήνης, να φεύγουν προς Βορρά, με σηκωμένα όλα τα πανιά.

6η πρωινή. Δεν φαίνονται πλέον.

2 Ιουνίου [1822]

Ο Καπουδάν πασάς μόλις επέστρεψε στο αγκυροβόλιο. Δεν γνωρίζω αν η έξοδός του είχε επιτυχία. Ο στόλος του μοιάζει να έχει αυξηθεί κατά μερικά σκάφη.

Το νέο της ημέρας είναι ότι ο Βαχίτ πασάς πρέπει να μετακινηθεί στην διοίκηση της Μαγνησίας·[2] ότι μέχρι την άφιξη του Αμπτουλά πασά,[3] προκατόχου του αρχιναυάρχου, και μέχρι την άφιξη, με την ιδιότητα του μουσελίμη, του γιου του, του Αχμέτ μπέη,[4] η τοπική κυβέρνηση θα ασκείται από τους ντόπιους αγάδες. Δεν έχουμε κανένα παράπονο απ' αυτά τα μέτρα· μοιάζουν να υπόσχονται περισσότερη ησυχία για τον τόπο. Ο Ελέζ αγάς παραμένει υπεύθυνος για τη στρατονομία. Το νέο ανακουφίζει όσους έχουν καταφύγει σ' εμένα και οι οποίοι μ' έχουν κουράσει. Περιμένω με ανυπομονησία τη στιγμή που θα μπορέσω να τους απομακρύνω, χωρίς να κινδυνεύει η ζωή τους, για να απαλλαγώ.

4 juin [1822]

M(onsieur) Roboly vient m'offrir, de la part de M(onsieur) le command(ant) de la frégate anglaise Le Cambrian, de prendre à son bord et conduire à Smyrne les familles catholiques qui voudraient y passer et quelques grecques refugiées chez moi. Les passagers sont environ vingt.

Il y a eu hier une rixe entre Turcs chassés de Smyrne et des gens de la flotte qui a couté la vie à une (vingtain)e de musulmans et à une (cinquantain)e d'esclaves grecques. Elle n'a pas eu d'autre suite.

Vaïd Pacha, à Chesmé pour exil, est de mauvais augure. Abdi Pacha lui a succédé. La tranquillité du pays se soutient.

Pour extrait conforme

[signé] David

4 Ιουνίου [1822]

Ο κύριος Ρομπολί[5] μόλις μου μετέφερε, εκ μέρους του κυβερνήτη της αγγλικής φρεγάτας ***Κάμπριαν***, την προσφορά να μεταφέρει τις οικογένειες των Καθολικών που θα ήθελαν μετακινηθούν και να τις πάει στη Σμύρνη, καθώς και μερικές οικογένειες Ελλήνων που έχουν καταφύγει στην κατοικία μου. Οι επιβάτες είναι περί τους είκοσι.

Χθες συνέβη μια συμπλοκή μεταξύ Τούρκων, διωγμένων από τη Σμύρνη, και πληρωμάτων του στόλου· κόστισε τη ζωή σε μια εικοσαριά Μουσουλμάνους και σε μια πενηνταριά Ελληνίδες σκλάβες. Δεν υπήρξε συνέχεια.

Ο Βαχίτ πασάς στον Τσεσμέ·[6] εξόριστος. Κακός οιωνός. Τον διαδέχτηκε ο Αμπτί πασάς.[7] Η ησυχία του τόπου παραμένει.

Πιστό αντίγραφο

[Υπογραφή] Νταβίντ

5

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 103r°-v°.
Extrait non signé.

BULLETIN DE CHIO

Extrait de la correspondance de M(onsieur) de Bourville

Le 9 juin [1822]

La tranquillité parait se raffermir de jour en jour depuis que Abdi[i] Pacha a pris les notes du gouvernement. Il a donné les ordres les plus severes pour la purification, le decombrement et la propreté des rives pour que les bleds, encore sur pied, fussent coupés, moitié pour les moissonneurs, moitié pour le château, pour qu'on ne tirât plus aucune arme à feu dans les rues et les maisons. Ce dernier est encore un peu éludé. Je vais lui faire aujourd'hui ma première visite. Je lui parlerai sur ce point et lui présenterai deux balles dont l'une m'a passé à 4 doigts de la figure dans ma salle le 6 au soir, et la seconde a blessé, hier au soir sur le haut de mon escalier, Mr Dracopoli, frère de notre défunt evêque.

// [fol. 103v°] A midi je suis retourné chez Abdi Pacha. J'ai été parfaitement content de l'accueil qu'il m'a fait sur ce que je lui ai dit des balles tirées sur le consulat dont je lui ai montré deux que je conserve. Il a donné de suite ordre à un de ses premiers officiers de venir, l'après diné chez moi, s'assurer d'où les coups pouvaient venir et aller ensuite avec mon premier janissaire dans tous les conaks environans pour empêcher toute recidive.

3 heures après midi
A l'apparition d'une frégate turque, venant du nord et faisant divers signaux, la flotte ottomane a spontaném(en)t mis à la voile. Que fera-t-ici ? Nous verrons.

[i] Il s'agit de Deli Abdullah Pacha, ex-Capitan Pacha, nommé gouverneur de Chio.

5

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 103r°-v°.
Το απόσμασμα είναι ανυπόγραφο.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του κυρίου ντε Μπουρβίλ

9 Ιουνίου [1822]

Η ησυχία ενισχύεται μέρα με τη μέρα από τότε που ο Αμπντί πασάς ενημερώθηκε για την κατάσταση. Έδωσε τις πιο αυστηρές διαταγές για τον καθαρισμό και την απομάκρυνση των συντριμιών· για την καθαριότητα του τόπου ώστε να θεριστούν τα σιτηρά που είναι ακόμα πάνω στα στάχυα, και μισά να πάνε στους θεριστές, μισά στο φρούριο· για να σταματήσουν οι πυροβολισμοί στους δρόμους και τα σπίτια. Διαταγή η τελευταία, που δεν την υπακούουν και πολύ. Σήμερα θα του κάνω την πρώτη μου επίσκεψη. Θα του μιλήσω σχετικά με τους πυροβολισμούς και θα του δείξω δυο βλήματα· το ένα πέρασε τέσσερα δάκτυλα από το πρόσωπό μου, στην αίθουσά μου, στις 6 του μηνός το βράδυ, το άλλο πλήγωσε χθες βράδυ, στο κεφαλόσκαλο της κατοικίας μου, τον κύριο Δρακόπολι, αδελφό του μακαρίτη του επισκόπου μας.[1]

Το μεσημέρι επέστρεψα από την επίσκεψη στον Αμπντί πασά. Έμεινα απολύτως ευχαριστημένος από την υποδοχή του, όταν του μίλησα για τα βλήματα που έπεσαν στο προξενείο· του έδειξα δυο που είχα κρατήσει. Διέταξε αμέσως έναν από τους πρώτους αξιωματικούς του να έρθει το απόγευμα στην κατοικία μου και να ερευνήσει από πού προέρχονταν οι βολές και να πάει, εν συνεχεία, με τον επικεφαλής γενίτσαρό μου, στα γύρω κονάκια για ν' αποτρέψει κάθε επανάληψη.

3 το απόγευμα
Μόλις εμφανίστηκε μια τουρκική φρεγάτα προερχόμενη από τον Βορρά και εκπέμποντας διάφορα σήματα, ο οθωμανικός στόλος σήκωσε αμέσως πανιά. Τι θα κάμει εδώ; Θα το δούμε.

6

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 121r°-122v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE CHIO

Le 29 octobre 1822

Il est arrivé dernièrement dans ce port un bâtiment autrichien venant de Candie où il a laissé une partie de la flotte turque qui, s'étant ravitaillée à la Souda, devait mettre à la voile le lendemain du départ de ce navire. Le capitaine prétend que, malgré la présence de l'armée ottomane, les affaires des Turcs vont très mal en Candie. Toutes les places fortes et chateaux sont étroitement bloqués par les Grecs victorieux.

Quelques Turcs de Chio assurent que la flotte ottomane a passé hier dans la nuit, en dehors de cette isle, faisant route vers le nord. Il paraît donc que le Capitan Pacha aurait reçu l'ordre de rentrer aux Dardanelles. Les Grecs n'attendent, dit-on, que ce moment pour faire une descente sur cette isle. Ils y descendront, assure-t-on, la vengeance dans le cœur. Aussi la garnison turque redoute beaucoup leur apparition. Elle ne se sent pas assez forte pour se défendre avantageusement. Youssouf Pacha[i] attend chaque jour des renforts.

Le 2 novembre [1822]

Il s'est répandu ces jours-cy quelques bruits alarmans dans le pays, et par suite de ces bruits, répandus peut-être par la malveillance, une terreur panique s'est emparée des esprits de quelques crédules ottomans. On prétend qu'il est émané du Senat d'Hydra un décret qui donne aux Ipsariotes, s'ils peuvent la conquerir, l'isle de Chio. Cette donation singulière // [fol. 121v°] est motivée, 1° sur ce que les Ipsariotes ne pouvant trouver sur leur isle des moyens de subsistance suffisans, ils doivent aller en chercher ailleurs les armes à la main, 2° sur ce que l'isle de Chio étant la terre la plus voisine de leur rocher, ils ont

[i] Il s'agit du gouverneur de Chios.

6

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 121r°-122v°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ

29 Οκτωβρίου 1822

Κατέπλευσε πρόσφατα στο λιμάνι ένα αυστριακό πλοίο προερχόμενο από Κρήτη, όπου παρέμενε ένα μέρος του τουρκικού στόλου και που μετά από ανεφοδιασμό του στη Σούδα θ' αναχωρούσε μια μέρα αργότερα από το αυστριακό πλοίο. Ο πλοίαρχος υποστηρίζει ότι παρά την παρουσία του οθωμανικού στρατού, τα πράγματα των Τούρκων στην Κρήτη πάνε πολύ άσχημα.[1] Όλες οι τειχισμένες πόλεις και τα φρούρια είναι στενά αποκλεισμένα από τους νικηφόρους Έλληνες.

Μερικοί Τούρκοι της Χίου υποστηρίζουν ότι ο οθωμανικός στόλος πέρασε χθες τη νύκτα έξω από το νησί, πηγαίνοντας προς Βορρά. Φαίνεται, άρα, πως ο καπουδάν πασάς[2] έλαβε τη διαταγή να επιστρέψει στα Δαρδανέλια. Οι Έλληνες, δεν περίμεναν, καθώς λέγεται, παρά αυτή την ευκαιρία για ν' αποβιβαστούν. Θα το κάνουν, βεβαιώνεται, με την εκδίκηση στο μυαλό τους. Η τουρκική φρουρά φοβάται την εμφάνισή τους. Δεν αισθάνεται αρκετά ισχυρή για να αντισταθεί επιτυχώς. Ο Γιουσούφ πασάς αναμένει ημέρα με την ημέρα ενισχύσεις.[3]

2 Νοεμβρίου [1822]

Διαδόθηκαν στον τόπο αυτές τις μέρες μερικές ανησυχητικές φήμες, ίσως από κακοήθεια, με αποτέλεσμα ένα φόβο πανικού, που κατέλαβε τα πνεύματα ορισμένων εύπιστων Τούρκων. Φημολογείται ότι η Γερουσία της Ύδρας[4] φήφισε ένα διάταγμα που δίνει τη Χίο στους Ψαριανούς, αν μπορέσουν να την κυριέψουν. Τα κίνητρα αυτής της μοναδικής δωρεάς είναι: 1°: Καθώς οι Ψαριανοί δεν μπορούν να αντλήσουν από το νησί τους τα απαραίτητα για την επιβίωσή, πρέπει να τ' αναζητήσουν απ' αλλού με τα όπλα στα χέρια. 2°: Καθώς η νήσος Χίος είναι η πλησιέστερη στη βραχώδη νήσο τους, έχουν το

droit de la posséder, et d'en être, dit le Décret, régalés, si toutefois pourtant ils peuvent en faire la conquête. Malgré l'invraisemblance de ces bruits, les Turcs craignent que, séduits par l'échange avantageux qui leur est offert, les Ipsariotes ne viennent opérer dans quelque tems une descente sur cette isle. Ces craintes sont, je crois, chimériques. Le Sénat d'Hydra, j'en suis persuadé, n'a jamais fait aux Ipsariotes, comme on l'assure, cette donation de l'isle de Chio, et les Ipsariotes de leur coté ne pensent pas sans doute à l'effrayante émigration dont on parle.

Le 6 novembre [1822]

Le Pacha vient de me faire dire par mon 1er drogman que la flotte ottomane se trouvait dans ce moment à Bokiza Alassi, en dehors des Dardanelles, où elle attendait les ordres de Sa Hautesse, et qu'une corvette turque qui, après avoir souffert de fortes avaries, s'était réfugiée dans le port de Tchesmé, vis-à-vis cette isle, devait aller rallier le Capitan Pacha au premier vent de sud.

M(onsieur) Navoni ayant eu occasion de parler du triste état où nous avions trouvé cette isle, Yousouf Pacha lui exprima toute son indignation contre ceux qui avaient ainsi détruit et saccagé ce beau pays. J'aurais voulu, dit-il avec vivacité, que le feu avec lequel ils ont embrasé cette malheureuse ville fut retombé sur la tête coupable des incendiaires. Il ajouta qu'il // [fol. 122r°] tâcherait, autant que possible, de réparer les désastres passés ; qu'il avait déjà pris à cet effet plusieurs mesures favorables.

En effet ce sage gouverneur a fait rentrer toutes les troupes répandues sur la surface de l'isle. Il n'a laissé que quelques postes sur les points les plus importans, et un ou deux surveillans avec un aga dans chaque village de l'intérieur. Tous les Chiotes qui reviennent dans leur patrie sont, assure-t-on, accueillis avec bienveillance et empressement dans les campagnes. Du moment de leur arrivée, ils rentrent dans leurs possessions qu'ils ont l'autorisation d'exploiter à leur profit pour plus de la valeur des deux tiers. Le surplus des récoltes est le seul tribut qu'ils payent au miri.

Les différentes populations des villages ont nommé leurs Yerondas et sont ainsi administrées par des chefs de leur choix.

Le 10 novembre [1822]

Une corvette turque est arrivée à Tchesmé le 2 du courant. Elle avait été chassée de Tenedos, où elle se trouvait avec toute l'escadre mouillée entre

δικαίωμα να την κατέχουν, κατά το διάταγμα, και να ανταμειφθούν μ' αυτή· εάν ωστόσο μπορέσουν να την κατακτήσουν. Παρά το απίστευτο της φήμης, οι Τούρκοι φοβούνται μη και οι Ψαριανοί, με το δέλεαρ αυτής της ανταλλαγής, επιδράμουν στο νησί. Θεωρώ αυτούς τους φόβους ανυπόστατους. Η Γερουσία της Ύδρας, είμαι πεπεισμένος, ουδέποτε έκανε, όπως λέγεται, αυτή τη δωρεά της Χίου στους Ψαριανούς, και οι Ψαριανοί από την πλευρά τους ούτε που σκέφτονται αυτήν την απειλητική μετακίνηση για την οποία γίνεται λόγος.

6 Νοεμβρίου [1822]

Ο πασάς μόλις μου μετέφερε μέσω του πρώτου τη τάξει δραγουμάνου μου, ότι ο οθωμανικός στόλος βρισκόταν προς το παρόν στο Μποκιζά Αλασσί,[5] έξω από τα Δαρδανέλια, περιμένοντας τις διαταγές της Υψηλότητάς του· ότι μια τουρκική κορβέτα, αφού υπέστη κάποιες αβαρίες, κατέφυγε στο λιμάνι του Τσεσμέ, απέναντι από τη Χίο, και όφειλε να ενωθεί με τον καπουδάν πασά μόλις θα φυσούσε νότιος άνεμος.

Ο κύριος Ναβονί[6] βρήκε την ευκαιρία να αναφερθεί στην αξιοθρήνητη κατάσταση στην οποία βρήκαμε το νησί· ο Γιουσούφ πασάς του εξέφρασε τη δυσαρέσκειά του εναντίον εκείνων που κατέστρεψαν και λεηλάτησαν αυτή την ωραία χώρα. Θα ήθελα, είπε σε έντονο τόνο, να δω τη φωτιά να καίει αυτούς τους ενόχους που έκαψαν τη δύσμοιρη πόλη. Πρόσθεσε πως θα έκανε ό,τι μπορούσε για να αποκαταστήσει τις περασμένες καταστροφές· πως ήδη είχε πάρει πολλά θετικά μέτρα σχετικώς.

Και πράγματι, ο συνετός αυτός κυβερνήτης ανακάλεσε όλα τα στρατεύματα που ήταν διασκορπισμένα στο νησί. Άφησε μόνο μερικά φυλάκια σε σημαντικά σημεία κι έναν-δυό επόπτες μ' έναν αγά σε κάθε χωριό στο εσωτερικό του νησιού. Όλοι οι Χιώτες που επιστρέφουν στην πατρίδα τους γίνονται δεκτοί στην ύπαιθρο, καθώς βεβαιώνεται, με ευμένεια και εγκαρδιότητα. Μόλις φθάνουν, ανακτούν τις περιουσίες τους, τις οποίες έχουν το δικαίωμα να καρπώνονται κατά τα δυο τρίτα, και πάνω, της αξίας τής παραγωγής τους. Το πλεόνασμα της παραγωγής είναι η μόνη εισφορά τους στο μίρι.[7]

Οι κάτοικοι των χωριών όρισαν τους Γέροντές τους και διοικούνται έτσι από αρχηγούς της επιλογής τους.

10 Νοεμβρίου [1822]

Μια τουρκική κορβέτα έφτασε στον Τσεσμέ στις 2 τρέχοντος. Έφυγε αναγκασμένη, από τους ισχυρότατους βοριάδες, ενώ βρισκόταν αγκυροβολημένη

cette isle (et) la Troade, par les vents du nord les plus violens. La corvette rapporte qu'une autre, dans le même mouillage, s'est brisée sur le Capitan Pacha même; qu'elle, ayant perdu ses ancres, avait été obligée de courir avec ses deux focs jusqu'à Tchesmé où elle est arrivée le jour des morts. Son équipage qui était de 700 hommes s'est trouvé réduit à 150. La faim, la soif, détruisaient toute l'escadre. Le commandant des Dardanelles, en exécution d'un firman de Sa Hautesse, lui avait interdit l'entrée du canal. L'amiral turc a fait observer au Pacha des Dardanelles que toute // [fol. 122v°] son escadre manquait absolument d'eau et de biscuit[ii]. Celui-ci a repondu, « Notre maître m'a fait dire qu'il n'avait plus d'escadre. » Tel est le rapport du commandant de la corvette turque arrivée à Tchesmé. Jusqu'à son départ de Tenedos, la tempête n'avait atteint qu'une autre corvette et lui détruit. Mais la faim et la soif auront fait périr les équipages de l'escadre. Il se plaint beaucoup de l'abandon du Sultan.

[ii] Il s'agit du pain très dur qui constituait autrefois un aliment de réserve pour l'armée et les voyages sur mer.

Pour extrait conforme

[signé] David

μαζί με την υπόλοιπη ναυτική μοίρα μεταξύ της Τενέδου και της Τρωάδας. Η κορβέτα αναφέρει ότι μια άλλη στο ίδιο αγκυροβόλιο έπεσε πάνω στο πλοίο του καπουδάν πασά· ότι έχοντας χάσει τις άγκυρές της, υποχρεώθηκε να ταξιδέψει με δυο φλόκους μέχρι τον Τσεσμέ όπου έφθασε την ημέρα των Ψυχών.[8] Το πλήρωμά της, 700 άνδρες, βρέθηκε νάχει μειωθεί στους 150. Η πείνα και η δίψα αποδεκάτιζαν όλα τα πλοία της μοίρας. Ο διοικητής των Δαρδανελίων, σύμφωνα με ένα φιρμάνι του Υψηλότατου, τους είχε απαγορεύσει την είσοδο στο κανάλι. Ο Τούρκος ναύαρχος είχε αναφέρει στον πασά των Δαρδανελίων ότι η ναυτική του μοίρα στερούνταν απολύτως το νερό και το παξιμάδι, κι ο πασάς απάντησε: «Ο αφέντης μας μού μήνυσε ότι δεν υπάρχει πλέον ναυτική μοίρα». Αυτή είναι η αναφορά του κυβερνήτη της κορβέτας που έφθασε στον Τσεσμέ. Μέχρι την αναχώρησή του από την Τένεδο, η καταιγίδα δεν είχε κτυπήσει παρά μια ακόμα κορβέτα, και τη δικιά του, την καταστραμμένη. Αλλά η πείνα και η δίψα θα έχουν τώρα εξοντώσει τα πληρώματα της ναυτικής μοίρας. Διαμαρτύρεται έντονα για την εγκατάλειψη εκ μέρους του Σουλτάνου.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

7

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 130r°-135v°. Bulletin signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel, et adressé au gouvernement français à Paris, probablement au ministre des Affaires Étrangères.

BULLETIN DE SCIO

Du 1er novembre au 1er de décembre 1822

Le 1er novembre

Un batiment autrichien, venant de Candie, assure y avoir laissé une partie de la flotte turque qui, s'étant ravitaillée à la Souda, devait mettre à la voile le lendemain du départ de ce navire. Le capitaine autrichien prétend que, malgré la présence de l'armée navale de Sa Hautesse, les affaires des Turcs souffrent un peu en Candie.

Hier vers le midi, la corvette L'Arriège était en vue à la hauteur des Spalmadors. Elle a été amené rapidement par les vents de nord jusques à l'entrée de ce port, d'où, après avoir fait un signal de ralliement à la goëlette du Roi // [fol. 130v°] qui y était mouillée, elle continua sa route vers le sud. L'Estafette se leva un instant après.

Il s'est répandu aujourd'hui quelques bruits allarmants dans le pays et, par suite de ces bruits, répandus peut-être par la malveillance, une terreur panique s'est emparée de l'esprit de quelques crédules musulmans. On prétend qu'il est émané du Sénat d'Hydra un décret qui donne aux Ipsariotes, s'ils peuvent la conquerir, l'isle de Scio. Cette donation singulière est motivée:

1° Sur ce que les Ipsariotes ne pouvant trouver sur leur isle des moyens de subsistance suffisans, ils doivent aller en chercher ailleurs les armes à la main.

2° Sur ce que l'isle de Scio étant la terre la plus voisine de leur rocher, ils ont droit de la posséder et d'en être, dit le décret, régalés, si toutefois pourtant ils peuvent en faire la conquête.

Le 6 [novembre]

La flotte ottomane est, dit-on, mouillée à Ténédos. Une corvette turque qui,

7

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 130r°-135v°. Δελτίο Ειδήσεων υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου, που στάλθηκε στο Παρίσι με παραλήπτη πιθανόν τον Υπουργό των Εξωτερικών.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ

Από 1η Νοεμβρίου έως την 1η Δεκεμβρίου 1822

1η Νοεμβρίου

Ένα αυστριακό πλοίο, με προέλευση την Κρήτη, βεβαιώνει ότι άφησε εκεί τον τουρκικό στόλο, που έχοντας ανεφοδιαστεί στη Σούδα, θα σήκωνε πανιά μια μέρα μετά από το ίδιο. Ο Αυστριακός πλοίαρχος βεβαιώνει ότι παρά την παρουσία της Υψηλότητάς του, οι υποθέσεις των Τούρκων δεν πάνε καλά στην Κρήτη.

Χθες γύρω στο μεσημέρι, η κορβέτα *Λ'Αριέζ*[1] φαινόταν να πλέει προς Σπαλμαδώρους. Ήρθε γρήγορα σπρωγμένη από τον βόρειο άνεμο έξω από το εδώ λιμάνι, χαιρέτισε τη βασιλική γολέτα που ήταν αγκυροβολημένη εδώ και συνέχισε την πορεία της νότια. Το *Λ' Εσταφέτ*[2] αναχώρησε αμέσως μετά.

Διαδόθηκαν στον τόπο αυτές τις μέρες μερικές ανησυχητικές φήμες, ίσως από κακοήθεια, με αποτέλεσμα έναν τρομερό πανικό που κυρίεψε τα πνεύματα κάποιων εύπιστων Τούρκων. Φημολογείται ότι η Γερουσία της Ύδρας ψήφισε ένα διάταγμα που δίνει τη Χίο στους Ψαριανούς, αν μπορέσουν να την κυριέψουν. Τα κίνητρα αυτής της μοναδικής δωρεάς είναι ότι:

1°: Καθώς οι Ψαριανοί δεν μπορούν να αντλήσουν από το νησί τους επαρκή μέσα για την επιβίωσή τους, πρέπει να τα αναζητήσουν αλλού με τα όπλα στα χέρια.

2°: Καθώς η νήσος Χίος είναι η πλησιέστερη στη βραχώδη νήσο τους, έχουν το δικαίωμα να την κατέχουν, ν' ανταμειφθούν μ' αυτή, όπως λέει το διάταγμα, εάν ωστόσο μπορέσουν να την κατακτήσουν.

6 [Νοεμβρίου]

Ο οθωμανικός στόλος λέγεται πως είναι αγκυροβολημένος στην Τένεδο. Μια

après avoir souffert de fortes avaries, s'était réfugiée dans le port de Cesmè, vis-à-vis de cette isle, devait aller rallier le Capitan Pacha, au premier vent de sud.

// [fol. 131r°] Youssouf Pacha a fait rentrer toutes les troupes répandues sur la surface de l'isle. Il n'a laissé que quelques postes sur les points les plus importans, et un ou deux surveillans avec un agà dans chaque village de l'intérieur. Tous les Sciotes qui reviennent dans leur patrie sont, assure-t-on, accueillis avec bienveillance et empressement dans les campagnes. Du moment de leur arrivée, ils rentrent dans leurs possessions qu'ils ont l'autorisation d'exploiter à leur profit pour plus de la valeur des deux tiers. Le surplus est le seul tribut qui leur soit imposé.

Les différentes populations de ces villages ont nommé leurs Yérondas, et sont ainsi administrés par des chefs de leur choix.

Le 8 [novembre]

Un débarquement de Grecs a eu lieu la nuit dernière au nord de l'isle. Ce débarquement n'était pas considérable. Un parti turc, renforcé de quelques paysans Sciotes, s'est porté à la rencontre des nocturnes assaillans, les a repoussés (et) leur a fait un prisonnier. Ce malheureux fut conduit tout armé chez le Pacha qui, ayant été informé qu'il avait été surpris sur le fait, repoussant la force par la force, // [fol. 131v°] l'a fait pendre immédiatement. Les Grecs, s'ils sont quelque fois hardis, sont souvent imprudens. Ils s'avancent inconsidérement dans les leurs sans s'assurer des ennemis qu'ils auront à combattre. Aussi sont-ils presque toujours repoussés et battus. Leurs descentes continuelles sur cette isle font du tort à leurs compatriotes paisibles qui ont toujours à souffrir de la part des Turcs à la suite de ces expéditions déloyales. La défiance des Ottomans n'est-elle pas en effet entretenue et en quelque sorte justifiée par les continuelles hostilités des Grecs étrangers? Ne peuvent-ils pas penser que les Sciotes sont d'accord avec leurs ennemis?

M(onsieur) Stiepovich, vice-consul d'Autriche, a reçu de son Ministre à Constantinople une lettre très flatteuse. Ce Ministre, après l'avoir beaucoup loué de sa belle conduite pendant les désastres de Scio, lui annonce que Sa Majesté Impériale en a été instruite, et qu'en récompense de ses bons services, elle a daigné lui accorder une gratification de mille cinq cents piastres fortes.

Le 10 [novembre]

La corvette du Roi, L'Active, a mis en panne[i] devant ce port. Le comman-

[i] *a mis en panne*, c'est-à-dire *s'est arrêtée*.

τουρκική κορβέτα, μετά από πολλές αβαρίες που υπέστη, κατέφυγε στο λιμάνι του Τσεσμέ, απέναντι από τη Χίο και θα συνδεόταν με τον Καπουδάν πασά μόλις θα φυσούσε νότος.

Ο Γιουσούφ πασάς συγκέντρωσε στην πόλη όλα τα στρατεύματα που ήταν διασκορπισμένα στο νησί. Άφησε μόνο μερικά φυλάκια στα σημαντικότερα σημεία κι ένα-δυο επόπτες μ' έναν αγά σε κάθε χωριό στο εσωτερικό του νησιού. Όλοι οι Χιώτες που επιστρέφουν γίνονται δεκτοί με ευμένεια στην ύπαιθρο. Μόλις φθάσουν ξαναπαίρνουν τις περιουσίες τους, που τους επιτρέπεται να εκμεταλλεύονται για πάνω από τα δύο τρίτα της αξίας τής παραγωγής τους. Είναι ο μόνο φόρος που τους επιβάλλεται.

Οι κάτοικοι των χωριών όρισαν τους Γέροντές τους και διοικούνται έτσι από αρχηγούς της επιλογής τους.

8 [Νοεμβρίου]

Οι Έλληνες έκαναν μια απόβαση την περασμένη νύκτα στα βόρεια του νησιού. Δεν ήταν σημαντική απόβαση. Μια ομάδα Τούρκων, ενισχυμένη από Χιώτες χωρικούς, πήγε να συναντήσει τους νυχτερινούς εισβολείς, τους απώθησε κι έπιασε έναν αιχμάλωτο. Ο δυστυχισμένος οδηγήθηκε με τα όπλα του στον πασά, που αφού πληροφορήθηκε ότι είχε πιαστεί επ' αυτοφώρω, τον κρέμασε αμέσως απαντώντας στη βία με τη βία. Οι Έλληνες αν και είναι συχνά τολμηροί, είναι και άφρονες. Προχωρούν απρόσεκτα στα σχέδιά τους, χωρίς να προφυλάσσονται από τους εχθρούς που έχουν να αντιμετωπίσουν. Έτσι σχεδόν πάντα απωθούνται και κατατροπώνονται. Οι διαρκείς καταδρομές τους στο νησί ζημιώνουν τους φιλήσυχους συμπατριώτες τους που υποφέρουν από τους Τούρκους, εξαιτίας αυτών των ανώφελων εξορμήσεων. Μήπως δεν συντηρείται η δυσπιστία των Οθωμανών απ' αυτές τις συνεχείς εχθροπραξίες με τους ξενομερίτες Έλληνες; Δεν μπορούν να παραδεχτούν οι τελευταίοι ότι οι Χιώτες συμφωνούν με τους εχθρούς τους;

Ο κύριος Στιέποβιτς, υποπρόξενος της Αυστρίας,[3] δέχτηκε από τον πρέσβη του στην Κωνσταντινούπολη μια πολύ κολακευτική επιστολή. Ο πρέσβης, αφού επαινεί τη συμπεριφορά του υποπροξένου κατά τη διάρκεια της καταστροφής της Χίου, του αναγγέλλει ότι η Αυτού Αυτοκρατορική Μεγαλειότητα ενημερώθηκε και σε αντάλλαγμα των αγαθών υπηρεσιών του, καταδέχεται να τον ανταμείψει με 1.500 πιάστρα.

10 [Νοεμβρίου]

Η βασιλική κορβέτα ***Λ'Ακτίβ*** κατέβασε τα πανιά της μπροστά στο λιμάνι. Ο

dant est descendu à terre. Il a été chez le Pacha lui annoncer qu'il était sorti de Smyrne pour // [fol. 132r°] aller à la recherche des batimens turcs dispersés par la tempête, et lui demander s'il n'avait pas quelques renseignemens à lui donner sur leur sort. L'apparition de L'Active dans ces parages, et surtout le motif de sa sortie de Smyrne, ont produit le meilleur effet sur cette isle. Youssouf Pacha a parfaitement reçu M(onsieur) de Reverseaux et son Etat-major. Il a témoigné à cet officier distingué toute sa reconnaissance pour les services loyaux que la Marine française ne cessait, a-t-il dit, de rendre à la nation ottomane. Plusieurs Turcs de distinction, et particulièrement Elez agà, s'applaudissent hautement ici d'avoir des amis aussi franchement serviables que les Français. Les opérations de la Marine Royale ont beaucoup accrédité ici le nom français. Il y est estimé et même aimé. Le vice-consulat se ressent aussi de cette influence. Nous sommes au mieux avec Youssouf Pacha.

La flotte de Sa Hautesse est, dit-on, ancrée entre Ténédos (et) la Troade. Ses avaries, assure-t-on, pendant les derniers // [fol. 132v°] coups de vent, n'ont pas été aussi considérables qu'on l'avait craint. La corvette turque, arrivée dernièrement à Tcesmé, se trouve toujours dans ce port. Elle est dans le plus mauvais état. Le gouverneur de cette isle avait témoigné à M(onsieur) de Reverseaux le desir qu'elle fût escortée jusqu'à Smyrne, où elle irait passer l'hyver, par un des armemens de la division française.

Le 13 [novembre]

Tous les jours nous apprenons que des Grecs Sciotes reviennent dans leur patrie. Depuis avant-hier, dans la nuit, l'on compte plus d'un millier de rentrants. Puisse ce beau pays sur lequel la nation a si abondamment répandu ses plus riches trésors, puisse-t-il bientôt se repeupler, s'animer et revivre enfin de ses cendres.[ii]

[ii] Le passage qui va de *Puisse ce beau pays… et revivre enfin de ses cendres* n'est pas inclus dans le Bulletin de Chio du 13 novembre qui est contenu dans le doc. 8 ci-dessous publié. Il s'agit sans doute des souhaits exprimés par le compilateur du Bulletin et non par le gérant du vice-consulat de Chio.

Le 16 [novembre]

Un capitaine génois est venu annoncer aujourd'hui la perte qu'avait essuyé[e], le 11 dans la nuit, la flotte de Sa Hautesse. J'ai eu l'honneur de transmettre ses dépositions à Votre Excellence.

κυβερνήτης βγήκε στη στεριά. Πήγε στον πασά να του αναγγείλει ότι αναχώρησε από τη Σμύρνη για ν' αναζητήσει τουρκικά σκάφη διασκορπισμένα από την καταιγίδα και να τον ρωτήσει αν είχε κάποιες πληροφορίες να του δώσει σχετικώς. Η εμφάνιση του *Λ'Ακτίβ* στην περιοχή και ο λόγος της αναχώρησής του από τη Σμύρνη έκαναν στο νησί την καλύτερη εντύπωση. Ο Γιουσούφ πασάς υποδέχτηκε τον κύριο ντε Ρεβερσό και το επιτελείο του με τον καλύτερο τρόπο. Εξέφρασε στον εν λόγω αξιωματικό όλη του την ευγνωμοσύνη για τις έντιμες υπηρεσίες που το γαλλικό ναυτικό παρέχει αδιακόπως, καθώς είπε, στο οθωμανικό έθνος. Πολλοί διακεκριμένοι Τούρκοι, και ειδικά ο Ελέζ αγάς, συγχαίρουν τον εαυτό τους που έχουν τόσο εξυπηρετικούς φίλους όσο τους Γάλλους. Οι επιχειρήσεις του Βασιλικού Ναυτικού έχουν αυξήσει κατά πολύ την αξιοπιστία του γαλλικού ονόματος. Το εκτιμούν και μάλιστα το αγαπούν. Το υποπροξενείο είναι επίσης αποδέκτης αυτής της επιρροής. Έχουμε τις καλύτερες σχέσεις με τον Γιουσούφ πασά.

Ο στόλος της Υψηλότητάς Του λέγεται πως είναι αγκυροβολημένος μεταξύ Τενέδου και Τρωάδας. Οι ζημιές που υπέστη με τις πρόσφατες κακοκαιρίες δεν είναι, κατά πως βεβαιώνεται, τόσο σοβαρές όσο θα φοβόταν κανείς. Η τουρκική κορβέτα που έφθασε πρόσφατα στον Τσεσμέ είναι πάντα στο εκεί λιμάνι. Βρίσκεται στη χειρότερη δυνατή κατάσταση. Ο κυβερνήτης του εδώ νησιού εξέφρασε στον κύριο ντε Ρεβερσό την επιθυμία να συνοδευθεί από ένα πλοίο της γαλλικής ναυτικής μοίρας στη Σμύρνη, όπου θα πάει να περάσει τον χειμώνα.

13 [Νοεμβρίου]

Μαθαίνουμε κάθε μέρα πως οι Έλληνες Χιώτες επιστρέφουν στην πατρίδα τους. Από προχθές τη νύκτα, είναι παραπάνω από χίλιοι. Μακάρι αυτή η ωραία χώρα στην οποία το έθνος μας έσπειρε τους πλουσιότερους θησαυρούς του, να ξαναγεμίσει σύντομα από κατοίκους, να ζωντανέψει, να ξαναγεννηθεί από τις στάχτες της.[α]

16 [Νοεμβρίου]

Ένας Γενοβέζος καπετάνιος ήρθε σήμερα ν' ανακοινώσει την απώλεια που υπέστη στις 11 [Νοεμβρίου] τη νύκτα ο στόλος της Υψηλότητάς του. Είχα την τιμή να διαβιβάσω στην Εξοχότητά σας την κατάθεσή του.

[α] Η φράση ***Μακάρι αυτή η ωραία χώρα … να ξαναγεννηθεί από τις στάχτες της***, δεν περιλαμβάνεται στο Δελτίο Χίου της 13ης Νοεμβρίου που δημοσιεύεται εδώ με αρ. 8, βλ. 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 8. Πρόκειται προφανώς για ευχές του συμπιλητή των Δελτίων και όχι του υποπροξένου της Χίου.

Le 20 [novembre]

Depuis quelque tems, les troupes et la garnison de ce château murmuraient // [fol. 133r°] hautement. Il leur était dû environ quatre mois de paye. Le Pacha ne savait comment apaiser les justes réclamations et les nombreux murmures des mécontens, qui s'élevaient de toutes parts autour de lui. Trois tartares sont heureusement arrivés de Constantinople, chargés de la solde due. S'ils eussent tardé quelques jours encore, une rébellion eut éclaté peut-être. La fermentation était à son comble dans les esprits, d'ailleurs insubordonnés, des soldats ottomans.

Youssouf Pacha continue toujours à favoriser, par la sagesse et la douceur de son administration, la rentrée des Sciotes émigrés. Il est allé avant-hier faire une tournée dans les villages de Mastic. Il avait appris que les Rayas étaient quelques fois vexés par les agas ou leur suite. Il a voulu aller en personne réprimer ces vexations, et faire cesser tout abus contraire à sa volonté bienveillante.[iii]

Une corvette anglaise, partie // [fol. 133v°] il y a quelques jours de Smyrne pour Ipsara, a mouillé hier vers le midi sur cette rade, et s'est levée pour retourner à Smyrne le même jour vers les six heures du soir.

Les Turcs se rejouissent, ici comme ailleurs, de la chute de Haleth Effendi.[iv]

Depuis la nouvelle du trépas du dernier Capitan Pacha[v], et de la perte de son vaisseau brulé par les Ipsariotes, les Turcs craignent ici les représailles imminentes des Grecs. On fait dans le château de grands préparatifs de guerre. Tous les canons disponibles ont été mis en batterie. Tous ont été visités, réparés et fortement chargés. Les postes sont doublés, les sentinelles sont triplés et veillent avec vigilance. Le Pacha préside à tous les travaux, encourage tous ses soldats. On se prépare, on se dispose, on attend chaque jour le signal des combats.[vi]

Le 21 [novembre]

Nous apprenons qu'un batiment français, cap(itain)e Lachaud, a été arrêté par les Ipsariotes.

// [fol. 134r°] *Le 25 [novembre]*

Le bateau que l'on avait expédié de Smyrne pour réclamer à Ipsara la mise en liberté du capitaine Lachaud et de son batiment, a été forcé à son retour

[iii] Ce paragraphe n'est pas inclus dans le Bulletin de Chio du 20 novembre qui est contenu dans le doc. 8 publié ci-dessous.

[iv] Cette phrase n'est pas incluse dans le Bulletin de Chio du 20 novembre qui est contenu dans le doc. 8 publié ci-dessous.

[v] Il se réfère à *Nasuhzade Ali Paşa* appelé autrement *Kara Ali Paşa*.

[vi] Ce paragraphe n'est pas inclus dans le Bulletin de Chio du 20 novembre qui est contenu dans le doc. 8 publié ci-dessous.

20 [Νοεμβρίου]

Εδώ και λίγο καιρό τα στρατεύματα του κάστρου μεμψιμοιρούν υψηλόφωνα. Τους οφείλουν τεσσάρων μηνών μισθούς. Ο πασάς δεν ήξερε πώς να κατευνάσει τις δίκαιες διαμαρτυρίες τους, που υψώνονταν γύρω του από παντού. Ευτυχώς ήρθαν οι τρεις ταχυδρόμοι από την Κωνσταντινούπολη μεταφέροντας τους οφειλόμενους μισθούς. Αν καθυστερούσαν λίγο ακόμα, θα είχε ίσως ξεσπάσει στάση. Οι ζυμώσεις είχαν φτάσει στο αποκορύφωμά τους στα ούτως ή άλλως ανυπόταχτα πνεύματα των Τούρκων στρατιωτών.

Ο Γιουσούφ πασάς εξακολουθεί να ευνοεί χάρις στη σοφία του και στην ηπιότητα της διοίκησής του την επιστροφή των εξόριστων Χιωτών. Προχθές επισκέφτηκε τα Μαστιχοχώρια. Είχε μάθει πως οι ραγιάδες υφίσταντο καμιά φορά κακοποιήσεις από τους αγάδες ή τις συνοδείες τους. Ήθελε να μεταβεί προσωπικά για να τις περιορίσει και να σταματήσει όλες τις καταχρήσεις που αντίκεινται στην ευμενή του βούληση.[β]

Μια αγγλική κορβέτα, που έφυγε εδώ και μερικές μέρες από Σμύρνη για Ψαρά, αγκυροβόλησε χθες το μεσημέρι αρόδο, και ξανάφυγε πάλι για Σμύρνη την ίδια μέρα κατά τις έξι το απόγευμα.

Οι Τούρκοι χαίρονται εδώ όπως και αλλού για την πτώση του Χαλέθ εφέντη.[γ4]

Με την είδηση του θανάτου του τελευταίου καπουδάν πασά και την απώλεια του σκάφους του, πυρπολημένου από τους Ψαριανούς, οι Τούρκοι φοβούνται επικείμενες ενέργειες εκ μέρους των Ελλήνων. Στο κάστρο γίνονται μεγάλες πολεμικές προετοιμασίες. Στήθηκαν στις βάσεις τους όλα τα διαθέσιμα κανόνια. Όλα επιθεωρήθηκαν και οπλίστηκαν. Διπλασιάστηκαν οι σκοπιές, τριπλασιάστηκαν οι φρουροί και επαγρυπνούν. Ο πασάς εποπτεύει όλες τις προετοιμασίες και ενθαρρύνει όλους τους στρατιώτες του. Προετοιμασία, ετοιμότητα· αναμονή από μέρα σε μέρα του σινιάλου της μάχης.[δ]

21 [Νοεμβρίου]

Μαθαίνουμε πως ένα γαλλικό σκάφος, πλοίαρχος Λασό, πιάστηκε από τους Ψαριανούς.

25 [Νοεμβρίου]

Το πλοίο, που στάλθηκε από τη Σμύρνη για να διεκδικήσει την απελευθέρωση του πλοιάρχου Λασό και του σκάφους του, αναγκάστηκε κατά την επι-

β Η παράγραφος δεν περιλαμβάνεται στο Δελτίο Χίου της 20ής Νοεμβρίου που δημοσιεύεται εδώ με αριθ. 8.

γ Η φράση δεν περιλαμβάνεται στο Δελτίο Χίου της 20ής Νοεμβρίου που δημοσιεύεται εδώ με αρ. 8 (βλ. 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 8).

δ Η φράση δεν περιλαμβάνεται στο Δελτίο Χίου της 20ής Νοεμβρίου που δημοσιεύεται εδώ με αρ. 8.

de relâcher à Scio. Il a fait la déposition suivante. Je prends la liberté de l'envoyer en détail à Votre Excellence. Elle pourra l'intéresser.

« En partant de Smyrne, j'allai à Metelin où l'on parlait déjà de la catastrophe récente du nouveau Capitan Pacha. Les Turcs craignaient beaucoup sur cette isle l'apparition des Grecs. En effet, ils doivent, assure-t-on, commencer leurs expéditions hivernales par la conquête de cette terre fertile. Ils ont besoin des fruits qu'elle porte en abondance. Les olives sont d'une grande ressource pour eux. Ils en font une grande consommation. Quatre ou cinq olives par jour et un morceau de biscuit soutient un matelot grec. J'arrivai à Ipsarà dans un moment de rejouissance publique à l'occasion de l'echec eprouvé quelques jours auparavant par la flotte ottomane. Je remis au Sénat la lettre dont // [fol. 134v°] j'étais porteur. On m'interrogea sur la guerre des Perses, sur l'état de Smyrne. Je vis au sortir du Sénat le jeune capitaine grec[vii] qui dirigea sur la flotte turque les derniers brulots. C'est le même qui fit déjà sauter le Capitan Pacha à Scio. On m'a assuré que ce brave reçut d'un capitaine anglais, qui admirait son audace, l'épée qu'il portait. Je fus ensuite renvoyé à bord avec invitation de ne point redescendre à terre. J'eus pourtant la curiosité d'aller visiter l'isle sur quelques points. Cette terre est hérissée de canons. Elle est bien munie de vivres de toute espèce. Il y avait dans le port seize batimens de la Mer Noire, chargés de bled qu'ils ne pouvaient vendre. Un paquebot anglais venant de Malte avait déjà apporté trente pièces de canon, et devait en apporter encore cinquante pour les échanger avec les canons de bronze que la Marine grecque a enlevés aux Turcs. Une frégate et une corvette anglaise vinrent mouiller pendant douze heures dans le port d'Ipsarà et se levèrent vers la nuit tombante. Ces armemens, avant leur départ, communiquèrent // [fol. 135r°] avec la terre et les autorités grecques. En venant à Scio où les vents contraires me portèrent, je fus obligé de relâcher au sud de l'isle. Quatre navires grecs insurgés s'y trouvaient tranquillement mouillés. La moitié des équipages demeurait à bord pour y faire la garde, et l'autre moitié se répandait dans le pays pour y moissonner et y enlever les bestiaux. Le soir il y avait grands banquets à bord. »

Karà Ali de Schesmé a été, dit-on, nommé Capitan Pacha. C'est, assure-t-on, un homme du métier. D'autres croyent que Youssouf Pacha de Scio pourra être elevé à ce haut emploi, et que Elez agà actuellement sur l'isle, remplacera Youssouf Pacha dans son pachalik.

[vii] Il se réfère à Constantinos Kanaris.

στροφή του να δέσει στη Χίο. Έκανε την παρακάτω κατάθεση, που παίρνω το θάρρος να την αποστείλω στην Εξοχότητά σας. Μπορεί να την ενδιαφέρει.

«Φεύγοντας από τη Σμύρνη, πήγα στη Μυτιλήνη όπου συζητούσαν την πρόσφατη καταστροφή του νέου καπουδάν πασά. Οι Τούρκοι του νησιού φοβούνται πολύ την εμφάνιση των Ελλήνων που βεβαιώνεται πως είναι αναγκασμένοι να ξεκινήσουν τις χειμερινές εκστρατείες τους με την κατάκτηση αυτού του πλούσιου νησιού. Χρειάζονται τους καρπούς της ευημερίας του. Ο καρπός της ελιάς είναι η βάση της διατροφής τους. Καταναλώνουν πολλούς. Τέσσερεις με πέντε ελιές τη μέρα κι ένα κομμάτι παξιμάδι τρέφουν έναν Έλληνα ναύτη. Έφθασα στα Ψαρά μια στιγμή πάνδημης ευφορίας εξαιτίας της ήττας που υπέστη μερικές μέρες πριν ο οθωμανικός στόλος. Επέδωσα στη Γερουσία την επιστολή που κόμιζα. Με ρώτησαν για τον πόλεμο με την Περσία, για την κατάσταση στη Σμύρνη. Είδα βγαίνοντας από τη Γερουσία τον νεαρό Έλληνα καπετάνιο[5] που έριξε πάνω στον οθωμανικό στόλο τα τελευταία του πυρπολικά. Είναι ο ίδιος που ανατίναξε τον καπουδάν πασά στη Χίο. Με διαβεβαίωσαν πως ένας Άγγλος καπετάνιος, που θαύμαζε το θάρρος του, του δώρισε το σπαθί που έφερε. Στάλθηκα στη συνέχεια στο πλοίο μου, με την παράκληση να παραμείνω εκεί. Είχα ωστόσο την περιέργεια να επισκεφτώ μερικά σημεία του νησιού. Γη σπαρμένη με κανόνια. Καλά εφοδιασμένη σε τρόφιμα κάθε είδους. Στο λιμάνι βρίσκονταν δεκαέξι πλοία από τη Μαύρη Θάλασσα φορτωμένα σιτηρά που δεν μπορούσαν να πουλήσουν. Ένα αγγλικό μεταγωγικό από τη Μάλτα είχε ήδη μεταφέρει τριάντα κανόνια και επρόκειτο να μεταφέρει κι άλλα πενήντα για να τα ανταλλάξει με τα μπρούτζινα κανόνια που το ελληνικό ναυτικό είχε αποσπάσει από τους Τούρκους. Μια αγγλική φρεγάτα και μια αγγλική κορβέτα είχαν αγκυροβολήσει για δώδεκα ώρες στο λιμάνι των Ψαρών κι έφυγαν όταν έπεσε η νύκτα. Τα πλοία αυτά πριν την αναχώρησή τους επικοινώνησαν με τη στεριά και τις ελληνικές Αρχές. Πηγαίνοντας προς τη Χίο όπου με έσπρωξαν οι αντίθετοι άνεμοι, υποχρεώθηκα να αγκυροβολήσω στα νότια του νησιού. Τέσσερα ελληνικά πλοία ήταν αγκυροβολημένα χωρίς κανένα πρόβλημα. Τα μισά πληρώματα φρουρούσαν τα πλοία, τα άλλα μισά ήταν διάσπαρτα στο νησί για να μαζεύουν σιτηρά και να αρπάζουν ζώα. Το βράδυ είχε γλέντια πάνω στα πλοία.»

Λέγεται πως ο Καρά Αλή[6] από τον Τσεσμέ διορίστηκε καπουδάν πασάς. Βεβαιώνεται πως πρόκειται για επαγγελματία. Άλλοι πιστεύουν πως σ' αυτό το υψηλό αξίωμα θ' ανέβει ο Γιουσούφ πασάς της Χίου και πως ο Ελέζ αγάς, που βρίσκεται στο νησί, θ' αντικαταστήσει τον Γιουσούφ πασά στο πασαλίκι.

Le 28 [novembre]

Un parti grec a débarqué à Thimiana, village au sud de la ville. Les troupes turques sont sorties à leur rencontre, les ont contrains de rentrer dans leur barques, et de fuir loin du rivage.

Le 30 [novembre]

Point de nouvelles depuis quelques jours. La tranquillité la plus parfaite règne sur l'isle. Les Grecs émigrés continuent de rentrer dans leur patrie. Le pays commence à se ranimer. On commence // [fol. 135v°] à revoir le laboureur cultiver ses champs, le pâtre conduire ses troupeaux à la montagne. La confiance se rétablit et le commerce avec elle. Le paysan, un peu rassuré, apporte à la ville quelques légumes et autres productions de sa campagne qu'il échange contre du blé, du riz et autres provisions dont ils manquent. Espérons qu'aucune facheuse impulsion du dehors ne viendra troubler ce calme et cette tranquillité si nécessaire à la resurrection de ce beau pays.

Pour copie conforme

[signé] David

28 [Νοεμβρίου]

Μια ομάδα Έλληνες αποβιβάστηκαν στα Θυμιανά,[7] χωριό στα νότια του νησιού. Τουρκικά στρατεύματα βγήκαν να τους αντιμετωπίσουν και τους υποχρέωσαν να ξαναμπούν στις βάρκες τους και να φύγουν μακριά από τις ακτές.

30 [Νοεμβρίου]

Κανένα νέο τις τελευταίες ημέρες. Στο νησί επικρατεί η τέλεια ησυχία. Οι Έλληνες Χιώτες, που έφυγαν, εξακολουθούν να επιστρέφουν στην πατρίδα τους. Η χώρα αρχίζει ν' αναπνέει ξανά. Ξαναβλέπουμε τον γεωργό να οργώνει, τον βοσκό να σαλαγάει τα πρόβατά του στο βουνό. Η εμπιστοσύνη αποκαθίσταται και μαζί της το εμπόριο. Ο χωρικός καθησυχασμένος φέρνει στην πόλη λαχανικά κι άλλα προϊόντα της υπαίθρου του, να τ' ανταλλάξει με σιτάρι, ρύζι κι άλλες προμήθειες που του λείπουν. Ας ελπίσουμε πως κανείς εξωτερικός πειρασμός δεν θα έρθει να ταράξει αυτήν την ηρεμία, την τόσο απαραίτητη για την αναγέννηση αυτής της ωραίας χώρας.

Πιστό αντίγραφο

Υπογραφή Νταβίντ

8

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 137r°-138v°. Bulletin signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE CHIO

Extrait de la correspondance du gérant le vice consulat

Le 8 novembre [1822]

Un débarquement de Grecs a eu lieu la nuit dernière au nord de l'isle. Ce débarquement n'était pas considérable. Un parti turc, renforcé de quelques paysans Chiotes, s'est porté à la rencontre de nocturnes assaillans, les a repoussés et leur a fait un prisonnier. Ce malheureux fut conduit tout armé chez le Pacha qui ayant été informé qu'il repoussait la force par la force, lorsqu'il a été surpris, l'a fait pendre immédiatement.

Le 11 novembre [1822]

La gabarre du Roi, L'Active, arrivée hier dans ce port, son commandant se rendit de suite chez le Pacha accompagné du premier drogman de ce v(i)ce consulat. Ce gouverneur reçut parfaitement nos officiers. Il leur témoigna, en bon Osmanli, la plus vive et la plus sincère reconnaissance, lorsqu'il apprit qu'ils étaient sortis tout exprès de Smyrne pour aller à la recherche et au secours des bâtimens turcs dispersés par la tempête. M(onsieur) de Reverseaux dit à S(on) E(xcellence) qu'il avait contourné les isles de Mételin (et) d'Ipsara et que n'ayant rencontré dans cette tournée aucun bâtiment de S(a) H(autesse), il retournait auprès du commandant qui l'avait envoyé à leur recherche. Le Pacha chargea ce commandant de témoigner à M(onsieur) de Viella sa part de la reconnaissance que le peuple ottoman lui aurait de cette démarche vraiment amicale. Il lui témoigna ensuite le desir que la corvette turque, mouillée actuellement à Chesmé, fut conduite à Smyrne sous la protection d'un de nos armemens. Il lui dit que cette corvette avait beaucoup souffert, qu'elle était dans le plus mauvais état. M(onsieur) de Reverseaux

8

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 137r°-138v°. Δελτίο Ειδήσεων υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του αναπληρωτή υποπροξένου

8 Νοεμβρίου [1822]

Οι Έλληνες έκαναν μια απόβαση την περασμένη νύκτα στα βόρεια του νησιού. Δεν ήταν σημαντική απόβαση.[1] Μια ομάδα Τούρκοι, ενισχυμένοι από Χιώτες χωρικούς, πήγε να συναντήσει τους νυχτερινούς εισβολείς, τους απώθησε και συνέλαβε ένα. Ο δυστυχισμένος οδηγήθηκε με τα όπλα του στον πασά, που αφού διαπίστωσε ότι είχε πιαστεί, επ' αυτοφώρω, να ασκεί βία, τον κρέμασε αμέσως.

11 Νοεμβρίου [1822]

Η βασιλική γκάμπαρα ***Λ'Ακτίβ*** έφθασε χθες στο λιμάνι, και ο πλοίαρχος πήγε αμέσως στον πασά, συνοδευόμενος από τον πρώτο δραγουμάνο του υποπροξενείου. Ο κυβερνήτης υποδέχτηκε τους αξιωματικούς μας με τον καλύτερο τρόπο. Τους εξέφρασε ως καλός Οσμανλής τη ζωηρότερη και την ειλικρινέστερη ευγνωμοσύνη, όταν έμαθε πως είχαν βγει από τη Σμύρνη προς αναζήτηση και βοήθεια των τουρκικών σκαφών που διασκορπίστηκαν από την καταιγίδα. Ο κύριος ντε Ρεβερσό[2] είπε στην Εξοχότητά Του ότι είχε κάνει τον γύρο της Μυτιλήνης και των Ψαρών[3] και ότι, καθώς δεν είχε βρει σ' αυτήν την περιοδεία κανένα πλοίο της Αυτού Υψηλότητας, επέστρεφε στον διοικητή που του είχε δώσει την εντολή αναζήτησης. Ο πασάς ζήτησε από τον πλοίαρχο να εκφράσει στον κύριο ντε Βιελά[4] την ευγνωμοσύνη που αισθάνεται ο οθωμανικός λαός γι' αυτή τη φιλική κίνηση. Του εξέφρασε εν συνεχεία την επιθυμία να συνοδευτεί η τουρκική κορβέτα, που είναι προς το παρόν αγκυροβολημένη στον Τσεσμέ, από ένα δικό μας πολεμικό. Του είπε ότι η κορβέτα, που υπέστη πολλά, βρίσκεται σε κακή κατάσταση. Ο κύριος

répondit à ce gouverneur qu'il ferait part de son desir au commandant de la division // [fol. 137v°] navale de S(a) M(ajesté).

Le 13 novembre [1822]

Tous les jours nous apprenons que des Grecs Chiotes reviennent dans leur patrie. Depuis avant-hier, dans la nuit, l'on compte plus d'un millier de rentrans.

Le 20 [novembre 1822][i]

Depuis quelque tems, les troupes et la garnison de ce château murmuraient hautement. Il leur était dû environ quatre mois de paye. Le Pacha ne savait comment apaiser les justes réclamations et les nombreux murmures des mécontens, qui s'élevaient de toutes parts autour de lui. Trois tartares sont heureusement arrivés de Constantinople, chargés de la solde due. S'ils eussent tardé quelques jours encore, une rébellion eut éclaté peut-être. La fermentation était à son comble dans les esprits, d'ailleurs insubordonnés, des soldats ottomans.

Une corvette anglaise, partie il y a quelques jours de Smyrne pour Ipsara, a mouillé hier vers le midi sur cette rade, et s'est levée pour retourner à Smyrne le même jour vers les six heures du soir. Cet armement a débarqué beaucoup de blé et de biscuit qu'on dit être destinés pour l'approvisionnement du château. Ce même armement a importé plusieurs esclaves grecques que lui ont consignées les consulats d'Angleterre et d'Autriche.

Depuis l'échec récent qu'a essuié la flotte ottomane, les Turcs craignent ici les représailles imminentes des Grecs. Ils sont frappés d'une terreur panique dont on ne saurait les guerir. La flotte grecque doit venir. Cette nuit elle paraîtra peut-être. Ce fantôme redoutable les obsède, les poursuit partout. On fait dans le chateau de grands préparatifs de guerre. Tous les canons disponibles ont été mis en batterie, tous ont été visités, réparés et fortement chargés. // [fol. 138r°] Les postes sont doublés, les sentinelles triplées, elles veillent avec soin. Le Pacha préside à tous les travaux, encourage tous les soldats. On se prépare, on se dispose, on attend chaque jour le signal des combats.

Le 25 novembre [1822]

Le patron d'un bateau, venant d'Ipsara,[ii] a fait la déposition suivante[iii] :

[i] Ce Bulletin du 20 novembre n'est pas identique à celui qui est contenu dans le doc. 7 publié ci-dessus.

[ii] Pour la mission de ce capitaine à l'île de Psara, voir le Bulletin 7 publié ci-dessus.

[iii] Le contenu de la déposition qui suit n'est pas le même que celui de la déposition qui est comprise dans le Bulletin 7 publié ci-dessus. Apparemment le compilateur du Bulletin 7 y a ajouté des informations supplémentaires et ses propres commentaires afin de donner au Ministre auquel il adressait le Bulletin une image plus complète.

ντε Ρεβερσό απάντησε στον κυβερνήτη ότι θα μετέφερε την επιθυμία του στον διοικητή της ναυτικής μοίρας της Μεγαλειότητάς Του.

13 Νοεμβρίου [1822]

Μαθαίνουμε κάθε μέρα πως οι Έλληνες Χιώτες επιστρέφουν στην πατρίδα τους. Από προχθές τη νύκτα, ήρθαν παραπάνω από χίλιοι.

20 [Νοεμβρίου 1822][α]

Εδώ και λίγο καιρό τα στρατεύματα του κάστρου μεμψιμοιρούν υψηλόφωνα. Τους οφείλουν τεσσάρων μηνών μισθούς. Ο πασάς δεν ήξερε πώς να κατευνάσει τις δίκαιες διαμαρτυρίες τους, που υψώνονταν από παντού γύρω του. Ευτυχώς ήρθαν οι τρεις ταχυδρόμοι από την Κωνσταντινούπολη, μεταφέροντας τους οφειλόμενους μισθούς. Αν καθυστερούσαν ακόμα λίγο, θα είχε ίσως ξεσπάσει στάση. Οι ζυμώσεις είχαν φτάσει στο αποκορύφωμά τους ανάμεσα στα ούτως ή άλλως ανυπότακτα πνεύματα των Τούρκων στρατιωτών.

Μια αγγλική κορβέτα, που έφυγε εδώ και μερικές μέρες από Σμύρνη για Ψαρά, αγκυροβόλησε χθες το μεσημέρι αρόδο, και ξανάφυγε πάλι για Σμύρνη την ίδια μέρα κατά τις έξι το απόγευμα. Αυτό το πολεμικό ξεφόρτωσε πολύ σιτάρι και παξιμάδι, που λέγεται πως προορίζεται για την τροφοδοσία του κάστρου. Το ίδιο πολεμικό πήρε μαζί του πολλές Ελληνίδες σκλάβες που του παρέδωσαν τα προξενεία της Αγγλίας και της Αυστρίας.

Μετά την πρόσφατη είδηση για την αποτυχία του οθωμανικού στόλου, οι Τούρκοι φοβούνται εδώ τις επικείμενες ελληνικές ενέργειες. Έχουν πανικοβληθεί και δύσκολα θα συνέλθουν. Ο ελληνικός στόλος αναμένεται. Ίσως να εμφανιστεί αυτή τη νύκτα. Αυτό το τρομακτικό φάντασμα πλανάται πάνω τους και τους κατατρέχει παντού. Όλα τα διαθέσιμα κανόνια μπήκαν στις βάσεις τους, επιθεωρήθηκαν, επισκευάστηκαν, οπλίστηκαν. Διπλασιάστηκαν οι σκοπιές, τριπλασιάστηκαν οι φρουροί κι επαγρυπνούν. Ο πασάς εποπτεύει τις εργασίες, ενθαρρύνει τους στρατιώτες, και αναμένεται καθημερινά το σινιάλο της μάχης.

25 Νοεμβρίου [1822]

Ο κυβερνήτης ενός σκάφους που ήρθε από τα Ψαρά έκανε την παρακάτω κατάθεση:[β]

α Το Δελτίο της 20ής Νοεμβρίου δεν είναι απαράλλακτο με το Δελτίο που δημοσιεύεται παραπάνω με αριθ. 7, βλ. 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 7.

β Το περιεχόμενο της κατάθεσης παρουσιάζει διαφορές με αυτό που δημοσιεύεται παραπάνω στο Δελτίο με αριθ. 7. Προφανώς ο συντάκτης του Δελτίου αριθ. 7 πρόσθεσε δικές του συμπληρωματικές πληροφορίες και σχόλια, με σκοπό να δώσει στο υπουργείο μια πληρέστερη εικόνα.

« En partant de Smyrne, j'allai à Métélin où l'on parlait déjà de la catastrophe récente du nouveau Capitan Pacha. Les Turcs craignaient beaucoup sur cette isle l'apparition des Grecs. En effet, ils doivent, assure-t-on, commencer leurs expéditions hyvernales par la conquête de cette isle.

J'arrivai à Ipsarà, continue ce patron, dans un moment de réjouissances publiques à l'occasion de l'echec éprouvé quelques jours auparavant par la flotte ottomane. Je remis au Sénat la lettre dont j'étais porteur. On m'interrogea sur la guerre des Perses, sur l'état de Smyrne. Je vis au sortir du Sénat le jeune capitaine grec qui dirigea sur la flotte turque les derniers brulots. C'est le même qui fit déjà sauter le Capitan Pacha à Scio. On m'a assuré que ce brave reçut d'un capitaine anglais, qui admirait son audace, l'épée qu'il portait. Je fus ensuite renvoyé à bord avec invitation de ne point redescendre à terre. J'eus pourtant la curiosité d'aller visiter l'isle sur quelques points. Cette terre est hérissée de canons. Elle est bien munie de vivres de toute espèce. Il y avait dans le port seize batimens de la Mer Noire, chargés de bled qu'ils ne pouvaient vendre. Un paquebot anglais venant de Malte avait déjà apporté 30 pièces de canon, // [fol. 138v°] et devait en apporter encore 50 pour les échanger avec les canons de bronze que la Marine grecque a enlevés aux Turcs. Une frégate et une corvette anglaise vinrent mouiller pendant douze heures dans le port d'Ipsarà et se levèrent vers la nuit tombante. Ces armemens, avant leur départ, communiquèrent avec la terre et les autorités grecques. En venant à Chio où les vents contraires me portèrent, je fus obligé de relâcher au sud de l'isle. Quatre navires grecs insurgés s'y trouvaient tranquillement mouillés. La moitié des équipages demeurait à bord pour y faire la garde, et l'autre moitié se répandait dans le pays pour y moissonner et y enlever les bestiaux. Le soir il y avait grand banquet à bord. »

Pour extrait conforme

[signé] David

«Φεύγοντας από Σμύρνη, πήγα στη Μυτιλήνη όπου γινόταν ήδη λόγος για την πρόσφατη καταστροφή του καπουδάν πασά. Οι Τούρκοι φοβόντουσαν πολύ την εμφάνιση των Ελλήνων σ' αυτό το νησί. Και πράγματι, βεβαιώνεται πως πρέπει ν' αρχίσουν τις χειμερινές εκστρατείες τους με την κατάκτησή του».

«Έφτασα στα Ψαρά», συνεχίζει ο ίδιος κυβερνήτης, «μια στιγμή πάνδημης χαράς επ' ευκαιρία της καταστροφής που είχε υποστεί μερικές μέρες πριν ο οθωμανικός στόλος. Επέδωσα στη Γερουσία την επιστολή που κόμιζα. Με ρώτησαν για τον πόλεμο με την Περσία, για την κατάσταση στη Σμύρνη. Είδα βγαίνοντας από τη Γερουσία τον νεαρό Έλληνα καπετάνιο που είχε ρίξει τα τελευταία πυρπολικά του πάνω στον τουρκικό στόλο. Είναι ο ίδιος που ανατίναξε τον καπουδάν πασά στη Χίο. Με διαβεβαίωσαν πως αυτός ο γενναίος δέχτηκε ως δώρο από έναν Άγγλο καπετάνιο που θαύμαζε το θάρρος του, το σπαθί που έφερε. Στάλθηκα εν συνεχεία στο πλοίο μου, με την παράκληση να μη βγω. Είχα ωστόσο την περιέργεια να επισκεφτώ κάποια σημεία του νησιού. Αυτή η γη είναι σπαρμένη κανόνια. Καλά εφοδιασμένη σε τρόφιμα κάθε είδους. Στο λιμάνι βρίσκονταν δεκαέξι πλοία από τη Μαύρη Θάλασσα φορτωμένα σιτηρά που δεν μπορούσαν να τα πουλήσουν. Ένα αγγλικό μεταγωγικό από τη Μάλτα είχε ήδη μεταφέρει 30 κανόνια και επρόκειτο να μεταφέρει κι άλλα 50 για να τ' ανταλλάξει με τα μπρούτζινα κανόνια που το ελληνικό ναυτικό είχε πάρει από τους Τούρκους. Μια αγγλική φρεγάτα και μια αγγλική κορβέτα είχαν αγκυροβολήσει για δώδεκα ώρες στο λιμάνι των Ψαρών κι έφυγαν όταν έπεφτε η νύκτα. Τα πολεμικά αυτά πλοία, πριν την αναχώρησή τους, επικοινώνησαν με τη στεριά και τις ελληνικές Αρχές. Πηγαίνοντας προς τη Χίο όπου μ' έσπρωξαν οι αντίθετοι άνεμοι, υποχρεώθηκα να αγκυροβολήσω στα νότια του νησιού. Τέσσερα ελληνικά πλοία ήταν αγκυροβολημένα μες την ησυχία τους. Το μισά πληρώματα φρουρούσαν τα πλοία, τα άλλα μισά ήταν διάσπαρτα στο νησί για να μαζεύουν σιτηρά και ν' αρπάζουν ζώα. Το βράδυ είχε γλέντια πάνω στα πλοία.»

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

VII.

BULLETINS DE NOUVELLES DE MILOS ET DE SIPHNOS

VII.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ
ΑΠΟ ΤΗ ΜΗΛΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΙΦΝΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 85r°.
Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE MILO

Milo le 15 mai [1822]

Balestre, officier français, commandant en chef les troupes grecques dans l'isle de Candie, a été tué à Athènes. Les Grecs ont mis le feu à la mine qu'ils avaient preparée pour faire sauter la citadelle. Ils n'ont point réussi.

Pour extrait d'une lettre de M(onsieur) Streft

[signé] David

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 85r°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΜΗΛΟ

Μήλος 15 Μαΐου [1822]

Ο Μπαλέστρ, Γάλλος αξιωματικός, γενικός διοικητής των ελληνικών στρατευμάτων στην Κρήτη, φονεύθηκε στην Αθήνα.[1] Οι Έλληνες πυροδότησαν το λαγούμι που είχαν σκάψει για ν' ανατινάξουν το κάστρο της πόλης. Απέτυχαν.

Για το απόσπασμα μιας επιστολής του κ. Στρεφτ[2]

[Υπογραφή] Νταβίντ

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 102r°-v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE MILO

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

20 juin [1822]

Le 17 du c(ouran)t, l'on sut à Milo que 57 batimens turcs, ayant à bord des troupes, ont opéré leur débarquement à la Canée dans le port de Soudas.

Les batimens du V(ice) Roi d'Egypte et les armemens de Tunis et Alger donnent les plus justes alarmes à l'isle. Huit navires de commerce de ces deux dernières nations ont été pris par les Spezziotes, l'année dernière, et les equipages massacrés dans le port même de Milo. Cette circonstance réveille la haine d'un côté et le remord de l'autre. Les habitans de quelque considération partent pour Cerigo.

On dit que la citadelle de Naples de Romanie a capitulé.

25 id(em)

Un batiment arrivé d'Hydra a porté la nouvelle à Milo que les Grecs ont brulé, le 6/18 du courant, moyennant des brulots, deux vaisseaux turcs, (et) forcé six autres batimens à se jetter sur la côte de Calgimé[i].

// [fol. 102v°] Il y avait le 25, sous le vent de Milo, trente-deux armemens spezziotes qui devaient partir dans la nuit pour la Souda. Ils vont à la rencontre de la flotte de Mehemed Ali Pacha avec deux brulots. Un de ces spezziotes s'est détaché (et) est allé à Santorin prendre deux autres brulots.

Naples de Romanie, qui était sur le point de se rendre, fait encore résistance parce que l'avis de l'arrivée de la flotte d'Egypte, en Candie, a ranimé l'espoir des Turcs.

Athènes devait se rendre immanquablement faute d'eau.

Pour extrait conforme

[signé] David

[i] *Calgimé*, il s'agit probablement d'une mauvaise transcription phonétique du toponyme *Çeşme* qui se trouve juste en face de l'île de Chio.

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 102r°-v°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΜΗΛΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

20 Ιουνίου [1822]

Στις 17 τρέχοντος μαθεύτηκε στη Μήλο πως 57 τουρκικά σκάφη αποβίβασαν στο λιμάνι της Σούδας τα στρατεύματα που μετέφεραν για τα Χανιά.[1]

Τα σκάφη του Αντιβασιλέα της Αιγύπτου και τα πολεμικά από την Τυνησία και το Αλγέρι έχουν δικαίως προκαλέσει συναγερμό στο νησί. Οκτώ εμπορικά σκάφη των δύο αυτών εθνών πιάστηκαν πέρυσι από τους Σπετσιώτες, και τα πληρώματά τους σφαγιάστηκαν μέσα στο ίδιο το λιμάνι της Μήλου. Αυτό το γεγονός αφυπνίζει το μίσος στην μια πλευρά και τις τύψεις στην άλλη. Οι σημαντικότεροι κάτοικοι του νησιού φεύγουν για Κύθηρα.

Λέγεται πως η ακρόπολη του Ναυπλίου παραδόθηκε.[2]

25 του ίδιου μήνα

Ένα σκάφος από την Ύδρα έφερε στη Μήλο την είδηση ότι οι Έλληνες έκαψαν με πυρπολικά, στις 6/18 τρέχοντος, δυο τουρκικά πλοία και ανάγκασαν άλλα έξι σκάφη να βγουν στις ακτές του Καλτζιμέ.[3]

Στις 25 του μήνα, υπήρχαν υπήνεμα της Μήλου τριάντα δύο οπλισμένα σπετσιώτικα πλοία που επρόκειτο ν' αναχωρήσουν τη νύκτα για τη Σούδα. Πάνε να συναντήσουν τον Μεχμέτ Αλή πασά με δυο πυρπολικά. Ένα σπετσιώτικο αποσπάστηκε και πήγε στη Σαντορίνη να πάρει ακόμα δυο πυρπολικά.

Το Ναύπλιο, που ήταν έτοιμο να παραδοθεί, αντιστέκεται ακόμα, καθώς η είδηση της άφιξης του αιγυπτιακού στόλου στην Κρήτη εμψύχωσε τους Τούρκους.

Η Αθήνα παραδίνεται χωρίς άλλο, από έλλειψη νερού.[4]

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 102v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE SYPHANTE

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

14 juin [1822]

Un nommé Beniamino arrivé de la Morée, sous le titre de Senateur, a encaissé de l'isle de Syphante la somme de six mille piastres. Ce controleur est parti pour les autres isles avec la même mission.

Pour extrait conforme

[signé] David

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 102v°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΣΙΦΝΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

14 Ιουνίου [1822]

Ένα άτομο ονόματι Μπενιαμίνο,[1] που ήρθε με ιδιότητα γερουσιαστή από τον Μοριά, εισέπραξε από τη Σίφνο το ποσό των έξι χιλιάδων πιάστρων. Αυτός ο φοροεισπράκτορας έφυγε για τα υπόλοιπα νησιά με την ίδια αποστολή.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

VIII.

LETTRES CIRCULAIRES DU GOUVERNEMENT PROVISOIRE DE LA GRÈCE

VIII.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ
ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 87r°-v°. Copie d'une lettre circulaire qui a été signée par Théodoros Negris, Secrétaire d'État et Ministre des Affaires Étrangères, et par Vincenzo Gallina, Secrétaire général, et adressée à Fauvel, vice-consul de France à Athènes.

En bas du premier folio est noté le destinataire: *A M(onsieur) Fauvel, consul de France à Athènes*.

Gouvernement provisoire de la Grèce

Corinthe le 4/16 mai 1822

Le Secrétaire d'Etat et ministre
des Affaires étrangères

Ministère des Affaires étrangères
N° 124 du protocole

Dans la réponse on citera
le N(umér)o et la date de la
présente.

Circulaire

Monsieur,
La Grèce gémissait écrasée sous le poids de ses chaînes. La plus cruelle des tyrannies, des exactions sans nombre lui firent enfin une loi de secouer un joug odieux. La crainte de l'anarchie, l'amour de l'ordre, le désir de voir consolider la liberté d'un peuple trop long temps esclave, firent instituer un gouvernement. Des députés de toutes les provinces grecques libres furent convoqués à Epidaure, et ce fut là qu'ils proclamèrent un gouvernement provisoire qui fut accueilli par le peuple avec les démonstrations de la satisfaction et de la confiance. Depuis cet instant, il marche sans cesse vers le bien, et prend tous les jours de nouvelles forces et une nouvelle consistance.

Le gouvernement a voulu que par mon organe tous les agents étrangers qui résident dans les provinces qui lui sont // [fol. 87v°] soumises fussent instruits de son installation. Il a désiré faire connaitre que toujours il prendra pour base de sa conduite toutes les mesures tendant à établir la plus parfaite

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 87r°-v°.
Αντίγραφο εγκυκλίου με υπογραφή του Θεόδωρου Νέγρη, γραμματέα της Επικρατείας και υπουργού των Εξωτερικών, και του Βιτσέντζο Γκαλίνα, γενικού γραμματέα, προς τον Φοβέλ, υποπρόξενο της Γαλλίας στην Αθήνα.

Στο κάτω μέρος του πρώτου φύλλου σημειώνεται ο αποδέκτης: ***Προς τον κ. Φοβέλ, Πρόξενο της Γαλλίας στην Αθήνα.***

Προσωρινή κυβέρνηση της Ελλάδας

Κόρινθος 4/16 Μαΐου 1822

Ο Γραμματέας της Επικρατείας
και Υπουργός των Εξωτερικών

Υπουργείο των Εξωτερικών
Αριθ. Πρωτοκόλλου 124

Στην απάντηση να αναφερθεί
ο αριθμός και η ημερομηνία
της παρούσης

Εγκύκλιος

Κύριε,
Η Ελλάδα στέναζε υπό το βάρος των αλυσίδων της. Η πιο σκληρή τυραννία, οι αναρίθμητες αρπαγές τής επέβαλαν ως έναν νόμο την απόσειση του ζυγού. Ο φόβος της αναρχίας, η αγάπη της τάξης, η επιθυμία για την ενισχυμένη ελευθερία ενός λαού από πολύ καιρό υπόδουλου, οδήγησαν στην εγκαθίδρυση μιας Κυβέρνησης. Βουλευτές από όλες τις ελεύθερες ελληνικές επαρχίες κλήθηκαν στην Επίδαυρο, και εκεί ανακήρυξαν μια Προσωρινή Κυβέρνηση που έγινε δεκτή από τον λαό με εκδηλώσεις ικανοποίησης και εμπιστοσύνης. Από τότε οδεύει αδιάκοπα προς το αγαθό, και αποκτά μέρα με την ημέρα νέες δυνάμεις και νέα συνοχή.

Η Κυβέρνηση επιθυμεί, μέσω της υπηρεσίας μου, να ενημερωθούν περί της εγκαθιδρύσεώς της όλοι οι ξένοι εκπρόσωποι που διαμένουν στις επαρχίες τής επικράτειάς της. Επιθυμεί να γνωστοποιήσει ότι θα έχει ως γνώμονα των ενεργειών της όλα τα μέτρα που αποσκοπούν στην εξασφάλιση των αρ-

harmonie, et que les intérêts des étrangers y seront respectés et soutenus avec la même sollicitude que les siens propres.

Vous voudrez bien vous adresser à mon ministère toutes les fois que vous aurez des réclamations ou des communications à faire à mon gouvernement.

Vous trouverez ci-joint la copie de la loi organique promulguée par l'assemblée constituante d'Epidaure.

C'est avec plaisir que je profite de cette circonstance pour vous témoigner mon estime et ma considération.

Le secrétaire d'état et ministre
des affaires étrangères
signé Th. Negris

Le secrétaire général
signé V. Gallina

μονικοτέρων σχέσεων, ενώ τα συμφέροντα των αλλοδαπών θα είναι σεβαστά και θα υποστηρίζονται με την ίδια μέριμνα που επιδεικνύει για τα δικά της.

Παρακαλείσθε να απευθύνεστε στο Υπουργείο μου οσάκις θα έχετε να υποβάλετε αιτήματα ή να κοινοποιείτε διακοινώσεις προς την κυβέρνησή μου.

Θα βρείτε συνημμένο αντίγραφο του οργανικού νόμου που ψηφίστηκε από την Συντακτική Βουλή της Επιδαύρου.[1]

Είναι με ευχαρίστηση που δράττομαι της ευκαιρίας να σας εκφράσω την εκτίμησή μου.

Ο Γραμματέας της Επικρατείας
και Υπουργός των Εξωτερικών
Υπογραφή Θ. Νέγρης[2]

Ο Γενικός Γραμματέας
Υπογραφή Β. Γκαλίνα[3]

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 88r°.
Copie d'une lettre circulaire qui a été signée par Théodoros Negris, Secrétaire d'État et Ministre des Affaires Étrangères, et par Vincenzo Gallina, Secrétaire général, et adressée à Fauvel, vice-consul de France à Athènes.

En bas du folio est noté le destinataire: *A M(onsieur) Fauvel, consul de France à Athènes*.

Gouvernement provisoire de la Grèce

Corinthe le 4/16 mai 1822

Le Secrétaire d'Etat et ministre
des Affaires étrangères

Ministère des Affaires étrangères
N° 125 du protocole

Dans la réponse on citera
le N(umér)o et la date de la
présente.

Circulaire

Monsieur,
Je vous donne communication de la déclaration du gouvernement qui désigne les places et côtes maritimes occupées par l'ennemi mises en état de blocus.

Vous voudrez bien, j'espère, en instruire les agens et autres de la nation dont vous êtes le représentant afin qu'ils veuillent bien se conformer aux dispositions prises par notre gouvernement qui ne sont que très conformes aux lois de la Grèce.

Vous trouverez ci-joint quatre copies de la déclaration mentionnée.

Je vous salue avec considération.

Le secrétaire d'état
et ministre des affaires étrangères
signé Th. Negris

Le secrétaire général
signé V. Gallina

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 88r°.
Αντίγραφο εγκυκλίου με υπογραφή του Θεόδωρου Νέγρη, γραμματέα της Επικρατείας και υπουργού των Εξωτερικών, και του Βιτσέντζο Γκαλίνα, γενικού γραμματέα, προς τον Φοβέλ, υποπρόξενο της Γαλλίας στην Αθήνα.

Στο κάτω μέρος του πρώτου φύλλου σημειώνεται ο αποδέκτης: ***Προς τον κ. Φοβέλ, Πρόξενο της Γαλλίας στην Αθήνα.***

Προσωρινή κυβέρνηση της Ελλάδας

Κόρινθος 4/16 Μαΐου 1822

Ο Γραμματέας της Επικρατείας
και Υπουργός των Εξωτερικών

Υπουργείο των Εξωτερικών
Αριθ. Πρωτοκόλλου 125

Στην απάντηση να αναφερθεί
ο αριθμός και η ημερομηνία
της παρούσης

Εγκύκλιος

Κύριε,
Σας κοινοποιώ τη διακοίνωση της Κυβέρνησης που περιλαμβάνει τα φρούρια και την ακτογραμμή που κατέχει ο εχθρός και βρίσκονται υπό αποκλεισμό.

Θα ευαρεστειθείτε, ευελπιστώ, να ενημερώσετε τους προξενικούς σας πράκτορες και τους υπηκόους σας ώστε να συμμορφωθούν προς τα ληφθέντα από την Κυβέρνησή μας μέτρα, καθόλα σύμφωνα με τους ελληνικούς νόμους.

Θα βρείτε συνημμένα τέσσερα αντίγραφα της παραπάνω διακοίνωσης.

Σας χαιρετώ με εκτίμηση

Ο Γραμματέας της Επικρατείας
και Υπουργός των Εξωτερικών
Υπογραφή Θ. Νέγρης

Ο Γενικός Γραμματέας
Υπογραφή Β. Γκαλίνα

IX.

BULLETIN DE NOUVELLES D'ATHÈNES

IX.

ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 91r°-v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN D'ATHÈNES

Extrait de la correspondance du vice-consul

Du 16 au 18 mai [1822]

Le 30 avril, une heure avant le jour, une mine pratiquée sous la première batterie en fit sauter une partie et forma une large brèche très praticable mais aucun des Grecs n'osa y mettre le pied. Plusieurs officiers français, suédois, allemands ont péri ou été blessés. N'étant pas suivis par les Grecs qui avaient fait serment de ne jamais les abandonner, ils se sont retirés.

Les Grecs entreprennent une seconde mine pour faire sauter les Propyllées dont la ruine ne les avancera à rien.

// [fol. 91v°] Deux mille bombes ont été lancées jusqu'à présent par des Français et des Allemands. Elles n'ont fait d'autre mal que de ruiner quelques cabanes.

La forteresse ne pourra se rendre que faute d'eau.

Les officiers européens partent chaque jour, honteux d'avoir voulu embrasser la cause des Grecs qui ne leur en savent gré d'aucune manière.

Mavrocordato doit être parti de Corinthe pour la Romélie avec quatre mille hommes. D'Athènes on envoye un renfort de deux cens hommes aux Thermopyles.

Les Grecs ont été battus à Stalida près de Zeïtun. Les Turcs avancent de ce côté. Ils ont du canon de campagne.

Pour extrait conforme

[signé] David

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 91r°-v°.
Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του υποπροξένου

Από 16 έως 18 Μαΐου [1822]

Στις 30 Απριλίου, μια ώρα πριν ξημερώσει, ένα λαγούμι που είχε ανοιχτεί κάτω από την πρώτη συστοιχία πυροβόλων ανατίναξε ένα μέρος της και προκάλεσε μια ρωγμή που θα επέτρεπε την είσοδο, αλλά κανένας Έλληνας δεν τόλμησε να πατήσει το πόδι του. Πολλοί αξιωματικοί, Γάλλοι, Σουηδοί, Γερμανοί τραυματίστηκαν ή σκοτώθηκαν, καθώς οι Έλληνες, που είχαν ορκιστεί να μην τους εγκαταλείψουν, δεν τους ακολούθησαν και υποχώρησαν.

Οι Έλληνες επιχειρούν τη διάνοιξη ενός ακόμα λαγουμιού για ν' ανατινάξουν τα Προπύλαια, που η καταστροφή τους δεν θα ωφελήσει σε τίποτα.

Δυο χιλιάδες βλήματα έχουν ήδη ριχτεί από τους Γάλλους και τους Γερμανούς. Δεν προκάλεσαν άλλη ζημιά από το να καταστρέψουν μερικές παράγκες.

Το φρούριο δεν θα πέσει παρά από έλλειψη νερού.

Οι Ευρωπαίοι αξιωματικοί αναχωρούν καθημερινά, ντροπιασμένοι που υιοθέτησαν την υπόθεση των Ελλήνων, οι οποίοι δεν δείχνουν καμιά αναγνώριση.

Ο Μαυροκορδάτος πρέπει να έχει φύγει από την Κόρινθο για τη Ρούμελη με τέσσερεις χιλιάδες άνδρες.[1] Από την Αθήνα αποστέλλεται στις Θερμοπύλες μια ενίσχυση διακοσίων ανδρών.

Οι Έλληνες ηττήθηκαν στη Στυλίδα[2] κοντά στο Ζητούνι.[3] Οι Τούρκοι προωθούνται απ' αυτήν την πλευρά. Διαθέτουν πεδινό πυροβολικό.

Ακριβές απόσπασμα

[Υπογραφή] Νταβίντ

X.

NOUVELLES DE ZANTE

X.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΑΚΥΝΘΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 104r°-105r°.
Précis des nouvelles signé par Reynaud, vice-consul de France à Zante.

Precis des nouvelles sur la Morée et sur l'Epire
jusqu'au premier août 1822

Grande mesintelligence parmi les membres composant le gouvernement provisoire grec. Thano Canacari, Papadiamandopulo et autres de Patras sont particulierem(en)t suspects de trahison. Le Prince Mavrocordato, en quittant Corinthe pour se rendre en Epire, a ajourné les fonctions du gouvernement et y a etabli une commission. Vaine mesure, car une division ouverte a finalement eclaté parmi les chefs militaires par suite de la mesintelligence parmi les membres du gouvernement, notamment depuis le meurtre de Balasca par Odissée.

Malgré la grace qui a été accordée par politique à ce dernier, c'est cependant par l'effet d'une trahison de sa part qu'une colonne de trouppes turques est entrée par l'Isthme de Corinthe dans la Morée. Elle s'est d'abord emparée de Corinthe et ensuite d'Argos. Le gouvernement s'est entierement dissout. Les Turcs marchoient sur Naples de Romanie qui ne s'est jamais definitivement rendû aux Grecs.

Quant à la partie septentrionale de la Morée, les Grecs n'y sont pas plus heureux qu'ailleurs. Depuis quelque tems, le fameux Colocotroni, qui bloquoit Patras, a, tout à coup, retiré ses trouppes par effet de passion et d'anarchie. Les Turcs des garnisons de Patras et du chateau de la Morée profitterent de la circonstance, detruisirent le restant de la ville de Vosticha, et incendièrent une grande partie de la campagne. Les places de Modon et de Coron, dans la partie meridionale, se soutiennent toujours plus avec constance, et se trouvent abondamment approvisionnées.

En Epire, les premiers succès des Grecs n'ont pas eu les suites dont ils se flattoient. Les Turcs y ont pris le dessus, et le Prince Mavrocordato a battu en retraitte et se trouvoit, en dernier lieu, à Missolongi.

La flotte turque de Constantinople a operé sa jonction avec celles des cantons barbaresques. Dans ce moment, ces forces g[u]erierres, au nombre d'environ 67 voiles, traversent devant la rade de Zante pour se rendre à Patras,

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 104r°-105r°.
Έκθεση ειδήσεων υπογεγραμμένη από τον Ρενό[1], υποπρόξενο της Γαλλίας στη Ζάκυνθο.

Έκθεση ειδήσεων από τον Μοριά και την Ήπειρο μέχρι την πρώτη Αυγούστου 1822

Μεταξύ των μελών της ελληνικής Προσωρινής Κυβέρνησης, επικρατεί μεγάλη ασυνεννοησία. Ο Θάνος Κανακάρης,[2] ο Παπαδιαμαντόπουλος[3] και άλλοι Πατρινοί, είναι ιδιαίτερα ύποπτοι προδοσίας. Ο πρίγκιπας Μαυροκορδάτος εγκαταλείποντας την Κόρινθο για να μεταβεί στην Ήπειρο[4] ανέστειλε τη λειτουργία της κυβέρνησης, αφήνοντας μια επιτροπή. Μάταιο μέτρο, καθόσον ξέσπασε μια ανοικτή σύγκρουση μεταξύ των στρατιωτικών αρχηγών λόγω της ασυνεννοησίας των μελών της κυβέρνησης, κυρίως μετά τη δολοφονία του Μπαλάσκα[5] από τον Οδυσσέα.[6]

Παρά τη χάρη που δόθηκε στον τελευταίο λόγω πολιτικής σκοπιμότητας, η προδοσία του επέτρεψε σε μια τουρκική ταξιαρχία να περάσει από τον Ισθμό της Κορίνθου στον Μοριά. Κατέλαβε πρώτα την Κόρινθο και μετά το Άργος. Η Κυβέρνηση διαλύθηκε εντελώς. Οι Τούρκοι βάδιζαν εναντίον του Ναυπλίου, που ποτέ δεν είχε εντελώς παραδοθεί στους Έλληνες.

Όσο για τη βόρεια πλευρά του Μοριά, οι Έλληνες δεν τα πάνε καλύτερα απ' ό,τι αλλού. Εδώ και λίγο καιρό, ο περίφημος Κολοκοτρώνης, που είχε αποκλείσει την Πάτρα, απέσυρε ξαφνικά τις δυνάμεις του λόγω προσωπικού πάθους και απειθαρχίας.[7] Οι Τούρκοι από τη φρουρά της Πάτρας και του Ρίου[8] επωφελήθηκαν από την περίσταση, κατέστρεψαν ό,τι απέμενε από το Αίγιο, και πυρπόλησαν ένα μεγάλο μέρος της υπαίθρου. Τα φρούρια της Μεθώνης και της Κορώνης, στον Νότο, αντιστέκονται πάντα με σταθερότητα και είναι άφθονα εφοδιασμένα.

Στην Ήπειρο οι πρώτες επιτυχίες των Ελλήνων δεν είχαν τη συνέχεια που θα τους έκανε να υπερηφανεύονται. Οι Τούρκοι υπερίσχυσαν, ο πρίγκιπας Μαυροκορδάτος υποχώρησε και, τελευταία, βρισκόταν στο Μεσολόγγι.[9]

Ο οθωμανικός στόλος της Κωνσταντινούπολης ενώθηκε με τον στόλο των ηγεμονιών της Μπαρμπαριάς. Αυτή τη στιγμή, οι εν λόγω ναυτικές δυνάμεις, με περίπου 67 ιστία, περνούν μπροστά από τη Ζάκυνθο προς Πάτρα, για να επιβιβάσουν τον Μεχμέτ πασά,[10] νέο καπουδάν πασά. Οι δύο αυτοί

28. Ζάκυνθος. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1η έκδοση: 1884, βασισμένη σε σχέδιο του Léon Benett. Χαράκτης: ανώνυμος. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος).

28. Zante. Gravure sur bois, 1ère édition: 1884, d'après un dessin de Léon Benett. Graveur: anonyme. Musée de la gravure Hambis (Chypre).

ZANTE.

et y embarquer Mehemet Bacha, nouveau Capitan Bacha. Ces deux flottes composent un ensemble de six à sept vaisseaux de ligne, autant de fregattes et un bon nombre de corvettes, de briks et de batimens de transport.

// [fol. 104v°] Les Grecs ne peuvent se trouver dans une position plus malheureuse. Ils sont decouragés dans la confusion et dans le desespoir sur tous les points.

La Marine militaire anglaise rode partout. Elle est dans un mouvement et dans une activité extraordinaire. Nul doute qu'ils ont un parti parmi les chefs grecs qu'ils ont su corrompre. Les clairvoyans pretendent que les Anglais ont des vües sur la Morée. Ce qu'il y a de bien certain, c'est qu'ils manoeuvrent dans tous les sens, et qu'à cet egard il y a tout à craindre.

Depuis plus de deux semaines, et avant les nouvelles desavantageuses aux Grecs, il y a eu quelque emigration de paysans et de jeunesse desoeuvrée. Il paroît que cela a donné lieu au transport de quelques pieces d'artillerie sur differens point de plages de ces isles où l'on craignoit des fuites clandestines.

Suite jusqu'au 17 aout susd(i)t

Les manœuvres des Anglais dans la Morée ne laissent plus aucun doute sur leurs vues. Le 15 de ce mois, un certain Poniropulo, membre du ci-devant Senat grec, est arrivé à Zante, et a eu de suite une très mysterieuse conference avec le chef de l'eglise grecque, qui est ici le premier organe, et le premier partisan des Anglais. Celui-ci en a rendû compte au general Adam, Lord Stant, commissaire par interim qui se trouvoit en tournée à Zante, et ce general, sans paroitre ouvertement en rien, fut connoitre ses intentions par le meme canal. L'arrivée ici du susdit Poniropulo a été precedée par celle d'un eveque grec de la Morée qui a eu egalement deux conferences secretes avec le meme organe. Et maintenant l'on s'aperçoit que toutes ces confabulations tendent au meme bût. Ce qui transpire avec la plus grande reserve, c'est que Poniropulo a été porteur d'un écrit signé par trente-trois personnes influentes, et principalement par le fameux Colocotroni, par lequel ils declarent leur desir de se voir sous la protection anglaise. Poniropulo est parti promptement, et l'on assûre qu'il a eu des instructions verbales. L'on se dit à l'oreille que sous peu de jours l'on doit s'attendre à quelque evénement remarquable. Toutes ces circonstances ont été secretement // [fol. 105r°] communiquées par une personne de la plus intime confidence de Poniropulo.

Il est constant que dans l'Epire, aussi, l'influence et les manœuvres anglaises travaillent à grande force. Suli, point si renommé, se trouvant à la

στόλοι απαρτίζουν ένα σύνολο από έξι με επτά πολεμικά πλοία της γραμμής, άλλες τόσες φρεγάτες, αρκετές κορβέτες, μπρίκια και οπλιταγωγά.

Οι Έλληνες δεν θα μπορούσαν να βρεθούν σε δυστυχέστερη θέση. Είναι αποθαρρυμένοι από τη σύγχυση και την απελπισία για τα πάντα.

Το αγγλικό πολεμικό ναυτικό κυκλοφορεί παντού. Παρουσιάζει αξιόλογη κινητικότητα και δραστηριότητα. Χωρίς αμφιβολία, οι Άγγλοι διαθέτουν ένα κόμμα ανάμεσα στους Έλληνες αρχηγούς που κατάφεραν να εξαγοράσουν. Οι διορατικότεροι ισχυρίζονται ότι έχουν βλέψεις στον Μοριά. Το βέβαιο είναι ότι κινούνται προς όλες τις κατευθύνσεις, και από αυτή την άποψη έχει κανείς να φοβάται τα πάντα.

Εδώ και περισσότερο από δυο βδομάδες, και πριν τις δυσάρεστες για τους Έλληνες ειδήσεις, παρατηρήθηκε μια έξοδος χωρικών και άεργων νέων. Αυτό έδωσε την αφορμή να μεταφερθούν μερικά κανόνια σε διάφορες ακτές των Ιονίων, απ' όπου υπήρχε φόβος για παράνομες εξόδους.

Συνέχεια έως την 17η Αυγούστου του ίδιου έτους

Οι ενέργειες των Άγγλων στον Μοριά δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία ως προς τις βλέψεις τους.[11] Στις 15 του μηνός, έφθασε στη Ζάκυνθο ένας κάποιος Πονηρόπουλος,[12] μέλος της πρώην ελληνικής Γερουσίας, και αμέσως μετά είχε μια μυστηριώδη σύσκεψη με τον επικεφαλής της ελληνικής Εκκλησίας,[13] που εδώ είναι το κυριότερο όργανο και ο πρώτος υποστηρικτής των Άγγλων. Αυτός αναφέρθηκε στον στρατηγό Άνταμ, λόρδο Σταντ,[14] προσωρινό αρμοστή, που βρισκόταν στη Ζάκυνθο, κι αυτός ο στρατηγός, χωρίς να εκτεθεί, γνωστοποίησε τις προθέσεις του με τον ίδιο δίαυλο. Πριν την άφιξη εδώ του εν λόγω Πονηρόπουλου, προηγήθηκε η άφιξη ενός Έλληνα επίσκοπου από τον Μοριά, που επίσης είχε δυο μυστικές συσκέψεις με το ίδιο όργανο. Και διαπιστώνεται τώρα ότι όλες αυτές οι συσκέψεις έχουν τον ίδιο σκοπό. Αυτό που διαρρέει, με κάθε επιφύλαξη, είναι ότι ο Πονηρόπουλος υπήρξε ο κομιστής ενός εγγράφου υπογεγραμμένου από τριάντα τρία πρόσωπα με επιρροή, και κυρίως από τον περίφημο Κολοκοτρώνη, με το οποίο εκφράζουν την πρόθεσή τους να τεθούν υπό αγγλική προστασία. Ο Πονηρόπουλος αναχώρησε βιαστικά, και βεβαιώνεται ότι μετέφερε ρητές οδηγίες. Ψιθυρίζεται ότι σε λίγες μέρες πρέπει να αναμένεται κάποιο αξιοσημείωτο γεγονός. Όλα τα παραπάνω κοινοποιήθηκαν μυστικώς από ένα πρόσωπο της πιο στενής εμπιστοσύνης του Πονηρόπουλου.

Διαπιστώνεται ότι και στην Ήπειρο η αγγλική επιρροή και οι αγγλικές ενέργειες επιχειρούν με ιδιαίτερο δυναμισμό. Το Σούλι, τόπος τόσο περίφη-

derniere extremité par le blocus des Turcs, sous les ordres d'Omer Bacha, a envoyé publiquement ici une deputation de deux Suliotes au general Adam qui l'a accueillie. Aprés deux conferences, cette deputation est partie. Le general Adam en a fait autant, et l'on ne connait pas davantage.

Les operations de la flotte turque, dans ces parages, ne sont pas des plus brillantes. Une partie se trouve devant Patras ; une autre gêne et menace Missolongi, et un certain nombre de batimens legers parcourent dans l'interieur du golphe de Lepante. Des batimens de guerre anglais vont continuellement à la decouverte de leurs operations. L'interieur de la Morée est toujours dans la meme situation, mais le decouragement des habitans est à son comble. Le gouvernement de Zante ne donne plus asile aux sujets ottomans, sans doute pour le[s] contraindre à prendre un moment plu[s] tot le parti qu'il desire.

[signé] Reinaud

Vice consul du Roi à Zante

μος, που βρισκόταν στα όριά του εξαιτίας της πολιορκίας των Τούρκων του Ομέρ πασά,[15] έστειλε εδώ, προς τον στρατηγό Άνταμ, μια αντιπροσωπεία δύο Σουλιωτών, κι αυτός τους δέχθηκε. Μετά από δυο συσκέψεις η αντιπροσωπεία αναχώρησε. Το ίδιο έκανε και ο Άνταμ. Δεν γνωρίζουμε περισσότερα.

Οι τουρκικές ναυτικές επιχειρήσεις, στα εδώ νερά, δεν είναι από τις λαμπρότερες.[16] Ένα μέρος του στόλου βρίσκεται μπροστά στην Πάτρα· ένα άλλο ενοχλεί και απειλεί το Μεσολόγγι, κι ένας αριθμός ελαφρών σκαφών επιχειρεί μέσα στον κόλπο της Ναυπάκτου. Αγγλικά πολεμικά παρακολουθούν συνεχώς αυτές τις επιχειρήσεις. Στο εσωτερικό του Μοριά η κατάσταση είναι πάντα η ίδια, αλλά η αποθάρρυνση των κατοίκων είναι στο αποκορύφωμά της. Η διοίκηση της Ζακύνθου δεν δίνει πλέον άσυλο στους Οθωμανούς υπηκόους· προφανώς για να τους σπρώξει να πάρουν κάποια στιγμή το μέρος που αυτή επιθυμεί.

Υπογραφή Ρενό

Υποπρόξενος του Βασιλέα στη Ζάκυνθο

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 142r°-v°.
Extrait non signé d'une lettre de Zen, consul d'Autriche, adressée à Armerig.

Zante 3 (novem)bre [1822]
Extrait

Lettre de M(onsieur) Zen, consul d'Autriche, à M(onsieur) Armeri[a]

La guerre est aujourd'hui le moindre des maux qui desolent la Grèce. Deux autres terribles fléaux conspirent la ruine: la peste et les discordes civiles. La peste ravage[b] Janina en Epire, Paramitia et Margarite dans la basse Albanie, Larisse, Zeitum et leurs environs dans la Thessalie. Elle s'est developpée aussi dans la forteresse d'Arta, située sur le golphe Ambracique. Jusqu'à ce jour, il y est mort neuf[c] individus. Il est probable que cette maladie sera transportée dans la péninsule par les troupes turques qui y passeront. Dans cette province une inaction presque totale se fait remarquer[d] parmi les insurgés. Colocotroni et le Bey des Maïniates sont en grande mésintelligence[e].

Les Turcs de Corinthe sont parvenus à ravitailler Naples de Romanie, événement fort important pour le succès des armes ottomanes.

Dans la Romélie, depuis l'évasion du peuple belliqueux de Souli, Omer-Pacha a soumis toute l'Acarnanie et l'Etolie. Les capitaines grecs ont accepté l'amnistie qui leur était offerte, et ont donné leurs propres enfants en otage. Il ne leur a été fait // [fol. 142v°] aucun mauvais traitement. Ils ont même conservé leurs grades. Le visir Omer-Pacha se trouve à Varnaca, capitale de l'Acarnanie,[f] avec environ 20.000 Albanais.

a Cette ligne a été écrite d'une autre main.

b *ravage*, écrit dans l'interligne au-dessus d'un mot rayé.

c *neuf*, écrit dans l'interligne au-dessus du chiffre *huit* qui a été rayé.

d *inaction presque totale se fait remarquer*, écrit dans l'interligne au-dessus des mots *grande indolence règne* qui ont été rayés.

e *en grande mésintelligence*, écrit dans l'interligne au-dessus des mots *très peu d'accord* qui ont été rayés.

f *capitale de l'Acarnanie*, ajouté dans la marge gauche du folio.

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 142r°-v°.
Απόσπασμα επιστολής, ανυπόγραφο, του Τζεν, προξένου της Αυστρίας, προς τον Άρμεριγκ.

Ζάκυνθος 3 Νοεμβρίου [1822]
Απόσπασμα

Επιστολή του κυρίου Τζεν,[1] προξένου της Αυστρίας, προς τον κύριο Αρμερί[2]

Ο πόλεμος είναι σήμερα το μικρότερο από τα κακά που συνθλίβουν την Ελλάδα. Δυο άλλες μάστιγες συνωμοτούν για την καταστροφή της: η πανώλη και οι εμφύλιες διχόνοιες. Η πανώλη ενέσκηψε στα Γιάννινα[3] στην Ήπειρο, στην Παραμυθιά[4] και στο Μαργαρίτι[5] στη νότια Αλβανία, στη Λάρισα, στο Ζητούνι και τη γύρω περιοχή στη Θεσσαλία. Αναπτύχθηκε επίσης στο φρούριο της Άρτας που βρίσκεται στον Αμβρακικό Κόλπο. Μέχρι σήμερα πέθαναν εννέα άτομα. Είναι πιθανόν αυτή η ασθένεια να μεταφερθεί στη χερσόνησο από τα οθωμανικά στρατεύματα που θα διεσδύσουν. Σ' αυτή την περιοχή παρατηρείται μια πλήρης απραξία μεταξύ των εξεγερμένων. Ο Κολοκοτρώνης και ο μπέης των Μανιατών βρίσκονται σε πλήρη ασυνεννοησία.[6]

Οι Τούρκοι της Κορίνθου κατάφεραν να ανεφοδιάσουν το Ναύπλιο, γεγονός σημαντικό για την επιτυχία των οθωμανικών όπλων.

Στη Ρούμελη, μετά την εκκένωση του πολεμικού λαού του Σουλίου, ο Ομέρ πασάς υπέταξε όλη την Ακαρνανία και την Αιτωλία. Οι Έλληνες καπεταναίοι αποδέχτηκαν την αμνηστία που τους προσφέρθηκε κι έδωσαν τα παιδιά τους ως ομήρους. Δεν υπέστησαν ουδεμία κακομεταχείριση. Διατήρησαν ακόμα και τα στρατιωτικά αξιώματά τους. Ο βεζίρης Ομέρ πασάς βρίσκεται στον Βάρνακα,[7] πρωτεύουσα της Ακαρνανίας, με 20.000 περίπου Αλβανούς.

XI.

BULLETINS DE NOUVELLES DE L'ARCHIPEL

XI.

ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO / B66, registre 241, fol. 106r°-107v°.
Document non signé.

BULLETIN DE L'ARCHIPEL

Syra le 14 août [1822]

Extrait d'une lettre de Mr Fauvel, v(ice) cons(ul) à Athènes

Mavrocordato s'est embarqué, il y a environ un mois, à Messolongi pour Trieste. Il était accompagné de quelques officiers français, allemands, suédois (et) (ceter)a échappés aux maladies qui en ont moissonné un grand nombre. Mais les reglemens vicieux qui les régissent, et surtout l'insubordination, ont causé la dissolution entière de l'armée grecque.

Il n'y a eu qu'un combat de quelques minutes soutenu contre les Turcs par le seul bataillon sacré, abandonné des Grecs.

La jonction avec les Suliotes n'a pas eu lieu, les assiégés sont bloqués // [fol. 106v°] étroitement et succomberont incessamment s'ils ne sont secourus.

L'Amiral des forces de la Grèce occidentale, Passano, a été pris avec 14 des siens en voulant s'emparer d'une canonnière. Les Grecs, ses compagnons, ont été pendus de suite à Prévésa. Passano, mis aux fers, le fut deux jours après par ordre du Pacha de Janina. Plusieurs familles s'embarquent à Messolongi. La déroute est complète.

La Morée n'est pas en meilleur état. Les Turcs ont pénetré par les défilés du mont Gerania, ont trouvé Corinthe abandonnée, et sont entrés dans la plaine d'Argos. Le gouvernement, les ministres qui résidaient en cette ville, se sont retirés sur la flotille des Spéziotes dans le golfe près des marais de Lerne. Les Maniotes, illustres descendans des Spartiates, ont profité à Argos d'une allarme, qu'ils avaient donné eux-mêmes, // [fol. 107r°] pour piller les Français, les Suédois, Danois et Allemands à leur service.

Depuis mon départ d'Athènes, le désordre et l'anarchie sont à leur comble.

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 106r°-107v°.
Έγγραφο χωρίς υπογραφή.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Σύρος 14 Αυγούστου [1822]

Απόσπασμα επιστολής του κυρίου Φοβέλ, υποπρόξενου στην Αθήνα

Ο Μαυροκορδάτος επιβιβάστηκε πριν από περίπου ένα μήνα στο Μεσολόγγι με προορισμό την Τεργέστη.[1] Συνοδευόταν από έναν αριθμό Γάλλων, Γερμανών, Σουηδών, και άλλων αξιωματικών, οι οποίοι επέζησαν των ασθενειών που θέρισαν πολλούς. Αλλά οι λάθος κανονισμοί και κυρίως η απειθαρχία προκάλεσαν τη διάλυση του ελληνικού στρατού.

Δόθηκε μόνο μια μάχη μερικών λεπτών εναντίον των Τούρκων από τον Ιερό Λόχο,[2] που εγκατέλειψαν οι Έλληνες.

Η επαφή με τους Σουλιώτες δεν πραγματοποιήθηκε, οι πολιορκημένοι βρίσκονται σε στενό αποκλεισμό και θα υποκύψουν σύντομα αν δεν τους έρθει βοήθεια.

Ο ναύαρχος των ελληνικών δυτικών δυνάμεων, Πασσάνος,[3] πιάστηκε με 14 δικούς του προσπαθώντας να καταλάβει μια κανονιοφόρο. Οι Έλληνες σύντροφοί του κρεμάστηκαν εν συνεχεία στην Πρέβεζα. Ο Πασσάνος, αλυσοδέσμιος, κρεμάστηκε δυο μέρες αργότερα με διαταγή του πασά των Ιωαννίνων. Πολλές οικογένειες φεύγουν από το Μεσολόγγι πάνω σε πλοία. Η διάλυση είναι πλήρης.

Ο Μοριάς δεν βρίσκεται σε καλύτερη κατάσταση. Οι Τούρκοι διείσδυσαν μέσω των στενών των Γερανίων,[4] βρήκαν την Κόρινθο εγκαταλειμμένη και προχώρησαν στην πεδιάδα του Άργους. Η κυβέρνηση και οι υπουργοί που διέμεναν σ' αυτήν την πόλη αποσύρθηκαν με τον στολίσκο των Σπετσών στον θαλάσσιο κόλπο κοντά στα έλη της Λερναίας. Οι Μανιάτες, ένδοξοι απόγονοι των Σπαρτιατών, επωφελήθηκαν στο Άργος από έναν συναγερμό τον οποίο είχαν σημάνει οι ίδιοι, για να ληστέψουν τους Γάλλους, τους Σουηδούς, τους Δανούς και τους Γερμανούς που τους υπηρετούσαν.

Les Turcs ne paraissent pas, pour le présent, se diriger sur l'Attique. Cependant un Pacha, que le brave Odissée a laissé passer aux Thermopyles, est entré à Negrepont.

Un brig de guerre autrichien a amené ici le cady d'Athènes.

Syra le 27 août 1822

Extrait de la correspondance de l'Agent consulaire

La fête de notre auguste Souverain a été célébrée avec toute la pompe et tout l'éclat possible.

La veille de ce beau jour, toutes les maisons et églises du village furent spontanément illuminées au son des cloches // [fol. 107v°] et au bruit d'une décharge soutenue de mousqueterie. Le cri chéri de Vive le Roi s'élevait dans les airs au milieu de ces démonstrations éclatantes de joie et d'amour.

Le lendemain, jour de l'Auguste fête, l'on a chanté, selon l'usage, le Te Deum dans l'eglise française.

La communauté de cette île, en reconnaissance de la bienfaisante et haute protection que veut bien lui accorder Sa Majesté très Chrétienne, a fait célébrer une autre grande messe à l'eglise catholique cathedrale où se trouvaient réunis tous les Français de cette isle, et une grande foule de peuple.

J'ai fait de mon côté tout ce que j'ai pu pour contribuer à l'éclat de cette fête. Ma maison décorée retentissait des chants du bonheur et de la reconnaissance. Elle était, pour ainsi dire, le rendez-vous d'une famille qui célébrait la fête de son chef vénéré.

Μετά την αναχώρησή μου από την Αθήνα, η αταξία και η αναρχία έχουν φτάσει στο απροχώρητο.

Οι Τούρκοι δεν φαίνεται προς το παρόν να κατευθύνονται προς την Αττική. Ένας πασάς ωστόσο, που ο γενναίος Οδυσσέας άφησε να περάσει τις Θερμοπύλες, μπήκε στη Χαλκίδα.[5]

Ένα αυστριακό πολεμικό μπρίκι μετέφερε εδώ τον καδή των Αθηνών.

Σύρος 27 Αυγούστου 1822

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα

Η γιορτή του σεβάσμιου Βασιλέα μας[6] εορτάστηκε με κάθε επισημότητα και την κάθε δυνατή λαμπρότητα.

Την παραμονή της ωραίας αυτής ημέρας, όλα τα σπίτια και οι εκκλησίες του χωριού φωταγωγήθηκαν αυθόρμητα μέσα σε καμπανοκρουσίες και πυροβολισμούς. Η προσφιλής ιαχή «Ζήτω ο Βασιλεύς» υψωνόταν στους ουρανούς μέσα από τις εκτυφλωτικές εκδηλώσεις χαράς και αγάπης.

Την επομένη, ημέρα της σεβάσμιας εορτής, τελέστηκε κατά το έθιμο ένα τρισάγιο στη γαλλική εκκλησία.

Η Κοινότητα του νησιού, σε αναγνώριση της ευμένειας και της υψηλής προστασίας που παραχωρεί ο Χριστιανικότατος Βασιλέας, τέλεσε δοξαστική λειτουργία στον καθεδρικό ναό, όπου βρέθηκαν όλοι οι Γάλλοι του νησιού και μέγα πλήθος λαού.

Έκανα από τη μεριά μου ό,τι ήταν δυνατόν για να συνεισφέρω στη λάμψη αυτής της εορτής. Η στολισμένη κατοικία μου αντηχούσε άσματα ευτυχίας και ευγνωμοσύνης· ώρα οικογενειακής συνάντησης, μπορούμε να πούμε, μιας οικογένειας που εόρταζε τον σεβάσμιο πατέρα της.

[a] Dans le manuscrit, après le mot *batimens* il y a un astérisque qui renvoie à l'addition des mots : *Grecs, au nombre de 80* qui sont notés dans la marge gauche du folio.

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO / B66, registre 241, fol. 108r°-109r°. Document non signé.

BULLETIN DE L'ARCHIPEL

Milo le 28 août [1822]

Le brig du Roi, Le Rusé, est de retour de Crète. Les vents l'ont empêché de mouiller sur cette rade. Il a laissé arriver et est allé déposer son pilote à Cérigo.

Les affaires de Morée, sans être désespérées, ne vont pas très bien.

Les batimens Grecs, au nombre de 80,[a] sont, dit-on, sortis pour aller au-devant de la flotte turque.

Nous avons célébré, sinon avec éclat au moins avec enthousiasme, la fête de notre bon Roi. Sa prospérité et son long règne ont été l'objet de tous nos vœux. Il les accueillera ces vœux sincères de se[s] fidèles sujets du rocher // [fol. 108v°] de Milo comme il accueille ceux des heureux habitants de ses riches et puissantes cités. Sa bonté s'étend sur tous les Français, sa bienveillance accueille également tous leurs vœux.

Syphante le 20 août [1822]

Extrait de la correspondance de l'Agent de cette île

Le nombre des bateaux et batimens pyrates augmente chaque jour. Chaque soir ils deviennent plus inquiétants. Ils exercent leurs premiers brigandages sur les leurs. Je crains, lorsqu'ils seront en force, qu'ils n'attaquent même nos bâtimens.

Que pouvons-nous dans notre île, si ce n'est que de prier l'éternel de nous conserver encore pendant de longues années notre Roi, notre père commun. // [fol. 109r°] Tels sont les vœux que nous formons le jour de son Auguste fête.

2

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 108r°-109r°.
Το έγγραφο είναι ανυπόγραφο.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Μήλος 28 Αυγούστου [1822]

Το βασιλικό μπρίκι *Λε Ρυζέ*[1] επέστρεψε από την Κρήτη. Οι άνεμοι δεν του επέτρεψαν να αγκυροβολήσει στον εδώ κόλπο. Έφυγε ν' αφήσει τον πλοηγό του στα Κύθηρα.

Οι υποθέσεις του Μοριά, χωρίς να βρίσκονται σε απελπιστική κατάσταση, δεν πάνε πολύ καλά.

Τα ελληνικά σκάφη, 80 τον αριθμό, λέγεται ότι βγήκαν και πάνε να συναντήσουν τον τουρκικό στόλο.

Γιορτάσαμε την εορτή του Βασιλέα μας, αν όχι εκθαμβωτικά τουλάχιστον όμως με ενθουσιασμό. Όλες οι ευχές μας ήταν για την ευημερία του και την μακροημέρευσή του. Ας συλλέξει τις ευχές των κατοίκων της βραχώδους Μήλου, όπως συλλέξει στις ευχές των ευτυχών υπηκόων στις πλούσιες και ευτυχισμένες πόλεις του. Η καλοσύνη του απλώνεται πάνω απ' όλους τους Γάλλους, η ευμένειά του καταδέχεται όλες τις ευχές.

Σίφνος 20 Αυγούστου [1822]

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα του νησιού

Ο αριθμός των πειρατικών σκαφών αυξάνεται καθημερινά.[2] Κάθε νύκτα γίνονται όλο και πιο ανησυχητικά. Ασκούν προς το παρόν την πειρατεία τους πάνω στους δικούς τους. Φοβούμαι πως όταν δυναμώσουν θα επιτίθενται και στα δικά μας πλοία.

Τι άλλο μπορούμε να κάνουμε στο νησί μας από να προσευχόμαστε στον Αιώνιο, να δίνει έτη πολλά στον Βασιλέα μας, τον κοινό πατέρα μας. Αυτή είναι η ευχή μας την ημέρα της σεβάσμιας γιορτής του.

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 110r°-111v°.
Document non signé.

BULLETIN DE L'ARCHIPEL

Tine le 28 août 1822

Extrait de la correspondance de l'Agent de cette isle

En Candie, les Grecs occupent les montagnes et les Turcs les château[x] et la plaine. De temps en temps, ils se livrent quelques combats ou escarmouches où il ne périt jamais plus de 2 ou 3 combattans de part et d'autre.

En Morée aussi, il n'y a eu, dit-on, de livré que de petits combats dont les chances ont été balancées.

L'on assure que les Spéziotes ont quitté leur pays et sont allés s'établir, pour plus de sureté, à Idra. Cette isle renferme, dit-on, maintenant 60 milles d'habitans.

Il se trouve actuellement sur cette isle un evêque grecque [sic] estant chargé de faire des quêtes p(ou)r secourir les Candiotes insurgés.

// [fol. 110v°] La fête de la S(ain)t Louis a été célébrée sur cette isle avec éclat et reconnaissance. Nous avons tous fait des vœux ardents et sincères pour la conservation de notre Auguste Souverain. Une foule d'étrangers habittans de cette isle se sont joints à nous. Leurs actions de graces sont aussi montées au ciel. Ce touchant concert eût agréablement frappé l'oreille de notre généreux et bienfaisant Monarque, car il était l'explosion de cœurs fidèles et reconnaissans.

Stanchio le 16 juillet [1822]

Extrait de la correspondance de l'Agent de cette île

L'île de Cos doit au[x] soins vigilans du Numa qui la gouverne[i] d'avoir été préservée de grands troubles qui ont manqué d'éclater à l'inscu de tout le monde.

[i] Le Gouverneur de Cos était Ibrahim Halimi Pacha. Ancien grand-vizir du sultan Sélim III, ex-gouverneur de Bosnie et gouverneur de Cos dans les dernières années de sa vie, Ibrahim Halimi Pacha se distinguait de sa courtoisie, de sa sensibilité, de son esprit pacifique et de ses capacités administratives. Selon Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne, les habitants de Cos (Turcs et Grecs) ont beaucoup regretté sa mort (1824?) « car il avait su les maintenir en paix » (voir *Réponse de Pierre David à la pétition du s^r Marc-Antoine Vigoureux*, p. 54-56). C'est sans doute grâce à toutes les facultés dont Ibrahim Halimi Pacha disposait que l'agent consulaire français le compare à Numa Pompilius, second roi légendaire de Rome, l'un des personnages les plus respectueux de l'histoire romaine.

3

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 110r°-111v°.
Το έγγραφο είναι ανυπόγραφο.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Τήνος 28 Αυγούστου 1822

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα του νησιού

Στην Κρήτη οι Έλληνες έχουν τα βουνά και οι Τούρκοι τα κάστρα και τον κάμπο.[1] Κατά καιρούς δίνουν μάχες ή έχουν συρράξεις κατά τις οποίες δεν χάνονται πάνω από 2 ή 3 μαχητές από την κάθε πλευρά.

Και στον Μοριά δόθηκαν, καθώς λέγεται, μικρές μάχες που ήταν αμφίρροπες.

Βεβαιώνεται πως οι Σπετσιώτες εγκατέλειψαν το νησί τους και πήγαν να εγκατασταθούν για μεγαλύτερη ασφάλεια στην Ύδρα.[2] Το νησί φιλοξενεί τώρα, κατά πως λέγεται, 60 χιλιάδες κατοίκους.

Αυτόν τον καιρό βρίσκεται στο νησί ένας Έλληνας επίσκοπος επιφορτισμένος με τη συλλογή εισφορών προς ενίσχυση των εξεγερμένων Κρητικών.

Η γιορτή του Αγίου Λουδοβίκου εορτάστηκε εδώ με λάμψη και ευγνωμοσύνη. Εκφράσαμε όλοι τις θερμές και ειλικρινείς ευχές μας για τη μακροημέρευση του Σεβαστού ηγεμόνα μας. Πλήθος ξένων που διαμένουν στο νησί ενώθηκε μαζί μας· και οι δικές τους ευχαριστίες υψώθηκαν στον ουρανό. Αυτή η συγκινητική συναυλία άγγιξε ευχάριστα τα ώτα του γενναιόδωρου και ευεργετικού Μονάρχη μας, έκφραση καθώς ήταν της πιστής και ευγνωμονούσας καρδίας μας.

Κως 16 Ιουλίου [1822]

Απόσπασμα της αλληλογραφίας του προξενικού πράκτορα του νησιού

Το νησί της Κω[3], χάρις στη μέριμνα του Νουμά[4] που το κυβερνά, απαλλάχτηκε από τις μεγάλες ταραχές των οποίων η έκρηξη αποφεύχτηκε, χωρίς κανείς να το αντιληφθεί.

600 h(ommes) de troupe asiatique avai(en]t comploté de saccager l'île, de massacrer les principaux habitans grecs et à la suite de cette // [fol. 111r°] expédition de se rendre en Asie.

Je fus averti à temps de mauvaises intentions de ces satins. J'en donnai avis au Pacha qui vit le bien de faire cesser ces mal intentionnés et de s'en emparer. Deux cens ont reçu la baston(n)ade, et tous ont été exilés.

Tous les habitans de l'île se sont empressés de témoigner leu(r) vive reconnaissance à l'agent de France qui, par son avis au Pacha, avait eu le bonheur de préserver l'île du malheur venimeux qui la menaçait.

Le 20 août [1822]

Extrait de la même correspondance

Les insurgés Cassiotes ont fait dernièrement une descente sur divers points de cette île où ils ont volé des troupeaux et pris une petite sacolève.

// [fol. 111v°] *Le 22 du mois d'août [1822]*

Extrait de la même correspondance

Toutes les isles voisines de Cos ont pris le karach. Ces isles sont celles d'Eros[ii], Calimnos, Nisiro, Episcopi[iii], Scarpanto[iv]. Leurs habitans viennent librement faire leur petit commerce avec Stanchio.

Addition au Bulletin de Tine

« J'apprends dans le moment que la flotte de Mehemet Ali est partie de Morée, et qu'elle est passée au-devant de Candie pour s'en retourner en Egypte. Ce départ précipité a pour motif les maladies que la plupart des batimans ont à bord, et qui les déciment [?]. »

[ii] Il se réfère sans doute à Leros.

[iii] Nom en italien de l'île de Tilos.

[iv] Nom en italien de l'île de Karpathos.

600 άνδρες των ασιατικών στρατευμάτων είχαν συνωμοτήσει για να λεηλατήσουν το νησί, να σφαγιάσουν τους σημαντικότερους Έλληνες και να επιστρέψουν στην Ασία μετά την επιχείριση.

Ενημερώθηκα εγκαίρως για τα σχέδια αυτών των σατανάδων. Μετέφερα την είδηση στον πασά, που θεώρησε καλό να σταματήσει τους κακοπροαίρετους και να τους συλλάβει. Διακόσιοι απ' αυτούς μαστιγώθηκαν, κι όλοι τους εξορίστηκαν.

Όλοι οι κάτοικοι του νησιού έσπευσαν να εκφράσουν την ζωηρή ευγνωμοσύνη τους στον Γάλλο προξενικό πράκτορα[5] που, ειδοποιώντας τον πασά, είχε την ευτυχία να σώσει το νησί από το δηλητηριώδες κακό που το απειλούσε.

20 Αυγούστου [1822]

Απόσπασμα από την ίδια αλληλογραφία

Οι εξεγερμένοι Κασιώτες επέδραμαν πρόσφατα σε διάφορα σημεία αυτού του νησιού, έκλεψαν από τα κοπάδια και άρπαξαν μια σακολέβα.

22 Αυγούστου [1822]

Απόσπασμα από την ίδια αλληλογραφία

Όλα τα γειτονικά νησιά της Κω πλήρωσαν χαράτσι. Αυτά είναι η Λέρος, η Κάλυμνος, η Νίσυρος, η Τήλος,[6] η Κάρπαθος. Οι κάτοικοί τους επικοινωνούν ελεύθερα για το εμπόριό τους με την Κω.

Προσθήκη στο Δελτίο Ειδήσεων της Τήνου

«Μαθαίνω μόλις ότι ο στόλος του Μεχμέτ Αλή έφυγε από τον Μοριά και πέρασε ανοικτά της Κρήτης για να επιστρέψει στην Αίγυπτο. Η εσπευσμένη αυτή αναχώρηση οφείλεται στις ασθένειες που ενέσκηψαν στα περισσότερα πλοία και τα αποδεκατίζουν [;].»

[a] Les mots *me confirmait* sont ajoutés au-dessus des mots *Masse* et *sous*.

[b] Après le mot *août* ont été écrits et puis rayés les mots *me confirmait*.

[c] Nous maintenons les parenthèses du manuscrit qui incluent le mot *Syphante*.

4

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 112r°-113v°. Document non signé.

BULLETIN DE L'ARCHIPEL

Syphante le 29 août 1822

Extrait de la correspondance de l'Agent cons(ulaire) de cette isle

Mr Masse[i] me confirmait[a], sous la date du 29 août[b],[ii] les détails de l'entrée des Turcs dans le Peloponèse. Il ajoutait que, dans le p(remi)er moment, victorieuses les armées de la S(ublime) P(orte) avaient été obligées de se replier dans la suite sur Corynthe où elles s'étaient renfermées en attendant des secours et des renforts de Romélie.

On assurait à Syphante que le Capitan Pacha[iii], que la flotte ottomane avait été chercher à Patras,[iv] était mort dans cette ville avant d'avoir pris le commandant auquel l'avait // [fol. 112v°] nommé la Porte.

Le 13 s(eptem)bre (Syphante)[c]

La flotte grecque se trouve actuellement entre Cerigo et Milo. Quant à la flotte ottomane, elle est, dit-on, dans le golfe de Callamata.

Scio le 19 s(eptem)bre 1822

Yousuf-bey, envoyé par la Porte p(ou)r rétablir l'ordre et rendre leurs biens et fonds aux sujets fidèles qui les reclameront, remplit sa mission avec beaucoup de zèle. Ces dispositions pacifiques de la Porte ont déjà ramené plusieurs Sciotes émigrés qui préfèrent rentrer en possession de leurs biens que de périr de misère dans les isles. Ils s'étaient retirés dans les premiers moments de la destruction de leur patrie.

// [fol. 113r°] Nous avions appris, il y a quelques jours, vers le sud une soixantaine de voiles. Le v(ice) consul d'Autriche, qui était allé faire un petit voyage sur le continent, est de retour et nous a confirmé l'apparition de

[i] Il s'agit de Nicolas Masse qui était agent consulaire de France à Siphnos.

[ii] Il se réfère à la date de la lettre que N. Masse avait envoyée à ses supérieurs hiérarchiques ce qui prouve encore une fois que les informations qui sont contenues dans les Bulletins sont extraites de la correspondance des agents consulaires.

[iii] Il s'agit de Mehmet Pacha.

[iv] Voir Bulletins de l'Année 1822, Unité X: doc. 1.

4

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 112r°-113v°.
Το έγγραφο είναι ανυπόγραφο.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Σίφνος 29 Αυγούστου 1822

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα του νησιού

Ο κύριος Μάς[1] μου επιβεβαίωσε στις 29 Αυγούστου τις λεπτομέρειες της εισόδου των Τούρκων στην Πελοπόννησο. Προσέθεσε ότι μετά τις πρώτες νίκες ο στρατός της Υψηλής Πύλης υποχρεώθηκε να υποχωρήσει στην Κόρινθο και να κλειστεί στην πόλη εν αναμονή ενισχύσεων από τη Ρούμελη.

Θεωρούνταν βέβαιο στη Σίφνο ότι ο καπουδάν πασά, που ο οθωμανικός στόλος είχε πάει να πάρει από την Πάτρα, πέθανε[2], χωρίς να προλάβει ν' αναλάβει τη διοίκηση που του είχε αναθέσει η Πύλη.

13 Σεπτεμβρίου, (Σίφνος)[α]

Ο ελληνικός στόλος βρίσκεται προς το παρόν μεταξύ Κυθήρων και Μήλου. Όσο για τον οθωμανικό, αυτός λέγεται πως βρίσκεται στον κόλπο της Καλαμάτας.

Χίος 19 Σεπτεμβρίου 1822

Ο Γιουσούφ μπέης,[3] απεσταλμένος της Πύλης για την αποκατάσταση της τάξης και για την απόδοση των κινητών και ακίνητων περιουσιών στους πιστούς που θα τις διεκδικούσαν, εκπληρώνει την αποστολή του με πολύ ζήλο. Αυτά τα ευνοϊκά μέτρα της Πύλης έφεραν ήδη πίσω πολλούς εξόριστους Χιώτες που προτιμούν ν' ανακτήσουν τα αγαθά τους παρά να πεθάνουν στα νησιά μες την αθλιότητα. Είχαν καταφύγει εκεί από τις πρώτες ώρες της καταστροφής της πατρίδας τους.

Είχαμε μάθει πριν από μερικές μέρες για την εμφάνιση, νότια, μιας εξηνταριάς ιστίων. Ο υποπρόξενος της Αυστρίας[4], που είχε πάει για λίγο στην

α Διατηρήθηκαν οι παρενθέσεις του χειρογράφου.

cette flotte que l'on assure être une forte division grecque. Quelques coups de canon se sont fait entendre. Ces détonations semblaient venir du sud.

Scio le 22 s(eptem)bre [1822]

Cette nuit un débarquement a eu lieu au nord de l'île. Une tête samienne a été apportée au Pacha. Les Turcs cachent le nombre des tués de leur côté. Il y a plusieurs versions de ces évènemens dans le pays. Une dit que 30 Turcs ont été tués. Une autre dit 6. Le débarquement qu'ont operé les Samiens, au nombre d'un millier, avait p(ou)r but de s'emparer de quelques provisions.

// [fol. 113v°] Ces Grecs rencontrèrent dans leur expédition un parti d'Elez aga. Une action s'engagea. Les résultats n'en sont pas encore bien connus.

ηπειρωτική ακτή, επέστρεψε και επιβεβαίωσε την εμφάνιση αυτών των πλοίων, που βεβαιώνεται πως πρόκειται για μια ισχυρή μοίρα του ελληνικού στόλου. Ακούστηκαν κανονιές· εκρήξεις που έμοιαζαν να έρχονται από τα νότια.

Χίος 22 Σεπτεμβρίου [1822]

Την προηγούμενη νύκτα έγινε μια απόβαση στα βόρεια του νησιού. Φέρανε στον πασά μια κεφαλή Σαμιώτη. Οι Τούρκοι αποκρύπτουν τον αριθμό των νεκρών τους. Κυκλοφορούν πολλές εκδοχές για τα γεγονότα. Μια εκδοχή λέει πως σκοτώθηκαν 30 Τούρκοι. Μια άλλη μιλάει για έξι. Σκοπός της απόβασης, που επιχείρησαν χίλιοι Σαμιώτες, ήταν ν' αρπάξουν μερικές προμήθειες.

Συνάντησαν κατά την επιχείρησή τους ένα στρατιωτικό απόσπασμα του Ελέζ πασά. Ακολούθησε σύγκρουση. Τα αποτελέσματα δεν είναι ακόμα επαρκώς γνωστά.

[a] Après *avec* a été écrit et puis rayé le mot *toutes* qui se répétait deux fois par inadvertance de la part du scripteur.

5

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 116r°-118r°. Document non signé.

BULLETIN DE L'ARCHIPEL

Extrait de la correspondance des Agens consulaires

Syra le 16 septembre 1822

Le 11 du courant la frégate du Roi, La Fleur de Lys, ayant à son bord M(onsei)g(neu)r l'Archevêque de Smyrne, se présenta devant le port. L'agent consulaire de France se rendit à bord pour y complimenter S(a) G(randesse) et lui offrir ses services. M(onsieur) le chev(ali)er de Viella[i] offrit son canot à ce prélat pour le débarquer et l'accompagna jusqu'à terre où ils furent reçus avec[a] toutes les démonstrations de joie par tous les membres du gouvernement local, par le vicaire général accompagné de tout le clergé, et par les agens consulaires qui les attendaient à terre. M(onsieur) le commandant de la frégate étant retourné à son bord, M(onsei)g(neu)r Cardelli s'achemina vers le village accompagné de l'agent de France et des personnages qui avaient eu l'honneur de le recevoir à son débarquement et de quantité de personnes les plus distinguées de l'isle. Il fit son entrée dans le village au son de toutes les cloches des eglises et au bruit d'une décharge de mousquetterie, sous un Dais soutenu par deux Primats, par l'agent consulaire d'Espagne et celui de France, et suivi du clergé revêtu de ses habits sacerdotaux. L'Archevêque fut conduit, dans cet appareil, jusqu'à la Cathedrale d'où il se rendit au palais episcopal.

Hier dimanche, les habitans ont eu la satisfaction d'entendre un discours que ce prélat a prononcé à l'eglise concernant l'objet de sa mission. Ce discours a édifié tous les fidèles et leur a fait // [fol. 116v°] espérer que par les soins et sages mesures que prendra S(a) G(randesse) la concorde régnera désormais dans l'isle, et la paix qu'elle rétablira parmi eux ne sera plus troublée.

[i] Le chevalier de Viella était le commandant de la frégate La Fleur de Lys.

5

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 116r°-118r°.
Το έγγραφο είναι ανυπόγραφο.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία των προξενικών πρακτόρων

Σύρος 16 Σεπτεμβρίου 1822

Στις 11 τρέχοντος η βασιλική φρεγάτα ***Λα Φλεύρ ντε Λις***,[1] με τον κ. Αρχιεπίσκοπο της Σμύρνης[2] επιβάτη της, εμφανίστηκε μπροστά στο λιμάνι. Ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας μετέβη στο πλοίο για να κάνει τις φιλοφρονήσεις του προς τη Μεγαλοσύνη Του και να Της προσφέρει τις υπηρεσίες του. Ο ιππότης κύριος ντε Βιελά[3] συνόδευσε με τη λέμβο του τον εκκλησιαστικό αξιωματούχο μέχρι τη στεριά, όπου έγιναν δεκτοί με χαρμόσυνες εκδηλώσεις από όλα τα μέλη της τοπικής κυβέρνησης, από τον αρχιερατικό επίτροπο, συνοδευόμενο από σύσσωμο τον τοπικό κλήρο, και από τους προξενικούς πράκτορες, που περίμεναν να τους υποδεχθούν. Ο κυβερνήτης της φρεγάτας επέστρεψε στο πλοίο του, ο αρχιεπίσκοπος Καρντέλλι προχώρησε προς το χωριό συνοδευόμενος από τον Γάλλο προξενικό πράκτορα και από τα πρόσωπα που είχαν την τιμή να τον υποδεχθούν κατά την αποβίβασή του, καθώς και από πολλά από τα πλέον διακεκριμένα πρόσωπα του νησιού. Η είσοδός του στο χωριό έγινε με καμπανοκρουσίες και κάτω από τους ήχους μιας ομοβροντίας όπλων, υπό τη σκέπη μιας ουρανίας που σήκωναν ο προξενικός πράκτορας της Ισπανίας και ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας, ενώ ακολουθούσε ο κλήρος ενδεδυμένος τα ιερά του άμφια. Ο αρχιεπίσκοπος οδηγήθηκε με αυτήν την πομπή μέχρι τον καθεδρικό ναό και από εκεί μεταφέρθηκε στο επισκοπικό μέγαρο.

Χθες Κυριακή, οι κάτοικοι είχαν την ικανοποίηση ν' ακούσουν έναν λόγο που έβγαλε ο αρχιεπίσκοπος σχετικό με τον σκοπό της αποστολής του. Το κήρυγμα εμψύχωσε τους πιστούς και τους άφησε να ελπίσουν ότι με τις φροντίδες του και τα σοφά μέτρα που θα πάρει η μεγαλοσύνη Του θα κυριαρχήσει στο εξής στο νησί η ομόνοια, και η ειρήνη που θα επανέλθει δεν θα διαταραχτεί στο μέλλον.

Tine le 25 septembre [1822]

On dit que l'escadre turque, se proposant de ravitailler la forteresse de Naples de Romanie, louvoyait entre Cerigo et le cap S(ain)t-Ange. La flotille grecque, qui allait à sa rencontre, revint sur ses pas et se tint dans le golfe de Spezia. Elle plaça 15 brulots à l'entrée du port de Naples de Romanie pour tenter d'incendier l'escadre turque si elle y entrait. Les Turcs n'ayant pas jugé à propos de s'avancer dans ce port, les Grecs ont envoyé un brûlot sur une frégate turque laquelle l'a évité par la fuite. Il y a eu un petit combat, et les Turcs ont pris la fuite se dirigeant vers Santorin.

On dit qu'une frégate française, on suppose que c'est la Fleur de Lys,[a] ayant demandé à une goëlette d'Hydra treize prisonniers turcs des plus distingués de Naples de Romanie qu'elle avait à bord, le cap(itai)ne de la goëlette refusa de les remettre et s'éloignant de la frégate celle-ci tira sur elle un boulet qui la perça des deux bords; que le commandant de la frégate étant allé à Hydra et ayant descendu à terre avait été insulté par les Hydriotes.(1)[b]

((1)Votre Excellence[ii] sait que ce n'était pas pour avoir les otages que M[r] de Viella voulut arrêter cette goëlette mais pour s'assurer une indemnité qui nous était promise et qu'on éludait. Au reste l'agent de Tine ne rapporte ici que des bruits publics.)[iii]

On dit que Mehemet Ali Pacha aurait envoyé // [fol. 117r°] 16 autres armemens pour renforcer l'escadre du G(rand) S(eigneur).

Que l'escadre turque conduisait avec elle 8 bâtimens chargés de vivres pour Naples de Romanie, que n'ayant pu y en faire passer aucun, elle les tenait à sa suite. On ne sait où elle va.

Que trois navires marchands autrichiens ont été capturés par les Grecs et conduits à Hydra.

Que six agens du gouvernement grec sont à Naxie pour percevoir les contributions des isles; que ces mêmes agens ont arrêté et conduit à bord de leur bâtiment l'evêque grec et un des Primats qu'ils soupçonnent d'intelligence avec les Turcs.

Que plusieurs Grecs se sont dirigés sur Castel Rosso pour en chasser les Turcs.

Que les Turcs d'Echelle Neuve ayant fait proposer aux Samiens de se soumettre leur promettant même des vivres, ceux-ci leur répondirent qu'ils ne voulaient pas être trompés et que leur gouvernement local leur ordonna au contraire de se tenir prêts à combattre.

[a] Dans le manuscrit, la proposition: *on suppose que c'est la Fleur de Lys* est écrite entre parenthèses.

[b] Ce chiffre, écrit entre parenthèses dans le manuscrit, renvoie à une note qui porte le même numéro et qui a été mise en bas du folio. Pour des raisons techniques nous l'incluons dans le corps du document en la mettant entre parenthèses.

[ii] L'expression: *Votre Excellence* révèle que ce Bulletin a été envoyé à un ministre à Paris, probablement au ministre des Affaires Étrangères.

[iii] Cette annotation a été sûrement ajoutée par l'autorité qui a envoyé ce Bulletin à Paris (à savoir par le consul général de France à Smyrne ou par l'ambassadeur de France à Constantinople) afin de permettre au ministre d'être informé correctement.

Τήνος 25 Σεπτεμβρίου [1822]

Λέγεται πως η μοίρα του τουρκικού στόλου που είχε την πρόθεση να ανεφοδιάσει το φρούριο του Ναυπλίου, έπλεε με ενάντιο άνεμο μεταξύ των Κυθήρων και του ακρωτηρίου του Αγίου Αγγέλου.[4] Ο ελληνικός στολίσκος που πήγαινε να τον συναντήσει, επέστρεψε και βρίσκεται στον κόλπο των Σπετσών. Τοποθέτησε 15 πυρπολικά στην είσοδο του κόλπου του Ναυπλίου, με σκοπό την πυρπόληση της τουρκικής μοίρας στην περίπτωση που θα εισχωρούσε. Οι Τούρκοι δεν θεώρησαν σκόπιμο να προχωρήσουν στον κόλπο· οι Έλληνες έστειλαν ένα πυρπολικό εναντίον μιας τουρκικής φρεγάτας, που το απέφυγε φεύγοντας. Έγινε μια σύντομη μάχη, και οι Τούρκοι διέφυγαν κατευθυνόμενοι προς τη Σαντορίνη.

Λέγεται πως μια γαλλική φρεγάτα, υποθέτουμε ότι πρόκειται για τη ***Λα Φλεύρ ντε Λις***, διεκδίκησε από μια υδραίικη γολέτα δεκατρείς Τούρκους αιχμαλώτους, από τους πιο διακεκριμένους του Ναυπλίου· πως ο καπετάνιος της γολέτας αρνήθηκε να τους δώσει[5] και καθώς απομακρυνόταν από τη φρεγάτα δέχτηκε ένα βλήμα που διαπέρασε το σκάφος του από την μια άκρη στην άλλη· πως ο κυβερνήτης της φρεγάτας πήγε στην Ύδρα και βγαίνοντας στη στεριά προπηλακίστηκε από τους Υδραίους.

(Σημ. Η Εξοχότητά σας[6] γνωρίζει ότι ο κύριος ντε Βιελά δεν σταμάτησε τη γολέτα για να πάρει τους ομήρους αλλά για να εξασφαλίσει μια αποζημίωση που μας είχαν υποσχεθεί και απέφευγαν να καταβάλουν. Κατά τα άλλα ο προξενικός πράκτορας της Τήνου δεν μεταφέρει εδώ παρά φήμες.)[α]

Λέγεται ότι:

Ο Μεχμέτ Αλή πασάς έχει μάλλον στείλει κι άλλα 16 πλοία προς ενίσχυση του σουλτανικού στόλου.

Ότι η τουρκική ναυτική μοίρα είχε μαζί της κι άλλα 8 πλοία, φορτωμένα με εφόδια για το Ναύπλιο, που καθώς κανένα απ' αυτά δεν κατάφερε να περάσει, παραμένουν μαζί της. Δεν γνωρίζουμε προς τα πού κατευθύνεται.

Ότι τρία αυστριακά πλοία πιάστηκαν από τους Έλληνες και οδηγήθηκαν στην Ύδρα.

Ότι έξι λειτουργοί της ελληνικής κυβέρνησης βρίσκονται στη Νάξο για να εισπράξουν τις εισφορές των νησιών.[7] Ότι αυτοί οι λειτουργοί συνέλαβαν και οδήγησαν στο πλοίο τους τον Έλληνα επίσκοπο και έναν προεστό, που υποψιάζονταν ως πληροφοριοδότες των Τούρκων.

Ότι πολλοί Έλληνες κατευθύνονται προς την Κάρυστο για να εκδιώξουν τους Τούρκους.

Ότι οι Τούρκοι του Κουσάντασι πρότειναν στους Σαμιώτες να υποταχτούν,

[α] Η σημείωση προστέθηκε μάλλον στο Δελτίο από τις Αρχές που το έστειλαν στο Παρίσι (δηλ. από τον Γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη ή από τον πρέσβη της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη) με σκοπό τη σωστή ενημέρωση του υπουργού.

[a] Ce chiffre, écrit entre parenthèses dans le manuscrit, renvoie à une note qui porte le même numéro et qui a été mise en bas du folio. Pour des raisons techniques nous l'incluons dans le corps du document en la mettant entre parenthèses.

[b] *de*, a été écrit dans l'interligne entre les mots *nécessairement* et *la*.

Du 2 octobre [1822]

Hier sont arrivés 12 bâtimens ipsariotes provenant d'Hydra. Ils ont apporté la nouvelle qu'un combat naval avait eu lieu, il y a deux jours, entre la flotille grecque et l'escadre turque; qu'il n'y avait eu de perte ni d'un coté ni de l'autre; que l'escadre turque avait fait route vers Rhodes ou Suda.(1)[a]

((1) C'est à la Souda en Candie qu'elle est allée. Une seule frégate est allé[e] à Rhodes pour y réparer une voie d'eau et a causé des désordres dans cette isle.)[iii]

Ces Ipsariotes ont tenu des discours violens contre les Français et particulièrement contre le commandant // [fol. 117v°] de la frégate qui était présente au combat. Ils se sont même permis de dire qu'une autre fois si un bâtiment de guerre venait éclairer leurs manœuvres dans un combat, ils lui lanceraient un brulot et ils diraient ensuite que ç'a été par mégarde. Ils dirent en outre que le commandant de La Fleur de Lys est allé à Naples de Romanie où il est resté cinq heures en conférence avec le Pacha, et qu'en retournant à sa frégate il a averti l'armée turque de ne pas entrer dans le port de Naples parce qu'elle y serait exposée à six brulots grecs qui l'y attendaient.

Que le même commandant envoya son canot à une goëlette d'Hydra pour réclamer dix otages Turcs,[iv] parmi lesquels était le fils du Pacha de Naples de Romanie.

Que sur le refus du cap(itai)ne de les consigner, le commandant français envoya quatre canots armés auxquels la goëlette grecque s'opposa les armes à la main; que cette goëlette ayant forcé de voiles, la frégate lui tira un coup de canon à boulet qui la perça d'un bord à l'autre. (1)[a]

((1) Votre Excellence[ii] voudra bien remarquer encore que tous ces bruits répandus à Tine, et que me transmet l'agent consulaire, ont reçu nécessairement de[b] la mauvaise humeur des Grecs dans l'affaire de L'Istok, les couleurs odieuses qu'on y remarque. Ils avertissent de se tenir en garde contr(e) eux.)[iii]

On dit qu'il est parti 150 personnes de Miconi pour Hydra; que les Sulliotes se sont rendus à Kurchil Pacha.

On assure que le gouvernement d'Hydra est encouragé, on ne sait par qui, à resister autant qu'il pourra et à ne pas se rendre jusqu'à la fin du Congrès.

[ii] L'expression: *Votre Excellence* révèle que ce Bulletin a été envoyé à un ministre à Paris, probablement au ministre des Affaires Étrangères.

[iii] Cette annotation a été sûrement ajoutée par l'autorité qui a envoyé ce Bulletin à Paris (à savoir par le consul général de France à Smyrne ou par l'ambassadeur de France à Constantinople) afin de permettre au ministre d'être informé correctement.

[iv] Le Bulletin de Tinos du 25 septembre 1822 (voir ci-dessus) parle de «treize prisonniers turcs des plus distingués de Naples de Romanie».

υποσχόμενοι να τους δώσουν ακόμα και τρόφιμα· τούτοι δω απάντησαν πως δεν ήθελαν να εξαπατηθούν και πως η κυβέρνησή τους τούς είχε διατάξει να είναι έτοιμοι για μάχη.

2 Οκτωβρίου [1822]

Έφθασαν χθες από την Ύδρα 12 ψαριανά σκάφη. Έφεραν το νέο πως είχε γίνει μια ναυμαχία πριν από δυο μέρες[8] μεταξύ του ελληνικού και του τουρκικού στολίσκου, χωρίς απώλειες για κανένα· η τουρκική μοίρα κατευθύνθηκε προς τη Ρόδο ή προς τη Σούδα.

(Σημ. Πήγε στη Σούδα της Κρήτης. Στη Ρόδο πήγε μόνο μια φρεγάτα για να επισκευάσει μια ρωγμή και προκάλεσε ταραχές στο νησί.)[α]

Οι Ψαριανοί μίλησαν με δριμύτητα κατά των Γάλλων και ιδίως κατά του κυβερνήτη της φρεγάτας που παραβρέθηκε στη ναυμαχία. Τόλμησαν μάλιστα να πουν πως την επόμενη φορά που θα έρθει πολεμικό πλοίο να παρακολουθήσει τις κινήσεις τους σε μια μάχη, θα του ρίξουν ένα πυρπολικό και θα πουν μετά πως το έκαναν κατά λάθος. Είπαν επίσης πως ο κυβερνήτης του ***Λα Φλεύρ ντε Λις*** πήγε στο Ναύπλιο όπου έμεινε πέντε ώρες συνομιλώντας με τον πασά, και πως επιστρέφοντας στη φρεγάτα του, προειδοποίησε τον τουρκικό στρατό να μην μπει στο λιμάνι του Ναυπλίου, επειδή θα ήταν εκτεθειμένος σε έξι ελληνικά πυρπολικά που τον περίμεναν.

Ότι ο ίδιος κυβερνήτης έστειλε τη λέμβο του σε μια υδραίικη γολέτα για να διεκδικήσει δέκα Τούρκους ομήρους, μεταξύ των οποίων βρισκόταν ο γιος του πασά του Ναυπλίου.

Ότι μετά την άρνηση να του παραδοθούν οι όμηροι, ο Γάλλος κυβερνήτης έστειλε τέσσερεις οπλισμένες λέμβους στις οποίες η ελληνική γολέτα αντιστάθηκε· και πως όταν σήκωνε πανιά η γολέτα, η φρεγάτα της έριξε μια κανονιά και το βλήμα τη διαπέρασε από τη μια άκρη στην άλλη.

(Σημ. Η Εξοχότητά σας θα παρατηρήσει ότι οι φήμες που ακούγονται στην Τήνο, οι τόνοι μίσους που έχουν, και μου μεταφέρει ο προξενικός πράκτορας, αντανακλούν την κακή διάθεση των Ελλήνων μετά την υπόθεση του ***Λ' Ιστόκ***[9]. Μας προειδοποιούν να τους προσέχουμε.)[α]

Λέγεται πως έφυγαν 150 άτομα από τη Μύκονο για Ύδρα· ότι οι Σουλιώτες παραδόθηκαν στον Χουρσίτ πασά.

Βεβαιώνεται ότι η κυβέρνηση της Ύδρας ενθαρρύνεται, αλλά δεν γνωρίζουμε από ποιον, ν' αντισταθεί και να μην παραδοθεί μέχρι τη λήξη του Συνεδρίου.[10]

[α] Η σημείωση προστέθηκε μάλλον στο Δελτίο από τις Αρχές που το έστειλαν στο Παρίσι (δηλ. από τον Γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη ή από τον πρέσβη της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη) με σκοπό τη σωστή ενημέρωση του υπουργού.

// [fol. 118r°] *Syra le 15 octobre [1822]*

Nous avons appris que la flotille grecque s'est présentée devant l'escadre turque, mais à une telle distance qu'elle ne pouvait rien craindre du canon ennemi. Les deux escadres en présence se sont réciproquement canoniées pendant trois jours mais inutilement. Il n'y a eu que deux bâtimens grecs, qui s'étaient un peu avancés, qui ont été tant soit peu endommagés. On ajoute que l'escadre turque s'étant dirigée vers Rhodes, les Grecs se sont retirés laissant quelques petits armemens en croisière.

Le 1er de ce mois est entré dans ce port la bombarde française La S(ain)te Trinité venant de la Canée allant à Smyrne, ayant à bord divers passagers Turcs et Juifs. Des espions en donnèrent avis aux insurgés et aussitôt deux petits chebecs vinrent croiser devant le port. Ces armemens entrèrent le 8 dans le port et leurs capitaines demandèrent à l'agent consulaire de France de les accompagner à bord de cette bombarde qu'ils voulaient visiter sous le prétexte qu'elle avait des esclaves grecs. Cet agent se refusa à leur demande. Les croiseurs irrités de ce refus menacèrent d'aborder la bombarde de force. M(onsieur) Cortucci, commandant une péniche de guerre autrichienne qui était voisine de la bombarde française, informé par l'agent consulaire de la menace des Grecs, prit ce bâtiment marchand sous sa protection (et) le lendemain matin les deux chebeks partirent.

Σύρος 15 Οκτωβρίου [1822]

Μάθαμε ότι ο ελληνικός στολίσκος εμφανίστηκε μπροστά στην τουρκική ναυτική μοίρα αλλά σε τέτοια απόσταση που τα κανόνια του δεν ήταν επίφοβα. Οι δυο μοίρες αφότου συναντήθηκαν, αντάλλαζαν κανονιές για τρεις μέρες αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Μόνο δυο ελληνικά πλοία που πλησίασαν, αγγίχθηκαν ελαφρά. Προστίθεται ότι η τουρκική μοίρα κατευθύνθηκε προς τη Ρόδο και οι Έλληνες αποσύρθηκαν αφήνοντας μερικά πλοία να περιπολούν.

Την πρώτη του μήνα μπήκε στο λιμάνι η γαλλική βομβάρδα ***Λα Σεντ Τρινιτέ***, προερχόμενη από τα Χανιά και με προορισμό τη Σμύρνη, έχοντας διάφορους επιβάτες, Τούρκους κι Εβραίους. Κατάσκοποι ειδοποίησαν τους εξεγερμένους και αμέσως δυο μικρά μίστικα εμφανίστηκαν να περιπολούν μπροστά στο λιμάνι. Τα δυο αυτά πλοία μπήκαν στις 8 του μήνα στο λιμάνι και οι καπετάνιοι τους ζήτησαν από τον προξενικό πράκτορα της Γαλλίας να τους συνοδέψει στη βομβάρδα που ήθελαν να επιθεωρήσουν, με το επιχείρημα ότι μετέφερε Έλληνες δούλους. Ο προξενικός πράκτορας αρνήθηκε να ικανοποιήσει το αίτημα. Οι καπετάνιοι των πλοίων θύμωσαν με την άρνησή του κι απείλησαν να πάνε στη βομβάρδα με τη βία. Ο κύριος Κορτούτσι, κυβερνήτης ενός μικρού αυστριακού πολεμικού, αραγμένου δίπλα από τη βομβάρδα, ενημερωμένος από τον προξενικό πράκτορα για την απειλή των Ελλήνων, πήρε υπό την προστασία του το εμπορικό πλοίο και την επαύριο τα δυο μίστικα αναχώρησαν.

29. Μυτιλήνη. Χαλκογραφία, 1836, 12,3 x 17 εκ. Χαράκτης: L. Deifel. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

29. Mytilène. Gravure sur cuivre, 1836, 12,3 x 17 cm. Graveur: L. Deifel. AGE – Collection de gravures.

30. Άποψη του λιμανιού της Χίου. Λιθογραφία, χ.χ., 34,4 x 46,7 εκ., βασισμένη σε σχέδιο των Plou και Tehotte. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

30. Vue du port de Scio. Lithographie, sans date, 34,4 x 46,7 cm., d'après un dessin des Plou et Tehotte. AGE – Collection de gravures.

6

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 119r°-120r°.
Document non signé.

BULLETIN DE L'ARCHIPEL

Milo le 3 oct(obre) [1822]

Extrait de la correspondance de l'Agent de cette isle

Le 30 sep(tembre)

La flotte turque a été retenue par les calmes dans ces parages depuis le 24 jusqu'au 29 du courant. L'épouvante était à son comble sur cette île. Enfin les bâtimens turcs ont laissé arriver pour le port de la Soud[a].

Les forces navales de la Porte n'ont rien fait à Idra, rien à Spezia. Elles n'ont pas même ravitaillé, dans cette campagne, le château de Naples de Romanie.

Les Grecs ont pris, à la vue de la flotte turque, deux bâtimens autrichiens que le Capitan Pacha avait destinés pour porter du blé à Naples de Romanie. Ces batimens capturés ont été conduits à Idra.

// [fol. 119v°] On assure que les Grecs ont l'avantage en Candie. On dit aussi que les Turcs ont été repoussés jusque vers Janina. Les Grecs sont bien approvisionnés sur ce point.

Scio le 12 octobre [1822]

Yousouf bey a remplacé Abdi Pacha. Ce dernier a l'ordre de se rendre à Smyrne dans 5 ou 6 jours. On ne prévoit pas le sort qui l'attend sur le continent. A-t-il encouru le désaveu de la Porte ?

Cette nuit un débarquement de Grecs a eu lieu au nord de l'isle. On a rapporté en ville un Turc blessé mais point de têtes ni de prisonniers grecs. De pareilles incursions de la part des insurgés ont lieu presque tous les quinze jours. Ils viennent moissonner. Les Turcs étonnés d'une pareille témérité sont souvent surpris et quelques fois battus.

6

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 119r°-120r°.
Το έγγραφο είναι ανυπόγραφο.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Μήλος 3 Οκτωβρίου [1822]

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του προξενικού πράκτορα του νησιού

30 Σεπτεμβρίου

Ο τουρκικός στόλος παρέμεινε στα εδώ νερά, λόγω νηνεμίας, από τις 24 έως τις 29 τρέχοντος. Ο φόβος στο νησί είχε φθάσει στο αποκορύφωμά του. Τελικά τα τουρκικά πλοία αναχώρησαν για το λιμάνι της Σούδας.

Οι τουρκικές ναυτικές δυνάμεις δεν κατάφεραν τίποτα στην Ύδρα, τίποτα στις Σπέτσες. Ούτε που μπόρεσαν κατά τη διάρκεια της εκστρατείας να ανεφοδιάσουν το Ναύπλιο.

Οι Έλληνες έπιασαν μπροστά στα μάτια του τουρκικού στόλου δύο αυστριακά πλοία που ο καπουδάν πασάς προόριζε για τον ανεφοδιασμό του Ναυπλίου. Τα οδήγησαν στην Ύδρα.

Βεβαιώνεται ότι οι Έλληνες υπερέχουν στην Κρήτη.[1] Λέγεται επίσης πως οι Τούρκοι απωθήθηκαν μέχρι τα Γιάννινα.[2] Οι Έλληνες διαθέτουν αρκετά εφόδια προς το παρόν.

Χίος 12 Οκτωβρίου [1822]

Ο Γιουσούφ μπέης αντικατέστησε τον Αμπντί πασά. Ο τελευταίος έχει διαταγή να μεταβεί στη Σμύρνη μέσα σε πέντε-έξι μέρες.[3] Δεν μπορούμε να προβλέψουμε τι τον περιμένει. Έχει πέσει άραγε σε δυσμένεια;

Τη νύκτα έγινε απόβαση Ελλήνων στα βόρεια του νησιού.[4] Έφεραν στην πόλη έναν πληγωμένο Τούρκο όχι όμως κεφάλια ούτε Έλληνες αιχμαλώτους. Παρόμοιες εισβολές των εξεγερμένων συμβαίνουν κάθε δεκαπέντε μέρες. Έρχονται να θερίσουν σπαρτά. Οι Τούρκοι έκπληκτοι από τέτοιο θράσος, καταλαμβάνονται εξ απροόπτου και μερικές φορές κατατροπώνονται.

a *depuis*, a été ajouté dans l'interligne entre le verbe *entendait* et le chiffre *5*.

// [fol. 120r°]

Du 14 [octobre 1822]

Abdi Pacha est parti presque clandestinement. On attribue ce départ précipité aux murmures des Turcs à sa solde, qui prétendaient un mois de payement, et aux réclamations des quelles il s'est refusé de faire droit.

Syra le 28 sept(embre) 1822

Une lettre de Milo, du 25, nous apprend que la flotte ottomane se trouve depuis sept jours aux environs d'Idra et de Spezia. L'on entendait depuis[a] 5 jours une vive canonnade, ce qui fesoit croire que l'on se battait.

Par un batteau grec, venant d'Egine, nous apprenons qu'entre Chiacogna en Morée et Spezia, les armées turques et grecques se combattent.

Της 14ης [Οκτωβρίου 1822]

Ο Αμπτί πασάς έφυγε σχεδόν κρυφά. Η εσπευσμένη αυτή αναχώρηση αποδίδεται στις υπόκωφες διαμαρτυρίες των Τούρκων στρατιωτών του, που διεκδικούσαν μισθούς ενός μηνός, και τα αιτήματα των οποίων αρνήθηκε να ικανοποιήσει.

Σύρος 28 Σεπτεμβρίου 1822

Επιστολή από Μήλο με ημερομηνία 25, μας μαθαίνει ότι ο οθωμανικός στόλος εδώ και επτά μέρες βρίσκεται στα νερά της Ύδρας και των Σπετσών. Για πέντε μέρες ακούγονταν ισχυροί κανονιοβολισμοί, που έδιναν την εντύπωση μάχης.

Από ένα ελληνικό πλοίο που ερχόταν από Αίγινα, μαθαίνουμε ότι μεταξύ Τσακωνιάς, στον Μοριά, και Σπετσών διεξάγονται ναυμαχίες ανάμεσα στους δύο στόλους.

7

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 123r°-125v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE L'ARCHIPEL

Extrait de la correspondance des Agens consulaires des isles

Milo le 16 octobre 1822

Le capitaine d'un navire marchand autrichien, qui a relaché dans ce port le 11 du courant, y a apporté la nouvelle que les Grecs Sulliotes avaient capitulé; que les Anglais avaient été chargés du traité par les deux partis et ont, en vertu de la capitulation, embarqué les Sulliotes sur des bâtimens de transport et les ont ensuite débarqués aux isles de Corfou, Zante et Cephalonie. Ce cap(itai)ne dit en avoir vu passer 4.000 à Zante.

Nous ne savons rien de l'escadre turque. Elle doit être encore à Suda.

On dit que les Grecs se sont retirés pour réparer leurs batimens et remettre en mer aussitôt après. Il leur faut de l'argent et ils n'en ont pas.

Une bombarde française, Le Sacré Cœur de Jésus, venant de Marseille allant à Smyrne, a relaché dans ce port. Le capitaine, Maximien Meau, a déclaré à l'agent consulaire que les Grecs l'ont visitée dans les eaux de Tine sur le prétexte qu'ils croyaient que cette bombarde avait des Turcs et des esclaves grecs à bord. N'ayant rien trouvé de ce qu'ils cherchaient, ils l'ont laissé partir.

Milo le 24 octobre [1822]

Nous apprenons que l'escadre turque s'était rendue à Souda pour s'y ravitailler. Désirant faire des provisions d'eau, le Capitan Pacha envoya // [fol. 123v°] une partie des gens des equipages aux endroits nommés Callamo et Callives

7

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 123r°-125v°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία των προξενικών πρακτόρων των νησιών

Μήλος 16 Οκτωβρίου 1822

Ο πλοίαρχος ενός εμπορικού αυστριακού πλοίου, που έδεσε στο εδώ λιμάνι στις 11 τρέχοντος, έφερε την είδηση πως οι Έλληνες Σουλιώτες παραδόθηκαν·[1] ότι τα δυο μέρη ανέθεσαν στους Άγγλους τη συνθήκη παράδοσης και ότι δυνάμει αυτής της συνθήκης οι Άγγλοι επιβίβασαν τους Σουλιώτες σε οπλιταγωγά και τους μετέφεραν στην Κέρκυρα, στη Ζάκυνθο και στην Κεφαλονιά. Ο ίδιος πλοίαρχος λέει πως είδε 4.000 να περνούν στη Ζάκυνθο.

Δεν γνωρίζουμε τίποτα για την τουρκική ναυτική μοίρα. Πρέπει να 'ναι ακόμα στη Σούδα.

Λέγεται πως οι Έλληνες αποσύρθηκαν για να επισκευάσουν τα πλοία τους, και θα τα ξαναρίξουν στη θάλασσα αμέσως μετά. Χρειάζονται χρήματα και δεν έχουν.

Μια γαλλική βομβάρδα, η *Λε Σακρέ Κερ ντε Ζεζί*, με προέλευση τη Μασσαλία και προορισμό τη Σμύρνη, έδεσε στο εδώ λιμάνι. Ο πλοίαρχος Μαξιμιέν Μο δήλωσε στο προξενικό πράκτορα ότι οι Έλληνες τον επιθεώρησαν στα νερά της Τήνου με την πρόφαση ότι πίστευαν πως η βομβάρδα μετέφερε Τούρκους και δούλους Έλληνες. Δεν βρήκαν τίποτα απ' αυτά που έψαχναν και τον άφησαν να φύγει.

Μήλος 24 Οκτωβρίου [1822]

Μαθαίνουμε ότι η τουρκική ναυτική μοίρα μετέβη στη Σούδα για ανεφοδιασμό. Για την προμήθεια νερού, ο καπουδάν πασάς έστειλε ναύτες από τα πληρώματα στις τοποθεσίες Καλάμι και Καλύβες,[2] όπου υπάρχουν πηγές.

où sont des sources. Les insurgés, ayant apperçu ces marins de leurs montagnes, en descendirent au nombre de 1.200 hommes. Ils chargèrent ces Turcs et en tuèrent une centaine. Le reste prit la fuite laissant au pouvoir de l'ennemi tous leurs ustensiles.

Le lendemain de cette affaire, le Capitan Pacha fit tirer quantité de coups de canon du côté où ses gens avaient été si mal traités. Mais vu la distance qu'il y avait entre les vaisseaux turcs et les insurgés grecs, les boulets ne purent atteindre ces derniers. L'escadre turque fut ainsi obligée de prendre de l'eau de citernes de la forteresse et de la ville, sous lesquelles elle était mouillée. Les habitans ne donnèrent leur eau que malgré eux. Cette escadre est partie de Souda le 20 du courant. Le 21 au matin, elle parut entre l'isle brûlée[i] et Siphante, la proue de batimens sur Paros et Drin[ii], isles où les bâtimens de guerre vont ordinairement faire leur eau.

Les 4 Pachas de l'isle de Crète, y compris celui qui y avait été envoyé par le Pacha d'Egypte, sont renfermés dans la forteresse de Candie, qui se trouve serrée de près par les insurgés qui occupent des positions très avantageuses.

Tine le 21 octobre [1822]

On dit que les Sulliotes ont capitulé faute de vivres; que 1.500 hommes de la garnison grecque de Sulli ont été transportés à Cephalonie par des bâtimens anglais.

Il paraît que les parties belligérantes ne font aucun mouvement dans le Péloponèse car on ne dit rien de cette presqu'isle. On dit seulement que la forteresse de // [fol. 124r°] Naples de Romanie doit être rendue en ce moment, attendu le manque absolu où elle se trouve de vivres, et que les deux chefs, Metaxa et Ipsilanti, sont partis pour le congrès.

On dit que les affaires des Grecs, en Romélie, sont en très mauvais état. Cette province est presque entièrement au pouvoir des Turcs.

Que les armemens Caxiotes se sont emparé en Chypre de six navires marchands turcs et de cinq autres du côté d'Alexandrie. Le chargement de ces derniers est évalué à plus d'un million de piastres; qu'outre ces navires marchands, ils ont capturé un bâtiment de guerre du Pacha d'Egypte armé de 16 pièces de canon.

L'escadre turque est à Souda, on ne sait où elle ira.

Le nommé Nicolas Economi, Hydriote, l'un des 6 agens organisateurs du gouvernement des isles, se trouvant ici pour percevoir les contributions, a eu la témérité de dire que le commandant français, M(onsieur) de Viella, a

[i] Il se réfère à l'île de Santorin.

[ii] Il se réfère vraisemblablement à l'île de Seriphos.

Οι εξεγερμένοι τους αντιλήφθηκαν από τα βουνά και κατέβηκαν 1.200 άνδρες. Επιτέθηκαν στους Τούρκους και σκότωσαν μια εκατοστή. Οι υπόλοιποι Τούρκοι τράπηκαν σε φυγή, αφήνοντας στον εχθρό όλα τα σκεύη τους.

Την επαύριο του συμβάντος, ο καπουδάν πασάς έριξε αρκετές κανονιές προς το μέρος απ' όπου οι άνθρωποί του είχαν δεχτεί την επίθεση. Αλλά δεδομένης της απόστασης μεταξύ των τουρκικών πλοίων και των εξεγερμένων Ελλήνων, τα τουρκικά βλήματα δεν τους άγγιξαν. Η τουρκική μοίρα αναγκάστηκε έτσι να πάρει νερό από τις στέρνες του φρουρίου και της πόλης, κάτω από την οποία είχε αράξει. Οι κάτοικοι το προσέφεραν παρά τη θέλησή τους. Η μοίρα αναχώρησε από τη Σούδα στις 20 τρέχοντος. Στις 21 το πρωί εμφανίστηκε μεταξύ Σαντορίνης και Σίφνου, με την πρύμη στην Πάρο και τη Σέριφο, νησιά όπου τα πολεμικά πλοία πάνε συνήθως για ύδρευση.

Οι τέσσερεις πασάδες της Κρήτης,[3] ανάμεσά τους κι εκείνος που στάλθηκε από τον πασά της Αιγύπτου, είναι κλεισμένοι στα τείχη του Μεγάλου Κάστρου που είναι περικυκλωμένα από τους εξεγερμένους, οι οποίοι κρατούν πολύ στρατηγικά σημεία.

Τήνος 21 Οκτωβρίου [1822]

Λέγεται πως οι Σουλιώτες συνθηκολόγησαν ελλείψει τροφίμων· πως 1.500 άνδρες της ελληνικής φρουράς του Σουλίου μεταφέρθηκαν στην Κεφαλονιά με αγγλικά πλοία.

Φαίνεται πως οι εμπόλεμοι δεν προχωρούν σε καμιά κίνηση στην Πελοπόννησο, αφού δεν ακούμε τίποτα για τη χερσόνησο. Λέγεται μόνο ότι το φρούριο του Ναυπλίου πρέπει να παραδίδεται αυτή τη στιγμή, δεδομένης της πλήρους έλλειψης τροφίμων, και ότι οι δύο αρχηγοί Μεταξάς[4] και Υψηλάντης αναχώρησαν για την συνέλευση.

Λέγεται:

Πως τα πράγματα των Ελλήνων στη Ρούμελη πάνε πολύ άσχημα. Η επαρχία αυτή έχει περάσει σχεδόν εξ' ολοκλήρου στα χέρια των Τούρκων.

Πως κασιώτικα οπλισμένα σκάφη έπιασαν στην Κύπρο έξι τουρκικά εμπορικά πλοία και άλλα πέντε στα μέρη της Αλεξάνδρειας. Το φορτίο των τελευταίων εκτιμάται στο ένα εκατομμύριο πιάστρα· και επιπλέον έπιασαν ένα πολεμικό πλοίο του πασά της Αιγύπτου, οπλισμένο με 16 κανόνια.

Η τουρκική ναυτική μοίρα είναι στη Σούδα, δεν ξέρουμε πού θα πάει.

Ο Νικόλαος Οικονόμος, Ύδραίος,[5] ένας από τους έξι αρμοστές της κυβέρνησης στα νησιά, βρισκόταν εδώ για τη συλλογή των φόρων· είχε το θράσος να πει ότι ο Γάλλος κυβερνήτης κύριος ντε Βιελά ζήτησε συγνώμη από τους

demandé excuse aux Hydriotes pour le coup de canon qu'il avait fait tirer sur la goëlette grecque. Ce même agent a dit, en parlant des Grecs latins, que, si pour le moment ils ne payaient pas d'impôts, sous peu on leur ferait payer le triple de ce que payent les autres Grecs. Quelqu'un ayant repondu à cette menace que les Latins ne payeront jamais rien qu'au Souverain légitime de l'isle, le dit Economi repartit: Eh quoi! Ne sommes-nous pas reconnus par toutes les puissances? Ne respectent-elles pas notre pavillon?

a *de*, est répété au début de la ligne du folio 124v°.

Syra le 24 octobre [1822]

Le 22 du courant, l'escadre turque, au nombre de[a] // [fol. 124v°] 80 voiles, a paru au sud de cette isle avec vent de nord. Elle a louvoyé jusqu'à aujourd'hui qu'elle a passé sous le vent des isles de Delos, et nous l'avons perdu de vue. Nous ignorons ses opérations passées et sa direction.

Vers les deux heures après midi, le vaisseau du Capitan Pacha et quatre autres armemens ont reparu au sud-est à 4 milles de distance de ce port. Les Primats de l'isle se sont rendus à bord du vaisseau amiral avec des présens. Le Capitan Pacha les a très bien reçus. Il les a revêtus de béniches et leur a rendu un de leurs compatriotes. Cet amiral, à ce que disent les Primats, avait été à Miconi où il voulait faire de l'eau. Il y a été reçu à coups de fusils. Il allait à Mételin et de là aux Dardanelles.

Du 25 [octobre 1822]

La flotte turque parait en partie louvoyant entre les isles de Delos et Naxie avec petit vent de nord.

Nous apprenons de Tine qu'une chaloupe d'un armement du G(rand) S(eigneur), ayant voulu aborder à Miconi pour y faire de l'eau, fut reçue par les habitans à coups de fusils; que les Miconiotes avaient tué plusieurs Turcs et que deux têtes de ces derniers avaient été portées à Tine où on les promenait au bout de piques.

Du 7 novembre [1822]

Parmi les nouvelles qui circulent ici, les plus certaines sont que la garnison turque de Corinthe ayant fait une fausse attaque du côté des Dervenes, les Grecs s'y sont aussitôt transportés pour les défendre et ont laissé libre le

Ύδραίους για την κανονιά που είχε ρίξει στην ελληνική γολέτα. Ο ίδιος λειτουργός είπε, αναφερόμενος στους Ελληνολατίνους, ότι αν δεν πληρώνουν φόρους προς το παρόν, θ' αναγκαστούν σε λίγο να πληρώσουν τα τριπλά απ' όσα πληρώνουν οι υπόλοιποι Έλληνες. Κάποιος απάντησε σ' αυτήν την απειλή ότι οι Λατίνοι δεν θα πληρώσουν παρά μόνο στον νόμιμο ηγεμόνα του νησιού, κι ο εν λόγω Οικονόμου ανταπάντησε: «Τι δηλαδή; Μήπως δεν είμαστε αναγνωρισμένοι απ' όλες τις Δυνάμεις; Μήπως δεν σέβονται τη σημαία μας;»

Σύρος 24 Οκτωβρίου [1822]

Στις 22 τρέχοντος ο τουρκικός στόλος, 80 ιστία, εμφανίστηκε νότια του νησιού με τον άνεμο από βόρεια. Έπλεε κόντρα στον άνεμο έως σήμερα, που πέρασε υπήνεμα της Δήλου, όπου και τον χάσαμε. Αγνοούμε τις επιχειρήσεις του και τον προορισμό του.

Προς τις δύο το απόγευμα, το πλοίο του καπουδάν πασά και τέσσερα άλλα ξαναφάνηκαν 4 μίλια μακριά από το λιμάνι. Οι προεστοί του νησιού πήγαν στη ναυαρχίδα με δώρα. Ο καπουδάν πασάς τους υποδέχτηκε καλά. Τους έντυσε με καφτάνια αξιωματούχων και τους παρέδωσε έναν συμπατριώτη τους. Ο ναύαρχος, καθώς λένε οι προεστοί, είχε πάει στη Μύκονο[6] όπου είχε σκοπό ν' ανεφοδιασθεί με νερό. Δέχθηκε πυροβολισμούς. Πήγε προς Μυτιλήνη κι από εκεί προς Δαρδανέλια.

Της 25ης [Οκτωβρίου 1822]

Ένα μέρος του τουρκικού στόλου φαίνεται να πλέει μεταξύ Δήλου και Νάξου, κόντρα σε ελαφρύ βόρειο άνεμο.

Μαθαίνουμε από την Τήνο πως μια λέμβος ενός πολεμικού του Σουλτάνου που ήθελε να βγει στη Μύκονο για ύδρευση, δέχτηκε τουφεκιές· και πως οι Μυκονιάτες σκότωσαν πολλούς Τούρκους και μετέφεραν δυο κεφάλια στην Τήνο και τα περιέφεραν πάνω σε κοντάρια.

Της 7ης Νοεμβρίου [1822]

Μεταξύ των ειδήσεων που κυκλοφορούν εδώ, οι πλέον αξιόπιστες είναι ότι η τουρκική φρουρά της Κορίνθου προσποιήθηκε μια έξοδο προς τα Δερβενάκια, κι οι Έλληνες έτρεξαν αμέσως να τα υπερασπιστούν αφήνοντας

a *dans*, est répété deux fois.

passage à une autre colonne de troupes turques qui a pénétré jusqu'à Naples de Romanie où elle portait des vivres qu'on avait reçus à Corinthe par le golf de Lepante.

On dit que les Grecs ont trouvé à Athènes // [fol. 125r°] un puits près de la grotte de Pan et qu'ils l'ont uni à la forteresse par le moyen de l'escalier souterrain qui y communique.

Les dernières lettres, d'un mois de date, annoncent que le passage des Thermopiles était ouvert à plusieurs Pachas qui se trouvaient à Zeituny. Malgré cela, Odissée ne perd point courage, il rassure tout le monde. Il a rappellé les Livadiens, Athéniens et Thébains. Tous ont cru à ses invitations jusqu'aux Francs mêmes. Ils ont rappellé leurs familles qui se trouvaient en sureté dans cette isle. Le bruit courait ces derniers jours que les Turcs qui avaient été en Livadie et à Thèbes étaient parvenus jusqu'à Athènes d'où ils ont été repoussés avec perte. Cette nouvelle mérite confirmation.

Tine le 21 octobre [1822]

Le 21 du courant sont arrivés dans cette isle les agens organisateurs grecs pour la levée des impôts. Le 17, 4 soldats au service de ces agens sont entrés dans la maison de l'agent consulaire, située à la marine, et, les armes à la main, ont pénétré dans[a] la chancellerie où flottait le pavillon du Roi. Là, ils se sont emparé d'un homme au service du v(i)ce consulat anglais qui s'y trouvait par hazard. Ils l'ont emmené à bord du scooner grec qui avait amené les agens.

L'agent consulaire a dressé procès-verbal de cet acte de violence et en demande vengeance à la marine royale.

L'Archipel, dit-il, fourmille de pirates qui circulent partout en levant toutes les barques qu'ils rencontrent, amies ou ennemies. Les Grecs, eux-mêmes, // [fol. 125v°] qui ne sont pas exempts des violences que commettent ces malfaiteurs se plaignent hautement de ce régime de tyrannie et de brigandage.

Le 20 octobre une barque de ces voleurs a abordé sur cette isle. Il en est sorti dix hommes armés qui se sont rendus sur les proprietés de l'agent consulaire et y ont enlevé 200 brebis.

Le 30 octobre [1822]

Nous apprenons que deux capitaines grecs, attachés à l'armée qui forme le blocus de Naples de Romanie, avaient, moyennant 30.000 piastres qu'on

ελεύθερο το πέρασμα σε ένα άλλο τουρκικό σώμα που έφθασε ώς το Ναύπλιο, μεταφέροντας εφόδια που είχαν φθάσει στην Κόρινθο μέσω του Κορινθιακού Κόλπου.

Λέγεται πως οι Έλληνες βρήκαν στην Αθήνα ένα πηγάδι κοντά στη Σπηλιά του Πάνα[7] και το συνέδεσαν με την Ακρόπολη, σκάβοντας υπόγεια σκαλιά ως εκεί.

Οι τελευταίες επιστολές, που χρονολογούνται εδώ κι έναν μήνα, αναφέρουν ότι το πέρασμα των Θερμοπυλών άνοιξε σε πολλούς πασάδες που βρίσκονταν στο Ζητούνι. Παρά το γεγονός, ο Οδυσσέας δεν αποκαρδιώνεται και καθησυχάζει τους πάντες. Κάλεσε πίσω Λιβαδειώτες, Αθηναίους και Θηβαίους. Όλοι πίστεψαν το κάλεσμά του, ακόμα και οι Φράγκοι. Πήραν πίσω τις οικογένειές τους, που βρίσκονταν εξασφαλισμένες εδώ. Τις τελευταίες μέρες κυκλοφορούσε η φήμη πως οι Τούρκοι της Λιβαδειάς και της Θήβας έφτασαν μέχρι την Αθήνα, όπου και απωθήθηκαν με απώλειες. Η είδηση πρέπει να επιβεβαιωθεί.

Τήνος 21 Οκτωβρίου [1822]

Στις 21 τρέχοντος έφθασαν εδώ αρμοστές για τη συλλογή των φόρων. Στις 17, τέσσερεις στρατιώτες της υπηρεσίας τους εισέβαλαν με τα όπλα στα χέρια στην κατοικία του προξενικού πράκτορα στην παραλία, και μπήκαν στα γραφεία όπου κυμάτιζε η βασιλική σημαία. Συνέλαβαν κάποιον από την υπηρεσία του Άγγλου υποπρόξενου, που βρισκόταν εκεί τυχαία. Τον πήγαν στη σκούνα που είχε μεταφέρει τους αρμοστές.

Ο προξενικός πράκτορας κατέγραψε το βίαιο γεγονός και απαιτεί ικανοποίηση μέσω του Βασιλικού Ναυτικού.

Το Αιγαίο, λέγεται, είναι γεμάτο με πειρατές που κινούνται παντού αρπάζοντας όποια πλεούμενα συναντούν, φίλια ή εχθρικά. Από τη βία των κακοποιών δεν εξαιρούνται ούτε οι ίδιοι οι Έλληνες και διαμαρτύρονται γι' αυτό το καθεστώς τυραννίας και ληστείας.

Στις 20 Οκτωβρίου, ένα πειρατικό πλεούμενο έφθασε στην Τήνο. Βγήκαν δέκα οπλισμένοι που πήγαν στις περιουσίες του προξενικού πράκτορα και του άρπαξαν 200 πρόβατα.

30 Οκτωβρίου [1822]

Μαθαίνουμε πως δυο Έλληνες καπετάνιοι, που υπηρετούσαν στις δυνάμεις αποκλεισμού του Ναυπλίου, επέτρεψαν την είσοδο στο φρούριο εκατό φορ-

leur a comptées, laissé entrer dans cette place cent charges de blé et biscuit; que tout est en désordre en Morée.

Pour extrait conforme

[signé] David

Toutes les autorités de Syra, réunies autour de M(onsei)g(neu)r l'Archevêque de Smyrne, nous dénoncent un complot tramé par les pirates sept-insulaires. Il s'agit de débarquer sur l'isle, d'y piller les magasins et les batimens, de faire main basse sur quiconque s'opposera à cette expédition (et) (ceter)a. Ils n'attendent pour cela que le départ des bâtimens de guerre qui sont dans le port. Les Siriotes demandent du secours aux trois marines. Ils ont déjà un armement français et un imp(eri)al. Il[s] vont avoir bientôt l'Arriège.

τωμάτων σιταριού και παξιμαδιού έναντι 30.000 πιάστρων· και πως στον Μοριά επικρατεί πλήρης αταξία.

Ακριβές απόσπασμα

Υπογραφή Νταβίντ

Οι Αρχές της Σύρου, ενωμένες γύρω από τον κ. Αρχιεπίσκοπο Σμύρνης, καταγγέλλουν μια συνωμοσία που εξύφαναν Επτανήσιοι πειρατές.[8] Πρόκειται για ένα σχέδιο αποβίβασης στο νησί, ληστείας αποθηκών και κτηρίων καθώς και απαγωγής οποιουδήποτε θα αντισταθεί στην επιχείρηση, κ.λπ. Περιμένουν γι' αυτό την αναχώρηση των πολεμικών πλοίων που βρίσκονται στο λιμάνι. Οι Συριανοί ζητούν βοήθεια από το ναυτικό των τριών Δυνάμεων. Έχουν ήδη ένα γαλλικό κι ένα αυτοκρατορικό πλοίο. Και θα φθάσει το *Λ' Αριέζ*.

8

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 127r°-128v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE L'ARCHIPEL

Extrait de la correspondance des Agens consulaires

Milo le 30 (octo)bre 1822

L'escadre turque n'a relaché dans aucune isle de l'Archipel. A son passage devant Syphante, les habitans de l'isle ont pris les armes et se sont portés sur les caps d'où ils ont tiré quelques coups de fusil sur l'escadre. Une corvette algérienne s'est approchée de terre, a tiré une vingtaine de coups de canon et deux bombes qui sont allé tomber dans un jardin. Etant proche de Syra un bateau est sorti du port et s'est approché du vaisseau amiral. On pense que c'était pour donner quelque nouvelle au Capitan Pacha.

Un grand nombre de Turcs descendent depuis longtems de l'Asie pour se rendre à Echelle Neuve et sur le cap Samson, ce qui fait soupçonner que le Capitan Pacha doit s'y rendre pour passer toutes ces troupes à Samos.

Le 1er novembre [1822]

Nous apprenons par des bateaux venus aujourd'hui de Tine (et) Miconi que la flotte turque était le 27 (octo)bre sur vent de Miconi fesant route entre Nicarie[i] et Chio; qu'une corvette et deux briks algériens de cette escadre donnèrent la chasse à une martigue de Lemnos chargée de bois et la prirent. Ils poursuivirent également deux bateaux samiens, chargés de vin, eau de vie et oignons. Ces bateaux, voyant arriver sur eux les embarcations turques, échouèrent sur l'isle de Miconi, et les équipages s'enfuirent vers les montagnes. Les Turcs, après s'être enivrés // [fol. 127v°] de vin à bord des bateaux, s'amusèrent de poursuivre les fuyards dans leur retraite. Mais des habitans de l'isle vinrent au secours de ceux-ci. Les Turcs se retirèrent laissant

[i] *Nicarie*, pour Icarie.

8

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 127r°-128v°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία των προξενικών πρακτόρων

Μήλος 30 Οκτωβρίου 1822

Η τουρκική ναυτική μοίρα δεν έδεσε σε κανένα νησί του Αιγαίου.[1] Κατά το πέρασμά της από τη Σίφνο, οι κάτοικοι του νησιού πήραν τα όπλα και πήγαν στ' ακρωτήρια απ' όπου έριξαν μερικούς πυροβολισμούς εναντίον της. Μια αλγερίνικη κορβέτα πλησίασε στην ξηρά κι έριξε μια εικοσαριά κανονιές· δυο βόμβες έπεσαν μέσα σ' ένα κήπο. Όταν η ναυτική μοίρα πλησίασε στη Σύρο, ένα σκάφος βγήκε από το λιμάνι και προσέγγισε τη ναυαρχίδα. Θεωρείται ότι το έκανε για να μεταφέρει κάποια είδηση στον καπουδάν πασά.[2]

Μεγάλος αριθμός Τούρκων κατεβαίνουν εδώ και καιρό από την Ασία για να πάνε στο Κουσάντασι και στο ακρωτήριο Σαμσών·[3] το γεγονός βάζει σε υποψία ότι ο καπουδάν πασάς θα πάει εκεί για να μεταφέρει όλα αυτά τα στρατεύματα στη Σάμο.

1η Νοεμβρίου [1822]

Μαθαίνουμε από πλοία που ήρθαν σήμερα από Τήνο και Μύκονο ότι ο οθωμανικός στόλος στις 27 Οκτωβρίου έπλεε προσήνεμα της Μυκόνου ταξιδεύοντας μεταξύ Ικαρίας και Χίου· ότι μια κορβέτα και δυο αλγερίνικα μπρίκια της μοίρας της Μπαρμπαριάς καταδίωξαν ένα λημνιώτικο μαρτίγο φορτωμένο ξύλα, και το 'πιασαν. Κατεδίωξαν επίσης δυο σαμνιώτικα πλοία, φορτωμένα κρασί, ρακί και κρεμμύδια. Τα δυο πλοία, όταν είδαν να πλησιάζουν πάνω τους τα τουρκικά, προσάραξαν στη Μύκονο και τα πληρώματά τους κατέφυγαν στα βουνά. Οι Τούρκοι αφού μέθυσαν με κρασί πάνω στα πλοία, διασκέδαζαν καταδιώκοντας τους φυγάδες στα καταφύγιά τους. Αλλά οι κάτοικοι του νησιού ήρθαν προς ενίσχυση. Οι Τούρκοι υποχώρησαν αφήνοντας

trente de leurs frères d'armer sur le champ de bataille. Les Grecs n'ont eu que deux hommes blessés.

Le 3 novembre [1822]

Un bateau provenant d'Hydra nous a apporté la nouvelle que 2.000 Turcs sont parvenus à pénétrer jusqu'à Naples de Romanie où ils ont fait entrer avec eux 1.400 kilos de blé; qu'Odissée, dit le juste,[a] avait abandonné les Thermopiles qu'il gardait avec deux mille hommes faute de vivres; que Colocotroni, Général en chef du Péloponèse, s'est retiré disant que les stradiotes ne font la guerre que lorsqu'ils sont pourvus du nécessaire.

Tous les armemens grecs sont retirés. Les galères qui naviguent maintenant entre les isles commettent des brigandages.

Syra le 26 novembre [1822]

On a reçu les nouvelles suivantes d'Athènes, en date du 11 novembre:

Russut Pacha, qui se trouve à Zeitun, a expédié un corps de troupes pour Salona où il est entré le 1er du courant. Un autre corps est à Dadi distant 4 heures de Livadie. Nous ignorons leur intention. Une division turque sortie de Corinthe est entrée à Naples de Romanie, conduisant des bœufs et des chevaux chargés de bled.

L'armée grecque de terre, qui était entre Salonique et Dadi, a été complettement battue par un corps de troupes turques. Quatre capitaines // [fol. 128r°] Athéniens et trente soldats ont été tués. Les Turcs ont pris un couvent dans lequel étaient les bagages de l'armée grecque ainsi que plusieurs familles qui ont été massacrées. Le capitaine Odissée s'est réfugié à Lacorià[ii] avec le reste de ses troupes. Dix fuyards Athéniens sont venus à Athènes où on les a battus et mis en prison.

Une autre lettre d'Athènes, en date du 20 du courant, donne les détails suivans:

«Odyssée et quelques milliers de Grecs qu'il commandait ont été battus à Dadi. Ils ont été cernés par les Turcs qui ne leur ont fait aucun quartier. Odyssée a eu bien de la peine pour échapper. Un monastère, où les Grecs tenaient leurs bagages, a été pris par les Turcs qui y ont tué beaucoup de personnes. Dans cette déroute, les Grecs se sont précipités des montagnes escarpées pour éviter les Turcs et ont péri.

Quelques milliers d'Albanais, que l'on croit Sulliotes, combattent avec

[a] Dans le manuscrit les mots *dit le juste* sont écrits entre parenthèses.

[ii] *Lacorià*, pour Liakoura et Lycoria, le Mont Parnasse.

τριάντα συμπολεμιστές τους στο πεδίο της μάχης. Οι Έλληνες είχαν μόνο δυο τραυματίες.

3 Νοεμβρίου [1822]

Ένα πλοίο από την Ύδρα μας έφερε το νέο ότι 2.000 Τούρκοι κατάφεραν να μπουν στο Ναύπλιο, βάζοντας 1400 κιλά σιτάρι· ότι ο Οδυσσέας, ονομαζόμενος ο Δίκαιος,[4] λόγω έλλειψης τροφίμων, είχε εγκαταλείψει τις Θερμοπύλες που κρατούσε με δυο χιλιάδες άνδρες· ότι ο Κολοκοτρώνης, αρχιστράτηγος Πελοποννήσου, αποσύρθηκε λέγοντας πως οι στρατιώτες πολεμούν εφόσον έχουν τα απαραίτητα.

Όλα τα ελληνικά πολεμικά πλοία αποσύρθηκαν. Οι γαλέρες που πλέουν σήμερα μεταξύ των νησιών, επιδίδονται στη ληστεία.

Σύρος 26 Νοεμβρίου [1822]

Πήραμε τα παρακάτω νέα από την Αθήνα με ημερομηνία την 11η Νοεμβρίου:

Ο Ρουσούτ πασάς,[5] που βρίσκεται στο Ζητούνι, έστειλε ένα στρατιωτικό σώμα στα Σάλωνα,[6] όπου αυτό έκανε την είσοδό του την πρώτη του μηνός. Ένα άλλο σώμα βρίσκεται στο Δαδί,[7] σε απόσταση 4 ώρες από τη Λιβαδειά. Αγνοούμε τις προθέσεις του. Μια τουρκική μεραρχία βγήκε από την Κόρινθο και μπήκε στο Ναύπλιο, μεταφέροντας βόδια και άλογα φορτωμένα σιτάρι.

Ο ελληνικός στρατός που βρισκόταν μεταξύ Θεσσαλονίκης και Δαδιού κατατροπώθηκε από τα τουρκικά στρατεύματα. Τέσσερεις Αθηναίοι καπετάνιοι και τριάντα στρατιώτες σκοτώθηκαν. Οι Τούρκοι κατέλαβαν ένα μοναστήρι,[8] όπου βρίσκονταν οι αποσκευές του Ελληνικού στρατού και πολλές οικογένειες, που σφάχτηκαν. Ο καπετάνιος Οδυσσέας κατέφυγε στη Λακοριά,[9] με όσα από τα στρατεύματα του απέμεναν. Δέκα Αθηναίοι φυγάδες επέστρεψαν στην Αθήνα όπου μαστιγώθηκαν και φυλακίστηκαν.

Μια άλλη επιστολή από Αθήνα, με ημερομηνία 20 τρέχοντος, δίνει τις ακόλουθες λεπτομέρειες:

«Ο Οδυσσέας και μερικές χιλιάδες Έλληνες που διοικούσε, νικήθηκαν στο Δαδί. Κυκλώθηκαν από τους Τούρκους που δεν λυπήθηκαν κανένα. Ο Οδυσσέας κατάφερε να ξεφύγει με δυσκολία. Ένα μοναστήρι, όπου οι Έλληνες είχαν αποθέσει τις αποσκευές τους, καταλήφθηκε από τους Τούρκους που σκότωσαν πολλούς. Σ' αυτή την άτακτη υποχώρηση, οι Έλληνες κατέφυγαν στα απόκρημνα βουνά για ν' αποφύγουν τους Τούρκους, και χάθηκαν εκεί.

Μερικές χιλιάδες Αλβανοί, που νομίζονται Σουλιώτες, πολεμούν με τους

les Turcs qui paraissent être en grand nombre. Nous tenons ces détails de quelques fuyards arrivés ici. Les Turcs n'ont presque rien à conquérir en Romélie. On est ici dans la crainte de les voir arriver. Déjà les familles et les effets prennent la route de Salamine. On ne sait rien de la Morée. Les Grecs, là comme ailleurs, sont dans une désorganisation complette. Depuis l'arrivée d'Odyssée ici et de son lieutenant Goura, nous jouissons de la tranquillité et du bon ordre. »

L'Archipel est couvert de pirates qui prennent indistinctement tout ce qu'ils // [fol. 128v°] rencontrent. Heureux ceux qui ne payent pas de leur vie.

Nous sommes ici menacés d'une troupe de mauvais sujets qui, assure-t-on, ont leur repaire à Tino et Miconi.

Pour extrait conforme

[signé] David

Τούρκους και φαίνονται να είναι πολλοί. Αυτές τις λεπτομέρειες τις έχουμε από φυγάδες που έφθασαν εδώ. Δεν απομένει σχεδόν τίποτα από τη Ρούμελη για να το πάρουν οι Τούρκοι. Εδώ υπάρχει ο φόβος πως καταφθάνουν από στιγμή σε στιγμή. Και ήδη, οικογένειες και οικοσκευές φεύγουν για Σαλαμίνα. Δεν γνωρίζουμε τίποτα για τον Μοριά. Οι Έλληνες, τόσο εκεί όσο και αλλού, βρίσκονται σε πλήρη αποδιοργάνωση. Από την άφιξη εδώ του Οδυσσέα και του υπαρχηγού του Γκούρα,[10] απολαμβάνουμε ηρεμία και τάξη.»

Το Αιγαίο είναι ανοικτό στους πειρατές που κουρσεύουν αδιακρίτως ό,τι συναντούν. Τυχεροί όσοι δεν πληρώνουν με τη ζωή τους.

Εδώ απειλούμαστε από ένα σώμα κακοποιών, που όπως λέγεται έχουν για ορμητήριο την Τήνο και στη Μύκονο.

Ακριβές απόσπασμα

[υπογραφή] Νταβίντ

9

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 150r°-152r°. Copie non signée.

BULLETIN DE L'ARCHIPEL

Extrait de la correspondance des Agens dans les îles

Decembre [1822]

Copie des nouvelles écrites par Mr Dimitratheli d'Idra, et André Lazarin, traduites du grec en français, et affichées par le préfet de Naxie

Neuf mille Turcs albanais entrèrent dans la Grèce occidentale et pénétrèrent jusqu'à Valizane. Le vaillant Ulisse avec un petit détachement de Péloponésiens les repoussa avec avantage jusqu'à Zitouni.

Après la capitulation de Souli, tous les Turcs de la Grèce occidentale sous la conduite d'Omer Pacha se rendirent à Missolongi dont ils formèrent le siège. Mavrocordato et Marc Botzara commandaient les troupes grecques. Omer Pacha fit proposer à Botzara // [fol. 150v°] de rendre la ville par capitulation. Le Soulien accepta la proposition d'Omer et demanda une suspension d'armes de quinze jours. Pendant cette courte trêve, 3.000 Péloponésiens, ayant à leur tête les généraux Petrobéï de Sparte et Canelo Deli Janopoulo, volèrent au secours de Missolongi. Nous venons d'apprendre qu'Omer Pacha, avec trente de ses soldats, a été pris par les Grecs de Missolongi. Le fameux Kefala de Zante est arrivé à Idra avec 330 Saxons envoyés par la société des Phillelhènes de la haute Allemagne. D'autres encore se préparaient à partir pour la même destination, vers le mois de janvier prochain. Un député de la haute Allemagne accompagnait les premiers. Il était chargé de voir où en étaient les affaires de notre nation, et de nous prêter dix millions de piastres.

9

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 150r°-152r°.
Αντίγραφο χωρίς υπογραφή.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Απόσπασμα από την αλληλογραφία των προξενικών πρακτόρων των νησιών

Δεκέμβριος [1822]

Αντίγραφο των ειδήσεων που έγραψε ο κύριος Δημητραδέλης από την Ύδρα και ο Ανδρέας Λαζαρίν, μεταφρασμένες από τα ελληνικά στα γαλλικά και τοιχοκολημμένες από τον έπαρχο της Νάξου

Εννιά χιλιάδες Τουρκαλβανοί μπήκαν στη Δυτική Ελλάδα και έφθασαν μέχρι τα Βασιλικά.[1] Ο γενναίος Οδυσσέας με ένα μικρό πελοποννησιακό σώμα τους απέκρουσε μέχρι το Ζητούνι.

Μετά την συνθηκολόγηση του Σουλίου, όλοι οι Τούρκοι της Δυτικής Ελλάδας, υπό την ηγεσία του Ομέρ πασά πήγαν στο Μεσολόγγι και το πολιόρκησαν. Ο Μαυροκορδάτος και ο Μάρκος Μπότσαρης[2] διοικούσαν τα ελληνικά στρατεύματα. Ο Ομέρ πασάς πρότεινε στον Μπότσαρη να παραδώσει την πόλη με συνθηκολόγηση. Ο Σουλιώτης αποδέχτηκε την πρόταση του Ομέρ και ζήτησε μια κατάπαυση πυρός δεκαπέντε ημερών. Κατά τη διάρκεια αυτής της σύντομης ανακωχής, 3.000 Πελοποννήσιοι, έχοντας επικεφαλής τους στρατηγούς Πετρόμπεη[3] της Σπάρτης και Κανέλλο Δεληγιάννη,[4] έσπευσαν προς βοήθεια του Μεσολογγίου. Μάθαμε μόλις ότι ο Ομέρ πασάς, μαζί με τριάντα στρατιώτες του, πιάστηκε από τους Έλληνες στο Μεσολόγγι. Ο περίφημος Κεφαλάς[5] από τη Ζάκυνθο έφθασε στην Ύδρα με 330 Σάξωνες, σταλμένους από τους φιλέλληνες της Άνω Γερμανίας. Ετοιμαζόντουσαν κι άλλοι για τον ίδιο προορισμό, τον προσεχή Ιανουάριο. Ένας βουλευτής της Άνω Γερμανίας συνόδευσε τους παραπάνω.[6] Ήταν επιφορτισμένος να δει πώς πάνε οι υποθέσεις του Έθνους μας, και να μας δανείσει δέκα εκατομμύρια πιάστρα.

Du 5 d(ecem)bre [1822]

Nous vous annonçons avec plaisir que les Grecs, commandés par le colonel Staïcon Staïcopoulon, ont donné l'assaut // [fol. 151r°] à la forteresse de Naples de Romanie le 29 novembre d(erni)er. Un Turc albanais, sorti de la forteresse, alla instruire le vaillant Staïcon de l'endroit et de l'heure propres à donner l'assaut. Le colonel grec prit avec lui 150 soldats d'élite, et monta le matin vers 6 h(eures) à la forteresse. Il s'en rendit maître. Nous espérons que demain 5 d(ecem)bre la ville sera rendue.

Dans le même tems que l'on donnait l'assaut à Naples de Romanie, le vaillant Nikitaras livra bataille dans les Thermopyles aux Turcs qui allaient au secours de Naples. Au commencement de l'action, les soldats du jeune héros se débandèrent. Mais ensuite, voyant leur général fondre sur l'ennemi le sabre à la main, ils reprirent courage, enveloppèrent les Turcs, les défirent complètement, et les poursuivirent jusqu'à Corinthe. Le nombre des Turcs tués ne nous est pas connu. Fort peu des nôtres sont restés sur le champ de bataille.

Le chef de la garnison d'Acro Corinthe // [fol. 151v°] qui avait lâchement abandonné son poste, informé que le gouvernement l'avait condamné à mort, le prévint en se la donnant lui-même.

Du 21 j(anvi)er 1823

Tine

Lors de la capitulation de la ville de Naples de Romanie, les Grecs avaient promis de laisser au Turc la moitié de l'argent qui se trouverait dans cette place. Pourtant les Turcs ne sont partis qu'avec un 20 p(our) cent.

Du 6 f(evri)er 1823

Milo

Les Turcs de Corinthe partirent dans l'intention de se rendre à Patras. Ils croyaient les défilés abandonnés par les Grecs. Ils s'avancèrent librement jusqu'à Mavra Gremna. Là, ils furent assaillis par quelques detachemens ennemis qui les ont repoussés avec perte. Deux cents Turcs ont péri dans cette affaire.

Της 5ης Δεκεμβρίου [1822]

Ανακοινώνουμε με ευχαρίστηση ότι οι Έλληνες υπό τη διοίκηση του Στάϊκου Σταϊκόπουλου[7] επιτέθησαν κατά του φρουρίου του Ναυπλίου στις 29 του παρελθόντος Νοεμβρίου. Ένας Τουρκαλβανός που βγήκε από το φρούριο, πήγε να πληροφορήσει τον γενναίο Στάικο για το κατάλληλο μέρος και την κατάλληλη ώρα που έπρεπε να γίνει η έφοδος. Ο συνταγματάρχης πήρε μαζί του 150 επίλεκτους στρατιώτες κι ανέβηκε κατά τις έξι στο φρούριο. Το κυρίεψε. Ελπίζουμε ότι αύριο στις 5 Δεκεμβρίου η πόλη θα παραδοθεί.

Κατά την ώρα της εφόδου στο Ναύπλιο, ο ανδρείος Νικηταράς[8] έδινε μάχη στις Θερμοπύλες κατά των Τούρκων που πήγαιναν προς ενίσχυση του Ναυπλίου. Κατά την έναρξη της μάχης, οι στρατιώτες του νεαρού ήρωα σκόρπισαν. Αλλά στη συνέχεια, βλέποντας τον στρατηγό να ξεχύνεται κατά του εχθρού με το γιαταγάνι στο χέρι, εμψυχώθηκαν, περικύκλωσαν τους Τούρκους και τους διέλυσαν κυνηγώντας τους μέχρι την Κόρινθο. Δεν γνωρίζουμε πόσοι Τούρκοι σκοτώθηκαν. Λίγοι δικοί μας έμειναν στο πεδίο της μάχης.

Ο αρχηγός της φρουράς της Ακροκορίνθου,[9] που είχε εγκαταλείψει τη θέση του από δειλία, πρόλαβε την κυβέρνηση αυτοκτονώντας, όταν έμαθε ότι τον είχε καταδικάσει σε θάνατο.

Της 21ης Ιανουαρίου 1823

Τήνος

Κατά τη συνθηκολόγηση της πόλης του Ναυπλίου, οι Έλληνες είχαν υποσχεθεί ν' αφήσουν στον Τούρκο τα μισά από τα χρήματα που θα 'βρισκαν στην πόλη. Ωστόσο οι Τούρκοι έφυγαν μόνο με ένα 20%.

Της 6ης Φεβρουαρίου 1823

Μήλος

Οι Τούρκοι της Κορίνθου έφυγαν με την πρόθεση να μεταβούν στην Πάτρα. Πίστευαν πως οι Έλληνες είχαν εγκαταλείψει τα στενά. Προχώρησαν ελεύθερα μέχρι τα Μαύρα Γκρεμνά.[10] Εκεί δέχτηκαν επίθεση από μερικά εχθρικά στρατιωτικά αποσπάσματα που τους απώθησαν με απώλειες. Διακόσιοι Τούρκοι χάθηκαν σ' αυτή την υπόθεση.

// [fol. 152r°] *Du 10 f(evri)er 1823*

Milo

Le gouvernement grec provisoire est à Naples de Romanie. C'est dans cette place qu'on se réunit. On doit y organiser un gouvernement décisif.

Les affaires de la Morée vont bien, assure-t-on. On a tué le fameux Hamer Vergion Pacha. « La ville de Corinthe est au pouvoir des Grecs. On prépare une grande expédition pour Caristo. Les Turcs qui ont voulu se rendre à Patras sont étroitement blocqués à Mavra Gremna. Il est probable qu'ils y périront tous, s'ils ne reçoivent bientôt des secours. »

Vingt batimens d'Idra et dix de Specia doivent partir incessamment pour aller croiser sur les cotes de Syra.

Της 10ης Φεβρουαρίου 1823

Μήλος

Η Προσωρινή Ελληνική Κυβέρνηση είναι στο Ναύπλιο. Συνεδριάζει σ' αυτή την πόλη. Πρέπει να οργανώσουν μια αποτελεσματική κυβέρνηση.

Τα πράγματα στον Μοριά πάνε επίσης καλά, βεβαιώνουν. Σκότωσαν τον περίφημο Χαμέρ Βεργή πασά.[11] «Η πόλη της Κορίνθου είναι στα χέρια των Ελλήνων. Ετοιμάζεται μια μεγάλη επιχείριση εναντίον της Καρύστου. Οι Τούρκοι που θέλησαν να πάνε στην Πάτρα σταμάτησαν στα Μαύρα Γκρεμνά. Είναι πιθανόν να χαθούν όλοι, αν δεν πάρουν σύντομα βοήθεια.»

Είκοσι υδραίικα σκάφη και δέκα σπετσιώτικα είναι ν' αναχωρήσουν αμέσως για να περιπολήσουν στις ακτές της Σύρου.

[a] Les parenthèses extérieures sont du manuscrit.

10

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 153r°-155r°. Document non signé qui comprend en plus la copie d'une lettre d'Odysseus Androutsos adressée au pacha de Négrepont (auj. Eubée).

BULLETIN

Extrait des nouvelles de l'Archipel (et) de la Natolie

Tine le 26 décembre 1822

Le gouvernement provisoire de la Grèce a annoncé officiellement à Tine la reddition de Naples de Romanie par les Turcs, ainsi que la prise d'assaut de la forteresse de Palamidi. La relation la plus honorable a été faite de cette action. Le colonel Staïco Staïcopulo, surnommé par les siens le brave colonel, à la tête d'une poignée de soldats est parvenu le premier à planter sur les remparts la croix de J(esus) C(hrist) et à arracher le drapeau ennemi qu'il a foulé aux pieds à la vue des Turcs. Cet événement eut lieu le 11 décembre (N(ouveau) S(tyle))[a]. La même proclamation du gouvernement grec portait que les Turcs retirés à Corinthe devaient nécessairement se rendre aux armes grecques attendu que les vivres manquaient à Corinthe, et que les conquêtes des Hellènes dans la Grèce orientale ainsi que dans la Grèce occidentale encourageaient ceux qui observaient cette forteresse.

Milo le 20 janvier 1823

Un bateau de Siphante, arrivé le 19 du courant à l'Argentière[i] provenant de Syra, a rapporté que les équipages de divers bâtimens de commerce céphaloniens, sous pavillon // [fol. 153v°] anglais et russe, avaient débarqué dans la dite isle de Syra où ils avaient tué douze insulaires et blessé autant; que les habitans effrayés s'étaient retirés dans leurs maisons et avaient laissé leurs antagonistes se rendre maîtres du bord de la mer et de tous les magasins situés sur le port.

M(onsieur) Metaxa, comte de Céphalonie, organisateur des isles de l'Ar-

[i] *Argentière*, île de l'Archipel, auj. Kimolos.

10

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 153r°-155r°. Απόσπασμα χωρίς υπογραφή. Περιλαμβάνει αντίγραφο μιας επιστολής του Οδυσσέα Ανδρούτσου με παραλήπτη τον πασά της Εύβοιας.

ΔΕΛΤΙΟ

Απόσπασμα ειδήσεων από το Αιγαίο και από την Ανατολία

Τήνος 26 Δεκεμβρίου 1822

Η ελληνική προσωρινή κυβέρνηση ανακοίνωσε επίσημα στην Τήνο την παράδοση του Ναυπλίου από τους Τούρκους, όπως και την άλωση μετά από έφοδο του Παλαμηδίου.[1] Η σχετική δράση αναφέρθηκε με τον πιο επαινετικό τόνο. Ο συνταγματάρχης Στάικος Σταϊκόπουλος, «ο γενναίος συνταγματάρχης» όπως τον ονομάζουν οι συμπολεμιστές του, επικεφαλής μια χούφτας στρατιωτών, κατάφερε πρώτος να καρφώσει στα τείχη τον σταυρό του Κυρίου, ν' αρπάξει την εχθρική σημαία και να την ποδοπατήσει μπροστά στα μάτια των Τούρκων. Το γεγονός συνέβη στις 11 Δεκεμβρίου με το νέο ημερολόγιο. Η ίδια ανακοίνωση της Ελληνικής Κυβέρνησης μετέδιδε ότι οι Τούρκοι που αποσύρθηκαν στην Κόρινθο όφειλαν αναγκαστικά να παραδοθούν στα ελληνικά όπλα, δεδομένου ότι τα τρόφιμα έλειπαν από την Κόρινθο, και ότι οι κατακτήσεις των ***Ελλήνων*** στην Ανατολική Ελλάδα, όπως και στη Δυτική, ενθάρρυναν όσους παρακολουθούσαν το φρούριο της Κορίνθου.

Μήλος 20 Ιανουαρίου 1823

Ένα Σιφνέικο πλοίο που έφτασε στις 19 τρέχοντος στην Κίμωλο[2] με προέλευση τη Σύρο, ανέφερε ότι τα πληρώματα διαφόρων κεφαλονίτικων εμπορικών πλοίων,[3] με αγγλική και ρωσική σημαία, είχαν αποβιβαστεί στην εν λόγω Σύρο, όπου σκότωσαν δώδεκα νησιώτες και τραυμάτισαν άλλους τόσους. Ανέφερε επίσης ότι οι τρομοκρατημένοι κάτοικοι αποσύρθηκαν στα σπίτια τους και άφησαν τους αντιπάλους να κυριαρχήσουν στην παραλία και σε όλες τις αποθήκες του λιμανιού.

Ο κύριος Μεταξάς,[4] κόμης από την Κεφαλονιά, αρμοστής των Νησιών

chipel, nommé par le gouv(ernemen)t grec, était arrivé à Milo le 1er du courant, avec dix hommes à sa suite, pour percevoir le tribut de l'isle. C'était pour la première fois que le gouvernement de la Grèce formait cette demande aux habitants de Milo. Dès le premier abord, ceux-ci ont refusé avec des menaces de ne pas payer la moindre dîme, mais l'exemple d'un certain Pierre Catarachi, le plus riche proprietaire de l'isle, a décidé les laboureurs de ses terres à payer l'impôt demandé, et les autres ont suivi sans opposition aucune.

Le gouvernement grec immédiatement après la reddition de Naples de Romanie a envoyé des émissaires pour prendre possession, au nom de l'Etat, des biens de la ville de Naples. Colocotroni, celui qui a conclu la capitulation avec les Turcs, s'est opposé les armes à la main à cette saisie et a renvoyé les émissaires.

Les Turcs de Naples de Romanie qui, d'après la capitulation, auraient dû avoir la // [fol. 154r°] moitié de leurs bijoux, or (et) argent n'ont eu des Grecs qu'un cinquième.

Les Turcs de Corinthe ont fait une sortie et ont mis à feu et à sang tous les villages grecs circonvoisins.

Scio le 26 janvier 1823

Toutes les mesures que prend le Pacha de Chio pour empêcher que les maux de ce pays ne soient aggravés sont trop facilement éludées pour qu'on ose s'en promettre le moindre résultat. Les soldats continuent à remonter les toits pour en retirer la charpente et à couper dans la campagne tous les arbres qu'ils y rencontrent pour en faire du bois à brûler.

Le Pacha est très bien disposé en faveur des Français.

Le pays est du reste assez tranquille, mais les malheureux habitans sont encore loin de reprendre confiance. Le 25, au soir, à l'occasion d'une éclipse de lune qui a fait tirailler pendant fort long-tems toute la troupe, l'alarme s'est répandue dans la ville, et de toute part on a fui vers les maisons consulaires pour y chercher azyle contre la nouvelle catastrophe qu'un nombre infini de coups de fusil paraissaient annoncer. On a eu bien de la peine à renvoyer toutes les personnes chez elles, lorsqu'on a pu les rassurer, tant elles étaient effrayées. Le 24 et le 25, près de 200 musulmans provenant de Naples de Romanie ont été débarqués dans la partie ouest de l'isle.

του Αιγαίου, διορισμένος από την Ελληνική Κυβέρνηση, έφθασε στη Μήλο την 1η τρέχοντος, με δέκα άνδρες συνοδεία, για να συλλέξει τους φόρους του νησιού. Ήταν η πρώτη φορά που η Ελληνική Κυβέρνηση μετέφερε αυτό το αίτημα στους κατοίκους της Μήλου. Στην αρχή οι κάτοικοι αρνήθηκαν, απειλώντας ότι δεν θα καταβάλουν την παραμικρή δεκάτη, αλλά το παράδειγμα κάποιου Πέτρου Καταράχη, του πλουσιότερου ιδιοκτήτη του νησιού, έκανε τους καλλιεργητές της γης του ν' αποφασίσουν την πληρωμή του φόρου που τους ζητούσαν, και οι υπόλοιποι ακολούθησαν χωρίς αντιστάσεις.

Η Ελληνική Κυβέρνηση αμέσως μετά τη συνθηκολόγηση του Ναυπλίου, έστειλε εκπροσώπους να παραλάβουν, στο όνομα του Κράτους, ό,τι θα έβρισκαν στην πόλη. Ο Κολοκοτρώνης, που είχε συμφωνήσει τους όρους της συνθηκολόγησης, αντιστάθηκε με τα όπλα στα χέρια σ' αυτή την κατάσχεση και απέπεμψε τους εκπροσώπους.

Οι Τούρκοι του Ναυπλίου σύμφωνα με τους όρους της συνθηκολόγησης θα έπρεπε να έχουν πάρει τα μισά από τα κοσμήματά τους, από το χρυσάφι τους και το ασήμι τους· οι Έλληνες δεν τους άφησαν παρά το ένα πέμπτο.

Οι Τούρκοι της Κορίνθου έκαναν μια έξοδο, πυρπόλησαν και κατέσφαξαν τα γύρω ελληνικά χωριά.

Χίος 26 Ιανουαρίου 1823

Όλα τα μέτρα που παίρνει ο πασάς της Χίου για να εμποδίσει την επιδείνωση των κακών σ' αυτή τη χώρα, ακυρώνονται εύκολα, τόσο που δεν μπορούμε να ελπίζουμε σε κανένα αποτέλεσμα. Οι στρατιώτες ανεβαίνουν στις στέγες για να πάρουν τα δοκάρια και κόβουν όλα τα δένδρα που βρίσκουν στην ύπαιθρο για ν' ανάβουν φωτιά.

Ο πασάς είναι ευμενώς διατεθειμένος προς τους Γάλλους.

Ο τόπος είναι κατά τ' άλλα αρκετά ήσυχος, αλλά οι δυστυχείς κάτοικοι δεν έχουν ακόμα αποκτήσει εμπιστοσύνη, κάθε άλλο. Στις 25 το βράδυ, μια έκλειψη της σελήνης έκανε τους στρατιώτες να πυροβολούν για πολλή ώρα· ακολούθησε πανικός στην πόλη κι από παντού κατέφευγαν στις προξενικές κατοικίες σε αναζήτηση ασύλου μπροστά στη νέα καταστροφή, που έμοιαζαν να προαναγγέλουν οι αναρίθμητοι πυροβολισμοί. Τόσο ήταν τρομαγμένα αυτά τα άτομα που χρειάστηκε προσπάθεια, αφού καθησύχασαν, να πειστούν να επιστρέψουν στα σπίτια τους. Στις 24 και 25, 200 Τούρκοι περίπου προερχόμενοι από το Ναύπλιο αποβιβάστηκαν στα δυτικά του νησιού.

[a] *au*, est répété au début de la première ligne du folio suivant.

Guizel-assar[ii] *28 janvier [1823]*

La nouvelle de la reddition de Nap(les) de Romanie et le débarquement d'une partie de la garnison de cette forteresse à Echelle Neuve a pensé coûter la vie à tous les Grecs, au[a] // [fol. 154v°] peu d'Européens qui habitent Guisel Assar et les environs. Les Turcs de l'intérieur sont persuadés que les Francs en gén(ér)al font cause commune avec les insurgés. Ils disent hautement que les Européens fournissent aux Grecs de l'argent, des vivres et d'autres moyens d'existence. Les autorités locales sont parvenues à appaiser le tumulte. Les esprits sont encore en agitation, et l'on craint dans ces contrées une réaction contre les chrétiens.

Négrepont

Le Pacha de cette isle, Mehemet Effendi, a reçu une lettre du cap(itai)ne grec Odysseus Andrizzo, dont le style, les formes et la date semblent indiquer que ce chef grec parle ironiquement au Pacha. Elle commence ainsi :

Jérusalem[iii] *15 novembre 1822*

Vous nous demandez quels sont les motifs qui nous ont poussé à prendre les armes et à nous déclarer les ennemis du Sultan Mahmoud, votre maître. Voici la réponse que, de concert avec tous les habitans de la province de Negrepont, je fais à votre demande. Vous savez que les maximes de l'Alcoran sont sages (et) justes. Nous le savons nous-mêmes. Mais vous ne pourrez pas révoquer en doute que ces maximes n'étaient nullement observées par les Pachas, Voïvodes, Cadis, Buluk Bachi et autres agens de votre maitre. La violence et la tyrannie qu'exerçaient tous ces officiers de la S(ublime) P(orte) au mépris de ce livre sacré étaient à leur comble. Chacun se fesait un Coran selon son caprice. Le Raya grec était la colombe, le Turc le plus abject, le vautour. Voyait-il une belle fille, un beau garçon, il les considérait comme devant lui appartenir, et parvenait à assouvir sa brutalité sans aucune formalité ou considération. Il était Turc, c'était un titre. Ses victimes étaient Grecs, Rayas, cela suffisait.

Les Pachas fesaient trancher la tête aux négocians, qui n'avaient d'autre crime que celui d'être riche, pour s'emparer de leur fortune. Ils mettaient à mort tel propriétaire d'une belle campagne pour enlever à sa famille ses immeubles. Des meurtres se commettaient sous leur gouvernement et le meurtrier n'était point puni selon la loi de Mahomet. // [fol. 155r°] Cette

[ii] *Guizel-assar*, pour *Güzel-hisar*, auj. Aydin.

[iii] Il s'agit du monastère de Sainte-Jérusalem en Béotie où séjournait souvent Odysseus Androutsos.

Γκιζέλ-Ασσάρ[5] 28 Ιανουαρίου [1823]

Η είδηση της παράδοσης του Ναυπλίου και η άφιξη ενός μέρους της στρατιωτικής φρουράς του στο Κουσάντασι, παραλίγο να κοστίσουν τη ζωή σε όλους τους Έλληνες και στους ολιγάριθμους Ευρωπαίους που κατοικούν στο Γκιζέλ-Ασσάρ και στα περίχωρα. Οι Τούρκοι του εσωτερικού είναι πεπεισμένοι πως οι Φράγκοι, γενικώς, είναι συνένοχοι των εξεγερμένων. Λένε ανοικτά πως οι Ευρωπαίοι τους παρέχουν χρήματα, τρόφιμα και άλλα μέσα επιβίωσης. Οι τοπικές Αρχές κατάφεραν να κατευνάσουν την ταραχή. Τα πνεύματα παραμένουν ανήσυχα και υπάρχει ο φόβος σ' αυτές τις περιοχές για μια αντίδραση εναντίον των Χριστιανών.

Εύβοια

Ο πασάς του νησιού, ο Μεχμέτ εφέντης,[6] πήρε ένα γράμμα από τον Έλληνα καπετάνιο Οδυσσέα Ανδρούτσο, που το ύφος, οι τύποι και η ημερομηνία δηλώνουν πως ο Έλληνας αρχηγός ειρωνεύεται τον πασά. Το γράμμα αρχίζει έτσι:

Ιερουσαλήμ,[7] 15 Νοεμβρίου 1822

Μας ρωτάς ποιες είναι οι αιτίες που μας έκαναν να πάρουμε τα όπλα και να δηλώσουμε εχθροί του Σουλτάνου Μαχμούτ, του αφέντη σου. Να η απάντηση που δίνω στην ερώτησή σου, σύμφωνος σ' αυτό με όλους τους κατοίκους της Επαρχίας του Έγριπου: ξέρεις πως τα λόγια του Κορανίου είναι σοφά και δίκαια. Το ξέρουμε κι εμείς οι ίδιοι. Αλλά δεν μπορείς να πεις πως αυτά τα λόγια τα σεβόντουσαν οι πασάδες, οι βοϊοβόδες, οι καδήδες, οι μπολουκμπακτσήδες κι άλλοι υπάλληλοι του αφέντη σου. Η βία και η τυραννία όλων των αξιωματούχων της Υψηλής Πύλης, περιφρονώντας το ιερό βιβλίο,[8] είχε φτάσει στο απροχώρητο. Ο καθένας είχε το δικό του Κοράνι, κατά πως του άρεσε. Ο Έλληνας ραγιάς ήταν η περιστέρα, ο Τούρκος το απαίσιο γεράκι. Έβλεπε ένα όμορφο κορίτσι, ένα όμορφο αγόρι, τα θεωρούσε ιδιοκτησία του, και ικανοποιούσε την απανθρωπιά του χωρίς προσχήματα, χωρίς διάκριση. Ήταν Τούρκος, ήταν τίτλος. Τα θύματά του ήταν Έλληνες, ραγιάδες· του αρκούσε.

Οι πασάδες έκοβαν το κεφάλι του έμπορα, που το μόνο κρίμα του ήταν πως ήταν πλούσιος, για να του αρπάξουν την πραμάτεια. Καταδίκαζαν σε θάνατο τον νοικοκύρη μιας ωραίας περιουσίας για να την πάρουν από την οικογένειά του. Γινόντουσαν εγκλήματα στην περιοχή τους, κι ο φονιάς δεν

loi veut que celui qui en soit puni de mort et que celui qui deshonore une famille soit à son tour deshonoré. Ils avaient substitué à la loi leurs caprices, leur prépotence (et) l'épée. Nous savions bien que cette conduite n'était point l'effet de la volonté du Souverain, et qu'il n'en était pas instruit parce qu'on ne lui fesait point parvenir les réclamations du peuple opprimé. Nous avons donc pris les armes pour mourir ou conquerir une vie tranquille.

Mais si Votre Excellence desire établir le bon ordre, qu'elle fasse connaître au Sultan qu'il convient que le peuple chrétien ne soit pas tyrannisé et que pour parvenir à ce but il faut que le livre de la loi soit observé. Alors chacun demeurera tranquille (et) vivra content.

Quant à la question que vous me faites relativement à mon grade de capitaine, je vous reponds que ce grade fut ôté par la force et la violence à mon ayeul qui le legua à mon père dont je suis le légitime héritier (et) j'espère justifier par les armes mon droit au commandement.

Signé Odisseus Adrizo

31. Η Χαλκίδα (Έγριππος). [Βαθυτυπία], χ.χ., 12 x 19,5 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Lemaire. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

31. Euripe (Negrepont) / Euriper (Negroponte). [Impression en taille-douce], sans date, 12 x 19,5 cm., d'après un dessin de Lemaire. AGE – Collection de gravures.

τιμωρούνταν κατά πως το θέλει ο νόμος του Μωάμεθ. Αυτός ο νόμος ορίζει πως ο φονιάς φονεύεται κι ο άτιμος ατιμώνεται. Είχαν για νόμο τις επιθυμίες τους, την παντοδυναμία τους, το σπαθί τους. Γνωρίζουμε πως αυτά δεν τα ήθελε ο Ηγεμόνας, και πως δεν τα 'ξερε, αφού δεν έφθαναν στ' αυτιά του οι διαμαρτυρίες του βασανισμένου λαού. Πήραμε λοιπόν τα όπλα για να πεθάνουμε ή να κατακτήσουμε μια ήσυχη ζωή.

Αλλά, αν η Εξοχότητά σου επιθυμεί ν' αποκαταστήσει την τάξη, ας πει στον Σουλτάνο πως δεν αρμόζει να τυραννιέται ο λαός των Χριστιανών, και πως για να το πετύχει πρέπει να σεβαστεί το βιβλίο του Νόμου. Και τότε όλοι θα είναι ήσυχοι και θα ζήσουν ευχαριστημένοι.

Και σ' αυτό που με ρωτάς για το αξίωμα του καπετάνιου, σου απαντώ πως το αξίωμα αφαιρέθηκε βίαια από τον πάππο μου που το 'χε δώσει κληρονομιά στον πατέρα μου, κι είμαι ο νόμιμος κληρονόμος του, και πιστεύω πως θα το τιμήσω με τα όπλα.

Υπογραφή Οδυσσέας Ανδρούτσος

32. Οδυσσέας Ανδρούτσος.
Λιθογραφία, χ.χ., 20,5 x 13 εκ.
Καλλιτέχνης: όνομα δυσανάγνωστο. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

32. Odisseo.
Lithographie, sans date,
20,5 x 13 cm. Artiste: nom illisible. AGE – Collection de gravures.

11

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 156r°-157v°. Extrait signé par Pierre-Étienne David, consul général de France à Smyrne et aux îles de l'Archipel.

BULLETIN DE L'ARCHIPEL

Milo le 27 décembre 1822

Extrait de la correspondance du v(ice) consul honoraire[i]

La corvette anglaise, la Hind, vient de relâcher dans ce port, venant d'Hydra et des côtes de la Morée. Sachant qu'un Français, maitre de langue, était à bord, je l'ai fait prier de venir me voir. Il m'a fait par écrit la déposition suivante :

« J'ai l'honneur de vous prévenir qu'un batiment français a été arrêté par les insurgés ; que ce batiment avait été chargé sur les côtes de Syrie ; qu'il se rendait, dit-on, à Smyrne. Son // [fol. 156v°] chargement était riche et il avait plusieurs Turcs à son bord ainsi qu'un Juif avec sa femme. Le tout a été conduit à Hydra. M(onsieur) le commandant Hamilton fit les démarches nécessaires pour délivrer le tout. Au premier abord les Grecs promirent de remettre chargement et passagers à M(onsieur) le commandant de la Hind. En conséquence la corvette resta devant Hydra attendant la Flore, brick anglais, déchargé par les Grecs de Castri[ii] pour lui remettre ce que les Grecs devaient lui consigner. Mais le 23 au soir, les chefs d'Hydra firent savoir à M(onsieur) le commandant de la Hind que la populace s'opposait à cette restitution.

Le 13 décembre dans la nuit, la forteresse de Palamidi a été prise d'assaut par les Grecs. Les Turcs sont encore dans la ville et renfermés en attendant que les batimens grecs viennent les prendre pour les transporter en Asie, conformément à la capitulation qui // [fol. 157r°] a été signée par Colocotroni le 20 décembre. M(onsieur) le commandant Hamilton est allé à Naples pour veiller à ce que les Turcs soient rassurés sur les batimens de transport grecs.

Les Grecs ont rendu tous les batimens anglais qui avaient été arrêtés dont nous eûmes connaissance. Ceux qui avaient été déchargés reçurent ou le

[i] Il s'agit de Louis Brest.

[ii] Il se réfère au Castri d'Hermione.

11

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 156r°-157v°. Απόσπασμα υπογεγραμμένο από τον Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ, γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη και τα Νησιά του Αιγαίου.

ΔΕΛΤΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Μήλος 27 Δεκεμβρίου 1822

Απόσπασμα από την αλληλογραφία του υποπροξένου επί τιμή

Η αγγλική κορβέτα ***Χίντ,***[1] μόλις έδεσε σ' αυτό το λιμάνι, προερχόμενη από την Ύδρα και τις ακτές του Μοριά. Γνωρίζοντας πως ένας Γάλλος δάσκαλος γλώσσας ήταν επιβάτης της, τον παρακάλεσα να έρθει να με συναντήσει. Μου έκανε την παρακάτω γραπτή κατάθεση:

«Έχω την τιμή να σας ενημερώσω ότι ένα γαλλικό σκάφος πιάστηκε από τους εξεγερμένους· είχε φορτώσει στις ακτές της Συρίας, πήγαινε, λένε, στη Σμύρνη. Το φορτίο του ήταν πλούσιο και είχε πολλούς Τούρκους επιβάτες καθώς κι ένα Εβραίο με τη γυναίκα του. Πλοίο και επιβάτες μεταφέρθηκαν στην Ύδρα. Ο κυβερνήτης κύριος Χάμιλτον έκανε τις απαραίτητες ενέργειες για την απελευθέρωσή του. Οι Έλληνες υποσχέθηκαν κατ' αρχάς να παραδώσουν φορτίο και επιβάτες στον κυβερνήτη του ***Χιντ***. Συνεπώς, η κορβέτα έμεινε μπροστά στην Ύδρα αναμένοντας το ***Φλορ***, αγγλικό μπρίκι, που είχε εκκενωθεί από τους Έλληνες του Καστρίου[2], για να φορτώσει με ό,τι θα του παρέδιδαν οι Έλληνες κατά την υπόσχεσή τους. Αλλά στις 23 το βράδυ, οι αρχηγοί της Ύδρας γνωστοποίησαν στον κυβερνήτη του ***Χιντ*** ότι ο λαός αντιδρούσε στην παράδοση.

Στις 13 Δεκεμβρίου τη νύκτα, το φρούριο του Παλαμηδίου καταλήφθηκε εξ εφόδου από τους Έλληνες. Οι Τούρκοι παραμένουν στην πόλη και, έγκλειστοι, αναμένουν τα ελληνικά σκάφη που θα 'ρθουν να τους παραλάβουν για να τους μεταφέρουν στην Ασία, σύμφωνα με τους όρους παράδοσης που υπογράφτηκαν από τον Κολοκοτρώνη στις 20 Δεκεμβρίου. Ο κυβερνήτης κύριος Χάμιλτον μετακινήθηκε στο Ναύπλιο για να βεβαιωθεί ότι οι Τούρκοι ήταν εξασφαλισμένοι πάνω στα ελληνικά μεταγωγικά.

Οι Έλληνες απέδωσαν όλα τα αγγλικά πλοία που είχαν πιάσει, και για

payement de leurs chargemens ou des billets obligatoires que tient M(onsieur) le commandant Hamilton.

Je saisis cette occasion (et) (cetera). »

Hydra 20 décemb(re) 1822

Les Grecs ont pris d'assaut le Palamidi de Naples de Romanie le 8 du mois présent. Les Turcs, se voyant forcés de se rendre, ne demandèrent que d'être embarqués pour Salonique. Colocotroni qui est entré dans cette forteresse leur a accordé leur demande sans l'approbation du gouvernement.

// [fol. 157v°] Dans la Romélie, les Grecs ont chassé les Turcs de Missolongi et les poursuivent vivement. Les Turcs se retirent aussi des autres endroits de la Romélie et se rendent à Zeïtuni.

Les représentans de la nation grecque auprès du gouvernement central changeront dans peu de jours et on en espère de voir prendre des mesures plus sages.

Pour extraits conformes

[signé] David

τα οποία ξέραμε. Για όσα είχαν πάρει το φορτίο τους πλήρωσαν ή έδωσαν εγγυητικές, που κρατάει ο κυβερνήτης κύριος Χάμιλτον.

Με αφορμή τα παραπάνω κ.λπ., κ.λπ.»

Ύδρα 20 Δεκεμβρίου 1822

Οι Έλληνες πήραν με έφοδο το Παλαμήδι του Ναυπλίου στις 8 τρέχοντος. Οι Τούρκοι βλέποντας πως είναι αναγκασμένοι να παραδοθούν, ζήτησαν μόνο να επιβιβαστούν για Θεσσαλονίκη. Ο Κολοκοτρώνης που κατέλαβε το φρούριο δέχτηκε το αίτημά τους χωρίς έγκριση από την κυβέρνηση.

Στη Ρούμελη, στο Μεσολόγγι, οι Έλληνες απώθησαν τους Τούρκους και τους καταδιώδουν δυναμικά. Οι Τούρκοι αποσύρονται και από άλλα μέρη της Ρούμελης και πάνε προς το Ζητούνι.

Οι εκπρόσωποι του ελληνικού έθνους που βρίσκονται δίπλα στην κεντρική κυβέρνηση, θα αντικατασταθούν σε μερικές μέρες και ελπίζεται ότι θα πάρουν σωφρονέστερα μέτρα.

Ακριβή αποσπάσματα

[υπογραφή] Νταβίντ

XII.

BULLETIN DE NOUVELLES D'HYDRA

XII.

ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΔΡΑ

[a] Les mots *sur les* sont répétés au début du folio suivant.

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 114r°-115r°. Document non signé.

BULLETIN GREC

Extrait d'une lettre écrite d'Hydra le 1er septembre 1822

Un corps de troupes turques composé de 15 à 20 mille hommes, la plus grande partie cavallerie, avait été formé en Romélie par Musselim Pacha. Dramali Pacha en était le Général en chef, deux Pachas à trois queues étaient ses aides de camp. Un de ces derniers, appellé Alimbei, était nommé à la place de Muchassil de la forteresse de Naples de Romanie. Ce corps d'armée était pourvu de tout l'attirail guerrier en vertu d'un firman de la Porte. Dramali Pacha était même investi du gouvernement de la Morée avec pleins de pouvoirs. Cette armée s'étant présentée aux Thermopyles, le général Ulisse et autres qui étaient chargés de garder ce défilé n'eurent pas le courage d'en disputer le passage. Ils expédièrent aussitôt un courrier aux autres chefs qui étaient au-delà de l'isthme, à la grande assemblée des Primats qui se tenait à Argos, pour les informer de l'approche de l'ennemi. Ces généraux, qui assistaient à cette assemblée pour cause d'abus commis par quelques primats de la Morée, ne firent aucune attention à l'avis du courrier et négligèrent d'aller fortifier l'isthme, et l'ennemi n'eut pas plutôt paru vers ce point que ceux qui le gardaient prirent la fuite. Le commandant de la citadelle de Corinthe mit à mort Chiamilbey, Primat de la ville, détenu, ainsi que les autres Turcs, et prit la fuite après avoir encloué les canons de la forteresse. Les Turcs passèrent, sans obstacle, l'isthme avec toute leur artillerie et bêtes de charge. Une partie de ces troupes entra dans Corinthe et l'autre se dirigea sur Argos, dont les habitans avaient fui, et y campèrent. Les Primats grecs se réfugièrent sur les[a] // [fol. 114v°] batimens qui bloquaient le fort de Naples de Romanie. La garnison turque de ce fort n'ouvrit point ses portes à ceux qui étaient venus lui donner du secours, seulement elle admit dans ses murs Alimbey citoyen de cette place. Ce corps d'armée n'avait qu'une grande provision de grain

1

C.A.D.N., Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B66, registre 241, fol. 114r°-115r°.
Το έγγραφο είναι ανυπόγραφο.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Απόσπασμα από μια επιστολή γραμμένη στην Ύδρα την 1η Σεπτεμβρίου του 1822

Ένα μεγάλο τουρκικό στρατιωτικό σώμα, 15 με 20 χιλιάδες άνδρες, κυρίως ιππικό, συγκεντρώθηκε στη Ρούμελη από τον μουσελίμ πασά. Ο Δράμαλης πασάς είναι ο αρχιστράτηγος·[1] δυο πασάδες τριών ιππουρίδων είναι οι επιτελείς του. Ένας απ' αυτούς ο Αλήμπεης, διορίστηκε μουχασίλης του φρουρίου του Ναυπλίου.[2] Το σώμα αυτό είναι εφοδιασμένο με κάθε πολεμικό εξοπλισμό, σύμφωνα με σουλτανική διαταγή. Ο Δράμαλης πασάς είναι διορισμένος κυβερνήτης του Μοριά με πλήρεις εξουσίες. Ο στρατός εμφανίστηκε στις Θερμοπύλες, ο στρατηγός Οδυσσέας και άλλοι που υπερασπίζονταν το πέρασμα δεν βρήκαν τη δύναμη να τον εμποδίσουν. Έστειλαν αμέσως ταχυδρόμο στους άλλους αρχηγούς που βρίσκονταν κάτω από τον Ισθμό, στη συνέλευση των προεστών στο Άργος,[3] για να τους ενημερώσουν πως ο εχθρός πλησιάζει. Οι αρχηγοί συμμετείχαν στη συνέλευση εξαιτίας κάποιων καταχρήσεων Μοραϊτών προκρίτων και δεν έδωσαν καμιά σημασία στις ειδοποιήσεις του ταχυδρόμου· παραμέλησαν να οχυρώσουν τον Ισθμό και μόλις εμφανίστηκε ο εχθρός, οι υπερασπιστές του τράπηκαν σε φυγή. Ο διοικητής του φρουρίου της Κορίνθου θανάτωσε τον Κιαμήλμπεη,[4] κρατούμενο προεστό της πόλης, και άλλους Τούρκους, και διέφυγε αφού αχρήστευσε τα κανόνια του φρουρίου. Οι Τούρκοι πέρασαν τον Ισθμό με κανόνια και φορτωμένα ζώα χωρίς να συναντήσουν κανένα εμπόδιο. Ένα μέρος του στρατεύματος μπήκε στην Κόρινθο κι ένα άλλο κατευθύνθηκε προς το Άργος, που είχε αδειάσει από κατοίκους, και στρατοπέδευσε εκεί. Οι Έλληνες προεστοί κατέφυγαν στα πλοία που είχαν αποκλείσει το Ναύπλιο. Η τουρκική φρουρά του Ναυπλίου δεν άνοιξε τις πύλες του σε όσους είχαν έρθει να τη βοηθήσουν· δέχτηκε μόνο τον Αλήμπεη, πολίτη της πόλης. Το στρατιωτικό σώμα είχε μαζί του πολλές προμήθειες σε σιτάρι για τους στρατιώτες και σε κριθάρι για τα άλογα. Παρέμεινε στρα-

33. Κρήτης και Σάμου μάχαι. Φωτολιθογραφία, χ.χ. Ζωγράφος: Π. Ζωγράφος. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

33. Batailles de Crète et de Samos. Photolithographie, sans date. Peintre: P. Zografos. AGE – Collection de gravures.

34. Δερβενάκια και καταστροφή Δράμαλη. Φωτολιθογραφία, χ.χ. Ζωγράφος: Π. Ζωγράφος. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

34. Dervenakia et la défaite de Dramali. Photolithographie, sans date. Peintre: P. Zografos. AGE – Collection de gravures.

pour le[s] soldat[s], et d'orge pour les chevaux. Il demeura environ 20 jours campé tant dans la ville que dans la campagne d'Argos. Pendant ce tems les Grecs ne restèrent point dans l'inaction. Ils livrèrent plusieurs combats où l'ennemi perdit beaucoup de monde et eux fort peu.

Les Turcs, réduits à se nourrir de bled cuit dans cette position, résolurent de l'abandonner. Les Grecs avaient eu le tems de se reconnaître (et) d'assembler beaucoup de troupes, à la tête des quelles étaient Colocotroni, Petrombei, Demetrius Ypsilanti et un certain Nikita[i], brave capitaine.

Mercredi de la semaine passée, à midi, les Turcs exécutèrent leur fuite précipitée d'Argos, abandonnant la plus grande partie de leurs bagages. Mais Nikita les attendait dans un étroit défilé à la tête de 400 des siens et en tua 1.500. Colocotroni les attendait un peu plus loin et leur tua encore autant de monde. Demetrius Ypsilanti a failli de perdre la vie dans une de ces batailles.

On dit que les Turcs ont laissé au pouvoir des Grecs environ 15.000 animaux, chevaux, mulets et chameaux, exténués par la faim. Ils ont eu 6.000 hommes tués parmi lesquels un Pacha nommé Topal Ali Pacha.

Les Grecs ont trouvé beaucoup d'or sur les Turcs morts qu'ils ont dépouillés.

Dramali Pacha, avec ce qui lui restait de troupes, a fait sa retraite sur Corinthe où il a laissé un petit corps de 2.000 hommes, et l'a continuée dans l'intention de se rendre à Patras et à Gastuni. L'armée grecque l'a prévenu et a occupé un défilé par où il doit passer. Un corps de Grecs, dits Petimesi (anciens voleurs)[a], // [fol. 115r°] s'est joint à l'armée grecque dans ce passage que les habitans du pays nomment Pierres Noires. Les Grecs s'y rassemblent pour y livrer bataille. Il y a cinq jours que nous sommes privés de nouvelles ultérieures ainsi je ne sais ce qu'il en a été.

On nous assure de plusieurs endroits de la Romélie que Nursehad Pacha envoyait en Morée un corps de 3.000 hommes qui conduisait quantité de munitions de guerre et de bouche à l'armée[b] qui avait pénétré en Morée. Ces 3.000 hommes s'étant arrêtés dans un endroit nommé δαδί (Pins)[a] pour y passer la nuit, le capitaine Ulisse et autres chefs commandant les forces grecques en Romélie sont tombés sur lui à l'improviste et l'ont battu complettement. Ceux des Turcs qui ont pu échapper se sont retirés à Zéitun laissant au pouvoir des vainqueurs bagages, vivres et munitions de guerre.

Le château de Naples était sur le point de se rendre à des conditions. L'entrée de Dramali Pacha en a empêché la reddition. Cependant la garnison a pu se procurer quelques approvisionnemens de bouche.

[a] Nous maintenons les parenthèses du manuscrit.

[b] Les mots *à l'armée* sont écrits deux fois dans le manuscrit, sans doute par inadvertance de la part du scripteur.

[i] Il s'agit de Nikitaras (voir Annotations, 1822, Unité XII, doc. 1, annotation 5).

τοπεδευμένο για περίπου 20 μέρες στην πόλη και στην ύπαιθρο του Άργους. Όλο αυτό το διάστημα, οι Έλληνες δεν έμειναν αδρανείς. Έδωσαν πολλές μάχες στις οποίες χάθηκαν πολλοί εχθροί και λίγοι δικοί τους.

Οι Τούρκοι, καθηλωμένοι, αναγκάστηκαν να τρέφονται με βραστό στάρι σ' αυτή τη τοποθεσία, κι αποφάσισαν να την εγκαταλείψουν. Οι Έλληνες είχαν τον χρόνο να κάνουν αναγνωριστικές επιχειρήσεις και να συγκεντρώσουν πολλές δυνάμεις, επικεφαλής των οποίων βρίσκονταν ο Κολοκοτρώνης, ο Πετρόμπεης, ο Δημήτριος Υψηλάντης κι ένας Νικήτας, γενναίος καπετάνιος.

Την Τετάρτη της περασμένης εβδομάδας, μεσημέρι, οι Τούρκοι προέβησαν στη βεβιασμένη αποχώρησή τους από το Άργος, αφήνοντας επί τόπου το μεγαλύτερο μέρος των αποσκευών τους. Ο Νικήτας τους περίμενε σε κάποια στενά με 400 δικούς του, και σκότωσε 1.500. Ο Κολοκοτρώνης τους περίμενε λίγο πιο μακριά και σκότωσε άλλους τόσους.[5] Ο Δημήτριος Υψηλάντης κινδύνεψε να χάσει τη ζωή του σε μια από τις μάχες.

Λέγεται πως οι Τούρκοι άφησαν στους Έλληνες περίπου 15.000 ζώα, άλογα, μουλάρια και καμήλες, εξαντλημένα από την πείνα. Είχαν περίπου 6.000 νεκρούς, ανάμεσά τους κι ένας πασάς, ονόματι Τοπαλής πασάς.

Οι Έλληνες βρήκαν πολύ χρυσάφι πάνω στους νεκρούς Τούρκους και τους λεηλάτησαν.

Ο Δράμαλης πασάς, με ό,τι του έμενε από στρατό, υποχώρησε προς Κόρινθο, όπου άφησε μια μονάδα 2.000 ανδρών, και προχώρησε προς Πάτρα και Γαστούνη. Ο στρατός των Ελλήνων διάβασε τα σχέδιά του κι έπιασε ένα στενό απ' όπου θα περνούσε. Ένα σώμα Ελλήνων ονομαζόμενοι Πετιμεζαίοι,[6] παλιοί κλέφτες, ενώθηκε με το ελληνικό στράτευμα σ' αυτό το πέρασμα, που οι ντόπιοι ονομάζουν Μαύρα Λιθάρια.[7] Οι Έλληνες συγκεντρώθηκαν έτοιμοι για μάχη. Εδώ και πέντε μέρες δεν έχουμε ειδήσεις, κι έτσι δεν γνωρίζω τη συνέχεια.

Μας επιβεβαιώνεται από πολλά μέρη της Ρούμελης ότι ο Νουρσεάντ πασάς[8] έστελνε στον Μοριά 3.000 άνδρες με ποσότητες πυρομαχικών και τροφίμων για τον στρατό που είχε προχωρήσει εκεί. Αυτοί οι 3.000 έκαναν μια στάση για να περάσουν τη νύκτα σ' ένα μέρος που λέγεται Δαδί (τα Πεύκα), κι ο καπετάνιος Οδυσσέας κι άλλοι αρχηγοί των ελληνικών δυνάμεων της Ρούμελης έπεσαν ξαφνικά πάνω τους και τους κατατρόπωσαν. Όσοι Τούρκοι διασώθηκαν κατέφυγαν στο Ζητούνι, αφήνοντας στους νικητές αποσκευές, τρόφιμα και πολεμοφόδια.

Το φρούριο του Ναυπλίου ήταν έτοιμο να παραδοθεί με όρους. Η άφιξη του Δράμαλη πασά απέτρεψε την παράδοση. Εντωμεταξύ η φρουρά κατάφερε να προμηθευτεί μερικά τρόφιμα.

Les otages turcs sont entre les mains des Grecs. Les agas disent qu'ils veulent tenir leurs promesses mais ils ne sont pas d'accord. Ils tirent des coups de canon sur la petite forteresse qui est au pouvoir des Grecs.

La flotte grecque est prête à mettre à la voile. Les bâtimens ipsariotes et speziotes sont ici rassemblés et sont prêts. On écrit de Missolunghi que l'escadre turque est à la voile, on ne sait pas pour où.

Οι Έλληνες έχουν στα χέριά τους Τούρκους ομήρους. Οι αγάδες λένε πως οι Έλληνες θα κρατήσουν τις υποσχέσεις τους, αλλά δεν είναι όλοι σύμφωνοι. Κανονιοβολούν το μικρό φρούριο που κατέχουν οι Έλληνες.

Ο ελληνικός στόλος είναι έτοιμος να σηκώσει πανιά. Τα ψαριανά και τα σπετσιώτικα σκάφη βρίσκονται συγκεντρωμένα εδώ και είναι έτοιμα. Μας γράφουν από το Μεσολόγγι ότι η τουρκική ναυτική μοίρα έχει σηκώσει πανιά, δεν ξέρουμε για πού.

ANNEXE

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

[a] Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

RAPPORT

du contre-amiral Emmanuel Halgan au ministre de la Marine et des Colonies à Paris sur la situation dans l'Empire ottoman

A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 234, fol. 365r°-375r°.
Copie du troisième rapport que le contre-amiral E. Halgan a adressé au ministre de la Marine et des Colonies à Paris. Ce rapport, qui comprend 21 feuillets, a sa propre numérotation qui va de 1 à 21.

Dans la marge gauche du premier feuillet, au niveau de la date du document, est écrite d'une autre main l'indication suivante: *Rapport de M(onsieur) le contr(e) amiral Halgan, commandant l'escadre de S(a) M(ajesté) dans les mers du Levant.*

En bas du premier feuillet est indiqué le destinataire: *S(on) E(xcellence) le Ministre de la Marine et des Colonies à Paris.*

Smyrne, 30 septembre 1821

Monseigneur,

Le second rapport que j'ai eu l'honneur d'adresser à Votre Excellence, le 30 du mois dernier, a dû lui parvenir par la goëlette L'Amaranthe. Ce 3me rapport est remis à la flute La Bonite que divers détails d'armement rappellent à Toulon où elle pourra, d'ailleurs, servir à assurer la correspondance.

J'ai reçu par la flûte Le Lybio, entrée le 23 sur la rade des iles d'Ourlac où je me trouvois, les depêches de Votre Excellence, en date des 19, 20, 22 août, et la liste de promotion de la même époque. Un ordre du jour donne connoissance à l'escadre des témoignages de la satisfaction de Sa Majesté recueillis par Votre Excellence, et qu'elle veut bien me transmettre.

Situation des Turcs et des Grecs[a]

Depuis un mois, les évenemens de ces contrées ont un peu changé d'aspect sans qu'il y ait eu rien de décisif. Les Grecs insulaires ont commis la

ΑΝΑΦΟΡΑ

του Αντιναυάρχου Εμμανουέλ Αλγκάν προς τον Υπουργό των Ναυτικών και των Αποικιών στο Παρίσι περί της κατάστασης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

A.M.A.E., Correspondance Politique, Turquie, vol. 234, fol. 365r°-375r°.
Αντίγραφο της τρίτης αναφοράς του αντιναυάρχου Ε. Αλγκάν προς τον υπουργό των Ναυτικών και των Αποικιών στο Παρίσι. Η αναφορά απαρτίζεται από 21 φύλλα αριθμημένα ξεχωριστά από τα φύλλα του υπόλοιπου τόμου από 1 έως 21.

Στο αριστερό περιθώριο του πρώτου φύλλου, στην ίδια σειρά με την ημερομηνία του εγγράφου, έχει γραφτεί από διαφορετικό χέρι: ***Αναφορά του Αντιναυάρχου κυρίου Αλγκάν,***[1] ***διοικητή της Ναυτικής Μοίρας της Αυτού Μεγαλειότητας στη Θάλασσα του Λεβάντε.***

Στο κάτω μέρος του φύλλου αναφέρεται ο παραλήπτης: ***Στην Αυτού Εξοχότητα Υπουργό των Ναυτικών και των Αποικιών στο Παρίσι.***

Σμύρνη, 30 Σεπτεμβρίου 1821

Κύριε,

Η δεύτερη αναφορά που είχα την τιμή να αποστείλω στην Εξοχότητά Σας, την 30ή του περασμένου μήνα, πρέπει να έχει φθάσει με τη γολέτα ***Λ'Αμαράντ.***[2] Η παρούσα 3η αναφορά δόθηκε στο μεταγωγικό ***Λα Μπονίτ,***[3] που λόγω επισκευών επέστρεφε στην Τουλόν. Το ίδιο πλοίο μπορεί άλλωστε να χρησιμοποιηθεί, με βάση το εν λόγω λιμάνι, για τη διακίνηση της αλληλογραφίας.

Παρέλαβα από το οπλιταγωγό ***Λε Λυμπιό,***[4] που έφθασε στις 23 στον κόλπο των Νήσων Ουρλάκ[5], όπου και βρισκόμουν, τις επιστολές της Εξοχότητάς Σας, με ημερομηνία από 19, 20 και 22 Αυγούστου, καθώς και τον πίνακα προαγωγών της περιόδου. Μια ημερήσια αναφορά ανακοινώνει στη ναυτική μοίρα την ευαρέσκεια τής Αυτού Μεγαλειότητας, της οποίας υπήρξατε κοινωνός και την οποία θελήσατε να μου κοινοποιήσετε.

Η κατάσταση των Τούρκων και των Ελλήνων

Κατά τον τελευταίο μήνα, τα γεγονότα σ' αυτά εδώ τα μέρη άλλαξαν πρόσωπο αλλά τίποτα δεν είναι οριστικό. Οι Έλληνες νησιώτες διέπραξαν το μεγάλο

[a] Mot souligné dans le manuscrit.

[b] Mot(s) entre parenthèses dans le manuscrit.

[c] Les premiers mots de ce feuillet sont annoncés en bas à droite de la dernière ligne du feuillet précédent.

grande faute de cesser de fatiguer de manœuvres la flotte turque au milieu des canaux étroits de l'Archipel, et de rentrer dans leurs ports le 24 août à raison de quelques avaries, et plus encore par suite du découragement et de la mutinerie des equipages. Le découragement paroit même avoir atteint quelques chefs, et l'un des premiers d'Hydra me sollicite // [fol. 365v°, feuillet 2] secretement de le faire conduire en France, avec ses capitaux, sur quelqu'un des bâtimens de l'escadre. Toutefois, malgré cet abandon apparent de la cause que ces insulaires appelloient immortelle[a] et sainte[a] dans la première ferveur de leur enthousiasme, ils ont annoncé, vers le milieu de ce mois, à deux de mes capitaines que 90 bâtimens armés par les trois îles alloient reprendre la mer pour suivre la flote turque, surveiller les Dardanelles et bloquer le golfe de Salonique.

Les Turcs ont profité de cet etat de choses pour faire fausse route vers la Canée où le brick L'Olivier les a reconnus dans la nuit du six, et de là, se porter dans la direction de Corfou, s'il faut en croire les avis les plus récens.

Cette puissante diversion peut être funeste aux Moraïtes qui continuent, avec succès, à bloquer les places fortes. « Navarin, (m'écrit-on, en date du 5)[b], Malvoisie, Neocastro sont au pouvoir des Chretiens. « Tripolitza parlemente et ne peut tarder à ouvrir ses portes. Coron, Naples de Romanie sont aux aboirs. Corinthe est bloquée. Patras, ravitaillée par mer, doit tenir longtems. Le grand Dervin (défilé)[b] est occupé par un corps nombreux de Grecs qui ont du canon. Enfin le gouvernement turc ne subsi[s]te plus en Morée que dans les acropoles. »

Les 70 villages de l'Eubée sont soulevés sous la conduite du grec Nicocli et de George Azorba, jeune thrace digne d'intérêt. Une partie // [fol. 366r°, feuillet 3] de cette[c] population est armée de fusils. Le reste est comme sans armes.

Salonique, avec son territoire, était encore le 16 dans l'attente de l'issue du siège de la presqu'île Cassandre devant laquelle cinq à six mille Turcs continuent d'asseoir leur camp.

Une nouvelle attaque contre Samos se prépare à Scala Nova, et l'arrivée d'un corps de troupes turques, vers le 15 de ce mois, y a été signalée par le massacre d'un assez grand nombre d'habitans.

Smyrne est tranquille mais depuis le petit Baïram, chaque jour a été marqué par le meurtre impuni de quelques Grecs.

Constantinople attend toujours dans un calme mal assuré la décision de la question de paix ou de guerre. Les hordes nombreuses accourues d'Asie

λάθος να σταματήσουν την παρενόχληση των κινήσεων του τουρκικού στόλου μέσα στους στενούς θαλάσσιους διαδρόμους του Αιγαίου, και επέστρεψαν στα λιμάνια τους στις 24 Αυγούστου λόγω αβαριών, και κυρίως λόγω της αποθάρρυνσης και της ανταρσίας των πληρωμάτων. Η αποθάρρυνση έχει μάλιστα καταλάβει και μερικούς από τους αρχηγούς·[6] ένας από τους πρώτους της Ύδρας με παρακαλεί μυστικά να μεταφέρω αυτόν και την περιουσία του στη Γαλλία με ένα από τα σκάφη της ναυτικής μοίρας. Ωστόσο, παρά τη φαινομενική παραίτηση από τον αγώνα, που τον καιρό του πρώτου ενθουσιασμού αποκαλούσαν αθάνατο και ιερό, οι νησιώτες ανήγγειλαν σε δύο πλοιάρχους μου, προς τα μέσα του μήνα, ότι 90 οπλισμένα σκάφη των τριών νησιών ετοιμαζόντουσαν να ξαναβγούν στη θάλασσα για την παρακολούθηση του τουρκικού στόλου, την επιτήρηση των Δαρδανελίων και τον αποκλεισμό του Θερμαϊκού κόλπου.

Οι Τούρκοι επωφελήθηκαν από την παραπάνω κατάσταση για να προσποιηθούν ότι πλέουν προς τα Χανιά, όπου τους αναγνώρισε το μπρίκι ***Λ'Ολιβιέ***,[7] κατά τη νύκτα της 6ης Αυγούστου, και από εκεί να κινηθούν προς την Κέρκυρα, σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες ειδήσεις.

Αυτή η τολμηρή προσποίηση μπορεί να αποβεί μοιραία για τους Μοραΐτες που συνεχίζουν με επιτυχία τον αποκλεισμό των φρουρίων. «Το Ναυαρίνο», μου γράφουν από τις 5 του μήνα, «η Μονεμβασία, το Νεόκαστρο,[8] έχουν περάσει στα χέρια των Χριστιανών. Η Τριπολιτσά βρίσκεται σε διαπραγματεύσεις και δεν θ' αργήσει ν' ανοίξει τις πύλες της. Η Κορώνη και το Ναύπλιο είναι στα τελευταία τους. Η Κόρινθος είναι αποκλεισμένη. Η Πάτρα που ανεφοδιάζεται από τη θάλασσα, μπορεί να αντέξει περισσότερο. Τα Δερβένια (Στενά) είναι πιασμένα από πολλούς Έλληνες που έχουν και κανόνια. Με δυο λόγια, η τουρκική κυβέρνηση επιβιώνει μόνο μέσα στις ακροπόλεις.»

Τα 70 χωριά της Εύβοιας έχουν ξεσηκωθεί υπό την ηγεσία του Νικοκλή και του Γεωργίου Αζορμπά, νεαρού αξιόλογου Θρακιώτη.[9] Ένα μέρος του πληθυσμού έχει τουφέκια. Οι υπόλοιποι είναι άοπλοι.

Η Θεσσαλονίκη και τα περίχωρά της ανέμεναν ακόμα, στις 16 του μήνα, την έκβαση της πολιορκίας της χερσονήσου της Κασσάνδρας, όπου στρατοπεδεύουν πέντε με έξι χιλιάδες Τούρκοι.

Στο Κουσάντασι προετοιμάζεται μια νέα επίθεση εναντίον της Σάμου, και η άφιξη ενός τουρκικού στρατιωτικού σώματος, στις 15 του μήνα, συνοδεύτηκε από τη σφαγή μεγάλου αριθμού κατοίκων.

Η Σμύρνη είναι ήρεμη, αλλά μετά το Μικρό Μπαϊράμι,[10] κάθε μέρα διαπράττονται δολοφονίες Ελλήνων που μένουν ατιμώρητες.

Η Κωνσταντινούπολη αναμένει σχετικώς ανήσυχη την απόφαση για πόλεμο ή για ειρήνη. Πολυάριθμες ορδές που έφθασαν από την Ασία στην

vers Andrinople veulent une rupture. Les hommes éclairés la redoutent et demandent, avec inquiétude, quelle[b] conduite tiendra l'Europe.

Je rentre à Smyrne pour y attendre des communications qui me sont annoncées indirectement. On me dit, mais non par la voie officielle, qu'il serait possible que je fusse appelé à quelque conférence, aussi bien que l'amiral Sir Graham Moore.

Influence des ambassadeurs d'Angleterre et d'Autriche à Constantinople[a]

J'ai déjà eu l'honneur de prévenir Votre Ex(cellen)ce que l'envoyé d'Autriche et plus particulierement l'ambassadeur d'Angleterre paraissaient avoir hérité exclusivement, dans le Divan, de la toute puissance russe. Je n'ai rien à ajouter à ce que j'ai dit sur la nécessité qu'il y aurait, selon moi, à ce que la France entrât, pour et par elle même, en ligne de compte, et à ce qu'elle fût représentée par un ambassadeur à elle, quelque merveilleux accord qui puisse exister dans l'intérêt de telle puissance que de raison entre la légation britannique et la notre.

// [fol. 366v°, feuillet 4] Telle est, Monseig(neu)r, la situation actuelle de ces contrées.

Considérations générales[a]

Voici à ce sujet quelques considérations qui ne manquent ni d'intérêt ni de vérité. Je les soumets à Votre Ex(cellen)ce.

La Grece europeenne ne peut plus rentrer dans sa condition première. Toute pacification, tout arrangement d'après cette base n'acheminerait, sans doute, à aucun résultat utile ni durable. Vainement la Porte prodiguerait ses boyourdis de clémence. Sa volonté, sa parole engagée à l'Europe chrétienne pourraient être sincères. Mais elle n'a plus le pouvoir de tenir ses promesses. Le fanatisme, la soif du sang et du pillage, l'ennui du repos, le cri d'effroi du Prince ont soulevé le tiers de l'Asie et remis les armes aux mains des Musulmans avant qu'ils les quittent. La population grecque, si elle doit être ramenée à l'obéissance, aura comme disparu en détail, à moins qu'elle ne retrouve dans son désespoir les élemens d'un nouvel incendie. Ainsi, la tranquillité de l'Europe ne peut qu'être de nouveau troublée.

Il y a plus. Cet état de malaise et d'incertitude ne pourrait se prolonger de la sorte indéfiniment sans compromettre les intérêts du commerce et de la civilisation car il est difficile que des peuples cupides et demi barbares

a Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

b *quelle*, rectifie la graphie *qu'elle* du manuscrit.

Αδριανούπολη, θέλουν τη ρήξη. Οι πιο φωτισμένοι τη φοβούνται και αναρωτιούνται ανήσυχοι ποια στάση θα κρατήσει η Ευρώπη.

Επιστρέφω στη Σμύρνη όπου αναμένω ανακοινώσεις, για τις οποίες με ειδοποίησαν έμμεσα. Μου λένε, αλλά όχι επισήμως, ότι είναι πιθανόν να κληθώ σε μια διάσκεψη, όπως θα κληθεί και ο ναύαρχος σερ Γκράχαμ Μουρ.[11]

Επιρροή των πρέσβεων της Αγγλίας και της Αυστρίας στην Κωνσταντινούπολη

Είχα ήδη την τιμή να ειδοποιήσω την Εξοχότητά Σας ότι ο απεσταλμένος της Αυστρίας αλλά κυρίως ο πρέσβης της Αγγλίας φαίνονται να έχουν κληρονομήσει στο Διβάνι, γι' αυτούς και μόνο, όλη τη ρωσική δύναμη. Δεν έχω τίποτα να προσθέσω σε ό,τι έχω ήδη εκφράσει ως προς την αναγκαιότητα, κατά τη γνώμη μου, να καταστεί η Γαλλία συνομιλητής για τον εαυτό της και διά του εαυτού της· να αντιπροσωπεύεται με έναν δικό της πρέσβη, όποια κι αν είναι η αξιοθαύμαστη συμφωνία και η σκοπιμότητα που υπάρχει μεταξύ της βρετανικής και της δικής μας αντιπροσωπείας.

Αυτή είναι, Κύριε, η σημερινή κατάσταση σ' αυτά τα μέρη.

Γενικές παρατηρήσεις

Υποβάλλω στην Εξοχότητά Σας ορισμένες παρατηρήσεις σχετικώς, που δεν στερούνται ενδιαφέροντος ή αληθείας.

Η Ευρωπαϊκή Ελλάδα δεν μπορεί πλέον να επιστρέψει στην προηγούμενη κατάσταση. Ουδεμία ειρήνευση, ουδεμία συμφωνία σ' αυτή τη βάση θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κάποιο χρήσιμο ή βιώσιμο αποτέλεσμα. Η Πύλη θα επιδεικνύει ματαίως τα χαρτιά της επιείκειάς της. Η βούλησή της, ο λόγος που έδωσε στη Χριστιανική Ευρώπη, μπορεί να είναι ειλικρινείς. Αλλά δεν έχει πλέον τη δύναμη να κρατά τις υποσχέσεις της. Ο φανατισμός, η δίψα του αίματος και της αρπαγής, η ανία της ειρήνης, οι τρομαγμένες κραυγές του Σουλτάνου, ξεσήκωσαν το ένα τρίτο της Ασίας και όπλισαν τους Μουσουλμάνους χωρίς να τους έχουν χορτάσει. Οι ελληνικοί πληθυσμοί, αν πρέπει να υποταχθούν, θα λιανιστούν, εκτός αν βρουν μέσα στην απελπισία τους την ύλη μιας αναζωπύρωσης. Έτσι, η ηρεμία της Ευρώπης θα διαταραχθεί ξανά.

Αλλά δεν είναι μόνο αυτό. Η δυσφορία και η αβεβαιότητα δεν μπορούν να διαρκέσουν επ' άπειρο χωρίς να επηρεάζονται τα συμφέροντα του εμπορίου και του πολιτισμού, επειδή είναι δύσκολο λαοί άπληστοι και σχεδόν βάρβα-

35. Άποψη της Σμύρνης. Λιθογραφία, χ.χ., 33 x 47,6 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Lemonnier. Χαράκτης: Calcographie Royale de J. Goubaud. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

35. Vue de Smyrne. Lithographie, sans date, 33 x 47,6 cm., d'après un dessin de Lemonnier. Graveur: Calcographie Royale de J. Goubaud. AGE – Collection de gravures.

36. Η πύλη της Αδριανούπολης στην Κωνσταντινούπολη. Λιθογραφία, χ.χ., 11,8 x 17,9 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Vormser. Χαράκτης: Formstecher. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών.

36. Porte d'Andrinople à Constantinople. Lithographie, sans date, 11,8 x 17,9 cm., d'après un dessin de Vormser. Graveur : Formstecher. AGE – Collection de gravures.

tels que ceux de ces contrées, il est difficile que des insulaires armées ne se livrent point aux habitudes de la Tauride et à la piraterie, là où il n'existe ni droit avoué, ni gouvernement qui mérite ce nom, pour réprimer les passions soulevées.

[a] Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

[b] Le premier mot de ce feuillet est annoncé en bas à droite de la dernière ligne du feuillet précédent.

Les Turcs continuent de massacrer les Grecs[a]

On vient de parler de l'impuissance du Divan à faire respecter la volonté de son maître. S'il en est autrement, pourquoi, malgré les protestations du Prince, ces massacres de tous les jours sur tous les points dans l'Empire et dans les grandes villes // [fol. 367r°, feuillet 5] même[b] où il existe encore un simulacre d'autorité ? Ici, ce n'est par machiavélisme et mauvaise foi, mais plutôt dissolution du corps social. Les temps paraissent accomplis. Ici l'opinion de Montesquieu ne peut plus faire loi, et peut-être penserait-il maintenant qu'il est sage de renoncer désormais à combattre la nature pour faire vivre un moribond.

Messager à l'Empire turc, la paix avec la Russie, c'est à peu près vivre au jour le jour. Car là où il existe des prétentions incompatibles, qu'est-ce qu'une paix entre la toute puissance et la faiblesse, si ce n'est une trêve ? D'ailleurs, avant de traiter avec l'étranger, le Sultan doit dompter les volontés de ses propres soldats. Ainsi, peut-être, cédant au torrent, se trouvera-t-il heureux d'éviter une catastrophe immédiate en affrontant, malgré lui, un péril plus éloigné. Cette volonté pacifique, en la supposant franche et inhérente aux deux gouvernements, tiendra-t-elle longtemps contre des provocations de tous les jours, contre des infractions de détail qui auront leur source dans l'animosité nationale ? L'exaspération des Ottomans est grande. Et de fait, le 15 de ce mois, l'on tirait à Metelin sur un bâtiment français, et l'on menaçait d'égorger l'equipage dans la supposition seule que le pavillon blanc trouvait un navire russe.

L'Angleterre paraît déterminée à soutenir l'Empire ottoman[a]

Quoi qu'il en soit, on commence à voir plus clair au milieu des intérêts qui s'agitent. Il semblerait, si l'on rapproche quelques faits isolés, que l'Angleterre s'est emparée de la discussion, et qu'elle se détermine, dans son avantage, à soutenir l'Empire ottoman. C'est une question de savoir si la France verrait à regret l'établissement d'un nouveau système. Il ne paraît pas que ce soit à elle qu'il

ροι, όπως είναι οι λαοί σ' αυτά τα μέρη, είναι δύσκολο οπλισμένοι νησιώτες να μην παραδοθούν στις συνήθειες της Ταυρίδας και της πειρατείας, όπου δεν υπάρχει ούτε αποδεκτό δίκαιο, ούτε κυβέρνηση άξια αυτού του ονόματος, ικανή να κατευνάσει τα εξημμένα πάθη.

Οι Τούρκοι εξακολουθούν να σφάζουν τους Έλληνες

Μιλήσαμε μόλις για την αδυναμία του Διβανίου να επιβάλει τη βούληση του αυθέντη του. Αν δεν έχουν έτσι τα πράγματα, πώς εξηγείται ότι, παρά τις διαμαρτυρίες του Σουλτάνου, συνεχίζονται καθημερινά οι σφαγές σε όλα τα σημεία της αυτοκρατορίας, ακόμα και στις μεγάλες πόλεις, όπου υπάρχει έστω και μια παρωδία της κρατικής εξουσίας; Δεν πρόκειται για μακιαβελισμό ή κακοπιστία, αλλά για τη διάλυση του κοινωνικού σώματος. Εδώ φαίνεται πως επήλθε το πλήρωμα του χρόνου. Εδώ η άποψη του Μοντεσκιέ δεν έχει πέραση, και αν γνώριζε, θα σκεφτόταν ίσως τώρα ότι δεν είναι σκόπιμο να παλεύουμε ενάντια στη Φύση[12] για να σώσουμε έναν ετοιμοθάνατο.

Να παρέμβουμε στον Τούρκο· να γίνει ειρήνη μεταξύ Τουρκίας και Ρωσίας· είναι σα να ζούμε πρόσκαιρα. Αφού όταν εμφανίζονται ασυμβίβαστες απαιτήσεις, τι μπορεί να κάνει η ειρήνευση μεταξύ της δύναμης και της αδυναμίας; Θα είναι μια προσωρινή ανακωχή. Άλλωστε, πριν διαπραγματευθεί με το εξωτερικό ο Σουλτάνος οφείλει να δαμάσει τη βούληση των δικών του στρατιωτών. Ίσως έτσι, υποχωρώντας μπροστά στον χείμαρρο, θα είναι ευτυχής αν ξεφύγει από μια άμεση καταστροφή, αντιμετωπίζοντας, παρά τη θέλησή του, έναν ελλοχεύοντα κίνδυνο. Και αν υπάρχει βούληση για ειρήνη μεταξύ των δύο κυβερνήσεων, κι ας δεχτούμε ότι είναι ειλικρινής και αμοιβαία, πόσο θα κρατήσει, όταν θα υπάρχουν καθημερινές προκλήσεις και παραβιάσεις σ' ένα πλήθος θεμάτων, τις οποίες θα προκαλεί η γενικευμένη εθνική δυσαρέσκεια; Η αγανάκτηση των Οθωμανών είναι μεγάλη. Και για του λόγου το αληθές: στις 15 του μήνα στη Μυτιλήνη, έβαλαν εναντίον γαλλικού πλοίου κι απειλούσαν να σφάξουν το πλήρωμά του, υποθέτοντας και μόνο ότι θα συναντούσε ένα ρωσικό.

Η Αγγλία είναι αποφασισμένη να υποστηρίξει την Οθωμανική Αυτοκρατορία

Όπως κι αν έχει, βλέπουμε τώρα καθαρότερα μέσα στα αντικρουόμενα συμφέροντα. Φαίνεται, αν παρατηρήσουμε μερικά μεμονωμένα γεγονότα, πως η Αγγλία πήρε πάνω της τις συζητήσεις και είναι αποφασισμένη, προς το συμφέρον της, να υποστηρίξει την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Είναι ερώτημα αν η Γαλλία μείνει δυσαρεστημένη από τη διαμόρφωση ενός νέου συστήματος. Δεν

convienne de redouter une modification quelconque dans les relations commerciales de l'Europe avec l'Inde et l'Asie. On ne voit pas nettement qu'il lui soit avantageux qu'une contrée // [fol. 367v°, feuillet 6] assez[c] et pas trop éloignée d'elle, et dont l'indépendance ne l'inquiète point pour la durée d'un protectorat conquis ; qu'une contrée apprêtée à de grandes destinées, quand elle aura des habitants libres, devient une solitude ou demeure dans une stérile misère.

Et qu'on se garde bien de confondre ici la France et même l'Europe si l'on veut voir les choses de plus haut, avec une poignée de Français ou de Francs végétant pour toujours, en dépit de la loi, sous le beau ciel de ces climats, et devenus comme étrangers à leurs mères patries.

Pour ce qui est de l'équilibre politique, acception faite de la force d'inertie et de la puissance de l'habitude, il reste à savoir quel poids réel l'Empire des Paléologues mettait dans sa balance, lorsque Mahomet II dominait, depuis long temps, dans le foible conseil de l'Empereur grec. Le conquérant tomba dans le port de Constantinople avec quelques barques trainées à travers les montagnes. Il ne faut plus tant d'efforts depuis qu'il existe vingt vaisseaux de ligne à Sevastopol. C'est donc encore un jeu de la fortune, et le croissant, à son tour, a le même sort que le labarum. Ainsi, l'on peut penser que cet accroissement de puissance, que cet envahissement que l'on craint, seront en effet, tôt ou tard, le résultat inévitable de la marche du temps et de la position des évènements, à moins que de nouvelles institutions, nées d'heureuses et sages combinaisons politiques, ne viennent, dès à présent, s'opposer à la force des choses.

Observations relatives au plan de l'ambassadeur d'Angleterre à Péra[a]

Je terminais cette partie de mon Rapport, lorsqu'on m'a remis une lettre de M^r^ le v(icom)te de Viella. Il me dit, en date du 20, que M^r^ l'ambassadeur d'Angleterre ayant eu ordre de chercher // [fol. 368r°, feuillet 7] à provoquer[b] des mesures de clémence, il avait étendu son plan et l'avait fait adopter aux Ministres de France, d'Autriche et de Prusse ; qu'il s'agissait d'inviter les Grecs et surtout leurs chefs maritimes, par une note signée des représentans des quatre puissances, à recevoir le pardon que la Porte leur offre, et à rentrer dans le devoir ; que cette note aux rebelles, leur serait présentée par les amiraux français et anglais commandans dans ces mers ; et qu'on suivrait, en tout, la marche suivie à Alger en 1819 par les commissaires des deux nations auxquels un envoyé ottoman serait adjoint.

Il est de mon devoir d'ajouter quelques observations à celles que Votre

[a] Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

[b] Les premiers mots de ce feuillet sont annoncés en bas à droite de la dernière ligne du feuillet précédent.

[c] Le premier mot de ce feuillet est annoncé en bas à droite de la dernière ligne du feuillet précédent.

φαίνεται πως πρέπει να φοβάται μια οποιαδήποτε τροποποίηση στις εμπορικές σχέσεις ανάμεσα στην Ευρώπη, την Ινδία και την Ασία. Δεν βλέπουμε, όμως, γιατί είναι προς το συμφέρον της να ερημωθεί ή να παραμείνει στην στείρα αθλιότητα ένας τόπος ούτε τόσο μακρινός μας ούτε τόσο κοντινός μας, ο οποίος δεν είναι ένα κατακτημένο προτεκτοράτο της για να την ανησυχεί με την ανεξαρτησία του· ένας τόπος με λαμπρό μέλλον, όταν θα απελευθερωθεί.

Κι ας μην συγχέουμε τη Γαλλία ούτε την ίδια την Ευρώπη, αν θέλουμε να έχουμε μια υψηλή εποπτεία των πραγμάτων, με μια χούφτα Γάλλων ή Φράγκων που φυτοζωούν αιωνίως, εις πείσμα του νόμου, κάτω από τον ωραίο ήλιο, και έχουν αποξενωθεί από την ίδιά τους την πατρίδα.

Όσον αφορά την πολιτική ισορροπία, και αποδεχόμενοι τη δύναμη της αδράνειας και την ισχύ της συνήθειας, αξίζει να διερωτηθούμε ποιο βάρος είχε στη ζυγαριά η αυτοκρατορία των Παλαιολόγων, όταν ο Μωάμεθ ο Β΄ έλεγχε ήδη από καιρό το αδύναμο συμβούλιο του Έλληνα αυτοκράτορα.[13] Ο κατακτητής εμφανίστηκε στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης με μερικές βάρκες που είχε σύρει πάνω από ένα βουνό. Δεν θα χρειαστεί και τόση προσπάθεια όταν υπάρχουν είκοσι πολεμικά πλοία στη Σεβαστούπολη. Ακόμα ένα παιχνίδι της Τύχης: η ημισέληνος έχει την ίδια κατάληξη που είχε το βυζαντινό λάβαρο. Η συγκέντρωση της δύναμης, η επαπειλούμενη εισβολή, θα έρθουν αργά ή γρήγορα ως η αναπόφευκτη συνέπεια της πορείας του χρόνου και του αστερισμού των γεγονότων, εκτός και αν νέοι θεσμοί, που θα γεννηθούν από ευτυχείς και σώφρονες πολιτικές, έρθουν να αντισταθούν στη δύναμη των πραγμάτων.

Παρατηρήσεις ως προς το σχέδιο του πρέσβη της Αγγλίας στο Πέραν

Ολοκλήρωνα αυτό το μέρος της αναφοράς μου, όταν μου ενεχείρισαν μια επιστολή του υποκόμη ντε Βιελά.[14] Μου λέει, γράφοντας από τις 20 του μήνα, ότι ο πρέσβης της Αγγλίας, έχοντας διαταγή να εξασφαλίσει μέτρα επιείκειας, πρότεινε το σχέδιό του στους πληρεξούσιους υπουργούς της Γαλλίας, της Αυστρίας και της Πρωσσίας, που το υιοθέτησαν. Το σχέδιο προέβλεπε να κληθούν οι Έλληνες να αποδεχθούν, και ιδίως οι ναυτικοί αρχηγοί, μέσω μιας επιστολής που θα υπέγραφαν οι εκπρόσωποι των τεσσάρων Δυνάμεων, τη συγχώρεση που τους προσφέρει η Πύλη, και να επιστρέψουν στις νόμιμες υποχρεώσεις τους· την επιστολή θα παρουσίαζαν ο Γάλλος και ο Άγγλος ναύαρχος που διοικούν τις ναυτικές δυνάμεις τους στη εδώ θάλασσα· ότι θα ακολουθούσαμε την ίδια διαδικασία που ακολουθήσαμε στο Αλγέρι το 1819,[15] με εκπροσώπους των δύο εθνών και έναν οθωμανό απεσταλμένο.

Θεωρώ υποχρέωσή μου να προσθέσω μερικές παρατηρήσεις σ' αυτά που

Excellence vient de lire, et qui lui font connoître mon opinion personnelle; opinion que j'ai cherché à dégager de tout préjugé, et qui est basée sur ce que je vois.

Laissant de côté l'influence évidente de l'Angleterre, et son intérêt qui n'est pas le notre, je remarque qu'il s'agit de faire que le passé n'ait point eu lieu, qu'il soit comme non avenu malgré les souvenirs qu'il laisse et les conséquences qu'il entraîne; enfin, qu'il est question précisement d'en revenir au même point qu'avant la guerre. Il reste à savoir, abstraction faite des théories philantropiques à l'ordre du jour, s'il est absolument possible d'arriver à ce résultat.

Si les Grecs, plus habiles que nous à lire leur destin dans l'avenir, rejettent le fatal pardon qu'on leur offre, notre médiation deviendra-t-elle hostile, et livrerons nous les rebelles à leurs maîtres, c'est à dire à leurs calaminateurs?

// [fol. 368v°, feuillet 8] S'ils[a] acceptent notre intervention, s'ils reprennent les fers qu'ils ont brisés, sans doute ils voudront pour prix d'un tel sacrifice que l'honneur de leurs familles, leurs propriétés, leurs vies, au moins, obtiennent une garantie.

Mais quelle garantie promettre là où il n'existe pas de gouvernement? A moins qu'on ne veuille donner ce nom à la volonté arbitraire, à la libre disposition de vie et de mort qui appartient au moindre aga, et par le fait, dans les tems actuels, à tout individu coiffé d'un turban.

Cette garantie sera-t-elle celle des puissances médiatrices mais quel homme connoissant les habitudes de ces contrées, et parlant au nom d'un peuple généreux, voudra volontiers prendre cette responsabilité pour lui même et pour son pays? Fera-t-on la gueue, en effet, pour redresser une multitude d'injustices quotidiennes, pour tirer raison de quelques avanies, de quelques [?] obscurs? Car tels sont les rapports établis depuis la conquête entre le Turc et le raya. Faut-il croire que les mœurs des 4 siècles vont changer tout d'un coup sur la sommation de quelques européens, ou plutôt ne convient-il pas d'affirmer que les religions et les positions sociales restant les mêmes, les mœurs et les hommes resteront ce qu'ils sont?

Les Grecs connoissent trop bien cette méthode mahométane pour en attendre tranquillement les nouveaux effets. Les plus riches d'entr(e) eux iront avec leurs richesses chercher, s'ils le peuvent, une nouvelle patrie. La masse du peuple verra, pour ce fait seul, sa condition devenir plus misérable // [fol. 369r°, feuillet 9] et disparaîtra[a] peu à peu de la surface de la terre.

Existe-t-il là, au contraire, une arrière pensée? S'agit-il de rechercher

[a] Les premiers mots de ce feuillet sont annoncés en bas à droite de la dernière ligne du feuillet précédent.

μόλις διάβασε η Εξοχότητά Σας και να της γνωστοποιήσω την προσωπική μου άποψη· άποψη που προσπάθησα να διαμορφώσω χωρίς ουδεμία προκατάληψη, και στήριξα σε ό,τι βλέπω.

Αφήνοντας κατά μέρος την προφανή επιρροή της Αγγλίας και τα συμφέροντά της που δεν είναι τα δικά μας, παρατηρώ ότι η πρόθεση είναι να απαλειφθεί το πρόσφατο παρελθόν, να κάνουμε σα να μην υπάρχει, παρά τις μνήμες που ενέγραψε, παρά τις συνέπειες που προκάλεσε· ότι, εντέλει, το θέμα είναι να επανέλθουμε στην προ του πολέμου κατάσταση. Το ερώτημα όμως είναι, αφήνοντας κατά μέρος το φιλανθρωπικό ζήτημα που εγείρεται από παντού, κατά πόσο είναι δυνατόν να φτάσουμε σ' ένα τέτοιο αποτέλεσμα.

Κι αν οι Έλληνες αρνηθούν να δεχθούν τη συγχώρεση που τους προσφέρεται, καθώς είναι ικανότεροι από μας στο να διαβάζουν το δικό τους μέλλον, δεν θα είναι άραγε η μεσολάβησή μας μια εχθρική πράξη; Θα παραδώσουμε τότε τους ανυπότακτους στους αφέντες τους, δηλαδή στους εξολοθρευτές τους;

Κι αν αποδεχτούν τη μεσολάβησή μας, κι αν ξαναδεθούν με τα δεσμά που διέρρηξαν, θα θέλουν δίχως άλλο ως αντάλλαγμα για μια τέτοια θυσία, μια εγγύηση, τουλάχιστον, για την τιμή των οικογενειών τους, για την περιουσία τους, για τη ζωή τους.

Αλλά ποια εγγύηση μπορεί να υπάρξει, εκεί που δεν υπάρχει κυβέρνηση; Εκτός αν θέλουμε να ονομάσουμε κυβέρνηση την αυθαιρεσία, την ασύδοτη εξουσία ζωής και θανάτου που διαθέτει ο παραμικρός αγάς, και που διαθέτει κατ' ουσία, τις μέρες που ζούμε, οποιοσδήποτε φοράει ένα τουρμπάνι.

Την εγγύηση πρέπει να την παράσχουν οι δυνάμεις της μεσολάβησης· αλλά ποιος άνθρωπος θ' αναλάβει, τόσο προσωπικά όσο και εκ μέρους της χώρας του αυτή την ευθύνη, ακόμη και μιλώντας εξ' ονόματος ενός γενναιόδωρου λαού, όταν γνωρίζει τις συνήθειες σ' αυτές τις χώρες; Θα ζητιανεύουμε μήπως για την αποκατάσταση ενός πλήθους καθημερινών αδικιών, για να δικαστούν προσβολές και σκοτεινά εγκλήματα, όταν αυτές είναι οι σχέσεις που έχουν διαμορφωθεί μεταξύ Τούρκου και ραγιά, μετά από τέσσερεις αιώνες κατάκτησης; Μπορούμε να πιστέψουμε ότι ήθη 4 αιώνων θα αλλάξουν με τις παρατηρήσεις μερικών Ευρωπαίων, ή αρμόζει περισσότερο να δεχθούμε ότι όσο οι θρησκείες και οι κοινωνικές θέσεις παραμένουν οι ίδιες, τα ήθη και οι άνθρωποι θα είναι αυτά που είναι;

Οι Έλληνες γνωρίζουν άριστα τη μωαμεθανική μέθοδο, και περιμένουν ήσυχα τα αποτελέσματά της. Οι πλουσιότεροι θα φύγουν με τα πλούτη τους και θ' αναζητήσουν, καθόσον μπορούν, μια νέα πατρίδα. Ο λαός θα δει αυτόματα την κατάστασή του να γίνεται αθλιότερη και σιγά-σιγά θα εξαφανιστεί κι αυτός από προσώπου γης.

[a] Le premier mot de ce feuillet est annoncé en bas à droite de la dernière ligne du feuillet précédent.

avec soin toute violation de la foi promise, afin de justifier une occupation, un patronage à la manière de celui que l'Angleterre exerce sur les iles ioniennes? Dans ce sens, le négociateur britannique aurait fait preuve d'adresse et de prévision. A la vérité, la France entrerait, sans doute, en partage. Mais manque-t-il en Europe de causes de discord? On n'arriverait encore par là qu'à un état transitoire. Enfin s'il faut tant de soins pour étayer, à faux frais, un edifice qui tombe et qui ne peut que tomber, serait-il impossible d'asseoir sur de solides bases un système nouveau? Serait-il impossible qu'une contrée presqu(e) emancipée reste libre, et soit, avec le tems en s'agrandissant, aux dépens de son ennemi sans que l'Europe s'en alarme plus que de raison, la première province du nouvel Empire ou de la nouvelle confédération qui doit sans doute reparaître quelque jour dans cette partie du monde?

Je dis, qui doit reparaître, car les Grecs, comme les Hollandais de Philippe II, ayant conquis, dans le commerce auquel un fisc avide mais imprévoyant leur a permis de se livrer, des armes pour combattre leur oppresseur, il n'y a plus pour eux, après l'aurore de civilisation qu'ils ont entrevue, que le néant ou la liberté.

En developpant ici ma pensée, je suis loin de m'abandonner au prestige de ce qui n'est plus. Je juge les Grecs sans passion. Je vois l'excès de dégradation morale et physique dans laquelle ils sont tombés. Je sais que la folle arrogance du Barbare remplacera immédiatement, et peut être dès les premières relations avec l'Europe, la bassesse de l'esclave. Je ne doute pas que la force ne soit ici longtems la seule sauvegarde de la justice. Mais, de quelqu(e) importance que soient // [fol. 369v°, feuillet 10] ces[a] considérations, peuvent-elles empêcher la marche du tems et ses effets irrésistibles? C'est à l'Europe à s'arranger en conséquence et, d'ailleurs, est-ce pour un jour que l'on bâtit? Faut-il s'arrêter à une génération?

Cette question me paraît d'une gravité telle que j'ai jugé de mon devoir de présenter à Votre Excellence, et malgré leur extreme longueur, les considérations qui motivent mon opinion. Cette opinion, je ne l'ai point apportée toute faite. Elle s'est formée d'elle même au milieu des évènemens.

M(onsieur) le V(icom)te de Viella me parle dans sa lettre, dont Votre Ex(cellen)ce trouvera ci joint copie, de donner mon approbation et de prêter mon appui aux mesures proposées par M(onsieur) l'Ambassadeur d'Angleterre. J'écris à M(onsieur) le V(icom)te que tout en me trouvant infiniment honoré de la mission d'humanité à laquelle je me verrais associé, il me semble que l'on se trompe de route. Je lui reproduis, à peu près, les mêmes réflexions

Μήπως υπάρχει μια αγγλική υστεροβουλία; Μήπως αναζητείται ένα πρόσχημα στην πρώτη παραβίαση των υπεσχημένων, που θα δικαιολογούσε μια ένοπλη κατάκτηση, μια προστασία αντίστοιχη με αυτή που ασκεί η Αγγλία στα Ιόνια Νησιά; Αν τα πράγματα είναι έτσι, ο Βρετανός διαπραγματευτής ενήργησε με επιδεξιότητα και προνοητικότητα. Βέβαια, να πούμε την αλήθεια, η Γαλλία σ' αυτήν την περίπτωση θα έχει το μερίδιό της. Αλλά μήπως λείπουν οι αφορμές για έριδες στην Ευρώπη; Μήπως δεν θα βρεθούμε ακόμα μια φορά μπροστά σε μια μεταβατική κατάσταση; Και εντέλει, γιατί να κτίζουμε με τόσα έξοδα ένα σαθρό οικοδόμημα που καταρρέει, που δεν μπορεί να μην καταρρεύσει, όταν είναι δυνατόν να θεμελιώσουμε ένα νέο σύστημα σε στέρεες βάσεις; Και γιατί άραγε να θεωρήσουμε ως αδύνατη την ελευθερία ενός τόπου που έχει σχεδόν απελευθερωθεί, και τη μετατροπή του βαθμηδόν, όσο με τον καιρό θα μεγαλώνει και χωρίς ν' ανησυχεί παράλογα η Ευρώπη, σε πρώτη επαρχία μιας νέας αυτοκρατορίας ή μιας νέας συνομοσπονδίας, που αργά ή γρήγορα θα επανεμφανιστεί σ' αυτήν την περιοχή της υφηλίου;

Λέω θα επανεμφανιστεί, επειδή οι Έλληνες, όπως οι Ολλανδοί τον καιρό του Φιλίππου του Β΄,[16] απέκτησαν με το εμπόριο, που τους επέτρεψε μια άπληστη αλλά επιπόλαιη φορολογική πολιτική, τα απαραίτητα όπλα για την καταπολέμηση του δυνάστη τους· τώρα που είδαν την αυγή του πολιτισμού δεν τους μένει πλέον παρά η ελευθερία ή το μηδέν.

Αναπτύσσοντας εδώ τη σκέψη μου, δεν έχω το νου μου στα περασμένα ελληνικά μεγαλεία. Κρίνω τους Έλληνες χωρίς πάθος. Διακρίνω την έκταση της ηθικής και της φυσικής τους κατάπτωσης. Προβλέπω ότι η υπεροψία του Βάρβαρου θα αντικαταστήσει αμέσως, από τις πρώτες κιόλας επαφές τους με την Ευρώπη, το χαμερπές του δούλου. Δεν έχω αμφιβολία ότι η ισχύς θα είναι για καιρό η μόνη δικαιοσύνη. Αλλά όποια σημασία κι αν έχουν αυτές οι σκέψεις, μπορούν άραγε να σταματήσουν τον χρόνο και τις ακαταμάχητες επιπτώσεις του; Είναι καθήκον της Ευρώπης να προσαρμοστεί. Άλλωστε δεν κτίζουμε προσωρινά, ή μήπως πρέπει να περιοριστούμε σε μια μόνο γενεά;

Το ερώτημα αυτό με απασχολεί τόσο, που θεώρησα καθήκον μου να υποβάλω στην Εξοχότητά Σας, και παρά την έκτασή τους, τις εκτιμήσεις που στηρίζουν την άποψή μου. Η άποψή μου δεν είναι προκατασκευασμένη. Διαμορφώθηκε μέσα από τα γεγονότα.

Ο υποκόμης κύριος ντε Βιελά, μου ζητά με την επιστολή του (η Εξοχότητά Σας θα βρει συνημμένο ένα αντίγραφο) να δώσω τη συγκατάθεσή μου και τη στήριξή μου στα μέτρα που προτείνει ο Πρέσβης της Αγγλίας. Έγραψα στον κύριο υποκόμη ότι παρά το γεγονός ότι με τιμά η ανθρωπιστική αποστολή στην οποία θα πάρω μέρος, νομίζω ότι βρισκόμαστε σε λάθος δρόμο.

[a] Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

[b] Les premiers mots de ce feuillet sont annoncés en bas à droite de la dernière ligne du feuillet précédent.

que ci-dessus. Je lui observe que les evènemens conti[n]uant à marcher, il se pourrait que nous nous trouvassions engager dans une mesure incomplète et fausse vis-à-vis des Grecs, s'il arrivait, par exemple, qu'ils obtinssent, par mer ou par terre, un grand succès, et que nous leur demandassions dans un tel moment de déposer les armes.

On peut admettre, cependant, que c'est dans une telle circonstance précisément que les Turcs recourront plus volontiers à notre intervention.

Ce succès n'est ni probable ni improbable. Il y a ici égalité de chances. Ce qui peut faire cesser cet équilibre, c'est qu'il est présumable // [fol. 370r°, feuillet 11] que d'ici[b] à six semaines, la flotte turque ne pouvant plus sans dangers tenir la mer, elle laissera le champ libre, soit qu'elle cherche un port éloigné, soit qu'elle s'expose à être incendiée en occupant un mouillage dans l'Archipel, ce qu'elle a jusqu'à présent soigneusement évité, soit enfin, qu'elle retourne aux Dardanelles.

J'observe encore à M(onsieu)r le chargé d'affaires que si notre garantie, offerte et acceptée dans la supposition de la capacité du gouvernement turc à se faire obéir, se trouvait illusoire, ce serait, en ce qui me concerne, faire peser sur le gouvernement du Roi une responsabilité grande dont on ne manquerait point de tirer avantage.

J'ajoute que si nous allons au delà d'une invitation sans conséquence, si nous sortons, en quoi que ce soit, de la stricte et loyale neutralité qu'il m'est enjoint d'observer, je me vois forcé de demander des ordres à Votre Excellence, ce qui ne peut tout au plus qu'entraîner un retard sans inconvénient puisqu'il ne s'agit encore que d'un plan esquissé et sans moment d'exécution fixe, tandis qu'il se pourrait qu'il devînt préjudiciable de dépasser, de moi-même, la limite qui m'est prescrite.

J'attendrai donc avec empressement que Votre Excellence veuille bien me donner une direction après avoir pris connaissance de ce rapport, et je La prie de m'en écrire aussitôt que possible, et par Toulon et par Constantinople, si elle le juge à propos. Du reste, je m'empresserai d'exécuter les ordres du Ministère qui pourraient me parvenir par la légation.

Station de l'escadre. Situation des echelles éloignées[a]

J'ai quitté Smyrne le 13 de ce mois avec quatre bâtiments. Je me proposais d'en réunir un plus grand nombre, mais l'obligation où je me trouve de ne pas m'éloigner, et la nécessité d'assurer divers services, a contrarié // [fol. 370v°,

Του επαναλαμβάνω περίπου τις ίδιες σκέψεις που εξέθεσα παραπάνω. Του μεταφέρω την παρατήρηση ότι, καθώς τα γεγονότα τρέχουν, είναι πιθανόν να πάρουμε ακατάλληλα μέτρα όσον αφορά στους Έλληνες· αν π.χ. συμβεί να επιτύχουν μια μεγάλη νίκη σε στεριά και θάλασσα, και τους ζητήσουμε τότε εμείς να καταθέσουν τα όπλα.

Μπορούμε ωστόσο να δεχθούμε ότι, σε μια τέτοια περίπτωση ακριβώς, οι Τούρκοι θα ανατρέξουν πιο εύκολα στη διαμεσολάβησή μας.

Μια τέτοια επιτυχία δεν είναι ούτε πιθανή ούτε απίθανη. Αυτό που μπορεί να διαταράξει τη σημερινή ισορροπία είναι, καθώς μπορούμε να εικάσουμε, ότι σε μερικές εβδομάδες ο τουρκικός στόλος δεν θα μπορεί να βρίσκεται στη θάλασσα ακινδύνως και θα αφήσει το πεδίο ελεύθερο, είτε αναζητώντας ένα απομακρυσμένο λιμάνι, είτε αγκυροβολώντας στο Αιγαίο με κίνδυνο να πυρποληθεί, κάτι που ως σήμερα απέφυγε προσεκτικά, είτε τέλος θα επιστρέψει στα Δαρδανέλια.

Παρατήρησα επίσης στον κ. Επιτετραμμένο ότι αν η εγγύηση που προσφέρουμε στην τουρκική κυβέρνηση –και εφόσον γίνει αποδεκτή, και αν αυτή έχει τη δύναμη να την εφαρμόσει– αποδειχτεί ουτοπική, αυτό θα δημιουργήσει μια μεγάλη ευθύνη στην κυβέρνηση του Βασιλέα από την οποία θα προσπαθήσουμε να επωφεληθούμε.

Προσθέτω ωστόσο ότι αν προχωρήσουμε πέρα από την απλή πρόσκληση, αν βγούμε από τα όρια της στενής και νόμιμης ουδετερότητας, την οποία έχω διαταχθεί να υπακούω, είμαι υποχρεωμένος να ζητήσω συμπληρωματικές διαταγές από την Εξοχότητά Σας· αυτό θα επιφέρει βέβαια μια ελαφρά καθυστέρηση στο παρόν σχέδιο, που ούτως ή άλλως δεν έχει συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, αλλά θα ήταν επιζήμιο να αναλάβω την ευθύνη υπέρβασης των ορίων που μου έχουν τεθεί.

Θα περιμένω άρα, με ανυπομονησία, εκ μέρους της Εξοχότητάς Σας να μου δώσει οδηγίες μετά την ανάγνωση της ανά χείρας αναφοράς, και Την παρακαλώ να μου γράψει το συντομότερο δυνατό, είτε μέσω της Τουλόν είτε μέσω Κωνσταντινούπολης, ό,τι κρίνει αναγκαίο. Θα σπεύσω άλλωστε να εκτελέσω τις διαταγές που θα μου διαβίβαζε το Υπουργείο μέσω της Διπλωματικής Αποστολής.

Βάσεις της ναυτικής μοίρας. Κατάσταση στα απομακρυσμένα λιμάνια

Αναχώρησα από τη Σμύρνη στις 13 του μήνα με τέσσερα σκάφη. Θα ήθελα να έχω συγκεντρώσει περισσότερα αλλά τόσο η υποχρέωση να μην απομακρυνθώ όσο και η ανάγκη να εξασφαλίσω διάφορες υπηρεσίες, δυσχέραναν

feuillet 12] mes projets. Il a donc fallu me borner à évoluer dans le bassin qui sépare Ipséra de Ténedos, dont j'ai rallié la station.

[a] Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

Turcs et Grecs recueillis par les consuls Français[a]

La Fleur de Lys conduit à Tine une cinquantaine de Grecs recueillis par le consul et echappés de Smyrne. Elle se porte aussi sur Ipséra et Specie pour appuyer diverses réclamations du commerce et se faire remettre un petit nombre de Turcs refugiés chez les agents de France de cette partie. Votre Excellence remarquera, sans doute, qu'il est difficile de manifester plus loyalement et plus utilement notre neutralité.

L'Emulation à la Canée et à Santorin[a]

La gabare l'Emulation se rend à la Canée avec des courriers de la Porte et quelques Candiotes dangereux dont la ville de Smyrne est heureuse que je la débarasse. Cette gabare prêtera aussi main forte à l'agent de Santorin. Le consul de Candie, rassuré par des firmans que le brick l'Olivier lui a remis, s'est déterminé à rester à son poste. Les Turcs paraissent, dans cette ile, avoir repris quelque avantage.

Le Rusé revient de la Syrie et de l'Egypte.
Il va à Chipre avec L'Active[a]

Le brick le Rusé, de retour de la Syrie et de l'Egypte le 1er septembre, s'est dirigé le 7 sur l'ile de Chypre avec la gabare l'Active. Ces bâtiments, après avoir rempli diverses missions dans les iles, et réclamé des propriétés françaises, se sépareront sur la rade de Larnaca où l'un d'eux restera, tandis que l'autre se présentera de nouveau à Seyde et dans les echelles de cette côte avec les dépêches du gouvernement.

Présents demandés pour le Vice Roi d'Egypte[a]

«J'ai présenté M(onsieu)r le commandant du brick[i] au Vice-Roi, m'écrit M(onsieu)r Pillavoine[ii] en date du 5 août. Il eut été à propos que cet officier eût apporté à Son Altesse des présents en retour de ceux faits à M(onsieu)r

[i] Il se réfère à Eustache-Louis-Jean Quernel, commandant du brick Le Rusé.

[ii] Il s'agit d'Alexandre Pillavoine qui a été consul général, par intérim, de France en Égypte de 1819 jusqu'en 1821 (voir *Notice sur le voyage de M. Lelorrain en Égypte et observations sur le zodiaque de Denderah*, p. 15· C. L. Lesur, *Annuaire Historique Universel pour 1821*, p. 781· A. Oliver, *American travelers on the Nile: Early U.S. visitors to Egypte, 1774-1839*, p. 61).

τα σχέδιά μου. Περιόρισα άρα τις κινήσεις μου στη θαλάσσια λεκάνη μεταξύ Ψαρών και Τενέδου και στην εκεί βάση μου.

Τούρκοι και Έλληνες υπό τη σκέπη των Γάλλων προξένων

Το ***Λα Φλεύρ ντε Λις*** έφερε στην Τήνο περί τους πενήντα Έλληνες που διέφυγαν από τη Σμύρνη και προστάτεψε ο πρόξενος. Το ίδιο σκάφος πλέει προς τα Ψαρά και τις Σπέτσες για να στηρίξει διάφορα εμπορικά αιτήματα και να παραλάβει ένα μικρό αριθμό Τούρκων που είχαν καταφύγει στους Γάλλους προξενικούς πράκτορες της περιοχής. Η Εξοχότητά Σας θα παρατήρησε, χωρίς αμφιβολία, ότι δεν υπάρχει άλλος τρόπος για να επιδείξουμε νομιμότερα και επωφελέστερα την ουδετερότητά μας.

Το Λ' Εμυλασιόν[17] *στα Χανιά και στη Σαντορίνη*

Η γκάμπαρα ***Λ' Εμυλασιόν*** μετακινείται προς τα Χανιά μεταφέροντας Τούρκους ταχυδρόμους και μερικούς επικίνδυνους Τουρκοκρητικούς, που η πόλη της Σμύρνης ξεφορτώνεται με ευχαρίστηση. Η γκάμπαρα θα βοηθήσει επίσης τον προξενικό πράκτορα της Σαντορίνης. Ο πρόξενος στο Μεγάλο Κάστρο, καθησυχασμένος από τις σουλτανικές διαταγές που του επέδωσε το μπρίκι ***Λ' Ολιβιέ***, αποφάσισε να παραμείνει στη θέση του. Φαίνεται πως οι Τούρκοι έχουν αποκτήσει κάποια υπεροχή στο νησί.

Το Λε Ρυζέ *επιστρέφει από Συρία και Αίγυπτο. Πλέει προς Κύπρο με το* Λ'Ακτίβ

Το μπρίκι ***Λε Ρυζέ***, επιστρέφοντας από Συρία και Αίγυπτο την 1η Σεπτεμβρίου, κατευθύνθηκε στις 7 προς την Κύπρο μαζί με την γκάμπαρα ***Λ' Ακτίβ***. Αυτά τα σκάφη, αφού εκτέλεσαν διάφορες αποστολές στα νησιά, και διεκδίκησαν γαλλικές περιουσίες, θα χωριστούν στα νερά της Λάρνακας όπου και θα παραμείνει το ένα, ενώ το άλλο θα πλεύσει προς Σάιδα και τα άλλα λιμάνια της εκεί ακτής, μεταφέροντας κρατική αλληλογραφία.

Δώρα που ζήτησε ο Αντιβασιλέας της Αιγύπτου

Ο κύριος Πιλαβουάν[18] μου γράφει από 5 Αυγούστου: «Παρουσίασα τον κυβερνήτη του ***Λε Ρυζέ***, στον Αντιβασιλέα. Θα ήταν σωστό να ανταπέδιδε ο εν λόγω αξιωματικός στην Υψηλότητά Του τα δώρα που είχε κι αυτή

Desrotours[iii]. Il a fait des remerciements dont on s'est contenté en apparence. »

// [fol. 371r°, feuillet 13] L'Egypte est tranquille. Les Grecs y ont été placés sous la responsabilité des commandants de Provinces. L'armée du Vice Roi, conduite par l'un de ses fils, est sur le point d'achever la conquête de la Nubie. L'objet apparent de cette guerre est de se procurer des esclaves pour la culture des terres.

Le pacha de St Jean d'Acre a fait sauter le couvent du Mont Carmel[a]

Le Rusé a reçu à son bord, et conduit ici le consul de St Jean d'Acre[iv]. Le pacha de cette ville est un jeune homme fier de sa puissance et ennemi des Européens. Il a fait sauter le couvent du Mont Carmel malgré les représentations de M(onsieu)r Ruffin.[v] M(onsieu)r de Viella s'occupe de cette affaire.

Le brick a également donné passage à M(onsieu)r Bradists, envoyé des Etats Unis. Cet agent diplomatique se proposait d'ouvrir des relations de commerce avec les autorités de ces contrées, mais il paraît que l'influence anglaise lui a été, jusqu'ici, contraire à Constantinople où il doit se trouver maintenant.

Grecs massacrés à Chypre[a]

A l'époque du milieu d'août, Tripoly[vi], Seyde, Lattaquié et Rhodes étaient tranquilles. Il n'en était pas de même de l'ile de Chypre où les consuls avaient beaucoup à souffrir des vexations du Pacha. Au 17 du mois dernier, les massacres, commencés le 21 juillet, duraient encore. Le haut clergé, les primats, les negociants aisés parmi les Grecs, avaient été décapités ou pendus, les biens confisqués et les familles réduites en esclavage.[vii]

A tout événement, j'ai fait annoncer mon arrivée dans cette portion de mer.

Protection réclamée auprès de la Porte pour les négociants Français etablis à Chypre et à St Jean d'Acre[a]

Il serait utile que le gouvernement du Roi s'entremet fortement auprès du Divan pour faire rendre justice aux négociants français liés d'affaires

[a] Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

[iii] Desrotours commandait la Station navale du Levant avant Halgan (voir A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*, p. 38).

[iv] Il se réfère à Ruffin qui était en réalité vice-consul de France à Saint-Jean-d'Acre.

[v] Pour cette affaire, voir Bulletins de l'Année 1821, Unité III : doc. 1 et n. 2.

[vi] Il s'agit de Tripoli de Syrie.

[vii] À propos de ces évènements, voir A. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, *op. cit.*, pp. 96-102, 142-148 et 150-159.

προσφέρει στον κύριο Ντεροτούρ.[19] Περιορίστηκε σε ευχαριστίες, που έγιναν φαινομενικά αποδεκτές.»

Η Αίγυπτος είναι ήσυχη. Οι Έλληνες είναι υπό την ευθύνη των κυβερνητών των Επαρχιών. Ο στρατός του Αντιβασιλέα, υπό την ηγεσία ενός γιου του, ολοκληρώνει την κατάκτηση της Νουβίας. Ο προφανής λόγος αυτού του πολέμου είναι η συγκέντρωση δούλων που θα χρησιμοποιηθούν στην καλλιέργεια της γης.

Ο πασάς του Αγίου Ιωάννη της Άκρας ανατίναξε το μοναστήρι στο Όρος Κάρμηλος

Το *Λε Ρυζέ* επιβίβασε και μετέφερε εδώ τον πρόξενο του Αγίου Ιωάννη της Άκρας.[20] Ο πασάς αυτής της πόλης είναι ένας νεαρός, υπερήφανος για τη δύναμή του και εχθρός των Ευρωπαίων.[21] Παρά τις παρεμβάσεις του κυρίου Ρουφέν, ανατίναξε το μοναστήρι του Όρους Κάρμηλος.[22] Ο κύριος ντε Βιελά ασχολείται με το θέμα.

Το μπρίκι φιλοξένησε επίσης τον κύριο Μπράντιστς,[23] απεσταλμένο των Ηνωμένων Πολιτειών. Αποστολή αυτού του διπλωματικού πράκτορα ήταν να συνάψει εμπορικές σχέσεις με τις περιοχές αλλά η αγγλική επιρροή τού στάθηκε αντίθετη στην Κωνσταντινούπολη, όπου πρέπει να βρίσκεται τώρα.

Έλληνες σφάζονται στην Κύπρο

Προς τα μέσα του Αυγούστου, η Τρίπολη της Συρίας, η Σάιδα, η Λατάκεια και η Ρόδος ήταν ήσυχες. Τα πράγματα δεν ήταν έτσι στην Κύπρο όπου οι πρόξενοι υπέφεραν πολύ από τις προσβολές του πασά. Στις 17 του περασμένου μήνα κρατούσαν ακόμα οι σφαγές που είχαν αρχίσει στις 21 Ιουλίου. Ο ανώτερος κλήρος, οι προεστοί, οι πλούσιοι Έλληνες έμποροι, είχαν αποκεφαλιστεί ή απαγχονιστεί, οι περιουσίες τους κατασχεθεί και οι οικογένειές τους σκλαβωθεί.[24]

Για κάθε ενδεχόμενο, προανήγγειλα την επικείμενη εμφάνισή μου στη θαλάσσια αυτή περιοχή.

Αίτημα προστασίας προς την Πύλη υπέρ των Γάλλων εμπόρων της Κύπρου και του Αγίου Ιωάννη της Άκρας

Θα ήταν χρήσιμο η βασιλική κυβέρνηση να παρέμβει ενεργητικά προς το Διβάνι, για να διακανονισθούν οι υποθέσεις των Γάλλων εμπόρων που είχαν

avec des Grecs mis à mort ou frappés de confiscation. Il serait également // [fol. 371v°, feuillet 14] nécessaire que des firmans expressifs assurassent, au moins, le maintien de nos capitulations, particulièrement à St Jean d'Acre et en Chypre.

[a] Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

La frégate la Jeanne d'Arc va charger à Alexandrie des fonds que le Pacha envoye à Constantinople[a]

J'attends, sous peu de jours, la frégate la Jeanne d'Arc partie le 6 pour se rendre à Alexandrie où elle doit se charger de sommes considérables que le Pacha d'Egypte desirait envoyer à Constantinople sous la protection du pavillon. M(onsieu)r Drovette[viii] ne m'avait demandé qu'un batiment secondaire. J'ai jugé qu'il était utile d'aller au delà des desirs du consul et de lui faciliter les moyens d'accroître ainsi le crédit dont il jouit déjà aussi bien que l'influence française en Egypte. La frégate doit également se présenter à St Jean d'Acre.

[viii] *Drovette*: Il s'agit de Bernardino Drovetti qui était consul général de France en Égypte de 1821 jusqu'en 1829 (voir *Notice sur le voyage de M. Lelorrain en Égypte et observations sur le zodiaque de Denderah*, p. 15; A. Oliver, *American travelers on the Nile: Early U.S. visitors to Egypte, 1774-1839*, p. 61; L. Blin et M. Poirier, *Le consulat général de France à Alexandrie, une histoire partagée*, p. 11). Drovetti était un des premiers collectionneurs européens d'antiquités égyptiennes, et en vendant ses collections au roi du Piémont, puis à Charles X, il a permis à la création du Musée égyptien de Turin et de la division des Antiquités égyptiennes du musée du Louvre (voir texte extrait de l'ouvrage collectif de L. Blin et C. Gaultier-Kurhan, *Alexandrie et la Méditerranée: Entre histoire et mémoire*, et publié par L. Blin et M. Poirier dans *Le consulat général de France à Alexandrie, une histoire partagée*, p. 11).

L'Echo et la Lamproye vont revenir de Ténédos[a]

D'après ce que m'écrit M(onsieu)r le chargé d'Affaires de France à Constantinople, je vais rappeler la corvette l'Echo et la gabare la Lamproie de la nation de Ténédos où ces deux bâtiments sont maintenant sans objet.

La Truite à Salonique[a]

La Truite est à Salonique depuis le 14. Elle y sera incessamment relevée, ce golfe étant malsain dans cette saison.

La Chevrette revient à Toulon[a]

La Chevrette retourne à Toulon. Elle verra les consuls de Morée actuellement à Zante, et croisera, pendant 15 ou 20 jours, dans la direction de Coron et de Patras.

La Lionne est à Chypre. Elle retournera à Toulon[a]

La Lionne doit être en ce moment en Chypre où elle s'est acheminée après avoir escorté, avec la Lamproie, un convoi de 50 bâtiments expédiés de Constantinople.

υποθέσεις με Έλληνες που θανατώθηκαν ή είδαν τις περιουσίες τους να δημεύονται. Θα ήταν επίσης απαραίτητο να εκδοθούν ρητές διαταγές για την εξασφάλιση, τουλάχιστον των Διομολογήσεων, ειδικά για τον Άγιο Ιωάννη της Άκρας και την Κύπρο.

Η φρεγάτα Λα Ζαν ντ' Αρκ[25] παραλαμβάνει στην Αλεξάνδρεια τα χρηματικά ποσά που αποστέλει ο πασάς στην Κωνσταντινούπολη

Αναμένω σε λίγες μέρες τη φρεγάτα *Λα Ζαν ντ' Αρκ* που αναχώρησε στις 6 για Αλεξάνδρεια, όπου θα παραλάμβανε τα σημαντικά χρηματικά ποσά που επιθυμούσε να αποστείλει ο πασάς της Αιγύπτου στην Κωνσταντινούπολη, υπό την προστασία της σημαίας μας. Ο κύριος Ντροβέτ[26] είχε ζητήσει ένα δευτερεύον σκάφος. Θεώρησα σκόπιμο να ξεπεράσω την επιθυμία του προξένου, και να του δώσω τα μέσα ν' αυξηθούν τόσο η αξιοπιστία που ήδη χαίρει όσο και η γαλλική επιρροή στην Αίγυπτο. Η φρεγάτα θα εμφανισθεί επίσης στον Άγιο Ιωάννη της Άκρας.

Τα σκάφη Λ' Εκό και Λα Λαμπρουά[27] θα επιστρέψουν από την Τένεδο

Ακολουθώντας όσα μου γράφει ο κ. Επιτετραμμένος της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, θα ανακαλέσω από την Τένεδο την κορβέτα *Λ' Εκό* και την γκάμπαρα *Λα Λαμπρουά* που βρίσκονται εκεί χωρίς ειδικό λόγο.

Το σκάφος Λα Τρουίτ[28] στη Θεσσαλονίκη

Το *Λα Τρουίτ* βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη από τις 14. Θα αντικατασταθεί σύντομα, καθώς ο κόλπος είναι ανθυγιεινός αυτήν την εποχή.

Το Λα Σεβρέτ[29] επιστρέφει στην Τουλόν

Το *Λα Σεβρέτ* επιστρέφει στην Τουλόν. Θα συναντήσει τους προξένους του Μοριά που βρίσκονται προς το παρόν στη Ζάκυνθο, και θα περιπολήσει για 15 με 20 μέρες στον άξονα Κορώνη-Πάτρα.

Το Λα Λιόν[30] είναι στην Κύπρο. Θα επιστρέψει στην Τουλόν

Το *Λα Λιόν* πρέπει αυτή τη στιγμή να βρίσκεται στην Κύπρο όπου κατευθύνθηκε αφού συνόδευσε με το *Λα Λαμπρουά* πενήντα σκάφη που στάλθηκαν από την Κωνσταντινούπολη.

a Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

b Le premier mot de ce feuillet est annoncé en bas à droite de la dernière ligne du feuillet précédent.

// [fol. 372r°, feuillet 15] Dans ces 50 bâtimens, presque tous sardes, il ne se trouvait que deux navires français. J'ai fait observer à M(onsieur) le V(icom)te de Viella que je ne voyais pas la nécessité d'accorder ainsi la protection française à des intérêts qui, loin d'être les nôtres, leur sont opposés.

La Lionne est armée depuis longtems. A son retour, elle sera dirigée sur Toulon comme la Chevrette l'est en ce moment. Ainsi l'escadre congédie les deux gabarres dont elle peut se passer.

L'Olivier et l'Estafette sont à Mételin[a]

Le brick l'Olivier n'a cessé d'agir depuis un mois. Il a été longtems à la recherche d'un pirate de Castel Rosso, qui s'était emparé de 5 navires dont un Français. Ce bâtiment a été repris par l'Arriège et conduit en dehors de l'Archipel. Le pirate, abandonné de son equipage, se trouve confisqué à Miconi aux mains de l'agent français. Les chefs grecs ne cessent de désavouer ces forbans et de les abandonner à la haute justice des Européens.

Ce brick, aussi bien que la goëlette l'Estafette, se trouvent actuellement à Mételin où je me suis présenté moi même pour conférer avec le Pacha. Le capitaine Bégou, dont l'activité ne laisse rien à désirer, a ordre de reprendre de force, s'il y est obligé, un navire de Marseille sur lequel on a tiré à Porto Sigri. Je porte plainte à Constantinople. Ce navire de commerce a été soutenu et protégé par une frégate autrichienne alors sur ce point. C'est un genre de service que les diverses croisières européennes dans ces mers se rendent volontiers.

L'Arriège doit revenir de Cérigo à Smyrne[a]

L'Arriège doit quitter les parages de Cérigo et revenir à Smyrne.

Il m'a été communiqué une déclaration d'un s(ieu)r Rivodi, arrivé à Naxos, et se disant envoyé par les Primats de Morée qui voudraient se donner à la France. J'ai jugé l'envoyé prétendu peu digne de confiance en engageant le capitaine, qui me transmettait cet avis, à n'accorder qu'une // [fol. 372v°, feuillet 16] médiocre[b] attention à ces sortes de communications, ordinairement dictées par l'intérêt personnel.

La Morée et l'Archipel paraissent bien disposés pour la France[a]

La vérité est que l'Archipel, aussi bien que la Morée, désire l'indépendance et, si elle ne peut y arriver, le protectorat d'une grande puissance quelconque,

Ανάμεσα σ' αυτά τα 50 σκάφη, όλα σχεδόν Σαρδηνίας, δεν βρίσκονταν παρά δυο γαλλικά. Παρατήρησα στον υποκόμη κύριο ντε Βιελά ότι δεν θεωρούσα αναγκαίο να παρέχουμε τη γαλλική προστασία σε συμφέροντα που όχι μόνο δεν είναι δικά μας αλλά είναι και αντίθετα.

Το *Λα Λιόν* είναι έτοιμο εδώ και καιρό. Μετά την επιστροφή του, θα κατευθυνθεί στην Τουλόν όπως κάνει αυτή τη στιγμή το *Λα Σεβρέτ*. Η ναυτική μοίρα αποχωρίζεται έτσι δυο γκάμπαρες που δεν της είναι απαραίτητες.

Το Λ' Ολιβιέ *και το* Λ' Εσταφέτ *βρίσκονται στη Μυτιλήνη*

Το μπρίκι *Λ'Ολιβιέ* επιχειρεί αδιάκοπα εδώ κι ένα μήνα. Για καιρό αναζητούσε ένα πειρατικό από Καστελόριζο που είχε πιάσει 5 πλοία, το ένα γαλλικό. Το τελευταίο αυτό ανακτήθηκε από το δικό μας *Λ' Αριέζ*, και οδηγήθηκε εκτός Αιγαίου. Ο πειρατής, που τον εγκατέλειψε το πλήρωμά του, παραδόθηκε στον προξενικό πράκτορα της Μυκόνου. Οι Έλληνες αρχηγοί αποκηρύσσουν τους πειρατές και τους αφήνουν στην ποινική δικαιοδοσία των Ευρωπαίων.

Το παραπάνω μπρίκι και η γολέτα *Λ' Εσταφέτ* βρίσκονται στη Μυτιλήνη, όπου μετακινήθηκα κι εγώ για να συσκεφτώ με τον πασά. Ο κυβερνήτης Μπεγκού,[31] που η δραστηριότητά του είναι άψογη, έλαβε τη διαταγή να ανακτήσει ακόμα και με τη χρήση βίας ένα πλοίο Μασσαλίας το οποίο είχε δεχθεί πυρά στο Πόρτο Συγρί. Κατέθεσα επίσημη διαμαρτυρία στην Κωνσταντινούπολη. Αυτό το εμπορικό πλοίο υποστηρίχθηκε και προστατεύθηκε από μια αυστριακή φρεγάτα που βρισκόταν εκεί. Είναι το είδος εξυπηρετήσεων που ανταλλάσσουν ευχαρίστως οι ευρωπαϊκοί στόλοι σ' αυτές τις θάλασσες.

Το Λ' Αριέζ *πρέπει να επιστρέψει από τα Κύθηρα στη Σμύρνη*

Το *Λ' Αριέζ* πρέπει ν' αφήσει τα νερά των Κυθήρων και να επιστρέψει στη Σμύρνη.

Μου κοινοποιήθηκε μια δήλωση του κυρίου Ριβοντί,[32] ότι ήρθε στη Νάξο ως απεσταλμένος Μοραϊτών προεστών που θα ήθελαν να περάσουν με τη Γαλλία. Θεώρησα τον υποτιθέμενο απεσταλμένο αναξιόπιστο και υποχρέωσα τον πλοίαρχο που μου μετέφερε την είδηση να μην δίνει ιδιαίτερη προσοχή σ' αυτές τις δηλώσεις, που συνήθως έχουν ιδιοτελή κίνητρα.

Ο Μοριάς και το Αιγαίο φαίνονται να τάσσονται υπέρ της Γαλλίας

Είναι αλήθεια ότι το Αιγαίο όπως και ο Μοριάς επιθυμούν την ανεξαρτησία ή, αν δεν την κατακτήσουν, την προστασία μιας μεγάλης Δύναμης, όποια

autre cependant que l'Empire ottoman. Dans cet état de choses, j'ai lieu de penser que les esprits seraient, en général, assez favorablement disposés pour la France.

Force des stations étrangères et commerce[a]

D'après ce qu'on m'écrit de Constantinople, les Turcs attendent quelques bâtimens d'Alger.

Il ne se trouve en ce moment dans l'Archipel que la même frégate hollandaise, La Diane, mouillée ici depuis longtems, une frégate et un brick anglais, une frégate et un brick sous pavillon autrichien.

Votre Ex(cellen)ce sait que les Anglais ont deux vaisseaux et quelques frégates à Corfou ou à Malte.

Le commerce dans ces parages est peu actif maintenant. Celui de Marseille est frappé de nullité, et je ne pense pas qu'il se trouve sur cette rade plus de deux navires français. Le pavillon autrichien est, en ce moment, le plus répandu. Trieste devient une colonie grecque. Si une émigration en masse doit avoir lieu, il serait possible que Marseille, à son tour, héritât de capitaux au moyen de quelques facilités de religion, de quelques franchises et d'une protection spéciale.

J'ai dit, dans mon second rapport, que je ne prévoyais pas que l'escadre sous mon commandement dût être augmentée. D'après le // [fol. 373r°, feuillet 17] système[b] qu'adoptera le gouvernement de S(a) M(ajesté), Votre Excellence jugera mieux que moi de ce qu'il conviendra de faire. Cependant, si je dois me trouver en rapport, d'une manière quelconque, avec l'Amiral Sir Graham Moore qui monte le v(aisse)au le Rochefort, il pourrait être utile que mon pavillon fut également placé sur un vaisseau bien armé, particulièrement si je suis dans l'obligation de renvoyer la Guerrière d'ici à quelques mois.

Agréez (et) c(eter)a
le Contr(e) Amiral commandant l'escadre du Levant
signé E. Halgan

P. S.

La Fleur de Lys[a]

La frégate la Fleur de Lys arrive à l'entrée du golphe. M(onsieur) le chevalier de Viella, qui la commande, me transmet quelques détails que Votre Excellence apprendra sans doute avec intérêt.

[a] Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

[b] Le premier mot de ce feuillet est annoncé en bas à droite de la dernière ligne du feuillet précédent.

κι αν είναι, εκτός βέβαια από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Σ' αυτήν την περίπτωση, έχω κάθε λόγο να πιστεύω ότι τα πνεύματα θα είναι γενικώς ευνοϊκά διακείμενα προς τη Γαλλία.

Η δύναμη των ξένων στόλων και το εμπόριο

Απ' όσα μου γράφουν από Κωνσταντινούπολη, οι Τούρκοι αναμένουν μερικά πλοία από Αλγέρι.

Αυτή τη στιγμή στο Αιγαίο δεν σταθμεύουν παρά η ολλανδική φρεγάτα ***Λα Ντιάν***,[33] αγκυροβολημένη εδώ από καιρό· μια αγγλική φρεγάτα κι ένα αγγλικό μπρίκι· μια φρεγάτα κι ένα μπρίκι με αυστριακή σημαία.

Η Εξοχότητά Σας γνωρίζει ότι οι Άγγλοι έχουν δυο πολεμικά της γραμμής και μερικές φρεγάτες στην Κέρκυρα ή στη Μάλτα.

Το εμπόριο σ' αυτά εδώ τα μέρη παρουσιάζει σήμερα μειωμένη δραστηριότητα. Το εμπόριο της Μασσαλίας είναι στο μηδέν, και δεν νομίζω ότι εδώ που βρίσκομαι υπάρχουν πάνω από δυο γαλλικά εμπορικά καράβια. Η αυστριακή σημαία είναι αυτή τη στιγμή η πιο διαδεδομένη. Η Τεργέστη μετατρέπεται σε ελληνική αποικία. Αν υπάρξει προσφυγικό κύμα, θα ήταν δυνατό για τη Μασσαλία να κληρονομήσει μερικά απ' αυτά τα κεφάλαια, παραχωρώντας θρησκευτικές διευκολύνσεις, απαλλαγές και ειδική προστασία.

Έγραψα στη δεύτερή μου αναφορά ότι δεν προέβλεπα την ανάγκη αύξησης της δύναμης της ναυτικής μοίρας, κατά τη διάρκεια της διοίκησής μου. Η Εξοχότητά Σας θα κρίνει καλύτερα από μένα τι πρέπει να γίνει σχετικά, ανάλογα με τα σχέδια που θα υιοθετήσει η κυβέρνηση. Ωστόσο, αν χρειαστεί να συναντήσω για κάποιον λόγο τον ναύαρχο σερ Γκράχαμ Άνταμ Μουρ που διοικεί το σκάφος ***Λε Ροσφόρ***,[34] θα ήταν χρήσιμο να έχω τη σημαία μου σ' ένα καλά εξοπλισμένο πλοίο, ειδικά αν υποχρεωθώ σε λίγους μήνες να αποχωριστώ το ***Λα Γκεριέρ***.[35]

Δεχθείτε κ.λπ. κ.λπ.
Ο Αντιναύαρχος Διοικητής της ναυτικής μοίρας της Ανατολής
Υπογραφή Ε. Αλγκάν

Υ. Γ.

Λα Φλεύρ ντε Λις

Η φρεγάτα ***Λα Φλεύρ ντε Λις*** μόλις μπήκε στον κόλπο. Ο ιππότης κύριος ντε Βιελά, που την διοικεί, μου μεταφέρει μερικές ειδήσεις που η Εξοχότητά Σας θα ακούσει με ενδιαφέρον.

[a] Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

[b] Nous maintenons les parenthèses du manuscrit.

170 bâtimens grecs armés à Ipsera, Spécie et Hydra[a]

Vers le 26 de ce mois, il se trouvait à Ipsera 30 bâtimens. Il en existait 60 à Spécie, et 80 à Hydra. Dans l'ensemble de ces quantités, il faut comprendre une vingtaine de brûlots. Hydra se vante de posséder dix mille matelots. Les deux autres isles en ont beaucoup moins.

La partie foible de ces armemens est l'artillerie composée de pièces inégales et de petit calibre. Les équipages sont // [fol. 373v°, feuillet 18] nombreux et habiles, mais absolument étrangers à toute discipline militaire.

On présume que des officiers anglais sont sur la flotte Turque[a]

Une forte partie de ces trois divisions se préparait à sortir pour essayer d'incendier la flotte turque dans le golphe de Coron. La bonne manœuvre de cette flotte, qui a su depuis 2 mois se tenir constamment sous voiles entre les isles afin d'éviter les brulots, appartient, disent les Grecs, à des officiers anglais embarqués à bord de l'Amiral et d'autres bâtimens. Ce fait vrai ou supposé indispose fortement les insulaires.

Spécie[a]

M(onsieur) de Viella est descendu au port de Spécie et y a été reçu avec confiance. (Les évenemens de Smyrne ont retenti au loin).[b] Il existe dans cette isle un moulin à poudre, et les travaux de marine s'y executent avec intelligence.

Ipsera[a]

Ipsera est la moins considérable de ces trois villes créées par le commerce des blés. Du reste, il n'existe d'une ile à l'autre aucune suprématie. Les opérations de la guerre se décident au moment et d'après une déliberation des principaux capitaines. Les dépenses de tous genres sont supportées par les plus riches habitans.

Tripolitza. Princes grecs sans influence[a]

Tripolitza n'est point rendue malgré quelques pourparlers. Dix mille hommes l'assiègent. Les princes Ipsilanti, Cantacuzène et Mavro Cordato sont au camp, mais ils n'y jouissent que d'une médiocre influence dans les affaires,

170 ελληνικά πολεμικά σκάφη στα Ψαρά, τις Σπέτσες και την Ύδρα

Προς τις 26 του μήνα, βρίσκονταν στα Ψαρά 30 σκάφη. Υπήρχαν 60 στις Σπέτσες και 80 στην Ύδρα. Ανάμεσά τους περιλαμβάνονται περί τα 20 πυρπολικά. Η Ύδρα υπερηφανεύεται για τους 10.000 ναύτες της. Τα δυο άλλα νησιά έχουν λιγότερους.

Το αδύνατο σημείο αυτών των πολεμικών είναι τα πυροβόλα τους· κανόνια ανόμοιου και μικρού διαμετρήματος. Τα πληρώματα είναι πολυάριθμα και ικανά αλλά ξένα προς κάθε στρατιωτική πειθαρχία.

Υποτίθεται ότι Άγγλοι αξιωματικοί βρίσκονται στον τουρκικό στόλο

Αρκετά από τα πλοία των παραπάνω στόλων ετοιμάζονταν να βγουν και να πυρπολήσουν τον τουρκικό στόλο στον κόλπο της Κορώνης. Οι σωστές κινήσεις του τουρκικού στόλου, που μπόρεσε κατά τη διάρκεια δύο μηνών να ελίσσεται πλέοντας ανάμεσα στα νησιά, οφείλονται κατά τη γνώμη των Ελλήνων στους Άγγλους αξιωματικούς που βρίσκονται στη ναυαρχίδα και σε άλλα πλοία. Αλήθεια ή ψέμματα, το γεγονός προβληματίζει σοβαρά τους νησιώτες.

Σπέτσες

Ο κ. ντε Βιελά κατέβηκε στις Σπέτσες και τον υποδέχτηκαν με εμπιστοσύνη. (Τα γεγονότα της Σμύρνης ήταν ένας απόηχος). Το νησί διαθέτει μπαρουτόμυλο και οι ναυπηγικές εργασίες εκτελούνται με επιδεξιότητα.

Ψαρά

Τα Ψαρά είναι η λιγότερο αξιόλογη από αυτές τις τρεις πόλεις που δημιούργησε το εμπόριο του σταριού. Δεν υπάρχει μια μεταξύ τους ιεραρχία. Οι πολεμικές επιχειρήσεις αποφασίζονται στη στιγμή και μετά από σύσκεψη των σημαντικότερων καπετάνιων. Οι δαπάνες επιβαρύνουν τους πλουσιότερους κατοίκους.

Τριπολιτσά και Έλληνες πρίγκιπες χωρίς επιρροή

Η Τριπολιτσά δεν έχει παραδοθεί παρά τις διαπραγματεύσεις. Πολιορκείται από 10.000 άνδρες. Οι πρίγκιπες Υψηλάντης, Καντακουζηνός και Μαυροκορδάτος βρίσκονται στο στρατόπεδο των πολιορκητών, αλλά έχουν μέτρια

et l'esprit turbulent, les habitudes démagogiques des anciens Grecs semblent se reproduire dans leur race dégénérée.

// [fol. 374r°, feuillet 19] Il existe à Hidra un certain Anthonious, orateur de la populace, duquel les Primats redoutent l'autorité.

Cette Amazone dont les gazettes européennes ont parlé, Duplina[ix], de l'isle Specie, se trouve toujours devant Naples de Romanie avec 4 bâtiments armés par elle.

Le mot grec vulgaire dont l'interprétation littérale est archi-principe, est devenu pour les Moraïtes comme une sorte de mot d'ordre et d'expression magique qui ne laisse pas que d'exercer quelqu(e) empire sur les imaginations par le sens mystérieux qu'on semble y attacher.

1er Octobre

Les massacres recommencent à Smyrne[a]

Les tueries partielles semblent reprendre plus de faveur à Smyrne que les jours passés. Il y a eu hier cinq à six victimes, et mon canot, en revenant de terre à la nuit, a sauvé 3 hommes que l'on poursuivait.

Votre Excellence voudra bien me permettre de revenir sur sa question déjà si longuement traitée dans ce rapport.

Lettre d'un consul en Morée sur les vœux exprimés par les Grecs[a]

Un de nos consuls en Morée m'écrit ce qui suit : « Les atrocités que commettent les Turcs et les Moraïtes révoltent la nature. Si un regard de miséricorde, si un rayon céleste ne tombe point sur cette terre désolée, la lutte engagée entre le maître et l'esclave finira comme le combat des fils de Laïus. »

Voici plusieurs aphorismes politiques qui ont quelque chose de la méthode lacédémonienne. Il reste à savoir si le cœur de ces nouveaux Spartiates est à la hauteur des évènements.

// [fol. 374v°, feuillet 20] « Que la Morée[b] avec l'Archipel soient libres ; ou si les temps ne sont point accomplis que la Morée avec l'Archipel soient libres mais à la charge d'un tribut annuel, garanti par les puissances et payé au gouvernement Turc tant qu'il subsistera en Europe.

Dans cet état de choses, les solitudes de ces beaux climats se rempliront

[a] Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

[b] Les premiers mots de ce feuillet sont annoncés en bas à droite de la dernière ligne du feuillet précédent.

[ix] Le contre-amiral Halgan se réfère vraisemblablement à Laskarina Bouboulina (1771-1825), qui commandait pendant la Révolution une flotte grecque. Pour son action pendant la Révolution, voir I. Diamantourou, « Εξάπλωση της Επαναστάσεως κατά τον Απρίλιο και τον Μάϊο, Επέκταση και ένταση των πολεμικών συγκρούσεων », dans ***Ιστορία του Ελληνικού Έθνους***, t. 12, Ekdotiki Athinon, Athènes, 1975, p. 107 et 109 ; V. Sfyroeras, « Τοπική επικράτηση της Επαναστάσεως », dans ***Ιστορία του Ελληνικού Έθνους***, t. 12, Ekdotiki Athinon, Athènes, 1975, p. 180.

επιρροή στις υποθέσεις· το ταραχώδες πνεύμα και η δημαγωγία των Αρχαίων Ελλήνων φαίνεται να επαναλαμβάνονται και στην παρηκμασμένη φυλή τους.

Βρίσκεται στην Ύδρα ένας κάποιος Αντώνιος, ρήτορας του λαού,[36] που οι προεστοί τον φοβούνται για την επιρροή του.

Η Αμαζόνα για την οποία μιλούν οι ευρωπαϊκές εφημερίδες, η Μπουμπουλίνα από τις Σπέτσες,[37] βρίσκεται μπροστά στο Ναύπλιο με τέσσερα σκάφη που έχει εξοπλίσει με δικά της έξοδα.

Η σύγχρονη ελληνική λέξη που θα μεταφράζαμε κατά λέξη ως Ανώτατη Αρχή[38] έχει γίνει ένα είδος συνθήματος για τους Μοραΐτες, μια μαγική έκφραση που κυριαρχεί στη φαντασία τους με το μυστηριώδες νόημα που της αποδίδεται.

1η Οκτωβρίου

Ξαναρχίζουν οι σφαγές στη Σμύρνη

Οι σποραδικοί φόνοι φαίνεται πως αυξάνονται στη Σμύρνη σε σχέση με τις προηγούμενες μέρες. Χθες υπήρξαν πέντε με έξι θύματα, και επιστρέφοντας με τη λέμβο μου τη νύκτα, έσωσα τρεις ανθρώπους που καταδιώκονταν.

Η Εξοχότητά Σας θα μου επιτρέψει να επανέλθω σ' αυτό το θέμα που ήδη έχω για πολύ αναπτύξει στην αναφορά μου.

Επιστολή ενός προξένου του Μοριά περί των επιθυμιών που έχουν εκφράσει οι Έλληνες

Ένας από τους προξένους μας στον Μοριά μου έγραψε τα παρακάτω: «Οι φρικαλεότητες που διαπράττουν Τούρκοι και Μοραΐτες κάνουν τη Φύση να επαναστατήσει. Αν ένα βλέμμα ευσπλαχνίας, μια ουράνια αχτίνα δεν αγγίξει αυτήν την περίλυπη χώρα, ο αγώνας μεταξύ αφέντη και δούλου που έχει ξεκινήσει, θα καταλήξει όμοιος με τον αγώνα των γιων τού Λαΐου.»[39]

Παραθέτουμε μερικά πολιτικά αποφθέγματα που θυμίζουν τον σπαρτιατικό τρόπο. Μένει να δούμε αν η καρδιά των νέων αυτών Σπαρτιατών θα σταθεί στο ύψος των περιστάσεων.

«Ο Μοριάς και το Αιγαίο να ελευθερωθούν. Ή έστω, αν δε έχει επέλθει το πλήρωμα του χρόνου για την ελευθερία τους, ας πληρώνουν έναν ετήσιο φόρο στην τουρκική κυβέρνηση, υπό την εγγύηση των Δυνάμεων όσο θα παραμένει η Τουρκία στην Ευρώπη.

Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, οι ερημιές κάτω από τον καθαρό ήλιο

d'habitants accourus de loin, tandis que les Turcs épars, dans ces contrées, se retireront d'eux-mêmes.

En parlant de l'Archipel, on entend parler des isles comme désertes ou dans lesquelles la population grecque domine.

Si l'Europe n'écoute point ce vœu, qu'elle abandonne alors la question à elle-même. Les cendres de la Grèce sont fécondes, et peut-être il s'élèvera un grand homme. Le sang des proches crie vengeance des deux côtés. Il n'y a point de rapprochement possible. Sur la nouvelle seulement[b] qui viendrait seulement à se répandre d'un rapprochement forcé, la contrée épouvantée n'aurait plus assez de barques pour son salut; et la Grèce esventrée, fuyant sur les mers, reprocherait à l'Europe, avec les hommes éclairés de tous les pays, l'abandon, encore inutile, d'une nouvelle Parga[x]. »

Voilà ce que me disait ce matin, avec quelque émotion, un homme agé, né Grec, doué d'une grande force de bon sens, qui connaît bien son pays, assez bien le notre, et que je crois juge compétent des évènements.[c]

La Levrette arrive à Smyrne. La Bonite part[a]

// [fol. 375r°, feuillet 21] La goëlette la Levrette arrive dans l'instant avec une dépêche ministérielle, en date du 4 septembre.

La Bonite est sous voiles. Je répondrai à cette dépêche, dans quelques jours, en renvoyant la Levrette à Toulon où l'Amaranthe doit être de retour en ce moment.

[a] Dans le manuscrit, ce titre est noté dans la marge gauche du feuillet au niveau où commence le texte du chapitre.

[b] L'adverbe *seulement* est ajouté dans l'interligne au-dessus des mots *nouvelle* et *qui*.

[c] Au-dessous de cette ligne est écrite, à droite, l'indication: *T.S.V.P.* (Tournez s'il vous plaît).

[x] Le contre-amiral se réfère à la vente, en 1819, de Parga par les Anglais à Ali Pacha, et au départ de ses habitants quand la ville est passée sous l'autorité ottomane.

θα γεμίσουν κατοίκους που θα 'ρθουν από μακριά, όταν οι διασκορπισμένοι Τούρκοι θα φύγουν από μόνοι τους.

Μιλώντας για το Αιγαίο, ακούμε να λένε ότι τα νησιά είναι έρημα και ότι κυριαρχεί ο ελληνικός πληθυσμός.

Αν η Ευρώπη δεν εισακούσει αυτή την επιθυμία, ας αφήσει τα πράγματα να επιλυθούν από μόνα τους. Οι στάχτες της Ελλάδας θα είναι γόνιμες, και ίσως γεννηθεί ένας μεγάλος άνδρας. Το αίμα των συγγενών καλεί σε εκδίκηση και στις δυο πλευρές. Δεν υπάρχει δυνατότητα επαναπροσέγγισης. Και μόνο στην αναγγελία μιας υποχρεωτικής προσέγγισης των δυο πλευρών, ο τρομαγμένος τόπος δεν θα έβρισκε αρκετές βάρκες για να σωθεί φεύγοντας. Και η ξεκοιλιασμένη Ελλάδα, φυγάς των θαλασσών, θα καταγγείλει την Ευρώπη μαζί με όλους τους φωτισμένους όλων των χωρών, για μια νέα περιττή εγκατάλειψη μιας νέας Πάργας.»

Αυτά μου έλεγε σήμερα το πρωί αρκετά συγκινημένος ένας ηλικιωμένος Έλληνας, προικισμένος με φρόνηση, που γνωρίζει καλά τη χώρα του, αρκετά καλά τη δική μας, τον οποίο θεωρώ κατάλληλο κριτή των γεγονότων.

Το Λα Λεβρέτ *καταπλέει στη Σμύρνη.*[40] *Αποπλέει το* Λα Μπονίτ

Η γολέτα *Λα Λεβρέτ* καταπλέει αυτή τη στιγμή με την υπουργική αλληλογραφία από 4 Σεπτεμβρίου.

Το *Λα Μπονίτ* έχει σηκώσει τα πανιά του. Θα απαντήσω στην αλληλογραφία σε μερικές ημέρες, στέλνοντας το *Λα Λεβρέτ* στην Τουλόν, όπου αυτή τη στιγμή θα φθάνει το *Λ' Αμαράντ*.

ΣΧΟΛΙΑ

ANNOTATIONS

1 ***Στην Τήνο.*** Η Τήνος (Istendil) με την Άνδρο και τη Σύρο αποτελούσαν ένα αγαλίκι (agalyk), άμεσα υπαγόμενο στην Κωνσταντινούπολη, ενώ παλαιότερα ανήκαν σε μια σημαντική οικογένεια νομομαθών της Κωνσταντινούπολης, βλ. Δρόσου, ***Ιστορία***, σ. 37-246 και https://fr.wikisource.org/wiki/Wikisource:Accueil [τελευταία ανάκτηση 5/1/2020].

2 ***Φιλήσυχων Καθολικών.*** Το δεύτερο δεκαήμερο του Απριλίου του 1821 (π.η.) κι ενώ τα 3 ισχυρότερα νησιά, η Ύδρα, οι Σπέτσες και τα Ψαρά, είχαν επαναστατήσει, η κατάσταση στις Κυκλάδες παρουσιαζόταν διαφορετική. Οι Έλληνες Καθολικοί της Σύρου, της Τήνου, της Νάξου και της Σαντορίνης, «μένουν ασυγκίνητοι και πολλοί αντιδρούν στον αγώνα», βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 102· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 410· Μανίκας, ***Σχέσεις***· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 124-127. Επανερμηνεία, ωστόσο, των συμπεριφορών των Ρωμαιοκαθολικών στο Ασημάκης, ***Σχέσεις***, σ. 252-286.

3 ***Ο Έλληνας Επίσκοπος Καρύστου.*** Πρόκειται για τον επίσκοπο Καρύστου Νεόφυτο, έναν επίμονο επαναστάτη. Τα γεγονότα που περιγράφονται εδώ χρονολογούνται από τα τέλη Μαΐου 1821 (π.η.), βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 110· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 441· Γεωργαντόπουλου, ***Τηνιακά***, σ. 140-141· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 1-12.

4 ***Καρύστου.*** Κάρυστος και Κοκκινόκαστρο (Castel Rosso, Kizil Hissar). Καζάς του σαντζακίου της Εύβοιας. Η Κάρυστος αποτελούσε επαρχία στην Εύβοια υπό ανεξάρτητο μπέη, που διέθετε φρεγάτα για την καταδίωξη της πειρατείας. Οι άλλες επαρχίες (καζάδες) της Εύβοιας ήταν η Χαλκίδα υπό τον πασά του νησιού και η Ιστιαία (Ξεροχώρι) υπό τη διοίκηση Αλβανών μπέηδων, βλ. Pitcher, *An Historical Geography of the Ottoman Empire*, σ. 85· Μπαλτά, «Η Καρυστία, 15ος-16ος αιώνας», σ. 5-58· της ίδιας, «Η Οθωμανική Μαρτυρία για την επαναστατημένη Κάρυστο», αναρτημένο στο: https://www.evangeliabalta.com/kitap/38_review.pdf [τελευταία ανάκτηση 6/3/2020].

5 ***Δύο κασιώτικα πλοία.*** Η Κάσος στο Νότιο Αιγαίο κινήθηκε υπέρ της Επανάστασης από τα μέσα Απριλίου του 1821 (π.η.). Βρισκόταν όπως και η Σάμος υπό την άμεση απειλή της τουρκικής ναυτικής δύναμης της Ρόδου. Διέθετε 15 πλοία που αντιστοιχούσαν σε 15 οικογένειες. Ανέπτυξε δική της ανεξάρτητη δράση με την οικονομική συνδρομή της Καρπάθου και της Σύμης. Κασιώτικα πλοία απέκλεισαν

το Μεγάλο Κάστρο στην Κρήτη, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 103· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 400, 405. Οι πειρατικές και κουρσάρικες δράσεις, όπως αυτή που αναφέρεται εδώ, αποτελούσαν ένα από τα μεγάλα προβλήματα της Επανάστασης, και λήφθηκαν από νωρίς μέτρα για την αποζημίωση των ξένων πλοίων που έπεφταν θύματα πειρατείας, βλ. ***Αρχείον Κοινότητας Ύδρας***, 7, σ. 27-28· Κόκκωνας, ***Ο πολίτης Πέτρος Σκυλίτζης Ομηρίδης***, σ. 113-114. Για το πρόβλημα της πειρατείας καθ' όλη τη διάρκεια του αγώνα, βλ. Δημητρόπουλος, «Πειρατές στη στεριά», σ. 87-15· Dimitropoulos, «Pirates during a Revolution», σ. 29-40.

6 ***Κρήτης***. Στο πρώτο δεκαήμερο του Ιουνίου 1821 (π.η.) είχε δημιουργηθεί στα Χανιά μια πολύ ηλεκτρισμένη ατμόσφαιρα εξαιτίας των πληροφοριών ότι όλοι οι ραγιάδες είχαν ξεσηκωθεί. Άρχισαν τότε (11 Ιουνίου (π.η.)) διώξεις κατά των Ελλήνων κατοίκων από τους γενίτσαρους, λεηλασίες και καταστροφές σπιτιών και μαγαζιών. Παρόμοια γεγονότα συνέβησαν και στην επαρχία Σελίνου και στο Μεγάλο Κάστρο (Ηράκλειο), όπου στις 23-24 Ιουνίου του 1821, έγινε η μεγάλη σφαγή των Χριστιανών στην εκκλησία του μικρού Αγίου Μηνά, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 165· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 489-490· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 152-160. Για την προεπαναστατική Κρήτη, βλ. Σπυρόπουλος, ***Οθωμανική διοίκηση***. Για τις συνέπειες της Επανάστασης στην Κρήτη, βλ. ***Ο Κώδικας των θυσιών***, και ιδίως σ. 361.

7 ***Τη Θήβα***. Οθωμανική από το 1460, η Θήβα (Istefe και Istifa) ήταν καζάς του σαντζακίου της Εύβοιας. Υπό την προστασία της Βασιλομήτορος (Βαλιδέ Σουλτάνας). Μετά την κατάληψη της Λιβαδειάς από τους επαναστάτες (30-31 Μαρτίου 1821 π.η.), ο Αθανάσιος Διάκος έστειλε τον Γιάννη Λάππα με μια μικρή δύναμη εναντίον της Θήβας. Οι πρώτες απόπειρες κατάληψής της αποκρούστηκαν, αλλά όταν παρουσιάστηκε νέα δύναμη υπό τον Βασίλη Μπούσγο, οι Τούρκοι έσπευσαν να εγκαταλείψουν την πόλη και να καταφύγουν στη Χαλκίδα. Τον Ιούνιο του 1821 την πόλη ανακατέλαβε ο Ομέρ Βρυώνης, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 100· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 439. Απεικόνιση της πόλης, Καχρίλας–Αργυριάδης, ***Όψεις και Τοπία***, σ. 42-43. Βλ. επίσης, Birken, *Die Provinzen des Osmanischen Reiches*, σ. 101. Επίσης, https://islamansiklopedisi.org.tr/istefe [τελευταία ανάκτηση 6/3/2020].

8 ***Στην*** Αθήνα. Οι Τούρκοι είχαν συλλάβει και φυλακίσει τους προκρίτους των Αθηνών τη νύχτα της 9ης προς 10η Απριλίου 1821 (π.η.). Από το Μενίδι, οι επαναστάτες, με αρχηγό τον Δήμο Αντωνίου που είχε σταλεί από τη Λιβαδειά, ξεκίνησαν τη νύχτα της 25ης Απριλίου και κατόρθωσαν να μπουν στην Αθήνα περνώντας μια από τις επτά πύλες της. Οι Τούρκοι έσπευσαν να καταφύγουν με τις οικογένειές τους στην Ακρόπολη. Ήδη άρχιζε η πολιορκία της· τότε κατέπλευσε στον Πειραιά και ένα υδραίικο πλοίο με 11 πυροβόλα. Στις 15 Μαΐου (π.η.) μερικοί Τούρκοι κατόρθωσαν να διαφύγουν από την Ακρόπολη και μέσω Φαλήρου έφθασαν στην Κάρυστο και από εκεί στη Χαλκίδα, όπου και εξέθεσαν στους αγάδες της Εύβοιας τη δεινή θέση των πολιορκημένων, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 100-101, 116· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 428-431.

9 ***Στις 25 Ιουλίου***. Τα γεγονότα εκτυλίχθηκαν κάπως διαφορετικά. Οι Σάμιοι είχαν οργανωθεί συστηματικά από τον Μάϊο του 1821 (π.η.). Ισχυρές τουρκικές δυνάμεις άρχισαν σύντομα να συγκεντρώνονται στο Κουσάντασι (Νέα Έφεσος, Scala Nuova, Échelle Neuve). Στις 3 Ιουλίου (π.η.), ο τουρκικός στόλος με 36 πλοία φάνηκε να

πλέει εναντίον της Σάμου. Ο διοικητής του στόλου, καπουδάν πασάς Καρά Αλή, είχε διαταχθεί να εξουδετερώσει την αντίσταση των Σαμίων. Στις 4 Ιουλίου (π.η.) άρχισε πυκνός κανονιοβολισμός του νησιού και ακολούθησαν προσπάθειες απόβασης. Οι Σαμιώτες ζήτησαν βοήθεια από τα Τρία Νησιά. Ο ελληνικός στόλος μπόρεσε να αποπλεύσει με 80 περίπου πλοία. Στις 9 Ιουλίου (π.η.) ο ενωμένος ελληνικός στόλος έφθασε μπροστά από το Κουσάντασι. Εκεί συνάντησε τα οπλιταγωγά πλοία που γεμάτα πολεμοφόδια μετέφεραν στρατεύματα στη Σάμο. Τα ελληνικά πλοία πλησίασαν και ανάγκασαν τα τουρκικά να επιστρέψουν στις Μικρασιατικές ακτές· επτά από αυτά αναγκάστηκαν να προσαράξουν, ενώ δύο κάηκαν από τους ίδιους τους Τούρκους. Την αποτυχία των Τούρκων να αποβιβαστούν στη Σάμο πλήρωσαν οι αθώοι πληθυσμοί στο Κουσάντασι, όπου ξέσπασαν σφαγές και λεηλασίες. Ο ελληνικός στόλος αποφάσισε να καταδιώξει τα τουρκικά πλοία. Στις 12 Ιουλίου συνάντησε στο στενό μεταξύ Αλικαρνασσού και Κω δύο με τέσσερα τουρκικά πλοία και όρμησε εναντίον τους. Παρά την τελική αποτυχία της επιχείρησης ο Τούρκος ναύαρχος Καρά Αλή που βρισκόταν με τον στόλο του στην Κω αναδιπλώθηκε προς τη Ρόδο, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 169-170· Λαΐου, «Η αντίδραση», σ. 47.

10 ***Αγιορείτες ...Φιλικών... Κασσάνδρα.*** Ο Φιλικός Εμμανουήλ Παπάς, ο «απόστολος» της Φιλικής Εταιρείας έφθασε στο Άγιο Όρος από την Κωνσταντινούπολη, μετά τις 23 Μαρτίου 1821 (π.η.). Είχε πολύτιμη βοήθεια από τους μοναχούς του Αγίου Όρους και κυρίως από τον ηγούμενο της μονής Εσφιγμένου, μυημένο στη Φιλική Εταιρεία. Παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε η εξάπλωση της Επανάστασης στη Μακεδονία, ο Εμμανουήλ Παπάς μπόρεσε να οργανώσει (1η Ιουνίου π.η.) μια αξιόλογη δύναμη επαναστατών για να αντιμετωπίσει τον Γιουσούφ μπέη της Θεσσαλονίκης που απειλούσε το Άγιο Όρος. Χίλιοι αγωνιστές ήταν μοναχοί, με επικεφαλής τους τον Θεόφιλο Βατοπεδινό, τον Γρηγόριο Κουτλουμουσιανό, τον Λαυριώτη Ναθαναήλ, τον Εσφιγμενίτη Ευθύμιο, τον Ξενοφωντινό Γεδεών και τον Χιλανδαριανό Ησαΐα. Οι μοναχοί του Αγίου Όρους βρίσκονταν υπό τις διαταγές του ίδιου του Εμμανουήλ Παπά. Ένα άλλο σώμα Επαναστατών, υπό τις διαταγές του οπλαρχηγού Στάμου Χάψα, προερχόταν από τα Παζαράκια της Κασσάνδρας, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 112, 163-164· Dakin, ***Ο Αγώνας***, σ. 91. Στο γαλλικό πρωτότυπο η λέξη Φιλικοί έχει καταγραφεί ως Atheristes, παραφράζοντας προφανώς την ελληνική λέξη ***Εταιριστές***.

11 ***Η παράδοση των Αθηνών.*** Στις 19 Ιουλίου (π.η.), ο Ομέρ Βρυώνης έφθασε στην Αθήνα και στρατοπέδευσε στα Πατήσια. Παρά τις εκκλήσεις για αντίσταση των Ελλήνων, εκ μέρους του Λιβέριου Λιβερόπουλου, διορισμένου από τον Υψηλάντη αρχηγού της πολιορκίας, το ελληνικό στρατόπεδο διαλύθηκε χωρίς μάχη. Την επομένη ο Ομέρ Βρυώνης μπήκε στην έρημη Αθήνα. Οι Αθηναίοι είχαν καταφύγει στην Αίγινα και τη Σαλαμίνα, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 152. Για τον Λιβέριο Λιβερόπουλο (Κύριλλο Λιβέριο), βλ. Ματθαίου, «Κύριλλος Λιβέριος», σ. 271-306.

12 ***Λιβαδειά.*** Και Γκιαούρ Λιβαδειά (Livadya). Οθωμανική από το 1460. Ο καζάς της Λιβαδειάς υπαγόταν στο σαντζάκι της Εύβοιας. Οι πρόσοδοί της από τον 18ο αι. κατευθύνονταν στο Γενί-Τζαμί του Σκούταρι και η πόλη ήταν υπό την αιγίδα της Βασιλομήτορος (Βαλιδέ Σουλτάνας). Οι πρόκριτοί της συνεργάστηκαν για την απελευθέρωση της πόλη με τον Αθανάσιο Διάκο και τον Βασίλη Μπούσγο. Στις

29-30 Μαρτίου του 1821 (π.η.) είχε ξεκινήσει η πολιορκία της Λιβαδειάς από τον Αθανάσιο Διάκο και οι Έλληνες έγιναν κύριοι της πόλης στις 31 Μαρτίου. Αιχμαλωτίστηκαν, την 1η Απριλίου 1821 (π.η.), οι Τούρκοι που είχαν κλειστεί στον πύργο Ώρα (Ρολόι). Στους Τούρκους δόθηκε η άδεια να μείνουν στην πόλη, αφού θα παρέδιδαν τα όπλα τους. Ο Ομέρ Βρυώνης έφθασε στη Λιβαδειά στις 9 Ιουνίου (π.η.) και υποσχέθηκε αμνηστία στους κατοίκους εφόσον θα παραδίδονταν. Ο Οδυσσέας Ανδρούτσος συνέστησε στους κατοίκους να απομακρύνουν τα γυναικόπαιδα από την πόλη. Στις 10 Ιουνίου (π.η.) ο Ομέρ Βρυώνης μπήκε στην πόλη και όσοι μπόρεσαν έτρεξαν να κλειστούν στο κάστρο. Σκοτώθηκαν τότε 1.000 και αιχμαλωτίστηκαν 2.000. Οι πολιορκημένοι στο κάστρο επιχείρησαν έξοδο στις 28 Ιουνίου που πέτυχε μεν αλλά οι πιο αδύναμοι παρέμειναν στο κάστρο. Ο Ομέρ Βρυώνης δεν τους πείραξε αρκούμενος σε δηλώσεις υποταγής, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 99-100, 150. Απεικόνιση της πόλης και του κάστρου Ώρα (Ρολόι) της Λιβαδειάς, στο Καχρίλας–Αργυριάδης, ***Όψεις και Τοπία***, σ. 30-33.

13 ***Ρωμανία***. Εννοείται η Πελοπόννησος κατά την παλαιά μεσαιωνική της ονομασία που χρησιμοποιούσαν οι Φράγκοι και οι Βυζαντινοί για τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία και την επικράτειά της.

14 ***Κάστρου της Μονεμβασιάς***. Οι Μονεμβασιώτες επαναστάτησαν στις 28 Μαρτίου (π.η.) υπό τους Παναγιώτη Καλογερά και τους αδελφούς Δεσποτόπουλους και άρχισαν την πολιορκία με την ενίσχυση Μανιατών, Κυνουραίων και άλλων, όπως και Κρητικών υπό τον Κουμή. Γενικός αρχηγός της πολιορκίας ήταν ο Πιέρρος Μαγγιόρος Γρηγοράκης. Η φρουρά των Τούρκων ήταν 4.500 άνδρες και η πόλη είχε τρόφιμα για δυο μήνες. Στις 17 Μαΐου (π.η.) οι πολιορκημένοι σχεδίασαν έξοδο που απέτυχε. Αποσύρθηκαν τότε στο κάστρο, μεταφέροντας όσα τρόφιμα είχαν απομείνει. Στις 9 Ιουνίου (π.η.) ο Πετρόμπεης απηύθυνε στους πολιορκημένους έγγραφο να παραδοθούν με όρους. Εκείνοι απάντησαν ότι δεν είχαν εμπιστοσύνη στους αρχηγούς των πολιορκητών και έστειλαν πρεσβεία στα Βέρβαινα (20 Ιουνίου π.η.), προτείνοντας να φύγουν με τα όπλα τους για το Ναύπλιο ή την Κρήτη. Ο Υψηλάντης όρισε εκπρόσωπό του στις διαπραγματεύσεις τον πρίγκιπα Αλέξανδρο Καντακουζηνό. Οι διαπραγματεύσεις χρόνιζαν. Στις 12 Ιουλίου (π.η.) έγιναν δεκτοί οι όροι του Καντακουζηνού και οι Τούρκοι έφυγαν παραδίδοντας τα όπλα τους, αλλά χωρίς την υποχρέωση να καταβάλουν έξοδα πολιορκίας. Όσοι δεν είχαν άλλη περιουσία μπορούσαν να πάρουν μαζί τους τα αργυρά στολίσματα των όπλων τους· αν δεν τους δέχονταν οι Άγγλοι στα Κύθηρα (όπως και συνέβη) θα πήγαιναν στη Μικρά Ασία. Στις 23 Ιουλίου 1821 (π.η.) οι Έλληνες μπήκαν στο κάστρο. Οι 786 επιζήσαντες Τούρκοι (από τους 4.500) μεταφέρθηκαν στο Κουσάντασι, με σπετσιώτικα πλοία, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 91, 120, 142-143· Dakin, ***Ο Αγώνας***, σ. 92· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 393.

15 ***Πασάς της Σκόδρας***. Ο Μουσταφά πασάς Μπουσατλής (Mustafa Pasha Bushatli), 1812-1831.

16 ***Σκόδρας***. (Shkodër, Scutari). Τον 18ο αιώνα η πόλη της Σκόδρας (σημ. Αλβανία) μετατρέπεται σε κέντρο πασαλικιού, υπό την οικογένεια Μπουσατλή (Bushatli).

17 ***Φρουρά του Ναυαρίνου***. Εννοείται η φρουρά του Νεόκαστρου (Ναυαρίνο ή Πύλος) όπου είχαν κλειστεί οι Τούρκοι, έχοντας μάθει για την επανάσταση στη Μεθώνη.

Παράλληλα με το Νεόκαστρο (Ναυαρίνο) πολιορκούνταν και τα κάστρα της Κορώνης και της Μεθώνης. Το Νεόκαστρο παραδόθηκε στους Έλληνες στις 7 Αυγούστου 1821 (π.η.). Η άλωσή του ήρθε και ως συνέπεια της άλωσης του κάστρου της Μονεμβασιάς. Στα τέλη του Αυγούστου 1821, ο τουρκικός στόλος ανεφοδίασε τα κάστρα της Μεθώνης και της Κορώνης, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 93, 121, 143· Dakin, ***Ο Αγώνας***, σ. 92· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 337, 349-351, 394.

18 ***Ναυαρίνου***. Η Πύλος ή Νεόκαστρο, σε αντιδιαστολή με το παλιό κάστρο, το Παλαιόκαστρο, που έλεγχε τη βόρεια πλευρά του κόλπου της Πύλου. Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία καζάς του Ναυαρίνου, μια από τις 24 επαρχίες του πασαλικίου του Μοριά. Σήμερα, Δήμος Πύλου-Νέστορος, βλ. Παπαθανασόπουλος και Παπαθανασόπουλος, «Πύλος-Πυλία: οδοιπορικό στο χώρο και στο χρόνο»· Zarinebaf, Bennet, Davis, *A Historical and Economic Geography of Ottoman Greece*.

19 ***Μεχμέτ Αλή πασάς. Πασάς της Αιγύπτου*** (Muhammad Ali Pasha al-Mas'ud ibn Aga). Ο γεννημένος στην Καβάλα (1769-1849) Οθωμανός Αντιβασιλέας (Wāli) της Αιγύπτου, υποτελής του Σουλτάνου Μαχμούτ του Β΄. Φημολογούνταν, ήδη από τα τέλη Αυγούστου του 1821, ότι θα έρθει προς ενίσχυση του Σουλτάνου, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 190· Dakin, ***Ο αγώνας***, σ. 156-159. Στις αρχές του Απριλίου του 1821 ο Σουλτάνος τον είχε διατάξει να στείλει στην Κωνσταντινούπολη σιτηρά. Η εμπλοκή του στον ελληνικό αγώνα γίνεται βαθμιαία. Ήταν ευμενώς διακείμενος προς τους Έλληνες της Αιγύπτου, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 86, 411, 798. Έλεγξε την Κάτω και την Άνω Αίγυπτο, το Σουδάν και περιοχές της Αραβίας, ενώ αργότερα, το 1831, στράφηκε εναντίον του Σουλτάνου και απείλησε την ίδια την Κωνσταντινούπολη, οπότε και θα ονομασθεί χεβίδης (hivid, ηγεμόνας). Από τον Ιανουάριο του 1824, θα είναι ο κύριος σύμμαχος του Σουλτάνου στην κατάπνιξη στης Επανάστασης, βλ. Khaled, *All the Pasha's Men*· Vatikiotis, *The History of Modern Egypt*. Βλ. και εδώ, Εισαγωγή· επίσης, https://www.academia.edu/39235604/MUHAMMAD_ALI_S_CONQUEST_OF_SUDAN_1820_1824_%7D%7D [τελευταία ανάκτηση 28/1/2020].

20 ***Τρίπολη Μπαρμπαριάς***. (Tripoli, Tarabulus), στη Λιβύη. Ημιανεξάρτητη ηγεμονία μετά το 1711 και την εξέγερση του Αχμέτ Καραμανλή. Φόρου υποτελής στον Σουλτάνο, αλλά κατ' ουσία ανεξάρτητο βασίλειο, βλ. Lafi, *Une ville du Maghreb*.

21 ***Πρίγκιπας Μαυροκορδάτος***. Από το 1819 ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ανηψιός του Ιωάννη Καρατζά, ηγεμόνα της Βλαχίας, είναι εγκαταστημένος στην Πίζα οπότε και του προσφέρεται θέση στην Αρχή της Φιλικής Εταιρείας. Είχε ξεκινήσει για την Ελλάδα από τη Μασσαλία στις 5 Ιουλίου 1821 (π.η.) –και όχι από το Λιβόρνο ή την Τεργέστη που αναφέρονται εδώ. Την κάθοδό του είχε αναγγείλει με επιστολές από την Πίζα ο Ιγνάτιος Ουγγροβλαχίας. Ανήκε σε αντίπαλη φαναριώτικη οικογένεια από αυτή του Υψηλάντη. Η αποστολή του λέγεται ότι ήταν να παρακολουθεί τον Υψηλάντη και να προετοιμάσει την κάθοδο του Ιωάννη Καρατζά, βλ. επόμενο σχόλιο, και του Ιγνάτιου Ουγγροβλαχίας στην Ελλάδα, ώστε να αναλάβουν την ηγεσία. Έφερνε μαζί του πυρομαχικά, χρήματα και τυπογραφείο ενώ συνοδευόταν από επιτελείο νεαρών Ελλήνων και από ξένους αξιωματικούς, ιδίως Ιταλούς και Γάλλους, ανάμεσά τους και ο Μαξίμ Ρεμπώ (Maxime Raybaud). Έφθασε στις 17 Ιουλίου 1821 (π.η.) στη Γαστούνη και όταν διαπίστωσε ότι αυτή βρισκόταν ακόμα σε τουρκικά χέρια,

κινήθηκε προς το Μεσολόγγι, όπου έφθασε στις 21 Ιουλίου 1821 (π.η.), βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 139· Dakin, ***Ο Αγώνας***, σ. 110-111· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 84· Πρωτοψάλτης, ***Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος***, σ. 24-29· Μιχαηλάρης, Παναγιωτόπουλος, ***Κληρικοί στον Αγώνα***, σ. 45-81.

22 ***Ο γαμπρός και ο γιος του πρίγκιπα Καρατζά***. Γιος του πρίγκιπα Ιωάννη Καρατζά είναι ο Κωστάκης Καρατζάς. Ξεκίνησε τα μέσα Ιουλίου (π.η.) από την Πίζα, μέσω Λιβόρνου, για τον Μοριά. Έφερνε μαζί του πολεμοφόδια, χρήματα και ένα επιτελείο ξένων αξιωματικών. Αποβιβάστηκε στο Νεόκαστρο (Πύλο/Ναυαρίνο) όσο αυτό πολιορκούνταν, και ζήτησε από τους πολιορκητές να προσκαλέσουν τον πατέρα του Ιωάννη ως αρχηγό της Επανάστασης, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 139-140, 141· Dakin, ***Ο Αγώνας***, σ. 112· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 84-85· Πρωτοψάλτης, ***Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος***, σ. 15. Γαμπρός του Ιωάννη Καρατζά και σύζυγος της Ρωξάνδρας Καρατζά, είναι ο Μιχαήλ Σούτσος, ηγεμόνας της Βλαχίας, με σημαντικό ρόλο στα γεγονότα της Μολδοβλαχίας, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 202-204. Η πληροφορία ότι ήρθε στην Ελλάδα είναι λανθασμένη· είχε εγκαταλείψει τη Βλαχία τον Δεκέμβριο του 1821 και κατευθύνθηκε προς την Ελβετία, αλλά έμεινε υπό περιορισμό για τρία χρόνια στην πόλη Κόρτζια, μετά τη σύλληψή του από τους Αυστριακούς, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 244.

23 ***Προεστών και εφόρων***. Για τους κοινοτικούς θεσμούς διοίκησης των Κυκλάδων κατά την Τουρκοκρατία, όπως ο θεσμός των προεστών και των εφόρων, και ιδίως της Τήνου, πριν την Επανάσταση, βλ. Κούκου, ***Οι κοινοτικοί θεσμοί***, σ. 114-122 και ιδίως σ. 119-120.

24 ***Αυτοί που είχαν ξεκινήσει για την επίθεση στην Κάρυστο***. Ο Δημ. Υψηλάντης είχε από 25 Ιουνίου του 1821 (π.η.) επαινέσει τους εφόρους της Έξω Μεριάς Τήνου για τον ζήλο που επέδειξαν στη στρατολογία ανδρών, που θα στέλνονταν στην Εύβοια για την απελευθέρωση της Καρύστου. Μετά την αποτυχία του να απελευθερώσει την Κάρυστο, ο επίσκοπος Νεόφυτος κατευθύνθηκε στα Στύρα. Απέτυχε και έφυγε για τα Βρυσάκια. Ο Ομέρ μπέης της Καρύστου κατέλαβε τα Στύρα. Κατά τα μέσα Αυγούστου του 1821 ο Νεόφυτος εξακολουθεί να καταβάλει προσπάθειες για την οργάνωση του αγώνα στη Εύβοια, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 152, 185· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 411, 444-445, 718-719. Βλ. και εδώ, σχόλιο 10.

25 ***Αλή πασάς των Ιωαννίνων***. Ο Αλή πασάς ο Τεπελενλής, (Tepedelenli Ali Paşa), 1740-1822, πασάς του πασαλικίου των Ιωαννίνων, βλ. Elsie, *A Biographical Dictionary of Albanian History*, σ. 7-8· Fleming, *The Muslim Bonaparte*· Αρς, ***Η Ρωσία και τα πασαλίκια***· Ars, ***Η Αλβανία και η Ήπειρος***. Ο Αλή πασάς αντιμετώπιζε από τις 15 Ιανουαρίου 1821 (π.η.) τον Ισμαήλ μπέη (Πασόμπεη), ο οποίος και μπήκε σε ένα τμήμα της πόλης των Ιωαννίνων. Ο Αλή πασάς μετά την ήττα του είδε ως ανέλπιστη τύχη την αποστασία από το σουλτανικό στρατόπεδο ορισμένων αξιωματούχων που δεν είχαν προαχθεί και τους οποίους προσέλκυσε στο στρατόπεδό του. Συνεργάστηκε με τους Σουλιώτες και η συμμαχία τους (υπογράφτηκε στις 15 Ιανουαρίου) κράτησε σχεδόν όλο το πρώτο έτος της Επανάστασης, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 72-74· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 131-145· Αραβαντινός, ***Ιστορία του Αλή πασά***.

1821 | Ι. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ — 2

1 ***Κύριο κόμη και βαρόνο του Στράνγκφορ.*** Ο Percy Clinton Sydney Smythe, 6th Viscount of Strangford, 1780-1855. Επιτετραμμένος το 1806 στην Πορτογαλία, έκτακτος απεσταλμένος και πληρεξούσιος υπουργός στη Σουηδία από το 1817 έως το 1820, πρέσβης της Βρετανίας στην Οθωμανική Αυτοκρατορία από το 1820 έως το 1824. Πρέσβης στη Ρωσία από το 1825 έως το 1826, βλ. Wood, *A History of the Levant Company*· Bindoff, Smith, Webster, *British Diplomatic Representatives*. Είχε ενημερώσει την Πύλη ως προς το σχέδιο εξέγερσης της Φιλικής Εταιρείας. Διαμαρτυρήθηκε για τη βεβήλωση του πτώματος του Γιάννη Φαρμάκη στην Κωνσταντινούπολη τον Οκτώβριο του 1821. Είχε διαφωνήσει με την πρόταση του Στρόγκανοφ, –μετά τον απαγχονισμό του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄–, προς τους πρέσβεις των Μεγάλων Δυνάμεων, να ζητηθεί από τις κυβερνήσεις τους να αποσταλούν στην Κωνσταντινούπολη πολεμικά πλοία για την προστασία τους και την προστασία των ξένων. Ο Βρετανός πρέσβης αντέτεινε ότι μια τέτοια δήλωση θα επιδείνωνε την κατάσταση, εφόσον μάλιστα η Πύλη τού είχε δώσει καθησυχαστική απάντηση. Θεωρούσε ότι η Επανάσταση είχε άμεση σχέση με τον Ιωάννη Καποδίστρια, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 120, 294-295, 512· Driault, Lhéritier, *Histoire diplomatique*, σ. 177-179.

2 ***Ακούγεται πως στην Ύδρα, τις Σπέτσες και τα Ψαρά, οι ναύτες ζητούν να πληρωθούν τους μισθούς τους.*** Η πληροφορία αναφέρεται στα γεγονότα δυσαρέσκειας γύρω από το πρόσωπο του επαναστάτη Αντώνιου Οικονόμου, όταν αυτός προσπάθησε, από τις αρχές Μαΐου του 1821 (π.η.) να εξομαλύνει τις διχόνοιες που είχαν προκύψει στην Ύδρα μεταξύ πλοιοκτητών και πληρωμάτων, με αφορμή την άνιση διανομή της λείας των τουρκικών πλοίων· τα πληρώματα ωστόσο και ορισμένοι καπετάνιοι εκδήλωσαν δυσφορία και απογοήτευση και εγκατέλειψαν τον Οικονόμου, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 124· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 408, 417· Ζέη, ***Κανάρης, Κουντουριώτης, Τομπάζης***, σ. 56-62, 92-94. Βλ. και εδώ 1821, Ενότητα VII: έγγρ. 1, σχόλιο 17.

3 ***Ρωσία.*** Η εξασφάλιση της βοήθειας της Ρωσίας προσέκρουε στην υπερσυντηρητική τότε πολιτική των ευρωπαϊκών δυνάμεων, που συμβόλιζε η Ιερή Συμμαχία. Όταν ξέσπασε η Επανάσταση οι εκπρόσωποι της Ιερής Συμμαχίας βρίσκονταν συγκεντρωμένοι στην πόλη Λάιμπαχ (Laybach) για να καταδικάσουν τους λαούς που επαναστατούσαν. Χάρις στις προσπάθειες του Ιωάννη Καποδίστρια, συμβούλου του Ρώσου αυτοκράτορα, στο Λάιμπαχ αποσοβήθηκε το χειρότερο για την Επανάσταση. Η Ιερή Συμμαχία, αν και καταδίκασε τις επαναστάσεις, δεν αποφάσισε για μια συγκεκριμένη δράση. Ο πρεσβευτής της Ρωσίας στην Κωνσταντινούπολη, συμπαραστάτης του Καποδίστρια, Γρηγόριος Α. Στρόγκανοφ, υποστήριξε τους διωκόμενους Έλληνες με διαβήματα προς την Πύλη. Στις 6 Ιουλίου του 1821 (π.η.), η Ρωσία προχώρησε σε αυστηρό διάβημα προς την Πύλη. Η απάντηση που έλαβε δεν θεωρήθηκε ικανοποιητική και ο Ρώσος πρέσβης αποχώρησε στις 19 Ιουλίου. Στη συνέχεια οι ρωσοτουρκικές σχέσεις επιδεινώνονται, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 204-210· Dakin, ***Ο αγώνας***, σ. 89· Driault, Lhéritier, *Histoire diplomatique*, σ. 144, 147. Βλ. εδώ, Παράρτημα.

4 ***Αυστρία ... Πρωσσία ... Γαλλία.*** Η Αυστρία παρά τις προσπάθειες του Καποδίστρια από την πλευρά της Ρωσίας, ανέπτυσσε μέσω του Μέτερνιχ έντονες προ-

σπάθειες για να επηρεάσει τη Γαλλία και την Πρωσσία, ώστε να αποφευχθεί κάθε ανάμειξή τους στο Ανατολικό ζήτημα. Η Πρωσσία ήταν από τις δυνάμεις που είχαν υπογράψει την πρώτη Συνθήκη της Ιερής Συμμαχίας (14/26 Σεπτεμβρίου 1815), την οποία υπέγραψε και η Αυστρία. Η Αγγλία προώθησε ένα άλλο σχέδιο που τελικά υπογράφτηκε στις 8/20 Νοεμβρίου του 1821. Η κοινή γνώμη συνέχεε τις δυο συνθήκες, σύγχυση που ήταν σε μεγάλο βαθμό έργο του καγκελάριου Μέτερνιχ. Η Γαλλία μέσω των αντιπροσώπων της είχε ευθυγραμμιστεί με τη γραμμή που είχαν χαράξει προηγουμένως η Αυστρία, η Πρωσσία και η Ρωσία στο συνέδριο του Τροπάου (Troppau) (8/20 Οκτωβρίου 1820) και η οποία θα υιοθετηθεί στο συνέδριο του Λάιμπαχ (Laybach) (12/24 Δεκεμβρίου του 1820). Οι Άγγλοι θα αποστασιοποιηθούν μη θέλοντας να συνοδοιπορούν «σε μια αχνή γραμμή πλεύσεως τελείως εξωπραγματική», βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 209-210· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 25, 179.

5 ***Κάστρο Μονεμβασιάς... Καντακουζηνό***. Βλ. εδώ 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, σχόλιο 14.

6 ***Φρουρά του Ναυαρίνου ... Η Αθήνα πάλι***. Βλ. εδώ 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, σχόλιο 17.

7 ***Μήλο***. Η Μήλος ήταν υπό οθωμανική κυριαρχία από το 1566. Τη διοίκησή της ασκούσε ένας βοεβόδας (υπεύθυνος για τη συλλογή φόρων) και ένας καδής. Υπήρχαν επίσης δυο επίσκοποι, ένας Ορθόδοξος και ένας Καθολικός. Μετά την 5η Απριλίου 1821 (π.η.) οι Σπετσιώτες, πλέοντας προς τα Μικρασιατικά παράλια πληροφορήθηκαν ότι τρία τουρκικά πλοία της μοίρας της Μονεμβασίας ήταν αγκυροβολημένα στη Μήλο και συνόδευαν ένα μεταγωγικό πλοίο. Τα συνέλαβαν και τα οδήγησαν στις Σπέτσες όπου τα παρέδωσαν στην Κοινότητά τους. Εκεί λεηλατήθηκαν τα εξαρτήματά τους, βλ. Καμακάρης, ***Η Εθνανάστασις του 1821· ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 109· ***ΙΝΕ,*** Ε΄, σ. 401· Κούκου, ***Οι κοινοτικοί θεσμοί***, σ. 129-133· Χατζιδάκις, ***Η ιστορία της νήσου Μήλου·*** Μπαμπούνης, ***Η Μήλος από την αρχαιότητα·*** Λεντάκης Ανδρέας, ***Το αρχοντολόϊ της Μήλου***.

8 ***Κυρίου Μπαλτατζή***. Ο Εμμανουήλ Μπαλτατζής, 1790-1854, γιος του Ευαγγελινού Μπαλτατζή και της Βιερού Μαυροκορδάτου του Ιωάννη, παντρεμένος το 1818 στο Λιβόρνο με την Αικατερίνη Πετροκόκκινου. Για την παρουσία των Μπαλτατζή και Μαυροκορδάτου στο Λιβόρνο, βλ. Βλάμη, ***Το φιορίνι***, σ. 138-189. Επίσης, https://gw.geneanet.org/lexmark?lang=en&n=baltazzi+bey&oc=0&p=aristide&type=tree [τελευταία ανάκτηση 28/1/2020].

9 ***Πλοηγούς***. Για τους Έλληνες πλοηγούς των ξένων πλοίων στο Αιγαίο και ειδικά των βρετανικών, βλ. Παγώνη, «Ο Μηλιός πιλότος Μιχελάκης Νικολάκη Τζούλια», σ. 159-230. Ίσως ο πλοηγός που αναφέρεται εδώ να είναι ο ίδιος ο Μιχελάκης Νικολάκη Τζούλια.

10 ***Ιόνιων υπηκόων***. Οι Ιόνιοι (Επτανήσιοι) ναυτικοί ή ταξιδιώτες, ως υπήκοοι του Ιονίου Κράτους βρίσκονταν υπό την προστασία της Μεγάλης Βρετανίας.

11 ***Λα Σεβρέτ***. La Chevrette. Το σκάφος του τύπου gabare χρησιμοποιήθηκε σε μια επιστημονική αποστολή υδρογραφικής έρευνας το 1819 στη Μαύρη Θάλασσα και στα νησιά του Αιγαίου. Ο σημαιοφόρος του πλοίου d'Urville ανακάλυψε το άγαλμα της Αφροδίτης της Μήλου καθ' υπόδειξη του προξενικού πράκτορα της Γαλλίας στη Μήλο,

Brest. Το 1824 το σκάφος επιχειρούσε ακόμα στο Αιγαίο. Θα πάρει αργότερα μέρος σε αποστολή στη Μαδαγασκάρη, βλ. *Annales maritimes et coloniales*, 1, 1830, σ. 5, 243. Βλ. και εδώ 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 18. Για τον κυβερνήτη Γκαι (Gay de Tarandel), βλ. *Annales maritimes et coloniales*, 2, 1841, σ. 1112. Για την ανακάλυψη της Αφροδίτης της Μήλου, βλ. Besnier, «La Vénus de Milo et Dumont d'Urville», αναρτημένο στο: https://frwikipedia.org/wiki/Jules_Dumont_d%27Urville [τελευταία ανάκτηση 27/1/2020]. Επίσης, https://diffusion.shom.fr/media/wysiwyg/pdf/sommaires_AMC_1830-1846.pdf [τελευταία ανάκτηση 27/1/2020]. Επίσης, https://frwikisource.org/wiki/Page:Revue_des_Deux_Mondes_-_1833_-_tome_3.djvu/306 [τελευταία ανάκτηση 27/1/2020]. Επίσης, https://frwikisource.org/wiki/Page:Revue_des_Deux_Mondes_-_1873_-_tome_105.djvu/60 [τελευταία ανάκτηση 27/1/2020].

12 ***Λα Ζαν ντ' Αρκ.*** La Jeanne d'Arc. Φρεγάτα 52 κανονιών κατασκευασμένη στη Βρέστη το 1820, βλ. Winfield, *French Warships*. Και εδώ 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 18. Για τον κυβερνήτη ντε λα Μεγιερί (de Lamarre de la Meillerie), βλ. Pouqueville, *Histoire*, 4, σ. 23 και https://frwikipedia.org/wiki/Jeanne_d%27Arc_(navire) [τελευταία ανάκτηση 27/1/2020].

13 ***Κύριο Εσκαλόν από τη Σμύρνη.*** Η γαλλική κοινότητα της Σμύρνης κατά τον 18ο και 19ο αιώνα ήταν σημαντική και είχε μεγάλο μερίδιο στο εμπόριο που γινόταν από εκεί και προς τα εκεί. Ανάμεσα στους επιφανείς εμπορικούς γαλλικούς οίκους της συγκαταλέγονται ο Joseph Escalon και οι Escalon frères, βλ. Φραγκάκη-Syrett, ***Το εμπόριο***, σ. 106· Frangakis, «The "Raya" Communities of Smyrna», σ. 29.

14 ***Ο δέσποτας αυτού του μέρους.*** Πρόκειται για τον Νεόφυτο Καρύστου, βλ. εδώ 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, σχόλιο 24, και 1822, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 3, σχόλιο 10.

15 ***Κατά τα άλλα, όταν έφθασε η πληροφορία ότι η Πύλη είχε συλλάβει διάφορους Τηνιακούς που είναι εγκατεστημένοι εκεί.*** Υπαινικτική μνεία αυτής της σύλληψης στο Γεωργαντόπουλος, ***Τηνιακά***, σ. 136.

16 ***Και μετά ο εδώ δεσπότης.*** Ο Γαβριήλ Συλιβός, επίσκοπος Τήνου 1810-1833. Κρητικής καταγωγής από τις Δαφνές Ηρακλείου Κρήτης. Κατηγορήθηκε για δειλία και επαμφοτερίζουσα στάση προς την Επανάσταση, βλ. Βιτάλη, «Ο Τήνου Γαβριήλ Συλιβός και η συμβολή του εις την εθνεγερσίαν του 1821», σ. 137-151· Φώσκολου, ***Καθολικοί και Ορθόδοξοι στην Τήνο τον 18ο αιώνα***, αναρτημένο στο https://www.tinos.biz/thriskies.htm#_ftnref72 [τελευταία ανάκτηση 25/1/2020].

17 ***Αντόνιο Βιτάλι.*** Πρόξενος της Μεγάλης Βρετανίας στην Τήνο, βλ. Μανίκας, ***Σχέσεις***, 148, σχόλιο 297.

1821 | Ι. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ — 3

1 ***Πιέρ-Ετιέν Νταβίντ.*** Pierre-Étienne David, γενικός πρόξενος της Γαλλίας στη Σμύρνη και στα νησιά του Αιγαίου. Το 1829 δημοσιεύει στο Παρίσι το *Réponse de Pierre David, officier de la Légion d'honneur, à la petition du sr Marc-Antoine Vivoureux contre l'administration consulaire du Levant*, που αποτελεί έναν απολογισμό

για την εν γένει δράση του στη Σμύρνη όλη αυτήν την περίοδο, βλ. David, *Réponse* και εδώ Εισαγωγή.

2 ***Λέγεται εδώ ότι το άτομο, γνωστό στην Ύδρα με το όνομα Υψηλάντης, που στάλθηκε εν συνεχεία στον Μοριά με αυτή την ταυτότητα, ήταν κάποιος με άλλο όνομα.*** Αναφορά στα γεγονότα που προηγήθηκαν της άφιξης του Δημήτριου Υψηλάντη και στη σύγχυση που είχε δημιουργηθεί σχετικά με την άφιξή του. Ο Δημήτριος Υψηλάντης έστειλε από την Οδησσό στην Ελλάδα τον Βασίλειο Ξένο που θα ειδοποιούσε ότι θα κατέβαινε στην Ελλάδα αντί του αδελφού του Αλέξανδρου. Ο Βασίλειος Ξένος δεν μετέβη αυτοπροσώπως αλλά έγραψε για το γεγονός στους προκρίτους της Ύδρας (25 Απριλίου 1821 π.η.) και την επιστολή μετέφερε ο Ιωάννης Ράλλης. Κατά μια άλλη πληροφορία, που προερχόταν από την Τήνο (5 Ιουνίου 1821 π.η.), αναφέρεται ότι στις 25 Μαΐου του 1821 (π.η.) βρέθηκαν στην Τήνο δυο απόστολοι της Φιλικής Εταιρείας, ο Παναγής Ορφανός και ο Γεώργιος Κλήρης. Και οι δύο ανέφεραν ότι έρχεται στην Ελλάδα ο Δημήτριος και όχι ο Αλέξανδρος. Η καθυστέρηση της άφιξης τού Δημ. Υψηλάντη ανησύχησε τους Φιλικούς στην Ελλάδα και ιδίως στην Πελοπόννησο. Όταν ο Θεόδωρος Νέγρης εμφανίστηκε στην Ύδρα στα τέλη Απριλίου του 1821 (π.η.) εμφανίστηκε ως συγγενής του Αλέξανδρου Υψηλάντη και μάλιστα ως προπομπός του· στον Μοριά πολλοί, και ανάμεσά τους ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, απατήθηκαν και τον πίστεψαν. Ο Υψηλάντης πάντως έφθασε στην Ύδρα στις 7 Ιουνίου του 1821 και έγινε δεκτός με πάνδημη χαρά και ικανοποίηση, βλ. Διαμάντης, ***Δημήτριος Υψηλάντης***, σ. 51-52· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 238-239. Για τον Αλέξανδρο Υψηλάντη, βλ. Ενεπεκίδης, ***Ρήγας-Υψηλάντης-Καποδίστριας***, σ. 99-173· Γιαννόπουλος, ***Αλέξανδρος και Δημήτριος Υψηλάντης***, σ. 44-78, 79-80. Βλ. και εδώ 1822, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 3, σχόλιο 19.

3 ***Τοπάλντι.*** Το πρόσωπο δεν ταυτίστηκε. Το πρόσωπο που έστειλε ο Υψηλάντης στην Τήνο ήταν ο Δημήτριος Θέμελης, βλ. 1822, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 3, σχόλιο 5. Ίσως ο συντάκτης συγχέει με τον Γιακουμάκη Τομπάζη, διορισμένο από τον Δημήτριο Υψηλάντη έφορο της Φιλικής Εταιρείας στην Ύδρα, αδελφού του επίσης σημαντικού για την Επανάσταση Εμμανουήλ. Στις 17 Απριλίου του 1821 (π.η.) υψώθηκε η σημαία της Επανάστασης στη Ύδρα και ετοιμάστηκε αμέσως ένας στολίσκος· η αρχηγία του ανατέθηκε στον Γιακ. Τομπάζη. Στα μέσα Μαΐου του 1821 (π.η.), ο Τομπάζης βρισκόταν στα Ψαρά, και σε σχετική σύσκεψη των αρχηγών του στόλου αποφασίστηκε η γενικευμένη χρήση των πυρπολικών, βλ. ***ΙΝΕ,*** Ε΄, σ. 399, 409, 526-527· Ζέη, ***Κανάρης, Κουντουριώτης, Τομπάζης***, σ. 78-106, 131-136.

4 ***Οργή των Μοραϊτών.*** Υπαινιγμός στα γεγονότα στα Βέρβαινα, όταν ο Υψηλάντης ζήτησε να διαλυθεί η Πελοποννησιακή Γερουσία (είχε συγκροτηθεί τον Μάιο του 1821 με πρωτοβουλία της Μεσσηνιακής Γερουσίας και απαρτιζόταν από μέλη προυχοντικών οικογενειών) και να υιοθετηθεί το δικό του σχέδιο για έναν «Γενικό Οργανισμό της Πελοποννήσου». Στο σχέδιο τού Υψηλάντη αντιτάχθηκαν οι ισχυροί προεστοί του Μοριά, που ήθελαν να συνεχιστεί το καθεστώς που είχε διαμορφωθεί από την Πελοποννησιακή Γερουσία λίγο νωρίτερα στη Μονή των Καλτεζών. Σε μια προσπάθεια συμφιλίωσης οι πρόκριτοι ζήτησαν από τον Υψηλάντη, που είχε καταφύγει στο Λεοντάρι, να επιστρέψει. Στις 2 Ιουνίου 1821 (π.η.) εγκατέστησε το

στρατηγείο του στα Τρίκορφα, κοντά στη Βυτίνα, και ως εκπρόσωπος της Εταιρείας ανέλαβε την αρχηγία των δυνάμεων που πολιορκούσαν την Τριπολιτσά. Η κυβέρνησή του, «Κυβέρνηση της Εταιρείας», στην προσπάθειά της να εξασφαλίσει την υποταγή και τη συνεργασία των επιμέρους τοπικών διοικήσεών τους απηύθυνε διάφορες εγκυκλίους, βλ. Dakin, ***Ο Αγώνας***, σ. 109-110· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 624-633· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 239· Παπαγεωργίου, «Το πρώτο έτος», σ. 68· Γιαννόπουλος, ***Αλέξανδρος και Δημήτριος Υψηλάντης***, σ. 84-85.

5 ***Οι πρίγκιπες Μαυροκορδάτος και Καρατζάς εγκατέλειψαν τον Μοριά. Προχωρούν προς το Μεσολόγγι για να περάσουν στη συνέχεια στη Ρούμελη***, βλ. 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, σχόλιο 22.

6 ***Υψηλάντης.*** Ο Δημήτριος Υψηλάντης είχε διοριστεί από τον αδελφό του Αλέξανδρο αρχιστράτηγος του Μοριά, και μετά τη διαφυγή του τελευταίου στην Αυστρία, είχε αναλάβει και την ανώτατη αρχηγία της Φιλικής Εταιρείας. Συνοδευόμενος από τον «απόστολο» Π. Αναγνωστόπουλο είχε φύγει από τη Βεσσαραβία (23 Απριλίου π.η.) και είχε φθάσει στην Τεργέστη. Πρώτα πήγε στην Ύδρα (7 Ιουνίου π.η.), όπου έκανε μια προσπάθεια να οργανώσει τα τρία ναυτικά νησιά, τα οποία έβλεπαν με μεγάλη επιφύλαξη τις συνελεύσεις του Μοριά. Συνοδευόταν από τον ελληνικής καταγωγής Κορσικανό αξιωματικό Ιωσήφ Βαλέστρα, τον οποίον προόριζε για εκπαιδευτή τού σχεδιαζόμενου τακτικού στρατιωτικού σώματος. Από την Ύδρα πέρασε στο Άστρος (19 Ιουνίου π.η.), και στις αρχές Ιουλίου έφτασε στα Βέρβαινα (21 Ιουνίου π.η.) για να συννενοηθεί με τους Μοραΐτες προεστούς, βλ. Dakin, ***Ο Αγώνας***, σ. 92-93, 108-109· Διαμάντης, ***Δημήτριος Υψηλάντης,*** σ. 53-59· Γιαννόπουλος, ***Αλέξανδρος και Δημήτριος Υψηλάντης***, σ. 85· Erdem, «Do not think of the Greeks», σ. 67-84· Erdem, «The Greek Revolt», σ. 281-288· Ilicak, «The revolt of Alexander Ipsilantis», σ. 320-344.

7 ***Λένε πως οι Μοραΐτες αρχηγοί αλληλογραφούν μυστικά με τον κυβερνήτη της Κέρκυρας, τον σερ Άνταμ.*** Γνωρίζαμε ότι αυτό το θέμα ανέκυψε πολύ αργότερα απ' ό,τι αναφέρεται εδώ. Κατά τα τέλη του Μαΐου του 1822 (π.η.) η Πελοποννησιακή Γερουσία ανακάλυψε ότι ορισμένοι ενεργούσαν ώστε να τεθεί η Πελοπόννησος υπό την προστασία των Άγγλων. Όργανα της διαπραγμάτευσης θεωρήθηκαν οι αδελφοί Ζαριφόπουλοι από την Ανδρίτσαινα. Ο ένας συνελήφθη στην Τριπολιτσά. Το Εκτελεστικό καταδίκασε τις διαπραγματεύσεις. Αλλά οι πρόκριτοι της Πελοποννήσου, εν γένει, δεν φάνηκαν δυσαρεστημένοι και ορισμένοι απ' αυτούς θέλοντας να ανιχνεύσουν τη διάθεση της αγγλικής κυβέρνησης έστειλαν στη Ζάκυνθο τον επίσκοπο Ρέοντος και Πραστού Διονύσιο που συνάντησε τον πρωτοπαπά Ζακύνθου Γαρζώνη. Ο Άγγλος διοικητής απάντησε ότι θα δινόταν απάντηση από το Λονδίνο αν κατέθεταν την πρότασή τους εγγράφως. Η διαπραγμάτευση τότε σταμάτησε. Μια νέα πρεσβεία στάλθηκε υπό τον Πονηρόπουλο τον Ιούλιο του 1822 (π.η.), που ζήτησε εγγράφως την αγγλική προστασία, αλλά επέστρεψε μάλλον άπρακτος. Για το ίδιο θέμα αναφέρει στο Παρίσι ο Γάλλος πρόξενος της Ζακύνθου στις 17 Αυγούστου του 1822 (ν.η.), βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 188, 213· Anoyatis-Pelé, *Inventaire*, σ. 206. Βλ. και εδώ 1822, Ενότητα Χ: έγγρ. 1, σχόλια 11, 12, 13.

8 ***Κυβερνήτη της Κέρκυρας, τον σερ Άνταμ.*** Αναφορά στον Φριδερίκο Άνταμ (sir

Frederick Adam) 1781-1853, προσωρινό τότε Αρμοστή των Ιονίων Νήσων καθόσον απουσίαζε στη Μάλτα ο σερ Τόμας Μαίτλαντ (sir Thomas Maitland) 1760-1824, ύπατος αρμοστής από το 1815, αυτός που συνδέθηκε με την πώληση της Πάργας στον Αλή πασά, βλ. Frewen, *Sir Thomas Maitland*. Ο σερ Φριδερίκος Άνταμ ήταν από το 1815 διοικητής των βρετανικών στρατιωτικών σωμάτων στα Ιόνια Νησιά. Αρμοστής των Ιονίων Νήσων ανέλαβε μετά το 1824, βλ. *Oxford Dictionary of National Biography*, αναρτημένο στο www.oxford.com.index.0/101000101 [τελευταία ανάκτηση 27/1/2020]. Βλ. και ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 501· Λιγνός, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 147-149.

9 ***Ντάσκοφ***. Και Δασκώφης. Σύμβουλος στη ρωσική πρεσβεία της Κωνσταντινούπολης, επικεφαλής αργότερα στο ρωσικό υπουργείο Εξωτερικών της επιτροπής για τη Διαχείριση των υποθέσεων της Μολδαβίας και της Βλαχίας, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 22.

10 ***Ο Ρώσος Πληρεξούσιος Υπουργός στην Κωνσταντινούπολη***. Ο βαρόνος Γρεγκόρι Αλεξάντροβιτς Στρόγκανοφ. Μετά τον απαγχονισμό του πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄ και την αλλαγή της στάσης της Ρωσίας απέναντι στην Πύλη, ο Στρόγκανοφ ζητά με αλλεπάλληλες διακοινώσεις του να πάψει η τρομοκρατία και οι καταπατήσεις των ρωσικών δικαιωμάτων. Ο Στρόγκανοφ έδινε διορία 8 ημερών για την προφορική ή γραπτή απάντηση στη διακοίνωσή του και εγκατέλειψε τη θέση του στις 14/26 Ιουλίου του 1821, παρά τη μεσολάβηση των άλλων ευρωπαϊκών κρατών για τη διευθέτηση της ρωσοτουρκικής διαφοράς. Η γενική πεποίθηση ήταν ότι θα ακολουθούσε πόλεμος μεταξύ των δυο αυτοκρατοριών, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 513. Βλ. και εδώ Παράρτημα και 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, σχόλιο 3.

11 ***Λέγεται πως καθημερινά γίνονται μάχες μεταξύ των ελληνικών και των τουρκικών στρατευμάτων που κατέχουν τη Ρούμελη***. Στις 26 Αυγούστου 1821 (π.η.) οι Γκούρας, Πανουργιάς και Δυοβουνιώτης νικούν τους Τούρκους στα Βασιλικά της Στερεάς Ελλάδας, βλ. 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 9.

1821 | Ι. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ — 4

1 ***Έφθασε η επιβεβαίωση της άλωσης της Τριπολιτσάς από τους Έλληνες***. Πόλη πρωτεύουσα του πασαλικίου της Πελοποννήσου, η Τριπολιτσά (Τρίπολη), περιτειχισμένη και επτάπυλος, όπου είχαν καταφύγει με την έναρξη της Επανάστασης 30.000 Τούρκοι απ' όλη την Πελοπόννησο. Ανάμεσά τους σημαίνοντες Τούρκοι, όπως ο Κιαμήλμπεης της Κορίνθου. Η πολιορκία της είχε αρχίσει από τον Μάιο του 1821. Η Τριπολιτσά αλώθηκε από τους Έλληνες στις 23 Σεπτεμβρίου/5 Οκτωβρίου του 1821. Επρόκειτο για ένα κεντρικό γεγονός της Ελληνικής Επανάστασης, παρά τις αρνητικές συμπεριφορές μεγάλης αγριότητας που ακολούθησαν εκ μέρους των Ελλήνων, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 661· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 49-72· Alexander, «Yusuf bey al-Moravi», σ. 139-155· Κόκκωνας, «Πολιορκία και άλωση», σ. 21-44· Λαΐου, Σαρηγιάννης, ***Οθωμανικές αφηγήσεις***, σ. 122-125.

2 ***Οι Έλληνες... Κασσάνδρας***. Αντίθετα προς τις ευοίωνες εξελίξεις που διαφαίνο-

νταν στην Πελοπόννησο, ο Μεχμέτ Εμίν ο ροπαλοφόρος (Λουμπούτ), εκστρατεύει στα μέσα Οκτωβρίου του 1821 κατά της Κασσάνδρας, ένα τελευταίο έρεισμα των Ελλήνων στη Μακεδονία μαζί με τη Συκιά στη Σιθωνία. Τα ξημερώματα της 30ής Οκτωβρίου (π.η.) επιτίθεται και γίνεται κύριος της χερσονήσου. Διακόσιες οικογένειες διασώθηκαν, καταφεύγοντας στα ελληνικά πλοία που τις μετέφεραν στη Σκιάθο, τη Σκόπελο και τη Σκύρο, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 692-693.

3 ***Κάβο Ματαπά. Ο Κάβο Ματαπάς*** είναι το ακρωτήριο Ταίναρος που χωρίζει τον Λακωνικό από τον Μεσσηνιακό κόλπο.

4 ***Γαλαξείδι.*** Η πόλη του Κορινθιακού βρισκόταν υπό οθωμανική κυριαρχία από το 1446. Στις 24 Μαρτίου του 1821 (π.η.) ο αρματολός Πανουργιάς ύστερα από σύσκεψη με τους προκρίτους των Σαλώνων (Άμφισας) κηρύσσει την Επανάσταση από το μοναστήρι του Προφήτη Ηλία και μαζί με τους Γαλαξειδιώτες Φούντα και Γιάννη Μητρόπουλο βαδίζει εναντίον του Γαλαξειδίου και το κυριεύει στις 27 Μαρτίου (π.η.). Στις 27 Μαρτίου (π.η.) εκδόθηκε η χειρόγραφη «ψευδοεφημερίδα» του Γαλαξειδιού, βλ. ***ΙΝΕ*** , Ε΄, σ. 558. Η αιγυπτιακή μοίρα του τουρκικού στόλου, μετά τις 9 Σεπτεμβρίου και αφού τροφοδότησε τα κάστρα του Ρίου, του Αντιρρίου και της Ναυπάκτου (Έπακτος), διείσδυσε στον Κορινθιακό κόλπο και την αυγή της 22ας Σεπτεμβρίου/1ης Οκτωβρίου του 1821 σφυροκοπεί το Γαλαξείδι. Οι Γαλαξειδιώτες αντιστέκονται αλλά την επόμενη μέρα, διαπιστώνοντας την αποχώρηση των ανδρών του Πανουριά, πανικοβάλλονται και διαφεύγουν. Οι Αλγερινοί αποβιβάζονται, καίουν την πόλη και κυριεύουν 70 πλοία, από τα οποία 13 εξοπλισμένα. Κρατούν τα 30 μεγαλύτερα και αποχωρούν προς τη Ζάκυνθο, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 659-660· Σκιαδάς, ***Το Γαλαξείδι***· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 61.

5 ***Μπέη της Μάνης… επονομαζόμενο Κολοκοτρώνη.*** Εδώ το Δελτίο Ειδήσεων συγχέει τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, τελευταίο ηγεμόνα (μπέη) της Μάνης με τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, τον ισχυρό οπλαρχηγό. Δεν υπήρξε άλλωστε δολοφονία του Ύψηλάντη. Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης είχε ανακηρυχθεί αρχιστράτηγος στις 24 Μαρτίου του 1821 από τους κατοίκους της Καλαμάτας και ήταν μέλος της δωδεκαμελούς διοίκησης της Μεσσηνιακής Γερουσίας, η οποία απευθύνει στην Ευρώπη διακήρυξη για την Επανάσταση, την πρώτη επίσημη διακοίνωση της Επανάστασης. Την επόμενη ημέρα ξεκίνησε, από την Καλαμάτα επίσης, η πορεία του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη με τους Αναγνωσταρά, Παπαφλέσα και Π. Κεφάλα, προς την Τριπολιτσά, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 336-337. Βλ. και εδώ 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 9, σχόλιο 3. Βλ. επίσης Δημητρόπουλος, ***Θεόδωρος Κολοκοτρώνης***.

6 ***Ναύπακτος.*** Το Lepanto και Έπακτος, η σημαντική πόλη, περίφημη για τα πολυεπίπεδα φρούριά της (καστέλι Ναυπάκτου), στον Κορινθιακό κόλπο. Στις 6 Ιουνίου 1821 (π.η.) έγινε μια αποτυχημένη προσπάθεια κατάληψής της από τους Έλληνες, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 191-192.

7 ***Ν' αναζητήσουν άσυλο στα Κύθηρα.*** Για το επεισόδιο που αναφέρεται εδώ υπάρχουν πολλές λεπτομέρειες στο Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 65.

1 ***Συνημμένο 2, στο υπ' αριθ. 216.*** Σημείωση γραμμένη από διαφορετικό χέρι, δείχνει ότι το τεκμήριο ήταν συνημμένο στην επιστολή αριθ. 216 του αποστολέα.

2 ***Νουρή μπέης.*** Διοικητής της Καρύστου ήταν ο Ομέρ μπέης της Καρύστου. Αλώνει την πόλη της Κύμης κατά τα μέσα του Ιουνίου του 1821, όπου τον υποδέχονται οι τουρκόφρονοι κάτοικοι. Καίει τα σπίτια των πατριωτών, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 442. Είχε υπηρετήσει τον Αλή πασά της Ηπείρου και ήταν γνώριμος του Οδυσσέα Ανδρούτσου.

3 ***Πόλη της Κύμης.*** Η Κάρυστος είχε ξεσηκωθεί με την πρωτοβουλία ορισμένων κατοίκων της Κύμης (Κούμης), βλ. προηγούμενο σχόλιο. Οι πρόσφυγες τής Κύμης κατέφυγαν στη Σκύρο, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 534.

4 ***Καταστροφή της Κασσάνδρας.*** Βλ. 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 4.

5 ***Του ονομαζόμενου Κουντουριώτη.*** Εννοείται ο Λάζαρος Κουντουριώτης (1769-1852). Πλοιοκτήτης, έμπορος και πρόκριτος της Ύδρας. Συνδέθηκε με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο και στήριξε τις επιλογές του. Αρχηγός της οικογένειας, πρεσβύτερος κατά δεκατρία έτη του Γεωργίου (προέδρου του Εκτελεστικού κατά τη διάρκεια των εμφύλιων συγκρούσεων), από τις σημαντικότερες επίσης προσωπικότητες της Επανάστασης και της Νεότερης Ελλάδας, βλ. Αγαπητός, ***Οι ένδοξοι Έλληνες***, Α΄, σ. 101-114· ***Μητρώον Πληρεξουσίων, Γερουσιαστών και Βουλευτών***· Λιγνός, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 47· Πιζάνιας, «Επανάσταση και Έθνος»· ***Αρχεία Λαζάρου και Γεωργίου Κοντουριώτη***· Ζέη, ***Κανάρης, Κουντουριώτης, Τομπάζης***, σ. 49-77.

6 ***Έφθασαν χθες εδώ επιτετραμμένοι του πρίγκιπα Υψηλάντη από τον Μοριά.*** Βλ. 1822, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 3, σχόλιο 5, και 1822, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 6, σχόλιο 1.

7 ***Μια ολοκληρωτική νίκη στη Χώρα Σφακίων, στην Κρήτη.*** Η Χώρα Σφακίων ονομαζόταν και Ομπρόσγιαλος. Βρίσκεται στα νότια της δυτικής Κρήτης, στην απόληξη του φαραγγιού του Ίμπρου. Είναι η έδρα της επαρχίας Σφακίων. Σημαντικό λιμάνι με αξιόλογο εμπορικό στόλο κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας. Στις 29 Αυγούστου του 1821 (π.η.), ο Οσμάν πασάς του Ρεθύμνου διείσδυσε στην ορεινή περιοχή της Σφακίων. Η ασυνεννοησία των πολλών αρχηγών παρέλυσε το ηθικό των κατοίκων και προκάλεσε πανικό. Καταστράφηκαν έτσι τα Σφακιά, το ασφαλέστερο ορμητήριο, η βάση της επανάστασης στην Κρήτη, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 493. Στις 24 Δεκεμβρίου του 1821 (π.η.), οι Έλληνες επιτυγχάνουν ωστόσο μια σημαντική νίκη έξω από τα Χανιά (οπλαρχηγοί Σήφακας, Ρούσος Βουρδουμπής, Πρωτοπαδάκης, Μελιδόνης) ενώ στις 31 Δεκεμβρίου κερδίζουν τη μάχη του Βαθύπετρου (Παναγιώτου, Ζερβουδάκης, Μαυροθαλασσίτης και Νικολαΐδης), βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 488-489, 491.

8 ***Ένα σημείο συγκέντρωσης των Ελλήνων.*** Στις 21 Μαΐου (π.η.) του 1821, οι επισημότεροι των Σφακιανών και μερικών γειτονικών επαρχιών σύστησαν την «Καγκελλαρία Σφακίων». Στις 20 Μαΐου (π.η.), εννέα Σφακιανοί καραβοκύρηδες σχηματίζουν στολίσκο. Η Καγκελλαρία μετά από την έναρξη των εχθροπραξιών στην Κυδωνία, στις 16 Ιουλίου 1821 (π.η.), φρόντιζε να εφοδιάζει τους επαναστάτες με τρόφιμα και πολεμοφόδια, να διενεργεί εράνους, να συντηρεί τους πρόσφυγες στα Σφακιά. Τα Σφακιά παρέμειναν το επίκεντρο των κρητικών αγώνων, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄,

σ. 488-489, 491. Για τα Σφακιά και το σύνθετο κοινωνικό τους κλίμα που εξηγεί τους ανταγωνισμούς των οπλαρχηγών, βλ. Σπυρόπουλος, «Βεντέτες 'υπέρ πίστεως και πατρίδος'», σ. 107-122.

9 ***Μετά την εκλογή του πρίγκιπα Δ. Υψηλάντη.*** Το Δελτίο Ειδήσεων αναφέρεται στα γεγονότα της σύσκεψης στα Βέρβαινα, βλ. εδώ 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 3, σχόλιο 14.

10 ***Σαντορίνη.*** Θήρα και Στρογγύλη. Το νησί με το ηφαίστειο (Ile Brulée, Caldera) περιήλθε στην οθωμανική αυτοκρατορία το 1566, με εξαίρεση το Καστέλλι Ακρωτηρίου που πέρασε στους Οθωμανούς αργότερα, το 1617. Στις 5 Μαΐου του 1821 (π.η.), ο επίτροπος του Αλέξανδρου Υψηλάντη, Ευάγγελος Μαζαράκης, κήρυξε την επανάσταση παρά τις επιφυλάξεις των Ρωμαιοκαθολικών του νησιού. Ο επίσκοπος Ζαχαρίας θεωρήθηκε τουρκόφιλος και εκδιώχτηκε, αλλά επανήλθε μετά από παρέμβαση λαϊκών και κληρικών του νησιού, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 407.

11 ***Πατριάρχη της Κωνσταντινούπολης.*** Αναφέρεται στον Πατριάρχη Ευγένιο τον Β΄, ορισμένο μετά τον απαγχονισμό από τους Τούρκους του Γρηγορίου του Ε΄, στις 10 Απριλίου του 1821, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 133· Σταυρίδης, ***Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος***· Γεδεών, ***Πατριαρχικοί Πίνακες***, σ. 602-603 και εδώ, Εισαγωγή.

1821 | Ι. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ — 6

1 ***Ένας ονόματι Μπαρότσης.*** Για την οικογένεια, βλ. Κηπουρός, ***Δεσμοί αίματος***, σ. 127.

2 ***Ντε Λαστίκ ντε Βιγκουρού.*** Baron de Lastic de Vigouroux, υποπρόξενος της Γαλλίας στη Νάξο. Σώζεται χειρόγραφη έκθεσή του 24 σελίδων για τα γεγονότα στη Νάξο από 10 Μαρτίου 1821 έως 4 Απριλίου 1829, βλ. Γιουρούκου, ***Έκθεση***, σ. 10, 121, 133, 153. Ένα οικόσημο στον καθολικό μητροπολιτικό ναό της Νάξου αποδίδεται στην οικογένεια ντε Λαστίκ ντε Βιγουρού, βλ. Ναυπλιώτης, «Τα οικόσημα της καθολικής Μητροπόλεως Νάξου», σ. 172-199· Κηπουρός, ***Δεσμοί αίματος***, σ. 184· Κοκκαλάκης, *Famille de Lastic*.

3 ***Το νέο της άλωσης του Ναυπλίου.*** Στις 4 Δεκεμβρίου του 1821 έγινε μια προσπάθεια από τους Έλληνες να καταληφθεί το πολιορκημένο Ναύπλιο με έφοδο. Η ελληνική επιχείρηση απέτυχε, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 734-735, 737.

4 ***Θεωρείται ως βέβαιο ότι ένας Έλληνας πρίγκιπας, μάλλον ο πρίγκιπας Μαυροκορδάτος, που κατευθυνόταν από τον Μοριά στο Μεσολόγγι, δέχτηκε τουρκική επίθεση επιστρέφοντας προς την Πάτρα.*** Στις 19 Νοεμβρίου του 1821 (π.η.), ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος και ο Κωστάκης Καρατζάς έφθασαν στην Πάτρα (και όχι το αντίθετο όπως αναφέρεται εδώ) για να μετακινηθούν με τους κοτζαμπάσηδες της Αχαΐας στην εθνική συνέλευση. Στις 22 του μηνός εμφανίστηκε μπροστά στο λιμάνι ο Γιουσούφ πασάς με 200 άνδρες. Βρίσκει τους Έλληνες ανέμελους και συντονίζοντας τις επιχειρήσεις του με τους Τούρκους του κάστρου της Πάτρας, τους τρέπει σε φυγή. Ανάμεσά τους ο Σισίνης, ο Μαυροκορδάτος, ο Καρατζάς και οι σύντροφοί τους που έφυγαν σχεδόν γυμνοί. Ο Μαυροκορδάτος έχασε τότε το ανέκδοτο σύγγραμμά του

που είχε ως θέμα την ιστορία των τουρκικών εισβολών στην Ευρώπη, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 690. Για τον Γιουσούφ πασά, βλ. Λαΐου, Σαρηγιάννης, ***Οθωμανικές αφηγήσεις***· Καλογεροπούλου, «Ζητήματα ανεφοδιασμού», σ. 45-58.

5 ***Έφθασαν, πρόσφατα, κι άλλοι απεσταλμένοι του πρίγκιπα Υψηλάντη…εισφορές από τα νησιά.*** Βλ. 1822, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 3, σχόλιο 5, και 1822, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 6, σχόλιο 1.

6 ***Χουρσίτ πασάς.*** Και Χουζιρέτ (Hurşit Ahmed Paşa) 1775-1822. Γεωργιανός. Μεγάλος Βεζίρης 1821-1815. Έδρασε στην Παλαιστίνη και την Αίγυπτο. Πασάς της Πελοποννήσου (Μόρα Βαλεσή) τον Νοέμβριο του 1820. Ο Χουρσίτ πασάς είχε αναλάβει διοικητής των σουλτανικών δυνάμεων της Ηπείρου στις 3 Μαρτίου 1821 (ν.η.), αντικαθιστώντας τον Ισμαήλ πασά (Πασόμπεη) και κατέστειλε την εξέγερση του Αλή. Διέταξε τους Ομέρ Βρυώνη και τον Κιοσέ Μεχμέτ να καταπνίξουν την Επανάσταση στην Ανατολική Στερεά και τον κεχαγιάμπεή του να υπερασπιστεί την Τριπολιτσά όπου είχε και τα χαρέμια του· η πόλη ωστόσο αλώθηκε από τους Έλληνες στις 23 Σεπτεμβρίου του 1821 (π.η.). Κατηγορήθηκε για οικειοποίηση των θησαυρών του Τεπελενλή, υποβιβάστηκε σε πασά της Λάρισας και καταδικάστηκε σε θάνατο. Η αρχιστρατηγία ανατέθηκε στη συνέχεια στον Δράμαλη. Αυτοκτόνησε στις 30 Νοεμβρίου του 1822 (π.η.) στη Λάρισα, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 144, 316· Περραιβός, ***Απομνημονεύματα***, σ. 244· Danişmend, *Osmanlı Devlet Erkânı*, σ. 71.

7 ***Περικυκλώθηκαν από τους Έλληνες της Πάργας.*** Αναφορά σε ένα από τα σημαντικά επεισόδια των γεγονότων που εξελίσσονται από τις 14 Ιουνίου (π.η.) μέχρι τα τέλη Ιουλίου 1821, για τον έλεγχο της Δυτικής Ελλάδας. Η κοινή προσπάθεια Παργινών και Σουλιωτών υπό τη διοίκηση του Περραιβού, φρούραρχου της Ρηνιάσας, να ανακτήσουν την Πάργα απέτυχε το τρίτο δεκαήμερο του Ιουλίου του 1821 (π.η.), βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 450-454, 701· Περραιβός, ***Απομνημονεύματα***, σ. 165-170· Τρικούπης, ***Ιστορία,*** Α΄, σ. 217.

8 ***Πάργα.*** Η Πάργα, το κάστρο της και η περιοχή της πουλήθηκαν το 1819 στον Αλή πασά των Ιωαννίνων από τον ύπατο αρμοστή των Ιονίων Νήσων Τόμας Μαίτλαντ. Ο Αλή πασάς είχε πολιορκήσει τη γαλλοκρατούμενη Πάργα το 1814 αλλά οι Παργινοί κατέλαβαν αιφνιδιαστικά το κάστρο της και το παρέδωσαν στους Άγγλους ζητώντας ως αντάλλαγμα να τεθούν υπό την προστασία τους. Η Αγγλία ωστόσο μη θέλοντας να δυσκολέψει τις σχέσεις της με την Πύλη, την παραχώρησε στην Οθωμανική αυτοκρατορία έναντι ενός ποσού που όρισε κατόπιν εκτιμήσεως ο ύπατος αρμοστής, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 131-132· Καραπιδάκης, «Τα Ιόνια Νησιά», σ. 267.

9 ***Η Κόρινθος παραδόθηκε.*** Η πληροφορία είναι ανακριβής, εφόσον αφορά την Ακροκόρινθο. Η πολιορκία της είχε αρχίσει από τις 27 Μαρτίου του 1821 (π.η.). Στις 23 Απριλίου 1821 (π.η.) η πολιορκία λύθηκε και εισήλθαν τουρκικές ενισχύσεις στο Κάστρο. Η πολιορκία ξανάρχισε αλλά ήταν χαλαρή έως ότου ανέλαβε αρχηγός ο Νικόλαος Χριστοδούλου Σολιώτης. Οι προσπάθειες ανεφοδιασμού των Τούρκων απέτυχαν. Το φρούριο της Ακροκορίνθου παραδόθηκε στον Κολοκοτρώνη και τον Υψηλάντη, στις 14 Ιανουαρίου του 1822 (π.η.). Η πόλη της Κορίνθου δεν καταλήφθηκε μετά από στρατιωτική επιχείρηση. Στην πόλη της Κορίνθου είχε εγκατασταθεί τυπογραφείο από τον Ιούλιο του 1821, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 763· Κολοκοτρώνη, ***Διήγησις***, σ. 87-88: ***εις***

την πτώσιν της Κορίνθου ήταν Υψηλάντης, Μαυρομιχάληδες, Πετμεζαίοι, Γιαννάκης Κολοκοτρώνης, Αποστόλης Κολοκοτρώνης, υιός μου Γενναίος, Αντώνης Κολοκοτρώνης, Αναγνωσταράς, Γιατράκος, Κεφάλας, Κολιόπουλος.

10 ***Και αγκυροβόλησαν στη Ρόδο.*** Μετά τις 9 Ιουλίου στη θαλάσσια περιοχή της Σάμου, Κω και Ρόδου, εξακολουθούν οι ελιγμοί των αντιπάλων στόλων, ο καθένας τους αναζητώντας την ευκαιρία να επιτεθεί στον άλλο. Κάποια στιγμή, ο βόρειος άνεμος επέτρεψε στον τουρκικό στόλο να επιτεθεί και να καταδιώξει τον ελληνικό, που έχασε τέσσερα πυρπολικά. Ο ελληνικός στόλος ήταν ακόμα σε αμυντική θέση, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 542. Μετά τα γεγονότα του Κουσάντασι και της Κύπρου, το ρεύμα της τρομοκρατίας μεταφέρθηκε στην Κω και στη Ρόδο. Στην τελευταία οι Τούρκοι έσφαξαν σε πόλεις και χωριά, προκρίτους, κληρικούς και βιοτέχνες, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 549, 551.

1821 | ΙΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΜΗΛΟ — 1

1 ***Του προξενικού πράκτορα της Γαλλίας στη Μήλο.*** Ο Louis Brest. Για την οικογένεια Brest, βλ. Κηπουρός, ***Δεσμοί αίματος***, σ. 103. Βλ. και 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 2, σχόλιο 7.

2 ***Η πόλη των Αθηνών ανακαταλήφθηκε από τους Τούρκους και πυρπολήθηκε.*** Η Αθήνα είχε ανακαταληφθεί από τα στρατεύματα του Ομέρ Βρυώνη και του Ομέρ μπέη στις 20 Ιουλίου του 1821 (π.η.), βλ. 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, σχόλιο 11.

3 ***Ακτές της Καραμανίας.*** Οι νότιες ακτές της Ανατολίας σε μια ευρεία περιοχή από το όρος Κράγος (Yediburun) έως τις Αιγαιές (Ayas) και την περιοχή του Καραμάν. Σήμερα αντιστοιχεί στις τουρκικές επαρχίες της Αττάλειας, της Μερσίνας και των Αδάνων, βλ. Beufort, *Brief description of the south coast*.

4 ***Της Αυτού Μεγαλειότητας.*** Εννοείται ο βασιλιάς της Γαλλίας ο Λουδοβίκος ΙΗ΄, 1814-1824.

5 ***Επιβεβαιώνεται ότι οι Έλληνες εξακολουθούν να υπερέχουν στην Κρήτη.*** Στις 14 Ιουνίου 1821 (π.η.), οι Έλληνες νικούν στον Λούλο Χανίων (οπλαρχηγοί Γ. Δασκαλάκης, Ι. Χάλης, Σήφακας, Παπανδρέου, Α. Μασούλης και Μουστογιαννάκης). Στις 17 Ιουνίου 1821 (π.η.) έχουν επιτυχίες στις Καλύβες Αποκορώνου, στα Ρούστικα Ρεθύμνου και στον Άγιο Ιωάννη Λάμπης. Στις 23 Ιουνίου 1821 (π.η.) νικούν στο φρούριο Μαλάξα (Γ. Δασκαλάκης, Α. Φασούλης, Β. Χάλης, Α. Παναγιώτου). Στις 19 Αυγούστου 1821 (π.η.) νικούν στις Αλιάκες Θερίσου (Δασκαλάκης, Βουρδουμπής, Π. Πρωτοπαπαδάκης, Σήφακας, Μανουσέλης, Μανουσογιαννάκης) αλλά δέχονται ολέθρια επίθεση στα Σφακιά, τον Αύγουστο του 1821, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 488-493· Σταματάκης, ***Πίναξ Χρονολογικός***.

1821 | ΙΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΜΗΛΟ — 2

1 ***Κύριο Βουτιέ.*** Olivier Voutier, 1796-1877. Φιλέλληνας, απόφοιτος της γαλλικής

σχολής δοκίμων (1811), αξιωματικός ειδικός στο πυροβολικό και διοικητής του πρώτου τμήματος πυροβόλων τον Απρίλιο του 1822. Ξεκίνησε από τη Μασσαλία την 1η Αυγούστου του 1821 με τον Σκωτσέζο Φιλέλληνα Τόμας Γκόρντον, έχοντας παραιτηθεί προηγουμένως από το γαλλικό ναυτικό. Πήρε μέρος στην πολιορκία της Τριπολιτσάς, στην επίθεση εναντίον του Ναυπλίου, στην πολιορκία της Ακρόπολης τον Απρίλιο του 1822 και στη μάχη του Πέτα ως υπασπιστής του Μαυροκορδάτου. Οργάνωσε με τον Μαξίμ Ρεμπώ την αποτυχημένη εκστρατεία της Αταλάντης το 1826. Θεωρείται ότι συνέβαλε στην ανακάλυψη του αγάλματος της Αφροδίτης της Μήλου στις 21 Μαΐου 1820, όταν υπηρετούσε ως δόκιμος αξιωματικός σε γαλλικό πολεμικό ναυτικό· το άγαλμα θα μεταφερθεί στο πολεμικό πλοίο ***Λ' Εσταφέτ*** και από αυτό στην Τουλόν την 1η Μαρτίου 1821. Βλ. και 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 2, σχόλιο 11. Ανέπτυξε ιδιαίτερα κακές σχέσεις με τον συμπατριώτη του Μαξίμ Ρεμπώ. Συγγραφέας απομνημονευμάτων, στα οποία ασκήθηκε έντονη κριτική, βλ. Βακαλόπουλος, ***Επίλεκτες Βασικές Πηγές της Ελληνικής Επαναστάσεως***, τόμ Α΄, σ. 219-220· Βερέμης, Κολιόπουλος, Μιχαηλίδης, ***1821***· Voutier, ***Απομνημονεύματα***· Voutier, *Découverte et acquisition*· Alaux, *La Vénus de Milo et Olivier Voutier*· επίσης, http://www.army.gr/el/istoria/i-istoria-ellinikoy-stratoy [τελευταία ανάκτηση 7/3/2020].

2 ***Γαστούνη***. Πόλη (σημ. κωμόπολη) της δυτικής Ηλείας, σημερινός Δήμος Πηνειού. Παλαιός τόπος διαμονής των Φράγκων ηγεμόνων της Αχαΐας. Έδρα καζά κατά την πρώτη περίοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας και βιλαετίου κατά τη δεύτερη περίοδο. Από το βιλαέτι αποσπάστηκε ο Πύργος Ηλείας και αποτέλεσε έδρα νέου βιλαετίου. Η ισχυρότερη οικογένεια προυχόντων της Γαστούνης ήταν αυτή των Σισίνη. Στις 27 Μαρτίου του 1821 (π.η.), η οικογένεια Σισίνη με τον Βιλαέτη πολιόρκησαν την πόλη, χωρίς να καταφέρουν να την καταλάβουν. Το επεισόδιο της σφαγής των 3.000 Αλβανών που αναφέρεται εδώ δεν μαρτυρείται αλλού και φαίνεται αναληθές. Αντιθέτως ο Τρικούπης αναφέρει ότι ο Κολοκοτρώνης υποσχέθηκε σε 1.800 Αλβανούς να αποχωρήσουν από την Τρίπολη αβλαβείς, όπως και αποχώρησαν μέσω Αιγίου (Βοστίτσα) προς τη Στερεά και από εκεί στην Ήπειρο. Η διαφορετική και ευνοϊκή μεταχείριση των Αλβανών οφειλόταν στους Σουλιώτες και στις σχέσεις που είχαν αναπτύξει μαζί τους ή στις σχέσεις που διατηρούσε μαζί τους ο Κολοκοτρώνης, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 70-72· Κολοκοτρώνης, ***Διήγησις συμβάντων***, σ. 80· Σακελλαρίου, ***Η Πελοπόννησος κατά την δευτέραν Τουρκοκρατίαν***· Κουτσονίκας, ***Γενική Ιστορία της ελληνικής επαναστάσεως***.

3 ***Την ίδια μέρα ο τουρκικός στόλος πυρπόλησε την πόλη του Μεσολογγίου και προκάλεσε μεγάλες ζημιές στο Αίγιο.*** Στις 7 Σεπτεμβρίου του 1821 (π.η.) ο καπουδάν πασάς αγκυροβολεί μπροστά στην Πάτρα και την απελευθερώνει στις 9 Σεπτεμβρίου. Στη συνέχεια η ναυτική μοίρα του Ισμαήλ Γιβραλτάρ αποβιβάστηκε στο Αίγιο (Βοστίτσα) και έκαψε ό,τι είχε απομείνει από μια προηγούμενη καταστροφή. Δεν αναφέρεται πυρπόληση του Μεσολογγίου κατά τη διάρκεια αυτής της επιχείρησης, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 661· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 60. Βλ. και 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 4, σχόλιο 4.

4 ***Κυρίου Μπαλίστρ***. Και Βαλέστρας ή Βαλέστ (Joseph Barest, Balestre, Balesta, Palesta) (1790-1822). Γάλλος αξιωματικός κορσικανικής καταγωγής. Είχε γεννηθεί

στην Κρήτη, στην επαρχία Κυδωνίας. Ο πατέρας του διατηρούσε εμπορικό οίκο στα Χανιά. Υπηρέτησε ως αξιωματικός στον στρατό του Ναπολέοντα. Συναντήθηκε με τον Αλέξανδρο Καντακουζηνό και τον Δημήτριο Υψηλάντη στην Τεργέστη και έφθασε στην Ελλάδα στις 7 Ιουνίου του 1821 (π.η.). Εκπαιδευτής του πρώτου ελληνικού τακτικού στρατού. Μετακινήθηκε στην Καλαμάτα τον Ιούλιο του 1821. Υπερασπίστηκε την Καλαμάτα στις 26 Αυγούστου 1821 (π.η). Αιχμαλωτίστηκε και αποκεφαλίστηκε στην Κρήτη στις 14 Απριλίου του 1822 (π.η.), βλ. Φωτιάδης, ***Η Επανάσταση του 1821***, σ. 124, 134, 333· Βακαλόπουλος, ***Επίλεκτες βασικές πηγές***, Α΄, σ. 219-220· Αναπλιώτης, ***Η Καλαμάτα στο χορό της Ιστορίας***· Κουμάντος, ***Στα βήματα του Ιωσήφ Βαλέστ***· Bryère-Ostells, *La grande armée de la Liberté*, Παρίσι. Αναρτημένο στο: https://books.google.gr/books?id=HqlSCwAAQBAJ&pg=PT68&lpg=PT68&dq=Balestre+1821&source=bl&ots=lmZxoeEul-&sig=ACfU3U1MbLm6WDO5xC-m18YkKK-Oi3oQmw&hl=el&sa=X&ved=2ahUKEwiEj623_4znAhUQzKQKHT8nAVQQ6AEwDHoECAsQAQ#v=onepage&q&f=false [τελευταία ανάκτηση, 18/1/2020].

5 ***Θεοδώρους***. Και Θεοδωρού (San Thodoro). Μικρό νησιωτικό σύμπλεγμα βόρεια του Πλατανιά των Χανίων, βλ. www.explorecrete.com [τελευταία ανάκτηση 18/1/2020].

6 ***Σουλτάνος***. Ο Μαχμούτ ο Β΄ (Inkilâçi, Ġāzī), 28 Ιουλίου 1808–1η Ιουλίου 1839. Γιος του Αμπτούλ Χαμίντ του Α΄ και της Νακσιντίλ Σουλτάνας. Συνδέθηκε με τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης, των πολέμων με την Περσία και τη διάλυση του σώματος των Γενιτσάρων, βλ. Finley, *The Turks in World History* και Εισαγωγή. Επίσης, https://www.ktb.gov.tr/?_Dil=1 [τελευταία ανάκτηση 18/1/2020].

1821 | ΙΙΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ — 1

1 ***Γενικό Προξενείο της Αιγύπτου***. Γενικός πρόξενος της Γαλλίας στην Αίγυπτο αυτήν την περίοδο ήταν ο Bernardino Drovetti (Drovette στα Δελτία Ειδήσεων), βλ. εδώ Παράρτημα: σχόλιο 26.

2 ***Ιμπραήμ πασάς της Αιγύπτου***. Ibrahim Pasha, Kavalari Ībrahim Paşa, 1789-1848. Πρωτότοκος γιος του Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου και της Εμινέ Νουσρετί, κόρης του οθωμανού αξιωματούχου αλβανικής καταγωγής Αλή αγά Νουσρετί. Ηγήθηκε του αιγυπτιακού στρατού σε νεαρή ηλικία, πολέμησε στη Συρία, στην Αραβία (Hejaz), στον Μοριά, στη Θάσο και στην Κρήτη. Πέθανε πριν από τον πατέρα του, τέσσερεις μήνες μετά την άνοδό του στον αιγυπτιακό θρόνο, βλ. Khaled, *All the Pasha's Men*· Vatikiotis, *The History of Modern Egypt*· McGregor, *A Military History of Modern Egypt*, αναρτημένο στο: https://books.google.gr/books?id=WrbCziCWJPEC&pg=PA88&dq=Baleste&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwjwqZnRgo3nAhXQ66QKHYmsD20Q6AEIMjAB#v=onepage&q=Baleste&f=false [τελευταία ανάκτηση, 18/1/2020].

3 Ασσουάν. Assouan (Aswan), η αρχαία Συήνη. Πόλη της Νότιας Αιγύπτου, 843 χιλ. από το Κάιρο. Έδρα της τοπικής διοίκησης. Περίφημη για τις αρχαιότητές της και για τα λατομεία της.

4 ***Ντόνγκολα***. (Dungulā). Πρωτεύουσα κρατιδίου του Βορείου Σουδάν στις όχθες του

Νείλου. Έδρα καθολικής επισκοπής τον 14ο αιώνα. Μέρος του βασιλείου της Μακούρια κατακτήθηκε από τον Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου μετά το 1820 και έγινε έδρα πασαλικίου, βλ. Nickolls, *The Skaikiya*, αναρτημένο στο: https://archive.org/details/shaikiyaaccounto00nich/page/8 [τελευταία ανάκτηση 8/1/2020].

5 ***Σεννάρ***. (Sannār). Πόλη του Σουδάν, πρωτεύουσα του κρατιδίου του Σεννάρ. Πρωτεύουσα του βασιλείου Φούνι. Παλαιότερα Σουλτανάτο, βλ. *Socio-economic and opportunity*, αναρτημένο στο: https://www.undp.org/content/dam/sudan/docs/project_docs/sennar%20report%20final%20version.pdf [τελευταία ανάκτηση 18/1/2020].

6 ***Τον αδελφό του Ισμαήλ πασά***. (Isma'il Kamil Pasha), τρίτος γιος και τέταρτο παιδί του Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου. Αρχιστράτηγος της εκστρατείας στο Σουδάν, βλ. Collins, *A History of Modern Sudan*, σ. 10.

7 ***Ο δεφτερδάρης μπέης γαμπρός του Μεχμέτ Αλή πασά***, (Mohamed Bey Defterdar, Khushu Al-Daramale). Γεννημένος στη Δράμα της Μακεδονίας (η χρονολογία γέννησης δεν είναι ακριβώς γνωστή) πέθανε το 1833 στο Κάιρο. Σύζυγος της Al-Amira Hadice Nazli Hanem, γεννημένης το 1799, κόρης του Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου, βλ. Curzon, *Visits to Monasteries in the Levant*, σ. 64 κ.ε.

8 ***Νταρφούρ***. (Dār al fūr. Γη του Φούρνου) Περιοχή του Σουδάν που χωρίζεται σε τρία ομοσπονδιακά κρατίδια. Παλαιότερα Σουλτανάτο. Κατακτήθηκε από τον Μεχμέτ αλή το 1821, που νίκησε τους Κέϊρα κοντά στη Μπάρα στις 19 Αυγούστου του 1821, βλ. https://frwikipedia.org/wiki/Darfour#Sultanat_du_Darfour [τελευταία ανάκτηση 18/1/2020].

9 ***Λευκή σημαία***. Drapeau blanc. Η σημαία του γαλλικού πολεμικού ναυτικού από τον 17ο αιώνα έως το 1790. Επανήλθε κατά την πρώτη Παλινόρθωση, Απρίλιος 1814 – Μάρτιος 1815, και κατά την περίοδο της Συνταγματικής Μοναρχίας, 8 Ιουλίου 1815 – 20 Αυγούστου 1830, βλ. https://books.google.fr/books?id=BY1WAAAAMAAJ&pg=PP5&dq=%22la+france+maritime%22+%22tome+premier%22#v=onepage&q=%22la%20france%20maritime%22%20%22tome%20premier%22&f=false [τελευταία ανάκτηση 18/1/2020]. Επίσης, https://frwikipedia.org/wiki/Drapeau_de_la_France#Monarchie_constitutionnelle,R%C3%A9publique,_Ier_Empire [τελευταία ανάκτηση 18/1/2020].

10 ***Αλγκάν***. Emmanuel Halgan (1771-1852). Ανώτατος Γάλλος αξιωματικός του πολεμικού ναυτικού. Υπηρέτησε ως εθελοντής στο γαλλικό βασιλικό ναυτικό. Κατά την περίοδο της Δημοκρατίας υπηρέτησε σε διάφορα πολεμικά πλοία. Υπηρετεί από το 1784 ως σημαιοφόρος, ως κυβερνήτης κορβέτας το 1799, και συνέχισε ως υποναύαρχος, αντιναύαρχος, διευθυντής Προσωπικού στο Υπουργείο Ναυτικών το 1819, διοικητής της ναυτικής μοίρας της Ανατολής το 1821-1822. Μέλος του Συμβουλίου Επικρατείας το 1824, βουλευτής, κυβερνήτης της Μαρτινίκας, βλ. Pouqueville, *Histoire de la régénération de la Grèce*, 3, σ. 242, 245, 263, 575. Για τον ρόλο του, ειδικά στη Σμύρνη το 1821, αναλυτικές αναφορές από τον Jurien de La Gravière, στη *Revue des Deux Mondes*, 104, 1873, σ. 290-320, αναρτημένο στο: https://www.revuedesdeuxmondes.fr/article-revue/ii-la-station-du-levant-ii-les-troubles-de-smyrne-le-pacha-de-cesaree-lamiral-halgan-2/ [τελευταία ανάκτηση 18/1/2020]. Βιογραφικά του βλ. στο: https://frwikisource.org/wiki/Biographie_

des_c%C3%A9l%C3%A9brit%C3%A9s_militaires_des_arm%C3%A9es_de_terre_et_de_mer_de_1789_%C3%A0_1850 [τελευταία ανάκτηση 18/1/2020] και στο: https://gw.geneanet.org/pierfit?lang=fr&m=NOTES&f=Listes:La_Royale#p_9 [τελευταία ανάκτηση 18/1/2020].

11 ***Ο κύριος Ρουφέν***. Για την υπόθεση Ρουφέν, που ήταν στην πραγματικότητα υποπρόξενος της Γαλλίας στον Άγιο Ιωάννη της Άκρας, βλ. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque, Année* ***1821***, σ. 25 και υποσημ. 84. Βλ. και εδώ Παράρτημα, σχόλιο 18. Βλ. επίσης Cordier, «Un interprète».

12 ***Άγιο Ιωάννη της Άκρας***. Η πόλη της Άκρας (Akka), αρχαία Πτολεμαΐς, στην Παλαιστίνη· σήμερα στο Βόρειο Ισραήλ. Οθωμανική από το 1517, ναχιγιές Άκκας, λιβάς του Σαβάντ. Την πόλη πολιόρκησε και κατέστρεψε ο Ιμπραήμ πασάς της Αιγύπτου το 1831, βλ. Filipp, *Acre. The Rise and Fall of a Palestinian City*.

13 ***Αμπτουλάχ πασάς***. Πρόκειται για τον Abdullah Pasha ibn Ali κυβερνήτη της Άκρας από το 1819 έως το 1831, βλ. Filipp, *Acre. The Rise and Fall of a Palestinian City*. Επίσης, https://www.universalis.fr/encyclopedie/acre-akka-saint-jean-d-acre/. https://en.wikipedia.org/wiki/Acre,_Israel [τελευταία ανάκτηση 18/1/2020].

14 ***Βασιλικό μπρίκι Λε Ρυζέ***. Le Rusé. Μπρίκι του γαλλικού βασιλικού ναυτικού που επιχειρεί στη Μεσόγειο τα χρόνια του Αγώνα. Το ίδιο πλοίο μετέφερε χρήματα για την ελληνική κυβέρνηση στην Αίγινα το 1828. Το σκάφος επιχείρησε αργότερα, το 1835, στην Αλγερία. Αναφέρεται ότι βυθίστηκε το 1838, βλ. και παρακάτω σχόλιο 18· D' Héricault, *Histoire nationale des naufrages et aventures de mer*, σ. 360· *L'Abeille Grecque*, 81, 13/25 Août 1828· *Le Courrier de Smyrne, Journal politique et commerciale*, 2. Αναρτημένο στο: https://www.google.gr/search?hl=el&biw=1366&bih=657&tbm=bks&ei=3fEvXsjHMoPKkwWvv7-YDw&q=brick+Le+Ruse&oq=brick+Le+Ruse&gs_l=psy-ab.3...17457.100536.0.101453.31.29.2.0.0.0.1070.5032.0j15j6j1j7-1.23.0....0...1c.1.64.psy-ab..9.9.2540...0j0i19k1.0.3eC9ca68dxs [τελευταία ανάκτηση 28/1/2020]. Επίσης, https://books.google.gr/books?id=nU9fAAAAcAAJ&pg=RA1-PR48&dq=brick+Le+Ruse&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwjdoY3P86XnAhWMaFAKHT4lAcM4ChDoAQgnMAA#v=onepage&q=brick%20Le%20Ruse&f=false [τελευταία ανάκτηση 28/1/2020]. Επίσης, https://books.google.gr/books?id=elnUAAAAMAAJ&pg=PA217&dq=brick+Le+Ruse&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwjdoY3P86XnAhWMaFAKHT4lAcM4ChDoAQhEMAM#v=onepage&q=brick%20Le%20Ruse&f=false [τελευταία ανάκτηση 28/1/2020].

15 ***Δρούζων***. Και Δρούσοι, Ντουρούζ, Ντουρζήδες (Dārzī, Durzī, Dūruz). Ιδιαίτερη εθνότητα στην Ιορδανία, στον Λίβανο, στη Συρία και στη Γαλιλαία (σημ. Ισραήλ). Σημαντικότερη ομάδα ανάμεσά τους αυτή που διαμένει στην περιοχή Ντζεμπελί Χαουράν (η «Ορεινή Χώρα», «το βουνό», απ' όπου και ο χαρακτηρισμός τους ως Δρούζων του βουνού). Η θρησκεία τους είναι μονοθεϊστική, κράμα Ιουδαϊσμού, Χριστιανισμού, Ισλαμισμού και αρχαίων δοξασιών. Μια άλλη ομάδα τους είναι Χριστιανοί (Καθολικοί Μαρωνίτες) και μια άλλη Ορθόδοξοι Χριστιανοί. Είναι αραβόφωνοι. Διακρίθηκαν στους πολέμους εναντίον των Σταυροφόρων. Υπέστησαν πολλές διώξεις από τους Μαμελούκους και τους Οθωμανούς. Κατά τον 16ο και τον 17ο αιώνα σημειώθηκαν πολλές εξεγέρσεις τους, εναντίον των Οθωμανών. Η Οθω-

μανική κυβέρνηση δεν κατάφερε να τους υποτάξει εντελώς και οδηγήθηκε στην παραχώρηση προνομίων δημοσιονομικής και διοικητικής αυτονομίας, υπό τη διαχείριση των εμίρηδων. Για τα χρόνια που ενδιαφέρουν εδώ, είχαν προηγηθεί διώξεις τους το 1811 στη Βόρεια Συρία ενώ το 1820 είχαν εξεγερθεί μαζί με τους Μαρωνίτες εναντίον των γαιοκτημόνων· το 1825 ο ηγέτης τους εμίρης Μπασίρ Ζουμπλάτ ηττάται από τον εμίρη Μπασίρ Σιχαμπί τον Β΄, καταφεύγει στη Δαμασκό όπου συλλαμβάνεται και απαγχονίζεται, βλ. Swayd, *Historical Dictionary of the Druzes*, σελ. XXIX και 3.

16 ***Κορντοφάν***. (Kordofan, Kurdufān), περιοχή και κρατίδιο του Κεντρικού Σουδάν. Κατακτήθηκε το 1821 από τον Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου και τον γαμπρό του Μωχαμέτ μπέη δεφτερδάρη, βλ. Macmichael, *The tribes of northern and central Kordofàn*.

17 ***Μπαχρ-ελ-Αμπάτ***. (Bahr al Arab, «η θάλασσα των Σουδανών»· Kiir στη γλώσσα των Ντίνκα). Ποτάμι στο Νοτιανατολικό Σουδάν. Διασχίζει τις περιοχές του Κορντοφάν και του Νταρφούρ, αποτελώντας ένα όριο μεταξύ του Νταρφούρ και της περιοχής του Μπαχρ-ελ-Γαζάλ στο Νότιο Σουδάν, βλ. Collins, *The Nile*, σ. 63.

18 ***Της ναυτικής του μοίρας***. Τον Αύγουστο του 1821 η γαλλική ναυτική μοίρα της Ανατολής (station du Levant) αποτελούνταν από τις φρεγάτες ***Λα Γκεριέρ*** (La Guerrière), ***Λα Ζαν ντ' Αρκ*** (La Jeanne d'Arc), ***Λα Φλεύρ ντε Λις*** (La Fleur de Lys), από την κορβέτα ***Λ' Εκό*** (L'Écho), τα μπρίκια ***Λε Ρυζέ*** (Le Rusé) και ***Λ' Ολιβιέ*** (L'Olivier), τις γολέτες ***Λ' Εσταφέτ*** (L'Estafette), ***Λα Λεβρέτ*** (La Levrette), τις γκάμπαρες ***L' Ακτίβ*** (L'Active), ***Λα Σεβρέτ*** (La Chevrette), ***Λα Τρουίτ*** (La Truite), ***Λα Λαμπρουά*** (La Lamproie), ***Λα Λιόν*** (La Lionne), ***Λ' Εμυλασιόν*** (L'Émulation), ***Λε Λουαρέ*** (Le Loiret), και τα ελαφρότερα σκάφη, ***Λα Μπονίτ*** (La Bonite), ***Λ' Αριέζ*** (L'Arrège), ***Λυμπιό*** (Lybio) και ***Λ' Αμαράντ*** (L'Amaranthe), σύνολο 19 σκάφη. Οι κυβερνήτες τους προέρχονταν από το προσωπικό της Αυτοκρατορίας του Ναπολέοντα, ενώ ο ιππότης ντε Βιελά είχε ήδη υπηρετήσει στο ναυτικό του Λουδοβίκου του ΙΣΤ΄. Οι νεότεροι αξιωματικοί είχαν αποφοιτήσει από τις σχολές Δοκίμων που είχαν ιδρυθεί το 1812. Οι κυβερνήτες ντε Ρεβερσό (de Reverseaux) και Κερνέλ (Quernel) έσωσαν πολλούς Έλληνες στη Σμύρνη καθώς και τους 11 Τούρκους στην Τήνο που είχε πάρει υπό την προστασία του ο πρόξενος Spadaro (Σπαθάρης), και 17 άλλους, τους μόνους από τους 111 που είχαν διασωθεί, στη Νάξο, βλ. Chabaud-Arnault, *Tableau général de l'histoire maritime contemporaine*, σ. 147 και εδώ Εισαγωγή. Λεπτομερείς αναφορές για τη δράση της μοίρας και τον διοικητή της αντιναύαρχο Αλγκάν δίνονται από τον Jean-Pierre Edmond Jurien de La Gravière, στη *Revue des Deux Mondes*, 104, 1873, σ. 290-320, και του ίδιου, *La Station du Levant*, 1, σ. 164. Αναρτημένα στο: https://books.google.gr/books?id=O3ZJAQAAMAAJ&pg=PA290&dq=brick+Le+Ruse&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwjf7tDR-aXnAhXFw6YKHZt_DFo4WhDoAQhkMAY#v=onepage&q=brick%20Le%20Ruse&f=false [τελευταία ανάκτηση 28/1/2020].

19 ***Πασαλίκι***. Για τον όρο, βλ. εδώ Λεξιλόγιο Οθωμανικών Όρων· Imber, *The Ottoman Empire, **1300-1650***· Inalcik. *The Ottoman Empire: The Classical Age **1300-1600***.

20 ***Πασαλίκι της Δαμασκού.*** Η Δαμασκός ήταν υπό οθωμανική κυριαρχία από το 1516. Αν και με μικρότερο πληθυσμό από το Χαλέπι, η πόλη ήταν σημαντική ως σημείο αφετηρίας των προσκυνητών που κατευθύνονταν προς τη Μέκκα. Έδρα πασαλικίου (εγιαλέτ) όπως και το Χαλέπι, από το 1795, βλ. Burns, *Damascus: A History*, σ. 99-136.

21 ***Χασάν πασά.*** Αποβιβάστηκε στη Σούδα της Κρήτης στις 28 Μαΐου του 1822 με 6.000 στρατιώτες. Γνωστός από την πολιορκία της Μιλάτου. Έπεσε από το άλογό του στο Καστέλι Πεδιάδας και σκοτώθηκε. Τον αντικατέστησε ο Χουσεΐν μπέης, βλ. εδώ 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 7, σχόλιο 3 και Εισαγωγή· Σταματάκης, ***Πίναξ χρονολογικός*** αναρτημένο στο: https://omospamari.gr/1821-1824/ [τελευταία ανάκτηση 28/1/2020].

22 ***Αρναούτηδων.*** Αρναβούτ (Arnautlari). Στρατιωτικά σώματα Αλβανών μισθοφόρων, βλ. Gordon, *History of the Greek revolution*, 1, σ. 95· Τοντόροφ, «Τα Βαλκανικά εθνικά κινήματα και η πολιτική των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων», σ. 52-53, 55.

1821 | IV. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΡΟ — 1

1 ***Ιεραποστολή μας στην Αθήνα.*** Η ιεραποστολή των Καπουτσίνων στην Αθήνα, εγκαταστημένη στην πόλη από το 1659. Το 1669 η μονή βρισκόταν στη σημερινή Πλατεία Λυσικράτους και ήταν χτισμένη γύρω από το ομώνυμο μνημείο. Μοναχοί του τάγματος σχεδίασαν τον γνωστό χάρτη των Αθηνών, βλ. απεικόνιση της μονής στο Καχρίλας–Αργυριάδης, ***Όψεις και Τοπία,*** σ. 46-47· Laborde, *Athènes aux XVe, XVIe et XVIIe siècles*.

2 ***Κύριος Φοβέλ.*** Louis-François-Sébastien Fauvel, 1753-1838. Ζωγράφος, χαράκτης, σχεδιαστής, συλλέκτης αρχαιοτήτων, πρόξενος. Συνόδεψε τον Σουαζέλ-Γκουφιέ στον ταξίδι του στην Ελλάδα το 1780-1782 και συνεργάστηκε μαζί του στο έργο *Voyage pittoresque de la Grèce*. Εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αθήνα το 1793. Ήταν αντεπιστέλλον μέλος του Ινστιτούτου της Γαλλίας. Το 1802 διορίζεται υποπρόξενος της Γαλλίας στην Αθήνα, συνεχίζοντας και με αυτή την ιδιότητα το συλλεκτικό του έργο, βλ. Hellmann, *Paris-Rome-Athens: travels in Greece by French architects in the nineteenth and twentieth centuries*· Pearce, Ormrod, *Charles Robert Cockerell in the Mediterranean*.

3 ***Γκέγκηδες.*** Αλβανικό φύλο που διακρίνεται από τις άλλες των Τόσκηδων, των Λιάπηδων, των Τσάμηδων. Κάτοικοι της Βόρειας Αλβανίας, της περιοχής της Γκεγκαρίας, μεταξύ των ποταμών Σκούμπι και Μάτι. Κυρίως Μουσουλμάνοι, βλ. https://greek_greek.enacademic.com/211482/%CE%93%CE%BA%CE%AD%CE%B3%CE%BA%CE%B7%CE%B4%CE%B5%CF%82 [τελευταία ανάκτηση 28/1/2020]. Για τους Αλβανούς και τον ρόλο τους βλ. Anastasopoulos, «Albanians», σ. 37-47.

4 ***Στη Τζιά,*** Zea στο πρωτότυπο: η Κέα ή Τζιά.

5 ***Νεαπόλεως.*** Βασίλειο της Νεαπόλεως. Με την παλινόρθωση του 1815 και την

επιστροφή των Βουρβώνων, τα δυο βασίλεια της Νάπολης και της Σικελίας επανενώνονται, βλ. Rao, «La prima restaurazione borbonica», σ. 543-560.

6 ***Πατέρας ηγούμενος Ουρβανός.*** Από τη Μονή των πατέρων Καπουτσίνων, δηλαδή της Ιεράς Μονής Αγίου Ιωάννου του Βαπτιστού στην Άνω Σύρο, ιδρυμένης το 1635. Ο πατέρας Ουρβανός ηγούμενος της Μονής ήταν Πιεμοντέζος και διορίστηκε στις 21 Σεπτεμβρίου του 1821 γενικός βικάριος του μοναστικού τάγματος των Καπουτσίνων στις Κυκλάδες, θέση στην οποία παρέμεινε έως τις 28 Σεπτεμβρίου του 1822 οπότε και απήλθε στη Ρώμη, βλ. Ρούσσος–Μηλιδώνης, ***Φραγκισκανοί. Καπουκίνοι,*** σ. 30.

7 ***Κύριο ντε Βιελά.*** Ο υποκόμης ντε Βιελά (vicomte de Viella) ήταν πριν το 1816 πρώτος γραμματέας της γαλλικής πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη, οπότε και διορίστηκε Επιτετραμμένος προς αντικατάσταση του μαρκησίου ντε Ριβιέρ (de Rivière), βλ. Andreossy, *Constantinople et le Bosphore de Thrace*, σ. 210· Fontanier, *Voyages en Orient,* 2, σ. 20· David, *Réponse,* σ. 39. Βλ. επίσης εδώ, Εισαγωγή.

8 ***Ρουφέν.*** Για τον Pierre-Jean-Marie Ruffin, της Γαλλικής Πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη, βλ. Cordier, «Un interprète», σ. 296.

1821 | IV. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΡΟ — 2

1 ***Η κορβέτα Λ' Ακτίβ.*** Βλ. 1821, Ενότητα III: έγγρ. 1, σχόλιο 18.

2 ***Κύριο ντε Ρεβερσό.*** Jean-Jacques-Léopold, comte de Reverseaux de Rouvray, γεννήθηκε το 1788. Ήταν πλοίαρχος φρεγάτας και αρχιπλοίαρχος το 1821, βλ. παραπάνω 1821, Ενότητα III: έγγρ. 1, σχόλιο 18· *Bulletin des Lois du Royaume de France*, σ. 61· Σιμόπουλος, ***Πώς είδαν οι Ξένοι την Ελλάδα του 1821***, 1, σ. 512-513· *Messager des Chambres*, 138, 1828, αναρτημένο στο: https://books.google.gr/books?id=BClNAAAAcAAJ&pg=RA7-PA5&dq=reverseaux&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwjt08yloKbnAhWxyqYKHa-bClg43AEQ6AEIQzAD#v=onepage&q=reverseaux&f=false [τελευταία ανάκτηση 28/1/2020].

3 ***Κύριο Κερνέλ.*** Ο Eustache-Louis-Jean Quernel, 1787-1847, βλ. παραπάνω 1821, Ενότητα III: έγγρ. 1, σχόλιο 18. Απόφοιτος της γαλλικής σχολής δοκίμων το 1802. Σημαιοφόρος το 1810, αναλαμβάνει κυβερνήτης στο ***Λε Ρυζέ*** (Le Rusé) το 1821. Κυβερνήτης της Σενεγάλης το 1833. Αντιναύαρχος το 1843. Ο πλοίαρχος Κερνέλ είχε αναχωρήσει για τη μοίρα της Ανατολής από την Τουλόν στις 16 Ιουνίου του 1821, βλ. Jabot, *Annales Maritimes et Coloniales*, 1821, σ. 666. Βιογραφικό στο: http://ecole.nav.traditions.free.fr/officiers_quernel_eustache.htm [τελευταία ανάκτηση 1/2/2020].

4 ***Κύριος Ρουσίν επίσκοπος του νησιού.*** Ιωάννης-Βαπτιστής Ρουσίν (Jean-Baptiste Roussin), 1801-1821, επίσκοπος της καθολικής επισκοπής Σύρου (diocesis Syrensis) που περιλαμβάνει τα νησιά της Σύρου, της Γυάρου, της Κέας, της Κύνθου, της Σερίφου, της Σίφνου, της Μήλου και της Κιμώλου. Έδρα της ο Ιερός Ναός του Αγίου Γεωργίου της Άνω Σύρου, βλ. Ρούσσος–Μηλιδώνης, ***Φραγκισκανοί. Καπουκίνοι,*** σ. 30. Επίσης, https://episkopisyrou.gr/ [τελευταία ανάκτηση 2/2/2020]. Και http://www.cathecclesia.gr/hellas/index.php/2008-03-19-22-02-01/-a-html.

5 ***Αρχιεπίσκοπο της Νάξου.*** Καθολική Αρχιεπισκοπή Νάξου, Τήνου, Άνδρου, Μυκόνου. Αρχιεπίσκοπος ήταν ο Ανδρέας Veggetti 1818-1826. Επίσκοπος της Τήνου ήταν ο Ιωάννης ο 6ος Κολλάρος, 1818-1826, βλ. Ασημάκη, ***Σχέσεις***, σ. 257. Επίσης, https://web.archive.org/web/20131006105748/http://www.cathecclesia.gr/hellas/index.php/2008-03-19-22-02-01/2008-03-19-22-20-15/2008-03-19-22-21-35.html [τελευταία ανάκτηση 2/2/2020].

6 ***Ολλανδική φρεγάτα Διάνα.*** Η ολλανδική φρεγάτα ***Λα Ντιάν*** (La Diane). Αρχικά σκάφος του βρετανικού βασιλικού ναυτικού, ναυπηγημένο το 1794. Πουλήθηκε στο Ολλανδικό ναυτικό το 1815, βλ. https://en.wikipedia.org/wiki/HMS_Diana_(1794) [τελευταία ανάκτηση 2/2/2020].

7 ***Καβοντόρο.*** Και ακρωτήριο Καφηρέας (Cape Caphereus) στη Νοτιοανατολική Εύβοια.

8 ***Οι Ζακυνθινοί πυροβόλησαν εναντίον του.*** Την 30η Σεπτεμβρίου του 1821 ο τουρκικός και ο ελληνικός στόλος συναντήθηκαν νοτιανατολικά της Ζακύνθου. Κατά τη ναυμαχία που ακολούθησε τα τουρκικά πλοία έπαθαν σημαντικές ζημιές. Ένα αλγερινό μπρίκι κυνηγημένο από δυο ελληνικά πλοία κατέφυγε μισοκαμμένο στα νότια παράλια της Ζακύνθου, στη θέση Ψώλιθος, στον κόλπο του Λαγανά. Οι χωρικοί, που είχαν συγκεντρωθεί στην ακτή, άρχισαν να πυροβολούν εναντίον του αλγερινού πλοίου. Απόσπασμα Άγγλων στρατιωτών που έφθασαν επί τόπου προσπάθησε να συγκρατήσει τους χωρικούς αλλά εκείνοι στράφηκαν εναντίον του, σκότωσαν έναν στρατιώτη και τραυμάτισαν τον επικεφαλής αξιωματικό. Ακολούθησε νέα συμπλοκή με τις αγγλικές δυνάμεις, την 1η/13η Οκτωβρίου του 1821. Κηρύχτηκε στρατιωτικός νόμος που επεκτάθηκε σε όλο το νησί. Τέσσερα πρόσωπα καταδικάστηκαν σε θάνατο και απαγχονίστηκαν, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 660· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 62-64· Μοσχονάς, «Η Ελληνική Επανάσταση και το Ιόνιο Κράτος», αναρτημένο στο: https://helioseie.ekt.gr/EIE/bitstream/10442/3680/1/IBR_Moschonas_78_01.pdf [τελευταία ανάκτηση 4/3/2020].

9 ***Μάθαμε επίσης ότι μετά την άλωση της Τριπολιτσάς, οι Έλληνες συγκάλεσαν μια συνέλευση στην οποία ο πρίγκιπας Υψηλάντης ονομάστηκε πρώτος ύπατος και οι δύο μπέηδες της Μάνης δεύτεροι.*** Στις 6 Οκτωβρίου του 1821 (π.η.) ο Δημήτριος Υψηλάντης καλεί μέσα σ' ένα κλίμα έντασης με τους προκρίτους, για τη σύγκληση μιας Εθνοσυνέλευσης στην Τριπολιτσά, παρακινημένος από τους Φιλικούς Βάμβα και Αναγνωστόπουλο καθώς και από τους στρατιωτικούς Κολοκοτρώνη, Παπαφλέσα και Αναγνωσταρά. Μια πρώτη συνέλευση πραγματοποιήθηκε στο Άργος 1η Δεκεμβρίου 1821 (π.η.) οπότε και προετοιμάζεται η Α΄ Εθνοσυνέλευση που θα ακολουθήσει στην Πιάδα (Επίδαυρο). Σχηματίστηκαν δύο παρατάξεις, αυτή των προκρίτων με αρχηγό τον Αλεξανδρο Μαυροκορδάτο και αυτή των στρατιωτικών με τον Δημήτριο Υψηλάντη. Η Εθνοσυνέλευση θα πραγματοποιηθεί στις 20 Δεκεμβρίου του 1821 (π.η.), στην Πιάδα (Πεδιάδα ή Παλαιά Επίδαυρος). Ο Υψηλάντης είχε εκλεγεί Πρόεδρος της Πελοποννησιακής Γερουσίας στις 7 Δεκεμβρίου του 1821 (π.η.), και ο Πετρόμπεης αντιπρόεδρος και αυτούς τους τίτλους μεταφέρει το Δελτίο ως πρώτο και δεύτερο ύπατο, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 628, 687, 724-725, 729, 738· Μιχαηλάρης, Παναγιωτόπουλος, ***Κληρικοί στον Αγώνα***, σ. 81-114. Κατά τον Τρικούπη, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 91: ***οι Πελοπον-***

νήσιοι επρόσφερον την προεδρίαν τω Υψηλάντη, θέλοντες όχι τόσον να τον τιμήσωσιν, όσο να τον απομακρύνωσιν ευσχήμως των γενικών πραγμάτων.

10 ***Οι Έλληνες συγκρότησαν ένα ταμείο.*** Βλ. εδώ 1821, Ενότητα IV: έγγρ. 3, σχόλιο 3.

1821 | IV. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΡΟ — 3

1 ***Συνημμένο (1) στο υπ' αρ. 216.*** Η σημείωση, γραμμένη από διαφορετικό χέρι, δείχνει ότι το έγγραφο ήταν μεταξύ άλλων συνημμένων εγγράφων στην επιστολή αριθ. 216. Πράγματι το Δελτίο Τήνου της 21ης Νοεμβρίου 1821, βλ. παραπάνω, όπως και αυτό από το Κουσάντασι της 8ης Δεκεμβρίου του 1821, βλ. παρακάτω, ήταν επίσης συνημμένα στην ίδια επιστολή με αριθ. 2 και 3.

2 ***Στις 6 Νοεμβρίου, ένα πλοίο Σαρδηνίας προερχόμενο από Γένοβα μας έμαθε ότι είχε γίνει μια ναυμαχία μεταξύ των δυο στόλων κοντά στη Ζάκυνθο.*** Αναφέρεται στο επεισόδιο της Ζακύνθου, βλ. παραπάνω 1821, Ενότητα IV: έγγρ. 2, σχόλιο 8.

3 ***Φαίνεται επίσης, σύμφωνα με τις αναφορές που μας έκαναν, ότι οι Έλληνες συγκέντρωσαν ένα κεφάλαιο δεκατεσσάρων εκατομμυρίων πιάστρων για να προμηθευθούν πολεμικά πλοία.*** Συνοπτική αναφορά σε μια σειρά πολύπλοκων διαδικασιών για την οικονομική εξασφάλιση του Αγώνα, βλ. Μποζίκης, ***Δημόσια Οικονομικά***, σ. 43-57. Βλ. και εδώ 1821, Ενότητα IV: έγγρ. 2, σχόλιο 10.

1821 | V. ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΑΞΟ — 1

1 ***Στις 11 Σεπτεμβρίου, το μεσημέρι, ο προξενικός πράκτορας της Γαλλίας που είχε φιλοξενήσει 17 Τούρκους***, βλ. Raffenel, *Continuation de l'histoire*, σ. 44. Το επεισόδιο επιβεβαιώνεται με λεπτομέρειες στο Μουτζούρης, ***Η Αρμοστεία***, σ. 35.

2 ***Ανατολία.*** Η Μικρά Ασία (Anadolu), μεταξύ του κόλπου της Αλεξανδρέτας και της Μαύρης Θάλασσας μέχρι τα αρμενικά υψίπεδα. Λέξη συχνά συνώνυμη της Ασιατικής Τουρκίας, βλ. Mitchell, *Anatolia: Land, Men, and Gods in Asia Minor*.

3 ***Οσμανλήδες.*** Οι Οθωμανοί, από το όνομα του ηγεμόνα Γαζή Οσμάν 1281-1326, ιδρυτή της οθωμανικής αυτοκρατορίας, βλ. Findley, *The Turks in World History*· Quataert, *The Ottoman Empire, 1700-1922*.

4 ***Ο Λατίνος αρχιεπίσκοπος.*** Βλ. εδώ 1821, Ενότητα IV: έγγρ. 2, σχόλιο 4 και 5.

1821 | VI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ — 1

1 ***Κουσάντασι.*** (Kuşandasi, Scala Nuova, Échelle Neuve). Επίσης Νέα Έφεσος, Νεάπολις. Στην επαρχία Αϊδινίου, επί της τουρκικής ακτής του Αιγαίου. Πόλη χτι-

σμένη σε μια χερσόνησο. Στην Οθωμανική αυτοκρατορία από το 1413, βλ. https://web.archive.org/web/20110515204813/http://www.artofilo.info/filecat/filecat_downloader.php?id=0008 [τελευταία ανάκτηση 3/3/2020].

2 ***Στην πόλη και στη γειτονική ύπαιθρο αντηχούν διαρκώς οι εκπυρσοκροτήσεις των όπλων.*** Στις 9 Ιουλίου του 1821 (π.η.), οκτώ τουρκικά πλοία, που επιχείρησαν αποβίβαση στη Σάμο ξεκινώντας από το Τσαγκλί της Μυκάλης, καταστράφηκαν από τους Έλληνες. Η απόβαση ματαιώθηκε. Η τουρκική αποτυχία δημιούργησε στο Κουσάντασι μια επικίνδυνη ατμόσφαιρα για τους Έλληνες λόγω της γενικευμένης αγανάκτησης. Οι στρατιώτες του πασά παίρνουν το μέρος των ατάκτων και στασιάζουν. Στις 9 Ιουλίου (π.η.) τη νύκτα, γίνονται κύριοι της κατάστασης. Ο πασάς κλείνεται στο σαράι του χωρίς να μπορεί να αντιδράσει. Σφάχτηκαν 400 Έλληνες, λεηλατήθηκαν και γκρεμίστηκαν σπίτια. Ο Ελέζ πασάς κατάφερε να επαναφέρει την τάξη. Πολλοί Έλληνες είχαν ήδη φύγει προς τη Σάμο. Οι στασιαστές πυρπόλησαν την πόλη και έκαψαν ολοσχερώς ένα μέρος της. Οι κάτοικοι των χωριών Γέροντα και Άκκιοϊ καταφεύγουν στη Σάμο, βλ. και 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, σχόλιο 9· ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 540-542· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 12-17· Λαΐου, «Η αντίδραση», σ. 43-58· Λούζης, ***Πολεμικά ημερολόγια***, σ. 35.

3 ***Ελέζ αγάς***. (İlyas-zade İlyas ağa και Elezoglou). Από σημαντική οικογένεια της περιοχής. Μουτεσελίμης (αναπληρωτής του επαρχιακού διοικητή και οικονομικός έφορος) στο Κουσάντασι, θεωρήθηκε υπεύθυνος της αποτυχίας της εκστρατείας κατά της Σάμου. Θα υπηρετήσει στη συνέχεια στη Χίο, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 540· Gell, *Narrative of a Journey in the Morea*, σ. 274· Λαΐου, «Η αντίδραση», σ. 46-47.

4 ***Καλεντέρ πασάς***. (Maraş Beylerbeyi Bayzitoğlu Kalender Pasha). Με θητεία στο Μαράς, το Ντιαρμπακίρ (1815-1816) και την Τρίπολη, πολέμησε εναντίον των Γάλλων και των Ρώσων. Υπηρέτησε στο Κουσάντασι και στα Χανιά, βλ. https://www.ulusaltezmerkezi.net/maras-beylerbeyi-bayazitoglu-kalender-pasa-ve-faaliyetleri/58/ [τελευταία ανάκτηση 4/3/2020]. Επίσης, https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvxZ5hYmxvbjpPc21hbmzEsV9EaXlhcmJla2lyX3ZhbGlsZXJp [τελευταία ανάκτηση 4/3/2020].

5 ***Της ανώτερης τάξης της Πρέβεζας είχαν όλοι σχεδόν φύγει.*** Η Πρέβεζα είχε περιέλθει στην ηγεμονία του Αλή πασά το 1808, κατά παραβίαση των Ρωσοτουρκικών συνθηκών του 1800 που τις αναγνώριζαν μαζί με τη Βόνιτσα, την Πάργα και το Βουθρωτό ως αυτόνομες πολιτείες υπό την προστασία της Πύλης. Το 1808 δηλητηριάστηκε από τον Αλή πασά ο Αμπτουλάχ μπέης, εκπρόσωπος του Σουλτάνου. Στην πόλη της Πρέβεζας εγκαταστάθηκαν τότε Τουρκαλβανοί από το Γαρδίκι. Η πόλη υπήρξε στρατηγικός στόχος των Σουλιωτών κατά τη διάρκεια του 1821-1822 και κατά τη διάρκεια των πολέμων της Πύλης με τον Αλή πασά. Με την πτώση του τελευταίου η πόλη καταλήφθηκε από τον Χουρσίτ πασά. Οι Πρεβεζάνοι ζήτησαν αποζημιώσεις για τις βιαιοπραγίες που είχαν υποστεί από τον Αλή πασά. Οι κάτοικοι της ανώτερης τάξης που αναφέρονται εδώ είναι οι ευπατρίδες που το νομικό τους καθεστώς ανάγεται στη Βενετοκρατία και ήταν εγγεγραμμένοι στο βιβλίο των πολιτών, τη «Χρυσή Βίβλο», όπως οι Αλέανδροι (Αλέξανδροι), Κονεμένοι, Γκινάκα, Κεχρά, Δημουλά, Κατσίλη, Τσαρλαμπά, Γκενοβέλη, Αδάμου, Λουρόπουλοι, Γκούστη,

Ζαλογκίτου, κ.ά., βλ. Ξενόπουλου, ***Δοκίμιον***, σ. 222-223, 225-226. Απεικονίσεις και πληροφορίες περιηγητών για την Πρέβεζα, στο Καράμπελας, «William Goodison και Richard Burgess».

1821 | VI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ — 2

1 ***Συνημμένο (2) στο υπ' αριθ. 195.*** Η σημείωση είναι γραμμένη από διαφορετικό χέρι και δείχνει ότι η αναφορά ήταν συνημμένη με αριθ. (2) στο υπ' αριθ. 195 έγγραφο του αποστολέα.

1821 | VI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ — 3

1 ***Κατέστρεψε τον στόλο των εξεγερμένων στα νερά της Πρέβεζας.*** Αναφορά στο επεισόδιο της 24ης-27ης Ιουλίου του 1821 (π.η.), όταν οι Σουλιώτες, υπό τη διοίκηση του Περραιβού φρούραχου της Ρηνιάσας, και οι Παργινοί από την Κέρκυρα προσπάθησαν να καταλάβουν την Πάργα. Στις 27 Ιουλίου, εμφανίστηκαν τουρκικά πλοία από τη ναυτική μοίρα που ναυλοχούσε στον Μούρτο (Σύβοτα) και συνέλαβαν τέσσερα μικρά ελληνικά πλοία που είχαν μεταφέρει τους Παργινούς για την επιχείρησή τους στον όρμο της Παγανιάς, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 217. Βλ. και εδώ 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 6, σχόλιο 6.

1821 | VI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ — 5

1 ***Συνημμένο (3) στο υπ' αριθ. 216.*** Σημείωση γραμμένη από άλλο χέρι, δείχνει ότι το έγγραφο ήταν το συνημμένο υπό στοιχείο (3) στην αναφορά αριθ. 216 του αποστολέα.

1821 | VII. ΑΝΑΦΟΡΑ ΓΙΑ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ — 1

1 ***Μεχμέτ πασάς.*** Ο Μεχμέτ Ρεσίτ πασάς, ο Κιουταχής, (Reşid Mehmed Paşa) 1780-1839. Βελής στην Κιουτάχεια (1809), εκστράτευσε εναντίον του Αλή πασά το 1820. Πασάς των Τρικάλων το 1821. Νικητής στη μάχη του Πέτα (1822). Σερασκέρης (στρατάρχης) της Ρούμελης θα αποτύχει μπροστά στο Μεσολόγγι το 1822 και το 1823· το άλωσε το 1826. Πολιόρκησε την Ακρόπολη το 1827, πολέμησε στη Βοσνία και τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο από το 1828-1829. Αργότερα Μεγάλος Βεζίρης τα χρόνια 1829-1833, συνδέθηκε το 1830 με τη σφαγή των Αλβανών μπέηδων στο

Μοναστήρι· ηγήθηκε των οθωμανικών στρατευμάτων στον Αιγυπτιακοτουρκικό πόλεμο του 1831-1833. Αιχμάλωτος του Ιμπραήμ πασά στη μάχη της Κόνιας το 1832. Αρχιστράτηγος της Ανατολίας, πολέμησε εναντίον των Κούρδων, βλ. Danişmend, *Osmanlı Devlet Erkânı*.

2 ***Να ανεφοδιάσουν το φρούριο της Χαλκίδας.*** Οι Ομέρ Βρυώνης και Κιοσές Μεχμέτ, με διαταγή του Χουρσίτ πασά, συναντήθηκαν στη Λαμία (Απρίλιος 1821 π.η.) και, μετά την ανακατάληψη της Λιβαδειάς και της Θήβας τον Ιούνιο του 1821 (π.η.), ο Ομέρ Βρυώνης μετέβη με 2.000 άνδρες στη Χαλκίδα, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 177· Β΄, σ. 5-6. Το φρούριο της Χαλκίδας είναι το κάστρο του Καράμπαμπα.

3 ***Από επιστολές του κυρίου Φοβέλ.*** Για τον Φοβέλ, υποπρόξενο της Γαλλίας στην Αθήνα, βλ. εδώ 1821, Ενότητα IV: έγγρ. 1, σχόλιο 2.

4 ***Στη Θεσσαλονίκη κατά τα τέλη του Ιουνίου.*** Από τον Μάιο του 1821 ο μουτεσελίμης (αναπληρωτής διοικητής) Γιουσούφ μπέης, που εκτελούσε χρέη πασά, κάλεσε τους προεστούς της περιοχής για να ζητήσει ομήρους. Αυτοί έστειλαν ***δευτερεύοντας τινάς.*** Μετά την κατάληψη του Πολυγύρου από τους Έλληνες, ο Γιουσούφ μπέης φόνευσε τους ομήρους των επαρχιών, αποκεφάλισε τον επίσκοπο Κυτρών, τον Χριστόδουλο Μπαλάνο, τον Χρήστο Μενεξέ και τον Κυδωνιάτη. Φυλάκισε 2.000 χριστιανούς στη Μητρόπολη, βλ. Τρικούπη, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 120, 148-150. Τον Σεπτέμβριο του 1821 έφθασε ως διοικητής Μακεδονίας και Θεσσαλίας ο Αμπτουλάχ πασάς, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 131, 137. Για το προξενείο της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη, βλ. Jestin, *Le consulat de France*. Πρόξενος ήταν τότε ο François Bottu, στο ίδιο, σ. 172.

5 ***Οι Εβραίοι που η συμπεριφορά τους είναι κατά τις παρούσες συνθήκες ειδεχθής.*** Οι Εβραίοι κατηγορήθηκαν ότι αγόραζαν τα διαρπαγέντα αντικείμενα των Ελλήνων και ότι συμμετείχαν ως στρατιώτες στη σφαγή στα Βασιλικά Μακεδονίας. Υπέστησαν ωστόσο και οι ίδιοι τον υποχρεωτικό δανεισμό και τις συλλήψεις, βλ. Σούλης, «Η Θεσσαλονίκη κατά τας αρχάς της Ελληνικής Επαναστάσεως», σ. 583-589· Jurien de la Gravière, ***Ιστορία του Αγώνα***, σ. 91· Ταχόπουλος, ***Η Θεσσαλονίκη, ο Μαζάουερ και τα φαντάσματα του Οθωμανισμού***, σ. 131, αναρτημένο στο: http://media.ems.gr/ekdoseis/makedonika/makedonika_02/ekd_pemk_02_soulis.pdf [τελευταία ανάκτηση 6/3/2020].

6 ***Αχμέτ μπέης.*** Ο Αχμέτ μπέης των Γιαννιτσών αντιμετώπισε επιτυχώς τον οπλαρχηγό Στάμο Χάψα έξω από τη Θεσσαλονίκη, στα Βασιλικά. Τη γενική αρχηγία είχε ο Χατζή Μεχμέτ Μπαϊράμ πασάς, μουχασίλης Αϊδινίου και Σαραχάν, και ο Γιουσούφ μπέης, διοικητής της Θεσσαλονίκης, βλ. Βασδραβέλης, ***Η Θεσσαλονίκη κατά τον αγώνα της ανεξαρτησίας***, σ. 37 κ.ε.· Σούλης «Η Θεσσαλονίκη κατά τας αρχάς της Ελληνικής Επαναστάσεως», σ. 583-589. Βλ. και παραπάνω σχόλιο 4.

7 ***Βασιλικά.*** Εδώ η κωμόπολη του νομού Θεσσαλονίκης, Δήμος Θέρμης.

8 ***Γαλάτιστα.*** Κωμόπολη του Δήμου Πολυγύρου Χαλκιδικής.

9 ***Πολύγυρο.*** Πόλη της Μακεδονίας, περιφερειακή ενότητα Χαλκιδικής.

10 ***Σμύρνη.*** Όταν έγινε γνωστή στη Σμύρνη η Επανάσταση, συγκεντρώθηκαν εκεί 3.000 Τούρκοι στρατιώτες για να εκστρατεύσουν εναντίον του Μοριά, με τη συνοδεία του τουρκικού στόλου. Οι Ψαριανοί υπό την αρχηγία του Νικολή Αποστόλη αιφνιδί-

ασαν τον οθωμανικό στόλο και βύθισαν ένα πλοίο του, ενώ κατέλαβαν 4 οπλιταγωγά και 450 άνδρες. Τον Μάιο κατελήφθη ακόμα ένα πλοίο στον πορθμό της Χίου, με προέλευση τη Σμύρνη και προορισμό την Κρήτη. Τον ίδιο μήνα δυο δερβίσηδες ξεσήκωναν το πλήθος στη Σμύρνη εναντίον των Χριστιανών. Ο στρατιωτικός διοικητής κατηγορούνταν ότι τα στρατεύματά του λιμοκτονούσαν και άρχισαν οι λεηλασίες. Κατηγορήθηκαν Χριστιανοί για τον θάνατο ενός γενιτσάρου. Η φήμη ότι η Ρωσία κήρυξε πόλεμο στην Τουρκία, εξήψε ακόμα περισσότερο τα πνεύματα. Οι Χριστιανοί κατέφυγαν στα προξενεία και ιδίως στο Γαλλικό. Στις 3 Ιουνίου απαγορεύθηκε ο απόπλους ενός ρωσικού πλοίου και την ίδια μέρα μαθεύτηκε η πυρπόληση ενός τουρκικού πλοίου στην Ερεσσό. Ακολούθησαν νέες σφαγές, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 195-200, όπου και αναφορές για την «επίσκεψη» του ρωσικού πλοίου, και David, *Réponse*, όπου λεπτομερείς αναφορές για όλη αυτή την περίοδο. Περιγραφή των γεγονότων της Σμύρνης και της δράσης του πασά της Καισάρειας από τον Jurien de la Gravière, «La Station du Levant», *Revue des Deux Mondes*, 103, 1873, σ. 40-353, αναρτημένο στο: https://www.revuedesdeuxmondes.fr/article-revue/ii-la-station-du-levant-ii-les-troubles-de-smyrne-le-pacha-de-cesaree-lamiral-halgan-2/ [τελευταία ανάκτηση 6/3/2020]. Βλ. και σχόλιο 12.

11 ***Ο Ρώσος πρόξενος είχε αντιρρήσεις***. Στο γαλλικό πρωτότυπο Destuens, ο Σπυρίδων Δεστούνης 1782-1848, πρόξενος της Ρωσίας στη Σμύρνη, Φιλικός. Καταγόταν από την Άσσο της Κεφαλονιάς. Υπάλληλος του ρωσικού υπουργείου Εξωτερικών (1802), πρόξενος στη Σμύρνη όπου υπήρξε θύμα διώξεων. Μέσω Κυθήρων κατέφυγε συνέχεια στη Βενετία και το 1826 επανήλθε στην Αγία Πετρούπολη. Αρχιγραμματέας στο ασιατικό τμήμα του υπουργείου Εξωτερικών της Ρωσίας (1835), σύμβουλος Επικρατείας, συλλέκτης αρχαιοτήτων, μεταφραστής του Πλουτάρχου στα ρωσικά, βλ. https://rusgreek.ru/el/destunis [τελευταία ανάκτηση 6/2/2020]· http://kapodistrias.digitalarchive.gr/archive.php [τελευταία ανάκτηση 6/2/2020]· http://greek_greek.enacademic.com/212964/Δεστούνης%2C_Σπυρίδων [τελευταία ανάκτηση 6/2/2020].

12 ***Πασά της Καισάρειας***. Ο Χασάν πασάς της Καισάρειας, πασάς τριών ιππουρίδων, βεζίρης, ήταν ο γενικός διοικητής των στρατευμάτων της Ανατολής που είχαν μετακινηθεί στα περίχωρα της Σμύρνης εν αναμονή της μετακίνησής τους προς την Ελλάδα για την κατάπνιξη της εξέγερσης, βλ. Jurien de la Gravière, «La station du Levant», *Revue des Deux Mondes*, 103, 1873, σ. 40-353, αναρτημένο στο: https://www.revuedesdeuxmondes.fr/article-revue/ii-la-station-du-levant-ii-les-troubles-de-smyrne-le-pacha-de-cesaree-lamiral-halgan-2/ [τελευταία ανάκτηση 5/2/2020].

13 ***Το Λα Νανταίζ***. Το ***Λα Νανταίζ*** (La Nantaise) ήταν γαλλικό πολεμικό πλοίο, της ναυτικής μοίρας που είχε σταλεί στην Ανατολική Μεσόγειο από τις αρχές του 1821 για την προστασία της γαλλικής ναυσιπλοΐας και των Γάλλων υπηκόων και προστατευομένων, βλ. εδώ 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 18.

14 ***Ο μητροπολίτης, επικεφαλής των φονιάδων***. Ο Ιερόθεος ο Β΄, ο Αριστάρχης, μητροπολίτης Παροναξίας από το 1820 έως το 1833. Καταγόταν από τη Ζαγορά Πηλίου. Μυημένος στη Φιλική Εταιρεία, εξήγειρε πράγματι τους Ναξίους κατά των Τούρκων, συνεπικουρούμενος από τον έφορο των χωρίων Μιχάλη (Μιχαλάκη) Μακροπολίτη

και από τον Φιλικό, εκπρόσωπο της ελληνικής διοίκησης, Μαζαράκη. Πήρε μέρος στη μάχη της Ακροπόλεως. Συμμετείχε στις Εθνικές Συνελεύσεις της Επιδαύρου, του Άστρους και του Ναυπλίου. Αργότερα μετά το 1833 μητροπολίτης Επιδαύρου Λιμηράς και το 1841 μητροπολίτης Ακαρνανίας, βλ. βιογραφικό του αναρτημένο στο: https://www.i-m-paronaxias.gr/paronaxia/index.php/2013-09-24-05-48-57 [τελευταία ανάκτηση 5/4/2020]. Βλ. και εδώ 1821, Ενότητα VII: έγγρ. 1, σχόλιο 14.

15 ***Η Σάμος είναι από τα προπύργια.*** Για τον πολύμορφο και καταλυτικό ρόλο της Σάμου στην Επανάσταση, βλ. Σακελλαρίου, «Τα πολιτεύματα και η διοίκησις της Σάμου», σ. 12-47· Σταματιάδης, ***Σαμιακά, ήτοι ανέλιξις***· Λάνδρος, «Όψεις της σαμιακής επανάστασης», σ. 183-218· ***ΙΝΕ,*** Ε΄, σ. 539-543. Κατά τον Κολοκοτρώνη, ***Διήγησις,*** σ. 62: ***Τα Ψαρά εκίνησαν αυτοθελήτως και η Σάμος.***

16 ***Από τον κύριο Μεσέν.*** Αναφέρεται στο αλιευτικό σκάφος που ο Μεσέν (Méchain), πρόξενος της Γαλλίας στην Κύπρο, είχε αποστείλει στη Σμύρνη, στις αρχές Ιουνίου, για να παραδώσει στον γενικό πρόξενο της Γαλλίας (Pierre-Étienne David) την αλληλογραφία των προξένων της Κύπρου προς στους ομολόγους τους στη Σμύρνη, και να φέρει στην Κύπρο τις απαντήσεις τους. Με τις επιστολές αυτές, οι πρόξενοι της Κύπρου ενημέρωναν τους ομολόγους τους για την άσχημη κατάσταση που επικρατούσε στην Κύπρο, και τους ζητούσαν να εξασφαλίσουν, μέσω των πρεσβειών τους στην Κωνσταντινούπολη, φιρμάνια που να επαναφέρουν την τάξη στο νησί, βλ. Κυριαζής, «Αγωνιώδεις ημέραι της εν Λάρνακι Ευρωπαϊκής Παροικίας», ***Κυπριακά Χρονικά,*** 13, 1937, σ. 216-218· Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque,* σ. 86.

17 ***Του κράτησαν τα έγγραφά του, και η γαλλική σημαία ποδοπατήθηκε από τους Έλληνες.*** Σύμφωνα με τις πληροφορίες που ο Επιτετραμμένος της Γαλλίας έδωσε στον Υπουργό Εξωτερικών στο Παρίσι, το αλιευτικό επιστρέφοντας στην Κύπρο ακινητοποιήθηκε από ένα ελληνικό πολεμικό σκάφος και οι Έλληνες ζήτησαν από τον καπετάνιο να τους παραδώσει τις επιστολές που μετέφερε. Διάβασαν τις επιστολές που απευθύνονταν στον πρόξενο της Αγγλίας στην Κύπρο και όταν αντιλήφθηκαν ότι οι οδηγίες που του έστελνε ο πρέσβης της Αγγλίας στην Κωνσταντινούπολη ήταν εναντίον των συμφερόντων τους τις έσχισαν και τις έκαψαν. Σύμφωνα με τον Επιτετραμμένο της Γαλλίας, οι Έλληνες έσχισαν και έκαψαν και τα δύο φιρμάνια που η Υψηλή Πύλη έστελνε στην Κύπρο. Ο Επιτετραμμένος της Γαλλίας δεν δίνει καμιά πληροφορία σχετικά με τη γαλλική σημαία, βλ. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, σ. 177.

18 ***Στην Κύπρο.*** Για την κατάσταση στην Κύπρο γενικά, βλ. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*.

19 ***Η άφιξη των ασιατικών στρατευμάτων που στάλθηκαν για να εμποδίσουν την εξέγερση, που δεν ήταν επίφοβη, προκάλεσε ταραχές.*** Για την άφιξη των στρατευμάτων και τις ταραχές που προκάλεσαν, βλ. στο ίδιο σ. 67, 81-87, 92-93.

20 ***Οι Αρχές δεν ήταν φιλικά διακείμενες απέναντι στους Φράγκους.*** Για τη στάση των τοπικών οθωμανικών αρχών απέναντι στους Φράγκους, βλ. στο ίδιο, σ. 66, 71, 72, 74-76, 88, 89, 92-95.

21 ***Προσβλήθηκαν ...οι σημαίες των διαφόρων προξένων (η γαλλική) δέχτηκε τρεις***

σφαίρες. Για το θέμα αυτό, βλ. στο ίδιο, σ. 76-79, 106-108 (σχετική επιστολή του Επιτετραμμένου της Γαλλίας προς την Ύψηλή Πύλη) και σ. 141-142 (απάντηση της Πύλης).

22 ***Αν και δέχτηκε την αποκατάσταση, ο Γάλλος πρόξενος δεν ικανοποιήθηκε***. Βλ. στο ίδιο, σ. 93-94.

23 ***Ικανοποιήθηκαν οι υπόλοιποι που ξανασήκωσαν τις σημαίες τους***. Βλ. σχετικά στο ίδιο, σ. 116-117.

24 ***Η Ύδρα, τα Ψαρά***. Για τη διοργάνωση και τις επιχειρήσεις του αγώνα και τον ρόλο της Ύδρας, των Σπετσών και των Ψαρών, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 408-409· Λιγνός, ***Ιστορία***, Β΄· Χατζηαναργύρου, ***Τα Σπετσιωτικά***, Α΄, σ. 57-62· Γ΄, σ. 6-86, 88-158, 185· Ορλάνδος, ***Ναυτικά***, σ. 64· Κόκκωνας, ***Ο πολίτης Πέτρος Σκυλίτζης Ομηρίδης***, σ. 110-117. Η συμμετοχή της Ύδρας στον Αγώνα δεν ήταν ανεπιφύλακτη, αν κρίνουμε και μόνο από τη φράση του Κολοκοτρώνη, ***Διήγησις***, σ. 62: ***Η Σπέτσες επρωτοσηκώθηκε, έστειλαν εις την Ύδραν, και οι Υδραίοι δεν ήτον ακόμη σηκωμένοι· οι Νοικοκυραίοι δεν ήθελαν να σηκωθούν, ο Κουλοδήμας, Καπετάν Αντώνης και ο Γκίκας Θ. γαμπρός του Μιαούλη και ο Πέτρος Μαρκέζης, εσυνώμοσαν με τον λαόν και είπαν των Αρχόντων: ή σηκώνεστε και εσείς, ή θα βάλλωμε φωτιά να σας κάψωμε, μόνον ορδινάσθε τα καράβια σας. Τους υποχρέωσαν, έδοσαν γρόσια και εβγήκαν***.

25 ***Ελληνικός στόλος***. Για τον ελληνικό στόλο γενικώς, βλ. Ορλάνδος, ***Ναυτικά***, σ. 123· Jurien de la Gravière, ***Ιστορία του αγώνα των Ελλήνων***· Λιγνός, ***Ιστορία***, Β΄· Χατζηαναργύρου, ***Τα Σπετσιωτικά***, Γ΄, σ. 185· Ζέη, ***Κανάρης, Κουντουριώτης, Τομπάζης***, σ. 95-96.

26 ***Το οποίο κατάφερε να το πυρπολήσει***. Το επεισόδιο, αφηγούμενο από έναν αυτόπτη μάρτυρα, στο Λούζη, ***Πολεμικά ημερολόγια***, σ. 33.

27 ***Πόρτο Σιγρί***. Το λιμάνι Σιγρί (Σύγρι) στη ΒΔ Λέσβο, βλ. Τάξη, ***Συνοπτική Ιστορία και Τοπογραφία***, σελ. 7.

28 ***Αγία Μαρίνα της Μυτιλήνης***. Αγία Μαργαρίτα στο πρωτότυπο, πρόκειται για την Αγία Μαρίνα στο Πυργί στη Λέσβο, βλ. Τάξη, ***Συνοπτική Ιστορία και Τοπογραφία***, σ. 61. Η Αγία Μαρίνα στο ρωμαιοκαθολικό αγιολόγιο είναι γνωστή ως Παρθενομάρτυς Μαργαρίτα.

29 ***Κυδωνίες***. Το Αϊβαλί (Ayvalik) στα δυτικά παράλια της Τουρκίας, απέναντι από τη Λέσβο. Επαρχία του Μπαλισεκίρ. Την είσοδο του όρμου στο βάθος του οποίου είναι κτισμένο, φυλάσσουν τα Μοσχονήσια. Στην πόλη είχαν παραχωρηθεί προνόμια από το 1773, καθιστώντας την σχεδόν αμιγώς χριστιανική κοινότητα, με επικεφαλής τρεις δημογέροντες, έναν βοεβόδα και έναν καδή. Διάσημη η ακαδημία της. Η πόλη καταστράφηκε από τον τουρκικό στρατό μετά την εμφάνιση μιας ναυτικής ελληνικής μοίρας στις 2 Ιουνίου 1821 (π.η.). Ο φόβος των Κυδωνιατών μετά από ένα επεισόδιο στα Μοσχονήσια, όπου δολοφονήθηκε ο καδής, τους έσπρωξε σε μια προσπάθεια διαφυγής προς την ελληνική ναυτική μοίρα. Ακολούθησαν διώξεις από τους Οθωμανούς που κατέληξαν σε σφαγές, πυρπολήσεις και αιχμαλωσίες, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 190· Glogg, «Δύο περιγραφὲς τῆς Ἀκαδημίας Κυδωνιῶν 1818-1819»· Κουκουναράς, ***Κυδωνίαι***· Καραμπλιάς, ***Ιστορία των Κυδωνιών***, Β΄, σ. 141, 142. Επίσης, https://anemi.lib.uoc.gr/php/pdf_pager.php?rec=/metadata/9/4/b/metadata-240000063.

tkl&do=136995.pdf&pageno=71&width=1031&height=727&maxpage=130&lang=el [τελευταία ανάκτηση 25/1/2020].

30 ***Μοσχονήσι***. Μοσχονήσι και Μοσχονήσια, Εκατόνησοι, Αιβαλίκ Ανταλαρί (Cunda Adalan, Yund Adalan, Ay Adalan), συστάδα νησίδων στην είσοδο του Αδραμυττηνού Κόλπου, ΝΔ των Κυδωνιών και Α της Λέσβου, βλ. Κοντογιάννης, ***Γεωγραφία της Μικράς Ασίας***, σ. 277· Σταματόπουλος, ***Η Μικρά Ασία του Αιγαίου***, σ. 195, 201. Επίσης, http://asiaminor.ehw.gr/Forms/filePage.aspx?lemmaId=5420 [τελευταία ανάκτηση 7/1/2020].

1822 | Ι. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ — 1

1 ***Βαγδάτης***. Το 1821 η Βαγδάτη ήταν πρωτεύουσα οθωμανικής επαρχίας. Ο πόλεμος για τον οποίο γίνεται αναφορά εδώ συνέβη μεταξύ του 1821 και του 1823, μεταξύ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της περσικής δυναστείας των Καγιάρ. Ο πόλεμος ξέσπασε με την υποκίνηση της Ρωσίας που επιθυμούσε να ασκήσει πίεση στην Οθωμανική αυτοκρατορία, ενόσω αυτή βρισκόταν σε πόλεμο με τους επαναστατημένους Έλληνες. Η Βαγδάτη πολιορκήθηκε από τον Πέρση Μωχάμετ Αλή Μίρζα που πέθανε κατά τη διάρκεια της πολιορκίας. Οι Πέρσες νίκησαν στη μάχη του Ερζερούμ, την οποία ακολούθησε η ομώνυμη συνθήκη το 1823, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 18, 140· Ward, *Immortal: A Military History of Iran and its Armed Forces*, σ. 76· Williamson, «Winning the war but losing the peace», σ. 89-109.

2 ***Καμπρίζα*** (Cambrisa). Το βρετανικό σκάφος ***Κάμπριαν· Καμβρία*** στα ελληνικά της εποχής. Το HMS Cambrian ήταν μια φρεγάτα 40 κανονιών, κατασκευασμένη το 1797 στο Bursledon. Επιχείρησε στη θάλασσα της Μάγχης, στις αμερικανικές ακτές και στη Μεσόγειο. Πήρε μέρος στη ναυμαχία του Ναυαρίνου. Ναυάγησε στη Γραμβούσα της Κρήτης το 1828, βλ. https://en.wikipedia.org/wiki/HMS_Cambrian_(1797) [τελευταία ανάκτηση 2/2/2020].

3 ***Μεντίν*** (Medine). Το HMS Medina, ***Μεντίνα***, ήταν ένα πολεμικό σλουπ (τύπου Cyrus-class post ship), κατασκευασμένο το 1813, που επιχειρούσε ώς το 1832, οπότε και διαλύθηκε. Τα σκάφη αυτού του τύπου επιχείρησαν κατά τους Ναπολεόντειους πολέμους, βλ. Winfield, *British Warships in the Age of Sail*, σ. 268. Επίσης, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_ship_names_of_the_Royal_Navy_(M%E2%80%93N) [τελευταία ανάκτηση 1/2/2020].

4 ***Ρόουζ***. Το HMS Rose, σλουπ 18 κανονιών κατασκευασμένο το 1821, διαλύθηκε το 1851, βλ. https://en.wikipedia.org/wiki/HMS_Rose [τελευταία ανάκτηση 2/2/2020].

5 ***Κυβερνήτη τον κύριο Χάμιλτον***. Ο Gawen William Hamilton esq., a Companion of the Most Honorable Military order of the Bath. Knight of the Imperial Russia, Order of St. Anne. Σημαιοφόρος αρχικά και στη συνέχεια υποπλοίαρχος, πλοίαρχος από το 1810. Κυβερνήτης του ***Κάμπριαν*** από τις 25 Ιουλίου του 1820, συνόδευσε τον πρέσβη της Μεγάλης Βρετανίας στην Κωνσταντινούπολη το 1820. Το 1821 συνόδευε εμπορικά πλοία μεταξύ των νησιών του Αιγαίου και της Σμύρνης, ως διοικητής της

βρετανικής ναυτικής μοίρας του Αιγαίου. Συνεργάστηκε με τον Κολοκοτρώνη στην απομάκρυνση των Τούρκων από το Ναύπλιο μετά την παράδοση του φρουρίου του στους Έλληνες. Πήρε μέρος στη ναυμαχία του Ναυαρίνου βλ. Heathcote, *Nelson's Trafalgar Captains and Their Battles*· Howarth, *The Greek Adventure*· Heraclides, Dialla, *Humanitarian Intervention*, σ. 145. Επίσης, https://en.wikisource.org/wiki/Royal_Naval_Biography/Hamilton,_Gawen_William [τελευταία ανάκτηση 25/1/2020].

6 ***Στρατηγός Μάλκολμ.*** Major-general sir John Malcolm (1796-1833). Στρατιωτικός, διπλωμάτης, πολιτικός αξιωματούχος και ιστορικός. Υπηρέτησε στον στρατό της Εταιρείας των Ανατολικών Ινδιών και σε διάφορες άλλες διοικητικές θέσεις στην Ινδία, βλ. Malcolm, *Malcolm–Soldier, Diplomat, Ideologue of British India*.

1822 | ΙΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΥΣΑΝΤΑΣΙ — 2

1 ***Ρεσέτ Μουστά πασάς.*** Ο Μουσταφά Ρεσίντ πασάς (Mustafa Reşit paşa), φρούραρχος του Κουσάντασι, κατηγορήθηκε αργότερα για ολιγωρία και έλλειψη ικανότητας, βλ. Λαΐου, «Η αντίδραση», σ. 53.

2 ***Χωριό Τζίλλε.*** Στον όρμο του Κουσάντασι. Το αρχαίο Νότιον του κόλπου της Εφέσου. Βλ. http://www.perseus.tufts.edu/hopper/searchresults?redirect=true&q=Notium&lang=en&full=1&alts=1&advanced=1&lookup=Notium και https://gtp.gr/LocInfo.asp?infoid=49&IncludeWide=0&code=ETRASM00SM3SM3&PrimeCode=ETRASM00SM3SM3&Level=8&PrimeLevel=8&LocId=65733&lng=1.

3 ***Χατζεγιάν.*** Βλ. εδώ Λεξιλόγιο Οθωμανικών Όρων και Σαρρής, ***Προεπαναστατική Ελλάδα και Οσμανικό κράτος,*** σ. 10.

1822 | ΙΙΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ — 1

1 ***Ο Έλληνας επίσκοπος.*** Ο Γαβριήλ Συλιβός επίσκοπος Τήνου, βλ. 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 2, σχόλιο 16.

2 ***Κύριος Σπαθάρης.*** Michel Spadaro, πρόξενος της Γαλλίας στην Τήνο. Προστάτευσε και τον αγά της Τήνου, βλ. Raybaud, *Mémoires sur la Grèce*· Mazower, «Χωρικοί, πρόκριτοι και κατάρρευση της αυτοκρατορίας: Η Παναγία της Τήνου», σ. 111, αναρτημένο στο: http://media.public.gr/Books-PDF/9789602216224-1030145.pdf [τελευταία ανάκτηση 25/1/2020]· Jens Schmitt, *Les Levantins*.

3 ***Παρά την υποταγή του Αγίου Όρους έναντι πεντακοσίων πουγκίων, τα ορεινά μοναστήρια αδειάζουν καθημερινά. Έφυγαν περί τους πεντακόσιους μοναχούς.*** Ο Αμπτουλάχ πασάς, αφού κατέστρεψε την Κασσάνδρα, στράφηκε προς το Άγιο Όρος. Οι ίδιοι οι μοναχοί ήταν διχασμένοι· άλλοι απέπλευσαν παίρνοντας μαζί τους ιερά σκεύη, άλλοι συνθηκολόγησαν δίνοντας ομήρους και χρηματικό ποσό 2.500.000 γροσίων, αποδεχόμενοι τουρκική φρουρά, που μπήκε στις 15 Δεκεμβρίου του 1821 (π.η.) και έμεινε για εννέα χρόνια, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία,*** Β΄, σ. 132-133.

4 ***Λέγεται πως ένας πασάς, ερχόμενος από τον δρόμο του Μεσολογγίου, διεκπεραιώθηκε με έξι χιλιάδες άνδρες στην Πάτρα, πηγαίνοντας προς βοήθεια των Τούρκων του Μοριά.*** Κατά τον Τρικούπη, βλ. ***Ιστορία***, Β΄, σ. 120, στις 13 Φεβρουαρίου του 1822 (π.η.), αποβιβάστηκαν στην Πάτρα 4.000 στρατιώτες με αρχηγό τον Μεχμέτ πασά. Δεν αναφέρεται μετακίνηση τουρκικών στρατευμάτων μέσω Μεσολογγίου. Η προηγούμενη άφιξη στρατευμάτων που αναφέρεται για την Πάτρα, ήταν με τον κατάπλου του τουρκικού στόλου στις 7 Σεπτεμβρίου 1821 (π.η.). Αναφέρεται επίσης η ενίσχυση της Πάτρας από τον Γιουσούφ πασά του Ρίου, τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 58-59, 98.

5 ***Στο Ρέθυμνο στην Κρήτη… που οχυρώνονταν έξω από το φρούριο.*** Στις 17 Ιανουαρίου του 1822 (π.η.), γίνεται η μάχη του Αρκαδίου στο Ρέθυμνο. Στις 26 Ιανουαρίου (π.η.) οι Έλληνες νικούν στο χωριό Ακόνες του Ρεθύμνου. Στις 5 Φεβρουαρίου (π.η.) νικούν έξω από το φρούριο του Ρεθύμνου (επεισόδιο που αναφέρεται εδώ) και στις 10 Φεβρουαρίου (π.η.) νικούν στον Φουρφουρά Ρεθύμνου, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 167.

6 ***Φορτέτσα.*** Το φρούριο της πόλης του Ρεθύμνου κατασκευασμένο το 1573, βλ. ***Φορτέτζα, Το φρούριο του Ρεθύμνου***, σελ. 60.

1822 | ΙΙΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ — 2

1 ***Στην Ύδρα η ανώτερη τάξη του νησιού… με μισθό δυο πιάστρα τη μέρα ο καθένας.*** Δεν υπάρχει ίχνος αυτής της πληροφορίας στο «Βιβλίο Χρηματικών Καταβολών της Νήσου Ύδρας», ***Αρχείον της Κοινότητος Ύδρας 1778-1832***, ΙΓ΄, σ. 354-472. Η πληροφορία συμπίπτει ωστόσο με το γεγονός της δολοφονίας του Αντώνη Οικονόμου από ανθρώπους των Ύδραίων προκρίτων (16 Δεκεμβρίου 1821 π.η.), βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 99. Βλ. και 1821, Ενότητα VII: έγγρ. 1, σχόλιο 17. Για τα περί αναδιανομής της λείας στα πληρώματα, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 274. Για τη σημασία και τον ρόλο των πληρωμάτων, βλ. Ζέη, ***Κανάρης, Κουντουριώτης, Τομπάζης***, σ. 98.

2 ***Ο πρίγκιπας Υψηλάντης… με ένα σώμα πέντε-έξι χιλιάδων ανδρών.*** Για τις επιχειρήσεις του Υψηλάντη στην Ανατολική Ελλάδα αλλά και τις εσωτερικές διενέξεις πριν μεταβεί εκεί, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 111, 160-162. Βλ. και επόμενη υποσημείωση.

3 ***Μετά την παραίτηση τού πρίγκιπα Υψηλάντη… τα γενικότερα σχέδια.*** Οι πληροφορίες αυτές είναι συγκεχυμένες και οριακά ανακριβείς, αλλά πάντως αναφέρονται στις διαφωνίες μεταξύ Υψηλάντη, πολιτικών, οπλαρχηγών και του ίδιου του Κολοκοτρώνη, που κυριάρχησαν στην Επίδαυρο. Δεν επρόκειτο όμως για παραίτηση, αν και ο Υψηλάντης δυσαρεστημένος παρέμενε κατά τη διάρκεια της Εθνοσυνέλευσης στην Κόρινθο, και τα καθήκοντά του ως Προέδρου εκτελούσε ο Πετρόμπεης ως αντιπρόεδρος, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 111, 160-161. Η πρώτη κυβέρνηση που ορίστηκε τότε ήταν οι Θεόδωρος Νέγρης, Ιωάννης Κωλέττης, Πανούτσος Νοταράς, Νότης Μπότσαρης, τριμελής επιτροπή επί των Ναυτικών, και οι Θεόδωρος Βλάσης, επίσκοπος Ανδρούσης Ιωσήφ, Λάμπρος Νάκος. Ο Κολοκοτρώνης έγινε μετά την

εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου αρχηγός της πολιορκίας των Πατρών, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 125.

4 ***Τρεις πασάδες της Μακεδονίας … τα τρία περάσματα.*** Τα τρία παραδοσιακά περάσματα από Βορρά προς Νότο ήταν αφενός ο δρόμος που ξεκινούσε από τη Λάρισα ως βάση ανεφοδιασμού και τη Λαμία, περνούσε μέσα από τις Θερμοπύλες και τελείωνε στην Αθήνα. Αφετέρου ήταν ο δυτικός δρόμος που με βάση τα Ιωάννινα και σταθμό την Άρτα περνούσε από τα στενά του Μακρυνόρους, το Βραχώρι (Αγρίνιο), το Μεσολόγγι και οδηγούσε στη Ναύπακτο. Τέλος, ήταν ο τρίτος που ξεκινούσε από τη Ρεντίνα νοτίως των Τρικάλων, περνούσε από το γεφύρι της Ταρτάνας (Τατάραινας) και οδηγούσε στη Στερεά Ελλάδα. Οι τρεις πασάδες ήταν ο Κιοσές Μεχμέτ πασάς, ο Ομέρ Βρυώνης και το 1822 ο Μαχμούτ πασάς Δράμαλης, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 434-435.

5 ***Να σπεύσουν*** οι Έλληνες ***στο πεδίο της μάχης.*** Εδώ το γαλλικό πρωτότυπο χρησιμοποιεί για πρώτη και μοναδική φορά για τους Έλληνες τη λέξη *Hellenes*, αντί του συνήθους *Grecs* (Γραικοί). Προφανώς ο συντάκτης του Δελτίου έχοντας μπροστά του την προκήρυξη κατάλαβε την ουσιώδη διαφορά μεταξύ των δύο λέξεων. Για τη διαμόρφωση των εθνικών προσδιορισμών, βλ. ***Έλλην, Ρωμηός, Γραικός. Συλλογικοί προσδιορισμοί·*** Λαΐου, Σαρηγιάννης, ***Οθωμανικές αφηγήσεις***, σ. 46-48.

6 ***Έφθασε στην Τήνο ένας έφορος από τη Μύκονο… η τουρκική μοίρα.*** Βλ. 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 3, σχόλιο 5.

7 ***Λέγεται πως στην Ύδρα τέσσερεις χιλιάδες λαού ξεσηκώθηκαν… σκότωσε τέσσερεις απ' αυτούς.*** Καμία πηγή δεν επιβεβαιώνει αυτή την πληροφορία, ειδικά ως προς το δεύτερο σκέλος της, βλ. Λιγνός, ***Ιστορία***, Β΄· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 183-186.

1822 | ΙΙΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ — 3

1 Η σημείωση υποδεικνύει ότι το έγγραφο ήταν το συνημμένο υπ' αριθ. (1) στην επιστολή αριθ. 32 του αποστολέα.

2 ***Η άλωση της Κορίνθου είναι βέβαιη. Οι Τούρκοι την παρέδωσαν με συνθηκολόγηση.*** Η Κόρινθος (Ακροκόρινθος) παραδόθηκε μετά από διαπραγματεύσεις του Θ. Κολοκοτρώνη, στον Δημήτριο Υψηλάντη στις 14 Ιανουαρίου του 1822 (π.η.), βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 101-102· Κολοκοτρώνης, ***Διήγησις συμβάντων***, σ. 86-87.

3 ***Στις 21 Φεβρουαρίου είδαμε να περνά από την Τήνο μια υδραίικη γολέτα, με κυβερνήτη τον ναύαρχο Ταμπιόνι.*** Εννοεί προφανώς τον ναύαρχο Γιακουμή Τομπάζη. Ο ελληνικός στόλος εκείνη την περίοδο, μεταξύ 24 Ιανουαρίου και 20 Φεβρουαρίου, βρισκόταν υπό τον Μιαούλη στην περιοχή των Πατρών, οπότε και διεξήχθη η ναυμαχία μεταξύ Πάτρας και Ζακύνθου. Ο τουρκικός στόλος είχε βγει από τα Δαρδανέλια στις 24 Ιανουαρίου, διέσχισε το Αιγαίο, πέρασε ανοικτά της Ύδρας και της Μονεμβασίας, ανεφοδίασε τη Μεθώνη και έφθασε στη Ζάκυνθο, βλ. Λούζη, ***Πολεμικά ημερολόγια***, σ. 59· Χατζηαναργύρου, ***Τα Σπετσιωτικά***, Γ΄, σ. 260.

4 ***Ανάμεσά τους ο γιος του μπέη της Μάνης.*** Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης, βλ. και παρακάτω σχόλιο αριθ. 10.

5 ***Στον Μοριά, ως συνέχεια μιας διαβούλευσης… αναγνωρίζουμε τον Υψηλάντη.*** Ο Δημ. Υψηλάντης προσπάθησε να αναπληρώσει την έλλειψη διοικητικής εξουσίας που υπήρχε στα νησιά του Αιγαίου, ήδη από το πρώτο δεκαήμερο του Ιουνίου του 1821 (π.η.) όταν επισκέφτηκε την Ύδρα και άλλα νησιά. Ανέθεσε τότε στον Δημήτριο Θέμελη την οργάνωση εφορειών στην Αίγινα, τη Σαλαμίνα, την Κέα, την Κύθνο, τη Σέριφο, τη Σύρο, τη Σίφνο, τη Μύκονο, την Τήνο, την Άνδρο, την Πάτμο, τη Λέρο, τη Σάμο, την Κάλυμνο, την Αστυπάλαια, τη Σύμη, τη Νίσυρο· στον Βαγγέλη Μαζαράκη ανέθεσε την οργάνωση της Νάξου, της Πάρου, της Θήρας, της Σκοπέλου και της Σκιάθου, βλ. Μουτζούρης, ***Η Αρμοστεία***, σ. 12· Κόκκωνας, ***Ο πολίτης Πέτρος Σκυλίτζης Ομηρίδης***, σ. 109· Φορόπουλος, «Δημήτριος Θέμελης», σ. 18-25.

6 ***Μεγάλος αδελφός του Υψηλάντη, Νικόλαος.*** Νικόλαος, 1796-1833. Γιος του Κωνσταντίνου Υψηλάντη και της Ελισάβετ Βακαρέσκου, αδελφός του Αλέξανδρου, του Δημήτριου, του Γεωργίου, της Αικατερίνης και της Μαρίας. Φιλικός. Ηγήθηκε του σώματος του Ιερού Λόχου στη μάχη του Δραγατσανίου (19 Ιουνίου 1821 π.η.), βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 98-101· Γιαννόπουλος, ***Αλέξανδρος και Δημήτριος***, σ. 35-36, 72-73. Έχει αφήσει απομνημονεύματα, βλ. Νικολάου Υψηλάντη, ***Απομνημονεύματα***, η πρώτη έκδοση των οποίων από τον Δημ. Καμπούρογλου, είναι αναρτημένη στο: https://anemi.lib.uoc.gr/search/?dtab=m&search_type=simple&search_help=&display_mode=overview&wf_step=init&show_hidden=0&number=10&keep_number=&cclterm1=%CF%85%CF%88%CE%B7%CE%BB%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B7%CF%82&cclterm2=&cclterm3=&cclterm4=&cclterm5=&cclterm6=&cclterm7=&cclterm8=&cclfield1=term&cclfield2=&cclfield3=&cclfield4=&cclfield5=&cclfield6=&cclfield7=&cclfield8=&cclop1=&cclop2=&cclop3=&cclop4=&cclop5=&cclop6=&cclop7=&isp=&display_help=0&offset=1&search_coll%5Bmetadata%5D=1&&stored_cclquery=&skin=&rss=0&store_query=1&show_form=&export_method=none&display_mode=detail&ioffset=1&offset=1&number=1&keep_number=10&old_offset=1&search_help=det [τελευταία ανάκτηση 8/3/2020].

7 ***Λέγεται πως πριν φθάσει είχε μια συνάντηση με τον Άγιο Πατέρα στη Ρώμη… και του παρείχε τα αναγκαία.*** Οι πληροφορίες περί επίσκεψης του Νικόλαου Υψηλάντη στον Πάπα δεν επιβεβαιώνονται. Οι πρώτες επαφές με την Αγία Έδρα και την ελληνική κυβέρνηση αρχίζουν αργότερα τον Αύγουστο του 1822, βλ. Ασημάκης, ***Σχέσεις***, σ. 217 κ.ε.· και παρακάτω σχόλιο 9.

8 ***Ο Κοραής από το Παρίσι.*** Ο Αδαμάντιος Κοραής, 1748-1833. Γίνεται προφανώς αναφορά στην επιστολή του Κοραή προς τον Δημήτριο Υψηλάντη από 20 Ιουνίου 1821, βλ. Κοραής, ***Αλληλογραφία***, Δ΄, σ. 287-293· Πολίτης, «***Αν ήρχιζε μετά είκοσι χρόνους***», σ. 733· Φραγκίσκος, ***Αδαμάντιος Κοραής***, σ. 99-106.

9 ***Ένας αρχιμανδρίτης, εκκλησιαστικός μεγάλου κύρους… στον Άγιο Πατέρα στη Ρώμη.*** Την αποστολή αυτή ανέλαβαν, αλλά πολύ αργότερα, τον Οκτώβριο του 1822, οι Ανδρέας Μεταξάς, ο Παλαιών Πατρών Γερμανός και ο Γεωργάκης Μαυρομιχάλης οι οποίοι μετέφεραν στον Πάπα επιστολή συνταγμένη από 29 Αυγούστου του 1822, όταν αποφασίστηκε να σταλούν επιστολές στους «άνακτας» της Ευρώπης, στον αυτοκράτορα Αλέξανδρο και στον Πάπα, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Γ΄, σ. 13-17·

Ασημάκης, ***Σχέσεις***, σ. 219-246· Μιχαηλάρης, «Ο μητροπολίτης Παλαιών Πατρών Γερμανός», σ. 175-186. Οι πληροφορίες περί αποστολής Ελλήνων εκπροσώπων στον Πάπα που αναφέρει το Δελτίο Ειδήσεων αποδεικνύουν ότι οι σχετικές συζητήσεις είχαν αρχίσει πολύ νωρίτερα.

10 ***Έφθασε στην Τήνο ένας αρχιμανδρίτης επικεφαλής εκατόν εβδομήντα Ελλήνων με προορισμό την Κάρυστο***. Βλ. και 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, σχόλιο 24. Οι ελληνικές προσπάθειες για την κατάληψη της Καρύστου συνεχίζονταν. Ο επίσκοπος (αλλά όχι αρχιμανδρίτης) Νεόφυτος Καρύστου, που είχε επιχειρήσει την πρώτη εκστρατεία επιμένει στον αγώνα του. Αφού πέρασε από την Ύδρα, τα Τρίκορφα και την Κέα, μεταφέρθηκε στην Ερέτρια στις 16 Νοεμβρίου του 1821 (π.η.). Είναι η περίοδος κατά την οποία αποφασίζεται από τους οπλαρχηγούς, στο Αλιβέρι, να κληθεί ο Ηλίας Μαυρομιχάλης και ν' αναλάβει αρχηγός της εκστρατείας. Ακολούθησε η ατυχής μάχη των Στύρων, στις 12 Ιανουαρίου του 1822 (π.η.), όπου και φονεύτηκε ο Ηλίας Μαυρομιχάλης, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 113-116. Ο Νεόφυτος Καρύστου βρισκόταν στην Τήνο, όπου στρατολόγησε 300 Τήνιους, που έπεσαν οι περισσότεροι στη μάχη των Στύρων, βλ. Σοφιανός, ***Η ιστορική Κοινότητα***, σ. 17-18. Δεν έχουμε πληροφορίες για κάποιον «αρχιμανδρίτη», εκτός αν πρόκειται περί λάθους και εννοείται ο επίσκοπος Καρύστου.

11 ***Χωριό Ταραμπάδος***. Χωριό της Τήνου, δημοτικό διαμέρισμα Κάμπου. Βλ. https://www.google.com/search?q=%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82+%CF%84%CE%B7%CE%BD%CE%BF%CF%82&oq=%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%AC%CE%B4%CE%BF&aqs=chrome.1.69i57j0.6670j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8 [τελευταία ανάκτηση 26/1/2020].

12 ***Γαρδικάνι***. Προφανώς εννοεί την Καρδιανή, ορεινό χωριό της Τήνου. Χαρακτηριστικό μνημείο του το μαρμάρινο πενταόροφο κωδωναστάσιο του καθολικού ναού του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Από το χωριό καταγόταν η Αγία Πελαγία που οραματίστηκε την εύρεση της ιερής εικόνας της Μεγαλόχαρης Τήνου. Βλ. https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BD%CE%AE_%CE%A4%CE%AE%CE%BD%CE%BF%CF%85 [τελευταία ανάκτηση 26/1/2020].

13 ***Λιμάνι του Πανόρμου***. Ο Πάνορμος ή Πύργος της Τήνου, στο δυτικό τμήμα του νησιού (Έξω Μεριά, Έξω Μέρη). Κατοικούνταν σχεδόν αποκλειστικά από Ορθόδοξους. Έδρα του Δήμου Τήνου (1835-1912) και έδρα της Κοινότητας Πανόρμου (1921-2020), βλ. Σοφιανός, ***Η ιστορική Κοινότητα***. Βλ. http://pandektis.ekt.gr/pandektis/handle/10442/169053 [τελευταία ανάκτηση 26/1/2020].

14 ***Ένας νεαρός Μωαμεθανός, έγκλειστος σε ένα ελληνικό σπίτι, κατάφερε να καταφύγει στο γαλλικό προξενείο***. Το επεισόδιο αναφέρει ο Maxime Raybaud, βλ. και 1822, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ, 1, σχόλιο 2, και 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 18.

15 ***Επικρατεί μεγάλη αναρχία μεταξύ των Ελλήνων του νησιού της Άνδρου***. Αναφορά στις αναταραχές που προκάλεσε στην Άνδρο το κίνημα του Δημήτρη Μπαλλή κατά το 1822. Ο Δ. Μπαλλής έλαβε μέρος στην πολιορκία της Καρύστου και με τη λήξη της επέστρεψε στην Άνδρο όπου στρατολογούσε χωρικούς για μια νέα εκστρατεία

στην Κάρυστο. Κατά την περιοδεία του ξεσήκωσε τους κατοίκους πολλών χωριών που λεηλάτησαν πύργους αρχόντων. Ο αρμοστής του νησιού Κωνσταντίνος Μεταξάς διέλυσε το κίνημα και ο Μπαλλής κατέφυγε στην Τήνο, βλ. Καμπάνης, «Χρονικό της Άνδρου», σ. 106-107.

16 ***Ο Υδραίος καπετάν Κωνσταντής, που είναι στην υπηρεσία του καπουδάν πασά… γράφοντας υπέρ των Τούρκων***. Ο συντάκτης εννοεί προφανώς τον Κωνσταντή Γκιούστο του Γιάννη, κυβερνήτη της τουρκικής ναυαρχίδας και αρχηγό των Υδραίων ναυτικών του οθωμανικού στόλου. Είχε περιληφθεί στα σχέδια της Φιλικής Εταιρείας, ως εκείνος που θα καταλάμβανε τον τουρκικό ναύσταθμο και θα πυρπολούσε τον στόλο. Ένα σχέδιο ουτοπικό που ωστόσο συζητήθηκε από τους προκρίτους της Ύδρας λόγω διαφόρων σκοπιμοτήτων. Αποκεφαλίστηκε τον Μάιο του 1821 (π.η.) από τους Τούρκους στη δεξαμενή του ναυστάθμου της Κωνσταντινούπολης μαζί με συγγενείς του και άλλους Υδραίους ναύτες. Η πληροφορία περί επιστολής του που αναφέρεται εδώ, δεν επαληθεύεται, βλ. Λιγνός, ***Ιστορία***, Β′, σ. 12, 22, 47· Τρικούπης, ***Ιστορία,*** Α′, σ. 74.

17 ***Το ελληνικό στρατιωτικό σώμα που είχε διεκπεραιωθεί στην Κάρυστο επέστρεψε στην Τήνο***. Βλ. παραπάνω σχόλιο 10.

18 ***Ασημάκη στον Μοριά***. Το Δελτίο αναφέρεται είτε στον Ασημάκη Φωτήλα (Φωτίλας), προεστό των Καλαβρύτων, έναν από τους πρωτεργάτες της Επανάστασης, που πήρε μέρος στη μάχη του Λάλα, και μέλος του Βουλευτικού, είτε στον Ασημάκη Ζαΐμη, επίσης προεστό των Καλαβρύτων, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α′, σ. 44-45, 47, 225· και Γ′, σ. 129.

19 ***Νεγρεπόντε***. Εδώ υπάρχει προφανώς μια σύγχυση μεταξύ των ονομάτων Νεγρεπόντε και Νέγρη. Η φαναριώτικη οικογένεια Χαντζερλή–Νεγρεπόντε είχε δώσει υψηλούς αξιωματούχους της οθωμανικής αυτοκρατορίας, τον Νικόλαο και τον Δημήτριο, που απαγχονίστηκαν από τον Σουλτάνο το 1821, καθώς και τον Αλέξανδρο πρίγκιπα της Βλαχίας που αποκεφαλίστηκε επίσης το 1821. Ο συντάκτης του Δελτίου αναφέρεται μάλλον στον Θεόδωρο Νέγρη (1790-1824), γιο του Γεωργίου Νέγρη, επίσης φαναριώτικης οικογένειας. Το 1818 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία. Όταν ξέσπασε η Επανάσταση κατευθυνόταν ως Επιτετραμμένος της οθωμανικής αυτοκρατορίας στο Παρίσι. Έφυγε κρυφά για την Ελλάδα. Διέδιδε ότι ήταν συγγενής των Υψηλάντηδων, ενώ στην Ύδρα, καθώς αναφέρεται, κινδύνευσε να λιντσαριστεί από το πλήθος όταν εμφανίστηκε ντυμένος με την περιβολή Οθωμανού αξιωματούχου. Σώθηκε μετά από παρέμβαση του Νεόφυτου Βάμβα. Θα συνεργαστεί με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο και τον Κωστάκη Καρατζά στην Καλαμάτα. Στις 19 Νοεμβρίου του 1821 συνέταξε τη νομική διάταξη της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος, τον Άρειο Πάγο, βλ. Αγαπητός, ***Οι ένδοξοι Έλληνες***, σ. 216-221· Παπαγεωργίου, «Πρώτο έτος της Ελευθερίας», σ. 70· Μιχαηλάρης, Παναγιωτόπουλος, ***Κληρικοί στον Αγώνα***, σ. 81-114· Ilicak, «The revolt of Alexander Ipsilantis», σ. 320-344. Για τον Θεόδωρο Νέγρη, βλ. και εδώ Εισαγωγή.

20 ***Καρατζά***. Βλ. 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, σχόλιο 22.

1822 | ΙΙΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ — 4

1 ***Είχαν κόψει οκτώ μέρες το νερό στα Χανιά και στη συνέχεια το ξανάφησαν.*** Μετά τις επιτυχίες των επαναστατών στον Ξηρόκαμπο υπό τον Δασκαλάκη και τον Αναγνώστη Παναγιώτου, στην Κρήτη τον Αύγουστο του 1821, οι Τούρκοι, αν και είχαν προηγουμένως χάσει τη μάχη του Αρμυρού και του Θερίσου, αντεπιτέθηκαν στα Σφακιά και κατέκαυσαν το Ασκύφου και την Ανώπολη. Οι Χριστιανοί ανασυντάχθηκαν και πήραν θέσεις γύρω από τα Χανιά οπότε και έκοψαν το νερό του υδραγωγείου της πόλης, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 74-76. Βλ. και 1821, Ενότητα Ι: σχόλιο 5 και σχόλιο 6.

2 ***Μιχαήλ Κομνηνός Αφεντούλης.*** Και Κομνηνός Αφεντούλιεφ, 1769-1855. Ρώσος αξιωματικός ελληνικής καταγωγής. Δραστηριοποιήθηκε στην Κρήτη το 1822-1823. Είχε ακολουθήσει τον Αλ. Καντακουζηνό και βρέθηκε στη Μονεμβασία το καλοκαίρι του 1821. Ο Δημ. Υψηλάντης τον όρισε αρχηγό της επανάστασης στην Κρήτη, όπου έφθασε στις 25 Οκτωβρίου του 1821 (π.η.) ή τις αρχές Νοεμβρίου, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 77· ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 190-191· Μπελόκα, «Μιχαήλ Κομνηνός Αφεντούλιεφ ή Αφεντούλης», αναρτημένο στο: https://web.archive.org/web/20140221181203/http://polhist.panteion.gr/keni/images/1821/Afendoulief%20Mihail.pdf [τελευταία ανάκτηση 26/1/2020].

1822 | ΙΙΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΝΟ — 6

1 ***Κατέφθασαν σήμερα πέντε απεσταλμένοι της κυβέρνησης της Κορίνθου… μέχρι εκατό χιλιάδες πιάστρα.*** Με εγκύκλιο της Προσωρινής Διοίκησης (Προσωρινή Κυβέρνηση) που ήταν εγκαταστημένη στην Κόρινθο, ο πρόεδρος του Εκτελεστικού Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος ανακοινώνει στους κατοίκους των Νήσων του Αιγαίου Πελάγους και των Σποράδων τον διορισμό των επάρχων, αντεπάρχων και των αρμοστών, των οποίων τα καθήκοντα ήταν η αναγνώριση της εσωτερικής κατάστασης· η εναρμόνιση των σχέσεών τους με τη Διοίκηση (Κυβέρνηση)· η γνωστοποίηση του έργου της Επανάστασης και η συλλογή συνεισφορών. Οι αρμοστές του Αιγαίου Πελάγους ήταν οι Βενιαμίν Λέσβιος, Νικόλαος Οικονόμου, Κωνσταντίνος Μεταξάς, Βασίλης Νικ. Γκίνης, βλ. Μουτζούρης, ***Η Αρμοστεία***, σ. 15-29. Βλ. και 1822, Ενότητα VII: έγγρ. 3, σχόλιο 1, και 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 7, σχόλιο 4 και 5.

2 ***Αυτοί οι αρμοστές απηύθυναν εγκυκλίους.*** Πρόκειται προφανώς για τις ίδιες εγκυκλίους που η προσωρινή κυβέρνηση της Ελλάδας απέστειλε στον Γάλλο πρόξενο των Αθηνών, βλ. παρακάτω Ενότητα VIII: έγγραφα 1 και 2.

3 ***Πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας.*** Τη νύκτα της 6^{ης} προς την 7^{η} Ιουνίου του 1822 (π.η.). Ο στολίσκος των πυροπολικών υπό τον Κανάρη και τον Πιπίνο είχε ξεκινήσει με τα συνοδευτικά πλοία από τα Ψαρά, την 1^{η} Ιουνίου, κατευθυνόμενος προς το στενό της Χίου όπου ήταν αγκυροβολημένος ο τουρκικός στόλος. Ο Πιπίνος πλησίασε το δίκροτο του Μπεήρ μπέη και πυροδότησε το πυροπολικό αλλά το τουρκικό

πλήρωμα το απομάκρυνε. Πέτυχε, ωστόσο, ο Κανάρης. Η φωτιά μεταδόθηκε σε όλο το πλοίο. Ο καπουδάν πασάς Νουαΐχ Ζααδέ (Καρά Αλή) τραυματίστηκε θανάσιμα, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 245-249· Ζέη, ***Κανάρης, Κουντουριώτης, Τομπάζης***, σ. 11-43.

4 ***Η παράδοση της Ακρόπολης των Αθηνών.*** Στις 9 Ιουνίου του 1822. Οι Έλληνες είχαν ξαναπάρει την Αθήνα την 4η Νοεμβρίου του 1821 (π.η.) μετά από μια μέρα αψιμαχιών στα περίχωρα τής πόλης. Οι Τούρκοι είχαν κλειστεί στην Ακρόπολη. Η πολιορκία της τελευταίας συνεχιζόταν έως τον Ιούνιο του 1822, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 79, 179-183. Για το «κλίμα» των αψιμαχιών στα περίχωρά της, βλ. εδώ, 1821, Ενότητα Ι: έγγραφο 5 και https://elwikipedia.org/wiki/%CE%A7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%B9%CE%BF_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%95%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%85_1821#1822 [τελευταία ανάκτηση 1/2/2020].

1822 | IV. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΝΑΞΟ — 1

1 Κατά τη σημείωση το έγγραφο ήταν το συνημμένο με αριθ. (2) στο έγγραφο υπ' αριθ. 32 του αποστολέα.

2 ***Ο υποπρόξενος της Ρωσίας Ραυτόπουλος.*** Ο Χριστόδουλος Ραυτόπουλος, υποπρόξενος της Ρωσίας στη Νάξο. Ο Ραυτόπουλος αναγνωρίστηκε εκ νέου ως πρόξενος της Ρωσίας στη Νάξο με βασιλικό διάταγμα στις 22 Ιανουαρίου του 1834, βλ. ***Εθνική Εφημερίς***, 1834, σ. 64· Γιουρούκου, ***Έκθεση***, σ. 15· Πασχάλης, «Πρόξενοι και Προξενεία εις τας νήσους επί Τουρκοκρατίας», σ. 430-456. Επίσης http://daniilida.lis.upatras.gr/index.php/hmer_meg_ellados/article/viewFile/1111/886 [τελευταία ανάκτηση 1/2/2020].

3 ***Μιχάλης Μαρκοπολίτης.*** Ο Μιχαήλ (Μιχαλάκης) Μακροπολίτης, πρόκριτος του κοινού των Χωρίων της Νάξου, ανήκε σε αρχοντική οικογένεια του νησιού. Μαζί με τον μητροπολίτη Παροναξίας Ιερόθεο έπαιξε κεντρικό ρόλο στην οργάνωση της Επανάστασης στη Νάξο αλλά και στις τοπικές διενέξεις. Η άρνησή του να αποδεχτεί απρόσκοπτα τη νέα πολιτική οργάνωση αποτέλεσε ζήτημα που απασχόλησε τους αρμοστές του Αιγαίου Πελάγους, βλ. Μουτζούρης, ***Η Αρμοστεία***, σ. 36· Γιουρούκου, «Η παρουσία γυναικών», όπου και αναφορά στον ρόλο της συζύγου του, της Ντουντούς. Βλ. επίσης και 1821, Ενότητα VII, σχόλιο 14.

1822 | V. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΡΟ — 1

1 Το έγγραφο ήταν συνημμένο με αριθ. (3) στο έγγραφο υπ' αριθ. 32 του αποστολέα.

2 ***Της Σερίφου.*** Serfe στο πρωτότυπο, βλ. Κούκου, ***Κοινοτικοί θεσμοί***.

3 ***Σίφνου.*** Sifante στο πρωτότυπο. Για τη νήσο Σίφνο, βλ. Συμεωνίδη, ***Ιστορία της Σίφνου***, σ. 119, 237-273.

4 ***Νατάλε Βουτσίνο***. Natale Vuccino στο πρωτότυπο. Ο Νατάλε Βουτσίνο ήταν προξενικός πράκτορας της Γαλλίας στη Σύρο· αντικαταστάθηκε το 1823 από τον Πιερ Λαμί (Pierre Lami), βλ. Μανίκας, ***Σχέσεις***, σ. 87, 285, 306.

1822 | V. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΡΟ — 2

1 ***Η Πύλη δεν αναγνωρίζει πλέον τη σημαία της Σαρδηνίας***. Το Βασίλειο της Σαρδηνίας και ο Οίκος της Σαβοΐας είχαν αποκατασταθεί με τη συνθήκη των Παρισίων το 1814, ενώ το Συνέδριο της Βιέννης το 1815 ενέταξε την πόλη της Τζένοβας και την περιοχή της Λιγουρίας στο βασίλειο της Σαρδηνίας. Το 1821 οι φιλελεύθεροι του βασιλείου της Σαρδηνίας εξεγέρθηκαν εναντίον του βασιλιά Βίκτωρα-Εμμανουήλ του Α΄, εξαναγκάζοντάς τον σε παραίτηση υπέρ του αδελφού του Καρόλου-Φήλικα. Η Πύλη δεν αναγνωρίζει άρα τη σημαία της Σαρδηνίας, θεωρώντας την εξέγερση των φιλελευθέρων του 1821 ως επαναστατική ενέργεια αντίθετη με το πνεύμα του Συνεδρίου της Βιέννης. Η εξέγερση ήταν άλλωστε ένα προμήνυμα του επερχόμενου Risorgimento.

1822 | VI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ — 1

1 ***Το Κάστρο παραμένει κατειλημμένο από τους Τούρκους***. Ο Σαμιώτης επαναστάτης Λυκούργος Λογοθέτης είχε αποβιβασθεί από τις 10 Μαρτίου του 1822 (π.η.) στη Χίο και πολιορκούσε τους Τούρκους στο Κάστρο. Με το μέρος του πέρασε ένα μέρος των κατοίκων των Μαστιχοχωρίων και πολλοί χωρικοί από άλλα χωριά του νησιού. Στις 30 Μαρτίου εμφανίστηκε ο στόλος του Καρά Αλή. Αποβίβασε 7.000 στρατιώτες αφού κανονιοβόλησε την πόλη. Οι πολιορκημένοι στο φρούριο Τούρκοι πραγματοποίησαν έξοδο, οι Έλληνες πολιορκητές βρέθηκαν ανάμεσα σε δυο πυρά και αποσύρθηκαν. Ακολούθησε η περιβόητη θηριώδης σφαγή των κατοίκων και των ομήρων, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 139-158· Παπαηλιάκη, ***Μια αιχμάλωτη Κοινότητα***, σ. 21-64, όπου νέα ερμηνεία των γεγονότων. Για το κάστρο της Χίου, βλ. Μονιούδη–Γαβαλά, ***Η πόλη της Χίου***, σ. 66-67. Για τη Χίο γενικότερα πριν απ' αυτά τα γεγονότα, βλ. Καράβολου, ***Συμβίωση Ελλήνων και Οθωμανών***.
2 ***Το Χάλκινο Κάστρο ή Μεγάλος Φάρος***. Ο πύργος στον βόρειο βραχίονα του λιμανιού της Χίου, βλ. απεικόνιση στο Μονιούδη–Γαβαλά, ***Η πόλη της Χίου***, σ. 76-77.

1822 | VI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ — 2

1 ***Κυρίου ντε Μπουρβίλ***. Charles-Hyacinthe-Sauveur Vattier de Bourville, υποπρό-

ξενος της Γαλλίας στη Χίο, βλ. Argenti, *Diplomatic Archive*, σ. 44-57, όπου δημοσιεύεται μέρος της προξενικής του αλληλογραφίας με το υπουργείο Εξωτερικών της Γαλλίας· Mézin, *Les consuls de France*, σ. 578-579· *Almanach impérial an bissextile M. DCCC XII*. Είχε υπηρετήσει στην Αλγερία, στη Λατάκεια, στην Τρίπολη της Συρίας· διορίστηκε στη Χίο το 1801. Πατέρας του επίσης προξένου και αρχαιολόγου Joseph Vattier de Bourville (1812-1854).

2 ***Καπουδάν πασάς***. Ο Καρά Αλή (Nasuhzade Ali Pasha, Kara-Ali pasha) 1778-1822. Το 1821 ήταν ο διοικητής του τουρκικού στόλου στο Αιγαίο. Ενίσχυσε τις φρουρές των νησιών του Αιγαίου και τα φρούρια της Μεθώνης και της Κορώνης· κατέστρεψε το Γαλαξείδι με τη βοήθεια του Αιγυπτιακού στόλου. Το 1822 ηττήθηκε από τον Μιαούλη κοντά στο Μεσολόγγι και έπλευσε στη συνέχεια τον Απρίλιο του 1822 εναντίον της Χίου με 46 πλοία. Ακολούθησε η πυρπόληση του νησιού και η περιβόητη σφαγή των κατοίκων. Στις 6 Ιουλίου σκοτώθηκε κατά την πυρπόληση της ναυαρχίδας του από τον Κωνσταντίνο Κανάρη, βλ. Frary, «Slaves of the Sultan», σ. 108. Βλ. και 1822, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 6, σχόλιο 3. Βλ. και Εισαγωγή.

3 ***Βαχίτ πασάς***. (Vahid paşa). Σημαντικός Οθωμανός αξιωματούχος, στρατιωτικός διοικητής της Χίου. Είχε παλαιότερα υπηρετήσει και στην Κρήτη. Πέθανε το 1828. Συγγραφέας απομνημονευμάτων, βλ. Maden, Eğilmez, *Vahid Paşa'nin Hayati: Sakiz Vak'asi*· ***Απομνημονεύματα πολιτικά του Βαχίτ πασά πρέσβεως εν Παρισίοις τω 1802***· Λαΐου, Σαρηγιάννης, ***Οθωμανικές αφηγήσεις***, σ. 17· Παπαηλιάκη, ***Μια αιχμάλωτη Κοινότητα***, σ. 26-27· Argenti, *The Massacres of Chios*, σ. xxix-xxx· Μίτσης, ***Τα συμβάντα στη Χίο***. Βλ. και εδώ, Εισαγωγή, και επίσης, https://www.wikizeroo.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvVmFoaWRfUGElQzUlOUZh [τελευταία ανάκτηση 2/2/2020].

1822 | VI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ — 3

1 ***Εδώ και πέντε μέρες δεν γίνονται πλέον εκτελέσεις***. Στις 30 Μαρτίου του 1822 (π.η.) καταστρέφεται η Χίος. Στις 12 Απριλίου οι σφαγές συνεχίζονταν. Στις 7 Ιουνίου έγιναν σφαγές και στα Μαστιχοχώρια, βλ. https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%B9%CE%BF_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%95%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%85_1821 [τελευταία ανάκτηση 1/2/2020].

2 ***Μαστιχοχώρια***. Στο νοτιοδυτικό άκρο της Χίου, τα 21 χωριά στα οποία ευδοκιμεί το μαστιχόδενδρο. Σήμερα 9 δημοτικά διαμερίσματα του νομού Χίου με έδρα το Πυργί.

3 ***Σπαλμαδώρους***. Spalmadors στο πρωτότυπο. Οι Οινούσες (Αγνούσαι), στο Βόρειο Αιγαίο, ΒΑ της Χίου, βλ. Ρήγας Βελεστινλής, ***Χάρτα***· Αρχοντίδου-Αργύρη, «Οινούσες».

4 ***Η αγγλική κορβέτα*** Μεντίνα. Medina στο πρωτότυπο. Για το σκάφος ***Μεντίνα***, βλ. εδώ 1822, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, σχόλιο 3.
5 ***Λ' Αμαράντ.*** Η γολέτα L'Amaranthe, κατασκευασμένη το 1817, βλ. *Annales maritimes et coloniales*, 1820, σ. 660. Βλ. και εδώ 1822, Ενότητα Ι: έγγραφο 1, σχόλιο 3.
6 ***Τον Κυβερνήτη κύριο Ριγκό.*** Rigaud στο πρωτότυπο. Υποπλοίαρχος, κυβερνήτης της γολέτας L'Amaranthe το 1821-1822, βλ. *Annales maritimes et coloniales*, 1822, σ. 274, 620.
7 ***Κύριο Ντιζεόν.*** Digeon στο πρωτότυπο. Ο Alexandre-Salvator Digeon ήταν Γάλλος και βρισκόταν για προσωπικές υποθέσεις του στη Χίο. Τέθηκε στην υπηρεσία του Γάλλου υποπροξένου της Χίου ντε Μπουρβίλ (de Bourville), που ήταν σχετικά ηλικιωμένος και τον οποίο ξεπέρασαν οι καταστάσεις που προέκυψαν από τα γεγονότα (κατά τη μαρτυρία του Ραφενέλ). Ο Ντιζεόν προσέφερε πολλά στη διάσωση των Ελλήνων και των Χριστιανών μέσα στην προξενική κατοικία, βλ. Raffenel, *Continuation de l'histoire*, σ. 11 κ.ε. Ένας κύριος Digeon, ίσως ο ίδιος για τον οποίο γίνεται αναφορά εδώ, υπηρετούσε ως δραγουμάνος της Γαλλίας στη Βαγδάτη το 1827, βλ. *L'ami de la religion et du roi*, 52, 1827, σ. 9. Επίσης, https://books.google.gr/books?id=R0oOAAAAYAAJ&pg=PA108&dq=digeon&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwiJ3sfs3LDnAhUGJVAKHZxdAeQ4PBDoAQiHATAJ#v=onepage&q=digeon&f=false [τελευταία ανάκτηση 1/2/2020].

1822 | VI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ — 4

1 ***Ο Βαχίτ πασάς μού παρέδωσε χθες δύο από τους πέντε Καθολικούς ομήρους.*** Οι καθολικοί όμηροι της Χίου ήταν οι Φράνκος Μπατέτης Μπραγιώτης, Φραγκίσκος Μαρκόπουλος, Κοζής Κοζέου, Φραντσέσκος Φουρνέτης και Νάτζιος Μαρκόπουλος, βλ. Βλαστού, ***Χιακά, ήτοι Ιστορία της Νήσου Χίου***, σ. 245.
2 ***Διοίκηση της Μαγνησίας.*** Au mansoup de Magnésie στο πρωτότυπο. Το σαντζάκι της Μαγνησίας, τουρκ. Γκιουζέλ Ισσάρ (Guzel Issar), στη Μ. Ασία. Η λέξη mansoup, mansoub, σημαίνει το αξίωμα, βλ. *Éléments de la langue turque*, σ. 375, αναρτημένο στο: https://books.google.gr/books?id=sD_WDEmxlYEC&pg=PA375&dq=mansoub&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwjTo5Pa5rDnAhUQa1AKHZkUB2M4HhDoAQhXMAU#v=onepage&q=mansoub&f=false [τελευταία ανάκτηση 1/2/2020].
3 ***Αμπντουλάχ πασά.*** (Deli Abdullah pasha), καπουδάν πασάς το 1821 πριν από τον Καρά Αλή, αργότερα Μεγάλος Βεζίρης, βλ. Danişmend, *Osmanli Devlet Erkâm*, σ. 172. Βλ. και Εισαγωγή.
4 ***Του γιου του, του Αχμέτ μπέη.*** Μάλλον εννοείται ο Αμπτί πασάς, βλ. παρακάτω, σχόλιο αριθ. 7.
5 ***Ο κύριος Ρομπολί.*** Roboly στο πρωτότυπο. Πιθανόν ο Pierre "François" Roboly, γεννημένος στη Σμύρνη το 1807, σύζυγος της Ελένης Φαραών (Pharaon) Μισίρ, βλ. https://www.geni.com/people/Pierre-Fran%C3%A7oisRoboly/600000003524022

4043?through=6000000035463315665 [τελευταία ανάκτηση 2/2/2020]. Ένα χειρόγραφο λεξικό γαλλοτουρκικό, με τίτλο *Recueil*, ψηφιοποιημένο από την Bulac (Bibliothèque universitaire et patrimoniale) φέρει το όνομα Roboly στο φ. 30, βλ. https://bina.bulac.fr/bulac [τελευταία ανάκτηση 3/3/2020].

6 ***Τσεσμέ***. (Çeşme) και ελληνικά Κρήνη. Παραθαλάσσια πόλη στην επαρχία Σμύρνης, στη χερσόνησο της Ερυθραίας, απέναντι από τη Χίο, βλ. https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CF%83%CE%B5%CF%83%CE%BC%CE%AD [τελευταία ανάκτηση 2/2/2020].

7 ***Αμπτί πασάς***. Abdi pacha στο πρωτότυπο. Και Απτή πασάς, ο Αλαγιώτης. Διάδοχος του Βαχίντ πασά στη Χίο, βλ. Gordon, *History of the Greek Revolution*, σ. 366· Reid, *Crisis of the Ottoman Empire*, σ. 278.

1822 | VI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ — 5

1 ***Κύριο Δρακόπολι αδελφό του μακαρίτη του επισκόπου μας***. Ο Francesco Saverio (François-Xavier) Dracopoli ήταν επίσκοπος Χίου από την 19η Δεκεμβρίου του 1814 έως την 1η Αυγούστου του 1821. Η θέση χήρευσε έως το 1826 και βρισκόταν υπό την επιτροπεία του Louis (Luigi) Cardelli, αρχιεπισκόπου της Σμύρνης, έως το 1830. Η καθολική επισκοπή Χίου (Diocesis Chiensis), υπάγεται στην αρχιεπισκοπή Νάξου, Άνδρου, Τήνου και Μυκόνου, βλ. Janin, *Dictionnaire d'Histoire et de Géographie ecclésiastiques*, XII, στήλη 743-746· Ασημάκης, ***Σχέσεις***, σ. 647· Σάρρου–Ζολώτα, «Το αρχείον της Λατινικής Επισκοπής Χίου», σ. 175-200, σ. 197.

1822 | VI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ — 6

1 ***Τα πράγματα των Τούρκων στην Κρήτη πάνε άσχημα***. Την περίοδο αυτή, η Επανάσταση ήταν ενεργή κυρίως στο δυτικό τμήμα του νησιού. Τα Χανιά ήταν κατά κάποιο τρόπο πολιορκημένα από τους Αναγνώστη Παναγιώτου, Πρωτοπαδάκη και Σήφακα, που κατείχαν τα στενά Σελίνου και Κισάμου και τα μέρη προς τη Σούδα. Οι δίοδοι του πασαλικίου του Ρεθύμνου φυλάσσονταν από τον Ρούσο και άλλους οπλαρχηγούς. Στους πρόποδες του Ψηλορείτη ενέδρευε ο Μελιδόνης. Οι Τούρκοι κρατούσαν τις τρεις περιτειχισμένες πόλεις (Χανιά, Ρέθυμνο και Μεγάλο Κάστρο). Μετά την απόκρουση της προσπάθειας ενίσχυσης του Ρεθύμνου από τους Τούρκους (23 Ιανουαρίου 1822), οι Έλληνες πολιόρκησαν στενότερα το Ρέθυμνο και τα Χανιά, Φεβρουάριος 1822 (π.η.). Στα Χανιά επικρατούσε αναρχία ανάμεσα στους πολιορκημένους Τούρκους. Οι Τούρκοι είχαν επιτυχίες στους πρόποδες του Ψηλορείτη, εξαιτίας μάλιστα των διχονοιών μεταξύ του Ρούσου και του Μελιδόνη. Ο Βαλέστρας κατέλαβε χωριά γύρω από το Ρέθυμνο (Μάρτιος - Απρίλιος 1822 (π.η.)). Η πολιορκία όμως του Ρεθύμνου απέτυχε και ο Βαλέστρας έχασε τη ζωή του. Οι Χριστιανοί

εισέβαλαν ωστόσο στις επαρχίες Μυλοποτάμου και Αμαρίου, και απώθησαν τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς προς το Μεγάλο Κάστρο, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 166-171.

2 ***Καπουδάν πασάς.*** Ο Kara Mehmet. Τον Δεκέμβριο του 1822 αντικαταστάθηκε από τον Husrev Pasha, βλ. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Kapudan_Pashas [τελευταία ανάκτηση 20/2/2020]. Βλ. και εδώ Εισαγωγή.

3 ***Γιουσούφ πασάς αναμένει ημέρα με την ημέρα ενισχύσεις.*** Διοικητής της Ρόδου όταν ξέσπασε η Επανάσταση το 1821, κατηγορήθηκε για την ευνοϊκή στάση του προς τους Έλληνες. Καταγγέλθηκε στην Πύλη όπου απολογήθηκε και στάλθηκε στη συνέχεια στη Χίο ως διοικητής της. Φθάνει εκεί στις 6 Σεπτεμβρίου 1822 και αποκαθιστά ή προσπαθεί να αποκαταστήσει την τάξη με μια ήπια πολιτική. Αποδίδει την ακίνητη περιουσία τους στους ιδιοκτήτες που θα επανέρχονταν, και κάποιοι αρχίζουν να επιστρέφουν από τον Σεπτέμβριο του 1822. Διόρισε 4 δημογέροντες με περιορισμένες αρμοδιότητες, βλ. Ψαρρού, «Η διοίκηση της Χίου μετά τη σφαγή του 1822 και ο Ιωάννης Ψυχάρης», σ. 62-82· Καράβολου, ***Συμβίωση Ελλήνων και Οθωμανών στη Χίο πριν από το 1822***.

4 ***Γερουσία της Ύδρας.*** Πρόκειται για τη Δημογεροντία ή Γερουσία του κοινού της Ύδρας, που όπως και στα άλλα δυο ναυτικά νησιά απαρτιζόταν από τους προκρίτους, με έναν Πρόεδρο ή Διοικητή. Είχε κοινό ταμείο για τα έξοδα της πολιτείας, και εισέπραττε φόρο 5% από τα κέρδη των πλοίων των. Στο διοικητικό αυτό όργανο κυριαρχούσαν κατά κανόνα οι ισχυροί πλοιοκτήτες, βλ. Ομηρίδης–Σκυλίτσης, ***Συνοπτική Ιστορία των τριών ναυτικών νήσων Ύδρας, Σπετσών και Ψαρρών***· Λιγνού, ***Ιστορία,*** Α΄, σ. 41-52.

5 ***Μποκιζά Αλασσί, έξω από τα Δαρδανέλια.*** Bokiza Alassi στο πρωτότυπο, εννοείται προφανώς η Bozcaada Kalesi, δηλαδή το νησί της Τενέδου.

6 ***Κύριος Ναβονί.*** Navoni στο πρωτότυπο. Πιθανόν ο Λεβαντίνος, γεννημένος στη Σμύρνη, γιος του Ζαν-Μπατίστ. Η ημερομηνία γέννησής του είναι άγνωστη, πεθαίνει πριν το 1881. Ένας κύριος Ναβόνι (Navoni) υπηρετεί ως δραγουμάνος του Αμερικανού εκτελούντα χρέη προξένου στην Κωνσταντινούπολη κατά τα έτη 1829-1830, βλ. *The American Annual Register*, σ. 192-193. Επίσης, https://gw.geneanet.org/marmara2?lang=en&pz=mathilde&nz=d+andria&p=antonio&n=navoni [τελευταία ανάκτηση 4/5/2018].

7 ***Το μίρι.*** Βλ. εδώ Λεξιλόγιο Οθωμανικών Όρων και İslamoğlu, *State and Peasant in the Ottoman Empire*, σ. 135. Για το φορολογικό σύστημα εν γένει, βλ. Zei, *L'île de Paros*, σ. 36-47.

8 ***Την ημέρα των Ψυχών.*** Η «ημέρα των Νεκρών» κατά λέξη, είναι η 2α Νοεμβρίου, η επαύριο των Αγίων Πάντων, για το ρωμαιοκαθολικό ημερόλογιο, εκτός αν συμπίπτει με ημέρα Κυριακή οπότε μεταφέρεται για τις 3 Νοεμβρίου.

1822 | VI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ — 7

1 ***Κορβέτα*** Λ' Αριέζ. Βλ. εδώ 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 18. Καταδρομική

κορβέτα, με κυβερνήτη τον Gallois· επέστρεψε στη Γαλλία στις 10 Οκτωβρίου του 1826. Τον Ιούνιο του 1821 παρέλαβε και απομάκρυνε τους Ευρωπαίους προξένους της Πάτρας, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 192· *Annales maritimes et coloniales*, σ. 11-12, 18, 27, 122.

2 ***Λ' Εσταφέτ***. Βλ. εδώ 1821, Ενότητα ΙΙ: έγγρ. 2, και 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 18. Γολέτα της γαλλικής ναυτικής μοίρας της Ανατολής. Κυβερνήτης ο M. Vaillant, επέστρεψε στην Τουλόν στις 2 Ιουλίου του 1826, βλ. *Annales maritimes et coloniales*, 10, 1826, σ. 400 και https://fr.wikisource.org/wiki/Page:Revue_des_Deux_Mondes_-_1873_-_tome_105.djvu/60 [τελευταία ανάκτηση 3/2/2020].

3 ***Κύριος Στιέποβιτς, υποπρόξενος της Αυστρίας***. Ο Georgio Stiepovich, 1792 (περ.)-1859, υποπρόξενος της Αυστρίας στη Χίο. Βλ. https://gw.geneanet.org/marmara2?lang=en&pz=mathilde+marie+caroline+antoinette+helene+josephine&nz=d+andria&ocz=0&p=georgio&n=stiepovich [τελευταία ανάκτηση 3/2/2020]· https://books.google.gr/books?id=OMw7AQAAMAAJ&pg=PA79&lpg=PA79&dq=stiepovich+consul&source=bl&ots=2qAW0YlbxI&sig=ACfU3U0HZK9jp-C5cP9ESj613sNZa3cTFQ&hl=el&sa=X&ved=2ahUKEwjYtLvb8LXnAhXQ5KQKHWzMAmgQ6AEwBXoECAUQAQ#v=onepage&q=stiepovich%20consul&f=false [τελευταία ανάκτηση 3/3/2020].

4 ***Χαλέθ εφέντη***. Και Χαλέτ ή Χαλέντ (Mehmet Sait Halet Efendi) 1761-1822. Διπλωμάτης, πρέσβης στο Παρίσι από το 1803 έως το 1806, υπουργός αργότερα του Σουλτάνου Μαχμούτ του Β΄. Υποκίνησε την εκστρατεία εναντίον του Αλή Πασά. Θεωρήθηκε υπαίτιος εξαιτίας αυτού του γεγονότος για την έκρηξη της Επανάστασης του 1821. Ηγήθηκε των φανατικών στοιχείων που ζητούσαν την εξαφάνιση του ελληνικού στοιχείου στην Κωνσταντινούπολη. Εξορίστηκε στο Ικόνιο όπου τον Νοέμβριο του 1822 (ν.η.) απαγχονίστηκε και αποκεφαλίστηκε, βλ. Aksan, *Ottoman Wars 1700-1870*, σ. 288· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 14, και Γ΄, σ. 8· Ράμφος, ***Ο Χαλέντ Εφέντης***· Tonnet, «Constantinople dans quelques textes grecs», σ. 321-328.

5 ***Τον νεαρό Έλληνα καπετάνιο***. Ο Κωνσταντίνος Κανάρης, 1793-1877, βλ. εδώ 1822, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 5, σχόλιο 3.

6 ***Καρά Αλή από τον Τσεσμέ διορίστηκε Καπουδάν πασάς***. Το σωστό όνομα είναι Καρά Μεχμέτ, βλ. εδώ 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 6, σχόλιο 2. Βλ. και Εισαγωγή.

7 ***Θυμιανά***. Ένα από τα μεγαλύτερα χωριά της Χίου κοντά στον Κάμπο και 6 χιλιόμετρα από την πόλη (Χώρα) της Χίου. Επίνειό του είναι η Αγία Ερμιόνη, και κοντινές παραλίες κατάλληλες για απόβαση ο Μέγας Λιμιώνας και ο Καρφάς, βλ. https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%98%CF%85%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CE%BD%CE%AC_%CE%A7%CE%AF%CE%BF%CF%85 [τελευταία ανάκτηση 3/5/2020].

1822 | VI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΙΟ — 8

1 ***Οι Έλληνες έκαναν μια απόβαση την περασμένη νύκτα στα βόρεια του νησιού. Δεν ήταν σημαντική απόβαση***, βλ. 1822, Ενότητα VII: έγγρ. 6. Άλλες ελληνικές επιχειρήσεις που είχαν ακολουθήσει την καταστροφή ήταν αυτή της 30ής Απριλίου του 1822

(π.η.), όταν ο ελληνικός στόλος εμφανίστηκε μπροστά στη Χίο. Παρέπλεε τις ακτές της Χίου διασώζοντας φυγάδες και εφοδιαζόμενος σε τρόφιμα από ερημωμένους κήπους, χωράφια, κωμοπόλεις και χωριά. Η παρουσία του έσπειρε την ταραχή στους Τούρκους και ακολούθησαν νέες σφαγές. Το μεσημέρι της 30ής Απριλίου επιτίθεται στον τουρκικό στόλο που ετοιμαζόταν να μετακινηθεί για απόβαση στη Σάμο. Ο τουρκικός στόλος απομακρύνθηκε με απώλειες. Στις 7 Μαΐου κάηκαν μάταια δυο πυρπολικά, βλ. ***ΙΝΕ***, ΣΤ΄, σ. 86-87.

2 ***Ο κύριος ντε Ρεβερσό.*** De Reverseaux στο πρωτότυπο. Ο ντε Ρεβερσό ήταν ο κυβερνήτης του πολεμικού ***Λ' Ακτίβ***, βλ. 1821, Ενότητα IV: έγγρ. 2, σχόλιο 2.

3 ***Είχε κάνει τον γύρο της Μυτιλήνης και των Ψαρών.*** Για την αποστολή του πλοιάρχου στα Ψαρά, βλ. παραπάνω Δελτίο αριθ. 7.

4 ***Κύριο ντε Βιελά.*** De Viella στο πρωτότυπο. Πρόκειται για τον Γάλλο Επιτετραμμένο στην Κωνσταντινούπολη, βλ. 1821, Ενότητα IV: έγγρ. 1, σχόλιο 7.

1822 | VII. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΜΗΛΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΙΦΝΟ — 1

1 ***Ο Μπαλέστρ, Γάλλος αξιωματικός, γενικός Διοικητής των ελληνικών στρατευμάτων στην Κρήτη, φονεύθηκε στην Αθήνα.*** Balestre στο πρωτότυπο. Ο Βαλέστρας φονεύθηκε στην Κρήτη πολιορκώντας το Ρέθυμνο, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 170. Βλ. και εδώ 1821, Ενότητα II: έγγρ. 2, σχόλιο 4.

2 ***Κυρίου Στρεφτ.*** Το πρόσωπο δεν ταυτίστηκε.

1822 | VII. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΜΗΛΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΙΦΝΟ — 2

1 ***Αποβίβασαν στο λιμάνι της Σούδας τα στρατεύματα που μετέφεραν για τα Χανιά.*** Ο οθωμανικός στόλος έφθασε στον κόλπο της Σούδας. Ένα κρητικό στρατιωτικό σώμα κινδύνευσε να αποκοπεί στη Μελέχα, ένα από τα ακρωτήρια της Σούδας. Το διέσωσαν οι Σήφακας και Χάλης οι οποίοι στη συνέχεια επιτέθηκαν στο τουρκικό στρατόπεδο των Αλυκών (1 Ιουνίου 1822 (π.η.)), βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 224.

2 ***Λέγεται πως η ακρόπολη του Ναυπλίου παραδόθηκε.*** Σύμφωνα με τον Τρικούπη, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 246-251, το Ναύπλιο παραδόθηκε στους Έλληνες πολύ αργότερα, τον Νοέμβριο του 1822.

3 ***Να βγουν στις ακτές του Καλτζιμέ.*** Calgimé στο πρωτότυπο, Αναφέρεται μάλλον στο Τσεσμέ.

4 ***Η Αθήνα παραδίνεται χωρίς άλλο, από έλλειψη νερού.*** Η Αθήνα παραδόθηκε στους Έλληνες στις 2 Ιουνίου του 1822. Είχαν ανακαταλάβει την πόλη και πολιορκούσαν την Ακρόπολη, αμέσως μετά από την απομάκρυνση του Ομέρ Βρυώνη. Από τις 13 Νοεμβρίου 1821 (π.η.) είχαν ανέβει και καταλάβει ένα μέρος της. Οι μάχες εντείνο-

νται μεταξύ Δεκεμβρίου του 1821 και Απριλίου του 1822, ιδίως με τη χρήση υπόγειων σηράγγων. Η έλλειψη νερού θα καταβάλει εντελώς τους Τούρκους υπερασπιστές της, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 179-181.

1822 | VII. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΜΗΛΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΙΦΝΟ — 3

1 ***Ένα άτομο ονόματι Μπενιαμίνο***. Beniamino στο πρωτότυπο. Πρόκειται για τον Βενιαμίν Λέσβιο, 1759 (ή 1762)-1824. Μοναχός, με σπουδές στη Σχολή Ιωάννη Οικονόμου, στην Πάτμο και στη Χίο, στην Πίζα και στο Παρίσι. Καθηγητής στις Κυδωνίες. Αναδιοργάνωσε την Ακαδημία του Βουκουρεστίου, δίδαξε στην Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης. Κατηγορήθηκε ως άθεος. Φιλικός, μέλος της Πελοποννησιακής Γερουσίας, πήρε μέρος στην Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου το 1821, στη Β΄ Εθνοσυνέλευση Άστρους το 1823. Το 1822 ήταν μέλος της Αρμοστείας του Αιγαίου, βλ. Αργυροπούλου, ***Ο Βενιαμίν Λέσβιος και η ευρωπαϊκή σκέψη***· Argyropoulou, *Diversité des Lumières dans la pensée grecque*· Λάππας, «Προφορικές παραδόσεις για τον Βενιαμίν Λέσβιο», σ. 85-105.

1822 | VIII. ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ — 1

1 ***Συντακτική Βουλή της Επιδαύρου***. Η Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου ή Πρώτη Εθνική Συνέλευση της Επιδαύρου (20 Δεκεμβρίου 1821–16 Ιανουαρίου 1822) που συνήλθε στο χωριό Πιάδα (Πεδιάδα, Νέα Επίδαυρος). Πρόεδρός της ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος με καθοριστική τη συμβολή του Αναστάσιου Πολυζωίδη. Την 1η Ιανουαρίου 1822 ψηφίστηκε το πρώτο Σύνταγμα της Ελλάδος, η Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδος ή Προσωρινό Πολίτευμα, κείμενο που συνήθως αποδίδεται στον Ιταλό Βιντσέντζο Γκαλίνα, τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο και τον Θεόδωρο Νέγρη. Την επιτροπή που συνέταξε τον Οργανικό Νόμο απάρτιζαν, ωστόσο, οι Ιωάννης Κωλέτης και Φώτιος Καραπάνου (για τη Δυτική Στερεά), Θεόδωρος Νέγρης, Γεώργιος Αινιάν και Δρόσος Μανσόλας (για την Ανατολική Στερεά), Παλαιών Πατρών Γερμανός, Πανούτσος Νοταράς, Αθανάσιος Κανακάρης (για τον Μοριά), Ιωάννης Ορλάνδος και Αναγνώστης Μοναρχίδης, Πέτρος Ομηρίδης Σκυλίτζης (για τα Ναυτικά Νησιά), βλ. Μάμουκα, ***Τα κατά την Αναγέννησιν της Ελλάδος***. Επίσης, ***Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας***, 3, σ. 3-50, ιδίως σ. 25: ***Το ελληνικόν έθνος, το υπό φρικώδη οθωμανικήν δυναστείαν, μη δυνάμενον να φέρη τον βαρύτατον και απαραδειγμάτιστον ζυγόν της τυραννίας και αποσείσαν αυτόν με μεγάλας θυσίας, κηρύττει σήμερον διά των νομίμων παραστατών του, εις Εθνικήν συνηγμένων Συνέλευσιν, ενώπιον Θεού και ανθρώπων την πολιτικήν αυτού ύπαρξιν και ανεξαρτησίαν.*** Αναρτημένο στο: https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/syn06.pdf [τελευταία ανάκτηση 5/2/2020].

2 ***Θεόδωρος Νέγρης***. 1790-1824, βλ. και 1822, Ενότητα III: έγγρ. 3, σχόλιο 19.
3 ***Β. Γκαλίνα***. Βιντσέντζο Γκαλίνα (Vincenzo Gallina) 1795-1842. Φιλέλληνας, δικηγόρος ή έμπορος. Καρμπονάρος· συμμετείχε στη σύνταξη του πρώτου συντάγματος της Ελλάδας κατά τη διάρκεια της Α΄ Εθνοσυνέλευσης της Επιδαύρου. Καταγόμενος από τη Ραβένα συμμετείχε στην επανάσταση των καρμπονάρων και ήταν μέλος του Ανώτατου Συμβουλίου των Καρμπονάρων στην περιφέρεια της Ρομάνια της Ιταλίας. Ήρθε στην Ελλάδα με τον κόμη Πιέτρο Γκάμπα, επίσης σημαίνοντα καρμπονάρο. Μετά την Ελλάδα πήγε στην Αίγυπτο και το Χαλέπι της Συρίας όπου και πέθανε το 1842, βλ. *Carte secrete e atti ufficiali della polizia austriaca*, σ. 27, 125· Thiersch, *De l'état actuel de la Grèce*, 2, σ. 251· Σπηλιάδης, ***Απομνημονεύματα***, σ. 272.

1822 | IX. ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ — 1

1 ***Ο Μαυροκορδάτος πρέπει να έχει φύγει από την Κόρινθο***. Βλ. 1822, Ενότητα X: έγγρ. 1, σχόλιο 4.
2 ***Στυλίδα***. Σε απόσταση 17 χλμ. από τη Λαμία. Η αρχαία Φάλαρα (Λάρισα ή Πελασγία). Την 1η Απριλίου του 1822 ο Δυοβουνιώτης και ο Νικηταράς κατευθύνονταν προς τη Στυλίδα, όπου αντιμετώπισαν ένα τουρκικό σώμα. Υποχώρησαν αρχικά αλλά στη συνέχεια μπήκαν στη Στυλίδα, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 162· Δαβανέλλου, ***Λαμία***. Στη Στυλίδα βρίσκεται ο τάφος του Ν. Κασομούλη. Κολοκοτρώνη, ***Διήγησις***, σ. 88: ***Εναντίον του Ομέρ Βριόνη επήγε ο Νικηταράς και ο Άχολος***.
3 ***Ζητούνι***. Η Λαμία. Σήμερα Περιφερειακή Ενότητα Φθιώτιδας. Στην Οθωμανική αυτοκρατορία από το 1446, βλ. Δαβανέλλου, ***Λαμία***. Απεικόνιση στο Καχρίλας–Αργυριάδης, ***Όψεις και Τοπία***, σ. 122-123. Για την ιστορία της περιοχής, βλ. Balta, «The region of Atalanti and Mpoudounitza», σ. 151-181.

1822 | X. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΖΑΚΥΝΘΟ — 1

1 ***Ρενό, υποπρόξενος της Γαλλίας στη Ζάκυνθο***. Η προξενική του αλληλογραφία σε περιλήψεις στο Anoyatis-Pelé, *Inventaire*.
2 ***Θάνος Κανακάρης***. Ο Αθανάσιος Κανακάρης, 1760-1823, Πατρινός πολιτικός και προεστός. Γιος του Μπενιζέλου Ρούφου και της Αγγελικής Κανακάρη, υιοθετήθηκε από τον θείο του Ρόδη Κανακάρη. Βεκίλης (αντιπρόσωπος) του Μοριά στην Κωνσταντινούπολη. Φιλικός. Πρόεδρος του Εκτελεστικού Σώματος, μέλος της Πελοποννησιακής Γερουσίας. Συγκρούστηκε με τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, βλ. Τριανταφύλλου, ***Ιστορικό λεξικό των Πατρών***, σ. 954· Παλαιών Πατρών Γερμανός, ***Υπομνήματα περί της Ελληνικής Επαναστάσεως***, σ. 132.
3 ***Παπαδιαμαντόπουλος***. Ο Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος, 1766-1826. Συμμετείχε

στη σύσκεψη της Βοστίτσας (Αίγιο) όπου αποφασίστηκε η Επανάσταση τον Ιανουάριο του 1821. Πήρε μέρος στην πολιορκία των Πατρών. Μέλος της Α΄ Συνέλευσης της Επιδαύρου, αντιπρόεδρος του Εκτελεστικού. Μέρος της Επιτροπής του Εθνικού Δανείου. Από τους υπερασπιστές του Μεσολογγίου, βλ. Φιλήμων, ***Δοκίμιον ιστορικόν***, αναρτημένο στο: https://anemi.lib.uoc.gr/php/pdf_pager.php?filename=%2Fvar%2Fwww%2Fanemi-portal%2Fmetadata%2F5%2F4%2F9%2Fattached-metadata-02-0000171%2F76400_01.pdf&re [τελευταία ανάκτηση 7/2/2020].

4 ***Ο πρίγκιπας Μαυροκορδάτος εγκαταλείποντας την Κόρινθο για να μεταβεί στην Ήπειρο.*** Στις 11 Μαΐου του 1822 δόθηκε από την κυβέρνηση άδεια στον Μαυροκορδάτο να μεταβεί στη Δυτική και την Ανατολική Ελλάδα με πολιτικές και στρατιωτικές αρμοδιότητες. Θα τον συνόδευαν και ναυτικές δυνάμεις. Αναχώρησε στις 17 Μαρτίου 1822 (π.η.) από την Κόρινθο και έφθασε στις 23 στο Μεσολόγγι, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 165-166· Πρωτοψάλτης, ***Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος***, σ. 64.

5 ***Δολοφονία του Μπαλάσκα.*** Του Χρήστου Παλάσκα ή Μπαλάσκα, 1788-1822. Γιος αρματωλού, συστρατεύτηκε με τους Σουλιώτες κατά του Αλή πασά, υπηρέτησε στα Επτάνησα, στα γαλλικά, ρωσικά και βρετανικά στρατεύματα, και στον Αλή πασά ως αξιωματικός του πυροβολικού. Επιτελικός αξιωματικός του Ομέρ Βρυώνη. Προσχώρησε στην Επανάσταση τον Ιούλιο του 1821. Δολοφονήθηκε μαζί με τον Αλέξη Νούτσο στη Δρακοσπηλιά κοντά στο Δαδί Δωρίδας από τον Οδυσσέα Ανδρούτσο στο πλαίσιο της διαμάχης για την αρχιστρατηγία της Ανατολικής Ελλάδας, βλ. Παλαιών Πατρών Γερμανός, ***Υπομνήματα***, σ. 115· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 172-178· Άννινος, ***Η Απολογία***, σ. 24· ***Διηγήσεις αγωνιστών του εικοσιένα. Διήγηση Θεοδώρου Κολοκοτρώνη***, αναρτημένο στο: http://users.uoa.gr/~nektar/history/3contemporary/narrations_fighters_1821.htm [τελευταία ανάκτηση 7/2/2020].

6 ***Οδυσσέα.*** Ο Οδυσσέας Ανδρούτσου ή Ανδρούτσος, 1788-1825. Ανδρέας Βαρούσης ή Μουτσανάς. Εμβληματικός αλλά και αμφιλεγόμενος οπλαρχηγός. Υπηρέτησε τον Αλή πασά των Ιωαννίνων. Νικητής στο Χάνι της Γραβιάς τον Μάιο του 1821. Φρούραρχος της Ακρόπολης των Αθηνών, δολοφονήθηκε αργότερα από τον Γιάννη Γκούρα, βλ. Γούδας, ***Βίοι Παράλληλοι***, Η΄, σ. 122· ***ΙΝΕ***, ΣΤ΄, σ. 32· Αγαπητός, ***Οι ένδοξοι αγωνιστές της Ελλάδος***, Α΄, σ. 472-475· Άννινος, ***Η απολογία του Οδυσσέως***, σ. 24, 101· Τζάκης, «Τα πολεμικά γεγονότα», σ. 90-94· Πιζάνιας, «Επανάσταση και Έθνος», σ. 47, 50· Σάθας, «Οδυσσέας Ανδρούτσου».

7 ***Εδώ και λίγο καιρό ο περίφημος Κολοκοτρώνης … και απειθαρχίας.*** Τον Ιούνιο του 1822 κι ενώ ο Κολοκοτρώνης διεύθυνε την πολιορκία των Πατρών, κορυφώθηκε η αντιζηλία πολιτικών και στρατιωτικών. Οι πρόκριτοι των Καλαβρύτων, της Καρύταινας και άλλων μερών απέσυραν τους στρατιώτες τους από την πολιορκία. Ο Κολοκοτρώνης τη διέκοψε τότε οργισμένος και μεταφέρθηκε στην Τριπολιτσά, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 188-189· Κολοκοτρώνη, ***Διήγησις***, σ. 83-85.

8 ***Του Ρίου.*** Chateau de la Morée στο πρωτότυπο. Χτισμένο το 1499. Ονομάζεται και Καστέλι της Πάτρας ή Καστέλι του Μοριά· πρόκειται για το φρούριο του Ρίου στη νότια ακτή του Κορινθιακού κόλπου, σε αντιδιαστολή με το Αντίρριο που είναι χτισμένο στη βόρεια ακτή.

9 ***Οι Τούρκοι υπερίσχυσαν, ο πρίγκιπας Μαυροκορδάτος υποχώρησε και, τελευταία,***

βρισκόταν στο Μεσολόγγι. Αυτή την περίοδο, από 1η Ιουνίου μέχρι 1η Ιουλίου του 1822 (π.η.), εξελισσόταν η ηπειρωτική εκστρατεία του Μαυροκορδάτου που κατέληξε στην ατυχή μάχη του Πέτα, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 195-204· Anoyatis-Pelé, *Inventaire*, σ. 205, 207.

10 ***Μεχμέτ πασά, νέο Καπουδάν πασά.*** Βλ. Εισαγωγή.

11 ***Οι ενέργειες των Άγγλων στον Μοριά δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία ως προς τις βλέψεις τους***, βλ. Anoyatis-Pelé, *Inventaire*, σ. 206-207 και 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 3, σχόλιο 7.

12 ***Πονηρόπουλος.*** Ο Νικόλαος Πονηρόπουλος, 1783-1825. Προσωπικός φίλος του Κολοκοτρώνη, γερουσιαστής στην Πελοποννησιακή Γερουσία, πληρεξούσιος στις Εθνοσυνελεύσεις του Άστρους και της Τροιζήνας, βλ. ***Μητρώο Πληρεξουσίων, Γερουσιαστών και Βουλευτών***, σ. 13 και 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 3, σχόλιο, 7.

13 ***Και αμέσως μετά είχε μια μυστηριώδη σύσκεψη με τον επικεφαλής της ελληνικής Εκκλησίας.*** Η συνάντηση έγινε με τον πρωτοπαπά Ζακύνθου Γαρζώνη, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 188 και 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 3, σχόλιο, 7.

14 ***Στρατηγό Άνταμ, λόρδο Σταντ.*** Βλ. 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 3, σχόλιο 8. Ο τίτλος λόρδος Σταντ, δεν επαληθεύεται.

15 ***Ομέρ πασάς.*** Ο Ομέρ Βρυώνης, αλβανικής καταγωγής από το Βρυώνι, κοντά στο Μπεράτι. Πολέμησε στην Αίγυπτο με τον στρατό του Μεχμέτ Αλή κατά των Μαμελούκων. Συνεργάστηκε αρχικά με τον Αλή πασά των Ιωαννίνων αλλά αργότερα στράφηκε εναντίον του και ανταμείφθηκε με το πασαλίκι του Μπεράτι. Πήρε εντολή να καταπνίξει την Ελληνική Επανάσταση στην Ανατολική Στερεά και να συνεχίσει στην Πελοπόννησο. Νίκησε τον Αθανάσιο Διάκο στην Αλαμάνα. Στο Χάνι της Γραβιάς συνάντησε την αντίσταση του Οδυσσέα Ανδρούτσου. Απέφυγε να περάσει στην Πελοπόννησο, και διέσχισε τα ορεινά χωριά της Γκιώνας. Συνάντησε σοβαρή αντίσταση στη Λιβαδειά και στα Βρυσάκια της Εύβοιας· έλυσε υπέρ των Τούρκων την πολιορκία της Ακρόπολης. Οδήγησε στη συνθηκολόγηση των Σουλιωτών στις 22 Σεπτεμβρίου του 1822 (π.η.) και πολιόρκησε με τον Χουρσίτ πασά το Μεσολόγγι στην αποτυχημένη πολιορκία της νύχτας των Χριστουγέννων του 1822. Εξαιτίας του ανταγωνισμού του με τον Χουρσίτ πασάς ανακλήθηκε. Πολέμησε αργότερα στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1828-1829 όπου απέτυχε να λύσει τη ρωσική πολιορκία στη Βάρνα, βλ. *The Monthly Critical Gazette*, σ. 408· Finlay, *History*, σ. 89, 96· Brewer, *The Greek War of Independence*.

16 ***Οι τουρκικές ναυτικές επιχειρήσεις στα εδώ νερά, δεν είναι από τις λαμπρότερες.*** Ο ίδιος πρόξενος έγραφε στο Παρίσι στις 23 Μαρτίου 1822: ***Ο τουρκικός στόλος με 66 πλοία, έφτασε στη Ζάκυνθο. Θα κατευθυνθεί προς Πάτρα.*** Και στις 11 Μαρτίου του 1822: ***Μια ελληνική ναυτική δύναμη έφθασε στη Ζάκυνθο μετά την αναχώρηση του τουρκικού στόλου. Απαρτίζεται από 60 σκάφη. Αντάλλαξαν κανονιές μεταξύ τους. Αλλά ένας βόρειος άνεμος τους υποχρέωσε ν' απομακρυνθούν, ο ένας προς τη Ζάκυνθο και άλλος προς τον Μοριά***, βλ. Anoyatis-Pelé, *Inventaire*, σ. 202. Οι πληροφορίες αυτές επιβεβαιώνονται, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 119-122· Πρωτοψάλτης, ***Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος***, σ. 65 και 1822, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 3, σχόλιο 3.

1822 | Χ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΖΑΚΥΝΘΟ — 2

1 ***Τζεν.*** Η οικογένεια Τζεν ήταν ζακυνθινή οικογένεια κρητικής καταγωγής, βλ. Ζώης, «Κρητικαί σελίδες», αναρτημένο στο: http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/10463/article.pdf?sequence=1&isAllowed=y [τελευταία ανάκτηση 7/2/2020].

2 ***Αρμερίγκ, Αρμερί.*** Το πρόσωπο δεν ταυτίστηκε. Αναφέρεται ίσως στον Αυστριακό πλοίαρχο που ο Τρικούπης αναφέρει ως Αρμένη, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία,*** Γ΄, σ. 196.

3 ***Η πανώλη ενέσκηψε στα Γιάννινα.*** Στις 31 Ιουλίου, ο λοιμός αναφέρεται από τον ίδιο πρόξενο στη Λαμία, στη Λάρισα, στα Ιωάννινα και στην Παραμυθιά, ενώ εμφανίζεται και στον οθωμανικό στόλο. Αναφέρεται επίσης κατά το 1822, στην Κόρινθο, στην Εύβοια, στην Τήνο, στην Κέα, στη Δυτική Μακεδονία και στη Μόλιστα της Κόνιτσας, βλ. Κωστής, ***Στον καιρό της πανώλης,*** σ. 409· Anoyatis-Pelé, *Inventaire*, σ. 205· Τρικούπης, ***Ιστορία,*** Γ΄, σ. 1.

4 ***Παραμυθιά.*** Στη Θεσπρωτία της Ηπείρου, σήμερα Δήμος Σουλίου. Η πόλη υπαγόταν ώς το 1812 στο Δέλβινο ενώ στη συνέχεια υπάχθηκε στα Ιωάννινα, βλ. ***ΙΕΕ,*** ΙΓ΄, σ. 150.

5 ***Μαργαρίτι.*** Στη Θεσπρωτία της Ηπείρου, σήμερα Δήμος Ηγουμενίτσας. Το κάστρο είχε χτισθεί το 1430 από τους Ενετούς. Οι αγάδες της περιοχής υποτάχτηκαν στον Αλή πασά το 1811.

6 ***Ο Κολοκοτρώνης και ο μπέης των Μανιατών βρίσκονται σε πλήρη ασυνεννοησία.*** Η πληροφορία είναι κάπως γενική. Για τις διαφωνίες ωστόσο του Κολοκοτρώνη με το «κόμμα των αρχόντων», βλ. Κολοκοτρώνη, ***Διήγησις,*** σ. 111.

7 ***Βάρνακα.*** Σήμερα χωριό της Αιτωλοακαρνανίας, στον Δήμο Ξηρόμερου. Κατά την Τουρκοκρατία έδρα αρματολικιού.

1822 | XI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ — 1

1 ***Ο Μαυροκορδάτος επιβιβάστηκε πριν από περίπου ένα μήνα στο Μεσολόγγι με προορισμό την Τεργέστη.*** Η πληροφορία είναι εσφαλμένη. Ο Μαυροκορδάτος δεν φαίνεται να είχε ως προορισμό την Τεργέστη, βλ. Πρωτοψάλτης, ***Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος,*** σ. 62-69.

2 ***Δόθηκε μόνο μια μάχη μερικών λεπτών εναντίον των Τούρκων από τον Ιερό Λόχο.*** Ο συντάκτης αναφέρεται στη μάχη που έδωσαν οι Φιλέλληνες στο Πέτα. Η πληροφορία είναι ανακριβής, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία,*** Β΄, σ. 198-199.

3 ***Ο ναύαρχος των ελληνικών δυτικών δυνάμεων Πασσάνος.*** Passano στο πρωτότυπο. Αντώνιος Bassano. Κορσικανός. Είχε υπηρετήσει και τον Αλή πασά. Διοικητής μικρής ναυτικής μοίρας στον Αμβρακικό και στον Κορινθιακό. Κατά τις επιχειρήσεις του Ιουνίου του 1822 μετέφερε κανόνια στη βόρεια πλευρά του κόλπου και έλεγχε τον Αμβρακικό. Οι Τούρκοι ετοίμασαν τρεις κανονιοφόρους, τον αντιμετώπισαν και τον

συνέλαβαν. Μεταφέρθηκε σιδεροδέσμιος στην Άρτα, ενώ οι ναύτες του βασανίστηκαν θανάσιμα στην Πρέβεζα. Απελευθερώθηκε αργότερα με λύτρα που κατέβαλε η σύζυγός του, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 195, 197, 294. Έφθασε μέχρι τον βαθμό του πλοιάρχου. Ο αδελφός του Πασκάλ Bassano υπηρέτησε υπό τον Φιλέλληνα στρατηγό Φαβιέρο και διακρίθηκε στη μάχη του Χαϊδαρίου. Σκοτώθηκε στις 6 Μαΐου του 1826, βλ. ***Γενική Εφημερίς της Ελλάδος***, 1, 1828, σ. 306· ***Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας***, 3, σ. 697 και 9, σ. 411, 424.

4 ***Στενά των Γερανίων***. Τα Μεγαρικά στενά μεταξύ Μεγαρίδας και Κορίνθου, βλ. Κασομούλης, ***Ενθυμήματα στρατιωτικά***, σ. 98.

5 ***Ένας πασάς ωστόσο, που ο γενναίος Οδυσσέας άφησε να περάσει τις Θερμοπύλες, μπήκε στη Χαλκίδα***. Αναφορά στα γεγονότα που συμπαρασύρει η κάθοδος του Δράμαλη προς την Πελοπόννησο αλλά και την ένταση που υπάρχει στην ελληνική πλευρά μετά τη δολοφονία του Αλέξη Νούτσου και του Χρήστου Μπαλάσκα από τον Οδυσσέα Ανδρούτσο. Στις 29 Ιουνίου 1822 (π.η.) ο τουρκικός στρατός πέρασε τον Σπερχειό και εισέβαλε στη Θήβα την 1η Ιουλίου. Οι κάτοικοι της Βοιωτίας και της Μεγαρίδας κατέφυγαν στα βουνά ή στη Σαλαμίνα, όπως έκαναν και τα μέλη του Αρείου Πάγου, της διοίκησης δηλαδή της Ανατολικής Ελλάδας. Πριν φθάσει ο τουρκικός στρατός στον Ισθμό της Κορίνθου, ο Τσαρκατσή Αλή πασάς μπήκε στη Χαλκίδα, βλ. Τρικούπη, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 205-206.

6 ***Η γιορτή του σεβάσμιου Βασιλέα μας***. Η 25η Αυγούστου, προς τιμήν του Λουδοβίκου του Θ΄ του αγίου.

1822 | ΧΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ — 2

1 ***Το μπρίκι Λε Ρυζέ***. Βλ. 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 14 και 18.

2 ***Ο αριθμός των πειρατικών σκαφών αυξάνεται καθημερινά***. Για την πειρατεία και το κούρσος, βλ. εδώ 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, σχόλιο 5.

1822 | ΧΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ — 3

1 ***Στην Κρήτη οι Έλληνες έχουν τα βουνά και οι Τούρκοι τα κάστρα και τον κάμπο***. Βλ. 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 6, σχόλιο 1.

2 ***Βεβαιώνεται πως οι Σπετσιώτες εγκατέλειψαν το νησί τους … μεγαλύτερη ασφάλεια στην Ύδρα. Το νησί φιλοξενεί τώρα, κατά πως λέγεται, 60 χιλιάδες κατοίκους***. Στις 15 Σεπτεμβρίου 1822 (ν.η.), οπότε αναμενόταν απόβαση του τουρκοαιγυπτιακού στόλου, οι Σπετσιώτες άρχισαν να μεταφέρουν τις οικογένειές τους και τα πράγματά τους στην Ύδρα. Στο νησί της Ύδρας είχαν τότε μεταφερθεί 40.000 άνθρωποι, πρόσφυγες Μικρασιάτες, Χιώτες, Μοραΐτες και Σπετσιώτες, βλ. ***ΙΝΕ***, ΣΤ΄, σ. 265.

3 ***Το νησί της Κω.*** Η Κως στα Δωδεκάνησα είχε περί τους 6.000 Έλληνες κατοίκους έναντι του διπλού περίπου αριθμού Τούρκων. Το κλίμα τουρκικής τρομοκρατίας την άγγιξε μετά από τα γεγονότα στο Κουσάντασι και στην Κύπρο. Τον Απρίλιο του 1821, 600 άτακτοι έφθασαν από τα μέρη της Ανατολής και άρχισαν αρπαγές και αταξίες. Στις 11 Ιουλίου του 1821 (π.η.), και με την εμφάνιση του ελληνικού στόλου, δόθηκε αφορμή για τη γενίκευση των βιαιοπραγιών. Σφάχτηκαν άνθρωποι στη Χώρα και λεηλατήθηκαν σπίτια και εκκλησίες. Οι απαγχονισμοί γίνονταν στον περίφημο πλάτανό της. Ο πασάς έκανε ό,τι μπορούσε για να συγκρατήσει τους ατάκτους. Ένα πλοίο της γαλλικής ναυτικής μοίρας έσωσε πλήθος ανθρώπων και τους μετέφερε στη Νίσυρο, την Τήλο και σε όρμους της Αλικαρνασσού, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 549-550.

4 ***Του Νουμά.*** Numa στο πρωτότυπο. Προφανώς ο προξενικός πράκτορας παρομοιάζει τον οθωμανό κυβερνήτη της Κω, Ibrahim Halimi Pacha, με τον Νουμά Πομπίλιο τον 2ο βασιλιά της Ρώμης, Σαβίνο στην καταγωγή, από τα πιο σεβαστά πρόσωπα της ρωμαϊκής ιστορίας. Και αυτό γιατί ο Ibrahim Halimi Pacha, πρώην μέγας βεζίρης του σουλτάνου Sélim III, πρώην κυβερνήτης της Βοσνίας και κυβερνήτης της Κω, τα τελευταία χρόνια της ζωής του, διακρινόταν για την ευγένεια, την ευαισθησία και τις διοικητικές του ικανότητες. Σύμφωνα με τον γενικό πρόξενο της Γαλλίας στη Σμύρνη, Pierre-Étienne David, οι κάτοικοι της Κω (Έλληνες και Τούρκοι) λυπήθηκαν για τον θάνατό του (1824;) γιατί χάρις στη χρηστή διοίκησή του ζούσαν ειρηνικά, βλ. *Réponse de Pierre David à la pétition du sr Marc-Antoine Vigoureux*, σ. 54-56.

5 ***Όλοι οι κάτοικοι του νησιού έσπευσαν να εκφράσουν τη ζωηρή ευγνωμοσύνη τους στον Γάλλο προξενικό πράκτορα.*** Προξενικός πράκτορας της Κω ήταν ο κ. d'Avenat, βλ. Rottiers, *Description des monuments*.

6 ***Η Τήλος.*** Στο πρωτότυπο Episcopi.

1822 | ΧΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ — 4

1 ***Ο κύριος Μας.*** Masse στο πρωτότυπο. Ο Nicolas Masse ήταν προξενικός πράκτορας της Γαλλίας στη Σίφνο. Στον κατάλογο των συνδρομητών στο οθωμανικό λεξικό του Choiseul-Gouffier, *Éléments de la langue turque*, σ. 461, ένας κύριος Masse εμφανίζεται ως *député* de la *nation françoise à Salonique*, δηλ. ως έμπορος της γαλλικής κοινότητας της Θεσσαλονίκης εκλεγμένος στη θέση του *député* του γαλλικού προξενείου.

2 ***Θεωρούνταν βέβαιο στη Σίφνο ότι ο καπουδάν πασά, που ο οθωμανικός στόλος είχε πάει να πάρει από την Πάτρα, πέθανε.*** Ο τουρκικός στόλος με τον νέο καπουδάν πασά, τον Μεχμέτ πασά, που επιβιβάστηκε στην Πάτρα, απέπλευσε στις 27 Αυγούστου από την Πάτρα με προορισμό το Ναύπλιο. Στις 7 Σεπτεμβρίου εμφανίστηκε μπροστά από αυτή την πόλη, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 238. Για τον θάνατο του καπουδάν πασά, βλ. εδώ Εισαγωγή.

3 ***Ο Γιουσούφ μπέης, απεσταλμένος της Πύλης για την αποκατάσταση της τάξης.*** Βλ. 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 6, σχόλιο 3.
4 ***Ο υποπρόξενος της Αυστρίας.*** Βλ. παραπάνω 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 7, σχόλιο 3.

1822 | ΧΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ — 5

1 ***Η βασιλική φρεγάτα Λα Φλεύρ ντε Λις.*** Βλ. παραπάνω 1821, Ενότητα III: έγγρ. 1, σχόλιο 18.
2 ***Αρχιεπίσκοπο της Σμύρνης.*** Η Καθολική Αρχιεπισκοπή Σμύρνης είχε ιδρυθεί το 1818. Εδώ πρόκειται για τον Αρχιεπίσκοπο Luigi Maria Cardelli, Μάρτιος 1818 – Αύγουστος 1832, βλ. http://boowiki.info/art/dioceses-catholiques-en-turquie/archidiocese-de-smyrne.html [τελευταία ανάκτηση 5/5/2020].
3 ***Ιππότης ντε Βιελά.*** Chevalier de Viella στο πρωτότυπο. Ήταν ο κυβερνήτης της φρεγάτας ***Λα Φλεύρ ντε Λις.*** Αργότερα, μετά τον Απρίλιο του 1822, ο ντε Βιελά ήταν διοικητής της μοίρας της Ανατολής, πριν αναλάβει ο Δεριγνύ, τον Ιανουάριο του 1823. Τον Αύγουστο του 1822, έπλεε προς το Ναύπλιο. Η ελληνική κυβέρνηση που βρισκόταν στους Μύλους του έστειλε τους χαιρετισμούς της και τον παρακάλεσε, όπως και τον Βρετανό πλοίαρχο Χάμιλτον, να μην επικοινωνήσουν με τους Τούρκους στο πολιορκημένο Ναύπλιο. Ο ντε Βιελά απέρριψε την πρόταση και ζήτησε μάλιστα αποζημίωση για το γαλλικό πλοίο ***Λ' Ιστόκ,*** που είχε συλλάβει ο φρούραρχος της Μονεμβασίας Γιάννης Μαυρομιχάλης. Η ελληνική κυβέρνηση δέχτηκε να καταβάλει την αποζημίωση ζητώντας μια προθεσμία δυο μηνών, που αποδέχθηκε ο ντε Βιελά, αλλά δεν συμφώνησε να μην επικοινωνήσει με το Ναύπλιο. Ακολούθησαν δύσκολες διαπραγματεύσεις τις επόμενες μέρες, που απέτυχαν. Ο ντε Βιελά απαίτησε, επιπλέον, να αποσπάσει Τούρκους ομήρους από ένα ελληνικό πλοίο, το οποίο καταδίωξε μέχρι την Ύδρα· στη συνέχεια αγκυροβόλησε απειλητικά μπροστά στις Σπέτσες. Έστειλε αργότερα έναν αξιωματικό του στον καπουδάν πασά, κίνηση που οι Έλληνες εξέλαβαν ως εχθρική, καθόσον θεώρησαν ότι μετέφερε πληροφορίες για τις κινήσεις του ελληνικού στόλου. Η ελληνική κυβέρνηση κατέβαλε τελικά αποζημίωση για το ***Λ' Ιστόκ,*** βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία,*** Β΄, σ. 241-242. Βλ. και Εισαγωγή. Βλ. επίσης: https://fr.wikipedia.org/wiki/Histoire_de_la_marine_fran%C3%A7aise_depuis_1789#Marine_de_la_Restauration [τελευταία ανάκτηση 3/4/2020].
4 ***Ακρωτηρίου του Αγίου Αγγέλου.*** Το ακρωτήριο Μαλέας (Κάβο Μαλιάς) στη νότια Πελοπόννησο.
5 ***Πως ο καπετάνιος της γολέτας αρνήθηκε να τους δώσει.*** Βλ. σχόλιο 3.
6 ***Η Εξοχότητά σας.*** Η έκφραση αυτή καθώς και οι σημειώσεις που παρεμβάλλονται στο Δελτίο επιτρέπουν την υπόθεση ότι αυτό συντάχτηκε στη Γαλλική Πρεσβεία της Κωνσταντινούπολης και, σχολιασμένο από τον Πρέσβη, στάλθηκε σ' έναν υπουργό στο Παρίσι, το πιθανότερο στον υπουργό των Εξωτερικών.
7 ***Ότι έξι λειτουργοί της ελληνικής κυβέρνησης … για να εισπράξουν τις εισφορές των νησιών.*** Πρόκειται για τη δεύτερη περιοδεία των Αρμοστών στις Κυκλάδες, βλ. Μουτζούρης, ***Η Αρμοστεία,*** σ. 90, για τη Νάξο συγκεκριμένα, στο ίδιο, σ. 94-97, όπου ο

αρμοστής Ν. Οικονόμου διαπιστώνει την «ανταρσία» του Μιχ. Μαρκοπολίτη και τον ρόλο της συζύγου του. Βλ. και Γιουρούκου, «Η παρουσία των γυναικών», σ. 343-367.

8 ***Έφθασαν χθες από την Ύδρα 12 ψαριανά σκάφη… πριν από δυο μέρες.*** Η ναυμαχία έγινε στις 8 Σεπτεμβρίου στο Πόρτο Χέλι και είναι γνωστή ως η ναυμαχία των Σπετσών, οπότε και ο τουρκικός στόλος υποχώρησε, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 238-241· Χατζηαναργύρου, ***Τα Σπετσιωτικά***, Γ΄, σ. 283.

9 ***Μετά την υπόθεση του Λ' Ιστόκ.*** Το γαλλικό πλοίο Λ' Ιστόκ (L'Istok στο πρωτότυπο), στα ελληνικά το ***Λιστόκον***, είχε συλληφθεί από τον φρούραρχο της Μονεμβασίας Γιάννη Μαυρομιχάλη, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 241 και παραπάνω, σχόλιο 3.

10 ***Βεβαιώνεται ότι η κυβέρνηση της Ύδρας ενθαρρύνεται…μέχρι τη λήξη του Συνεδρίου.*** Εννοείται το Ευρωπαϊκό Συνέδριο της Βερόνας, Οκτώβριος-Δεκέμβριος του 1822, που αποκήρυξε στις 2 Δεκεμβρίου του 1822 (ν.η.) την Ελληνική Επανάσταση, βλ. ***ΙΝΕ***, ΣΤ΄, σ. 370-379.

1822 | ΧΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ — 6

1 ***Βεβαιώνεται ότι οι Έλληνες υπερέχουν στην Κρήτη.*** Βλ. και 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 6, σχόλιο 1. Η εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου έστειλε στην Κρήτη τον Πέτρο Σκυλίτση Ομηρίδη ως «οργανιστή». Αυτό προκάλεσε τη δυσαρέσκεια του Αφεντούλη. Στις 25 Μαΐου του 1822 (π.η.) εμφανίστηκε ο τουρκοαιγυπτιακός στόλος στη Σούδα. Ο Χασάν πασάς εισέβαλε στα Λευκά Όρη τον Αύγουστο, και με τη βοήθεια των πασάδων του Ρεθύμνου και των Χανίων έκαψε το Θέρισσο στις 4 Αυγούστου του 1822 (π.η.). Υποχώρησε όμως στην είδηση ότι συγκεντρώνονταν και ακροβολίζονταν ελληνικές δυνάμεις. Επέστρεψε στο Μεγάλο Κάστρο στις 31 Αυγούστου του 1822 (π.η.). Επιχείρησε να καταστείλει την Επανάσταση στην επαρχία Πεδιάδας του Ηρακλείου αλλά απέτυχε στο πέρασμα του Σίσι και της Μαλάξας. Κινήθηκε στη συνέχεια προς τη Βιάνο, στο νότο του Μεγάλου Κάστρου. Η περιοχή του Λασιθίου, ωστόσο, στα ανατολικά, δεν μπόρεσε να συνεχίσει την αντίστασή της. Συνεχίστηκαν όμως τοπικές παρενοχλήσεις όπως αυτή στον Κρουσώνα Μαλεβιζίου, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 225-227· Κόκκωνας, ***Ο πολίτης Πέτρος Σκυλίτσης Ομηρίδης***, σ. 109-164.

2 ***Οι Τούρκοι απωθήθηκαν μέχρι τα Γιάννινα.*** Η πληροφορία για την απώθηση των Τούρκων ώς τα Γιάννινα είναι λανθασμένη.

3 ***Ο Γιουσούφ μπέης αντικατέστησε τον Αμπτί πασά … μέσα σε πέντε-έξι μέρες.*** Βλ. 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 6, σχόλιο 3.

4 ***Τη νύκτα έγινε απόβαση Ελλήνων στα βόρεια του νησιού.*** Βλ. 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 8, σχόλιο 1.

1822 | ΧΙ. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ — 7

1 ***Οι Έλληνες Σουλιώτες παραδόθηκαν.*** Στις 28 Ιουλίου του 1822 (π.η.) στην κα-

τοικία του Άγγλου προξένου στην Πρέβεζα υπογράφεται συνθήκη ανάμεσα στους Σουλιώτες και τους Τούρκους για την παράδοση της Κιάφας στον Χουρσίτ πασά, βλ. Περραιβός, ***Απομνημονεύματα***, σ. 222-225· Ψιμούλη, ***Σούλι και Σουλιώτες***, σ. 520.

2 ***Στις τοποθεσίες Καλάμι και Καλύβες***. Στον νομό Χανίων. Ο οικισμός Καλάμι βρίσκεται 15 χλμ. ανατολικά των Χανίων, στις ακτές του κόλπου της Σούδας. Οι Καλύβες είναι χωριό της επαρχίας Αποκορώνου, χτισμένο στην είσοδο του κόλπου της Σούδας.

3 ***Οι τέσσερεις πασάδες της Κρήτης***. Αυτοί είναι οι Χασίμ Οσμάν (Οσουμάν) πασάς· ο Χασάν πασάς· ο Σερίφ Μεχμέτ πασάς και ο Λατίφ (Λουφτουλάς και Λατίφης) πασάς, βλ. Σταματάκης, ***Πίναξ Χρονολογικός***. Ο Σερίφ Μεχμέτ (Şerif Mehmed Paşa) είχε θητεύσει ως διοικητής των Αθηνών (1802-1808) και ως διοικητής στο Καρά-Χισάρ της Τραπεζούντας. Διοικητής (βαλής) της Κρήτης από το 1820, σερασκέρης (στρατάρχης) πάσης Κρήτης, θεωρείται ο αίτιος για τη σφαγή των Χριστιανών τον Ιούνιο του 1821 στο Μεγάλο Κάστρο (Χάνδακας). Κατέστρεψε τις επαρχίες του Αποκόρωνα, φθάνοντας ώς τη Σούδα (Ιούλιος του 1821). Το 1822 λεηλάτησε τα Ανώγεια αλλά απωθήθηκε στον Άγιο Μύρωνα και στον Κρουσώνα. Το 1822 επιτέθηκε στη Μεσσαρά. Πέθανε το 1823. Ο Οσμάν πασάς (Osman Paşa) διαδέχθηκε τον προηγούμενο το 1823. Είχε υπηρετήσει προηγουμένως στο Ρέθυμνο, είχε πάρει μέρος στην εκστρατεία κατά του Αποκόρωνα και είχε ηγηθεί της εισβολής στα Σφακιά. Ο Λουφτουλάχ πασάς (Zarali-zade Lüftullah Paşa), υπήρξε βεζίρης του πασά των Χανίων, και ηττήθηκε στη μάχη των Λάκκων Κυδωνίας. Θα διοριστεί αργότερα, το 1823, πασάς του Χάνδακα. Ο Χασάν πασάς (Hasan Paşa) γαμπρός του Μεχμέτ Αλή αντιβασιλέα της Αιγύπτου, ήταν ο αρχηγός των Αλβανών και των Αιγυπτίων που αποβιβάστηκαν στην Κρήτη τον Μάιο του 1822. Απέτυχε στη Δυτική Κρήτη, πέρασε από τα Χανιά, τον Θέρισσο, τον Αποκόρωνα, το Ρέθυμνο, τον Μυλοπόταμο, την Τύλισο, το δάσος του Ρούβα, την Πεδιάδα και κατέστρεψε τη Βιάνο. Τον Νοέμβριο του 1822 προέβη στη μεγάλη σφαγή του Λασιθίου. Προκάλεσε τη σφαγή της Μιλάτου το 1823. Σκοτώθηκε πέφτοντας από το άλογό του τον Ιούνιο του 1823, βλ. ***Ο Κώδικας των θυσιών***, σ. 361-363 και 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 1, σχόλιο 6, και 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1 σχόλιο 21.

4 ***Μεταξάς***. Ο Κεφαλονίτης άρχοντας Κωνσταντίνος Μεταξάς, 1793-1870. Εξάδελφος του Ανδρέα Μεταξά· διακρίθηκε στην πολιορκία του Λάλα και στις μάχες γύρω από την Πάτρα. Υπουργός Δικαιοσύνης (μινίστρος του Δικαίου) το 1822 και αρμοστής των Νησιών του Αιγαίου, βλ. Γούδα, ***Βίοι Παράλληλοι***, Ζ΄, σ. 157.

5 ***Ο Νικόλαος Οικονόμος, Υδραίος***. Ο Νικόλαος Οικονόμου «εκ των προυχόντων της νήσου Ύδρας», κατά τη διατύπωση της διαταγής του διορισμού των αρμοστών της 1ης Μαΐου του 1822. Ήταν στενά συνδεδεμένος με τον Βενιαμίν Λέσβιο. Οι υπόλοιποι αρμοστές ήταν ο Κ. Μεταξάς, ο Βενιαμίν ο Λέσβιος και ο Βασίλειος Γκίνης, ενώ συνδιορίστηκε ως γραμματέας τους ο Σάββας Οδυσσεύς, βλ. Μουτζούρη, ***Η Αρμοστεία***, σ. 22-25 και 1822, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 6, σχόλιο 1.

6 ***Μύκονο***. Ο τουρκικός στόλος αφού πέρασε μερικές μέρες στη Σούδα απέπλευσε στις 8 Οκτωβρίου του 1822 (π.η.) και αγκυροβόλησε μπροστά στη Σύρο και τη Μύκονο. Οι κάτοικοι της Σύρου έσπευσαν να χαιρετίσουν τον ναύαρχο αποστέλλοντας

τους προεστούς τους. Οι Μυκονιάτες αντιθέτως, τον έτρεψαν σε φυγή, πυροβολώντας εναντίον των 100 Αλγερίνων που αποβιβάστηκαν για λεηλασία, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 243.

7 ***Κοντά στη Σπηλιά του Πάνα***. Στη ΒΔ γωνιά της Ακρόπολης, ένα από τα τρία σπηλαιώδη ανοίγματα στο βράχο, αφιερωμένα σε Απόλλωνα, Δία και Πάνα. Το ανατολικό ήταν αφιερωμένο στον Πάνα, βλ. και 1822, Ενότητα VII: έγγρ. 2, σχόλιο 4. Επίσης, http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=19816 [τελευταία ανάκτηση 6/5/2020].

8 ***Οι Αρχές της Σύρου, ενωμένες γύρω από τον κ. Αρχιεπίσκοπο Σμύρνης, καταγγέλλουν μια συνωμοσία που εξύφαναν Επτανήσιοι πειρατές***. Αναφορά στο επεισόδιο του Νέστορα Φασιώλη (Φαζιόλη), Επτανήσιου, που τον Δεκέμβριο του 1822 εμφανίστηκε στο λιμάνι της Σύρου με 5 επτανησιακά πλοία. Λεηλάτησε, ακολούθησαν συγκρούσεις, προχώρησε προς το εσωτερικό αλλά μετά από την παρέμβαση των ξένων προξένων αποχώρησε. Επανήλθε στις 17 Δεκεμβρίου και αποχώρησε εκ νέου, χάρις στην παρέμβαση ενός αυστριακού πλοίου. Η ιστορία είχε συνέχεια, βλ. ***ΙΝΕ***, ΣΤ΄, σ. 115-116· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 298.

1822 | XI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ — 8

1 ***Η τουρκική ναυτική μοίρα δεν έδεσε σε κανένα νησί του Αιγαίου***. Μετά το επεισόδιο της Μυκόνου ο τουρκικός στόλος κατευθύνθηκε προς την Τένεδο, όπου δέχθηκε την επίθεση του Κανάρη και του Μπρατσάνου. Ανάγκασαν τη ναυαρχίδα να καταφύγει στα Δαρδανέλια και κατέστρεψαν το πλοίο του υποναυάρχου, βλ. παραπάνω 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 7, σχόλιο 6.

2 ***Θεωρείται ότι το έκανε για να μεταφέρει κάποια είδηση στον Καπουδάν πασά***. Βλ. 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 7, σχόλιο 6.

3 ***Ακρωτήριο Σαμσών***. Και Τρωγίλιον. Το ακρωτήριο Σαμσών (Τρωγίλιον) βρίσκεται στη νότια απόληξη του όρους της Μυκάλης, στην ασιατική ακτή απέναντι από τη Σάμο, βλ. Ρήγα Βελεστινλή, ***Χάρτα της Μεγάλης Ελλάδος***.

4 ***Οδυσσέας ονομαζόμενος ο Δίκαιος***. Βλ. 1822, Ενότητα X: έγγρ. 1. Το προσωνύμιο Δίκαιος δεν συνάδει με τον Οδυσσέα Ανδρούτσο και ίσως πρόκειται για σύγχυση του συντάκτη με τον Γρηγόριο Δικαίο, Παπαφλέσσα, ή ανάμνηση από τον Όμηρο και τον «Δίκαιο Οδυσσέα», βλ. ***Οδύσσεια***, α΄, 52-72. Για τον Γρηγόριο Δικαίο Παπαφλέσσα, βλ. Μιχαηλάρης, ***Οι Φιλικοί***, σ. 83-109.

5 ***Ο Ρουσούτ πασάς***. Ο Μεχμέτ Ρουσούτ πασάς. Είχε εισβάλει στη Βοιωτία και την Αττική ενόσω ο Δράμαλης προχωρούσε προς Πελοπόννησο, βλ. Παπαδόπουλος, ***Ανασκευή***, σ. 7.

6 ***Σάλωνα***. Η Άμφισα. Πρωτεύσουσα της περιφερειακής ενότητας Φωκίδας, δυτικά του όρους Παρνασσός. Η πρώτη πόλη της Στερεάς Ελλάδας που απελευθερώθηκε στις 17 Μαρτίου 1821 (π.η.). Το κάστρο της (κάστρο της Ωριάς) καταλήφθηκε από τους Έλληνες στις 10 Απριλίου του 1821 (π.η.). Πρωτεύουσα της Ανατολικής Χέρσου

Ελλάδας. Οι Τούρκοι την ανακατέλαβαν το 1825, την έκαψαν και την κράτησαν ώς το 1829. Δεν μαρτυρείται είσοδος τουρκικών στρατευμάτων την περίοδο στην οποία αναφέρεται το Δελτίο.

7 ***Δαδί.*** Σήμερα η Αμφίκλεια στη Φθιώτιδα. Το χωριό Δαδί χτίστηκε στην περιοχή της αρχαίας Αμφίκλειας. Η μάχη στο Δαδί, με ήττα του Ανδρούτσου, έγινε την 1η Νοεμβρίου του 1822 (π.η), βλ. Παπαδόπουλος, ***Ανασκευή***, σ. 8-16· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 258-259.

8 ***Μοναστήρι.*** Το μοναστήρι της Παναγίας σε μικρή απόσταση από το Δαδί, βλ. Παπαδόπουλος, ***Ανασκευή***, σ. 13· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 258-259. Βλ. και 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 10, σχόλιο 7.

9 ***Λακοριά.*** Η Λιάκουρα και Λυκώρεια, το βουνό Παρνασσός.

10 ***Του υπαρχηγού Γκούρα.*** Ο Γιάννης Γκούρας, 1791-1826. Οπλαρχηγός της Στερεάς Ελλάδας. Ξάδερφος του Πανουργιά. Υπηρέτησε υπό τον Οδυσσέα Ανδρούτσο και πολέμησε μαζί του στο Χάνι της Γραβιάς. Πήρε μέρος στην άλωση της Άμφισας και στη μάχη των Βασιλικών (Στερεάς Ελλάδας). Φρούραρχος της Αθήνας το 1822 μετά την αναχώρηση του Ανδρούτσου στη Στερεά. Συνέλαβε και εκτέλεσε αργότερα τον Οδυσσέα Ανδρούτσο. Σκοτώθηκε στην πολιορκία της Ακρόπολης από τον Κιουταχή την 1η Οκτωβρίου του 1826, βλ. Αγαπητός, ***Οι ένδοξοι Έλληνες***, σ. 246-251, 394-398.

1822 | XI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ — 9

1 ***Βασιλικά.*** Valisane στο πρωτότυπο, και ίσως ο συντάκτης παραφράζει το τοπωνύμιο Βελίτσα (σημ. Τιθορέα). Πρόκειται για τα Στενά των Βασιλικών (στην ανατολική Στερεά Ελλάδα) στον δρόμο που οδηγεί προς τη Λιβαδειά. Τα Βασιλικά ήταν ένα μικρό χωριό, σήμερα ακατοίκητο. Τα πράγματα συνέβησαν διαφορετικά απ' ό,τι περιγράφονται στο Δελτίο. Στις 25 Αυγούστου ο Μπαϊράμ πασάς που είχε μετακινηθεί από τη Χαλκιδική, κινείται για να εκβιάσει τη δίοδο των Βασιλικών κι εμπλέκεται σ' έναν σκληρό αγώνα. Ξαφνικά στην πολεμική κραυγή «έφθασε ο Οδυσσέας», ξεχύθηκαν οι Έλληνες απ' όλες τις πλευρές. Ακολούθησε πανικός στις τάξεις του Μπαϊράμ πασά και σφαγή των στρατιωτών του. Ο ίδιος ο Οδυσσέας Ανδρούτσος δεν είχε πάρει μέρος στη μάχη και τα στενά είχαν υπερασπιστεί ο Γιάννης Γκούρας, ο Γιαννάκης Δυοβουνιώτης, ο Νάκος Πανουργιάς κ.ά., βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 714-716· Άννινος, ***Η Απολογία***, σ. 19-20.

2 ***Μάρκος Μπότσαρης.*** 1790-1823. Ο γνωστός Σουλιώτης οπλαρχηγός. Είχε υπηρετήσει στο Σώμα Ηπειρωτών και Σουλιωτών των Γάλλων στα Επτάνησα. Αρματολός διορισμένος από τον Αλή πασά στον Κακόλακκο Πωγωνίου. Φιλικός από το 1819. Πολέμησε εναλλακτικά εναντίον του Αλή πασά και των σουλτανικών στρατευμάτων. Όταν ξέσπασε η Επανάσταση πέτυχε σημαντικές νίκες στη Βογόρτσα και τα Δερβίζανα, απειλώντας και την Πρέβεζα. Ήταν με τον Μαυροκορδάτο στην ατυχή για τους Έλληνες μάχη του Πέτα. Ανάμεσα στους υπερασπιστές της πρώτης πολιορκίας του Μεσολογγίου τον Δεκέμβριο του 1822. Στρατηγός της Δυτικής Στερεάς

Ελλάδας. Σκοτώθηκε στο Κεφαλόβρυσο Καρπενησίου στις 8 Αυγούστου του 1823. Συγγραφέας του Ελληνο-αλβανικού γλωσσαρίου κατά παρότρυνση του Γάλλου προξένου στα Ιωάννινα Πουκεβίλ, βλ. Γούδας, ***Βίοι Παράλληλοι***, 8, σ. 62· Γιοχάλας, ***Το ελληνο-αλβανικόν λεξικόν***· Περραιβός, ***Απομνημονεύματα***.

3 ***Πετρόμπεη της Σπάρτης***. Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης 1765-1848. Ο τελευταίος Μπέης (ηγεμόνας περιοχής που έχαιρε μεγάλης αυτονομίας) της Μάνης, και αργότερα πρωθυπουργός. Από τις κεντρικές φυσιογνωμίες της Ελληνικής Επανάστασης. Φιλικός από το 1818. Κήρυξε την Επανάσταση στις 17 Μαρτίου του 1821 στην Αρεόπολη (Τσίμοβα) της Μάνης. Συγκρότησε τη Μεσσηνιακή Γερουσία στις 15 Μαρτίου (π.η.) και τον Απρίλιο εκλέχτηκε πρόεδρος της Πελοποννησιακής Γερουσίας. Αντιπρόεδρος του Βουλευτικού στην Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, πρόεδρος της Β΄ Εθνοσυνέλευσης, πρόεδρος του Βουλευτικού το 1823, πρόεδρος του Εκτελεστικού και μέλος της Διοικητικής Επιτροπής της Ελλάδας. Πήρε μέρος στην άλωση της Τριπολιτσάς, στην άλωση της Καλαμάτας και του Άργους καθώς και στην άμυνα του Μεσολογγίου. Έχασε δυο γιους του κατά τη διάρκεια του αγώνα. Συνδέθηκε ιδιαίτερα με τους αντικαποδιστριακούς, βλ. Καπετανάκης, ***Η Μάνη***, σ. 500-509· ***Πρόεδροι της Βουλής, της Γερουσίας και Εθνοσυνελεύσεων***, σ. 48 κ.ε. Βλ. και 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 4, σχόλιο 5.

4 ***Κανέλλο Δεληγιάννη***. Canelo Deli Janopoulo στο πρωτότυπο. Κανέλλος Δεληγιάννης 1780-1862. Από τα Λαγκάδια Γορτυνίας. Κήρυξε την Επανάσταση στα Λαγκάδια στις 23 Μαρτίου του 1821. Πολέμησε στο Μεσολόγγι, στη μάχη του Πέτα, στην πολιορκία της Τριπολιτσάς, βλ. Κουτρουβίδης, ***Κανέλλος Δεληγιάννης***· Δημαράς, «Κανέλλος Δεληγιάννης», σ. 138· ***Κανέλλου Δεληγιάννη απομνημονεύματα***.

5 ***Ο περίφημος Κεφαλάς από τη Ζάκυνθο***. Γεννημένος μεταξύ του 1763 και του 1770 στη Ζάκυνθο, ο Νικόλαος Κεφαλάς πήρε μέρος στην επιχείρηση εκδίωξης των Γάλλων από τους Παξούς το 1811 και επιδόθηκε σε πειρατικές επιχειρήσεις αλλά αργότερα θα στραφεί προς τη γαλλική πλευρά. Το 1812 κατηγορήθηκε για ναυταπάτη. Εξορίστηκε από τη Ζάκυνθο. Φέρεται ότι ταξίδεψε στη Ρωσία, στον Εύξεινο Πόντο, στη Μεσόγειο, στον Ατλαντικό και στις Ινδίες, όπου γνωρίστηκε με τον Δημήτριο Γαλανό που του παρέδωσε το χειρόγραφό του για τον φιλόσοφο Σανακέα. Ήρθε σε επαφή με τον Αδαμάντιο Κοραή, τον Ανδρέα Κάλβο, τον Ούγκο Φώσκολο. Αναφέρεται και ως εκδότης ναυτικών χαρτών και ναυτικών συγγραμμάτων. Επέστρεψε στην επαναστατημένη χώρα, στο Ναύπλιο. Πέθανε το 1847 ή το 1850. Παρουσιάστηκε στον πάπα Λέοντα τον Β΄ ως απεσταλμένος της Ελληνικής κυβέρνησης και ζήτησε να δοθεί στην Ελλάδα ένας μονάρχης από τον οίκο της Σαβοΐας ή της Ορλεάνης, βλ. Ασημάκης, ***Σχέσεις***, σ. 246-247· Ανωνύμου, «Μεγάλοι τυχοδιώκται-Έλληνες-Νικόλαος Κεφαλάς», σ. 66-68.

6 ***Ένας βουλευτής της Άνω Γερμανίας συνόδευσε τους παραπάνω***. Για τους Γερμανούς Φιλέλληνες, βλ. ***ΙΝΕ***, Ε΄, σ. 580-586· Καρολίδης, ***Ο γερμανικός Φιλελληνισμός***. Γενικώς για τις σχέσεις Ελλήνων και Φιλελλήνων, βλ. ***ΙΝΕ***, ΣΤ΄, σ. 998-1007.

7 ***Υπό τη διοίκηση του Στάϊκου Σταϊκόπουλου***. Ο Στάικος Σταϊκόπουλος (Staïcopoulon στο πρωτότυπο), 1799-1835. Από τη Ζάτουνα της Γορτυνίας. Φιλικός από το 1818. Οργάνωσε την πολιορκία του Ναυπλίου και στις 29 Νοεμβρίου 1822 (π.η.)

κατέλαβε το Παλαμήδι, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 248-249· Κολοκοτρώνη, ***Διήγησις***, σ. 108-109, όπου και αναφορές για τη διανομή των λαφύρων.

8 ***Ο ανδρείος Νικηταράς έδινε μάχη στις Θερμοπύλες***. Ο Νικήτας Σταματόπουλος, 1782-1849. Πήρε μέρος στη μάχη του Βαλτετσίου στις 24 Απριλίου του 1821 (π.η.), στη μάχη των Δολιανών τον Μάιο του 1821, στην άλωση της Τριπολιτσάς. Τον Μάρτιο του 1822 οι Ανδρούτσος, Νικηταράς και Ζαφειρόπουλος σχεδιάζουν να αλώσουν τη Λαμία (Ζητούνι). Την 1η Απριλίου του 1822 ο Νικηταράς αποβιβάζεται στον Αχινό με τον Δυοβουνιώτη για να περάσουν στη Στυλίδα, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 161-164. Προκάλεσε σοβαρές απώλειες στα τουρκικά στρατεύματα μετά την ήττα του Δράμαλη, έχοντας καταλάβει τη χαράδρα γύρω από τον Άγιο Σώστη και τη θέση Αγιονόρι όταν ο Δράμαλης μετακινούνταν από τα Δερβενάκια προς το Άργος, βλ. Αγαπητός, ***Οι Ένδοξοι Έλληνες***, σ. 210-215· Κολοκοτρώνης, ***Διήγησις***, σ. 103-104· Βέης, «Νικήτα Σταματελόπουλου απομημονεύματα».

9 ***Ο αρχηγός της φρουράς της Ακροκορίνθου***. Ο φρούραρχος της Ακροκορίνθου Ιάκωβος (καπετάν Αχιλλέας) Θεοδωρίδης ήταν Ύδραίος. Εγκατέλειψε την Ακροκόρινθο όταν έφθασε ο Δράμαλης. Κατά τον Κολοκοτρώνη ήταν καλόγερος, διδάσκαλος της αλληλοδιδακτικής. Θεωρείται ότι σκότωσε τον Κιαμήλ μπέη στις 7 Ιουλίου του 1822, βλ. Φωτάκος, ***Απομνημονεύματα***, σ. 184· Κολοκοτρώνη, ***Διήγησις***, σ. 96.

10 ***Μαύρα Γκρεμνά***. Mavra Gremna στο πρωτότυπο. Εννοεί μάλλον τα Μαύρα Λιθάρια στα όρια Κορινθίας και Αχαΐας, κοντά στην Ακράτα.

11 ***Χαμέρ Βεργή πασά***. Hamer Vergion pacha στο πρωτότυπο. Το πρόσωπο δεν ταυτίστηκε. Εννοεί ίσως τον Κιαμήλ μπέη, που σκοτώθηκε στην Ακροκόρινθο ή τον Τριπολιτσιώτη Ομέρ αγά, φημισμένο για την ανδρεία του, που σκοτώθηκε (Απρίλιος 1821 (π.η.)) από μια ομάδα Ελλήνων υπό τον Αντώνη Κολοκοτρώνη, όταν είχε βγει από την Τριπολιτσά για να τιμωρήσει ορισμένους Έλληνες που είχαν επιτεθεί σε φορτώματα σιτηρών, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Α΄, σ. 165.

1822 | XI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ — 10

1 ***Την παράδοση του Ναυπλίου από τους Τούρκους, όπως και την άλωση μετά από έφοδο του Παλαμηδίου***. Στις 3 Δεκεμβρίου του 1822 (π.η), βλ. Κολοκοτρώνη, ***Διήγησις***, σ. 107-108, όπου και αναφορά στις διαπραγματεύσεις· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 249-250 και 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 9, σχόλιο 7.

2 ***Κίμωλο***. Argentière στο πρωτότυπο. Και Argentera. Για την Κίμωλο κατά την Τουρκοκρατία, βλ. Κούκου, ***Οι κοινοτικοί θεσμοί***, σ. 135-140.

3 ***Τα πληρώματα διαφόρων κεφαλονίτικων εμπορικών πλοίων***. Αναφορά στο επεισόδιο του Φασιώλη, βλ. 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 7, σχόλιο 8.

4 ***Ο κύριος Μεταξάς***. Ο Κωνσταντίνος Μεταξάς, βλ. 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 7, σχόλιο 4.

5 ***Γκιζέλ-Ασσάρ***. Το Αϊδίνιο (Güzelhisar). Ας σημειωθεί ότι το τοπωνύμιο συναντάται στην περιοχή του Κουσάντασι, στην παραλία μεταξύ Αλή αγά (Ali-Agha) και Μπεκτασάν Σακάν (Bektasan Sakan), βλ. *Mediterranean Pilot*. IV, σ. 352.

6 ***Μεχμέτ εφέντης, πασάς της Εύβοιας***. Η Εύβοια ήταν μια ευρύτερη διοικητική περιφέρεια που περιελάμβανε και την Ανατολική Στερεά. Εδώ εννοείται μάλλον ο Κιοσές Μεχμέτ πασάς, που ξεκινώντας από τη Λαμία κινούνταν προς κατάληψη της Άμφισας και ο οποίος πολεμούσε τον Ανδρούτσο στη Στερεά Ελλάδα, βλ. Παπαδόπουλος, ***Ανασκευή***, σ. 17-21· Τζάκης, «Τα πολεμικά γεγονότα», σ. 94. Το πνεύμα της επιστολής είναι παρεμφερές με εκείνο που ο Ανδρούτσος έστειλε στον Μεχμέτ πασά, με την ίδια ημερομηνία και την οποία δημοσιεύει ο Μπ. Άννινος, βλ. Άννινος, ***Η Απολογία***, σ. 120-122. Το επεισόδιο και η επιστολή συγχέεται ίσως με την προσποίηση του Οδυσσέα, μετά τη μάχη στο Δαδί (1η Νοεμβρίου του 1822 (π.η.)), ότι τάχατες συνθηκολογεί, και με την αποτυχημένη προσπάθειά του, λίγο αργότερα, να κυριεύσει το κάστρο του Καράμπαμπα στη Χαλκίδα, στέλνοντας ορισμένους Τούρκους αιχμαλώτους, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 257-261. Η αναφορά στον πασά της Εύβοιας είναι προβληματική καθόσον, την περίοδο αυτή, βαλής της Εύβοιας (Ευρίπου) είναι ο βεζίρης Αλή Τζεχαρτζή (ισόβαθμος του βαλή τής Θεσσαλονίκης) και φρούραρχος της πόλης, ενώ φρούραρχος της Καρύστου ήταν ο Ομέρ μπέης, γνώριμος του Οδυσσέα Ανδρούτσου, βλ. Άννινος, ***Η Απολογία***, σ. 123· Μπαλτά, «Η Καρυστία στα Οθωμανικά αρχεία», σ. 106-107, αναρτημένο στο: https://www.evangeliabalta.com/kitap/31_review.pdf [τελευταία ανάκτηση 8/3/2020].

7 ***Ιερουσαλήμ***. Η Ιερά Μονή της Αγίας Ιερουσαλήμ (Γερσαλή) στη Δαύλεια Βοιωτίας με σημαντικό ρόλο κατά την Επανάσταση του 1821, συνηθισμένος τόπος διαμονής του Οδυσσέα Ανδρούτσου, βλ. Άννινος, ***Η Απολογία***, σ. 115. Βλ. και 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 8, σχόλιο 8.

8 ***Η βία και η τυραννία όλων των αξιωματούχων της Υψηλής Πύλης, περιφρονώντας το ιερό βιβλίο***. Για το πνεύμα της επιστολής, βλ. Λαΐου, Σαρηγιάννης, ***Οθωμανικές αφηγήσεις***, σ. 30-31. Βλ. και παραπάνω σχόλιο 6.

1822 | XI. ΔΕΛΤΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ — 11

1 ***Η αγγλική κορβέτα*** Χιντ. Το HMS Hind, ήταν ένα σκάφος 10 κανονιών, ναυπηγημένο το 1814, βλ. Παγώνης, «Ο Μηλιός πιλότος». Το σκάφος πουλήθηκε το 1829, βλ. https://enwikipedia.org/wiki/HMS_Hind [τελευταία ανάκτηση 8/5/2020].

2 ***Καστρίου***. Castri στο πρωτότυπο. Το Καστρί Ερμιόνης, η Ερμιόνη.

1822 | XII. ΔΕΛΤΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΔΡΑ — 1

1 ***Ο Δράμαλης πασάς είναι ο αρχιστράτηγος***. Μαχμούτ πασάς Δράμαλης (Dramali Mahmud pasha), 1770-1822. Επικεφαλής της στρατιάς που στάλθηκε το 1822 στην Πελοπόννησο για να καταπνίξει την Επανάσταση. Διοικητής της Λάρισας το 1820, συμμετείχε στην εκστρατεία του Χουρσίτ πασά εναντίον του Αλή πασά Ιωαννίνων. Πολέμησε με επιτυχία τους Έλληνες στα Άγραφα και στο Πήλιο. Αντικατέστησε ως Μόρα βαλεσή (διοικητής του Μοριά) τον Χουρσίτ πασά όταν αυτός περιέπεσε σε

δυσμένεια. Μετά την καταστροφή του στρατού του στα Δερβενέκια στις 26 Ιουλίου του 1822, διέφυγε στην Κόρινθο όπου και πέθανε μάλλον από τύφο, βλ. Γερβίνου, ***Ιστορία της Επαναστάσεως και Αναγεννήσεως της Ελλάδος***, σ. 368 κ.ε.· Φωτάκος, ***Απομνημονεύματα***, σ. 177 κ.ε.· Βαρδουνιώτου, ***Καταστροφή του Δράμαλη***.

2 ***Ο Αλήμπεης, διορίστηκε μουχασίλης του φρουρίου του Ναυπλίου***. Alimbei στο πρωτότυπο. Ο Αλή Ναμίκ μπέης, ο Αργίτης, γόνος παλιάς οικογένειας της Πελοποννήσου. Αδελφός του Κιαμίλπεη, του Τούρκου μεγιστάνα της Πελοποννήσου που εκτελέστηκε στην Ακροκόρινθο. Γεννήθηκε στο Ναύπλιο αλλά έζησε στο Άργος. Τελευταίος βοεβόδας του Άργους μέχρι την Επανάσταση. Εκστράτευσε με τον Χουρσίτ εναντίον του Αλή πασά. Ανέλαβε φρούραρχος του Ναυπλίου και ανταλλάχθηκε μετά την άλωση της πόλης με τους αιχμαλώτους Γ. Π. Μαυρομιχάλη και Παναγιώτη Γιατράκο, βλ. Βαρδουνιώτου, ***Καταστροφή του Δράμαλη***· Ζεγκίνη, ***Το Άργος διά μέσου των Αιώνων***· Χρυσανθόπουλος (Φωτάκος), ***Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής Επαναστάσεως***, σ. 364 κ.ε., αναρτημένο στο: https://anemi.lib.uoc.gr/php/pdf_pager.php?rec=/metadata/0/4/f/metadata-70-0000183.tkl&do=140354.pdf&pageno=176&width=359&height=549&maxpage=294&lang=el [τελευταία ανάκτηση 8/3/2020], βλ. και σχόλιο 4.

3 ***Στη συνέλευση των προεστών στο Άργος***. Ο Κολοκοτρώνης, που βρισκόταν για την πολιορκία των Πατρών στο Σαραβάλι της Αχαΐας, κλήθηκε από τους Μαυρομιχαλαίους και άλλους καπεταναίους της Μάνης να μεταβεί στο Άργος όπου βρισκόταν το Εκτελεστικό και το Βουλευτικό, και όπου θα καλούνταν και η Πελοποννησιακή Γερουσία από την Τριπολιτσά για να συζητήσουν διάφορα προβλήματα και την παράδοση του Ναυπλίου. Κίνηση που έβαλε σε υποψία τον Κολοκοτρώνη ως προς τα κίνητρά τους, βλ. Φωτάκος, ***Απομνημονεύματα***, σ. 168· Κολοκοτρώνη, ***Διήγησις***, σ. 94-96.

4 ***Τον Κιαμήλμπεη, κρατούμενο προεστό της πόλης***. Γιος του Νουρή μπέη και διοικητής, πριν από την Επανάσταση, του καζά της Κορίνθου, υπαγόμενος οργανικά στον πασά της Κορίνθου. Θεωρούνταν συνετός κυβερνήτης και προκάλεσε τα θετικά σχόλια των ξένων περιηγητών και τη συγκαλυμμένη συμπάθεια των περισσοτέρων πρωτεργατών της Επανάστασης· ο επιφανέστερος άρχοντας της Πελοποννήσου του οποίου η περιουσία σε κινητά και ακίνητα ήταν ιδιαιτέρως μεγάλη. Με την Επανάσταση βρέθηκε στην Τριπολιτσά όπου και αιχμαλωτίστηκε μετά την άλωση της πόλης, και τέθηκε υπό την εποπτεία του Παναγιώτη Γιατράκου. Μεταφέρθηκε στα Εξαμίλια Κορίνθου και μετά την πτώση της Ακροκορίνθου στις 19 Φεβρουαρίου 1822 (π.η.) φυλακίστηκε στο κάστρο της όπου και δολοφονήθηκε από τον Έλληνα φρούραρχό της. Τα έσοδα από τη δήμευση της περιουσίας του δεν ήταν τα προσδοκώμενα, ενώ είχε γεννηθεί κι ένας μύθος για τους κρυμμένους θησαυρούς του, βλ. 1822, Ενότητα XI, έγγρ. 9, σχόλιο 9· ***Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας***, 10, έγγραφο αρ. 26, σ. 14.

5 ***Ο Νικήτας τούς περίμενε σε κάποια στενά με 400 δικούς του, και σκότωσε 1.500. Ο Κολοκοτρώνης τούς περίμενε λίγο πιο μακριά και σκότωσε άλλους τόσους***. Ο Νικηταράς περίμενε στο Αγιονόρι Κορινθίας ανάμεσα στη Κόρινθο και την Αργοναυπλία. Η μάχη είναι γνωστή ως μάχη του Αγιονορίου, 28 Ιουλίου του 1822 (π.η.) και συνέβη

κατά την υποχώρηση του Δράμαλη. Οι άνδρες του Νικηταρά υποχώρησαν αρχικά προς το Στεφάνι όπου αντιστάθηκαν με τη βοήθεια του στρατιωτικού σώματος του Φλέσσα, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 256-257· Κολοκοτρώνη, ***Διήγησις***, σ. 103-104.

6 ***Πετιμεζαίοι***. Και Πετμεζάδες. Petimesi στο πρωτότυπο. Οικογένεια Κλεφτών ηπειρωτικής καταγωγής που είχε καταφύγει στην Αχαΐα. Μυημένοι στη Φιλική Εταρεία: οι Αναγνώστης, Βασίλειος, Θρασύβουλος, Κωνσταντίνος, Νικόλαος. Ο Αναγνώστης πολέμησε με τον Κολοκοτρώνη και σκοτώθηκε στα Βασιλικά το 1822. Ο Βασίλειος ήταν πληρεξούσιος στις Εθνοσυνελεύσεις, στρατηγός, βουλευτής και γερουσιαστής. Ο Κωνσταντίνος, πρώην κλεφταρματολός, πληρεξούσιος στις Εθνοσυνελεύσεις, είχε μεγάλη ανάμειξη στους εμφυλίους της Επανάστασης. Ο Νικόλαος συνδέθηκε με τον Κολοκοτρώνη και τον Ανδρούτσο, υπήρξε πληρεξούσιος στην Εθνοσυνέλευση του 1844, βλ. Φωτόπουλος, ***Οι Πετιμεζαίοι***· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 219-220 και Γ΄, σ. 2.

7 ***Μαύρα Λιθάρια***. Pierres Noires στο πρωτότυπο. Βλ. και 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 9, σχόλιο 10. Οικισμός στα όρια Κορινθίας και Αχαΐας, 5 χιλιόμετρα δυτικά από το Δερβένι, κοντά στην Ακράτα. Στις 4 Ιανουαρίου του 1823, διεξήχθη εκεί η μάχη μεταξύ μεταξύ Ελλήνων (Παναγιωτάκης Γεραρής, Ασημάκης Ζαΐμης, Πετμεζάς) και ενός μέρους του στρατού του Δράμαλη που διέφευγε προς Πάτρα υπό τον Ντελή Αχμέτ, βλ. Τρικούπης, ***Ιστορία***, Γ΄, σ. 2 κ.ε.· Κολοκοτρώνη, ***Διήγησις***, σ. 109-110.

8 ***Ο Νουρσεάντ πασάς***. Nursehad pacha στο πρωτότυπο. Εννοεί πιθανόν τον Μεχμέτ Ρουσούτ πασά, επικεφαλής των τουρκικών δυνάμεων που ξεκινώντας από τη Λαμία κινούνταν προς την κατάληψη της Άμφισας. Η μάχη στο Δαδί έλαβε όμως χώρα την 1η Νοεμβρίου 1822 (π.η), βλ. και 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 8, σχόλιο 5 και 7 και ήταν μια ήττα των Ελλήνων. Μετά το Δαδί, ο Οδυσσέας κατευθύνθηκε προς την Αράχωβα μέσω του Παρνασσού για να κερδίσει χρόνο και πέτυχε να αναχαιτίσει την κάθοδο των Τούρκων πέρα από τη Λαμία. Τα γεγονότα που αναφέρονται εδώ συγχέονται μάλλον με τα γεγονότα της 25ης Αυγούστου του 1821 και όσα συνέβησαν στη μάχη των Βασιλικών στη Στερεά Ελλάδα, βλ. Παπαδόπουλος, ***Ανασκευή***, σ. 17-21, και εδώ 1822, Ενότητα XI: έγγρ. 9, σχόλιο 1.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1 ***Αντιναυάρχου κυρίου Αλγκάν***. Βλ. 1821, Ενότητα III: έγγρ. 1, σχόλιο 10.

2 ***Λ' Αμαράντ***. Βλ. 1821, Ενότητα III: έγγρ. 1, σχόλιο 18.

3 ***Λα Μπονίτ***. La Bonite. Μεταγωγικό σκάφος (flûte) της γαλλικής μοίρας της Ανατολής. Κατασκευάστηκε στη Μασσαλία και καθελκύστηκε την 21 Αυγούστου του 1815. Θα πάρει μέρος το 1830 στις επιχειρήσεις της Αλγερίας. Θα πραγματοποιήσει αργότερα το 1836-1837 έναν γύρο του κόσμου, βλ. Jurien de la Gravière, «La station du Levant», σ. 289-320, αναρτημένο στο: https://fr.wikisource.org/wiki/Les_Missions_ext%C3%A9rieures_de_la_marine_-_La_station_du_Levant/04 [τελευταία ανάκτηση 5/4/2020]. Βλ. επίσης, http://www.netmarine.net/f/bat/bonite/anciens.htm [τελευταία ανάκτηση 4/5/2020].

4 ***Λε Λυμπιό.*** Le Lybio. Σκάφος της γαλλικής μοίρας της Ανατολής. Βλ. Jurien de la Gravière, «La station du Levant», σ. 289-320, όπου αναφέρεται ως μεταγωγικό σκάφος. Στο *Annales Maritimes et Coloniales*, 1822, II, σ. 353, αναφέρεται ως κανονιοφόρος.

5 ***Νήσων Ουρλάκ.*** Iles d'Ourlac στο πρωτότυπο. Οι νήσοι Ουρλάκ και Βουρλάχ βρίσκονται στη δυτική πλευρά του κόλπου της Σμύρνης και συνιστούν ένα ασφαλές αραξοβόλιο, βλ. Vimont, *Histoire d'un navire*, σ. 259· Texier, *Asie Mineure*, σ. 370.

6 ***Η αποθάρρυνση έχει μάλιστα καταλάβει και μερικούς από τους αρχηγούς.*** Η ενδιαφέρουσα αυτή πληροφορία και σχεδόν άγνωστη για το κλίμα που υπήρχε στην Ύδρα συνδυάζεται με τις παρεμφερείς που αναφέρονται σε άλλα Δελτία Ειδήσεων, βλ. 1821, Ενότητα II: έγγρ. 2· 1821, Ενότητα VII: έγγρ. 1, σχ. 7· 1822, Ενότητα III: έγγρ. 2, σχόλιο 1 και 7.

7 ***Το μπρίκι*** Λ' Ολιβιέ. L'Olivier. Με κυβερνήτη τον Begou de la Rouzière. Το βασιλικό μπρίκι ***Λ' Ολιβιέ*** συνάντησε στις 6 Σεπτεμβρίου του 1821 τον στόλο του καπουδάν πασά, βλ. Jurien de la Gravière, *La Station du Levant*, 1, σ. 169· *Revue des Deux Mondes*, 104, 1873, σ. 293. Το πλοίο παροπλίσθηκε το 1851, βλ. *Nouvelles annales de la marine et des colonies*, 5, 1er semestre 1851, σ. 305.

8 ***Το Ναυαρίνο, μου γράφουν από τις 5 του μήνα, η Μονεμβασία, το Νεόκαστρο.*** Το Ναυαρίνο είναι το ίδιο κάστρο με αυτό του Νεοκάστρου, και όχι δύο διαφορετικά κάστρα, βλ. 1821, Ενότητα I: έγγρ. 1, σχόλιο 17 και 18.

9 ***Του Νικοκλή και του Γεωργίου Αζορμπά, νεαρού αξιόλογου Θρακιώτη.*** Ως προς το όνομα Νικοκλής, ο συντάκτης μάλλον συγχέει εδώ τα ονόματα του Αγγελή Γοβγίνα (Γοβγιού) και του Νικόλαου Κριεζώτη. Ο Αγγελής Γοβγίνα ή Γοβγιός (1780-1822), οπλαρχηγός στην Εύβοια, γεννημένος στη Λίμνη Ευβοίας, είχε θητεύσει στον Αλή πασά. Τον Μάιο του 1821 αναδιοργάνωσε το στρατόπεδο στα Βρυσάκια και οδήγησε τους Ευβοείς να κερδίσουν το καλοκαίρι του 1821 την ομώνυμη μάχη, βλ. ***ΙΕΕ***, ΙΒ΄, σ. 151-152. Ο Νικόλαος Κριεζώτης (1785-1853) πήρε επίσης μέρος στην παραπάνω μάχη. Ως προς το Αζορμπάς (Azorba), πρόκειται για τον Γεώργιο Ζορμπά (1788-1856), οπλαρχηγό, που δεν ήταν Θρακιώτης αλλά Πηλιορείτης και πέρασε στην Εύβοια τον Ιούνιο του 1821, βλ. Γκίκας, ***Η Εύβοια και το 21***, σ. 23· Θωμάς, ***Ο Πηλιορίτης οπλαρχηγός Γιώργης Ζορμπάς (1788-1856)***· Τρικούπης, ***Ιστορία***, Β΄, σ. 6.

10 ***Μικρό Μπαϊράμι.*** Το δεύτερο μπαϊράμι το ***κουρμάν μπαϊράμ*** ή μικρό μπαϊράμι γιορτάζεται εβδομήντα μέρες μετά το πρώτο μπαϊράμι και σ' αυτό θυσιάζονται ζώα. Το πρώτο μπαϊράμι, ονομαζόμενο και ***σεκέρ μπαϊράμι*** ή μεγάλο μπαϊράμι, γιορτάζεται μετά το τέλος του θρησκευτικού μήνα Ραμαζάν (ο ένατος σεληνιακός μήνας του μουσουλμανικού έτους) και αφού ο καδής πιστοποιήσει την εμφάνιση της νέας σελήνης, βλ. Newby, *A Concise Encyclopedia of Islam*, σ. 43.

11 ***Ναύαρχος σερ Γκράχαμ Μουρ.*** Ο Graham Moore (1764-1843), Βρετανός, διοικητής του στόλου της Μεσογείου και αργότερα ανώτατος διοικητής του βρετανικού στόλου, βλ. Rodger, *The Admiralty. Offices of State*.

12 ***Εδώ η άποψη του Μοντεσκιέ δεν έχει πέραση, και αν γνώριζε, θα σκεφτόταν ίσως τώρα ότι δεν είναι σκόπιμο να παλεύουμε ενάντια στη Φύση.*** Ο Μοντεσκιέ στο 14ο Βιβλίο του ***Πνεύματος των Νόμων***, κεφάλαιο 5 (*De l'esprit des lois*, Livre XIV, chap. V),

εξετάζει τη σχέση των νόμων με τη φύση και τη δυνατότητα παρέμβασης των νομοθετών στην επιρροή του κλίματος επί των κατοίκων, βλ. Montesquieu, *De l'esprit des lois*, σ. 373, 378-379. Στο 19ο βιβλίο του ίδιου έργου, κεφ. 4, υποστηρίζει ότι η φύση και το κλίμα κυριαρχούν στους αγρίους, αντίθετα με τους νόμους, τους τρόπους, τα ήθη, που κυριαρχούν σε άλλους πολιτισμούς.

13 ***Όταν ο Μωάμεθ ο Β΄ έλεγχε ήδη από καιρό το αδύναμο συμβούλιο του Έλληνα αυτοκράτορα.*** Δεν είναι δυνατόν να ταυτισθούν τα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται ο αντιναύαρχος Αλγκάν. Υπαινιγμός πιθανόν στον Γεώργιο Σχολάριο και στον Λουκά Νοταρά. Ο πρώτος φάνηκε αρχικά να συμφωνεί με τον Κωνσταντίνο τον ΙΑ΄ Παλαιολόγο ως προς την ενωτική του πολιτική κατά την πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τον Μωάμεθ τον Β΄ τον Πορθητή, αλλά στη συνέχεια πρωτοστάτησε στην ανθενωτική πολιτική. Ο δεύτερος, ο αρχιστράτηγος στον οποίο αποδίδεται η γνωστή αντιπαπική ρήση, ομοφώνησε με τον Γεώργιο Σχολάριο. Η εκκλησιαστική πολιτική διαίρεσε έτσι τους υπερμάχους της πόλης μπροστά στον πολιορκητή. Ο Μωάμεθ ο Β΄, καθώς ο στόλος του δεν μπορούσε να διασπάσει την αλυσίδα που έκλεινε τον Κεράτιο κόλπο, μετέφερε τα πλοία του διά ξηράς πάνω σε κυλίνδρους, περνώντας τα από τον Γαλατά στον Κεράτιο. Για τις γνώσεις της εποχής γι' αυτά τα θέματα, βλ. Πολιζωίδης, ***Τα Νεοελληνικά***, Α΄, σ. 252-254. Για τη νεότερη έρευνα σχετικά με το θέμα, βλ. Κιουσοπούλου, ***Βασιλεύς ή Οικονόμος***, σ. 81-115, 201-234, όπου ωστόσο κανένα από τα πρόσωπα του αυτοκρατορικού περιβάλλοντος δεν φαίνεται να ελέγχεται από τον Μωάμεθ.

14 ***Του υποκόμη ντε Βιελά.*** Βλ. 1821, Ενότητα IV: έγγρ. 1, σχόλιο 7 και Εισαγωγή.

15 ***Την ίδια διαδικασία που ακολουθήσαμε στο Αλγέρι το 1819.*** Στις 5 Σεπτεμβρίου του 1819 ο αγγλογαλλικός στόλος υπό τον ναύαρχο Freemantle και τον αντιναύαρχο Pierre-Roch Jurien de la Gravière απέκλεισε τον κόλπο του Αλγερίου για να υποχρεώσει τον κυβερνήτη να δεχτεί τις αποφάσεις του Συνεδρίου της Αιξ-λα-Σαπέλ (Aix-La-Chapelle), που αφορούσαν την πειρατεία. Οι δύο αυτές Δυνάμεις άσκησαν επίσης πίεση στον κυβερνήτη του Αλγερίου για να τακτοποιήσει τα χρέη του προς το Ηνωμένο Βασίλειο και να ακυρώσει γαλλικά χρέη, βλ. Gaffarel, *La politique coloniale en France de 1789 à 1830*, σ. 296-297.

16 ***Όπως οι Ολλανδοί τον καιρό του Φίλιππου του Β΄.*** Ο Φίλιππος ο Β΄ (1557-1598), γιος του αυτοκράτορα Κάρολου Κουίντου, βασιλιάς της Ισπανίας (μετά τη διανομή της Αυτοκρατορίας), είδε κατά τη διάρκεια της βασιλείας του να επαναστατούν οι Κάτω Χώρες. Η επανάσταση οδήγησε στη διάσπασή τους σε Καθολικούς του Νότου (Ένωση του Αρράς το 1579) και σε Διαμαρτυρόμενους του Βορρά (Ένωση της Ουτρέχτης 1579), οι οποίοι και ανεξαρτητοποιήθηκαν.

17 ***Λ' Εμυλασιόν.*** L'Émulation. Βλ. 1821, Ενότητα III: έγγρ. 1, σχόλιο 18.

18 ***Ο κύριος Πιλαβουάν.*** Πρόκειται για τον Alexandre Pillavoine, που διετέλεσε αναπληρωτής γενικός πρόξενος της Γαλλίας στην Αίγυπτο από το 1819 μέχρι το 1821, βλ. *Notice sur le voyage de M. Lelorrain en Égypte et observations sur le zodiaque de Denderah*, σ. 15· Lesur, *Annuaire Historique Universel pour 1821*, σ. 781· Oliver, *American travelers on the Nile: Early U.S. visitors to Egypte, 1774-1839*, σ. 61.

19 ***Στον κύριο Ντεροτούρ.*** Ο βαρόνος Desrotours ήταν κυβερνήτης του σκάφους

Λ' Εσπεράνς, της γαλλικής μοίρας της Ανατολής και προκάτοχος του Αλγκάν στη διοίκηση της ναυτικής μοίρας της Ανατολής· ταξίδεψε μεταξύ Ιουλίου και Αυγούστου του 1820 στη Λατάκεια και την Αλεξάνδρεια. Επέστρεψε στη Σμύρνη προς τις 25 Αυγούστου, βλ. Henniniker, *Notes during a visit to Egypt, Nubia, the Oasis, Mount Sinai and Jerusalem*, σ. 33 και, εδώ, Εισαγωγή, σχόλιο 89.

20 ***Πρόξενο του Αγίου Ιωάννη της Άκρας***. Αναφέρεται στον Ρουφέν (Ruffin) που δεν ήταν πρόξενος αλλά υποπρόξενος της Γαλλίας στον Άγιο Ιωάννη της Άκρας, βλ. 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 11 και 12.

21 ***Ο πασάς αυτής της πόλης είναι ένας νεαρός, υπερήφανος για τη δύναμή του και εχθρός των Ευρωπαίων***. Ο Αμπτουλάχ πασάς, 1819-1831, βλ. 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 13.

22 ***Παρά τις παρεμβάσεις του κυρίου Ρουφέν, ανατίναξε το μοναστήρι του Όρους Κάρμηλος***. Για το συγκεκριμένο θέμα, βλ. 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1 και υποσημ. 2. Το μοναστήρι για το οποίο γίνεται λόγος είναι το μοναστήρι Νοτρ Νταμ (Notre-Dame du Mont Carmel (Stella Maris)) στη Χάιφα. Ανδρική μονή Καρμηλιτών στο όρος Κάρμηλος· αποτελεί τη συνέχεια ενός πρώτου μοναστηριού Καρμηλιτών χτισμένου τον 12ο αιώνα. Εγκαταλείφθηκε τον 13ο αιώνα και ξαναχτίστηκε τον 17ο αιώνα μερικά χιλιόμετρα μακριά από την αρχική εγκατάσταση. Το μοναστήρι καταστράφηκε το 1821 και ξαναχτίστηκε με την υποστήριξη της Γαλλίας το 1827, βλ. http://abbaye-saint-hilaire-vaucluse.com/carmes.html [τελευταία ανάκτηση 15/2/2020].

23 ***Τον κύριο Μπράντιστς, απεσταλμένο των Ηνωμένων Πολιτειών***. Bradists στο πρωτότυπο. Πρόκειται προφανώς για τον Luther Bradish, που διαπραγματευόταν μια εμπορική σχέση των ΗΠΑ με την Οθωμανική αυτοκρατορία, βλ. Oliver, *American Travelers on the Nile*, σ. 78-79. Οι επίσημες διπλωματικές αποστολές των ΗΠΑ στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ξεκινούν από το 1831, ενώ αρχειακά έγγραφα των αμερικανικών αποστολών στην Οθωμανική Αυτοκρατορία εμφανίζονται στα αρχεία του υπουργείου των Εξωτερικών των ΗΠΑ από το 1830. Ο πρώτος αμερικανός προξενικός πράκτορας των ΗΠΑ στην Αίγυπτο του Μωχάμεντ Άλη ήταν ο Βρετανός David Gliddon. Το 1834 ανέλαβε ο William B. Hodgson, πρώην δραγουμάνος της διπλωματικής υπηρεσίας των ΗΠΑ στην Κωνσταντινούπολη, βλ. *Handbook of US-Middle East Relations*, σ. 282 και εδώ 1822, Ενότητα VI: έγγρ. 6, σχόλιο 6.

24 ***Τα πράγματα δεν ήταν έτσι στην Κύπρο... Ο ανώτερος κλήρος, οι προεστοί, οι πλούσιοι Έλληνες έμποροι, είχαν αποκεφαλιστεί ή απαγχονιστεί, οι περιουσίες τους κατασχεθεί και οι οικογένειές τους σκλαβωθεί***. Για τα υπό αναφορά γεγονότα, βλ. Pouradier Duteil-Loizidou, *Chypre au temps de la Révolution grecque*, σ. 96-102, 142-148 και 150-159.

25 ***Η φρεγάτα*** Λα Ζαν ντ' Αρκ. Jeanne d'Arc στο πρωτότυπο, βλ. εδώ 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 2, σχόλιο 12, και 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 18. Για τον ντε λα Μεγιερί, βλ. Pouqueville, *Histoire*, 4, σ. 23.

26 ***Ο κύριος Ντροβέτ***. Drovette στο πρωτότυπο. Πρόκειται για τον Bernardino Drovetti που ήταν γενικός πρόξενος της Γαλλίας στην Αίγυπτο από τον Ιανουάριο του 1821 έως το 1829, βλ. *Notice sur le voyage de M. Lelorrain en Égypte*, σ. 15· Oliver, *American travelers on the Nile: Early U.S. visitors to Egypte, 1774-1839*, σ. 61· Blin

et Poirier, *Le consulat général de France à Alexandrie*, σ. 11. Ο Drovetti ήταν ένας από τους πρώτους Ευρωπαίους συλλέκτες Αιγυπτιακών αρχαιοτήτων. Πούλησε τις συλλογές του κυρίως στον βασιλιά του Πεδεμοντίου (Piémont), και αργότερα στον Κάρολο τον Ι΄, και αυτό επέτρεψε την ίδρυση του Αιγυπτιακού μουσείου στο Τορίνο καθώς και του τμήματος Αιγυπτιακών αρχαιοτήτων στο μουσείο του Λούβρου, βλ. Blin et Poirier, *Le consulat général de France à Alexandrie*, σ. 11. Για τον Drovetti (ή Drovette), βλ. επίσης Jomard, Drovette, Cailliaud, *Voyage à l'Oasis de Syouah*· Rocca, *La France en Orient*, σ. 529.

27 ***Τα σκάφη*** Λ' Εκό ***και*** Λα Λαμπρουά. L'Echo και La Lamproye στο πρωτότυπο. Βλ. σχετικά 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 18.

28 ***Το σκάφος*** Λα Τρουίτ. La Truite στο πρωτότυπο. Βλ. 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 18.

29 ***Το*** Λα Σεβρέτ. La Chevrette στο πρωτότυπο. Βλ. 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 18, και 1821, Ενότητα ΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 11.

30 ***Το*** Λα Λιόν. La Lionne στο πρωτότυπο. Βλ. 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 18.

31 ***Ο κυβερνήτης Μπεγκού*** (Bégou στο πρωτότυπο), βλ. παραπάνω σχόλιο 7.

32 ***Του κυρίου Ριβοντί.*** Rivodi στο πρωτότυπο. Το πρόσωπο δεν ταυτίστηκε.

33 ***Η ολλανδική φρεγάτα Λα Ντιάν.*** La Diane στο πρωτότυπο. Βλ. 1821, Ενότητα IV: έγγρ. 2, σχόλιο 6.

34 ***Που διοικεί το σκάφος*** Ροσφόρ. Το ***Ροσφόρ*** (Le Rochefort) ήταν ένα πολεμικό πλοίο της γραμμής (δελίνι) 74 κανονιών κατασκευασμένο το 1814, βλ. Lavery, Brian, *The Ship of the Line*, σ. 189.

35 Το ***Λα Γκεριέρ.*** La Guerrière στο πρωτότυπο. Βλ. 1821, Ενότητα ΙΙΙ: έγγρ. 1, σχόλιο 18.

36 ***Ένας κάποιος Αντώνιος, ρήτορας του λαού.*** Εννοεί τον Ύδραίο επαναστάτη Αντώνιο Οικονόμου, βλ. 1821, Ενότητα Ι: έγγρ. 2, σχόλιο 2. Βλ. και 1821, Ενότητα VII: έγγρ. 1, σχόλιο 17.

37 ***Η Μπουμπουλίνα από τις Σπέτσες.*** Η Λασκαρίνα Πινότση (Μπουμπουλίνα), 1771-1825. Μυημένη στη Φιλική Εταιρεία, διέθεσε στην Επανάσταση δικό της εκστρατευτικό σώμα από Σπετσιώτες και είχε σημαντικό ρόλο στην πολιορκία του Ναυπλίου και της Τριπολιτσάς. Μετά την άλωση του Ναυπλίου στις 30 Νοεμβρίου 1822 εγκαθίσταται στο Ναύπλιο. Εξορίστηκε αργότερα στις Σπέτσες. Σκοτώθηκε στις 22 Μαΐου του 1825, βλ. Ολυμπίτου, ***Μπουμπουλίνα, Καΐρη, Μαυρογένους.***

38 ***Ανώτατη Αρχή.*** Αναφέρεται στην Ανώτατη Αρχή, το διευθυντικό, μυστικό και σχεδόν «μυθικό» όργανο της Φιλικής Εταιρείας και των μελών της, των Εταιριστών, που υποστασιοποιείται με την ανάληψη της αρχηγίας της από τον Αλ. Υψηλάντη στις 12 Απριλίου του 1820 (π.η.), βλ. Παναγιωτόπουλος, «Η Φιλική Εταρεία. Οργανωτικές προϋποθέσεις της εθνικής Επανάστασης», σ. 9-33· Σβολόπουλος, «Η σύσταση», σ. 282-298· Μιχαηλάρης, ***Οι Φιλικοί***, σ. 10.

39 ***Θα καταλήξει όμοιος με τον αγώνα των γιων του Λαΐου.*** Ο Λάιος γιος του Λαβδάκου, μυθικός βασιλιάς της Θήβας. Πατέρας του Οιδίποδα, ο οποίος τον σκότωσε συναντώντας τον στον δρόμο προς το Μαντείο των Δελφών, αγνοώντας ότι ήταν ο πατέρας του.

Τα παιδιά του Οιδίποδα, Ετεοκλής και Πολυνείκης, αλληλοσκοτώθηκαν μπροστά στη Θήβα στον ανταγωνισμό τους για την εξουσία, βλ. Gantz, *Mythes*, σ. 1390.

40 ***Το*** Λα Λεβρέτ ***καταπλέει στη Σμύρνη***. La Levrette στο πρωτότυπο, βλ. 1821, Ενότητα III: έγγρ. 1, σχόλιο 18.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

REPRODUCTION DES DOCUMENTS

Extrait de la Correspondance de l'agent de France à Échelle Neuve

Du 13 Septembre

La ville et les campagnes voisines retentissent continuellement de l'explosion des armes à feu. Le Gouverneur Aga se trouve dans le plus grand embarras. Il répondit à l'agent français qui lui demandait une garantie pour sa sûreté. "Partez ou restez, vous êtes libre, j'accuse réception d'une garantie pour moi-même, je ne puis plus vous en donner, un firman m'ordonne de me retirer à Chios. Celui de Sulta qui est actuellement à Smyrne, doit venir prendre ma place. Je ne suis plus sur ici."

L'Aga rejette tous le blâme des vexations et des crimes commis sur l'équipage d'une barque grecque turque, encore en rade, et chargée d'effets précieux, fruits du pillage: le Gouverneur indigné refusa en lui disant la visite qu'il fait ordinairement aux Commandants des bâtimens de guerre.

On suppose que l'espèce de solitude qu'offre à présent la rade, solitude parsemée des plus tristes débris, ne fournira plus d'alimens à la cupidité, et qu'il ne doit plus y avoir de violentes commotions.

Dans les horreurs qui ont été commises, on accuse fortement deux marchands candiotes établis à Échelle Neuve, et le Kiahaya du Pacha de Syra. Après avoir pillé l'église, les deux premiers partirent pour Constantinople et le second pour Syra avec six chameaux chargés de dépouilles. Les troupes venues de Smyrne ont

Δελτίο από το Κουσάντασι (1821, Ενότητα VI: έγγρ. 1, 1η σελίδα χειρογράφου)

Bulletin d'Échelle Neuve (1821, Unité VI: doc. 1, 1er folio du manuscrit)

Extrait de la Correspondance de l'Agent Commutaire

Bulletin de Nice

12 Septembre 1822

On dit que l'individu connu à Hydra sous le nom d'Ypsilante et envoyé ensuite en Morée en cette qualité, n'était qu'un individu déguisé. Il était étranger, les hydriotes avaient leurs raisons pour se l'emmener cette fourberie. Cependant ce faux Général s'est attiré la haine de tous les Moriotes et de tous ceux qui l'ont accompagné en Grèce. On assure qu'il sera obligé de quitter le Continent. On dit encore qu'un nommé Tospalz adjudant ou secretaire du prétendu Ypsilanti lui a volé 2000 ducats, et s'est refugié dans notre isle. Six autres individus également au service de ce chef de parti, sont aussi venus chercher parmi nous un abri contre la fureur des Moriotes.

Les Princes Maurocordato et Caragia ont quitté la Morée, ils se rendent à

Δελτίο από την Τήνο (1821, Ενότητα I: έγγρ. 3)

Bulletin de Tinos (1821, Unité I: doc. 3)

130

Bulletin du Scio

Du 1er Novembre au 1er de Décembre 1822.

1er Novembre. Un bâtiment Autrichien, venant de Candie, avait y avait laissé une partie de la flotte turque, qui s'étant rassemblée à la Canée devait mettre à la voile le lendemain du départ de ce navire. Le Capitaine Autrichien prétend que, malgré la présence de l'Armée Navale de Sa Hautesse, les affaires des Turcs souffrent un peu en Candie.

Vers les midi, la Barcette l'Arrigi était en vue à la hauteur de Psalmadare elle a été amenée rapidement par les vents du Nord jusque à l'entrée de ce port, d'où, après avoir fait un signal de ralliement à la goelette du Scio

Δελτίο από τη Χίο (1822, Ενότητα VI: έγγρ. 7, 1η σελίδα χειρογράφου)

Bulletin de Chio (1822, Unité VI: doc. 7, 1er fol. du manuscrit)

153

Bulletin

Extrait des nouvelles de l'Archipel et de la Natolie

Tine le 26 Décembre 1822.

Le gouvernement provisoire de la Grèce a annoncé officiellement à Tine la reddition de Naples de Romanie par les Turcs, ainsi que la prise d'assaut de la forteresse de Salamidi. La relation la plus honorable a été faite de cette action. Le Colonel Staïno Staïnopulo, surnommé par les siens le brave Colonel à la tête d'une poignée de soldats est parvenu le premier à planter sur les remparts la croix de J.C. et à arracher le drapeau ennemi qu'il a foulé aux pieds à la vue des Turcs. Ce événement eut lieu le 11 Décembre (N.S). La même proclamation du Gouvernement que portait que les Turcs retirés à Corinthe devaient incessamment se rendre aux armes grecques attendu que les vivres manquaient à Corinthe, et que les conquêtes des hellènes dans la Grèce Orientale ainsi que dans la Grèce Occidentale encourageaient ceux qui observaient cette forteresse

Milo le 20 Janvier 1823.

Un bateau de Siphante arrivé le 19 du courant à l'argentière provenant de Syra a rapporté que les équipages de divers bâtiments de commerce, Céphaloniens, sous pavillon —

Δελτίο από το Αιγαίο και την Ανατολία (1822, Ενότητα XI: έγγρ. 10, 1η σελίδα χειρογράφου)

Bulletin de l'Archipel et de l'Anatolie (1822, Unité XI: doc. 10, 1er fol. du manuscrit)

LES NOUVELLES PAR ORDRE CHRONOLOGIQUE

Les dates qui suivent sont celles des documents français, et elles se réfèrent aux événements qui se sont déroulés soit au lieu d'où les nouvelles sont livrées, soit ailleurs. Nous rappelons que les dates données par les documents sont celles du calendrier grégorien.

ANNÉE 1821

15 avril 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
21 avril 1821	voir Introduction, nouvelles livrées par le chargé d'affaires de l'ambassade
24 avril 1821	voir Introduction, nouvelles livrées par le chargé d'affaires de l'ambassade
25 avril 1821	voir Introduction, nouvelles livrées par le chargé d'affaires de l'ambassade
Fin avril 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
30 avril 1821	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
Début mai 1821	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
Début mai 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
4 mai 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
7 mai 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
9 mai 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
10 mai 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
12 mai 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
16 mai 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
17 mai 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
20 mai 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
23 mai 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
24 mai 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
25 mai 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
1er juin 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
4 juin 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821

ΟΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

Οι ημερομηνίες που ακολουθούν είναι αυτές που δίνουν τα γαλλικά έγγραφα και αναφέρονται στα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν είτε στον τόπο από όπου μεταδίδονται οι ειδήσεις είτε αλλού. Υπενθυμίζεται ότι οι ημερομηνίες που δίνονται από τα έγγραφα είναι αυτές του Γρηγοριανού ημερολογίου.

ΕΤΟΣ 1821

15 Απριλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
21 Απριλίου 1821	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τον επιτετραμμένο της γαλλικής πρεσβείας
24 Απριλίου 1821	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τον επιτετραμμένο της γαλλικής πρεσβείας
25 Απριλίου 1821	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τον επιτετραμμένο της γαλλικής πρεσβείας
Τέλη Απριλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
30 Απριλίου 1821	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
Αρχές Μαΐου 1821	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
Αρχές Μαΐου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
4 Μαΐου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
7 Μαΐου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
9 Μαΐου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
10 Μαΐου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
12 Μαΐου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
16 Μαΐου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
17 Μαΐου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
20 Μαΐου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
23 Μαΐου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
24 Μαΐου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
25 Μαΐου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
1η Ιουνίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
4 Ιουνίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821

6 juin 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
7 juin 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
11 juin 1821	voir Introduction, nouvelles livrées par le chargé d'affaires de l'ambassade
13 juin 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
14 juin 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
Vers la mi-juin 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
15 juin 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
16 juin 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
19 juin 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
23 juin 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
Vers la fin juin	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
Début juillet 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
8 juillet 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
10 juillet 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
12 juillet 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
mi-juillet 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
18 juillet 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
21 juillet 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
21 juillet 1821	nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
22 juillet 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
24 juillet 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
25 juillet 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
25 juillet 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 1
Vers la fin juillet 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
29 juillet 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 1
30 juillet 1821	nouvelles livrées par Milos, Unité II : doc. 1
31 juillet 1821	nouvelles livrées par Milos, Unité II : doc. 1
31 juillet 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
1er août 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
3 août 1821	voir Unité VII : Rapport sur les événements en Grèce en 1821
4 août 1821	nouvelles livrées par Milos, Unité II : doc. 1
5 août 1821	nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
11 août 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 1
15 août 1821	nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
16-28 août 1821	nouvelles livrées par l'Égypte, Unité III : doc. 1
17 août 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 1
17 août 1821	nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
18 août 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 2
19 août 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 1

6 Ιουνίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
7 Ιουνίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
11 Ιουνίου 1821	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τον επιτετραμμένο της γαλλικής πρεσβείας
13 Ιουνίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
14 Ιουνίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
Περί τα μέσα Ιουνίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
15 Ιουνίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
16 Ιουνίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
19 Ιουνίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
23 Ιουνίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
Περί τα τέλη Ιουνίου	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
Αρχές Ιουλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
8 Ιουλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
10 Ιουλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
12 Ιουλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
Μέσα Ιουλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
18 Ιουλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
21 Ιουλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
21 Ιουλίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
22 Ιουλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
24 Ιουλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
25 Ιουλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
25 Ιουλίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 1
Περί τα τέλη Ιουλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
29 Ιουλίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 1
30 Ιουλίου 1821	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα II: έγγρ. 1
31 Ιουλίου 1821	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα II: έγγρ. 1
31 Ιουλίου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
1η Αυγούστου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
3 Αυγούστου 1821	βλ. Ενότητα VII: Έκθεση για τα γεγονότα στην Ελλάδα το 1821
4 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα II: έγγρ. 1
5 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
11 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 1
15 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
16-28 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από την Αίγυπτο, Ενότητα III: έγγρ. 1
17 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 1
17 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
18 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 2
19 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 1

24 août 1821 nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
26 août 1821 nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 1
27 août 1821 nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 1
28 août 1821 nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 1
28 août –
12 septembre 1821 nouvelles livrées par l'Égypte, Unité III : doc. 1

1er septembre 1821 nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
4 septembre 1821 nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
5 septembre 1821 nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 1
5 septembre 1821 nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
6 septembre 1821 nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 1
6 septembre 1821 nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
7 septembre 1821 nouvelles livrées par Milos, Unité II : doc. 1
7 septembre 1821 nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
9 septembre 1821 nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2
11 septembre 1821 nouvelles livrées par Naxos, Unité V : doc. 1
12-25 septembre 1821 nouvelles livrées par l'Égypte, Unité III : doc. 1
13 septembre 1821 nouvelles livrées par Naxos, Unité V : doc. 1
13 septembre 1821 nouvelles livrées par Échelle Neuve (auj. *Kouch-Adasi*), Unité VI : doc. 1
13 septembre 1821 nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
14 septembre 1821 nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
14 septembre 1821 nouvelles livrées par Milos, Unité II : doc. 1
14 septembre 1821 nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 1
15 septembre 1821 nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
16 septembre 1821 nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 1
16 septembre 1821 nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
18 septembre 1821 nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 1
18 septembre 1821 nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2
19 septembre 1821 nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 1
19 septembre 1821 nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2
20 septembre 1821 nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2
20 septembre 1821 nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
21 septembre 1821 nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2
22 septembre 1821 nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 3
22 septembre 1821 nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 1
23 septembre 1821 nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 1
24 septembre 1821 nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 1
24 septembre 1821 nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2
26 septembre 1821 nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2
26 septembre 1821 nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
29 septembre 1821 nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2

24 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
26 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 1
27 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 1
28 Αυγούστου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 1
28 Αυγούστου –	
12 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από την Αίγυπτο, Ενότητα III: έγγρ. 1
1η Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
4 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
5 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 1
5 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
6 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 1
6 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
7 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα II: έγγρ. 1
7 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
9 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2
11 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Νάξο, Ενότητα V: έγγρ. 1
12 Σεπτεμβρίου –	
25 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από την Αίγυπτο, Ενότητα III: έγγρ. 1
13 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Νάξο, Ενότητα V: έγγρ. 1
13 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 1
13 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
14 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
14 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα II: έγγρ. 1
14 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 1
15 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
16 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 1
16 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
18 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 1
18 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2
19 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 1
19 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2
20 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2
20 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
21 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2
22 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 3
22 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 1
23 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 1
24 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 1
24 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2
26 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2
26 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
29 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2

29 septembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 2
30 septembre 1821	nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
1er octobre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 2
1er octobre 1821	nouvelles livrées par le contre-amiral E. Halgan, Annexe : doc. 1
2 octobre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 2
2 octobre 1821	nouvelles livrées par Milos, Unité II : doc. 2
3 octobre 1821	nouvelles livrées par Milos, Unité II : doc. 2
3 octobre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 2
6 octobre 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 4
7 octobre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 2
11 octobre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 2
15 octobre 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 4
18 octobre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 3
19 octobre 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 4
19 octobre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 3
20 octobre 1821	nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2
21 octobre 1821	nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2
21 octobre 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 4
21 octobre 1821	nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 3
21 octobre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 3
26 octobre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 3
2 novembre 1821	nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2
6 novembre 1821	voir Introduction, nouvelles livrées par le chargé d'affaires de l'ambassade
6 novembre 1821	nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2
6 novembre 1821	nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 3
8 novembre 1821	nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 2
8 novembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 4
10 novembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 4
12 novembre 1821	nouvelles livrées par Syros, Unité IV : doc. 3
21 novembre 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 5
22 novembre 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 5
23 novembre 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 5
24 novembre 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I : doc. 5
27 novembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 5
29 novembre 1821	voir Introduction, départ de Toulon du marquis de La Tour-Maubourg
1er décembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 5
2 décembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 5
4 décembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 5
5 décembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI : doc. 5

29 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 2
30 Σεπτεμβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
1η Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 2
1η Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από τον αντιναύαρχο E. Halgan, Παράρτημα: έγγρ. 1
2 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 2
2 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα II: έγγρ. 2
3 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα II: έγγρ. 2
3 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 2
6 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 4
7 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 2
11 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 2
15 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 4
18 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 3
19 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 4
19 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 3
20 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2
21 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2
21 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 4
21 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 3
21 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 3
26 Οκτωβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 3
2 Νοεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2
6 Νοεμβρίου 1821	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τον επιτετραμμένο της γαλλικής πρεσβείας
6 Νοεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2
6 Νοεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 3
8 Νοεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 2
8 Νοεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 4
10 Νοεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 4
12 Νοεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα IV: έγγρ. 3
21 Νοεμβρίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 5
22 Νοεμβρίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 5
23 Νοεμβρίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 5
24 Νοεμβρίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 5
27 Νοεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 5
29 Νοεμβρίου 1821	βλ. Εισαγωγή, αναχώρηση από την Τουλόν του μαρκησίου de La Tour-Maubourg
1η Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 5
2 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 5
4 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 5
5 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 5

8 décembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI: doc. 5
14 décembre 1821	nouvelles livrées par Naxos, Unité IV: doc. 1
15 décembre 1821	nouvelles livrées par Naxos, Unité IV: doc. 1
16 décembre 1821	nouvelles livrées par Naxos, Unité IV: doc. 1
22 décembre 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I: doc. 6
22 décembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI: doc. 6
26 décembre 1821	voir Introduction, arrivée du marquis de La Tour-Maubourg à Constantinople
27 décembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI: doc. 6
28 décembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité VI: doc. 6
29 décembre 1821	nouvelles livrées par Tinos, Unité I: doc. 6
30 décembre 1821	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité II: doc. 1

ANNÉE 1822

1er janvier –	
5 février 1822	nouvelles livrées par l'Égypte, Unité I: doc. 1
4 janvier 1822	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité II: doc. 1
4 janvier 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III: doc. 1
8 janvier 1822	nouvelles livrées par Naxos, Unité IV: doc. 1
9 janvier 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III: doc. 1
10 janvier 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III: doc. 2
15 janvier 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III: doc. 2
18 janvier 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
19 janvier 1822	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité II: doc. 2
22 janvier 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III: doc. 2
24 janvier 1822	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité II: doc. 2
25 janvier 1822	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité II: doc. 2
25 janvier 1822	nouvelles livrées par Naxos, Unité IV: doc. 1
26 janvier 1822	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité II: doc. 2
26 janvier 1822	nouvelles livrées par Naxos, Unité IV: doc. 1
27 janvier 1822	nouvelles livrées par l'Égypte, Unité I: doc. 1
27 janvier 1822	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité II: doc. 2
31 janvier 1822	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité II: doc. 2
2 février 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité V: doc. 1
4 février 1822	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité II: doc. 2
5 février 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité V: doc. 1
5-22 février 1822	nouvelles livrées par l'Égypte, Unité I: doc. 1
6 février 1822	nouvelles livrées par l'Égypte, Unité I: doc. 1
6 février 1822	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité II: doc. 2
9 février 1822	nouvelles livrées par Échelle Neuve, Unité II: doc. 2
16 février 1822	nouvelles livrées par l'Égypte, Unité I: doc. 1

8 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 5
14 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Νάξο, Ενότητα IV: έγγρ. 1
15 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Νάξο, Ενότητα IV: έγγρ. 1
16 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από τη Νάξο, Ενότητα IV: έγγρ. 1
22 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 6
22 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 6
26 Δεκεμβρίου 1821	βλ. Εισαγωγή, άφιξη του μαρκησίου de La Tour-Maubourg στην Κωνσταντινούπολη
27 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 6
28 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα VI: έγγρ. 6
29 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα I: έγγρ. 6
30 Δεκεμβρίου 1821	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα II: έγγρ. 1

ANNÉE 1822

1η Ιανουαρίου –	
5 Φεβρουαρίου 1822	ειδήσεις από την Αίγυπτο, Ενότητα I: έγγρ. 1
4 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα II: έγγρ. 1
4 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 1
8 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από τη Νάξο, Ενότητα IV: έγγρ. 1
9 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 1
10 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 2
15 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 2
18 Ιανουαρίου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
19 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα II: έγγρ. 2
22 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 2
24 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα II: έγγρ. 2
25 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα II: έγγρ. 2
25 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από τη Νάξο, Ενότητα IV: έγγρ. 1
26 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα II: έγγρ. 2
26 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από τη Νάξο, Ενότητα IV: έγγρ. 1
27 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από την Αίγυπτο, Ενότητα I: έγγρ. 1
27 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα II: έγγρ. 2
31 Ιανουαρίου 1822	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα II: έγγρ. 2
2 Φεβρουαρίου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα V: έγγρ. 1
4 Φεβρουαρίου 1822	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα II: έγγρ. 2
5 Φεβρουαρίου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα V: έγγρ. 1
5-22 Φεβ/ρίου 1822	ειδήσεις από την Αίγυπτο, Ενότητα I: έγγρ. 1
6 Φεβρουαρίου 1822	ειδήσεις από την Αίγυπτο, Ενότητα I: έγγρ. 1
6 Φεβρουαρίου 1822	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα II: έγγρ. 2
9 Φεβρουαρίου 1822	ειδήσεις από το Κουσάντασι (Échelle Neuve), Ενότητα II: έγγρ. 2
16 Φεβρουαρίου 1822	ειδήσεις από την Αίγυπτο, Ενότητα I: έγγρ. 1

19 février 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
21 février 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III : doc. 3
24 février – 8 mars 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III : doc. 3
27 février 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité V : doc. 1
7 mars 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité V : doc. 1
26 mars 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III : doc. 4
28 mars 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III : doc. 4
29 mars 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III : doc. 4
3 avril 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 1
14 avril 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
15 avril 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
16 avril 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
21 avril 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III : doc. 5
23 avril 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III : doc. 5
25 avril 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
26 avril 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III : doc. 5
30 avril 1822	nouvelles livrées par Athènes, Unité IX : doc. 1
15 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 2
15 mai 1822	nouvelles livrées par Milos, Unité VII : doc. 1
16 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 2
16 mai 1822	circulaires du gouvernement provisoire de la Grèce, Unité VIII : doc. 1 et 2
16-18 mai 1822	nouvelles livrées par Athènes, Unité IX : doc. 1
18 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 2
19 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 2
20 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 2
21 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 3
22 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 3
23 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 3
24 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 3
25 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 3
26 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 3
27 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 4
28 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 4
29 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 3
31 mai 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 4
1er juin 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité V : doc. 2
1er juin 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 4
2 juin 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 4
3 juin 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 4

19 Φεβρουαρίου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
21 Φεβρουαρίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 3
24 Φεβρουαρίου – 8 Μαρτίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 3
27 Φεβρουαρίου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα V: έγγρ. 1
7 Μαρτίου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα V: έγγρ. 1
26 Μαρτίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 4
28 Μαρτίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 4
29 Μαρτίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 4
3 Απριλίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 1
14 Απριλίου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
15 Απριλίου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
16 Απριλίου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
21 Απριλίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 5
23 Απριλίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 5
25 Απριλίου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
26 Απριλίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 5
30 Απριλίου 1822	ειδήσεις από την Αθήνα, Ενότητα IX: έγγρ. 1
15 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 2
15 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα VII: έγγρ. 1
16 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 2
16 Μαΐου 1822	εγκύκλιοι της προσωρινής κυβέρνησης της Ελλάδας, Ενότητα VIII: έγγρ. 1 και 2
16-18 Μαΐου 1822	ειδήσεις από την Αθήνα, Ενότητα IX: έγγρ. 1
18 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 2
19 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 2
20 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 2
21 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 3
22 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 3
23 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 3
24 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 3
25 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 3
26 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 3
27 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 4
28 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 4
29 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 3
31 Μαΐου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 4
1η Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα V: έγγρ. 2
1η Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 4
2 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 4
3 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 4

4 juin 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 4
6 juin 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 5
8 juin 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 5
9 juin 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 5
9 juin 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité V : doc. 2
12 juin 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité V : doc. 2
13 juin 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité V : doc. 2
14 juin 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité III : doc. 6
14 juin 1822	nouvelles livrées par Siphnos, Unité VII : doc. 3
17 juin 1822	nouvelles livrées par Milos, Unité VII : doc. 2
18 juin 1822	nouvelles livrées par Milos, Unité VII : doc. 2
20 juin 1822	nouvelles livrées par Milos Unité III : doc. 6
25 juin 1822	nouvelles livrées par Milos, Unité VII : doc. 2
25 juin 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
16 juillet 1822	nouvelles livrées par Cos, Unité XI : doc. 3
28 juillet 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
Jusqu'au 1er août 1822	nouvelles livrées par Zante sur la Morée et l'Épire, Unité X : doc. 1
1er -17 août 1822	nouvelles livrées par Zante sur la Morée et l'Épire, Unité X : doc. 1
8 août 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
11 août 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
12 août 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
14 août 1822	nouvelles livrées par le vice-consul de France à Athènes, Unité XI : doc. 1
15 août 1822	nouvelles livrées par Zante sur la Morée et l'Épire, Unité X : doc. 1
20 août 1822	nouvelles livrées par Siphnos, Unité XI : doc. 2
20 août 1822	nouvelles livrées par Cos, Unité XI : doc. 3
22 août 1822	nouvelles livrées par Cos, Unité XI : doc. 3
27 août 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 1
28 août 1822	nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 2
28 août 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité XI : doc. 3
29 août 1822	nouvelles livrées par Siphnos, Unité XI : doc. 4
1er septembre 1822	nouvelles livrées par Hydra, Unité XII : doc. 1
11 septembre 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 5
13 septembre 1822	nouvelles livrées par Siphnos, Unité XI : doc. 4
15 septembre 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 5
16 septembre 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 5
19 septembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité XI : doc. 4

4 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 4
6 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 5
8 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 5
9 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 5
9 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα V: έγγρ. 2
12 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα V: έγγρ. 2
13 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα V: έγγρ. 2
14 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα III: έγγρ. 6
14 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Σίφνο, Ενότητα VII: έγγρ. 3
17 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα VII: έγγρ. 2
18 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα VII: έγγρ. 2
20 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα III: έγγρ. 6
25 Ιουνίου 1822	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα VII: έγγρ. 2
25 Ιουνίου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
16 Ιουλίου 1822	ειδήσεις από την Κω, Ενότητα XI: έγγρ. 3
28 Ιουλίου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
Μέχρι την 1η Αυγούστου 1822	ειδήσεις από τη Ζάκυνθο που αφορούν στον Μοριά και την Ήπειρο, Ενότητα X: έγγρ. 1
1-17 Αυγούστου 1822	ειδήσεις από τη Ζάκυνθο που αφορούν στον Μοριά και την Ήπειρο, Ενότητα X: έγγρ. 1
8 Αυγούστου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
11 Αυγούστου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
12 Αυγούστου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
14 Αυγούστου 1822	ειδήσεις από τον υποπρόξενο της Γαλλίας στην Αθήνα, Ενότητα XI: έγγρ. 1
15 Αυγούστου 1822	ειδήσεις από τη Ζάκυνθο που αφορούν στον Μοριά και την Ήπειρο, Ενότητα X: έγγρ. 1
20 Αυγούστου 1822	ειδήσεις από τη Σίφνο, Ενότητα XI: έγγρ. 2
20 Αυγούστου 1822	ειδήσεις από την Κω, Ενότητα XI: έγγρ. 3
22 Αυγούστου 1822	ειδήσεις από την Κω, Ενότητα XI: έγγρ. 3
27 Αυγούστου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 1
28 Αυγούστου 1822	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 2
28 Αυγούστου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα XI: έγγρ. 3
29 Αυγούστου 1822	ειδήσεις από τη Σίφνο, Ενότητα XI: έγγρ. 4
1η Σεπτεμβρίου 1822	ειδήσεις από την Ύδρα, Ενότητα XII: έγγρ. 1
11 Σεπτεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 5
13 Σεπτεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Σίφνο, Ενότητα XI: έγγρ. 4
15 Σεπτεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 5
16 Σεπτεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 5
19 Σεπτεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα XI: έγγρ. 4

22 septembre 1822 nouvelles livrées par Chio, Unité XI : doc. 4
25 septembre 1822 nouvelles livrées par Tinos, Unité XI : doc. 5
25 septembre 1822 nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 6
28 septembre 1822 nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 6
30 septembre 1822 nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 6

1er octobre 1822 nouvelles livrées par Tinos, Unité XI : doc. 5
1er octobre 1822 nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 5
2 octobre 1822 nouvelles livrées par Tinos, Unité XI : doc. 5
3 octobre 1822 nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 6
8 octobre 1822 nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 5
11 octobre 1822 nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 7
12 octobre 1822 nouvelles livrées par Chio, Unité XI : doc. 6
14 octobre 1822 nouvelles livrées par Chio, Unité XI : doc. 6
15 octobre 1822 nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 5
16 octobre 1822 nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 7
17 octobre 1822 nouvelles livrées par Tinos, Unité XI : doc. 7
20 octobre 1822 nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 7
20 octobre 1822 nouvelles livrées par Tinos, Unité XI : doc. 7
21 octobre 1822 nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 7
21 octobre 1822 nouvelles livrées par Tinos, Unité XI : doc. 7
21 octobre 1822 nouvelles livrées par Tinos, Unité XI : doc. 7
22 octobre 1822 nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 7
24 octobre 1822 nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 7
24 octobre 1822 nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 7
25 octobre 1822 nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 7
27 octobre 1822 nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 8
28 octobre 1822 nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 6
29 octobre 1822 nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 6
30 octobre 1822 nouvelles livrées par Tinos, Unité XI : doc. 7
30 octobre 1822 nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 8
31 octobre 1822 nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7

1er novembre 1822 nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
1er novembre 1822 nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 8
1er novembre 1822 nouvelles livrées par Athènes, Unité XI : doc. 8
2 novembre 1822 nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 6
3 novembre 1822 nouvelles livrées par Zante, Unité X : doc. 2
3 novembre 1822 nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 8
6 novembre 1822 nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 6
6 novembre 1822 nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
7 novembre 1822 nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
7 novembre 1822 nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 8
7 novembre 1822 nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 7

22 Σεπτεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα XI: έγγρ. 4
25 Σεπτεμβρίου 1822 ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα XI: έγγρ. 5
25 Σεπτεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 6
28 Σεπτεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 6
30 Σεπτεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 6

1η Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα XI: έγγρ. 5
1η Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 5
2 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα XI: έγγρ. 5
3 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 6
8 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 5
11 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
12 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα XI: έγγρ. 6
14 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα XI: έγγρ. 6
15 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 5
16 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
17 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
20 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
20 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
21 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
21 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
21 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
22 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
24 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
24 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
25 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
27 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 8
28 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 6
29 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 6
30 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα XI: έγγρ. 7
30 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 8
31 Οκτωβρίου 1822 ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7

1η Νοεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
1η Νοεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 8
1η Νοεμβρίου 1822 ειδήσεις από την Αθήνα, Ενότητα XI: έγγρ. 8
2 Νοεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 6
3 Νοεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Ζάκυνθο, Ενότητα X: έγγρ. 2
3 Νοεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 8
6 Νοεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 6
6 Νοεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
7 Νοεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
7 Νοεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 8
7 Νοεμβρίου 1822 ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 7

8 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
8 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 8
10 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 6
10 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
10 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 8
10 novembre 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
11 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
11 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 8
11 novembre 1822	nouvelles livrées par Athènes, Unité XI : doc. 8
13 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
13 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 8
15 novembre 1822	nouvelles livrées par le Négrepont (auj. Eubée), lettre d'Odysseus Androutsos au pacha du Négrepont, Mehmet Effendi, Unité XI : doc. 10
16 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
18 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
19 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
19 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 8
20 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
20 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 8
20 novembre 1822	nouvelles livrées par Athènes, Unité XI : doc. 8
21 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
25 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
25 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 8
26 novembre 1822	nouvelles livrées par Syros, Unité XI : doc. 8
28 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
29 novembre 1822	nouvelles traduites du grec et affichées par le préfet de Naxos, Unité XI : doc. 9
30 novembre 1822	nouvelles livrées par Chio, Unité VI : doc. 7
Début décembre 1822	voir Introduction, nouvelles livrées par l'ambassade
5 décembre 1822	nouvelles traduites du grec et affichées par le préfet de Naxos, Unité XI : doc. 9
8 décembre 1822	nouvelles livrées par Hydra, Unité XI : doc. 11
11 décembre 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité XI : doc. 10
20 décembre 1822	nouvelles livrées par Hydra, Unité XI : doc. 11
26 décembre 1822	nouvelles livrées par Tinos, Unité XI : doc. 10
27 décembre 1822	nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 11

ANNÉE 1823

1er janvier 1823	nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 10

8 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
8 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 8
10 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 6
10 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
10 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 8
10 Νοεμβρίου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
11 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
11 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 8
11 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από την Αθήνα, Ενότητα XI: έγγρ. 8
13 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
13 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 8
15 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από την Εύβοια (Nègrepont), επιστολή του Οδυσσέα Ανδρούτσου προς τον πασά της Εύβοιας, Μεχμέτ Αφέντη, Ενότητα XI: έγγρ. 10
16 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
18 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
19 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
19 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 8
20 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
20 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 8
20 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από την Αθήνα, Ενότητα XI: έγγρ. 8
21 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
25 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
25 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 8
26 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Σύρο, Ενότητα XI: έγγρ. 8
28 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7
29 Νοεμβρίου 1822	μετάφραση από τα ελληνικά ειδήσεων που τοιχοκολλήθηκαν από τον Έπαρχο της Νάξου, Ενότητα XI: έγγρ. 9
30 Νοεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα VI: έγγρ. 7

Αρχές

Δεκεμβρίου 1822	βλ. Εισαγωγή, ειδήσεις από τη γαλλική πρεσβεία
5 Δεκεμβρίου 1822	μετάφραση από τα ελληνικά ειδήσεων που τοιχοκολλήθηκαν από τον Έπαρχο της Νάξου, Ενότητα XI: έγγρ. 9
8 Δεκεμβρίου 1822	ειδήσεις από την Ύδρα, Ενότητα XI: έγγρ. 11
11 Δεκεμβρίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα XI: έγγρ. 10
20 Δεκεμβρίου 1822	ειδήσεις από την Ύδρα, Ενότητα XI: έγγρ. 11
26 Δεκεμβρίου 1822	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα XI: έγγρ. 10
27 Δεκεμβρίου 1822	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 11

ΕΤΟΣ 1823

1η Ιανουαρίου 1823	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 10

19 janvier 1823	nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 10
20 janvier 1823	nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 10
21 janvier 1823	nouvelles livrées par Tinos, Unité XI : doc. 9
24 janvier 1823	nouvelles livrées par Chio, Unité XI : doc. 10
25 janvier 1823	nouvelles livrées par Chio, Unité XI : doc. 10
26 janvier 1823	nouvelles livrées par Chio, Unité XI : doc. 10
28 janvier 1823	nouvelles livrées par « Guizel-Assar » (en turc *Güzelhisar*, auj. Aydin), Unité XI : doc. 10
6 février 1823	nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 9
10 février 1823	nouvelles livrées par Milos, Unité XI : doc. 9
20 février 1823	voir Introduction, départ de Constantinople de l'ambassadeur de France

19 Ιανουαρίου 1823	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 10
20 Ιανουαρίου 1823	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 10
21 Ιανουαρίου 1823	ειδήσεις από την Τήνο, Ενότητα XI: έγγρ. 9
24 Ιανουαρίου 1823	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα XI: έγγρ. 10
25 Ιανουαρίου 1823	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα XI: έγγρ. 10
26 Ιανουαρίου 1823	ειδήσεις από τη Χίο, Ενότητα XI: έγγρ. 10
28 Ιανουαρίου 1823	ειδήσεις από το « Γκιζέλ-Ασσάρ » (τούρκ. *Güzelhisar*, ελλην. Αϊδίνιο), Ενότητα XI: έγγρ. 10
6 Φεβρουαρίου 1823	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 9
10 Φεβρουαρίου 1823	ειδήσεις από τη Μήλο, Ενότητα XI: έγγρ. 9
20 Φεβρουαρίου 1823	βλ. Εισαγωγή, αναχώρηση του πρέσβη της Γαλλίας από την Κωνσταντινούπολη

GLOSSAIRE DE TERMES MARINS

Armamenti, voir armement.

Armement: action d'armer un navire, de le pourvoir de tous les moyens nécessaires à la navigation.

Barque: petit bateau à voilure très variable.

Bombarde: galiote armée de bombardes, de mortiers. Petit voilier à deux mâts.

Brick (var. Brik et Brig, angl. *Brig*): voilier à deux mâts gréés à voiles carrées.

Brigantin: petit voilier à un ou deux mâts de la Méditerranée, et qui n'a qu'un pont. C'était un petit navire léger et ouvert, qui servait à combattre et surtout à donner la chasse.

Brûlot: petit navire chargé de matières inflammables et explosives, et destiné à incendier les bâtiments ennemis en se consumant lui-même.

Canonnière: petit bâtiment armé d'un ou de plusieurs canons.

Chaloupe: petit bâtiment à voiles et à rames, non ponté, dont on se sert principalement dans les ports, et que les grands navires embarquent pour le service du bâtiment. Chaloupe canonnière se dit d'un petit bâtiment à fond plat et portant du canon.

Chébec (it. *sciabecco*): petit bâtiment à trois mâts de la Méditerranée, marchant à voiles et à rames.

Corvetta, voir corvette et gabarre.

Corvette: navire de guerre intermédiaire entre le brick et la frégate.

Cutter: cotre, petit navire de guerre à un seul mât.

Demi-galère (angl. *Baf galley*): synonyme de la galiote, petit bâtiment qui va à rames et à voiles. À ne pas confondre avec la galère, qui nécessitait un nombreux équipage de rameurs.

Flûte: navire de guerre, à fond plat, large, gros et lourd, utilisé pour le transport du matériel.

Fregata, voir frégate.

Frégate: anciennement, petit bâtiment à rames, généralement non ponté, usité dans la Méditerranée. Aux XVIIIe et XIXe siècles, bâtiment de guerre à trois mâts, intermédiaire entre la corvette et le vaisseau de ligne, à une seule batterie couverte et ne portant pas plus de soixante canons.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Αρμάτωμα: ο εξοπλισμός και ο εξαρτισμός του πλοίου.

Βάρκα: μικρό σκάφος, η λέμβος. Και ***λέμβος κανονιέρα***, όταν ήταν οπλισμένη.

Βομβάρδα: σκάφος με πλατιά και ορθή πρύμνη, με ιστιοφορία παρόμοια με αυτή της γολέτας ή του μπρικιού. Χρησιμοποιούνταν για εμπορικές χρήσεις. Διαφορετικής χρήσης σκάφος από τη μπομπάρδα.

Γαλέρα: το ***κάτεργο***, κωπήλατο και ιστιοφόρο, με πολυπληθές πλήρωμα (το τσούρμο) πολύ διαδεδομένο στη Μεσόγειο. Μικρό αμφικίνητο σκάφος· η λέξη στα κείμενα των Δελτίων Ειδήσεων είναι συνώνυμη της λέξης γαλιότα. Βλ. και Ημιγαλέρα.

Γαλιότα: υποκοριστικός όρος της λέξης γαλέρα. Χρησιμοποιούνταν για πειρατεία, καταδρομή, ως αναγνωριστικό ή ταχυδρομικό σκάφος. Σκάφος συγγενές προς το μίστικο.

Γκάμπαρα, και ***μυοδρόμων*** ή ***γάβαρα***, ιταλ. Gambara: σκάφος κωπήλατο και ιστιοφόρο. Στο πολεμικό ναυτικό χρησιμοποιούνταν ως μεταγωγικό και οπλιταγωγό. Χρησιμοποιούνταν και για εμπορικές χρήσεις.

Γολέτα: ***ημιολία***, ελαφρύ δικάταρτο σκάφος με τετραγωνικά πανιά.

Ημιγαλέρα (και γαλιότα): μικρό σκάφος κωπήλατο και ιστιοφόρο. Διαφορετικό από τη γαλέρα (κάτεργο), την οποία χαρακτήριζε το πολυπληθές πλήρωμα κωπηλατών της, το «τσούρμο».

Κανονιοφόρος: ***βάρις*** και ***κανονιέρα***, μικρό πολεμικό σκάφος με ένα ή περισσότερα πυροβόλα.

Κορβέτα (ιταλ. corvetta), ***ο δρόμων***: ιστιοφόρο τρικάταρτο σκάφος, πολεμικό, μεταξύ μπρικιού και φρεγάτας που έχει τα πυροβόλα του πάνω στο κατάστρωμα. Όταν τα πυροβόλα του βρίσκονται κάτω από το κατάστρωμα ονομάζεται επίφρακτος.

Κότερο: ***ο κέρκουρος*** (αγγλ. cutter, γαλλ. cotre), ελαφρύ και ταχύ μονοκάταρτο ιστιοφόρο. Διαφορετικό σκάφος από το θαλαμηγό.

Λέμβος (βλ. και βάρκα): Οπλισμένη χρησιμοποιούνταν και ως αναγνωριστικό σκάφος (vedette). ***Λέμβος επιτελίς***, όταν χρησιμοποιείται για την επιβίβαση και την αποβίβαση των αξιωματικών.

Μαρτίγο και ***μαρτιγάνα***: Οξύπρυμνο δικάταρτο σκάφος.

Gabara, voir gabare et corvette.

Gabare ou *Gabarre*: embarcation à voiles et à rames qui sert au transport des marchandises, au chargement et au déchargement des bâtiments.

Galère: dans les temps modernes, bâtiment de guerre long et de bas bord, à deux mâts, qui marchait ordinairement à rames, plus rarement à voiles, et dont on s'est servi longtemps en Méditerranée. Dans les Bulletins de nouvelles, on utilise parfois le mot galère pour désigner une galiote.

Galiote: petite galère qui marchait à voiles. Nom donné à d'anciens navires de plusieurs types: la galiote des pirates barbaresques était un bâtiment léger et rapide, proche de la felouque; la galiote hollandaise était un navire arrondi, large et lent, destiné au transport des marchandises. La galiote à bombes, créée en France en 1680, était renforcée et munie d'un mortier et de canons en batterie.

Goélette: bâtiment léger à deux mâts et voiles triangulaires ou auriques.

Martigue: bateau à deux ou trois mâts d'origine napolitaine.

Paquebot (de l'anglais *pacquet-boat*): anciennement, petit navire rapide qui effectuait le transport du courrier de l'État puis tout courrier maritime. Anciennement aussi, petit bâtiment de mer, qui transportait des lettres et des passagers d'un pays à l'autre.

Péniche: petite chaloupe pontée, utilisée pour accompagner et aider des navires plus grands, puis tout canot de navire.

Sacolève: voilier à coque incurvée en son centre et relevée aux extrémités. Il était utilisé dans le Levant, et particulièrement en Grèce et en Turquie.

Scooner (angl. *schooner* et *topsail-schooner*): petit bâtiment à deux mâts, gréé comme une goélette.

Trabacle (it. *trabacolo*): Navire de l'Adriatique à deux mâts.

Transport: bâtiment de transport.

Tratta, voir tratte.

Tratte (en grec τράτα, de l'italien *tratta*): bateau de pêche, ou plusieurs bateaux de pêche mis en ligne.

Triate, voir tratte.

Trecandine (du grec τρεχαντήρι): petit voilier très rapide. Embarcation propre aux îles de l'Archipel.

Vaisseau de ligne: nom qu'on donnait aux grands vaisseaux de guerre qui combattaient en ligne. Ligne en termes de marine est la réunion des bâtiments rangés ou gouvernant sur un même rumb de vent.

Vedette: petit bâtiment de guerre utilisé pour l'observation et la découverte de l'ennemi.

Μεταγωγικό (γαλλ. la flûte): Βαρύ ευρύ σκάφος, με μικρό βύθισμα, που χρησιμοποιούνταν για μεταφορές.

Μίστικο και ***σεμπέκ***: Τρικάταρτο, ιστιοφόρο και κωπήλατο, σκάφος.

Μπομπάρδα: το ολμοφόρο, ιστιοφόρο ή κωπήλατο σκάφος οπλισμένο με όλμους ή πυροβόλα. Σκάφος διαφορετικό από τη βομβάρδα.

Μπριγαντίνι και ***βριγαντίνο / βρεγαντίνο***: ιστιοφόρο με ένα ή δυο κατάρτια, που έχει μια μόνο γέφυρα. Ελαφρύ και χαμηλό σκάφος που χρησιμοποιούνταν ως πολεμικό και ιδίως ως καταδρομικό.

Μπρίκι (αγγλ. Brig, γαλλ. brick), ***πάρων*** και ***βρίκιον***: Δικάταρτο ιστιοφόρο, του οποίου το μεγαλύτερο κατάρτι έχει μια ελαφρά κλίση προς τα πίσω.

Οπλιταγωγό (γαλλ. le transport): πολεμικό πλοίο προορισμένο στη μεταφορά στρατευμάτων, αδιακρίτως του είδους του.

Πολεμικό πλοίο γραμμής: το δελίνι ή βασέλο, ***θωρακωτόν***, μεγάλο πολεμικό σκάφος που χρησιμοποιούνταν σε κατά παράταξη ναυμαχίες. «Γραμμή» στη ναυτική ορολογία σήμαινε τα πλοία που έπλεαν κατά παράταξη ή είχαν την ίδια γωνία πλεύσης.

Πυρπολικό και μπουρλότο (γαλλ. brûlot): Πολεμικό πλοίο αλειμμένο και γεμάτο με εύφλεκτα υλικά για την πυρπόληση εχθρικών πλοίων. Μπουρλοτιέρης είναι ο κυβερνήτης του.

Σακολέβα: οξύπρυμνο πλοιάριο με έντονο κοίλωμα, χαρακτηριστικό στην Ελλάδα και την Τουρκία.

Σκούνα (αγγλ. Schooner και topsail-schooner): η ***ημιολία***, δικάταρτο σκάφος με ιστιοφορία παρόμοια με αυτή της γολέτας.

Σλουπ (αγγλ. sloop): κορβέτα με λιγότερα από 20 κανόνια.

Τραμπάκουλο (βεν. trabacolo): τύπος κλειστού δικάταρτου σκάφους της Αδριατικής.

Τράτα: αλιευτικό πλοιάριο.

Τρεχαντήρι: μικρό ταχύπλοο ιστιοφόρο, κυρίως εμπορικό.

Φρεγάτα (γαλλ. frégate), και ***φρεγάδα*** ή ***μονόκροτο***: είδος δρόμωνα (κορβέτας). Αρχικά μικρό κωπήλατο σκάφος, σε χρήση στη Μεσόγειο Θάλασσα. Στην ιεραρχία ενός στόλου ερχόταν, ως προς τη δύναμη πυρός, μετά από τα πολεμικά πλοία της γραμμής (δελίνια), από τα ισχυρότερα ωστόσο πολεμικά με μόνο μια γέφυρα.

GLOSSAIRE DE TERMES OTTOMANS

aga (*ağa*) : titre donné à des personnalités de haut rang, notamment au commandant des janissaires ou aux chefs des eunuques du Palais.
avanie (*haván*) : imposition arbitraire exigée par les autorités ottomanes et particulièrement par les gouverneurs des provinces.
ayan bachi (*ayan başı*) : chef des *ayan*, chef des notables.
ayans (*ayan*) : notables qui agissaient comme intermédiaires entre le gouvernement et les sujets soumis aux taxes. Au 19e siècle, plusieurs grands *ayan* occupaient des postes importants dans les différentes régions de l'Empire.

bachà, voir pacha.
bachalik, voir pachalik.
bachi aïan, voir ayan bachi.
baïram (*bayram*) : nom donné aux deux grandes fêtes religieuses musulmanes.
béniches (*biniş*) : longue cape portée par certains dignitaires.
bey (*beg/bey*) : titre donné à un chef militaire, à un chef de tribu.
bostandgi (*bostancı*) : membres de la garde impériale.
bostandgi-bachi (*bostancı-başı*) : commandant du corps de *bostancı*. C'était un des officiers qui étaient très proches du Sultan.
boyourdis (*buyuruldı*) : ordonnance émanant d'un officier supérieur de l'Empire ottoman. Ces ordonnances concernaient diverses matières administratives et en particulier les appointements, les règlements financiers, etc.
buluk bachi, var. buluqbachi, (*bölükbaşı*) : commandant des *bölük* (corps militaire).
bumbayazi, var. boumbayassi (*binbaşı*) : Littéralement : « commandant de mille hommes », le *binbaşı* était le commandant de la gendarmerie.

cadi (*kadı*) : juge de loi canonique musulmane, et gouverneur de *kaza*.
capidgi bachi (*kapıcı-başı*) : chef des gardiens de la porte impériale, utilisé aussi comme messager spécial, chargé de missions importantes et secrètes dans les provinces.
Capitan Pacha (*Kapudan Paşa*) : Grand-amiral de la flotte ottomane.
cavas (*kavas*) : gardes au service d'un dignitaire ; concierge d'un grand établissement.
Chéhir Emini (*şehir emini*) : préfet de la ville.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΟΘΩΜΑΝΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Αγάς (*ağa*): η λέξη σημαίνει αρχικά τον αρχηγό, τον διοικητή, τον πάτρωνα. Τίτλος που δινόταν σε ανώτερους αξιωματούχους όπως π.χ. στον διοικητή των γενιτσάρων, στους αρχιευνούχους των Ανακτόρων (κισλάρ αγάς) ή στους διοικητές των περασμάτων (Δερβέν αγάς).

Αγιάνμπασης: ayan bachi (*ayan başı*), επικεφαλής των *ayan*, των προυχόντων. Αγιάνηδες, ayans (*ayan*), ήταν οι προύχοντες που ενεργούσαν ως διαμεσολαβητές μεταξύ του κράτους και των φορολογουμένων. Το 19ο αιώνα, πολλοί ***αγιάνηδες*** κατείχαν υψηλές διοικητικές θέσεις στις διάφορες περιοχές της Αυτοκρατορίας.

Βαλής, βλ. Βιλαέτι.

Βεζίρης (*vezir*): μέλος του Αυτοκρατορικού Συμβουλίου. Τίτλος σημαντικών πασάδων.

Βελής, βλ. Βιλαέτι.

Βιλαέτι (*vilayet*) και εγιαλέτι: διοικητική περιφέρεια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Ορισμένα χαρακτηρίζονταν ως πασαλίκια. Διοικούνταν από βαλή (βαλεσή και βελή), και υποδιαιρούνταν σε σαντζάκια με διοικητή τον μουτεσαφίρη, σε καζάδες (λιβάδες) με διοικητή τον καϊμακάμη, και ναχιγιέδες (καντόνια) με διοικητή τον μουντίρη. Στη έδρα κάθε βιλαετίου συνερχόταν ετησίως το Συμβούλιο (*divan*) του Βιλαετίου με πρόεδρο τον βαλή, αντιπρόεδρο έναν αξιωματούχο του βιλαετίου και αντιπροσώπους των σαντζακίων. Το σύστημα των Βιλαετίων γενικεύτηκε σε όλη την αυτοκρατορία μετά το 1840 και τον νόμο Περί Βιλαετίων.

Βοϊβόδας: voïvode (*voyvoda*), κυβερνήτης.

Δεφτερδάρης: defterdar (*defterdar*), διευθυντής των δημοσιονομικών. Defterdar-effendi (*defterdar efendi*), ο υπουργός επί των Οικονομικών.

Διβάνι: Divan (*Divan*), το Σουλτανικό Συμβούλιο. Το Συμβούλιο του Βιλαετίου.

Δραγουμάνος: drogman (*tercüman*), διερμηνέας στην υπηρεσία ενός πρέσβη, ενός προξένου, ευρωπαίων εμπόρων ή του καπουδάν πασά (Διερμηνέας του Στόλου). Το τελευταίο αυτό και σημαντικό αξίωμα κατείχαν συνήθως, ως το 1821-1822, Έλληνες.

chiaoux (*çavuş*) : soldat.
conaks (*konak*) : résidence, demeure.

defterdar (*defterdar*) : directeur des finances.
defterdar-effendi (*defterdar efendi*) : ministre des Finances.
dervin (*derbend*) : défilé, col de montagne.
Divan (*Divan*) : Conseil Impérial.
drogman (*tercüman*) : interprète qui travaillait pour le compte d'un ambassadeur ou d'un consul ou des marchands européens ou du Grand-amiral de la flotte ottomane. L'interprète qui travaillait pour le compte de la Sublime Porte portait le titre de Grand drogman.

effendi (*efendi*) : Littéralement « maître » ; titre donné aux gens éduqués, aux princes ou aux officiers de l'armée.

firman (*ferman*) : édit du Sultan.

Grand Drogman (*baş tercüman*) : Le Grand drogman assurait la communication entre les Grecs et la Sublime Porte, et jouissait d'un pouvoir important.
Grand-Vizir (*Vezir-i âzam*) : chef de l'administration ottomane. Premier ministre.

hadgis (*hacı/hadji*) : pèlerins, personnes qui ont accompli le pèlerinage à Jérusalem, s'ils sont chrétiens, ou à la Mecque, s'ils sont musulmans.

karach (*haraç*) : capitation ou impôt par tête auquel étaient soumis les non-musulmans, et qui était destiné au Trésor du Sultan.
khatt, pour *hatt-ı hümayun* : proclamation solennelle impériale.
khatti chérif (*hatt-ı şerif*) : décret.
kiahaya (*kâhya/kethüda*) : intendant ; député d'un gouverneur de province.
kiahia bey (*kâhya beg/kethüda beg*) : ministre de l'Intérieur.
kilo (*kile*), mose : mesure de contenance utilisée surtout pour peser les céréales, et qui se subdivisait en ocques. Sa contenance différait d'une région à l'autre.
kissédar (*kisedar*) : chef du bureau du contrôle général.
koulkiayiaci (*kul kâhyası*) : commandant des *bölük* (corps militaire), le *kul kâhyası* était, à ce titre, adjoint de l'aga des janissaires. Il était même son lieutenant en chef.

miri (*mîrî*) : taxe gouvernementale.
mollah (*molla*) : juge en chef ; docteur en loi islamique.
mouhasil, var. muchassil (*muhassıl*) : percepteur des taxes, chargé aussi des fonctions administratives de haut niveau. Dans les documents consulaires français, le terme désigne, par époques, le gouverneur d'une province.
musselim (*müsellim*) : officier administratif. Collecteur des taxes.

naïb (*naib*) : représentant du *kadı*.

Εφέντη: αφέντης (*efendi*), τίτλος που δινόταν στους μορφωμένους άρχοντες (κατ' αντιδιαστολή προς το αγά), στους διοικητές ή στους αξιωματούχους του στρατού.

Ιππουρίδα: η ουρά του αλόγου ήταν διάσημο των πασάδων.

Καδής: cadi (*kadı*), δικαστής του ισλαμικού νόμου, και κυβερνήτης επαρχίας (καζά).

Καζάς, βλ. Βιλαέτι.

Καπιντζίμπασης: capidgi bachi (*kapıcı-başı*), επικεφαλής της φρουράς αυτοκρατορικής πύλης. Υπηρετεί συχνά ως σουλτανικός απεσταλμένος στις επαρχίες για σημαντικές και μυστικές αποστολές.

Καπουδάν πασάς: Capitan Pacha (*Kapudan Paşa*), ο αρχιναύαρχος, ο ανώτατος διοικητής του οθωμανικού στόλου.

Κεχαγιάς (*kâhya / kethüda*): επόπτης· αντιπρόσωπος ενός κυβερνήτη επαρχίας.

Κοιλόν (*kile*), μόδιο: μέτρο χωρητικότητας για τη μέτρηση δημητριακών κυρίως, που υποδιαιρείται σε οκάδες. Η περιεκτικότητά του διέφερε από περιοχή σε περιοχή.

Κουλκιάγιασης: koulkiayiaci (*kul kâhyası*), διοικητής στρατιωτικού σώματος, υπασπιστής του αγά των γενίτσαρων.

Λιβάς, βλ. Βιλαέτι.

Μεγάλος Βεζίρης (*Vezir-i âzam*): ο ανώτατος αξιωματούχος της οθωμανικής διοίκησης. Πρωθυπουργός.

Μεγάλος Δραγουμάνος (*baş tercüman*): ο διερμηνέας της Υψηλής Πύλης. Σημαντικός αξιωματούχος, διασφάλιζε την επικοινωνία μεταξύ των Ξένων Δυνάμεων και της Υψηλής Πύλης αλλά και μεταξύ των Ρωμιών ραγιάδων και της Υψηλής Πύλης.

Μίρι (*mîrî*): σε αντίθεση με τον όρο μούλκι (*mülk*), το μίρι σημαίνει τη γη που ανήκει στο κράτος και τον φόρο που επιβαρύνει τον καλλιεργητή της.

Μουλάς: mollah (*molla*), αρχιδικαστής· νομομαθής, διδάσκαλος του ισλαμικού δικαίου.

Μουσελίμης: musselim (*müsellim*), διοικητικός αξιωματούχος. Αναπληρωτής επαρχιακού διοικητή, οικονομικός έφορος.

Μουτεσελίμης, βλ. Μουσελίμης.

Μουχασίλης: mouhasil / muchassil (*muhassıl*), εισπράκτορας φόρων, επιφορτισμένος επίσης με υψηλά διοικητικά καθήκοντα. Στα γαλλικά προξενικά έγγραφα, ο όρος υποδεικνύει, κατά περιόδους, τον κυβερνήτη μιας επαρχίας.

Μπέης (*beg / bey*): τίτλος ανώτερου αξιωματικού του στρατού. Διαφορετική σημασία για τον Μπέη της Μάνης, όπου σημαίνει τον εκπρόσωπο της οιονεί αυτόνομης περιοχής της Μάνης.

Μπουλούκπασης: buluk bachi και buluqbachi (*bölükbaşı*), διοικητής στρατιωτικού σώματος (*bölük*).

Μπουμπαγιαντζής: bumbayazi / boumbayassi (*binbaşı*). Στην κυριολεξία, ο «χιλίαρχος». Συνταγματάρχης, επικεφαλής ενόπλων μονάδων, στρατονόμος.

nichandji (*nişancı*) : officier responsable pour mettre la paraphe du Sultan (*tuğra*) sur les documents. Il était membre du Conseil Impérial (*Divan*) et chef de la chancellerie impériale.

orta (*orta*) : unité de compagnie, dans le corps de janissaires, composée de 50 à 200 soldats.

pacha (*paşa*) : titre donné aux gouverneurs des provinces et aux vizirs du Conseil Impérial.
pachalik (*paşalik*) : territoire administré par un pacha.
piastre (*kuruş*): pièce d'argent ottomane qui équivalait à 40 paras ou 120 aspres.

rayas (*reaya*) : sujets de l'Empire ottoman soumis aux impôts.
Réïs Effendi (*Reis Efendi*) : ministre des Affaires Étrangères.

selectar (*silahdar*) : Littéralement : « porte-épée ». Il était responsable des armes du Sultan. Dans les cérémonies officielles il portait l'épée du Sultan. Il présentait au Sultan tous les rapports écrits, et le Sultan y répondait par son intermédiaire.
serdar (*serdar*) : chef militaire. Dans les documents consulaires français, le terme désigne le chef local des janissaires.

toptchi-bachi (*topçu başı*) : chef de l'artillerie.
tournadji bachi (*turnacı başı*) : chef des gardiens des grues du Palais Impérial ; colonel d'un régiment des janissaires.

visir (*vezir*) : membre du Conseil Impérial. Quelques pachas importants recevaient aussi le titre de *Vezir*.
voïvode (*voyvoda*) : gouverneur.

Ναΐμπης: naïb (*naib*), εκπρόσωπος του καδή.
Ναχιγιές, βλ. Βιλαέτι.
Νιχαντζή: nichandji (*nişancı*), αξιωματούχος υπεύθυνος για τον τουγγρά (*tuğra*), το μονόγραμμα δηλαδή του Σουλτάνου. Μέλος του Σουλτανικού Συμβουλίου (*Divan*) και υπεύθυνος της αυτοκρατορικής γραμματείας.

Πασάς: pacha (*paşa*), τίτλος που δινόταν στους κυβερνήτες διοικητικών περιφερειών και στους βεζίρηδες του Σουλτανικού Συμβουλίου.
Πασαλίκι (Paşalik): Συνώνυμο των όρων Μπεηλεμπερλίκ και Βιλαέτι (Εγιαλέτ), αποτελεί μια από τις μείζονες διοικητικές υποδιαιρέσεις του Οθωμανικού Κράτους. Βλ. και Βιλαέτι.
Πιάστρο (*kuruş*): οθωμανικό ασημένιο νόμισμα που ισοδυναμούσε με 40 παράδες ή 120 άσπρα.

Ραγιάς (*reaya*): οι φορολογούμενοι υπήκοοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
Ρεΐς: Réïs effendi (*Reis Efendi*), υπουργός Εξωτερικών.

Σαντζάκι, βλ. Βιλαέτι.
Σελεκτάρης: selectar (*silahdar*). Στην κυριολεξία ο «ξιφοφόρος». Ήταν υπεύθυνος για τα όπλα του Σουλτάνου. Στις επίσημες τελετές κρατούσε το σουλτανικό ξίφος. Υπέβαλε στον Σουλτάνο όλες τις εκθέσεις αιτημάτων, και ο Σουλτάνος απαντούσε μέσω αυτού.
Σερδάρης (*serdar*): διοικητής, στρατιωτικός διοικητής. Στα γαλλικά διπλωματικά έγγραφα σημαίνει τον τοπικό διοικητή των γενιτσάρων.
Σεχίρ εμινί: chéhir emini (*şehir emini*), ο έπαρχος.

Τουρνατζήμπασης: tournadji bachi (*turnacı başı*), αρχηγός των φυλάκων των αυτοκρατορικών πελαργών, συνταγματάρχης ενός συντάγματος γενίτσαρων.
Τσαούσης: cavas (*kavas*), άνδρας της φρουράς ενός αξιωματούχου. Θυρωρός σημαντικού ιδρύματος.

Φιρμάνι: firman (*ferman*), το σουλτανικό διάταγμα.

Χαράτσι (*haraç*): ο κατά κεφαλήν φόρος που πλήρωναν οι μη μουσουλμάνοι υπήκοοι στο οθωμανικό κράτος.
Χατζεγιάν (*hoca*), από τη λέξη χότζας (*Hoca*), ιεροδιδάσκαλος. Χοτζαγκιαάν και χατζεγιαάν, ονομαζόταν η συντεχνία των υπαλλήλων του αυτοκρατορικού διβανίου, ιδιαιτέρως εκείνοι που στελέχωναν τις δημοσιονομικές υπηρεσίες. Προέρχονταν από τους ουλεμάδες, δηλαδή αν και δεν ανήκαν στο ιεροδικαστικό σώμα είχαν συνήθως φοιτήσει σε μεντρεσέ (ισλαμικό σχολείο).
Χατζής (*hacı / hadji*): προσκυνητής· ο Χριστιανός που πραγματοποίησε το προσκύνημα στην Ιερουσαλήμ, ή ο Μουσουλμάνος στη Μέκκα.
Χάτι: khatt (*hatt-ı hümayun*), διακήρυξη, επίσημη αυτοκρατορική διακήρυξη. Khatti chérif (*hatt-ı şerif*), το αυτοκρατορικό διάταγμα.

LISTE DES ILLUSTRATIONS

page

1. «Greco». Un Grec. Lithographie en couleur, sans date, 25,1 x 16,6 cm., d'après un dessin de Sc. Markaert. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000046]. 1
2. La pointe du Séraï, prise d'un jardin de Péra. Gravure sur bois, 1846-1849, d'après un dessin de Charles Édouard de Beaumont. Graveur: anonyme. Illustration de *Voyage illustré dans les cinq parties du monde en 1846, 1847, 1848, 1849* d'Adolphe-Laurent Joanne. Musée de la gravure Hambis (Chypre). 8
3. Le port de Constantinople. Gravure sur bois, 1846-1849, d'après un dessin d'Étienne Raffort. Graveur: Léon Morel-Fatio. Illustration de *Voyage illustré dans les cinq parties du monde en 1846, 1847, 1848, 1849* d'Adolphe-Laurent Joanne. Musée de la gravure Hambis (Chypre). 9
4. Chourchid. Lithographie, sans date, 19,7 x 12,1 cm. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000138]. 26
5. Miaulis et Mahmud II. Lithographie, 1838, 28,5 x 20 cm. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000314]. 27
6. Napoli – Costume grec. Gravure au pointillé coloriée, 1835, d'après un dessin de Léopold Massard. Graveur: Choubard. Illustration de *Collection de Portraits et Costumes des différents peuples qui habitent les cinq parties du Monde*. Musée de la gravure Hambis (Chypre). 38
7. Hydra – Femme grecque. Gravure au pointillé coloriée, 1835, d'après un dessin de Léopold Massard. Graveur: Choubard. Illustration de *Collection de Portraits et Costumes des différents peuples qui habitent les cinq parties du Monde*. Musée de la gravure Hambis (Chypre). 39
8. Aly Bey, Capitan Pacha. Lithographie coloriée, 1824, 19,7 x 11,9 cm. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000137]. 46
9. Le Patriarche Grégoire pendu à Constantinople, sans date. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.F000332.IT000012]. 47

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

σελίδα

1. «Greco». Ένας Έλληνας. Έγχρωμη λιθογραφία, χ.χ., 25,1 x 16,6 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Sc. Markaert. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000046]. 1
2. Άποψη του ακρωτηρίου του Σεραγιού από έναν κήπο στο Πέρα. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1846-1849, βασισμένη σε σχέδιο του Charles Édouard de Beaumont. Χαράκτης: ανώνυμος. Από το *Voyage illustré dans les cinq parties du monde en 1846, 1847, 1848, 1849* του Adolphe-Laurent Joanne. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος). 8
3. Το λιμάνι της Κωνσταντινούπολης. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1846-1849, βασισμένη σε σχέδιο του Étienne Raffort. Χαράκτης: Léon Morel-Fatio. Από το *Voyage illustré dans les cinq parties du monde en 1846, 1847, 1848, 1849* του Adolphe-Laurent Joanne. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος) 9
4. Ο Χουρσίτ πασάς. Λιθογραφία, χ.χ., 19,7 x 12,1 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000138]. 26
5. Ο Μιαούλης και ο Σουλτάνος Μαχμούτ ο Β΄. Λιθογραφία, 1838, 28,5 x 20 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000314]. 27
6. Νεάπολη (Μονεμβασία) – Ελληνική φορεσιά. Επιχρωματισμένη στιγμογραφία, 1835, βασισμένη σε σχέδιο του Léopold Massard. Χαράκτης: Choubard. Από το *Collection de Portraits et Costumes des différents peuples qui habitent les cinq parties du Monde*. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος). 38
7. Ύδρα – Ελληνίδα. Επιχρωματισμένη στιγμογραφία, 1835, βασισμένη σε σχέδιο του Léopold Massard. Χαράκτης: Choubard. Από το *Collection de Portraits et Costumes des différents peuples qui habitent les cinq parties du Monde*. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος). 39
8. Ο Αλήμπεης, καπουδάν πασάς. Επιχρωματισμένη λιθογραφία, 1824, 19,7 x 11,9 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000137]. 46
9. Ο Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης Γρηγόριος αποκρεμάται, χ.χ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.F000332.IT000012]. 47

10. Poste de Palikares. Gravure sur bois, 1846-1849, d'après un dessin d'Alexandre Bida. Graveur: anonyme. Illustration de *Voyage illustré dans les cinq parties du monde en 1846, 1847, 1848, 1849* d'Adolphe-Laurent Joanne. Musée de la gravure Hambis (Chypre). **54**
11. Soldats grecs en vedette. Gravure sur bois, 1846-1849, d'après un dessin d'Alexandre Bida. Graveur: anonyme. Illustration de *Voyage illustré dans les cinq parties du monde en 1846, 1847, 1848, 1849* d'Adolphe-Laurent Joanne. Musée de la gravure Hambis (Chypre). **55**
12. Ali Pacha, late Vizier of Jannina. Gravure sur cuivre, sans date, 25,4 x 15,8 cm., d'après un dessin de F. Stone. Graveur: W. Finden. Éditeur: A. Fullarton & Co. Lieu de la publication de la gravure: London & Edimburgh. AGE–Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000039]. **80**
13. Tombeau d'Ali-Pacha, dans une cour du palais de Janina. Gravure sur bois, 1844, d'après un dessin d'artiste anonyme. Graveur: anonyme (AB). Illustration de *Le Magasin pittoresque*. Musée de la gravure Hambis (Chypre). **81**
14. The Rock of Corinth. Gravure sur cuivre coloriée, [1835], 15,9 x 21,4 cm. AGE–Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000108]. **114**
15. Demetrius Ipsilanti. Lithographie, sans date, 13,3 x 19,5 cm. AGE–Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000225]. **115**
16. Vue de la côte de Santorin. Gravure sur cuivre, sans date, 32,3 x 44,8 cm., d'après un dessin de Marie-Gabriel-Florent-Auguste, comte de Choiseul-Gouffier. Graveur: Jean-Baptiste Tilliard. AGE–Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000029]. **136**
17. Vue de la ville et de l'île de Syra. Gravure sur cuivre, [1782], 28 x 38,7 cm., d'après un dessin de Marie-Gabriel-Florent-Auguste, comte de Choiseul-Gouffier. Graveur: Jean-Baptiste Tilliard. Lieu de la publication de la gravure: [Paris]. AGE–Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000392]. **137**
18. «De Stad en Vesting van Navarino». La ville et la forteresse de Navarin, Pylos (Navarin). Gravure sur cuivre, 1688, 31,4 x 36,8 cm. AGE–Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000054]. **176**
19. Pylos (Navarin). Lithographie, sans date, 11,8 x 20,2 cm. AGE–Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000040]. **177**
20. Constantinople, depuis Péra. Gravure sur acier, 1837-1845, d'après un dessin de David Roberts. Graveur: William Finden. Musée de la gravure Hambis (Chypre). **190**
21. Larneca. Gravure sur acier, ca 1850, d'après un dessin de William Henry Bartlett. Graveur: Charles Cousen. Musée de la gravure Hambis (Chypre). **191**

10. Φρουρά Παληκαριών. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1846-1849, βασισμένη σε σχέδιο του Alexandre Bida. Χαράκτης: ανώνυμος. Από το *Voyage illustré dans les cinq parties du monde en 1846, 1847, 1848, 1849* του Adolphe-Laurent Joanne. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος). 54
11. Έλληνες στρατιώτες σε περιπολία. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1846-1849, βασισμένη σε σχέδιο του Alexandre Bida. Χαράκτης: ανώνυμος. Από το *Voyage illustré dans les cinq parties du monde en 1846, 1847, 1848, 1849* του Adolphe-Laurent Joanne. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος). 55
12. Ο Αλή πασάς, βεζίρης των Ιωαννίνων. Χαλκογραφία, χ.χ., 25,4 x 15,8 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του F. Stone. Χαράκτης: W. Finden. Εκδότης: A. Fullarton & Co. Τόπος έκδοσης χαρακτικού: London & Edimburgh. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000039]. 80
13. Ο τάφος του Αλή πασά σε μιαν αυλή του παλατιού στα Ιωάννινα. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1844, βασισμένη σε σχέδιο ανώνυμου καλλιτέχνη. Χαράκτης: ανώνυμος (AB). Από το *Le Magasin pittoresque*. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος). 81
14. Η Ακροκόρινθος. Επιχρωματισμένη χαλκογραφία, [1835], 15,9 x 21,4 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000108]. 114
15. Ο Δημήτριος Υψηλάντης. Λιθογραφία, χ.χ., 13,3 x 19,5 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000225]. 115
16. Άποψη των ακτών της Σαντορίνης. Χαλκογραφία, χ.χ., 32,3 x 44,8 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Marie-Gabriel-Florent-Auguste, comte de Choiseul-Gouffier. Χαράκτης: Jean-Baptiste Tilliard. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000029]. 136
17. Άποψη της πόλης και του νησιού της Σύρου. Χαλκογραφία, [1782], 28 x 38,7 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Marie-Gabriel-Florent-Auguste, comte de Choiseul-Gouffier. Χαράκτης: Jean-Baptiste Tilliard. Τόπος έκδοσης χαρακτικού: [Παρίσι]. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000392]. 137
18. «De Stad en Vesting van Navarino». Η πόλη και το φρούριο του Ναυαρίνου, Πύλος (Ναυαρίνο). Χαλκογραφία, 1688, 31,4 x 36,8 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000054]. 176
19. Πύλος (Ναυαρίνο). Λιθογραφία, χ.χ., 11,8 x 20,2 εκ. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000040]. 177
20. Κωνσταντινούπολη, άποψη από το Πέρα. Ατσαλογραφία, 1837-1845, βασισμένη σε σχέδιο του David Roberts. Χαράκτης: William Finden. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος). 190
21. Λάρνακα. Ατσαλογραφία, ca 1850, βασισμένη σε σχέδιο του William Henry Bartlett. Χαράκτης: Charles Cousen. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος). 191

22. Smyrne. Gravure sur acier, avant 1863, d'après un dessin d'Adolphe ou Émile Rouargue. Graveur: Eduard Willmann. Illustration de *La Méditerranée, ses îles et ses bords* de Louis Enault. Musée de la gravure Hambis (Chypre). **206**
23. Phare d'Alexandrie. Gravure sur cuivre coloriée, sans date, 12,2 x 20,4 cm. Graveur: Mivier. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000043]. **207**
24. Vue de la ville de Naxia. Gravure sur cuivre, [1800], 32,4 x 42,6 cm., d'après un dessin de Marie-Gabriel-Florent-Auguste, comte de Choiseul-Gouffier. Graveur: Decquevauvillier. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000431]. **250**
25. Habitans de l'île de Naxia. Dames de l'île de Tine. Lithographie, sans date, 46,3 x 33,2 cm. Graveur: J. Goubaud. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000010]. **251**
26. Jardin de l'île de Scio. Lithographie, sans date, 34 x 47 cm., d'après un dessin de Lemonnier. Graveur: Chalcographie Royale de J. Goubaud. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000012]. **268**
27. Le siège de la citadelle de Scio était commencé. Gravure sur bois, 1ère édition:1884, d'après un dessin de Léon Benett. Graveur: anonyme. Illustration de *L'Archipel en feu* de Jules Verne. Musée de la gravure Hambis (Chypre). **269**
28. Zante. Gravure sur bois, 1ère édition : 1884, d'après un dessin de Léon Benett. Graveur: anonyme. Illustration de *L'Archipel en feu* de Jules Verne. Musée de la gravure Hambis (Chypre). **331**
29. Mytilène. Gravure sur cuivre, 1836, 12,3 x 17 cm. Graveur: L. Deifel. Éditeur: Kunstanst. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000465]. **362**
30. Vue du port de Scio. Lithographie, sans date, 34,4 x 46,7 cm., d'après un dessin des Plou et Tehotte. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000014]. **363**
31. Euripe (Negrepont) / Euriper (Negroponte). [Impression en taille-douce], sans date, 12 x 19,5 cm., d'après un dessin de Lemaire. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000002]. **396**
32. Odisseo. Lithographie, sans date, 20,5 x 13 cm. Artiste: nom illisible. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000121]. **397**
33. Batailles de Crète et de Samos. Photolithographie, sans date. Peintre: P. Zografos. AGE – Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.F000331.IT000002]. **406**

22. Σμύρνη. Ατσαλογραφία, πριν το 1863, βασισμένη σε σχέδιο του Adolphe ή Émile Rouargue. Χαράκτης: Eduard Willmann. Από το *La Méditerranée, ses îles et ses bords* του Louis Enault. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος). **206**
23. Ο φάρος της Αλεξάνδρειας. Επιχρωματισμένη χαλκογραφία, χ.χ., 12,2 x 20,4 εκ. Χαράκτης: Mivier. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000043]. **207**
24. Άποψη της Νάξου. Χαλκογραφία, [1800], 32,4 x 42,6 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Marie-Gabriel-Florent-Auguste, comte de Choiseul-Gouffier. Χαράκτης: Decquevauvillier. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000431]. **250**
25. Κάτοικοι της Νάξου. Κυρίες της Τήνου. Λιθογραφία, χ.χ., 46,3 x 33,2 εκ. Χαράκτης: J. Goubaud. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000010]. **251**
26. Κήπος στη Χίο. Λιθογραφία, χ.χ., 34 x 47 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Lemonnier. Χαράκτης: Chalcographie Royale de J. Goubaud. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000012]. **268**
27. Η πολιορκία του φρουρίου της Χίου είχε αρχίσει. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1η έκδοση: 1884, βασισμένη σε σχέδιο του Léon Benett. Χαράκτης: ανώνυμος. Από το *L'Archipel en feu* του Jules Verne. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος). **269**
28. Ζάκυνθος. Ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο, 1η έκδοση: 1884, βασισμένη σε σχέδιο του Léon Benett. Χαράκτης: ανώνυμος. Από το *L'Archipel en feu* του Jules Verne. Μουσείον Χαρακτικής Χαμπή (Κύπρος). **331**
29. Μυτιλήνη. Χαλκογραφία, 1836, 12,3 x 17 εκ. Χαράκτης: L. Deifel. Εκδότης: Kunstanst. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000465]. **362**
30. Άποψη του λιμανιού της Χίου. Λιθογραφία, χ.χ., 34,4 x 46,7 εκ., βασισμένη σε σχέδιο των Plou και Tehotte. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000014]. **363**
31. Η Χαλκίδα (Έγριππος). [Βαθυτυπία], χ.χ., 12 x 19,5 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Lemaire. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000002]. **396**
32. Οδυσσέας Ανδρούτσος. Λιθογραφία, χ.χ., 20,5 x 13 εκ. Καλλιτέχνης: όνομα δυσανάγνωστο. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000121]. **397**
33. Κρήτης και Σάμου μάχαι. Φωτολιθογραφία, χ.χ. Ζωγράφος: Π. Ζωγράφος. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.F000331.IT000002]. **406**

34. Dervenakia et la défaite de Dramali. Photolithographie, sans date. Peintre: P. Zografos. AGE–Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.F000331.IT000006]. **407**
35. Vue de Smyrne. Lithographie, sans date, 33 x 47,6 cm., d'après un dessin de Lemonnier. Graveur: Chalcographie Royale de J. Goubaud. AGE–Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000011]. **420**
36. Porte d'Andrinople à Constantinople. Lithographie, sans date, 11,8 x 17,9 cm., d'après un dessin de Vormser. Graveur: Formstecher. AGE–Collection de gravures [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000001]. **421**

34. Δερβενάκια και καταστροφή Δράμαλη. Φωτολιθογραφία, χ.χ. Ζωγράφος: Π. Ζωγράφος. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.F000331.IT000006]. **407**
35. Άποψη της Σμύρνης. Λιθογραφία, χ.χ., 33 x 47,6 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Lemonnier. Χαράκτης: Chalcographie Royale de J. Goubaud. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000011]. **420**
36. Η πύλη της Αδριανούπολης στην Κωνσταντινούπολη. Λιθογραφία, χ.χ., 11,8 x 17,9 εκ., βασισμένη σε σχέδιο του Vormser. Χαράκτης: Formstecher. ΓΑΚ – Συλλογή χαρακτικών [GRGSA-CSA_PCENGRAVI.01.IT000001]. **421**

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

SOURCES ET BIBLIOGRAPHIE

Α. ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΕΣ ΠΗΓΕΣ / SOURCES MANUSCRITES :

1. Archives du Ministère des Affaires Étrangères à Paris (A.M.A.E.)/
   [Αρχεία του Υπουργείου Εξωτερικών Υποθέσεων στο Παρίσι (A.M.A.E.)]:
   – série Correspondance Consulaire et Commerciale – Larnaca, t. 16.
   – série Correspondance Politique, Turquie, vol. 233, 234, 235, 236, 237.
   – série Mémoires et Documents, France – Supplément, vol. 520.

2. Centre des Archives Diplomatiques de Nantes (C.A.D.N.)/
   [Κέντρο Διπλωματικών Αρχείων της Νάντης (C.A.D.N.)]:
   – Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 62.
   – Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 66.
   – Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 67.
   – Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 68.
   – Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 69.
   – Constantinople, Ambassade, série B, 166 PO/B 103.

Β. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ / BIBLIOGRAPHIE :

Agoston (Gabor), Masters (Bruce Alan), *Encyclopedia of the Ottoman Empire*, Νέα Υόρκη, Facts on File, 2009.

Aksan (Virginia H.), *Ottoman Wars, 1700-1870. An Empire Besieged*, Λονδίνο, Longman/Pearson, 2007.

Alaux (Jean-Paul), *La Vénus de Milo et Olivier Voutier*, Παρίσι, Collection du galion d'or chez Jean-Paul Alaux, 1939.

Alexander (John C.), «Yusuf bey al-Moravi on the siege and capture of Tripolitsa in 1821», Λάπας (Κ.), Αναστασόπουλος (Α.), Κολοβός (Η.), (επιμ.), *Μνήμη Πηνελόπης Στάθη. Μελέτες ιστορίας και φιλολογίας*, Ηράκλειο, ΠΕΚ, 2010, σ. 139-155.

Almanach impérial an bissextile M. DCCC XII présenté à S. M. l'empereur par Testu, Παρίσι, Testu imprimeur de S. M., [χ.χ.].

Anastasopoulos (Antonis), «Albanians in the eighteenth-century Ottoman Balkans», Kolovos (Elias), Kotzageorgis (Phokion), Laiou (Sophia), Sariyannis (Marinos), (επιμ.), *The Ottoman Empire, the Balkans, the Greek Lands: Toward a Social and Economic History. Studies in Honor of John C. Alexander*, Κωνσταντινούπολη, The Isis Press, 2007, σ. 37-47.

Andreossy (Antoine-François, comte), *Constantinople et le Bosphore de Thrace pendant les années 1812, 1813 et 1814, et pendant l'année 1821, avec un atlas*, Παρίσι, Th. Barrois, Benj. Duprat, J. S. Merlin, 1828.

Anoyatis-Pelé (Dimitris), *Inventaire de la correspondance des consuls français à Zante (1670-1859), à Cerigo (1724-1775), et du vice-consul à Céphalonie (1803-1806)*, Κέρκυρα, Université Ionienne, 1997.

Argenti (Philip P.), *Diplomatic Archive of Chios, 1577-1841*, τ. 1, Κέμπριτζ, Cambridge University Press, 1954.

Argenti (Philip), *The Massacres of Chios Described in Contemporary Diplomatic Reports, edited with an introduction by Philip Argenti*, Λονδίνο, John Lane/ The Bodley Head, 1932.

Argyropoulou (Roxani), *Diversité des Lumières dans la pensée grecque. Idées et innovations (XVIIIe-XIXe siècles)*, Παρίσι, Honoré Champion, 2014.

Balta (Evangelia), «The region of Atalanti and Moudounitza in the early Ottoman Period (15th-16th c.)», Çiçek Kemal, *Pax Ottomana. Studies in memoriam Prof. dr. Nejat Göyüng*, [χτ], [χχ].

Bayerle (Gustav), *Pashas, Begs and Effendis. A historical dictionary of titles and terms in the Ottoman Empire*, Κωνσταντινούπολη, The Isis Press, 1997.

Besnier (Maurice), «La Vénus de Milo et Dumont d'Urville», *Revue des Études Anciennes*, 10 (1908), σ. 205-248.

Beufort (Francis), *Brief description of the south coast of Asia Minor and of the remains of antiquity. With plans, views, and collected during a survey of that coast, under the orders of the lords commissioners of the Admiralty in the years 1811-1812*, Λονδίνο, 1817.

Bindoff (S. T.), Malcolm Smith (E. F.), Webster (C. K), *British Diplomatic Representatives 1789-1852*, Κάμπτεν, 1934.

Birken (Andreas), *Die Provinzen des Osmanischen Reiches*. Beihefte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients. 13. Reichert, Τύμπιγκεν, 1976.

Birtek (F.), Dragonas (Th.), (επιμ.), *Citizenship and the Nations-State in Greece and Turkey*, Λονδίνο, 2005.

Blin (Louis) et Gaultier-Kurhan (Caroline), sous la direction de, *Alexandrie et la Méditerranée: Entre histoire et mémoire*, Παρίσι, Éditions Maisonneuve et Larose, 2006.

Blin (Louis) et Poirier (Marine), *Le consulat général de France à Alexandrie, une histoire partagée*, cahier AAHA, nº 48, octobre 2006.

Brewer (David), *The Greek War of Independence*. The Overlook Press, 2001.

Bryère-Ostells (Walter), *La grande armée de la Liberté*, Παρίσι, Tallandier, 2013.

Bulletin des Lois du Royaume de France, IXe série, Règne de Louis-Philippe 1er, Roi des Français, IIe partie – Ordonnances. IIe section – tome premier, 1 à 25 no, Παρίσι, 1832.

Burns (Ross), *Damascus: A History*, Λονδίνο, Routledge, 2005.

Carte secrete e atti ufficiali della polizia austriaca in Italia dal 4 giugno 1814 al 22 marzo 1848, vol. secondo contenente il periodo 2º dal 1820 al 1829 ed il periodo 3º dal 1830 al 1844, Καπολάγκο–Τορίνο, Tipografia Elvetica, Libreria patria, 1852.

Chabaud-Arnault (Charles), *Tableau général de l'histoire maritime contemporaine*, Παρίσι, Berger-Levrault, 1881.

Choiseul-Gouffier, βλ. *Éléments de la langue turque*.

Collins (Robert O.), *A History of Modern Sudan*, Κέμπριντζ–Νέα Υόρκη, 2008.

Collins (Robert O.), *The Nile*, Γέιλ, Yale University Press, 2002.

Cordier (Henri), «Un interprète du général Brune et la fin de l'École des Jeunes de langues», *Mémoires de l'Institut de France*, Année (38-2) 1911, σ. 267-350.

Corsairs and Pirates in the Eastern Mediterranean, Fifteenth - Nineteenth Centuries, Harlaftis (Gelina), Dimitropoulos (Dimitris), Starkey (J. David), (eds), Αθήνα, Sylvia Ioannou Foundation, 2016.

Curzon (Robert jr.), *Visits to Monasteries in the Levant*, Λονδίνο, John Murray, 1849.

Dakin (Douglas), *Ο Αγώνας των Ελλήνων για την Ανεξαρτησία 1821-1833*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 2010 (γ΄ ανατύπωση).

Danişmend (İsmail Hâmi), *Osmanlı Devlet Erkânı*, Κωνσταντινούπολη, 1971.

David (Pierre), *Réponse de Pierre David, officier de la Légion d'honneur, ancien consul général de France à Smyrne, depuis le commencement de 1820 jusqu'à la fin de 1826, à la pétition du sr Marc-Antoine Vigoureux, contre l'administration consulaire du Levant*, Παρίσι, Firmin-Didot, 1828.

D'Héricault (Charles), *Histoire nationale des naufrages et aventures de mer*, Παρίσι, 1879.

Dictionnaire d'Histoire et de Géographie, vol. XII, Παρίσι, 1953.

Dimitropoulos (Dimitris), «Pirates during a Revolution: The Many Faces of Piracy and the Reaction of Local Communities», *Corsairs and Pirates*, σ. 29-40.

Éléments de la langue turque ou tables analytiques de la langue turque usuelle, avec leur développement, dédiés au Roi sous les auspices de M. le Comte de

Choiseul-Gouffier Ambassadeur de S. M. Très-Chrétienne, Κωνσταντινούπολη, Imprimerie du Palais de France, 1790.

Erdem (Y. Hakan), «"Do not think of the Greeks as agricultural laborers". Ottoman responses to the Greek War of Independence», Birtek F., Dragonas Th., (επιμ.), *Citizenship and the Nation-State in Greece and Turkey*, Routledge, 2009, σ. 67-84.

Erdem (Y. Hakan), «The Greek Revolt and the end of the old Ottoman order», Πιζάνιας Π. (επιμ.), ***Η Ελληνική Επανάσταση του 1821: ένα Ευρωπαϊκό γεγονός***, Αθήνα, Κέδρος, 2009, σ. 281-288.

Erlande-Brandebourg (Alain), Vich (Catherine), Catalogue des plans de bâtiments à voiles conservés dans les Archives de la Marine, Παρίσι, Service historique de la Défense, 2010.

Fahmy (Khaled), *Mehmed Ali: From Ottoman Governor to Ruler of Egypt*, Οξφόρδη, One world Publications, 2009.

Filipp (Thomas), *Acre. The Rise and Fall of a Palestinian City, 1730-1831*, Νέα Υόρκη, Columbia University Press, 2001.

Findley (Carter), *The Turks in the World History*, Νέα Υόρκη, Οξφόρδη, Oxford University Press, 2005.

Fleming (Katherine Elizabeth), *The Muslim Bonaparte: diplomacy and orientation in Ali Pacha's Greece*, Πρίνστον, Princeton University Press, 1999.

Fontanier (V.), *Voyages en Orient entrepris par ordre du gouvernement français de l'année 1821 à l'année 1829. Constantinople, Grèce événements politiques de 1827 à 1829*, Παρίσι, Librairie Universelle, 1829.

Frangakis (Elena), «The "Raya" Communities of Smyrna in the 18th century (1690-1820). Demography and economic activities», ***Νεοελληνική Πόλη. Οθωμανικές κληρονομιές και Ελληνικό Κράτος***. Πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας, Αθήνα, 26-28 Σεπτεμβρίου 1984. Ερμούπολη 29-30 Σεπτεμβρίου 1984, Α΄ τόμος, Αθήνα, 1985, σ. 27-42.

Frary (Lucien J.), «Slaves of the Sultan: Russina Ransoming of Christian Captives during the Greek revolution, 1821-1830», Lucien J. Frary, Mara Kozelsky (επιμ.), The *Russian-Ottoman Borderlands: The Eastern Question Reconsidered*, Ουισκόνσιν, The University of Wisconsin Press, 2014.

Frazee (C. A.), *The orthodox Church and Independent Greece, 1821-1852*, Cambridge, 1969.

Frewen (Lord Walter), *Sir Thomas Maitland. The mastery of Mediterranean*, Λονδίνο, T. Fischer Unwin, 1897.

Gaffarel (Paul), *La politique coloniale en France de 1789 à 1830*, Παρίσι, F. Alcan, 1908.

Gantz (Timothy), *Mythes de la Grèce archaïque*, Παρίσι, Belin, 2004.

Gell (Sir William), *Narrative of a Journey in the Morea*, Λονδίνο, Longman, Hurst, Orme and Brown, 1823.

Gibb (Sir Hamilton) and Bowen (Harold), *Islamic Society and the West*, Oxford University Press, 1950, vol. I, part 1-2.

Glogg (Richard), *Δύο περιγραφές της Ακαδημίας Κυδωνιών, 1818-1819*, Αθήνα, Εκδόσεις της «Ενώσεως Κυδωνιατών», 1974.

Gordon (Thomas), *History of the Greek Revolution*, τ. 1, Λονδίνο – Εδιμβούργο 1844[2].

Handbook of US-Middle East Relations. Formative factors and regional perspectives, R. E. Looney (επιμ.), Λονδίνο – Ν. Υόρκη, Routledge, 2014.

Heathcote (T. A), *Nelson's Trafalgar Captains and Their Battles*. Μπάρνσλε, Pen and Sword Books, 2005.

Hellmann (Marie-Christine), *Paris-Rome-Athens: travels in Greece by French architects in the nineteenth and twentieth centuries*, Παρίσι, École Française d'Athènes, 1982.

Henniniker (Bart Frederick), *Notes during a visit to Egypt, Nubia, the Oasis, Mount Sinai and Jerusalem*, Λονδίνο, John Murray, 1823.

Heraclides (Alexis), Dialla (Ada), *Humanitarian Intervention in the Long Nineteenth Century: Setting the Precedent*, Μάντσεστερ, Manchester University Press, 2015.

Howarth (David), *The Greek Adventure*, Νέα Υόρκη, Atheneum, 1976.

Ilicak (H. Şükrü), «The revolt of Alexander Ipsilantis and the fate of Phanariots in Ottoman Documents», Πιζάνιας Π. (επιμ.), *Η Ελληνική Επανάσταση του 1821: ένα Ευρωπαϊκό γεγονός*, Αθήνα, Κέδρος, 2009, σ. 320-334.

Imber (Colin), *The Ottoman Empire, 1300-1650: The structure of Power*, Χαμσάιρ, Houndmills, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2002.

Inalcik (Halil), *The Ottoman Empire: The Classical Age 1300-1600*, μτφρ. Norman Itzkowitz and Colin Imber, Λονδίνο, Weidenfeld & Nicolson, 1973.

İslamoğlu (İnan), *State and Peasant in the Ottoman Empire: Agrarian Power Relations and Regional Economic Development in Ottoman Anatolia During the Sixteenth Century*, [χ.τ.], 1994.

Jabot (M.), *Annales Maritimes et Coloniales ou recueil des Lois et Ordonnances royales, Règlements et Décisions ministérielles, Mémoires, Observations et Notices particulières, et généralement de tout ce qui peut intéresser la Marine et les Colonies, sous les rapports militaires, administratifs, judiciaires, nautiques, consulaires et commerciaux, année 1820, 1821, 1822*, IIe partie, Παρίσι, Imprimerie Royale, 1820, 1821, 1822, 1830.

Janin (Raymond), «Chios», *Dictionnaire d'Histoire et de Géographie*, vol. XII, coll. 743-746. Παρίσι, 1953.

Jestin (Mathieu), *Le consulat de France à Salonique, 1781-1913*, Παρίσι, δ.δ. Πανεπιστήμιο Panthéon-Sorbonne–Paris I, 2014.

Jomard (Edme-François), Drovette (Bernardin), Cailliaud (Frédéric), *Voyage à l'Oasis de Syouah: d'après les matériaux recueillis par Drovette et par Fréderic Cailliaud pendant leurs voyages dans cette Oasis en 1819 et en 1820*, τ. Α΄, Παρίσι, 1823.

Jurien de la Gravière (Jean-Pierre Edmond), «Les missions extérieures de la marine. La station du Levant I», *Revue des Deux Mondes*, 2ème période, 102, 1872, σ. 835-866.

Jurien de la Gravière (Jean-Pierre Edmond), «L'archipel grec et les côtes de l'Asie-Mineure avant l'insurrection de 1821», *Revue des Deux Mondes*, 2ème période, 103-104, 1873, σ. 40-353.

Jurien de la Gravière (Jean-Pierre Edmond), *La Station du Levant*, τ. 1. Παρίσι, Plon, 1876.

Jurien de la Gravière (Jean-Pierre Edmond), *Ιστορία του αγώνα των Ελλήνων για την ανεξαρτησία 1821-1823, κυρίως του ναυτικού*, Αθήνα, Μπάυρον, 1988.

Karapidakis (Nicolas E.), *Le consulat de Venise à Chypre. Documents inédits*, τ. 1 (1719-1749), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique de Chypre, Sources et Études de l'Histoire de Chypre, LXXI, 2013.

Karapidakis (Nicolas E.), *Le consulat de Venise à Chypre. Documents inédits*, τ. 2 (1750-1751), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique de Chypre, Sources et Études de l'Histoire de Chypre, LXXVII, 2017.

Karapidakis (Nicolas E.), *Le consulat de Venise à Chypre. Documents inédits*, τ. 3 (1752-1753), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique de Chypre, Sources et Études de l'Histoire de Chypre, LXXIX, 2017.

Khaled (Fahmy), *All the Pasha's Men: Mehmed Ali, his army and the making of modern Egypt*, Νέα Υόρκη, Αμερικανικό Πανεπιστήμιο του Καΐρου, 1997.

Kouvaraki (Anna), *Historical and cultural dimensions of the muslim Cretans in Turkey*, Master of Arts Istanbul Bilgi University, Κωνσταντινούπολη, 2014.

Laborde (Leon Emmanuel S.J., marquis de), *Athènes aux XVe, XVIe et XVIIe siècles, d'après les documents inédits, tirés des grandes archives impériales de Venise, des archives des ministères des Affaires Étrangères, de la Guerre et de la Marine à Paris, des archives électorales de Hesse-Cassel, des archives départementales de l'Aube, des Archives de l'École des Beaux-Arts à Paris, de quelques archives particulières à Venise, des bibliothèques impériales de Paris et de Vienne, des bibliothèques de Saint-Marc à Venise, et du Musée Britannique à Londres*, etc., etc., Par Le Comte de Laborde, membre de l'Institut, Tome Premier, Παρίσι, Jules Renouard et Cie, Libraires, 1854.

Lafi (Nora), *Une ville du Maghreb entre Ancien Régime et réformes ottomanes*.

Genèse des institutions municipales à Tripoli de Barbarie (1795-1911). Παρίσι, L'Harmattan, 2002.

Lavery (Brian), *The Ship of the Line*, Volume 1: *The development of the battlefleet 1650-1850*, [χ.τ.], Conway Maritime Press, 2003.

L'ami de la religion et du roi. Journal ecclésiastique, politique et littéraire, 52 (1827).

Lesur (C. L.), *Annuaire Historique Universel pour 1821*, Παρίσι, 1822.

McGregor (Andrew), *A Military History of Modern Egypt: From the Ottoman Conquest to the Ramadam War*, Γουέστ Πορτ-Κονέκτικατ, Λονδίνο, 2006.

MacMichael (Sir Harold Alfred), *The tribes of northern and central Kordofàn*, Κέμπριντζ, 1882.

Maden (Fahri), Eğilmez (Mustafa) (επιμ.), *Vahid Paşa'nin Hayati: Sakiz Vak'asi*, Κωνσταντινούπολη, Roza, 2013.

Malcolm (John), *Malcolm-Soldier, Diplomat, Ideologue of British India: The Life of sir John Malcolm (1796-1833)*, Εδιμβούργο, Birlinn Ltd, 2014.

Mazower (Mark), «Χωρικοί, πρόκριτοι και κατάρρευση της αυτοκρατορίας: Η Παναγία της Τήνου», αναρτημένο στο http://media.public.gr/Books-PDF/9789602216224-1030145.pdf

Messager des Chambres, 138, 1828.

Mézin (Anne), *Les consuls de France au siècle des Lumières (1715-1792)*, Παρίσι, Direction des Archives et de la Documentation, Ministère des Affaires Étrangères, 1998.

Mitchell (Stephen), *Anatolia: Land, Men, and Gods in Asia Minor. The Celts and the Impact of Roman Rule*, Λονδίνο, Clarendon Press, 1995.

Montesquieu (Charles Louis de Secondat), *De l'esprit des lois*, t. I, Παρίσι, Garnier Flammarion, 1979.

Newby (Gordon), *A Concise Encyclopedia of Islam*, Λονδίνο, One world Publications, 2013.

Nickolls (W.), *The Skaikiya. An account of the Shaikiya Tribes and the History of Dongola Province from the XIVth to the XIXth Century*, Δουβλίνο, Hodges, Figgis & Co., 1913.

Notice sur le voyage de M. Lelorrain en Égypte et observations sur le zodiaque de Denderah, Παρίσι, 1822.

Nouvelles annales de la marine et des colonies, 5, 1er semestre 1851.

Oliver (Andrew), *American Travelers on the Nile: Early U.S. Visitors to Egypt, 1774-1839*, Κάιρο – Νέα Υόρκη, The American University in Cairo Press, 2014.

Papers relative to the Affairs of Greece held at Constantinople, Presented to both Houses of Parliament by Command of His Majesty May 1830, London, [χ.χ.]

Pearce (Susan), Ormrod (Theresa), *Charles Robert Cockerell in the Mediterranean: Letters and Travels, 1810-1817*, Λονδίνο, Boydell and Brewer, 2017.

Pitcher (Donald Edgar), *A Historical Geography of the Ottoman Empire from earliest times to the end of the sixteenth century*, Λέιντεν, Brill, 1972.

Pouqueville (François-Charles-Hugues-Laurent), *Histoire de la régénération de la Grèce, comprenant le précis des évènements depuis 1740 jusqu'en 1824*, τ. 3, τ. 4, Παρίσι, Firmin – Didot, 1824.

Pouradier Duteil-Loizidou (Anna), *Consulat de France à Larnaca. Documents inédits pour servir à l'histoire de Chypre*, t. I (1660-1696), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique de Chypre, Sources et Études de l'Histoire de Chypre, XVII, 1991.

Pouradier Duteil-Loizidou (Anna), *Consulat de France à Larnaca. Documents inédits pour servir à l'histoire de Chypre*, t. II (1696-1699), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique de Chypre, Sources et Études de l'Histoire de Chypre, XX, 1995.

Pouradier Duteil-Loizidou (Anna), *Consulat de France à Larnaca. Documents inédits pour servir à l'histoire de Chypre*, t. III (1700-1702), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique de Chypre, Sources et Études de l'Histoire de Chypre, XXXI, 1999.

Pouradier Duteil-Loizidou (Anna), *Consulat de France à Larnaca. Documents inédits pour servir à l'histoire de Chypre*, t. IV (1703-1705), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique de Chypre, Sources et Études de l'Histoire de Chypre, XLI, 2002.

Pouradier Duteil-Loizidou (Anna), *Consulat de France à Larnaca. Documents inédits pour servir à l'histoire de Chypre*, t. V (1706-1708), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique de Chypre, Sources et Études de l'Histoire de Chypre, LV, 2006.

Pouradier Duteil-Loizidou (Anna), *Consulat de France à Larnaca. Documents inédits pour servir à l'histoire de Chypre*, t. VI (1709-1710), Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique de Chypre, Sources et Études de l'Histoire de Chypre, LX, 2009.

Pouradier Duteil-Loizidou (Anna), *Chypre au temps de la Révolution Grecque d'après la correspondance consulaire et diplomatique française. Année 1821*, Λευκωσία, Centre de Recherche Scientifique, Sources et Études de l'Histoire de Chypre, LXXX, 2018.

Quataert (Donald), *The Ottoman Empire, 1700-1922*, Κέμπριντζ, Cambridge University Press, 2005.

Raffenel (M. C. D.), *Continuation de l'histoire des événements de la Grèce, avec des*

notes critiques et topographiques, formant avec la Première partie, publiée en 1822, une histoire complète de cette Guerre, Παρίσι, Dondey-Dupré, 1824.

Rao (A. M.), «La prima restaurazione borbonica», *Storia del Mezzogiorno, IV, II*, Ρώμη, 1986, σ. 543-560.

Raybaud (Maxime), *Mémoires sur la Grèce pour servir à l'histoire de la guerre de l'indépendance accompagnés de plans topographiques, avec introduction historique par Alph. Rabbe*, τ. II, Παρίσι, 1825.

Redhouse (Sir James), *Redhouse Yeni Türkçe-İngilizce Sözlük*: Redhouse Yayınevi, 1968.

Reid (James J.), *Crisis of the Ottoman Empire. Prelude to Collapse, 1839-1878*, Στουτγάρδη, Franz Steiner Verlag, 2000.

Robert (Elsie), *A Biographical Dictionary of Albanian History*, Νέα Υόρκη, I. B. Tauris, 2012.

Rocca (Nonce), *La France en l'Orient depuis les rois Francs jusqu'à nos jours, aperçu historique*, Παρίσι, Chalamel, Salmon, 1876.

Rodger (N.A.M), *The Admiralty. Offices of State*. Λάβενχαμ, T. Dalton Ltd, 1979.

Rottiers (B.E.A), *Description des monuments de Rhodes dédiée à Sa Majesté le Roi des Pays-Bas*. Βρυξέλλες, chez Mme Ve. A. Colinez, 1830.

Sariyannis (Marinos), «Le Düstûr de Hanyevi Nuri Osman comme source pour la vie culturelle de la Crète ottomane du XVIIIe siècle», *Études Balkaniques-Cahiers Pierre Belon* 1 (no 16), σ. 45-60.

Schmitt (Jens O.), *Les Levantins. Cadres de vie et identités d'un groupe ethno-confessionnel de l'Empire ottoman au «long» 19e siècle, trad. de l'allemand Jean-François de Andria*, Κωνσταντινούπολη, The Isis Press, 2007.

Socio-economic and opportunity mapping Assessment report for Sinnar State Joint mission (NSDDRC-SC/UNDP) [χ.τ.], [χ.χ.].

Stavrides (Theoharis), *Ottoman documents from the archives of the venetian consulate of Cyprus 1671-1765*, Λευκωσία, Cyprus Research Centre, Texts and Studies in the History of Cyprus, LXXVI, 2016.

Swayd (Samy), *Historical Dictionary of the Druzes* (2^η^ έκδοση). Λονδίνο, Νέα Υόρκη, Rowman & Littlefield, 2015.

Texier (Charles), *Asie Mineure. Descriptions géographique, historique, et archéologique des provinces et des villes de la chersonnèse d'Asie*, Παρίσι, Firmin Didot frères, 1842.

The American Annual Register of Public Events for the Year 1831-1832 or the Fifty-Seventh Year of American Independence containing a view of History, Politics, and Literature of the Year with biographical notices of Eminent Persons, Βοστώνη, Λονδίνο, 1833.

The Encyclopaedia of Islam, t. I-XI, Λέιντεν, E. J. Brill, New Edition, 1960-2002.

The Monthly Critical Gazette from December to june, inclusive. 1825, vol. II, Λονδίνο, Published by Knight and Lacey, 1825.

Thiersch (Friedrich), *De l'état actuel de la Grèce et des moyens d'arriver à sa restauration: des moyens d'arriver à la restauration de la Grèce*, τ. Β', Λειψία, F. A. Brockhaus, 1833.

Tonnet (Henri), «Constantinople dans quelques textes grecs de fiction aux XVIIIe et XIXe siècles», *Cahiers balkaniques*, 36-37 (2008), σ. 321-328.

Vatikiotis (P. J.), *The History of Modern Egypt: From Muhammad Ali to Mubarak*, Βαλτιμόρη, J. Hopkins University Press, 1991.

Vimont (Ch.), *Histoire d'un navire*, Παρίσι, Hachette, 1858.

Voutier (Olivier), *Olivier Voutier, Απομνημονεύματα*, μτφρ. Ειρήνη Τζουρά, Αθήνα, Εκδ. Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος – Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, 2019.

Voutier Colonel, *Découverte et acquisition de la Vénus de Milo*, Υέρ, 1874.

Ward (Steven), *Immortal: A Military History of Iran and its Armed Forces*, Τζώρτζταουν, Georgetown University Press, 2009.

Williamson (Graham), «Winning the war but losing the peace», Roxane Farmanfarmain (εκδ.), *War and Peace in Qajar Persia. Implications Past and Present*, Λονδίνο – Νέα Υόρκη, Routeldge, 2008.

Winfield (Rif), Roberts (Stephen), *French Warships in the Age of Sail, 1786-1861*, Μπέιμσλυ, 2015.

Winfield (Rif), *British Warships in the Age of Sail: 1793-1817 – Design, Construction, Careers and Fates*, Λονδίνο, Chatham Publishing, 2005.

Wood (Alfred C.), *A History of the Levant Company*, Οξφόρδη, Oxford UP, 1935.

Yaycioglu (Ali), *Partners of the Empire. The Crisis of the Ottoman Order in the Age of Revolutions*, Στάνφορτ: Stanford University Press, 2016.

Zarinebaf (Fariba), Bennet (John), Davis (Jack L.), *A Historical and Economic Geography of Ottoman Greece: The Southwestern Morea in the 18th century*, Hesperia Supplement 34, Πρίνστον, 2005.

Zei (Eleftheria), *Visages et visions d'insularité. L'île de Paros dans l'archipel grec pendant la première moitié du XVIIIe siècle*, Κωνσταντινούπολη, The Isis Press, 2017.

Αγαπητός (Α. Σ.), *Οι ένδοξοι Έλληνες του 1821 ή οι πρωταγωνισταί της Ελλάδος*, Πάτρα, Τυπογραφείον Α. Σ. Αγαπητού, 1877.

Αμπελά (Τιμ.), ***Η Νήσος Σύρος***, Ερμούπολη, 1878.

Αναπλιώτης (Γ.), ***Η Καλαμάτα στο χορό της Ιστορίας***, Αθήνα, Δίφρος, 1963.

Άννινος (Μπάμπης), ***Η απολογία του Οδυσσέως Ανδρούτσου***, Αθήνα, Γαλαξίας 1966[2] [πρώτη έκδοση Αθήνα 1925].

Ανωνύμου, «Μεγάλοι τυχοδιώκται-Έλληνες-Νικόλαος Κεφαλάς». ***Ημερολόγιο Σκόκου***, τ. 33, 1918.

Απομνημονεύματα πολιτικά του Βαχίτ πασά πρέσβεως εν Παρισίοις τω 1802, Ρεΐζ Εφέντη τω 1808 και Τοποτηρητού της Χίου τω 1822 / Εξ ανεκδότου Τουρκικού ιδιοχειρογράφου ελευθέρως μεταφρασθέντα και σημειώσεσι συνοδευθέντα υπό Δ. Ε. Δ[ανιήλογλου]. Σύρος, 1861.

Αραβαντινός (Σπ.), ***Ιστορία του Αλή πασά του Τεπελενλή, συγγραφείσα επί τη βάσει ανεκδότου έργου του Παναγιώτου Αραβαντινού***, τ. Α΄-Β΄, Αθήνα, 1895.

Αργυροπούλου (Ρωξάνη Δ.), ***Ο Βενιαμίν Λέσβιος και η ευρωπαϊκή σκέψη του 18ου αιώνα***, δ.δ., Αθήνα, 1983.

Αρς (Γρηγόρης Λ.), ***Η Ρωσία και τα πασαλίκια Αλβανίας και Ηπείρου 1759-1831. Έγγραφα ρωσικών αρχείων***, Αθήνα, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ρωσική Ακαδημία Επιστημών, 2007.

Αρς (Γρηγόρης Λ.), ***Η Αλβανία και η Ήπειρος στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αι.. Τα δυτικά βαλκανικά πασαλίκια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας***, μτφρ. Άντα Διάλλα, Αθήνα, Gutenberg, 1994.

Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, τ. 3. ***Εθνικές Συνελεύσεις: Α΄ εν Επιδαύρω 1821-1822, Β΄ εν Άστρει 1823, Γ΄ εν Επιδαύρω 1826, Γ΄ κατ'επανάληψη εν Ερμιόνη και Τροιζήνι 1827***. Αθήνα, Βουλή των Ελλήνων, 1971.

Αρχείον της Κοινότητος Ύδρας 1778-1832, Αντώνιος Λιγνός (εκδ.), τ. Ζ΄, τ. ΙΓ΄, Πειραιάς, Τύποις Μιχ. Σ. Ελευθερίου, 1930.

Αρχεία Λαζάρου και Γεωργίου Κουντουριώτη. Τόμος έκτος ***(1793, 1801, 1821-1825 μετ' αλφαβητικού ευρετηρίου των τόμων Α΄-ΣΤ΄)***, Πρωτοψάλτης Εμμ. (εισαγωγή και σημειώσεις), Αθήνα, Βιβλιοθήκη των Γενικών Αρχείων του Κράτους, 4, 1966.

Αρχεία Λαζάρου και Γεωργίου Κουντουριώτη, 1821-1834, Αντώνιος Λιγνός (εκδ.), τ. Α-Δ΄, Πειραιάς, 1920.

Αρχοντίδου–Αργύρη (Αγλαΐα), «Οινούσες» στο: Ανδρέας Βλαχόπουλος (επιμ.), ***Αρχαιολογία-νησιά του Αιγαίου***, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα, 2005.

Ασημάκης (Ιωάννης), ***Η πορεία των σχέσεων Ελλάδος– Αγίας Έδρας 1820-1980. Από τη γαλλική προστασία έως τη σύναψη διπλωματικών σχέσεων***, Θεσσαλονίκη, Αποστολικό Βικαριάτο Θεσσαλονίκης, 2007.

Βακαλόπουλος (Απόστολος Ε.), ***Επίλεκτες Βασικές Πηγές της Ελληνικής Επαναστάσεως 1813-1825***, τόμ. Α΄, Θεσσαλονίκη, Βάνιας, 1990.

Βαρδουνιώτου (Δημητρίου Κ.), ***Καταστροφή του Δράμαλη***, Τρίπολη, Εκ των τυπογραφείων Εφημερίδος Μορέας, Εν Τριπόλει, 1913.

Βασδραβέλης (Ι.), ***Η Θεσσαλονίκη κατά τον αγώνα της ανεξαρτησίας***, Θεσσαλονίκη, 1946.

Βέης (Ν.), «Νικήτα Σταματελόπουλου ή Νικηταρά απομνημονεύματα αυτοσχέδια εκ καταγραφής Γεωργίου Τερτσέτη», ***Ελληνικά***, 3 (1930), σ. 163-196, 485-528.

Βερέμης (Θάνος Μ.),. Κολιόπουλος (Γ. Σ.), Μιχαηλίδης (Ιακ. Δ.), ***1821. Η δημιουργία ενός έθνους-κράτους***, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2018.

Βιτάλη (Φιλάρετου αρχιμαδρίτου), «Ο Τήνου Γαβριήλ Συλιβός και η συμβολή του εις την εθνεγερσίαν του 1821», ***Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών***, 9 (1971-1973), σ. 137-151.

Βλάμη (Δέσποινα), ***Το φιορίνι, το σιτάρι και η οδός Κήπου. Έλληνες έμποροι στο Λιβόρνο, 1750-1868***, Αθήνα, Θεμέλιο, Ιστορική Βιβλιοθήκη, [2000].

Βλαστού (Αλεξάνδρου), ***Χιακά ήτοι Ιστορία της Νήσου Χίου από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι της εν έτει 1822 γενομένης καταστροφής αυτής παρά των Τούρκων***, τ. Α΄, Σύρος, Εκ της τυπογραφίας Γεωργίου Πολυμέρη, 1845.

Γεδεών (Μ.), ***Πατριαρχικοί Πίνακες, Ειδήσεις ιστορικαί βιογραφικαί περί των Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως από Ανδρέου του Πρωτοκλήτου μέχρις Ιωακείμ Γ' του από Θεσσαλονίκης***, Αθήνα, 1996[2].

Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, 1, 1828.

Γερβίνος (Γ. Γ.), ***Ιστορία της Επαναστάσεως και Αναγεννήσεως της Ελλάδος συγγραφείσα μεν υπό Γ. Γ. Γερβίνου μεταφρασθείσα δε από του πρωτοτύπου υπό Ιωάννου Περβάνογλου***, τ. Α΄, Αθήνα, Εκ του τυπογραφείου Χ. Ν. Φιλαδελφέως, 1864.

Γεωργαντοπούλου (Επαμ.), ***Τηνιακά ήτοι αρχαία και νεωτέρα Γεωγραφία και Ιστορία της Νήσου Τήνου***, εισαγωγικό σημείωμα, ευρετήριο, επιμέλεια Δημήτριος Ζ. Σοφιανός, Αθήνα, 2005, πρώτη έκδοση 1885.

Γιαννόπουλος (Γιάννης), ***Αλέξανδρος και Δημήτριος Υψηλάντης***, Αθήνα, Τα Νέα – Οι ιδρυτές της νεότερης Ελλάδας, 2010.

Γιουρούκου (Μαρία), «Η παρουσία γυναικών στο ημερολόγιο του υποπροξενείου της Δανίας στη Νάξο (1821-1827)», ***Η Νάξος διά μέσου των αιώνων***. Πρακτικά του Ε΄ Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου Απειράθου Νάξου, 31 Αυγούστου – 2 Σεπτεμβρίου 2013, Αθήνα-Νάξος, Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, 2017, σ. 343-367.

Γιουρούκου (Μαρία), ***Έκθεση γεγονότων και πολιτισμικές πτυχές του καθημερινού βίου της Νάξου (1822-1827)***: το ανέκδοτο γαλλικό ημερολόγιο του υποπροξενείου της Δανίας, Αθήνα, δ.δ. Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2010.

Γιοχάλας (Τίτος), ***Το ελληνο-αλβανικό λεξικόν του Μάρκου Μπόσαρη (φιλολογική έκδοσις εκ του αυτογράφου***, Αθήνα, Ακαδημία Αθηνών, 1980.

Γκίκας (Γιάννης), ***Η Εύβοια και το 21. Ιστοριογραφικές και βιβλιογραφικές σημειώσεις***, Αθήνα, 1972.

Γκιών (Καρόλου), ***Ιστορία της Νήσου Σίφνου***, Σίφνος, 1876.

Γόρδωνος (Θωμά), ***Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως***, τ. Α΄-Γ΄, μτφρ. Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2015 και 2017 (τ. Β΄, α΄ ανατύπωση).

Γούδας (Αναστάσιος Ν.), ***Βίοι Παράλληλοι των επί της αναγεννήσεως της Ελλάδος διαπρεψάντων ανδρών***, τ. Ζ΄, τ. Η΄, Αθήνα, Εκ του Τυπογραφείου Μ. Π. Περίδου, 1875.

Δαβανέλλου (Νίκου Ταξ.), ***Λαμία: το χρονικό μιας πόλης***, Αθήνα, 1994.

Δανέζη (Μιχ.), ***Σαντορίνη***, [χ.τ.] 1939-1940.

Δανιήλογλου (Δ. Ε.), βλ. ***Απομνημονεύματα πολιτικά του Βαχίτ πασά πρέσβεως.***

Δελής (Απόστολος), «Τύποι πλοίων της ναυτιλίας των Ελλήνων, 1700-1821», ***Ναυτιλία των Ελλήνων***, σ. 469-540.

Δημαράς (Κ. Θ.), ***Σύμμικτα Α΄. Από την παιδεία στην λογοτεχνία,*** Αλέξης Πολίτης (επιμ.), Αθήνα, Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, 2000.

Δημητρακόπουλος (Παν.), ***Ο φιλικός Παν. Δ. Δημητρακόπουλος και η Πάρος κατά την περίοδον της Επαναστάσεως του 1821***, Αθήνα, 1974.

Δημητρόπουλος (Δημήτρης), ***Θεόδωρος Κολοκοτρώνης***, Αθήνα, Τα Νέα – Οι ιδρυτές της Νεότερης Ελλάδας, 2009.

Δημητρόπουλος (Δημήτρης), «Πειρατές στη Στεριά: πρόσφυγες καταδρομείς και καθημερινότητα των παράκτιων οικισμών στα χρόνια του Αγώνα», ***Όψεις της Επανάστασης***, σ. 87-105.

Δήμου (Φ.), ***Ιστορία της Τουρκοκρατούμενης Λέσβου***, Μυτιλήνη, 1934.

Διαμάντης (Κωνστ. Μιχ.), ***Δημήτριος Υψηλάντης (1793-1832). Μέρος πρώτον: πληρεξούσιος του Γεν. Επιτρόπου της Αρχής. Τμήμα πρώτον: τα μέχρι της αφίξεως εις το στρατόπεδον των Τρικόρφων (1793 – 2 Ιουλίου 1821)***, Αθήνα, δ.δ. Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1966.

Δρόσου (Δρόσου Ν.), ***Ιστορία της Νήσου Τήνου από της Πέμπτης Σταυροφορίας μέχρι της ενετικής κυριαρχίας και εκείθεν μέχρι του 1821***, Δημ. Σοφιανός (εισαγωγή, σημειώσεις, ευρετήρια), Αθήνα, Πανελλήνιον Ιερόν Ίδρυμα Ευαγγελιστρίας Τήνου, 1996[2].

Έλλην, Ρωμηός, Γραικός. Συλλογικοί προσδιορισμοί και ταυτότητες, Κατσιαρδή-Herring (Όλγα), Παπαδία-Λάλα (Αναστασία), Καραμανωλάκης (Βαγγέλης), (επιμ.), Αθήνα, Ευρασία, 2018.

Ενεπεκίδης (Πολ. Ε.), ***Ρήγας-Υψηλάντης-Καποδίστριας. Έρευναι εις τα αρχεία της Αυστρίας, Γερμανίας, Γαλλίας και Ελλάδος***, Αθήνα, Εστία, 1965.

Ζεγκίνη (Ιωάννου Ερν.), ***Το Άργος διά μέσου των Αιώνων***, 1996.

Ζέη (Ελευθερία), ***Κανάρης, Κουντουρώτης, Τομπάζης. Ο Αγώνας στη θάλασσα***, Αθήνα, Τα Νέα – Οι ιδρυτές της Νεότερης Ελλάδας, 2020[2].

Ζώης (Λεωνίδας), «Κρητικαί σελίδες», αναρτημένο, στο http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/10463/article.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Θωμάς (Γ.), ***Ο Πηλιορίτης οπλαρχηγός Γιώργης Ζορμπάς (1788-1856)***, Βόλος, 1983.

ΙΕΕ: ***Ιστορία του Ελληνικού Έθνους***, τ. ΙΒ΄. ***Η Ελληνική Επανάσταση και η ίδρυση του Ελληνικού Κράτους (1821-1832)***, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, 1975:

Αλλαμανή (Εφη), «Έναρξη της Επαναστάσεως στην Ελλάδα, εξάπλωση και τοπική επικράτησής της», σ. 70-98.

Διαμαντούρου (Ιωάννα), «Εξάπλωση της Επαναστάσεως κατά τον Απρίλιο και τον Μάιο. Επέκταση και ένταση των συγκρούσεων», σ. 100-129.

Δεσποτόπουλος (Αλέξανδρος), «Η στάση του Σουλτάνου ύστερα από την έναρξη της Επαναστάσεως στην Ελλάδα. Νέοι άγριοι διωγμοί. Απαγχονισμός του Πατριάρχη», σ. 129-172.

Σφυρόερας (Βασίλειος), «Τοπική Επικράτηση της Επαναστάσεως», σ. 173-210.

Σφυρόερας (Βασίλειος), «Η Επανάσταση κατά το 1822», σ. 212-288.

Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, Παναγιωτόπουλος (Βασίλης) (δ/νση), τ. 3, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, 2003.

ΙΝΕ: ***Ιστορία του Νέου Ελληνισμού***, Βακαλόπουλος (Απόστολος), τ. Ε΄. ***Η Μεγάλη Ελληνική Επανάσταση (1821-1829). Οι Προϋποθέσεις και οι βάσεις της (1813-1822)***, Αθήνα, Ηρόδοτος, 2009.

Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, τ. ΣΤ΄. ***Η Μεγάλη Ελληνική Επανάσταση (1821-1829). Η εσωτερική κρίση (1822-1825). Στρατιωτικές επιχειρήσεις, διπλωματικές και πολιτικοκοινωνικές ζυμώσεις, ο πρώτος διχασμός. Φυσικό περιβάλλον, παραδοσιακοί οικισμοί και λαός***, Αθήνα, Ηρόδοτος, 2009.

Καλογεροπούλου (Ειρήνη), «Ζητήματα ανεφοδιασμού και πειθαρχίας στο πολιορκούμενο φρούριο της Πάτρας (1821-1825», ***Όψεις της Επανάστασης***, σ. 45-58.

Καμακάρης (Γ. Α.), ***Η Εθνανάστασις του 1821 και η Μήλος***, Πειραιάς, 1966.

Καμπάνης (Σταμάτης Μ.), «Χρονικό της Άνδρου». Καμπάνης Σταμάτης Μ. – Μπασαντής Διαμαντής, ***Η Άνδρος μέσα στο χρόνο***, Gutenberg, σ. 106-107.

Καμπάνης (Σταμάτης Μ.) – Μπασαντής (Διαμαντής), ***Η Άνδρος μέσα στο χρόνο***, Gutenberg, 1982.

Κανδηλόρου (Τ. Κ.), ***Ιστορία του εθνομάρτυρος Γρηγορίου του Ε΄***, Αθήνα, 1909.

Κανελλοπούλου (Η. Φ.), ***Ονοματολόγιον ιστιοφόρων***. Τζαμτζής (Α. Ι.), επιμ.-πρόλογος-ευρετήριο, [χ.τ.], Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου [χ.χ.][2]

Κανέλλου Δεληγιάννη Απομνημονεύματα, Πρωτοψάλτης (Εμμ.), (έκδ.), τ. Α΄, Αθήνα, 1957.

Καπετανάκης (Σ. Γ.), ***Η Μάνη στη δεύτερη Τουρκοκρατία (1715-1821)***, Αθήνα, Αδούλωτη Μάνη, 2011.

Καράβολου (Ειρήνη), ***Συμβίωση Ελλήνων και Οθωμανών στη Χίο πριν από το 1822. Η τύχη των αιχμαλώτων και η εικόνα των Οθωμανών Τούρκων ως «άλλων» στις αφηγήσεις της καταστροφής και σε άλλες πηγές του 19ου αιώνα***, Ιωάννινα, δ.δ. Παν. Ιωαννίνων, 2019.

Καράμπελας (Νίκος Δ.), «William Goodison και Richard Burgess. Δύο λιγότερο γνωστοί περιηγητές στην Πρέβεζα και τη Νικόπολη», ***Πρεβεζάνικα Χρονικά***, 47-48 (2011), σ. 139-198.

Καραμπλιάς (Ιωάννης Ν.), ***Ιστορία των Κυδωνιών***, τ. Α΄-Β΄, Αθήνα, 1949-1950.

Καραπιδάκης (Ν. Ε.), «Τα Ιόνια Νησιά 1815-1864», Παναγιωτόπουλος (Βασίλης), (δ/νση), ***Ιστορία του Νέου Ελληνισμού***, τ. 4, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2003, σ. 265-284.

Καρολίδης (Π.), ***Ο γερμανικός Φιλελληνισμός***, Αθήνα, 1917.

Κασομούλη (Ν.), ***Ενθυμήματα στρατιωτικά της Επαναστάσεως των Ελλήνων, 1821-1833***, Γ. Βλαχογιάννης (εκδ.), Αθήνα, 1940.

Κατσίπη (Φίλιπ.), «Συμβάντα κατά την Επανάσταση στη Σαντορίνη», Δανέζιος Μ. Αντ. (επιμ.), ***Σαντορίνη***, Αθήνα, 1971, σ. 117-118.

Καχρίλας–Αργυριάδης (Μαρίνος), ***Όψεις και Τοπία της Ελλάδας***. *Views of Landscapes of Greece*, Αθήνα, Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, 2019.

Κηπουρός (Γιάννης Δ.), ***Δεσμοί αίματος και εξ αγχιστείας συγγενείς στο Αιγαίο 14ος-20ός αιώνας. Τα γενεαλογικά δένδρα από το Αρχείο της Καθολικής Επισκοπής της Σαντορίνης***, Αθήνα, Αρχείο Θηραϊκών Μελετών – Συλλογή Δημήτρη Τσίτουρα, 2016.

Κιουσοπούλου (Τόνια), ***Βασιλεύς ή Οικονόμος. Πολιτική Εξουσία και ιδεολογία πριν την Άλωση***, Αθήνα, Πόλις, 2007.

Κοκκαλάκης (Γ.), Famille de Lastic. ***Η δυναστεία των*** *de Lastic*. ***Η ελληνική οικογένεια των Δελαστίκ–Κλωτίλδη Δελαστίκ Κοκκαλάκη. Η Ιστορία μιας πονεμένης μητέρας***, [χ.τ.] 2015[2].

Κόκκωνας (Γιάννης), ***Ο πολίτης Πέτρος Σκυλίτσης Ομηρίδης, 1784-1872. Μελέτη της συμμετοχής ενός ελάσσονος σε γεγονότα μείζονος σημασίας***, Αθήνα, ΕΜΝΕ, 2003.

Κόκκωνας (Γιάννης), «Πολιορκία και άλωση της Τριπολιτσάς: η μαρτυρία του Παναγιώτη Αναγνωστόπουλου για τις διαπραγματεύσεις και το 'ρεσάλτο'», ***Όψεις της Επανάστασης***, σ. 21-44.

Κολοκοτρώνη (Θεόδωρου), ***Διήγησις Συμβάντων της Ελληνικής Φυλής από τα 1770 έως τα 1836***, Δασκαλάκης (Α. Β.), (εποπτεία-εισαγωγή), Αθήνα [χ.χ].

Κολοκοτρώνη (Θεόδωρου), ***Διηγήσεις αγωνιστών του εικοσιένα. Διήγηση Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Ο Γ. Τερτσέτης και τα ευρισκόμενα έργα του ΙΙΙ***, Άγγ. Βλάχος (εκδ.), Αθήνα, Βουλή των Ελλήνων, 1984.

Κοντογιάννης (Π.), ***Γεωγραφία της Μικράς Ασίας***, Αθήνα, 1921.

Κοραή (Αδαμαντίου), ***Αλληλογραφία***, τ. Δ΄, Αθήνα, ΟΜΕΔ, 1982.

Κορίνθιος (Γιάννης), «Ανέκδοτα έγγραφα σχετικά με την αποστολή των Αρμοστών στη Νάξο στα 1822», ***Παρνασσός***, ΚΓ΄ (1981), σ. 200-224.

Κούκου (Ελ.), ***Οι κοινοτικοί θεσμοί στις Κυκλάδες κατά την Τουρκοκρατία***, Αθήνα, 1980.

Κουκουναράς (Β.), ***Κυδωνίαι, Πρωτεύουσα της Αιολίδος***, Αθήνα, 1972.

Κουμάντος (Π.), ***Στα βήματα του Ιωσήφ Βαλέστ***, Καλαμάτα, ιδιωτ. έκδοση, 2013.

Κουτρουβίδης (Στάθης), ***Κανέλλος Δεληγιάννης***, Αθήνα, Τα Νέα – Οι ιδρυτές της Νεότερης Ελλάδας, 2010.

Κουτσονίκας (Λάμπρος), ***Γενική Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως***, τ. Α΄, Αθήνα, Εκ του Ευαγγέλιμου, 1863.

Κρεμμυδάς (Βασίλης), ***Από τον Σπυρίδωνα Τρικούπη στο σήμερα. Το Εικοσιένα στις νέες ιστοριογραφικές προσεγγίσεις. Εισαγωγικός τόμος στην Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως του Σπυρίδωνος Τρικούπη***, Αθήνα, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, 2007.

Κυριαζής (Νεοκλής Γ.), « Αγωνιώδεις ημέραι της εν Λάρνακι Ευρωπαϊκής Παροικίας », ***Κυπριακά Χρονικά***, τ. 13 (1937), σ. 210-227.

Κωστής (Κώστας), ***Στον καιρό της πανώλης. Εικόνες από τις κοινωνίες της ελληνικής χερσονήσου 14ος-19ος αι.***, Ρέθυμνο, ΠΕΚ, 1995.

Λαΐου (Σοφία), Σαρηγιάννης (Μαρίνος), ***Οθωμανικές αφηγήσεις για την ελληνική επανάσταση. Από τον Γιουσούφ Μπέη στον Αχμέτ Τζεβντέτ πασά***, Αθήνα, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ιστορική Βιβλιοθήκη 1821, 2019.

Λαΐου (Σοφία), «Η συμμετοχή των Σαμίων στην επανάσταση του 1821 και η αντίδραση του οθωμανικού κράτους», ***1821, Σάμος και Επανάσταση***, Πρακτικά Συνεδρίου, Πυθαγόρειο 28-29 Μαΐου 2010, Σάμος, Γενικά Αρχεία του Κράτους – Αρχεία Νομού Σάμου, 2011, σ. 43-58.

Λάππας (Κώστας), «Προφορικές παραδόσεις για τον Βενιαμίν Λέσβιο και η χρήση τους στις βιογραφίες του», ***Μνήμων***, 24 (2002), σ. 85-105.

Λεντάκης (Ανδρέας), ***Το αρχοντολόϊ της Μήλου και τα οικόσημά του***, Αθήνα, 1983.

Λιάτα (Ευτυχία), ***Φλωρία δεκατέσσερα στένουν γρόσια σαράντα. Η κυκλοφορία των νομισμάτων στον βενετοκρατούμενο και τουρκοκρατούμενο ελληνικό χώρο, ΙΕ΄-ΙΘ΄ αι.***, Αθήνα, ΚΝΕ/ΕΙΕ, 1996.

Λιγνού (Αντωνίου), ***Ιστορία της Νήσου Ύδρας***. τ. Α΄: ***Τα από της αρχαιότητος μέχρι της επαναστάσεως του 1821***· τ. Β΄: ***Ο κατά θάλασσαν αγών των νήσων Ύδρας, Σπετσών και Ψαρών κατά την ελληνικήν επανάστασιν***, Αθήνα, 1946, 1953.

Λούζης (Εμμ. Α.), ***Πολεμικά ημερολόγια του σπετσιώτικου βριγαντινίου «Επαμεινώνδας» του Κωνσταντίνου Ι. Μπάμπα (1821-1825)***, Σπέτσες, Γενικά Αρχεία του Κράτους – Τοπικό Αρχείο Σπετσών, 2007.

Λουκάτος (Σπύρος), «Πολιτειογραφικά Πάρου-Αντιπάρου στα Καποδιστριακά χρόνια», ***Επετηρίς Εταιρεία Κυκλαδικών Μελετών***, 14 (1993), σ. 59-69.

Μάμουκα (Ανδρέου Ζ.), ***Τα κατά την αναγέννησιν της Ελλάδος, ήτοι, συλλογή των περί την αναγεννώμενην Ελλάδα συνταχθέντων πολιτευμάτων, νόμων και άλλων επισήμων πράξεων του 1821 μέχρι του 1832***, τ. Β΄, Πειραιάς, Τυπογραφία Ηλίου Χριστοφίδου «Η αγαθή τύχη», 1839.

Μανίκας (Κωνστ. Ι.), ***Σχέσεις Ορθοδοξίας και Ρωμαιοκαθολικισμού στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της Επαναστάσεως (1821-1827). Συμβολή στην Εκκλησιαστική Ιστορία***, Αθήνα, δ.δ. Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2001.

Ματθαίου (Σοφία), «Κύριλλος Λιβέριος: ένας 'πεπαιδευμένος' στην υπηρεσία της Ελληνικής Επανάστασης», Δημητρόπουλος Δ., Λούκος Χρ., Μιχαηλάρης Π. Δ. (επιμ.), ***Όψεις της Επανάστασης του 1821***, Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα 12-13 Ιουνίου 2015, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Μνήμων, 2018, σ. 271-306.

Μητρώο Πληρεξουσίων, Γερουσιαστών και Βουλευτών, 1822-1935, Αθήνα, Βουλή των Ελλήνων, 1986.

Μίτσης (Ν.), (επιμ.), ***Τα συμβάντα στη Χίο το 1822, από το χέρι του Βαχίτ Πασά***, Χίος, 2007.

Μιχαηλάρης (Παναγιώτης), ***Οι Φιλικοί. Εμμανουήλ Ξάνθος, Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος, Γρηγόριος Δικαίος, Νικόλαος Σκουφάς, Αθανάσιος Τσακάλωφ***, Αθήνα, Τα Νέα – Οι ιδρυτές της Νεότερης Ελλάδας, 2020[2].

Μιχαηλάρης (Παναγιώτης), «Ο μητροπολίτης Παλαιών Πατρών Γερμανός στην Αγκώνα (Δεκέμβριος 1822 – Ιούλιος 1824), Δημητρόπουλος Δ., Λούκος Χρ., Μιχαηλάρης Π. Δ. (επιμ.), ***Όψεις της Επανάστασης του 1821***, Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα 12-13 Ιουνίου 2015, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Μνήμων, 2018, σ. 175-186.

Μονιούδη-Γαβαλά (Δώρα), ***Η πόλη της Χίου. Κοινωνία, πολεοδομία, αρχιτεκτονική***, Αθήνα, 2002.

Μοσχονάς (Ν.), «Η Ελληνική Επανάσταση και το Ιόνιο Κράτος», Ανάτυπο από το περιοδικό ***Τομές***, 34-35, Μάρτιος-Απρίλιος 1978, σ. 24-25.

Μουτζούρη (Ιωάννου), ***Η Αρμοστεία των Νήσων του Αιγαίου Πελάγους στα χρόνια της Ελληνικής Επαναστάσεως***, Αθήνα, Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων, 1984.

Μπαλτά (Ευαγγελία), «Η Καρυστία, 15ος-16ος αιώνας», ***Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών***, 32 (1996-1997), σ. 5-58.

Μπαλτά (Ευαγγελία), «Η οθωμανική μαρτυρία για την επαναστατημένη Κάρυστο», αναρτημένο στο https://www.evangeliabalta.com/kitap/38_review.pdf

Μπαμπούνης (Χάρης), ***Η Μήλος από την αρχαιότητα***, Αθήνα, Ένωσις Φίλων Αδάμαντος, 1993.

Ναυπλιώτης (Ι. Α.), «Τα οικόσημα της καθολικής Μητροπόλεως Νάξου», ***Δελτίον Εραλδικής και Γενεαλογικής Εταιρίας Ελλάδος***, 2 (1980), σ. 172-199.

Ναυτιλία των Ελλήνων 1700-1821. Ο αιώνας της ακμής πριν από την Επανάσταση, Χαρλαύτη (Τζελίνα), Παπακωνσταντίνου (Κατερίνα) (επιμ.), Αθήνα, Κέδρος – Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2013.

Ξενόπουλος (Σεραφείμ, ο Βυζάντιος), ***Δοκίμιον Ιστορικόν περί Άρτης και Πρεβέζης***, Αθήνα, 1884, ανατύπωση Άρτα, Μουσικοφιλολογικός Σύλλογος Άρτας «Σκουφάς», 1986.

Ο Κώδικας των θυσιών. Ονόματα και δημευμένες περιουσίες των Χριστιανών αγωνιστών της Ανατολικής Κρήτης κατά την Επανάσταση του 1821, Δημητριάδης (Βασίλης) (επιμ.), με τη συνεργασία των Καραντζίκου (Ελένη), Φωτεινού (Πηνελόπη), Χριστοδουλάρα (Χρυσούλα), Ρέθυμνο, Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών – Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου, 2003.

Ολυμπίτου (Ευδοκία), ***Μπουμπουλίνα, Καΐρη, Μαυρογένους: οι γυναίκες στον αγώνα***, Αθήνα, Τα Νέα – Οι ιδρυτές τους Νεοελληνικού Κράτους, 2010.

Ομηρίδης – Σκυλίτσης (Πέτρος), ***Συνοπτική Ιστορία των τριών ναυτικών νήσων Ύδρας, Σπετσών και Ψαρρών καθ' όσον συνέπραξαν υπέρ της ελευθερίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος το 1821***, Ναύπλιο, 1831.

Ορλάνδος (Αναστάσιος), ***Ναυτικά, ήτοι ιστορία των κατά τον υπέρ της Ανεξαρτησίας της Ελλάδος αγώνα πεπραγμένων υπό των τριών ναυτικών νησιών, ιδίως δε των Σπετσών***, τ. Α΄-Β΄, Αθήνα, 1869.

Όψεις της Επανάστασης του 1821, Δημητρόπουλος (Δημ.), Λούκος (Χρήστος), Μιχαηλάρης (Παν.), (επιμ.), Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα 12-13 Ιουνίου 2015, Αθήνα, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού-Περιοδικό Μνήμων, 2015.

Παγώνης (Γ. Χρ.), «Ο Μηλιός πιλότος Μιχελάκης Νικολάκη Τζούλια», ***Μηλιακά***, τ. Γ΄ (1989), σ. 159-230.

Παλαιών Πατρών Γερμανός, ***Υπομνήματα περί της Ελληνικής Επαναστάσεως της Ελλάδος από το 1820 μέχρι του 1823 συγγραφέντα παρά του Μητροπολίτου Π. Πατρών Γερμανού και εκδιδόμενα παρά του κυρίου Καλλινίκου Καστόρχη, Σχολάρχου Καλαμών***, Αθήνα, εκ της Τυπογραφίας Πέτρου Μαντζαράκη, 1837.

Παλαιών Πατρών Γερμανός, ***Απομνημονεύματα***, Πρωτοψάλτης (Εμμ.), (έκδ.), Αθήνα, 1956.

Παναγιωτόπουλος (Βασίλης), «Η Φιλική Εταρεία. Οργανωτικές προϋποθέσεις της εθνικής Επανάστασης», Παναγιωτόπουλος (Βασίλης) (δ/νση), ***Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000***, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2003.

Παναγιωτόπουλος (Βασίλης), ***Δυο πρίγκιπες στην Ελληνική Επανάσταση. Επιστολές αυτόπτη μάρτυρα και ένα υπόμνημα του πρίγκιπα Γεωργίου Καντα-***

κουζηνού, μετάφραση Χρ. Μ. Οικονόμου, Αθήνα, Ασίνη – Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, 2015.

Παπαγεωργίου (Στέφανος Π.), «Πρώτον Έτος Ελευθερίας. Από τις Παρίστριες Ηγεμονίες στην Επίδαυρο», Παναγιωτόπουλος (Βασίλης) (δ/νση), ***Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000***, τ. Γ′, σ. 53-72.

Παπαδόπουλλος (Θεόδωρος), ***Προξενικά έγγραφα του ΙΘ′ αιώνος***, Λευκωσία, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Πηγαί και Μελέται της Κυπριακής Ιστορίας, VIII, 1980.

Παπαδόπουλος (Κάρπος), ***Ανασκευή των εις την ιστορίαν των Αθηνών αναφερομένων περί του στρατηγού Οδυσσέως Ανδρούτσου του ελληνικού τακτικού και του συνταγματάρχου Καρόλου Φαββιέρου***, Αθήνα, Τυπογραφία Π. Μαζαράκη, 1837.

Παπαηλιάκη (Νίκη), ***Μια αιχμάλωτη Κοινότητα. Επιστολές από τη Χίο πριν την καταστροφή***. Πρόλογος Σπύρος Ασδραχάς, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2001.

Παπαθανασόπουλος (Γ.), Παπαθανασόπουλος (Θ.), «Πύλος-Πυλία: οδοιπορικό στο χώρο και στο χρόνο», Γ. Ντελόπουλος (επιμ.), ***Η Πύλος του Νέστορος, το Ναβαρίνο, η Μεθώνη, η Κορώνη***, Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού, Αθήνα, 2004.

Πασχάλης (Δημ. Π.), «Πρόξενοι και Προξενεία εις τας νήσους επί Τουρκοκρατίας», ***Ημερολόγιον της Μεγάλης Ελλάδος***, Αθήνα, Ι. Ν. Σιδέρης, 1931, σ. 430-456.

Πατρινέλης (Χρίστος), «Εκκλησία. Οι σχέσεις της εκκλησίας με την κυρίαρχη οθωμανική πολιτεία», ***Ιστορία του Ελληνικού Έθνους***, τ. ΙΑ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1975.

Περραιβός (Χριστόφορος), ***Απομνημονεύματα διαφόρων μαχών συγκροτηθεισών μεταξύ των Ελλήνων και Οθωμανών κατά τε το Σούλιον και Ανατολικήν Ελλάδα από του 1820 μέχρι του 1829 έτους***, Στέφανος Παπαγεωργίου (εισαγ., επιμ., σχόλια), Αθήνα, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, 2019.

Πιζάνιας (Πέτρος), «Επανάσταση και Έθνος», Παναγιωτόπουλος (Βασίλης) (δ/νση), ***Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000***, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2003, σ. 33-54.

Πιζάνιας (Πέτρος) (επιμ.), ***Η Ελληνική Επανάσταση του 1821: ένα ευρωπαϊκό γεγονός***, Αθήνα, Κέδρος, 2009. = Pizanias (P.), *The Greek Revolution of* ***1821***. *A European Event*, Κωνσταντινούπολη, The Isis Press, 2011.

Πολιζωίδου (Α.), ***Τα Νεοελληνικά, ήτοι τα κατά την Ελλάδα κυριώτερα συμβάντα και η κατάστασις της Παιδείας από Αλώσεως της Κορίνθου υπό των Ρωμαίων έως του υπέρ της αυτονομίας εθνικού αγώνος***, τ. Α′, Αθήνα, Ρήσος, 1991[2] [πρώτη έκδοση Αθήνα, εν τω τυπογραφείω Ιλισσός, 1874].

Πολίτης (Αλέξης), «***Αν ήρχιζε μετά είκοσι χρόνους…*** Ο Κοραής, οι κοινωνικές ιδέες του Διαφωτισμού και η Ελληνική Επανάσταση», ***Ο Ερανιστής***, 26 (2008), σ. 241-253.

Πρόεδροι της Βουλής, της Γερουσίας και Εθνοσυνελεύσεων, 1821-2008, Αθήνα, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, 2009.

Πρωτοψάλτης (Ε. Γ.), ***Αλέξανδρος Ν. Μαυροκορδάτος. Ο βίος και το έργον του μέχρι και της Καποδιστριακής περιόδου***, Αθήνα, Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων, 1982.

Πύλος διαχρονική-διεπιστημονική εξέταση. Πρακτικά Α΄ Τοπικού Συνεδρίου, 1-3 Μαΐου 1998, Αθήνα, εκπολιτιστικός σύλλογος «Το Ναυαρίνο», 1999.

Ράμφος (Κωνσταντίνος), ***Ο Χαλέντ Εφέντης***, Αθήνα, Τύποις Α. Κτενά και Π. Σούτσα, 1869.

Ρήγα Βελεστινλή Θετταλού, ***Χάρτα της Ελλάδος εν η περιέχονται αι νήσοι αυτής και μέρος των αποικιών αυτής***, Βιέννη, 1797.

Ρούσσος–Μηλιδώνης (Μάρκος Ν.), ***Φραγκισκανοί. Καπουκίνοι. 400 χρόνια προσφορά στους Έλληνες, 1585-1995***, Αθήνα, 1996.

Σάθας (Κωνσταντίνος), «Οδυσσεύς Ανδρούτσου», ***Χρυσαλλίς***, τ. Γ΄ (1865-1866), σ. 225-230, 257-261, 297-302.

Σακελλαρίου (Μιχαήλ Β.), ***Η Πελοπόννησος κατά την δευτέραν Τουρκοκρατίαν (1715-1821)***, Αθήνα, 1939.

Σακελλαρίου (Μ. Β.), «Τα πολιτεύματα και η διοίκησις της Σάμου κατά την επανάστασιν (1821-1834)», ***Αθηνά***, 50 (1940), σ. 12-47.

Σακελλαρίου (Μ. Β.), «Η προσωπικότητα του Γεωργίου Λογοθέτη Λυκούργου», ***Σάμος και Επανάσταση. Ιστορικές προσεγγίσεις. 1821***, Σάμος, Γενικά Αρχεία του Κράτους – Αρχεία Νομού Σάμου, 2011, σ. 13-24.

Σάμος και Επανάσταση. Ιστορικές προσεγγίσεις. 1821. Πρακτικά Συνεδρίου, Σάμος, 28-29 Μαΐου 2010, Σάμος, Γενικά Αρχεία του Κράτους – Αρχεία Νομού Σάμου, 2011.

Σαρρής (Νεοκλής), ***Προεπαναστατική Ελλάδα και Οσμανικό κράτος. Από το χειρόγραφο του Σουλεϋμάν Πενάχ Εφέντη του Μοραΐτη (1785)***. Αθήνα, Ηρόδοτος, 1993.

Σάρρου-Ζολώτα (Αιμιλία), «Το αρχείον της Λατινικής Επισκοπής Χίου», ***Δελτίον της Χριστιανικής Εταιρίας***, περ. Γ΄, 4 (1936-1938), σ. 175-200.

Σβολόπουλος (Κωνσταντίνος), ***Κατακτώντας την ανεξαρτησία. Δέκα δοκίμια για την Επανάσταση του 1821***, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2010.

Σιμόπουλος (Κυριάκος), ***Πώς είδαν οι Ξένοι την Ελλάδα του '21. Απομνημονεύματα, χρονικά, ημερολόγια, αλληλογραφία εθελοντών, διπλωματών, ειδικών απεσταλμένων, περηγητών, πρακτόρων κ.α***, τ. 1, Αθήνα, 1979.

Σιορόκας (Γεώργιος), ***Το γαλλικό προξενείο της Άρτας (1702-1789)***, Ιωάννινα, δ.δ. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 1980.

Σκιαδάς (Αναστάσιος Ι.), ***Το Γαλαξείδι. Μια πανάρχαια πολιτεία***, Αθήνα, 1999.

Σούλης (Γεώργιος), «Η Θεσσαλονίκη κατά τας αρχάς της Ελληνικής Επαναστάσεως», ***Μακεδονικά***, 2 (1953), σ. 583-589.

Σοφιανός (Δημήτρης Ζ.), ***Η ιστορική Κοινότητα Πανόρμου Τήνου. Σύντομη αναδρομή στο παρελθόν και το σήμερα***, Τήνος, Κοινότητα Πανόρμου Τήνου, 2005.

Σπηλιάδης (Ν.), ***Απομνημονεύματα υπό του Ν. Σπηλιάδη διά να χρησιμεύσωσιν εις την Νέαν Ιστορίαν της Ελλάδος***, τ. Α΄, Αθήνα, Τύποις Χ. Ν. Φιλαδελφέως, 1851.

Σπυρόπουλος (Γιάννης), ***Οθωμανική Διοίκηση και κοινωνία στην προεπαναστατική δυτική Κρήτη (1817-1819)***, Ρέθυμνο, Γενικά Αρχεία του Κράτους – Αρχεία Νομού Ρεθύμνης, 2015.

Σπυρόπουλος (Γιάννης), «Βεντέτες "υπέρ πίστεως και πατρίδος": ενδοχριστιανική βία και πολιτική στα Σφακιά στις παραμονές του 1821», Δημητρόπουλος Δ., Λούκος Χρ., Μιχαηλάρης Π. Δ. (επιμ.), ***Όψεις της Επανάστασης του 1821***, Πρακτικά Συνεδρίου, Αθήνα 12-13 Ιουνίου 2015, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Μνήμων, 2018, σ. 107-122.

Σταματάκη (Ι. Δ.), ***Πίναξ Χρονολογικός περιέχων εν περιλήψει τα πλέον άξια λόγου και μνήμης συμβάντα από Κτίσεως Κόσμου μέχρι των ημερών μας, ερανισθείς εκ διαφόρων χρονολογικών και ιστορικών πονημάτων***, Αθήνα, Εκ της Τυπογραφίας Κ. Αντωνιάδου, 1841.

Σταματιάδης (Ν. Ι.), ***Σαμιακά, ήτοι ανέλιξις της νεωτέρας ιστορίας της νήσου Σάμου δι' επισήμων εγγράφων, ων προτάσσονται αι βιογραφίαι των Λογοθέτη Λυκούργου και Κωνσταντίνου Λαχανά***, Σάμος, Εκ του Ηγεμονικού Τυπογραφείου, 1899.

Σταματόπουλος (Κ.), ***Η Μικρά Ασία του Αιγαίου***, Αθήνα, 1998.

Σταυρίδης (Θεοχάρης), ***Οικουμενικό Πατριαρχείο και Κύπρος. Τα πατριαρχικά έγγραφα των ετών 1600-1878***, Λευκωσία, Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, 2001.

Συμεωνίδη (Σίμου Μιλτ.), ***Ιστορία της Σίφνου από την προϊστορική εποχή***, Αθήνα, 2002.

Τάξη (Οικον. Σ.), ***Συνοπτική Ιστορία και Τοπογραφία της Λέσβου***, Κάϊρο 1909 (ανατύπωση Μυτιλήνη, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 1984).

Ταχόπουλος (Γιάννης), ***Η Θεσσαλονίκη, ο Μαζάουερ και τα φαντάσματα του Οθωμανισμού***, Αθήνα, Εναλλακτικές εκδόσεις, 2012.

Τζάκης (Διονύσης), «Τα πολεμικά γεγονότα. Α΄. Οι εξελίξεις στα μέτωπα του πολέμου, 1822-1824», Παναγιωτόπουλος (Βασίλης) (δ/νση), ***Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000***, σ. 73-102.

Το φρούριο του Ρεθύμνου, Ρέθυμνο, Mediterraneo Editions, 1998.

Τοντόροφ (Νικολάι), «Τα Βαλκανικά εθνικά κινήματα και η πολιτική των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων», ***Η επανάσταση του εικοσιένα***, Επιστημονικό Συμπόσιο, Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 3η έκδ. 1985, σ. 52-53, 55.

Τριανταφύλλου (Κώστας), ***Ιστορικό λεξικό των Πατρών***, Πάτρα, 1995.

Τρικούπη (Σπυρίδωνος), ***Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως***, έκδοσις τρίτη, τ. Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄, ανατύπωση Αθήνα, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, 2007 [πρώτη έκδοση Αθήνα, Π. Ασλάνης, 1888].

Ύψηλάντου (Νικολάου), ***Απομνημονεύματα***, Ελ. Μωραϊτίνης-Πατριαρχέας (μτφρ., προλεγόμενα, σχόλια), Αθήνα, Κέδρος, 1986.

Φιλήμονος (Ιωάννου), ***Δοκίμιον ιστορικόν περί της Ελληνικής Επαναστάσεως***, Αθήνα, Τυπ. Π. Σούτσα και Α. Κτενά, 1859.

Φορόπουλος (Νικόλαος Λ.), «Δημήτριος Θέμελης, ο Πάτμιος αγωνιστής Φιλικός», ***Δωδεκανησιακά Χρονικά***, 6 (1979), σ. 1-25.

Φραγκάκη-Syrett (Έλενα), ***Το εμπόριο της Σμύρνης τον 18ο αιώνα (1770-1820)***, μτφρ. Δημ. Ν. Σωτηρόπουλος, επιμ. Μαρίνος Σαρηγιάννης, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2010.

Φραγκίσκος (Εμμ. Ν.), ***Αδαμάντιος Κοραής***. Αθήνα, Τα Νέα – Οι ιδρυτές της Νεότερης Ελλάδας, 2020[2].

Φωσκόλου (Μάρκου πατρός), ***Καθολικοί και Ορθόδοξοι στην Τήνο τον 18ο αιώνα***, αναρτημένο https://www.tinos.biz/thriskies.htm#_ftnref72

Φωτάκος, βλ. Χρυσανθόπουλος Φώτιος.

Φωτιάδης (Δημήτριος), ***Η Επανάσταση του 1821***, Αθήνα, Μέλισσα, 1971.

Φωτόπουλος (Αθ.), ***Οι Πετιμεζαίοι. Συναγωγή κειμένων και εγγράφων***, Αθήνα, 1987.

Χατζηαναργύρου (Ανάργυρος Α.), ***Τα Σπετσιωτικά, συλλογή ιστορικών εγγράφων αφορώντων τα κατά την Ελληνικήν Επανάστασιν του 1821 εκ των αρχείων της νήσου Σπετσών και του Κράτους***, τ. Α΄, Αθήνα 1861, (Αθήνα, Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία 1979[2])· τ. Β΄, Πειραιάς, 1925· τ. Γ΄, Πειραιάς, 1926.

Χατζιδάκις (Ιωσήφ), ***Η ιστορία της νήσου Μήλου***, Αθήνα, Έκδοσις Ενώσεως Μηλίων εν Αθήναις, 1927.

Χρυσανθόπουλος (Φώτιος), ***Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής Επαναστάσεως υπό Φωτάκου πρώτου υπασπιστού του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη***, Αθήνα, Τύποις και Βιβλιοπωλείω Π. Δ. Σακελλαρίου, 1858.

Ψαρρού (Σταυρούλα), «Η διοίκηση της Χίου μετά τη σφαγή του 1822 και ο Ιωάννης Ψυχάρης», ***Μνημοσύνη***, 16 (2003-2004), σ. 62-82.

Ψιμούλη (Βάσω Δ.), ***Σούλι και Σουλιώτες***, Αθήνα, Εστία, 2005.

ΓΕΝΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

INDEX GÉNÉRAL

Abbati (Antoine), 132
Abdi Pacha, gouverneur de Chio, successeur de Vahid Pacha, 278, 280, 364, 366; voir aussi Deli Abdullah Pacha et Abdulla Pacha.
Abdulla Pacha, 276; voir aussi Deli Abdullah Pacha et Abdi Pacha.
Abdullah Pacha ibn Ali, gouverneur de Saint-Jean-d'Acre, 122, 471
Acarnanie, 336
Acre, 122, 124; voir aussi Saint-Jean-d'Acre.
Acrocorinthe, 386
Adam (sir Frederick), gouverneur de Corfou, 88, 462; voir aussi Adam, Lord Stant.
Adam, Lord Stant, général anglais, 332, 334; voir aussi Adam (sir Frederick).
Adanson (Charles-Louis), Premier secrétaire de l'ambassade de France à Constantinople, 18 et n., 20
Affendulès (Michel Comnenos), général en chef des Grecs en Crète, 240
aga(s) / aghà, 410, 426, 552
aga: – d'Andros, 186; – de Chio, 276, 284, 290, 294; – des Salines, 154
Agent(s) consulaire(s), 4 et n., 6, 10, 66, 354, 432
Agent consulaire d'Angleterre: – à Milos, 84; – à Tinos, 82, 100
Agent consulaire d'Espagne à Syros, 354
Agent consulaire de France: – à Andros, 186, 188; – à Cos, 346, 348; – à Échelle Neuve, 152, 156, 160, 212; – à Milos, 108, 364, 368; – à Myconos, 438; – à Naxos, 146, 148; – à Rhodes, 188; – à Samos, 188; – à Santorin, 108, 432; – à Siphnos, 350 et n.; – à Syros, 256, 258, 354, 360; – à Tinos, 74, 78, 90, 186, 222 et n., 234, 356, 358, 374
Agent consulaire de Hollande: – à Tinos, 98; – à Santorin, 98
Ahmed Bey, 178
Ahmed Bey, commissaire plénipotentiaire aux conférences entre la Porte et la Russie, 24
Ahmet bey, fils de Deli Abdullah Pacha, 276
Aïdin, 212
Aïvali, 40, 196, 198; voir aussi Kidoniés.
Aix-La-Chapelle (congrès d'), 517
Albanais (les), 112, 128, 178, 336, 380, 384, 386
Albanie, 336
Alexandrie, 108, 218, 238, 370, 436
Alger, 34, 90, 310, 424, 440
Ali Efendi / Ali Effendi, préfet, 28
Ali Pacha, Capitan Pacha, 28
Ali Pacha, gouverneur d'Ioannina / Jannina, 40, 78, 156, 228, 446n.; voir aussi *Tepedelenli Ali Paşa*.
Alimbei, 404, 514
Allemagne, 40, 384
Allemands (les), 96, 324, 340

Ambassadeur d'Angleterre à Constantinople, 44 et n., 58, 82, 418, 424, 428
Ambassadeur d'Autriche à Constantinople, 58, 418, 424
Ambassadeur de France à Constantinople, 6, 10, 14, 18, 22n., 28, 56n., 66, 356n., 358n., 424, 546
Ambassadeur de Prusse à Constantinople, 424
Ambassadeur de Russie à Constantinople, 88 ; voir aussi Stroganoff (Gregory).
Ambracique, golfe, 336
amnistie, 204, 236, 336
anarchie, 236, 252, 328, 340 ; – militaire, 34, 212
Anatolie / Natolie, 64, 146, 266, 390
Andrinople, 192, 418
Andrizzo / Adrizo (Odysseus / Odisseus), 394, 396 ; voir aussi Androutsos (Odysseus), Ulisse et Odyssée.
Andros, île, 40, 186, 236
Androutsos (Odysseus), 40, 390, 394n., 544 ; voir aussi Ulisse, Odyssée et Andrizzo / Adrizo (Odysseus / Odisseus).
Anglais (les), 90, 96, 224, 332, 368, 440, 446n.
Angleterre, 40, 44, 58, 82, 84 (Inghilterra), 122, 188, 192n., 208, 302, 418, 422, 424, 426, 428
Angora, 28, 30
Anthimos III, Patriarche, 50 et n.
Anthonious, pour Antonios Economou, 444, 519
Arabe, 212
Archevêque d'Éphèse, 44n.
Archevêque de Naxos, 134, 148, 186 ; voir aussi Veggetti (Andrea).
Archevêque de Smyrne, 354, 376 ; voir aussi Cardelli (Luigi Maria).
Archipel, 10n., 58n., 64, 88, 90, 96, 102, 112, 120, 122, 142, 146, 158, 162, 164, 166, 170, 182n., 184, 194, 198, 212, 216, 222, 226, 228, 232, 238, 242, 248, 256, 266, 270, 274, 282, 288, 300, 308, 310, 312, 324, 338, 340, 344, 346, 350, 354, 364, 368, 374, 378, 382, 390 et n., 392, 398, 416, 430, 438, 440, 444, 446
Argentière, île, 390 et n. ; voir aussi Kimolos.
Argos, 40, 328, 340, 404, 408
Arménie, 28n.
Arménien, 208
Armerig / Armeri, 336
Arnaoutes (les), 124
Arta, 12n., 336
Asie Mineure, 28, 32n., 40, 116, 146, 196
Asie, 76, 84 (Asia), 108, 348, 378, 398, 416, 418, 424
Askafia, voir Sfakia.
Assimaci, pour Assimaki, 236
Assouan, 120, 469
Athènes / Athene, 40, 64, 74, 76, 84, 98, 108, 128 et n., 130, 174n., 244 et n., 308, 310, 316, 320, 322, 324, 340, 342, 374, 380, 538, 540, 542, 544 ; château d'Athènes, 98, 174 et n.
Athéniens (les), 374, 380
Athéristes (les), 76, 88, 453
Attique (l'), 342
Autriche, 40, 58, 84 (Austria), 192, 290, 302, 336, 350, 418, 424
avanie, 426, 552
ayan bachi, 552 ; voir aussi *ayan başı* et bachi aïan.
ayan başı, 552 ; voir aussi ayan bachi et bachi aïan.
ayans, 552
Aydin, 394n., 546 ; voir aussi Guizel-Assar et *Güzelhisar*.
Azorba (George), 416, 516 ; voir aussi Zorbas (Georgios).

bachi aïan, 182, 552 ; voir aussi ayan bachi et *ayan başı*.
Bagdad, 204
Bahr al-Arab, 122, 472
Bahr el-Abat, voir Bahr al-Arab.
Baïram, 416, 552
Balasca (Christos), 328
Balestre / Balesta / Balistre / Palesta / Barest (Joseph), 116, 308, 468, 498
Baltazi, négociant italien, 84

Barbarie, 56n.
Barozzi, 102
baş tercüman, 554; voir aussi Grand drogman de la Porte.
Beaurepaire Louragny (comte de), Premier secrétaire, chargé d'affaires de l'ambassade de France à Constantinople, 18, 20
Bégou de la Rosière, commandant du brick L'Olivier, 438
Bei du Maine, voir Bey du Magne.
Benderli Ali Pacha, grand-vizir, 24 et n.
Beniamino, pour Veniamin Lesbios, 312, 499
béniches, 372, 552; voir aussi *biniş*.
Béotie, 74, 394n.
Bey des Maniates, 336; voir aussi Bey du Magne et Magnat Bey.
Bey du Magne, 92, 140 et n., 228; voir aussi Magnat Bey et Bey des Maniates.
bey, 224, 552
binbaşı, 552; voir aussi bumbayazi/boumbayassi.
biniş, 552; voir aussi béniches.
bölükbaşı, 552; voir aussi buluqbachi/buluk bachi.
Bosnie, 346n.
Bosphore, 30
bostancı, 552; voir aussi bostandgi.
bostancı-başı, 552; voir aussi bostandgi-bachi.
bostandgi, 552; voir aussi *bostancı*.
bostandgi-bachi, 50, 552; voir aussi *bostancı-başı*.
Botsaris (Marcos), 40; voir aussi Botzara (Marc).
Bottu (François), consul de France à Salonique, 479
Botzara (Marc), 384; voir aussi Botsaris (Marcos).
Bouboulina (Lascarina), 444n.
Bourghes (Roberto), capitaine, 84
boyourdis, 418, 552; voir aussi *buyuruldı*.
Bozcaada Kalesi/Bokiza Alassi, île de Ténédos, 284, 496
Bradish (Luther), envoyé des États-Unis, voir Bradists.
Bradists, pour Bradish (Luther), envoyé des États-Unis, 434
Brest (Louis), agent consulaire de France à Milos, 108n., 398n., 467; voir aussi Agent consulaire de France à Milos.
brigandage(s), 40, 344, 374, 380
brigands, 214
buluqbachi/buluk bachi, 174, 394, 552; voir aussi *bölükbaşı*.
bumbayazi/boumbayassi, 168, 212, 552; voir aussi *binbaşı*.
buyuruldı, 552; voir aussi boyourdis.

cadi(s)/cady/kadi , 160, 168, 194, 218, 342, 394, 552; voir aussi *kadı*.
Caire, 204, 208
Calender pacha, gouverneur de Smyrne, puis d'Échelle Neuve, 152, 154, 216; voir aussi Kalender pacha.
Calgimé, 310 et n.
Calimnos, île, 348
Calamata, 350
Callamo (en grec *Καλάμι*, près de la Canée), 368
Callimachis (Ioannis), Grand drogman de la Porte, 24n.
Callives (en grec *Καλύβες*, près de la Canée), 368
Canacaris (Thanos), Président du corps exécutif, membre du Sénat en Morée, 328
Candie, 74, 108, 110, 124, 154, 192, 204, 208, 238, 240, 266, 282, 288, 308, 310, 346, 348, 358, 364, 370, 432; voir aussi Candiote(s).
Candiote(s), originaire(s) de Candie, 102, 158, 160, 222, 226, 238, 272, 346, 432; voir aussi Candie.
Canée, 110, 130, 238, 270, 310, 360, 416, 432; château de la Canée, 110
Cantacuzène (Alexandre), prince, 40, 76, 84 (Principe Catacusino), 192, 442
Cap d'Oro/Cap Caphereus, au sud-est de l'Eubée, 138, 142, 475
Cap Saint-Ange, au sud du Péloponnèse, 356

capidgi bachi, 212, 216, 552; voir aussi *kapıcı-başı*.
Capitan Pacha, 22n., 28, 30, 146, 236, 260, 266, 270, 272, 276, 282, 284, 286, 290, 294, 296, 304, 332, 350, 364, 368, 370, 372, 378, 552; voir aussi *Kapudan Paşa*.
capucins, 128
Caradgià, prince, 78, 88, 236; voir aussi Karatzias (Costakis).
Caramanie, 108
Cardelli (Luigi Maria), Archevêque de Smyrne, 354, 506; voir aussi Archevêque de Smyrne.
Carystos/Caristo, 86, 96, 224, 232, 234, 236, 388; voir aussi Castel Rosso.
Cassandre (presqu'île de), 40, 76, 92, 96, 178, 416
Castel Orizo, pour Castellorizo, île, 188
Castel Rosso, 40, 74, 78, 86, 96, 356, 438, 451; voir aussi Carystos.
Castri d'Hermione, 398n.; voir aussi Castri.
Castri, 398; voir aussi Castri d'Hermione.
Catarachi (Pierre), 392
catholiques (les), 8, 40, 194, 274; – d'Andros, 188; – d'Athènes, 128; – de Damas, 124; – de Naxos, 102, 146, 148, 248; – de Santorin, 98, 102; – de Syros, 256, 260; – de Tinos, 74, 90, 234
cavas, 168, 552; voir aussi *kavas*.
çavuş, 554; voir aussi chiaoux.
Céphalonie, île, 368, 370, 390
Cérigo, île, 40, 94, 108, 130, 224, 310, 344, 350, 356, 438; voir aussi Cythère.
Césarée, 180
Çeşme, ville littorale de la province de Smyrne, 310n.; voir aussi Tchesmé.
Chalcédoine (évêque de), 50
Charles X, frère cadet du roi Louis XVIII, 14n., 436n.
Château de bronze, au port de Chio, 264
Chateaubriand (vicomte de), ministre des Affaires Étrangères à Paris, 20 et n.
Chéhir Emini, 28, 552; voir aussi *şehir emini*.
Chiacogna, 366
Chiamilbey, Primat de Corinthe, 404
chiaoux, 98, 554; voir aussi *çavuş*.
Chio/Scio, île, 12n., 32, 40, 64, 96 et n., 152, 154, 192, 196, 262, 264, 266, 270, 272 et n., 274, 280 et n., 282, 284, 288, 290, 292n., 296, 300, 304, 310n., 350, 352, 364, 378, 392, 538, 540, 542, 544, 546; voir aussi Chiotes et Sciotes.
Chiotes (les), originaires de Chio, 48, 242, 284, 300, 302; voir aussi Sciotes.
chrétiens (les), 124, 160, 394, 416
Chypre/Chipre, 4, 6n., 24 et n., 28n., 30, 40, 44n., 56n., 58n., 60n., 188 et n., 192 et n., 204, 208, 370, 432, 434, 436
clergé orthodoxe, 40, 434
Colocotronis (Théodoros), 40, 92, 228, 236, 328, 332, 336, 380, 392, 398, 400, 408
Conduriotti, pour Kountouriotis (Lazaros), chef de l'île d'Hydra, 96, 464
Constandi, 236
Constantinople, 4, 6, 10, 14 et n., 16, 18, 20, 22n., 24 et n., 34, 42 et n., 44n., 48, 52, 56 et n., 66, 82, 88, 100, 104, 110, 116, 120, 122, 124, 128, 152, 162, 180, 188n., 192, 208, 216, 218, 256, 260, 266, 290, 294, 302, 328, 356n., 358n., 416, 418, 424, 430, 434, 436, 438, 440, 536, 546
consul d'Angleterre: – à Chypre, 192n.; – à Rhodes, 188; – à Smyrne, 184
consul d'Autriche: – à Athènes, 130; – à Zante, 336
consul de France, 6, 10, 56n., 58, 60, 432; – à Athènes, 128, 130; – à Candie, 192, 432; – à Chypre, 4, 24, 28 et n., 44n., 56n., 58n., 60 et n., 188n., 192; – en Morée, 436, 444; – à Naxos, 186 et n.; – à Tinos, 432
consul de Hollande à Athènes, 128, 130
consul général d'Angleterre en Égypte, 122, 208
consul général de France en Égypte, 432n., 436 et n.
consul général de France à Smyrne, 10n., 58n., 60, 62, 88, 90, 96, 102, 112, 142, 146, 158, 162, 164, 166, 170, 182 et n.,

184, 188n., 212, 216, 222, 226, 232, 238, 242, 248, 252, 256, 266, 270, 274, 282, 288, 300, 304, 308, 310, 312, 324, 346n., 356n., 358n., 368, 378, 398
consul général de Russie à Smyrne, 180, 182, 224; voir aussi Destunis (Spyridon).
consul(s), 434; – européens, 180, 184, 188, 192
contributions des îles, 40, 102, 192, 222, 228, 356, 370; voir aussi tribut des îles.
Coraïs/Coraï (Adamantios), 234
Coran (le), 394
Corfou/Corfu, île, 88, 208, 368, 416, 440
Corinthe/Corynthe, 40, 104, 112, 244, 258, 316, 320, 324, 328, 336, 340, 350, 372, 374, 380, 386, 388, 390, 392, 404, 408, 416; isthme de –, 112, 328, 404; prise de –, 104, 232
Coron, 40, 112, 174, 236, 328, 416, 436, 442
corsaire(s), 56, 208
Cortucci, commandant d'une péniche de guerre autrichienne, 360
Cos, île, 40, 74, 346 et n., 348, 540; voir aussi Stanchio/Stancho/Stankio.
Crète, 34, 36, 40, 88, 98, 102, 116, 224, 344, 370
Crétois (les), 116, 212
Cumes (en grec *Κύμη*), ville en Eubée, 96 et n.
Curz Pacha, 102; voir aussi *Hurşit Ahmed Paşa*.
Cythère, île, 40; voir aussi Cérigo.

D'Avenat, agent consulaire de France à Cos, 505
Dadi/*Δαδί*, 380, 408, 510
Damas, 124
Danois (les), 340
Dardanelles, 28, 36, 52, 124, 154, 196, 208, 232, 282, 284, 286, 372, 416, 430
Darfour (*Dār al fūr*), 120, 122, 470
Daschkoff, conseiller à l'ambassade de Russie à Constantinople, 88
David (Pierre-Étienne), consul général de France à Smyrne, 58n., 60, 62, 88, 90, 94, 96, 100, 102, 104, 112, 116, 142, 146, 148, 158, 160, 162, 164, 166, 168, 170, 182 et n., 184, 186, 188n., 212, 214, 216, 218, 222, 224, 226, 230, 232, 236, 238, 240, 242, 248, 252, 256, 258, 266, 270, 272, 274, 278, 282, 286, 288, 298, 300, 304, 308, 310, 312, 324, 346n., 368, 376, 378, 382, 398, 400, 459
De Bourville (Charles-Hyacinthe-Sauveur Vattier), vice-consul de France à Chio, 266 et n., 272, 280
De Lastic de Vigouroux, baron, agent consulaire de France à Naxos, 102 et n., 186 et n., 465
De Lescluze, négociant, 138
De Reverseaux de Rouvray (Jean-Jacques-Léopold, comte), commandant de la corvette L'Active, 132, 146, 148, 260, 292, 300, 472, 474
defterdar bey, 120, 122
defterdar efendi, 28, 554
defterdar, 554
Deli Abdullah Pacha, Capitan Pacha, puis Grand-vizir et gouverneur de Chio, 22n., 28, 30, 280n.; voir aussi Abdi Pacha et Abdulla Pacha.
Deli Janopoulo (Canello), pour Deliyiannis (Kanellos), 384, 511
Deliyiannis (Kanellos), voir Deli Janopoulo (Canello).
Delos, île, 372
derbend, 554; voir aussi dervin.
Dervena/Dervenes, 372
dervin, 416, 554; voir aussi *derbend*.
désordres, 42n., 52, 180, 182, 192, 214, 234, 340, 358
Desrotours, baron, commandant de la Station navale du Levant, 56n., 434 et n.
Destunis/Destuens (Spyridon), consul général de Russie à Smyrne, 182, 224, 480; voir aussi consul général de Russie à Smyrne.
Dieu, 128, 276
Digeon (Alexandre-Salvator), 272, 494

Dimitratheli, 384
discordes civiles, 40, 98, 222, 336
disette, 40, 160
Divan, 418, 422, 434, 554
Dodécanèse, 74n.
Dongola (*Dungulā*), 120, 122, 469
Dracopoli (Francesco Saverio / François Xavier), évêque de Chio, 495
Dracopoli, frère de l'évêque de Chio, 280
Dramali Mahmud Pacha, 40, 404, 408, 513
Drin, île, 370 ; voir aussi Seriphos et Serfo.
drogman de l'ambassade : – d'Angleterre, 44 ; – de France, 24
drogman du Capitan Pacha, 266
drogman, 180, 284, 300, 554 ; voir aussi *tercüman*.
Drovetti / Drovette (Bernardino), consul général de France en Égypte, 436 et n.
Druzes (les), 122, 124
Dulaurres (A. J.), drogman de l'ambassade de France à Constantinople, 24n.
Duplina, voir Bouboulina (Laskarina).
Durante, capitaine sarde, 134

Échelle Neuve, 32, 40, 64, 150 et n., 152, 156, 158, 162, 164, 166, 170, 188, 210, 212, 216, 218, 356, 378, 394, 452, 477, 532, 534, 536 ; voir aussi Kouch-Adasi et Scala Nova.
Economi (Nicolas), 370, 372
Economou (Antonios), voir Anthonious.
efendi / effendi, 554
Egidio, Père capucin, 128, 130
Égine, île, 130, 366
Égypte, 34, 40, 64, 66, 76, 82 (Eggitto), 104, 108, 118, 120, 122, 124, 202, 204, 266, 272, 310, 348, 370, 432 et n., 434, 436 et n., 530, 532, 536
Elez aga, gouverneur d'Échelle Neuve, puis chargé de la police militaire à Chio, 152, 154, 188, 276, 292, 296, 352
embargo, 180, 182, 184
émigration des Grecs, 40, 60, 180, 284, 332, 440 ; voir aussi Grecs émigrés.
Emin Vahit Paşa / Emin Vahit Pacha, gouverneur de Chio, 30, 266n. ; voir aussi Vahid Pacha.
Empire des Paléologues, 424
Empire ottoman / Empire, 4, 6, 10, 22, 32, 34, 52, 56, 58, 64n., 122, 414, 422, 440
Epacte / Lépante, 92, 228, 236
Éphèse (Archevêque d'), 44n.
Éphores grecs, 78, 222, 228
Épidaure (assemblée constituante d'), 316, 318
épidémies, 40
Épire, 40, 328, 332, 336, 540
Episcopi, île, 348 ; voir aussi Tilos.
Erzeroum / Erzurum, ville de Turquie, 28 et n.
Escalon (Joseph), négociant français à Smyrne, 86, 459
esclaves, 62, 174, 266, 434 ; – grecs / grecques, 278, 302, 360, 368 ; – turcs, 258
États-Unis, 434
Éthiopie, 208
Éthiopiens (les), 120
Étolie, 336
Eubée, 40, 390, 416, 544 ; voir aussi Négrepont.
Eugène II, Patriarche, 42, 48 et n., 50, 100n.
Europe / Europa, 18, 84, 122, 224, 238, 418, 424, 428, 444, 446
Européens (les), 394, 434, 438
évêque : – de Castel Rosso, 74, 224 ; – de Chalcédoine, 50 ; – de la Morée, 332 ; – de Naxos, 356 ; – de Tinos, 100, 222, 226, 234, 238, 240 ; – de Valachie, 234
évêque(s) orthodoxe(s), 48, 50, 74, 78, 100, 224, 332, 346

famine, 40, 76, 178
Fanal, 44
Fauvel (Louis-François-Sébastien), vice-consul de France à Athènes, 128 et n., 174 et n., 316, 320, 340, 473
Fay (Marie-Victor-Nicolas de), vicomte, puis marquis de La Tour Maubourg, ministre de la guerre, 58n.
ferman, 554 ; voir aussi firman(s).
firman(s), 152, 156, 164, 182, 188n.,

192n., 218, 274, 286, 404, 432, 436, 554; voir aussi *ferman*.
flotte égyptienne, 272, 310, 348
flotte grecque, 40, 92, 116, 162, 194, 196, 198, 232, 234, 270, 302, 350, 410, 444n.
flotte turque/ottomane, 34, 40, 74, 76, 90, 92, 104, 108, 112, 116, 142, 156, 162, 194, 196, 232, 236, 238, 272, 276, 280, 282, 284, 288, 296, 302, 304, 328, 334, 344, 350, 364, 366, 372, 378, 416, 430, 442
Français (les), 10, 58, 60, 90, 178, 194, 292, 324, 340, 342, 344, 358, 392, 398, 424
France, 4, 6 et n., 8, 10 et n., 12, 14, 16, 18, 20, 22n., 24n., 28 et n., 30, 40, 42, 48, 52, 56 et n., 58 et n., 60, 62, 66, 74, 78, 84 (Francia), 86 (Francia), 88, 90, 96, 102 et n., 108 et n., 112, 128 et n., 142, 146, 156, 158, 162, 164, 166, 170, 174n., 182 et n., 184 et n., 186, 188 et n., 192, 208, 212, 216, 222 et n., 226, 228, 232, 234, 238, 242, 244n., 248, 252, 256, 258, 260, 266, 270, 274, 282, 288, 300, 308, 310, 312, 316, 320, 324, 328, 348, 350n., 354, 360, 368, 378, 398, 416, 418, 422, 424, 428, 432 et n., 434n., 436 et n., 438, 440, 546
Francs (les), 42, 60, 128, 130, 178, 180, 182, 184, 188, 192, 194, 374, 394, 424

Galaxidi, 92, 112, 463
Galatista (en grec *Γαλάτιστα*)/Galazzita, 178 et n.
Gallina (Vincenzo), Secrétaire général du gouvernement provisoire de la Grèce, 316, 318, 320, 500
Gallipoli, 30
Gardicani, pour Kardiani, village de Tinos, 234
Gastuni, 112, 408
Gay de Tarandel, capitaine commandant de la corvette La Chevrette, 84, 459
Gênes, 138, 142
Gerania (défilés du mont), 340
Gheghi (les), peuple albanais, 128
Gouras (Yiannis), lieutenant, 382
Gouvernement provisoire de la Grèce, 40, 64, 188, 222, 244n., 314, 316, 320, 328, 388, 390, 392, 538
Grand drogman de la Porte, 24 et n., 42n., 554; voir aussi *baş tercüman*.
Grand Seigneur, 50, 62, 116, 120, 204, 228, 356, 372; voir aussi Mahmout II et Sultan.
Grande Bretagne, 82, 90
Grand-vizir/Grand vézir, 24, 30, 42, 44, 554; voir aussi *Vezir-i âzam*.
Grèce, 40, 64 et n., 172, 174, 244 et n., 314, 316, 320, 336, 390, 392, 418, 446, 528, 530; – occidentale, 340, 384, 390; – orientale, 390
Grecs (les), 22n., 40, 58, 60, 74, 76, 78, 84 (Greci), 88, 90, 92, 94, 98, 102, 108, 110, 112, 116, 120, 128, 138, 140, 142, 146, 148, 154, 156, 158, 160, 162, 164, 170, 174, 178, 180, 182, 184, 186, 188, 192 et n., 194, 196, 198, 204, 216, 224, 228, 232, 234, 236, 238, 240, 242, 244, 248, 256, 264, 272, 276, 282, 290, 294, 296, 300, 302, 304, 308, 310, 324, 328, 332, 340, 346, 352, 356, 358, 360, 364, 368, 370, 372, 374, 380, 382, 384, 386, 388, 392, 394, 398, 400, 408, 410, 414, 416, 422, 424, 426, 428, 430, 432, 434, 436, 442, 444, 446; voir aussi Hellènes.
Grecs: – émigrés, 48, 298, 350; – fugitifs, 110, 216; – exécutés/massacrés, 40, 48, 74, 76, 96, 152, 166, 212, 216, 380, 434, 436; – révoltés, 24, 74
Grégoire V, Patriarche, 42 et n., 48 et n.
Guizel-Assar, 394 et n., 546; voir aussi *Güzelhisar* et Aydin.
Güzelhisar, 394n., 546; voir aussi Guizel-Assar et Aydin.

hacı/hadji, 554; voir aussi hadgis.
hadgis, 74, 554; voir aussi *hacı/hadji*.
Halet Efendi/Halet Effendi/Haleth Effendi, 32, 294; voir aussi Mehmet Sait Halet Efendi.

Halgan (Emmanuel), contre-amiral, commandant de la Station navale du Levant, 20, 22n., 56, 58, 64n., 120, 122, 124, 414, 434n., 440, 444n., 470, 530, 532, 534
Hamer Vergion Pacha, 388
Hamilton (Gawen William), commandant de la frégate La Cambrian, 208, 483
Hamilton, commandant de la corvette anglaise La Hind, 398, 400
haraç, impôt, 554; voir aussi karach.
Hasan Paşa/Hassan Pacha, chef des Arnaoutes, commandant des troupes envoyées en Crète, 34, 36, 124, 208
hatt-ı hümayun, 554; voir aussi khatt.
hatt-ı şerif, 554; voir aussi khatti chérif.
Hellènes (les), 228, 390; voir aussi Grecs.
Hodgea Han, 216
Hollandais (les), 428
Hollande, 40, 98
Hurşit Ahmed Paşa, 466; voir aussi Curz Pacha.
Hydra/Ydra/Idra, île, 40, 64, 74, 82, 86, 88, 90, 92, 96, 98, 110, 116, 134, 138, 140, 142, 192, 196, 224, 226, 228, 232, 236, 282, 284, 288, 310, 346, 356, 358, 364, 366, 380, 384, 388, 398, 400, 402, 404, 416, 442, 444, 540, 544; voir aussi Hydriotes.
Hydriotes, habitants de l'île d'Hydra, 88, 98, 194, 236, 356, 372

Ibrahim Halimi Pacha, gouverneur de l'île de Cos, 346n.
Ibrahim pacha, fils aîné de Mehmet Ali pacha vice-roi d'Égypte, 120, 204, 208, 469
Icard (J.), commandant de la frégate La Clémentine, 108
Icarie/Nicarie, île, 378 et n.
Ile brûlée, 370, 465; voir aussi Santorin.
îles ioniennes, 90, 96, 122, 208, 226, 428
Indes/Inde, 208, 424
insurgés (les), 74, 76, 82 (insurgenti), 86 (insurgenti), 98, 110, 160, 162, 178, 180, 188, 248, 256, 266, 272, 336, 348, 360, 364, 370, 394, 398; voir aussi révoltés (les).
insurrection des Grecs, 34, 42, 124, 158, 186, 188, 192, 248
Ioannis VI Kollaros, évêque de Tinos, 475
Ioniens (les), 84 (Ionici), 90, 224
Ipsariotes/Ipsaristes, habitants de l'île de Psara, 92, 194, 242, 282, 284, 288, 294, 358
Irlande, 82
Ismaïl pacha, fils de Mehmet Ali pacha vice-roi d'Égypte, 120, 122, 470
Italie, 208
Izmirli Hacı Salih Paşa, grand-vizir, 24 et n.

Janissaire(s), 128, 178, 280
Jannina/Janina/Ioannina, 336, 340, 364
Jérusalem, 394
Joseph, Père capucin, 128
Juif(s), 44, 78, 178, 360, 398

kadı, 552; voir aussi cadi/cady/kadi.
kâhya/kethüda, 554; voir aussi kiahaya.
kâhya beg/kethüda beg, 554; voir aussi Kiahia Bey.
Kalami (en grec *Καλάμι* près de la Canée), voir Callamo.
Kalender pacha, gouverneur de Smyrne, puis d'Échelle Neuve, 212, 218; voir aussi Calender pacha.
Kalivès (en grec *Καλύβες* près de la Canée), voir Callives.
Kanakaris (Athanasios), voir Canacaris (Thanos).
Kanaris (Constantinos), 296n.
kapıcı-başı, 552; voir aussi capidgi bachi.
Kapudan Paşa, 552; voir aussi Capitan Pacha.
Kara Ali Pacha, gouverneur de *Çeşme*, puis Capitan Pacha, 28n., 294n., 296; voir aussi Kara Mehmet Pacha et Nasuhzade Ali Pacha.
Kara Mehmet Pacha/Cara Mehemmed Pacha, Capitan Pacha, 28, 30; voir aussi Kara Ali Pacha et Nasuhzade Ali Pacha.

karach, impôt, 274, 348, 554; voir aussi *haraç*.
Karatzias (Costakis), prince, 40; voir aussi Caradgià.
Karpathos, île, 348n.; voir aussi Scarpanto.
Kassos/Cassos, île du Dodécanèse, 74n., 208
kavas, 552; voir aussi cavas.
Kéa (usuellement Dziá), île, voir Zéa.
Kefalas (Nicolaos), 384
Kenghry, 28
khatt, 24n., 554; voir aussi *hatt-ı hümayun*.
khatti chérif, 24n., 554; voir aussi *hatt-ı şerif*.
kiahaya, 152, 554; voir aussi *kâhya/kethüda*.
Kiahia Bey, 24, 554; voir aussi *kâhya beg/kethüda beg*.
Kidoniés, 196; voir aussi Aïvali.
Kidromia, 226
kilo/*kile*, 554
Kimolos, île, 390n.; voir aussi Argentière.
Kisedar/Kissedar, 28, 554
konak/conacs, 280, 554
Kordofan (*Kurdufān*)/Mordofan, 122, 472
Kouch-Adasi, 32 et n., 40, 64, 532; voir aussi Échelle Neuve et Scala Nova.
Koulkiayiaci, 184, 554; voir aussi *kul kâhyası*.
Kountouriotis (Lazaros), voir Conduriotti.
kul kâhyası, 554; voir aussi Koulkiayiaci.
Kurchil Pacha, 358
kuruş, 556; voir aussi piastre.
Kutchuk Mehmet, gouverneur de Chypre, 22n., 56n.

L'Active, corvette française, 132, 146, 148, 260, 266, 270, 290, 292, 300, 432, 472
L'Amaranthe, goélette française, 272, 414, 446, 472
L'Arriège, corvette française, 288, 376, 438, 472
L'Écho, corvette française, 436, 472
L'Émulation, gabare française, 432, 472
L'Estafette, goélette française, 288, 438, 472
L'Istok, navire français, 358, 507
L'Olivier, brick français, 416, 432, 438, 472
La Bonite, flûte française, 414, 446, 472, 515
La Cambrian/La Cambrisa, frégate anglaise, 204, 208, 278, 483
La Chevrette, corvette française, 84, 436, 438, 458, 472
La Clémentine, bombarde française, 108
La Diane, frégate hollandaise, 138, 440, 475
La Fleur de Lys, frégate française, 354 et n., 356, 358, 432, 440, 472
La Flore, brick anglais, 398
La Guerrière, frégate française, 440, 472
La Hind, corvette anglaise, 398, 513
La Jeanne d'Arc, frégate française, 84, 124, 436, 459, 472
La Lamproie, gabare française, 436, 472
La Levrette, goélette française, 446, 472
La Lionne, gabare française, 436, 438, 472
La Médée, frégate française, 20
La Médine, corvette anglaise, 208, 272, 483
La Meillerie (de Lamarre, vicomte de), commandant de la frégate La Jeanne d'Arc, 84, 124, 459
La Nantaise, navire de guerre français, 184 et n.
La Rose, corvette anglaise, 208, 483
La Sainte-Trinité, bombarde française, 360
La Tour-Maubourg (marquis de), ambassadeur de France à Constantinople, 14, 16 et n., 18 et n., 20, 22n., 534, 536
La Truite, gabare française, 436, 472
Lachaud, capitaine, 294
Lacorià, 380 et n.
Laïus, 444
Larisse, pour Larissa, 336
Larnaca, 56n., 192, 432
Latins (les), 86 (Latini), 90, 102, 184, 186, 192, 194, 248, 252, 372
Lattaquié, 434
Lazarin (André), 384
Le Lybio, flûte française, 414, 472, 516
Le Rochefort, vaisseau britannique, 440, 519
Le Rusé, brick français, 122, 132, 204, 208, 344, 432 et n., 434, 471, 472

Le Sacré Cœur de Jésus, bombarde française, 368
Le Triton, brick marchand hollandais, 138
Lemnos, île, 378
Lépante, 334, 374, 463 (Lepanto); voir aussi Epacte.
Lerne (marais de), 340
Leros/Eros, île, 348 et n.
Levant, 4n., 6 et n., 8, 10, 20, 52, 56, 58, 60, 62, 184n., 414, 434n., 440
Livadie (Livadya), 76, 174, 374, 380, 453
Livadiens, habitants de Livadie. 374
Livourne, 78, 84 (Livorno)
Louis XIV, roi de France, 4n.
Louis XVIII, roi de France, 14n., 16 et n.
Louvre (le), musée, 436n.
Luce (François), consul de France à Chypre, 4, 6n.

Macédoine, 228
Madrid, 234
Magnat Bey, 232, 236; voir aussi Bey du Magne et Bey des Maniates.
Magne/Maïne/Maine, 92, 140, 142n., 228
Magnésie, 276
Mahmout II, sultan, 22, 30, 42n., 394; voir aussi Sultan et Grand Seigneur.
Mahomet II, 424
Mahomet, 394
Mahométan, 234
Maïne, voir Magne.
maladie(s), 10, 336, 340, 348; – épidémique(s), 204
Malcolm (sir John), général, 208, 484
Malte, 90, 208, 272, 296, 304, 440
Malvoisie (le fort/château de), 76, 84 (il castello di Malvasia), 108, 416; voir aussi Monemvasie.
Maniotes, habitants du Magne, 340
Marcopolitis (Michel), 248, 252
Margarite (en grec *Μαργαρίτι*), 336
Marin, Père capucin, 130
Marseille, 108, 368, 438, 440
massacre(s), 76, 92, 98, 164, 188, 416, 434, 444
Masse (Nicolas), agent consulaire de France à Siphnos, 350 et n.
Mastic (villages de), au sud-ouest de Chio, 270, 294
Matapan, cap, 92, 463
Mavra Gremna, 386, 388
Mavrocordatos (Alexandros), prince, 40, 78, 88, 102, 324, 328, 340, 384, 442
Meaux (Maximien), capitaine de la bombarde Le Sacré Cœur de Jésus, 368
Méchain (Jérôme-Isaac), consul de France à Chypre, 24 et n., 28n., 44n., 58n., 60n., 188 et n.
Mecque/Meque, 28, 194
Méditerranée, 4 et n., 8, 184n.
Mehmed Ali Paşa/Mehmet Ali Pacha/Mehemed Ali Pacha, vice-roi d'Égypte, 34, 36, 76, 82 (Meimed Alli Pascia), 108, 120, 122, 124, 204, 238, 272, 310, 348, 356, 455 (Muhammad Ali Pasha al-Mas'ud ibn Aga); voir aussi vice-roi d'Égypte.
Mehmed Efendi/Mehemet Effendi, gouverneur du Nègrepont, 394, 544
Mehmed Paşa/Mehmet Pacha/Mehemed Pacha, 174, 332, 350n.; voir aussi *Reşid Mehmed Paşa*.
Mehmet Sait Halet Efendi, 497; voir aussi *Halet Efendi*.
Mer Noire, 296, 304
mésintelligence, 40, 328, 336
Metaxas (Constantinos), 370, 390
Miconiotes, habitants de Myconos, 372
Milos/Mile/Milo/Millo, île, 40, 64, 84, 106, 108 et n., 110, 112, 194, 256, 306, 308, 310, 344, 350, 364, 366, 368, 378, 386, 388, 390, 392, 398, 530, 532, 534, 538, 540, 542, 544, 546
Ministre de la Marine et des Colonies à Paris, 6n., 10, 56n., 58, 60, 62, 64n., 414
Ministre des Affaires Étrangères à Paris, 6n., 10, 14 et n., 18, 20, 42 et n., 48, 50 et n., 52, 56n., 58n., 60, 192n.
miri/*mîrî*, impôt, 284, 554
Missolonghi/Missolongi/Missolunghi/Messolongi, 88, 102, 112, 224,

228, 328, 334, 340, 384, 400, 410; le siège de –, 40
Modon, 40, 112, 236, 328
Molla / Mollah, 182, 554
Mollè, Père catholique, 134
Monemvasie, 40; voir aussi Malvoisie.
Mont Athos, 40; voir aussi Monte Santo.
Mont Carmel (le couvent du), 434
Monte Santo, 74, 224, 226, 236; voir aussi Mont Athos.
Montesquieu, 422
Montmorency (Mathieu-Jean-Félicité, vicomte de), ministre des Affaires Étrangères à Paris, 18 et n., 22n., 58n.
Moore (sir Graham), amiral, commandant de l'escadre britannique, 418, 440
Moraïtes / Moriotes, habitants de la Morée, 88, 98, 226, 228, 416, 444
Mordofan, voir Kordofan.
Morée / Morea, 40, 42, 78, 84, 86, 88, 94, 96, 98, 102, 108, 110, 112, 116, 156, 174, 194, 222, 224, 226, 228, 232, 234, 236, 238, 248, 252, 258, 312, 328, 332, 334, 340, 344, 346, 348, 366, 376, 382, 388, 398, 404, 408, 416, 436, 438, 444, 540; voir aussi Moraïtes et Péloponnèse.
Mosconissi, îles au sud-ouest de Kidoniés et à l'est de Mytilène, 40, 198
Mourouzis (Constantinos), prince, Grand drogman de la Porte, 24 et n., 42n.
Moustapha aga, gouverneur provisoire d'Échelle Neuve, 212
Muhamed, prince sultan, 30
Muhammad Ali Paşa, voir *Mehmed Ali Paşa*.
Muhassıl / Mouhasil / Muchassil, 212, 404, 554
Müsellim / Musselim, 404, 554
Mustafa Efendi / Moustafa Effendi, chef du bureau du contrôle général, puis defterdar, 28
Mustafa Pacha Buchatli, pacha de Scodra, 454
Mustafa Reşit Paşa, 484; voir aussi Resit Musta Pacha.
musulmans (les), 158, 174, 278, 392, 418
Myconos / Miconi, île, 40, 108 et n., 120, 228, 248, 256, 358, 372, 378, 382, 438; voir aussi Miconiotes.
Mytilène / Mételin, île, 40, 196, 270, 276, 296, 300, 304, 372, 422, 438

naïb / *naib*, 182, 554
Nantes, 64
Naples de Romanie, 102, 112, 310, 328, 336, 356, 358 et n., 364, 370, 374, 380, 386, 388, 398, 400, 404, 408, 416, 444; reddition de –, 390, 392, 394, 408; voir aussi Nauplie.
Naples, voir Naples de Romanie.
Nasuhzade Ali Pacha, Capitan Pacha, 28, 294n., 493; voir aussi Kara Mehmet Pacha et Kara Ali Pacha.
Nauplie, 40; voir aussi Naples de Romanie.
Navarin, 40, 76, 84 (Navarino), 174, 416; château de –, 108
Navoni, 284
Naxos / Naxie, île, 40, 64, 102 et n., 134, 144, 146, 186, 246, 248, 252, 356, 372, 384, 438, 532, 536, 544
Négrepont, 174, 188, 224, 342, 390, 394, 544; voir aussi Eubée.
Nègres (traite des), 62
Negris (Théodoros), Secrétaire d'État et ministre des Affaires Étrangères du gouvernement provisoire de la Grèce, 24, 316, 318, 320
Negroponte, 236
Neocastro, 416
Nezif Efendi, ancien intendant général de l'artillerie, conducteur de la caravane des pèlerins, 28
nichandji, 556; voir aussi *nişancı*.
Nicocli, 416
Nikita, pour Nikitaras, 408
Nikitaras, 386, 408n., 512; voir aussi Nikita.
nişancı, 32, 556; voir aussi nichandji.
Nisiros, île, 348
Notre-Dame du Mont Carmel, monastère, 518
Nubie, 434

Numa Pompilius, second roi légendaire de Rome, 346 et n.
Nursehad Pacha, 408
Nury Bei, commandant du château de Castel Rosso, 96

Odessa, 44
Odyssée / Odissée, 328, 342, 374, 380, 382 ; voir aussi Androutsos (Odysseus), Ulisse et Andrizzo (Odysseus).
Oikonomos (Nicolaos), voir Economi (Nicolas).
Oinousses / Inousses, îles au nord-est de Chio, 272n.
Olympe / Olimpo, 228 et n.
Omer Pacha, 334, 336, 384
Omer Vryonis, voir Omer Pacha.
orta, 178, 556
Osman Osta, Crétois, 212
Osmanlis (les), 146, 300
Ottomans (les), 74, 92, 96, 98, 232, 238, 290, 422
Ourlac (îles d'), 414, 516

pacha : – d'Acre, 124 ; – d'Athènes, 128, 130 ; – de Césarée, 180 ; – de Chio, 270, 272, 274, 276, 284, 290, 292, 294, 300, 302, 352, 392 ; – de Chypre, 434 ; – de Cos, 348 ; – des Dardanelles, 286 ; – d'Échelle Neuve, 156, 158, 160, 162, 164, 166, 168, 170, 212, 214, 216 ; – d'Égypte, 104, 370, 436 ; – de Jannina, 340 ; – de Morée, 238 ; – de Mytilène, 438 ; – Naples de Romanie, 358 ; – du Nègrepont, 390, 394 ; – de Saint-Jean-d'Acre, 434 ; – de Scodra, 76, 84 (pascià di Scoudra) ; – de Smyrne, 182, 184
pacha(s) / bacha / bachà, 8, 78, 102, 224, 228, 342, 374, 394, 404, 556 ; voir aussi *paşa*.
pachalik / bachalik, 124, 556 ; voir aussi *paşalik*.
Palamidi (forteresse de), 390, 398, 400
Palerme, port à l'ouest de Tinos, 234
Pana / Pan, grotte, dans la partie nord-ouest de l'Acropole, 374
Papadiamantopoulos (Ioannis), membre de la 1ère Assemblée d'Épidaure, vice-Président du corps exécutif, 328
Pape, 234 ; voir aussi Saint Père à Rome.
Pâques orthodoxes, 42, 48
Paramitia (en grec *Παραμυθιά*), 336
Parga, 102, 446 et n.
Paris, 4, 6 et n., 14 et n., 20 et n., 24, 28, 30, 42, 44n., 48 et n., 50, 64 et n., 66, 174, 234, 288, 356n., 358n., 414
Paros, île, 248, 370
paşa, 556 ; voir aussi pacha(s) / bacha / bachà.
paşalik, 556 ; voir aussi pachalik / bachalik.
Pasquier (Étienne, baron), ministre des Affaires Étrangères à Paris, 14 et n., 22n., 42n., 44n., 52, 56n., 58n., 192n.
Passano / Bassano (Antoine), amiral des forces de la Grèce occidentale, 40, 340, 503-504
Patmos, île, 82, 154
Patras, ville du Péloponnèse, 28, 30, 40, 92, 102, 112, 174, 224, 328, 334, 350, 386, 388, 408, 416, 436 ; voir aussi Petrasse.
Patriarche, 42, 44 et n., 48, 50, 100 et n. ; voir aussi Grégoire V, Eugène II et Anthimos III.
Paul, Père capucin, 128, 130
Pays-Bas, 138
Péloponnésiens (les), 384
Péloponnèse, 350, 370, 380 ; voir aussi Morée.
Péra, quartier de Constantinople, 424
Persans (les), 204
Perses (les), 296, 304
peste, 10, 336
Petimesi (les), 408, 515
Petrasse, 112 ; voir aussi Patras.
Petrobeï, 40, 384, 408
Philhellènes de la haute Allemagne, 40, 384
Philippe II, roi d'Espagne, 428
piastre, 556 ; voir aussi *kuruş*.
Piémont (roi du), 436n.
Pierres Noires, 408
pillage, 40, 418
Pillavoine (Alexandre), 432 et n.

pirate(s), 4n., 110, 122, 256, 374, 376, 382, 438
piraterie, 40, 422
Pirée (le), 128
Pise, 234
Polygyros (en grec *Πολύγυρος*) / Polieros, 178 et n.
Poniropoulos (Nicolaos) / Poniropulo, membre du Sénat de la Morée, 332
Pontchartrain (Louis Phélypeaux comte de), ministre de la Marine et Secrétaire d'État, 4
Portal (Pierre Barthélemy, baron), ministre de la Marine et des Colonies, 56n.
Porte, 24, 30, 44, 48, 60 et n., 78, 84 (Porta), 86 (Porta), 122, 160, 182, 184, 192n., 204, 212, 218, 232, 236, 260, 350, 364, 404, 418, 424, 432, 434 ; voir aussi Sublime Porte.
Porto Sigri, port Sigri au nord-ouest de Mytilène, 196, 438
Prêtre(s) orthodoxe(s), 48, 74n., 98, 184, 186
Préveza / Prévesa, 156, 162, 340
Primats grecs, 78, 86 (Primati greci), 116, 146, 178, 180, 226, 228, 230, 356, 404, 434, 438, 444
Propylées (les), 324
Prusse, 40, 84 (Prussia), 424
Psara / Ipsara / Ipsera, île, 40, 82, 90, 140, 142, 192, 232, 272, 294, 296, 300, 302 et n., 304, 432, 442 ; voir aussi Ipsariotes.
Pyramides, 204

Quernel (Eustache-Louis-Jean), commandant du brick Le Rusé, 132, 204, 432n., 472, 474

Raftopoulos (Christodoulos), vice-consul de Russie à Naxos, 248, 252
Ragusais (les), originaires de Raguse, 180
Rayas / Raias, 42, 60, 182, 184, 186, 204, 266, 274, 294, 394, 426, 556 ; voir aussi *Reaya*.
Rayneval, sous-secrétaire d'État au département des Affaires Étrangères, 14n.
Reaya, 556 ; voir aussi Rayas / Raias.
Reis Efendi / Réïs effendi, 20, 24, 556
religieux latins, 74
Reşid Mehmed Paşa, 478 ; voir aussi *Mehmed Paşa*.
Resit Musta Pacha, 216, 218 ; voir aussi *Mustafa Reşit Paşa*.
Rethymno / Retemnos, 110 et n., 224, 238
révolte, 160, 178, 212
révoltés (les), 76, 90 ; voir aussi insurgés (les).
Révolution grecque, 12, 22, 24n., 30, 52, 66, 444n.
Reynaud / Reinaud, vice-consul de France à Zante, 328, 334
Rhodes, 40, 74, 82 (Rodi), 104, 108, 146, 148, 156, 188, 192, 196, 358, 360, 434
Rigaud, commandant de la goélette L'Amaranthe, 272
Rivière (marquis de), ambassadeur de France à Constantinople, 14 et n.
Rivodi, 438
Roboly, 278
Roi de France, 4n., 18, 20, 234, 260, 344 ; voir aussi Louis XIV et Louis XVIII.
Romanie, 76
Rome, 132, 134, 232, 234, 346
Romélie, 40, 88, 102, 112, 228, 230, 236, 324, 336, 350, 370, 382, 400, 404, 408
Roussin (Jean-Baptiste), évêque catholique de Syros, 132, 134, 474
Ruffin (Pierre-Jean-Marie), Premier secrétaire de l'ambassade de France à Constantinople, 130, 474
Ruffin, vice-consul de France à Saint-Jean-d'Acre, 122 et n., 434 et n.
Russes (les), 96, 162
Russie, 24, 40, 76, 84 (Russia), 122, 180, 182, 224, 228, 238, 248, 422
Russin, voir Roussin (Jean-Baptiste).
Russut Pacha, 380

Saïda, voir Seyde.
Saint Père à Rome, 132, 134, 232, 234 ; voir aussi Pape.

Sainte-Jérusalem, monastère, 394n.
Sainte-Marguerite (fort de), 196
Saint-Jean-d'Acre, 122, 434 et n., 436; voir aussi Acre.
Saint-Louis (fête de), 346
Saint-Pétersbourg, 234
Saint-Sacrément (fête du), 192
Salamine, 382
Salih Paşa / Salih Pacha, grand-vizir, 30
Salines, 154
Salona, 380
Salonique, 40, 178, 380, 400, 416, 436
Salt, consul général d'Angleterre en Égypte, 208
Samiens, habitants de Samos, 156, 158, 160, 166, 188, 272, 352, 356
Samos, île, 32n., 40, 74, 82, 102, 140, 142, 154, 162, 170, 188, 196, 216, 378, 416; voir aussi Samiens.
Samson, cap, 378
Santorin, 98, 102, 108, 192, 310, 356, 370n., 432; voir aussi Ile brûlée.
Saxons (les), 384
Scala Nova, 416; voir aussi Échelle Neuve et Kouch-Adasi.
Scarpanto, île, 348; voir aussi Karpathos.
Sciotes, originaires de l'île de Chio, 96 et n., 290, 292, 294, 350; voir aussi Chiotes.
Scodra / Scoudra (Scutari), 76, 84, 454
Scopelos, île, 222, 226
Sébastiani, Général, ambassadeur de France à Constantinople, 16n.
şehir emini, 552; voir aussi Chéhir Emini.
Selectar Bey, 208
Selectar, 204, 556; voir aussi *silahdar*.
Sélim III, sultan, 346n.
Sénat: – de la Morée, 40, 228, 234, 248; – d'Hydra, 282, 284, 288; – de Psara, 296, 304
Sennhar, pour Sennar ou *Sannār*, 120, 204, 470
Serdar, 184, 556
Serfo, île, 256; voir aussi Seriphos et Drin.
Seriphos, île, 256n., 370n.; voir aussi Serfo et Drin.
Sevastopol, 424
Seyde, pour Saïda, 432, 434
Seyyid Ali Pacha, grand-vizir, 24
Sfakia / Sfackia / Sfacchia, 98, 102, 116n.; voir aussi Sfakiotes.
Sfakiotes, habitants de Sfakia, 116
silahdar, 556; voir aussi Selectar.
Simi, île, 188
Siphnos, île, 30n., 40, 64, 256n., 306, 350n., 540; voir aussi Syphante / Siffante / Siphante.
Smyrne / Smirne, 10n., 32, 40, 58 et n., 60, 62, 66, 82, 86, 88, 90, 96, 102, 110, 112, 134, 138, 142, 146, 152, 154, 158, 162, 164, 166, 170, 178, 180, 182n., 184, 186, 188 et n., 192, 196, 204, 208, 212, 216, 222, 224, 226, 232, 238, 242, 248, 252, 256, 266, 270, 272, 274, 278, 282, 288, 292, 294, 296, 300, 302, 304, 308, 310, 312, 324, 354, 356n., 360, 364, 368, 376, 378, 398, 414, 416, 418, 430, 432, 438, 442, 444, 446
Souda / Suda, 282, 288, 310, 358, 364, 368, 370
soulèvement, 218, 224, 256
Souli / Suli / Sulli, 332, 336, 370, 384; voir aussi Souliotes.
Souliotes / Suliotes / Sulliotes / Soulien, originaires de Souli, 334, 340, 358, 368, 370, 380, 384
Spadaro (Michel), agent consulaire de France à Tinos, 222 et n., 472
Spalmadors, îles, 272 et n., 276, 288
Sparte, 384
Spartiates (les), 340, 444
Spetsai / Spezzes / Spezzies / Spezzia / Spezia / Specia / Specie, île, 40, 82, 90, 98, 134, 138, 140, 142, 228, 232, 356, 364, 366, 388, 432, 442, 444; voir aussi Spezziotes.
Spezziotes / Speziotes, habitants de l'île de Spetsai, 92, 98, 194, 310, 340, 346
Staïcopoulos (Staïcos), colonel, 386, 390, 512
Stalida (en grec *Στυλίδα*), 324
Stanchio / Stancho / Stankio, île, 74, 82,

196, 216, 218, 272, 346, 348; voir aussi Cos.
Stefano de Scyra, premier drogman du Capitan Pacha, 266
Stiepovich (Georgio), vice-consul d'Autriche à Chio, 290, 497
Strangford (Percy Clinton Sydney Smythe, comte et baron de), ambassadeur d'Angleterre à Constantinople, 44n., 82, 457
Streft, 308
Stroganoff (Gregory), ambassadeur de Russie à Constantinople, 462
Sublime Porte, 4, 6, 10, 18, 22, 32, 34, 52, 58, 188, 192n., 350, 394; voir aussi Porte.
Suédois (les), 340
Suisse(s), 78
Sultan, 24n., 30, 32, 34, 36, 286, 396, 422; voir aussi Mahmout II et Grand Seigneur.
Syphante/Siffante/Siphante, île, 256, 312, 344, 350, 370, 378, 390; voir aussi Siphnos.
Syrie, 74, 124, 398, 432
Syriotes/Siriotes, originaires de l'île de Syros, 132, 186, 376
Syros/Syra, île, 40, 64, 90, 98, 126, 128, 130, 132, 142, 152, 186, 236, 254, 256, 258, 260, 272, 340, 342, 354, 360, 366, 372, 376, 378, 380, 388, 390, 532, 534, 536, 538, 540, 542, 544; voir aussi Syriotes.

Tambioni (Jacques), amiral, 232
Tarabados/Tarabado, village de Tinos, 234
Tauride, 422
Tchesmé/Chesmé/Cesmè/Schesmé, ville littorale de la province de Smyrne, 278, 284, 286, 290, 292, 300; voir aussi *Çeşme*.
tempêtes, 40
Ténédos, 284, 286, 288, 292, 432, 436; voir aussi Bozcaada Kalesi/Bokiza Alassi.
Tepedelenli Ali Paşa, 456; voir aussi Ali pacha.
tercüman, 554; voir aussi drogman.
Thassos, île, 222
Thébains, habitants de Thèbes, 374
Thèbes, 40, 74, 174, 374
Thermopyles/Thermopiles (les), 40, 324, 342, 374, 380, 386, 404
Thessalie, 336
Thimiana, village de Chio, 298
Thodorus, petit port près de la Canée, 116
Tilos, île, 348n.; voir aussi Episcopi.
Tiniotes, habitants de l'île de Tinos. 86 (Tinioti), 90
Tinos/Tino/Tine, île, 36, 40, 64, 72, 74, 76, 78, 86, 88, 90, 96, 102, 104, 134, 184, 186, 192, 194, 198, 220, 222 et n., 226, 228, 230, 232, 234, 236, 238, 242, 244, 346, 348, 356, 358 et n., 368, 370, 372, 374, 378, 382, 386, 390, 432, 530, 532, 534, 536, 538, 540, 542, 544, 546; voir aussi Tiniotes.
Topal Ali Pacha, 408
Topaldi, 88
topçu başı, 556; voir aussi Toptchi Bachi/Toptchi-Bachi.
Toptchi Bachi/Toptchi-Bachi, 28, 556; voir aussi *topçu başı*.
Toulon, 16, 20, 414, 430, 436, 438, 446, 534
tournadji bachi, 182, 556; voir aussi *turnacı başı*.
trahison, 328
tribut des îles, 116, 228, 392; voir aussi contributions des îles.
Triceri/Trikeri, 226
Trieste, 78, 96, 340, 440
Tripoli/Tripoly de Syrie, 434 et n.
Tripoli de Barbarie, 34, 90, 124, 455; voir aussi Tripolitains.
Tripolitain(s), originaire(s) de Tripoli de Barbarie, 90, 104, 194; voir aussi Tripoli de Barbarie.
Tripolitsa/Tripolitza/Tripolizza/Tripolisse, 40, 92, 112, 138, 140, 142, 416, 442
Troade, 286, 292
Tunis, 34, 90, 124, 310; voir aussi Tunisiens.

Tunisiens, 104; voir aussi Tunis.
Turcs (les), 22n., 48, 58, 60, 62, 74, 76, 84 (Turchi), 90, 92, 94, 98, 102, 108, 110, 112, 116, 128, 130, 134, 138, 146, 148, 152, 154, 156, 160, 162, 164, 166, 168, 174, 178, 180, 182, 184, 186, 188, 194, 196, 198, 216, 224, 226, 228, 232, 236, 238, 244, 248, 260, 264, 270, 278, 282, 284, 288, 290, 292, 294, 296, 302, 304, 310, 324, 328, 334, 336, 340, 342, 346, 350, 352, 356, 358, 360, 364, 366, 368, 370, 372, 374, 378, 380, 382, 386, 388, 390, 392, 394, 398, 400, 404, 408, 414, 416, 422, 426, 430, 432, 440, 444, 446
Turin, 436n.
turnacı başı, 556; voir aussi tournadji bachi.
Turquie, 228
Tzille, village, 216

Ulisse, 228, 384, 404, 408; voir aussi Androutsos (Odysseus), Odyssée et Andrizzo (Odysseus).
Urbain, Père Supérieur des capucins à Syros, 130

Vahid/Vaïd Pacha, gouverneur de Chio, 266, 274, 276, 278, 493; voir aussi *Emin Vahit Paşa*/Emin Vahit Pacha.
Valachie, 234
Valizane, 384
Varnaca, 336
Vasse, consul de France à Candie, 192
Vassilika/Vassalica, 178 et n.
Veggetti (Andrea), Archevêque des catholiques à Naxos, Tinos, Andros et Myconos, 475; voir aussi Archevêque de Naxos.
Veniamin Lesvios, voir Beniamino.
vezir, 556; voir aussi visir.
Vezir-i âzam, 554; voir aussi Grand-vizir.
vice-consul d'Angleterre à Syros, 134
vice-consul d'Autriche à Chio, 192, 290, 350
vice-consul de France: – à Athènes, 128n., 174n., 244n., 316, 320, 324, 340, 540; – à Chio, 264, 266 et n., 270, 274; – à Milos, 398; – à Saint-Jean-d'Acre, 434n.; – à Zante, 328, 334
vice-consul de Russie: – à Naxos, 248, 252; – à Tinos, 86
vice-consulat d'Angleterre à Tinos, 374
vice-roi d'Égypte, 34, 120, 204, 208, 310, 432, 434; voir aussi *Mehmed Ali Paşa*/Mehmet Ali Pacha.
Viella (chevalier de), commandant de la frégate La Fleur de Lys, puis de la division navale au Levant, 60, 354 et n., 356, 370, 440, 442
Viella (vicomte de), chargé d'affaires de l'ambassade de France à Constantinople, 14 et n., 22n., 24, 28, 42 et n., 44 et n., 56n., 58 et n., 60, 188n., 192n., 300, 424, 428, 434, 438
Vienne, 234
visir, 556; voir aussi *vezir*.
Vitalis (Antonio), agent consulaire d'Angleterre à Tinos, 82, 86, 459
Voïvode(s), 152, 394, 556; voir aussi *Voyvoda*.
Vostitsa, voir Vostizza/Vosticha.
Vostizza/Vosticha, pour Vostitsa, 112, 328
Voutier (Olivier), ex-officier français, philhellène, 112, 116, 467
Voyvoda, 556; voir aussi Voïvode(s).
Vuccino (Natale), agent consulaire de France à Syros, 258

Yérondas (en grec *Δημογέροντες*), 284, 290
Yousouf/Yousuf Bey, 350, 364; voir aussi Youssouf Pacha.
Youssouf Pacha, gouverneur de Rhodes, puis de Chio, 282 et n., 284, 290, 292, 294, 296; voir aussi Yousouf/Yousuf Bey.
Ypsilantis/Ipsilantis/Ipsylanti (Démétrios/Demetrius), prince, 40, 88, 92, 98, 102, 104, 112, 116, 132, 140, 142, 192, 222, 226, 228, 232, 236, 370, 408, 442
Ypsilantis/Ipsilantis (Nicolaos/Nicolò), 232, 234

Zante, île, 40, 64, 138, 142, 326, 328, 332, 334, 336, 368, 384, 436, 540, 542 ; voir aussi Zantiotes.
Zantiotes, habitants de Zante, 138
Zéa, pour Kéa (usuellement Dziá), île, 130
Zen, consul d'Autriche à Zante, 336
Zitouni / Zeïtun / Zeïtuni / Zéitun / Zeitum / Zeituny, 324, 336, 374, 380, 384, 400, 408
Zorbas (Georgios), 516 ; voir aussi Azorba (George).

Αγαλίκι, 451
Αγάς/δες, 87, 153, 189, 277, 293, 297, 427, 477, 553· των Αλυκών, 155· της Άνδρου, 187· της Εύβοιας, 452· Μαργαριτίου, 503· του Ναυπλίου, 411· της Χίου, 277, 295
Αγγλία, 41, 45, 59, 83, 85, 123, 209, 303, 419, 423, 425, 427, 429, 458, 466, 481
Άγγλος/οι, 91, 97, 139, 225, 33, 369, 441, 454, 458, 461· αξιωματικοί, 443· καπετάνιος, 121, 123, 297, 305
Αγία Ερμιόνη Χίου, 497
Αγία Μαργαρίτα, 482· βλ. και Αγία Μαρίνα Μυτιλήνης
Αγία Μαρίνα Μυτιλήνης, 482
Αγία Πελαγία Τήνου, 488
Αγία Πετρούπολη, 235, 480
Αγιάνης, 553· βλ. και Αγιάνμπασης
Αγιάνμπασης, 183, 553
Άγιο Όρος, 41, 225, 453, 484
Άγιοι Πάντες, 496
Αγιονόρι Κορινθίας, 512, 515
Αγιορείτες, 77, 453
Άγιος Ιωάννης Λάμπης, 467
Άγιος Ιωάννης της Άκρας, 123, 125, 435, 437, 471, 518
Άγιος Λουδοβίκος, βασιλιάς της Γαλλίας, 347, 504
Άγιος Μηνάς, εκκλησία στο Ηράκλειο Κρήτης, 452
Άγιος Μύρωνας, χωριό της Κρήτης, 508
Άγιος Πατέρας, 133, 135, βλ. και Πάπας
Άγιος Σώστης, 512
Άγκυρα, 29, 31
Αγνούσαι, 493· βλ. και Σπαλμαδώροι
Άγραφα, 514
Αγρίνιο, 486· βλ. και Βραχώρι
Αδάμου, οικογένεια αρχόντων της Πρέβεζας, 477
Άδανα, 467
Αδραμυττηνός κόλπος, 483
Αδριανούπολη, 419
Αζορμπάς (Γεώργιος), 417, 516
Αθήνα, 25, 41, 65, 75, 77, 85, 99, 109, 129, 131, 309, 311, 317, 321, 325, 341, 343, 375, 381, 452, 453, 458, 467, 473, 479, 486, 490, 491, 498, 499, 500, 539, 541, 543, 545
Αθηναίος/οι, 375, 381, 453
Αϊβαλί, 41, 197, 197, 482· βλ. και Κυδωνίες
Αιβαλίκ Ανταλαρί, 483· βλ. και Μοσχονήσια
Αιγαιές, 467
Αιγαίο Πέλαγος, 11, 59, 65, 121, 123, 185, 229, 339, 341, 345, 347, 351, 355, 365, 369, 375, 379, 383, 385, 391, 399, 417, 431, 439, 441, 445, 447, 451, 458, 459, 476, 483, 486, 494, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 512, 513· κυβέρνηση του Αιγαίου, 233· βλ. επίσης Αρμοστεία του Αιγαίου και Αρμοστής/ές των Νησιών του Αιγαίου
Αιγίδιος, μοναχός, 131
Αίγινα, 131, 367, 453, 471, 487
Αίγιο, 113, 329, 468, 50· βλ. και Βοστίτσα
Αίγυπτος, 35, 41, 65, 67, 77, 119, 121, 123, 125, 203, 205, 349, 433, 435, 437, 455, 466, 469, 470, 483, 500, 502, 517, 518, 519, 531, 533, 537· Άνω Αίγυπτος, 455
Αϊδίνιο, 213, 476, 479, 513· βλ. και Γκιζέλ-Ασσάρ
Αιθίοπας/ες, 121
Αιθιοπία, 209
Αινιάν (Γεώργιος), 499

Αιτωλία, 337
Αιτωλοακαρνανία, 503
Ακαδημία, Βουκουρεστίου, 499· Κυδωνιών, 482
Ακαρνανία, 337
Άκκιοϊ, στην περιοχή του Κουσάντασι, 477
Ακόνες Ρεθύμνου, 485
Άκρα, 471· βλ. και Άγιος Ιωάννης της Άκρας
Ακράτα, 512, 515
Ακροκόρινθος, 387, 466, 486, 512, 514
Ακρόπολη των Αθηνών, 99, 175, 245, 375, 452, 468, 478, 481, 491, 499, 502, 509, 510· φρούραρχος, 501
Ακρωτήριο Αγίου Αγγέλου, 357, 506· βλ. και Ακρωτήριο Μαλέας
Ακρωτήριο Καφηρέας, 475· βλ και Καβοντόρο
Ακρωτήριο Μαλέας, 506· βλ. και Ακρωτήριο Αγίου Αγγέλου
Ακρωτήριο Σαμσών, 379, 509· βλ. και Τρωγίλιον
Ακρωτήριο Ταίναρος, 463· βλ. και Κάβο Ματαπάς
Αλαγιώτης, 495. βλ. και Αμπντί πασάς
Αλαμάνα, 502
Αλβανία, 454· Βόρεια, 473· Νότια, 337
Αλβανός/οί, 113, 131, 179, 337, 381, 468, 473, 478, 508
Αλγέρι, 91, 311, 425, 441, 517· βλ. και Αλγερία
Αλγερία, 35, 471, 493, 515· βλ. και Αλγέρι
Αλγερινός/οί, 379, 463, 475, 509
Αλγκάν (Εμμανουέλ), αντιναύαρχος, 21, 23, 57, 59, 65, 121, 125, 415, 441, 470, 472, 515, 517, 518
Αλέανδροι, οικογένεια αρχόντων της Πρέβεζας, 477
Αλεξάνδρεια, 109, 219, 239, 371, 437, 518
Αλέξανδροι, βλ. Αλέανδροι
Αλή αγά, περιοχή του Κουσάντασι, 513
Αλή αγάς Νουσρετί, 469· βλ. και Νουσρετί Εμινέ
Αλή εφέντης, έπαρχος της Κωνσταντινούπολης, 39
Αλή Ναμίκ μπέης, 514· βλ. και Αλήμπεης
Αλή πασάς Τεπελενλής, 79, 157, 229, 456, 466
Αλή Τζεχαρτζή, 513
Αλήμπεης, 405, 514· βλ. Αλή Ναμίκ μπέης
Αλιάκες Θερίσου, 467
Αλιβέρι, 488
Αλικαρνασσός, 453, 505
Αλυκές, στο Κουσάντασι, 155· στρατόπεδο Αλυκών στη Σούδα, 498
Αμάρι, επαρχία της Κρήτης, 496
Αμβρακικός Κόλπος, 337, 504
Αμπάτης (Αντώνιος), 133
Αμπντί πασάς, 281, 494, 495· βλ. και Αλαγιώτης
Αμπτούλ Χαμίντ ο Α΄, 469
Αμπτουλάχ μπέης, 477
Αμπτουλάχ πασάς, διοικητής της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας, 479, 484
Αμπτουλάχ πασάς της Άκρας, 123, 471, 518
Αμφίκλεια, 510· βλ. και Δαδί
Άμφισα, 463, 509, 510, 513, 515· βλ. και Σάλωνα
Αναγνωσταράς, 463, 467, 475
Αναγνωστόπουλος (Παναγιώτης), 461, 475
Ανατολή, 5, 7, 9, 11, 53, 57, 59, 61, 63, 480, 505
Ανατολία, 65, 147, 391, 467, 476, 479· στρατεύματα της Ανατολίας, 267
Ανατολική Ελλάδα, 391, 466, 485, 489, 499, 501, 502, 504, 510, 513· αρχιστρατηγία, 501· πρωτεύουσα, 510
Ανατολικό Ζήτημα, 458
Ανδρίτσαινα, 461
Άνδρος, 187, 237, 488· αρχιεπισκοπή, 475, 495
Ανδρούτσος/Ανδρούτσου (Οδυσσέας), 41, 391, 395, 397, 454, 464, 501, 502, 504, 509, 510, 512, 513, 515, 545· βλ. επίσης Βαρούσης και Μουτσανάς
Άνταμ (σερ Φριδερίκος) αρμοστής, 89, 333, 335, 461, 462, 502
Αντανσόν (Σαρλ-Λουί), πρώτος γραμματέας της πρεσβεία της Γαλλίας, 19, 21

Αντέπαρχος/οι, 490
Αντιβασιλέας της Αιγύπτου, 35, 121, 125, 205, 209, 311, 433, 435, 455, 508
Αντικαποδιστριακός/οί, 511
Αντιναύαρχος, 474· βλ. και Αλγκάν Εμμανουέλ
Αντιπροσωπεία, Αγγλική στην Κωνσταντινούπολη, 419· Γαλλική στην Κωνσταντινούπολη, 419· Σουλιωτών, 335
Αντίρριο, 502· κάστρο, 463
Αντώνιος, 445, 519· βλ. και Οικονόμου Αντώνιος
Αντωνίου (Δήμος), 452
Ανώγεια Κρήτης, 508
Ανώπολη Σφακίων, 490
Ανώτατη Αρχή, 445, 461, 519
Απεσταλμένος, της Αγγλίας στη Σουηδία, 457· της Αυστρίας στην Κωνσταντινούπολη, 419· της Ελληνικής Κυβέρνησης στον Πάπα, 511· στον Κοραή, 235· της Κυβέρνησης της Κορίνθου, 245, 490· των Μωραϊτών στη Νάξο, 439· του πρίγκιπα Υψηλάντη, 103, 223, 466· της Πύλης στη Χίο, 351, 506
Αποκόρωνας, 467, 508· βλ. και Καλύβες
Απόλλωνας, σπηλιά του Απόλλωνα στην Ακρόπολη, 509
Απομνημονεύματα, Βαχίτ πασά, 493· Νικολάου Υψηλάντη, 487
Αποστόλης (Νικολής), 479
Απόστολος της Εταιρείας, 453
Απτή πασάς ο Αλαγιώτης, 495· βλ. επίσης Αμπντί πασάς και Αλαγιώτης
Άραβας/ες, 213
Αραβία, 455, 469
Αράχωβα, 515
Άργος, 41, 329, 405, 409, 475, 512, 514
Άρειος Πάγος, 489, 504
Αρεόπολη, 511· βλ. και Τσίμοβα
Αρματολίκι, 503
Αρματολός, 463, 510
Αρμενία, 29
Αρμένιος/οι, 49, 75, 209, 476
Αρμερί/Αρμερίγκ, αυστριακός πλοίαρχος, 337, 503
Αρμοστεία του Αιγαίου, 499· βλ. και Αρμοστής των Νησιών του Αιγαίου
Αρμοστής/ές, της Αγγλίας στα Ιόνια, 333, 462, 466· της Ελληνικής κυβέρνησης, 223· των Νησιών του Αιγαίου, 245, 371, 375, 391, 489, 490, 491, 507, 508
Αρμυρός, μάχη του Αρμυρού, 490
Αρναούτης/δες, 125, 473
Άρτα, 486, 504· φρούριο, 337
Αρχαιοσυλλέκτες, 11
Αρχαιότητες, 11, 469, 473, 480, 519
Αρχεία, Αρχεία του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ, 518· Γαλλικά προξενικά της Άρτας, 13· Εθνικά Αρχεία της Γαλλίας, 7· Αρχεία Υπουργείου των Εξωτερικών της Γαλλίας, 19· βλ. και Κέντρο Διπλωματικών Αρχείων
Αρχίατρος, του Αντιβασιλέα της Αιγύπτου, 205
Αρχιγραμματέας, στο ασιατικό τμήμα του Υπουργείου των Εξωτερικών της Ρωσίας, 480
Αρχιεπισκοπή Νάξου, Τήνου και Μυκόνου, 135, 475, 495· Σμύρνης, 506
Αρχιεπίσκοπος, Νάξου, Τήνου και Μυκόνου, 135, 235, 475· Λατίνος, 149, 476, 495· Σμύρνης, 355, 377, 506, 509
Αρχιερέας/είς, 45, 51, 149
Αρχιμανδρίτης, 235, 487, 488
Αρχιπλοίαρχος, 474
Αρχιστραγηγία, 466· της Ανατολικής Ελλάδας, 501
Αρχιστράτηγος, 405, 463, 513, 517· της Ανατολίας, 479· της Ανατολικής Ελλάδας, 501· της εκστρατείας στο Σουδάν, 470· των Ελλήνων στην Κρήτη, 241· του Μοριά, 461· της Πελοποννήσου, 381
Άρχοντας/ες, 482, 503, 508· της Άνδρου, 489· της Πελοποννήσου, 514· της Πρέβεζας, 477
Ασημάκης, 237, 487, 515· βλ. επίσης Φωτήλας (Ασημάκης) και Ζαΐμης (Ασημάκης)
Ασία, 349, 379, 399, 417, 419, 425
Ασκύφου Σφακίων, 490

Άσσος Κεφαλονιάς, 480
Ασσουάν, 121, 469
Άστρος, 461, 481, 499, 502
Αστυπάλαια, 487
Αταλάντη, 468
Ατλαντικός, 511
Αττάλεια, 467
Αυστρία, 41, 59, 85, 131, 457, 458, 461
Αυτοκράτορας, Έλληνας, 425, 517· Ρώσος, 457, 487
Αυτοκρατορία, 429· Αγία Ρωμαϊκή, 517· Βυζαντινή, 454· του Ναπολέοντα, 472· Οθωμανική, 5, 7, 11, 23, 33, 35, 53, 59, 65, 123, 415, 423, 441, 455, 457, 462, 465, 466, 476, 477, 483, 489, 500, 518, 553, 557· των Παλαιολόγων, 425
Αυτού Αυτοκρατορική Μεγαλειότητα της Αυστρίας, 291
Αυτού Μεγαλειότητα, ο Αντιβασιλέας της Αιγύπτου, 205, 209· ο βασιλέας της Γαλλίας, 17, 21, 111, 123, 125, 133, 205, 277, 415, 467· ο βασιλέας του Ηνωμένου Βασιλείου, 83· ο Σουλτάνος, 29, 157, 303
Αυτού Υψηλότητα, ο Αντιβασιλέας της Αιγύπτου, 125, 433· ο Σουλτάνος, 285, 287, 289, 293, 301
Αφεντούλης (Μιχαήλ Κομνηνός), 241, 490, 507
Αφεντούλιεφ, βλ. Αφεντούλης (Μιχαήλ Κομνηνός)
Αφρική, Βόρεια, 35, 57
Αφροδίτη της Μήλου, 458, 459, 468
Αχαΐα, 465, 468, 512, 514, 515
Αχιλλέας, 512· βλ. και Θεοδωρίδης (Ιάκωβος)
Αχινός Στερεάς Ελλάδας, 512
Αχμέτ Καραμανλής, 455
Αχμέτ μπέης, πληρεξούσιος εκπρόσωπος της Υψηλής Πύλης, 25· Αχμέτ μπέης στη Θεσσαλονίκη, 179, 479· στη Χίο, 277, 494
Άχολος, αγωνιστής, 500

Βαγδάτη, 205, 483, 494
Βαθύπετρο Κρήτης, 464
Βακαρέσκου (Ελισάβετ), σύζυγος Κωνσταντίνου Υψηλάντη, 487· βλ. και Υψηλάντης (Κωνσταντίνος)
Βαλέστ, βλ. Βαλέστρας
Βαλέστρας (Ιωσήφ), 468, 495, 496, 498
Βαλής/βελής, 553· της Εύβοιας, 513· της Κρήτης, 508
Βαλιδέ Σουλτάνα, 452, 453· βλ. και Βασιλομήτωρ
Βαλτέτσι, 512
Βάμβας (Νεόφυτος), 475, 489
Βάρις, είδος πλοίου, 549· βλ. και Κανονιοφόρος
Βάρκα, είδος σκάφους, 135, 163, 171, 549· βλ. και Λέμβος
Βάρνα, πολιορκία, 502
Βάρνακας Αιτωλοακαρνανίας, 337, 503
Βαρόνος (τίτλος ευγενείας), 15, 53, 57, 462, 518
Βαρούσης (Ανδρέας), 501· βλ. και Ανδρούτσος (Οδυσσέας)
Βας, υποπρόξενος της Γαλλίας στο Μεγάλο Κάστρο, 193
Βασέλο, 551· βλ. και Πλοίο της γραμμής
Βασιλέας/βασιλιάς, της Γαλλίας, 261, 343, 467· γιορτή του Βασιλέα, 343· βασιλέας της αρχαίας Θήβας, 520· της αρχαίας Ρώμης, 505· της Ισπανίας, 517· της Σαρδηνίας, 492
Βασίλειο, Νάπολης και Σικελίας, 474· της Σαρδηνίας, 492
Βασιλιάς, βλ. Βασιλέας
Βασιλικά, Πελοποννήσου, 515· Μακεδονίας, 179, 479· Στερεάς Ελλάδας, 385, 462, 510
Βασιλομήτωρ, 452, 453· βλ. και Βαλιδέ Σουλτάνα
Βαχίτ πασάς (Εμίν), 31, 267, 275, 277, 279, 493, 494
Βεγκέτι/Veggetti (Ανδρέας), καθολικός αρχιεπίσκοπος Νάξου, 474
Βεζίρης, 553· της Εύβοιας, 513· του Κουσάντασι, 155, 161, 167· Ομέρ πασάς, 337· του πασά των Χανίων, 508· Χασάν πασάς της Καισάρειας, 480· βλ. και Μεγάλος Βεζίρης

Βεκίλης, του Μοριά στην Κωνσταντινούπολη, 500
Βελής, βλ. Βαλής
Βελίτσα, 510· βλ. επίσης Βασιλικά Στερεάς Ελλάδας και Τιθορέα
Βενετία, 480· βλ. και Ενετοί
Βενετοκρατία, 477
Βενιαμίν ο Λέσβιος, 490, 499, 508· βλ. και Μπενιαμίνο
Βέρβαινα, 454, 460, 461, 465
Βεσσαραβία, 461
Βιάνος Κρήτης, 507, 508
Βιβλίο του Νόμου, 397· βλ. και Κοράνι
Βιελά (ιππότης ντε), κυβερνήτης πλοίου, 61, 335, 357, 371, 435, 441, 443, 472, 506
Βιελά (υποκόμης ντε), Επιτετραμμένος της Γαλλίας στην Υψηλή Πύλη, 15, 23, 25, 29, 43, 45, 57, 59, 61, 131, 425, 429, 439, 474, 498, 517
Βιέννη, 235· βλ. και Συνέδριο της Βιέννης
Βικάριος, του μοναστικού τάγματος των Καπουτσίνων στις Κυκλάδες, 474
Βίκτωρ-Εμμανουήλ ο Α΄, βασιλιάς της Σαρδηνίας, 492
Βιλαέτης, 468
Βιλαέτι, 468, 553, 555, 557
Βιτάλης (Αντώνιος Ν.), προξενικός πράκτορας της Αγγλίας στην Τήνο, 83, 87, 459
Βλάσης (Θεόδωρος), 485
Βλαχία, 456, 462· επίσκοπος, 235· ηγεμόνας, 455, 456· πρίγκιπας, 489
Βογόρτσα Ηπείρου, 510
Βοεβόδας/Βοϊβόδας, Άργους, 514· Μήλου, 458· Σύρου, 153
Βοιωτία, 75, 504, 509, 513
Βομβάρδα, είδος πλοίου, 109, 361, 369, 549, 551
Βόνιτσα, 477
Βοσνία, 478, 505
Βόσπορος, 31
Βοστίτσα, 468, 501· βλ. και Αίγιο
Βοτανολόγος/οι, 11
Βουθρωτό, 477
Βουλευτής/ές, 317, 470, 515· Άνω Γερμανίας, 385, 511
Βουλευτικό Σώμα, 489, 511, 514· αντιπρόεδρος, 511· πρόεδρος, 511
Βουλή, Συντακτική της Επιδαύρου, 319, 499
Βουρβώνοι, 474
Βουρδουμπής (Ρούσος), Κρητικός οπλαρχηγός, 464, 467
Βουρλάχ, νησιωτικό σύμπλεγμα, 516· βλ. και Ουρλάκ
Βουτιέ (Ολιβιέ), Γάλλος αξιωματικός, 113, 117, 467
Βουτσίνο (Νατάλε), υποπρόξενος της Γαλλίας στη Σύρο, 259, 492
Βραχώρι, 486· βλ. και Αγρίνιο
Βρέστη, 459
Βρετανός, 518· διαπραγματευτής, 429
Βρυσάκια Εύβοιας, 456, 502, 516
Βρυώνι Αλβανίας, 502
Βυζαντινοί, 454
Βυτίνα, 461

Γάβαρα, είδος πλοίου, 549· βλ. και Γκάμπαρα
Γαζή Οσμάν, 476
Γαλανός (Δημήτριος), ινδολόγος, 511
Γαλαξείδι, 93, 113, 463, 493
Γαλατάς, 517
Γαλάτιστα Χαλκιδικής, 179, 479
Γαλέρα, είδος πλοίου, 549· βλ. επίσης Γαλιότα και Ημιγαλέρα
Γαλιλαία, 471
Γαλιότα, είδος πλοίου, 549· βλ. και Ημιγαλέρα
Γαλλία, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 19, 21, 23, 41, 53, 57, 61, 63, 85, 185, 209, 229, 239, 257, 417, 419, 423, 425, 429, 439, 441, 457, 458, 473, 497, 518· εκπρόσωποι της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, 15· εξωτερική πολιτική, 7· προστατευόμενοι, 5, 11, 59, 87· υπήκοοι, 17
Γάλλος/οι, 59, 61, 63, 133, 179, 181, 195, 293, 325, 341, 393, 425, 455· αξιωματικοί, 113, 149, 309, 468, 470, 494, 498· Γάλλος δάσκαλος γλώσσας, 399· έμπορος/οι, 61· επιβάτης, 121· της Μή-

λου, 345· πλοίαρχος, 63, 359, 371· της Σύρου, 343
Γαρδικάνι Τήνου, 235, 288· βλ. και Καρδιανή
Γαρδίκι, 477
Γαρζώνης, πρωτοπαπάς Ζακύνθου, 461, 502
Γαστούνη, 113, 409, 455, 468
Γεδεών Ξενοφωντινός, 453
Γενικός Γραμματέας, βλ. Γραμματέας
Γενικός Οργανισμός της Πελοποννήσου, 460
Γενί-Τζαμί του Σκούταρι, 453
Γενίτσαροι, 129, 179, 281, 452, 480, 553, 555, 557· σώμα των Γενιτσάρων, 469
Γένοβα, 139, 143, 476
Γενοβέζος, 293
Γεράνια, στενά των Γερανίων, 341, 504
Γεραρής (Παναγιωτάκης), 515
Γερμανία, Άνω, 385, 511· Βόρεια, 41
Γερμανός/οί, 97, 325, 341· Φιλέλληνες, 511
Γέροντας, χωριό στην περιοχή του Κουσάντασι, 477
Γέροντες, κοινοτικός θεσμός, Χίου, 285, 291
Γερουσία, του Μοριά, 229, 235, 249, 333· Μεσσηνιακή, 460, 463, 511· Πελοποννησιακή, 460, 461, 475, 499, 500, 502, 514· Ύδρας, 283, 285, 289, 496· των Ψαρών, 297, 305
Γερουσιαστής, 313, 502, 515
Γη του Φούρνου, 470· βλ. και Νταρφούρ
Γιάννινα, 337, 365, 507
Γιατράκος (Παναγιώτης), 467, 514
Γιουσούφ μπέης, στη Θεσσαλονίκη, 453, 479· στη Χίο, 351, 365, 506, 507
Γιουσούφ πασάς, στην Πελοπόννησο, 465, 466, 485· στη Χίο, 283, 285, 291, 293, 295, 297, 496
Γκιούστος (Κωνσταντής), 237, 489· (Γιάννης), 489
Γκαι, Γάλλος κυβερνήτης πλοίου, 85, 459
Γκαλίνα (Βιτσέντζο), 317, 319, 321, 499, 500
Γκάμπα (Πιέτρο, κόμης), 500
Γκάμπαρα, είδος πλοίου, 85, 147, 149, 261, 301, 433, 437, 439, 472, 549
Γκεγκαρία, 473· βλ. και Γκέγκηδες
Γκέγκηδες, 129, 131, 473
Γκενοβέλη, οικογένεια αρχόντων της Πρέβεζας, 477
Γκιαούρ Λιβαδειά, 453· βλ. και Λιβαδειά
Γκιζέλ-Ασσάρ, 395, 513· βλ. και Αϊδίνιο
Γκίκας, γαμπρός του Μιαούλη, 482
Γκινάκα, οικογένεια αρχόντων της Πρέβεζας, 447
Γκίνης (Βασίλειος), 490, 508
Γκιουζέλ Ισσάρ, 494· βλ. και Μαγνησία
Γκιώνα, 502
Γκλίντον (Ντέιβιντ) / Gliddon (David), προξενικός πράκτορας των ΗΠΑ στην Αίγυπτο, 518
Γκόρντον (Τόμας), 468
Γκούρας (Γιάννης), 462, 510
Γκούστη, οικογένεια αρχόντων της Πρέβεζας, 477
Γοβγίνας/Γοβγιός (Αγγελής), 516
Γοβγιός, βλ. Γοβγίνας
Γολέτα, είδος πλοίου, 233, 273, 289, 357, 359, 373, 415, 439, 447, 486, 494, 497, 506, 549, 551
Γορτυνία, βλ. Λαγκάδια Γορτυνίας
Γραβιά, βλ. Χάνι της Γραβιάς
Γραικός/οί, 486
Γραμβούσα, 483
Γραμματέας, της Αρμοστείας των Νησιών του Αιγαίου, 508· του Αρχιεπισκόπου της Νάξου, 135· Γενικός της Προσωρινής Κυβέρνησης της Ελλάδας, 317, 319, 321· της Επικρατείας της Γαλλίας, 5· της Επικρατείας και υπουργός Εξωτερικών της Προσωρινής Κυβέρνησης της Ελλάδας, 317, 319, 321· πρώτος γραμματέας της πρεσβείας της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, 15, 19, 21, 474· προξενείου, 63· του Ύψηλάντη, 89
Γρηγοράκης (Πιέρρος-Μαγγιόρος), οπλαρχηγός, 454
Γρηγόριος Κουτλουμουσιανός, 453
Γυάρος, 474

Δαδί Δωρίδας, 381, 409, 501, 510, 513, 515· βλ. και Αμφίκλεια
Δαμασκός, 125, 472, 473
Δανός/οί, 341
Δαρδανέλια, 29, 37, 53, 125, 155, 197, 209, 233, 283, 285, 287, 373, 417, 431, 486, 496, 509
Δασκαλάκης (Γεώργιος), Κρητικός οπλαρχηγός, 467, 490
Δασκώφης, βλ. Ντάσκοφ
Δαύλεια Βοιωτίας, 513· βλ. και Μονή της Αγίας Ιερουσαλήμ
Δαφνές Ηρακλείου Κρήτης, 459
Δεκάτη (φόρος), 117, 393
Δέλβινο, 503
Δεληγιάννης (Κανέλλος), 385, 511
Δελίνι, 519, 551· βλ. και Πλοίο της γραμμής
Δερβέν αγάς, 553
Δερβενάκια, 373, 512, 514
Δερβένι/α, 417, 515
Δερβίζανα Ηπείρου, 511
Δερβίσης/ηδες, 480
Δεριγνύ, διοικητής της μοίρας της Ανατολής, 506
Δεσπότης (επίσκοπος) Τήνου, 87, 459· βλ. και Γαβριήλ Συλιβός
Δεσποτόπουλοι, αδελφοί, επαναστάτες στη Μονεμβασία, 454
Δεστούνης (Σπυρίδων), 185, 225, 480
Δεφτερδάρης, 29· δεφτερδάρης μπέης της Αιγύπτου, 121, 123, 470, 472
Δήλος, 373
Δημητραδέλης, 385
Δημογέροντες, 482, 496
Δημογεροντία της Ύδρας, 496· βλ. και Γερουσία της Ύδρας
Δήμος Πύλου-Νέστορος, 455· βλ. και Ναυαρίνο
Δημουλά, οικογένεια αρχόντων της Πρέβεζας, 477
Διαβατήριο/α, αγγλικό, 139, 183, 225
Διάκος (Αθανάσιος), 452
Διαμαρτυρόμενοι, 517· βλ. και Ένωση της Ουτρέχτης
Διάνα, όνομα πλοίου, 139, 475
Διαπραγματευτής, προς τον Αλή πασά, 157· Βρετανός προς τους Σουλιώτες, 429· Γάλλος στη Σμύρνη, 183
Δίας, σπηλιά του Δία στην Ακρόπολη, 509
Διβάνι, 419, 423, 435, 553, 557· βλ. επίσης Συμβούλιο και Βιλαέτι
Διερμηνέας, 25, 553· βλ. και Δραγουμάνος
Δικαίος (Γρηγόριος), 383, 509· βλ. και Παπαφλέσας
Διοίκηση, Αγγλική της Ζακύνθου, 335· διοίκηση της Άγκυρας, 29· διοίκηση της Ανατολικής Ελλάδας, 504· ελληνική διοίκηση, 480, 499· ελληνική διοίκηση της Κρήτης, 239· διοίκηση του Ερζερούμ, 29· της Ιστιαίας, 451· του Κένγκρυ, 29· του Κουσάντασι, 33, 155· των Κυκλάδων, 456· της Κω, 504· της Μαγνησίας, 277, 494· της Μεσσηνιακής Γερουσίας, 463· της Μήλου, 458· της Ναυτικής Μοίρας της Ανατολής, 21, 57, 441, 518· οθωμανική, 29, 555· οθωμανική της Κρήτης, 35, 125· του οθωμανικού στόλου, 351· Παργινών και Σουλιωτών, 466, 478· του Στάικου Σταϊκόπουλου, 387, 512· της Σμύρνης, 33· της Σύρου, 261· τοπικές διοικήσεις, 23, 461, 469· της Χίου, 33, 295· βλ. και Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδας
Διοικητής, Άγγλος των Ιονίων Νήσων, 461· της βρετανικής ναυτικής μοίρας του Αιγαίου, 483· των βρετανικών στρατιωτικών σωμάτων στα Ιόνια, 462· του βρετανικού στόλου της Μεσογείου, 516· της γαλλικής ναυτικής μοίρας της Ανατολής, 57, 125, 185, 293, 303, 415, 441, 470, 472, 506· των Δαρδανελίων, 287· των ελληνικών στρατευμάτων στην Κρήτη, 309, 498· του κάστρου του Καστέλ Ρόσο (Καρύστου), 97, 464· της ναυτικής μοίρας στον Αμβρακικό, 504· Οθωμανός των Αθηνών, 508· Οθωμανός της Θεσσαλονίκης, Μακεδονίας και Θεσσαλίας, 479· του Καζά της Κορίνθου, 514· του Καρά-Χισάρ, 508· της Κρήτης, 508·

της Λάρισας, 513· του Μοριά, 514· της Ρόδου, 496· του πρώτου Σώματος πυροβόλων, 468· του πυροβολικού, 29· της Σάμου, 189· γενικός των στρατευμάτων της Ανατολής, 480· στρατιωτικός της Σμύρνης, 480, 493· των Σουλτανικών δυνάμεων της Ηπείρου, 466· του οθωμανικού στόλου, 453, 555· στρατιωτικού σώματος, 555, 557· του τάγματος των Κρητικών στην Τήνο, 223· της φρουράς του Καρόλου του Ι΄ της Γαλλίας, 15· του φρουρίου της Κορίνθου, 405· της Χίου, 493, 496
Διοικητική Επιτροπή της Ελλάδας, βλ. Επιτροπή
Διονύσιος Ρέοντος και Πραστού, 461
Διπλωματική Αποστολή, της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, 431· των ΗΠΑ στην Κωνσταντινούπολη, 518
Δολιανά, μάχη, 512
Δούκας (τίτλος ευγενείας), 15· βλ. και Βαρόνος
Δραγατσάνι, 487
Δραγουμάνος, της Αγγλίας, 45· του Αμερικανού εκτελούντα χρέη προξένου στην Κωνσταντινούπολη, 496, 518· της Γαλλίας στη Βαγδάτη, 494· της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, 25· του Γάλλου προξένου στη Χίο, 281, 301· των Ευρωπαίων στη Σμύρνη, 181· του Καπουδάν πασά, 276· Μεγάλος Δραγουμάνος, 25, 43, 555· βλ. και Διερμηνέας
Δρακόπολι (Φραντσέσκος-Σαβέριος), επίσκοπος Χίου, 281, 495
Δράμα, 470
Δράμαλης πασάς, 41, 405, 409, 466, 486, 504, 509, 512, 513, 515
Δρακοσπηλιά, 501
Δρόμων, είδος πλοίου, 549, 551· βλ. και Κορβέτα
Δρούζοι/Δρούσοι, 123, 125, 471
Δρούσοι, βλ. Δρούζοι
Δυοβουνιώτης (Γιαννάκης), οπλαρχηγός, 462, 500, 510, 512
Δυτική Ελλάδα, 385, 391, 466, 501
Δωδεκάνησα, 505
Δωρίδα, 501

Εβραίοι, επιβάτες πλοίου, 361, 399· Θεσσαλονίκης, 179, 479· Κωνσταντινούπολης, 45· Τήνου, 79
Εγιαλέτ, 473, 553, 557· βλ. και Πασαλίκι
Εθνοσυνέλευση/εις, 515· αντιπρόεδρος, 511· Άστρους, 499, 502· Επιδαύρου, 476, 486, 499, 500, 507· στην Κόρινθο, 485· Τριπολιτσάς, 475· Τροιζήνας, 502· πρόεδρος της Β΄ Εθνοσυνέλευσης, 511
Εισφορές, Αιγαίου, 229, 490, 507· των Νησιών, 103, 357, 466· στην Τήνο, 223, 235, 347
Εκατόνησοι, 483· βλ. και Μοσχονήσια
Εκκλησία, άνθρωποι της Εκκλησίας, 9· Ελληνική στη Ζάκυνθο, 333, 502
Εκκλησία (ναός), γαλλική στη Σύρο, 343· του μικρού Αγίου Μηνά, στο Μεγάλο Κάστρο, 452· της Μονής των Καπουτσίνων στην Αθήνα, 129· ελληνική στο Κουσάνταση, 153, 167
Εκτελεστικό Σώμα, 461, 514· αντιπρόεδρος, 501· πρόεδρος, 464, 490, 500, 511
Ελβετία, 456
Ελβετός/οί, 79
Ελέζ αγάς, 153, 155, 189, 277, 293, 297, 353, 477
Ελλάδα, 41, 65, 89, 173, 175, 315, 317, 337, 447, 455, 456, 460, 464, 469, 473, 478, 480, 489, 500, 511, 551· Ευρωπαϊκή, 419
Ελληνολατίνος/οι, 373
Ελονοσία, 11
Εμίρης/ηδες, 472
Εμπορικός/οί σταθμός/οί, της Ανατολής, 5, 9, 17, 53, 59· της Κύπρου, 5, 6
Εμπόριο, 299, 349, 419, 429, 441· γαλλικό, 7, 9· δουλεμπόριο, 63· εισαγωγικό/εξαγωγικό, 11· της Μασσαλίας, 441· παράνομο όπλων, 11· Σμύρνης, 459· σταριού, 443
Έμπορος/οι, 464, 500· Γάλλοι, 7, 61, 505· Έλληνες, 435, 518· Λιβόρνου, 85· Ρώσοι, 163· Τουρκοκρητικοί, 153

Ενετοί, 503
Ένωση της Ουτρέχτης, 517
Ένωση του Αρράς, 517
Εξισλαμισμοί, 11
Έξω Μέρη Τήνου/ Έξω Μεριά Τήνου, 488
Έπακτος, 663· βλ. και Ναύπακτος
Επανάσταση/σεις, 457· Ελληνική, 13, 23, 25, 31, 43, 53, 67, 129, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 469, 479, 481, 489, 490, 491, 495, 496, 497, 501, 502, 507, 510, 511, 513, 514, 515, 519 · των Καρμπονάρων, 500· στις Κάτω Χώρες, 517
Έπαρχος/οι, της Κωνσταντινούπολης, 29· Νάξου, 385, 545, 557
Επίδαυρος, 317, 475, 485, 499· βλ. και Πιάδα
Επίδαυρος Λιμηράς, 481
Επισκοπή, ελληνική Καρύστου, 225· καθολική Ντόγκολας Σουδάν, 470· καθολική Σύρου, 474· καθολική Χίου, 495
Επίσκοπος/οι, 49, 133, 135· Ανδρούσης, 485· Βλαχίας, 235· καθολικής επισκοπής Σύρου, 474· Έλληνας επίσκοπος Καρύστου, 75, 79, 225, 451, 456, 488· Έλληνας επίσκοπος επιφορτισμένος με τη συλλογή εισφορών, 347, 357· Έλληνας των Κυτρών, 479· Μήλου, 458· Έλληνας επίσκοπος από τον Μοριά στη Ζάκυνθο, 333· Έλληνες επίσκοποι των νησιών, 101· Έλληνας Ρέοντος και Πραστού, 461· Έλληνας Σαντορίνης, 465· Έλληνας της Τήνου, 101, 223, 227, 239, 241, 459, 484· καθολικός Τήνου, 475· Λατίνος επίσκοπος της Χίου, 281, 495
Επιτετραμμένος/οι, της Αγγλίας στην Πορτογαλία, 457· της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, 15, 17, 19, 21, 23, 57, 43, 53, 57, 61, 67, 131, 431, 437, 474, 481, 482, 498, 529, 530, 535· του Ύψηλάντη στα Νησιά, 99, 464· της Ύψηλής Πύλης στο Παρίσι, 25, 489
Επιτροπή, 329· διαχείρισης των υποθέσεων της Μολδαβίας και της Βλαχίας, 462· διοικητική επιτροπή της Ελλάδας, 511· Εθνικού Δανείου, 501· σύνταξης του οργανικού νόμου, 499· τριμελής επί των Ναυτικών, 485
Επίτροπος, αρχιερατικός, 189, 355· του Αλέξανδρου Ύψηλάντη, 465· οθωμανός πληρεξούσιος των συνδιασκέψεων με τη Ρωσία, 25
Επτάνησα, 501, 510
Επτανήσιοι, πειρατές, 377, 458, 510· βλ. και Ιόνιοι
Ερεσσός, 480
Ερζερούμ, 29, 483
Ερζουρούμ, βλ. Ερζερούμ και Θεοδοσιούπολη
Ερμιόνη, 513· βλ. και Καστρί
Ερυθραία, 495· βλ. και Τσεσμές
Εσκαλόν, Γάλλος έμπορος της Σμύρνης, 87· Joseph, 459· αδελφοί, 459
Εταιρεία των Ανατολικών Ινδιών, 484
Εταιριστές, 77, 89, 453· βλ. επίσης Φιλικός και Φιλική Εταιρεία
Ετεοκλής γιος του βασιλιά της αρχαίας Θήβας, 520
Ευαγγελική Σχολή Σμύρνης, 499
Ευαγγελισμός της Θεοτόκου Τήνου, 488
Ευβοείς, 516
Εύβοια, 41, 175, 189, 391, 395, 417, 451, 452, 456, 475, 502, 503, 513, 516, 545· σαντζάκι, 451, 452, 453
Ευθύμιος Εσφιγμενίτης, 453
Εύξεινος Πόντος, 511
Εύριπος, 513· βλ. και Εύβοια
Ευρωπαϊκές Δυνάμεις/Ξένες Δυνάμεις, 41, 123, 205, 235, 373, 427, 517
Ευρωπαίοι, στο Αϊδίνιο, 395· αξιωματικοί, 325· Ευρωπαίοι πρόξενοι στην Πάτρα, 497· Σμύρνη, 181, 197· συλλέκτες, 519
Ευρώπη, 19, 85, 123, 225, 239, 419, 425, 429, 445, 447, 463, 466, 487· Χριστιανική, 419
Εφορεία/ες, 487
Έφοροι, 229, 456, 477, 480, 486, 555· της Φιλικής Εταρείας, 460

Ζαγορά Πηλίου, 480
Ζαΐμης (Ασημάκης), 489

Ζακυνθινός/οί, 139, 475
Ζάκυνθος, 41, 65, 139, 143, 327, 329, 333, 335, 337, 369, 385, 437, 461, 463, 475, 476, 486, 500, 502, 503, 511, 541, 543
Ζαλογκίτου, οικογένεια αρχόντων της Πρέβεζας, 477
Ζαριφόπουλοι, Μοραΐτες συμπαθούντες των Άγγλων, αδελφοί, 461
Ζάτουνα Γορτυνίας, 512
Ζαφειρόπουλος, αγωνιστής, 512
Ζαχαρίας, Έλληνας επίσκοπος Σαντορίνης, 465
Ζερβουδάκης, κρητικός οπλαρχηγός, 464
Ζητούνι, 325, 337, 375, 381, 385, 401, 409, 500, 512· βλ. και Λαμία
Ζορμπάς (Γεώργιος), 516· βλ. και Αζορμπάς Γεώργιος
Ζουριέν ντε λα Γκραβιέρ, (Πιέρ-Ροκ), Γάλλος αντιναύαρχος, 517

Ηγεμόνας/ες, της Βλαχίας, 51, 455, 456· της Μάνης, 463, 511· του Μοριά, 237· οθωμανός, 476· Φράγκοι της Αχαΐας, 468
Ηγεμονίες, Βόρειας Αφρικής/Μπαρμπαριάς, 35, 329, 455
Ηγουμενίτσα, 503· βλ. και Μαργαρίτι
Ηλεία, 468
Ημέρα των Ψυχών, 287, 496
Ημερολόγιο, γρηγοριανό/ιουλιανό, 43, 51, 69, 391, 496, 529
Ημιγαλέρα, είδος πλοίου, 153, 157, 549
Ημιολία, είδος πλοίου, 549· βλ. επίσης Γολέτα και Σκούνα
Ηνωμένες Πολιτείες, 435, 518
Ηνωμένο Βασίλειο, 83, 517· βλ. και Αγγλία
Ήπειρος, 41, 329, 333, 337, 466, 468, 501, 503, 541
Ηράκλειο Κρήτης, 452, 507· βλ. και Μεγάλο Κάστρο
Ησαΐας Χιλανδαρινός, 453

Θάλασσα των Σουδανών, 472· βλ. και Μπαχρ-ελ-Αμπάτ
Θάσος, 223, 469
Θέμελης (Δημήτριος), απεσταλμένος του Ύψηλάντη στην Ύδρα, 460, 487
Θεοδοσιούπολη, 29· βλ. και Ερζουρούμ
Θεοδωρίδης (Ιάκωβος), φρούραρχος Ακροκορίνθου, 512
Θεόδωροι, όρμος στα Χανιά, 117, 469
Θεοδωρού, βλ. Θεόδωροι
Θεόφιλος Βατοπεδινός, 453
Θέρισος, 490, 507, 508· βλ. και Αλιάκες Θερίσου
Θερμαϊκός Κόλπος, 417
Θέρμη, Δήμος Θέρμης, 479
Θερμοπύλες, 41, 325, 343, 375, 381, 387, 405, 486, 504, 512
Θεσπρωτία, 503
Θεσσαλία, 337, 479
Θεσσαλονίκη, 41, 179, 381, 401, 417, 437, 453, 479, 505
Θήβα, 75, 175, 375, 452, 479, 504, 520
Θηβαίοι, 375
Θήρα, 465, 487· βλ. και Σαντορίνη
Θρακιώτης, 417, 516
Θυμιανά, 299, 497
Θωρακωτόν, είδος πλοίου, 551· βλ. και Πλοίο της γραμμής

Ιγνάτιος Ουγγροβλαχίας, 455
Ιερά Σύνοδος, 51
Ιεραποστολή, των Καπουτσίνων στην Αθήνα, 129, 473
Ιερέας/είς, 99, 235
Ιερή Συμμαχία, 457, 458
Ιερόθεος ο Β΄, μητροπολίτης Παροναξίας, 480, 491
Ιερός Λόχος, 341, 487
Ιερουσαλήμ, βλ. Μονή της Ιερουσαλήμ
Ικάρ (Ζαν), καπετάνιος, 109
Ικαρία, 379
Ιμπραήμ πασάς, γιος του Αντιβασιλέα της Αιγύπτου, 121, 205, 209, 469, 471, 479
Ινδία, 209, 425, 484, 511
Ινστιτούτο της Γαλλίας, 473
Ιόνια Νησιά, 91, 97, 123, 209, 225, 227, 333, 429, 462
Ιόνιοι, 85, 91, 458

Ιόνιο Κράτος, 458
Ιορδανία, 471
Ιππουρίδα/ες (διακριτικό πασάδων), 405, 480, 555
Ιρλανδία, 83
Ισθμός της Κορίνθου, 113, 329, 405, 504
Ισμαήλ Γιβραλτάρ, διοκητής οθωμανικής ναυτικής μοίρας, 468
Ισμαήλ μπέης, Πασόμπεης, 456, 466
Ισμαήλ πασάς, γιος του Αντιβασιλέα της Αιγύπτου, 121, 123, 470
Ισμυρλή Χατζή Σαλίχ πασάς, μεγάλος βεζίρης, 25
Ισπανία, 317, 355
Ισραήλ, 471
Ιστιαία, 451· βλ. και Ξεροχώρι
Ιταλία, 209, 500
Ιωσήφ, επίσκοπος Ανδρούσης, 485
Ιωσήφ, μοναχός, 129

Καβάλα, 455
Κάβο Μαλιάς, 506· βλ. επίσης Ακρωτήριο Αγίου Αγγέλου και Ακρωτήριο Μαλέας
Καβοντόρο, 139, 143, 475· βλ. και Ακρωτήριο Καφηρέας
Καγιάρ, περσική δυναστεία, 483
Καγκελάριος, 63, 458· βλ. και Γραμματέας Προξενείου
Καγκελλαρία Σφακίων, 464
Καδής/δες, 395, 516, 555, 557· των Αθηνών, 343· της Μέκκας, 195· στο Κουσάνταση, 161, 169· των Κυδωνιών, 482· στη Μήλο, 458· στη Χίο, 219
Καζάς/ες, 553, 555· Γαστούνης, 468· Εύβοιας, 451, 452· Θήβας, 452· Καρύστου, 451· Κορίνθου, 514· Λιβαδειάς, 453· Ναυαρίνου, 455
Καθολικοί, Άνδρου, 189· Αθήνας, 129· Δαμασκού, 125· Κάτω Χωρών, 517· Μαρωνίτες, 472· Μήλου, 458· Νάξου, 147, 149, 249, 451· Τήνου, 75, 87, 91, 103, 195, 451· της Σαντορίνης, 99· Σύρου, 257, 261, 451· Χίου, 271, 273, 275, 279, 494· βλ. και Ρωμαιοκαθολικοί
Καϊμακάμης, 553
Κάιρο, 205, 469, 470
Κακόλακος Πωγωνίου, 510
Καλάβρυτα, 489, 501
Καλαμάτα, 463, 469, 489· άλωση, 511· κόλπος, 351
Καλάμι, οικισμός στην Κρήτη, 369, 508
Κάλβος (Ανδρέας), 511
Καλεντέρ πασάς, 153, 155, 213, 217, 219, 477
Καλλιμάχης (Ιωάννης), 25
Καλλίπολη, 31
Καλογεράς (Παναγιώτης), επαναστάτης στη Μονεμβασία, 454
Καλτζιμέ, 498· βλ. και Τσεσμέ
Καλύβες Αποκορώνου, 369, 467, 508
Κάλυμνος, 349, 487
Κάμπος, δημοτικό διαμέρισμα της Τήνου, 400· Χίου, 497
Κάμπριαν/Καμπρίζα, όνομα πλοίου, 209, 279, 483
Κανακάρη (Αγγελική), 500· βλ. και Κανακάρης Αθανάσιος
Κανακάρης, (Αθανάσιος/Θάνος), 329, 499, 500· (Ρόδης), 500
Κανάρης (Κωνσταντίνος), 490, 491, 493, 497, 509
Κανονιοφόρος, είδος πλοίου, 197, 341, 504, 516, 549
Καντακουζηνός (πρίγκιπας Αλέξανδρος), 41, 77, 85, 193, 443, 454, 458, 469, 490
Καπιντζίμπασης, 217, 555
Καποδίστριας (Ιωάννης), 457
Καπουδάν πασάς, 23, 29, 31, 147, 237, 261, 267, 271, 273, 277, 283, 285, 287, 291, 295, 297, 305, 329, 351, 365, 369, 371, 373, 379, 453, 468, 489, 491, 493, 494, 496, 497, 502, 505, 506, 509, 516, 553, 555
Καπουτσίνος/οι, μοναχοί, 129, 131, 473, 474
Καρά Αλή/ΝουαΐχΑλή, καπουδάν πασάς, 29, 297, 453, 491, 492, 493, 494, 497
Καρά Μεχμέτ πασάς, καπουδάν πασάς, 31, 497
Καραμάν, 467· βλ. και Καραμανία
Καραμανία, 102, 467

Καράμπαμπα, κάστρο της Χαλκίδας, 479
Καραπάνου (Φώτιος), 499
Καρατζά (Ρωξάνδρα), 456
Καρατζάς, (Ιωάννης), 455, 456· (Κωστάκης), 41, 79, 89, 237, 456, 461, 465, 489
Καρά-Χισάρ, 508
Καρδιανή, χωριό της Τήνου, 488. βλ. και Γαρδικάνι
Καρμηλίτης/ες, μοναχοί, 518
Κάρμηλος, όρος, 435, 518
Καρμπονάρος/οι, 500· Ανώτατο Συμβούλιο, 500
Καρντέλλι (αρχιεπίσκοπος Λουΐτζι), 355, 495, 506
Κάρολος Κουίντος, αυτοκράτορας της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, 517
Κάρολος ο Ι΄, βασιλιάς της Γαλλίας, 15, 519
Κάρολος-Φήλικας, βασιλιάς της Σαρδηνίας, 492
Κάρπαθος, 349, 541
Καρπενήσι, 511· βλ. και Κεφαλόβρυσο
Κάρυστος, 41, 75, 79, 87, 97, 225, 233, 235, 237, 357, 389, 451, 452, 456, 464, 488, 489, 513· βλ. και Καστέλ Ρόσο
Καρύταινα, 501
Καρφάς Χίου, 497
Κασομούλης (Νικόλαος), 500
Κασσάνδρα, 41, 77, 93, 97, 179, 417, 453, 462, 463, 464, 484
Κασιώτες/ης, 209, 349
Κάσσος, 209, 451
Καστέλ Ρόσο, 87, 97, 225· βλ. και Κάρυστος
Καστέλι Ακρωτηρίου Σαντορίνης, 465
Καστέλι Ναυπάκτου, 463
Καστέλι Πεδιάδας Κρήτης, 473
Καστέλι της Πάτρας, 501· βλ. επίσης Καστέλι του Μοριά και Ρίο
Καστέλι του Μοριά, 501· βλ. επίσης Καστέλι της Πάτρας και Ρίο
Καστελόριζο, 189, 439
Καστρί Ερμιόνης, 399, 513· βλ. και Ερμιόνη
Κάστρο της Ωριάς, 510· βλ. και Άμφισα
Καταράχης (Πέτρος), πρόκριτος Μήλου, 393
Κατσίλη, αρχοντική οικογένεια της Πρέβεζας, 477
Κάτω Χώρες, 517
Κέα, 473· βλ. και Τζιά
Κέιρα, λαός του Σουδάν, 470
Κένγκρυ, διοικητική περιφέρεια, 29
Κέντρο Διπλωματικών Αρχείων, 15
Κεράτιος Κόλπος, 517
Κέρκουρος, είδος πλοίου, 549· βλ. και Κότερο
Κέρκυρα, 89, 209, 369, 417, 441, 461, 478
Κερνέλ (ιππότης Ευστάθιος-Λουδοβίκος-Ζαν), κυβερνήτης πλοίου, 133, 205, 472, 474
Κεσνεντάρης, 29
Κεφαλάς (Νικόλαος), Ζακυνθινός τυχοδιώκτης, 511
Κεφάλας (Π.), αγωνιστής στην πολιορκία της Ακροκορίνθου, 467
Κεφαλόβρυσο Καρπενησίου, 511
Κεφαλονιά, 369, 371, 391
Κεχαγιάμπεης, του βοϊβόδα της Σύρου, 466
Κεγαχιάς, 153, 555
Κεχρά, οικογένεια αρχόντων της Πρέβεζας, 477
Κιαμήλμπεης, Τούρκος πρόκριτος του Μοριά, 405, 462, 512, 514
Κίμωλος, 391, 474, 512
Κιοσέ Μεχμέτ, 466, 479, 486, 513· βλ. και Κιουταχής
Κιουταχής, Μεχμέτ Ρεσίτ πασάς ο Κιουταχής, 478
Κίσαμος, επαρχία της Κρήτης, 495
Κισλάρ αγάς, 553
Κλημεντίνη, όνομα πλοίου, 109
Κλήρης (Γεώργιος), απόστολος της Φιλικής Εταιρείας, 460
Κλήρος, 355, 455· Κύπρου, 518
Κοζέου (Κοζής), Ρωμαιοκαθολικός, όμηρος των Τούρκων στη Χίο, 494
Κοιλόν, μονάδα μέτρησης, 85, 555
Κοινότητα, γαλλική στην Ανατολή, 7, 9· γαλλική Θεσσαλονίκης, 505· γαλλική Σμύρνης, 479· λατινική Σύρου, 259, 343· Πανόρμου Τήνου, 488· Σπε-

τσών, 458· χριστιανική Κυδωνιών, 482
Κοκκινόκαστρο, 451· βλ. και Κάρυστος
Κολιόπουλος, οπλαρχηγός στην πολιορκία της Ακροκορίνθου, 467
Κολλάρος (Ιωάννης), καθολικός επίσκοπος Τήνου, 475
Κολοκοτρώνης/ναίοι, (Αποστόλης), 467· (Αντώνης), 467, 512· (Γενναίος), 467· (Γιαννάκης), 467· (Θεόδωρος), 41, 93, 229, 237, 329, 333, 337, 381, 393, 399, 401, 409, 460, 463, 466, 468, 475, 481, 482, 483, 485, 486, 500, 501, 502, 503, 512, 514, 515
Κόλπος, του Αλγερίου, 517· της Αλεξανδρέτας, 476· της Εφέσου, 484· της Καλαμάτας, βλ. Καλαμάτα· της Κορώνης, 443· του Λαγανά Ζακύνθου, 475· της Μήλου, 345· της Ναυπάκτου, 335· του Ναυπλίου, 357· της Πύλου, 45· της Σμύρνης, 181, 197, 415, 441, 516· της Σούδας, 498, 508· των Σπετσών, 357· της Χίου, 273
Κόμης (τίτλος ευγενείας), 5, 21, 391
Κόμμα, των Άγγλων ανάμεσα στους Έλληνες αρχηγούς, 333· των αρχόντων, 503
Κονεμένοι, οικογένεια αρχόντων της Πρέβεζας, 477
Κόνιτσα, 503
Κοραής (Αδαμάντιος), 235, 511
Κοράνι, 395
Κορβέτα, είδος πλοίου, 85, 125, 133, 147, 181, 209, 267, 271, 273, 285, 287, 289, 291, 293, 295, 297, 301, 303, 305, 379, 399, 437, 470, 472, 474, 494, 497, 513, 549, 551
Κορινθιακός Κόλπος, 375, 463, 502, 504· βλ. και Κόλπος της Ναυπάκτου
Κόρινθος, 41, 105, 113, 233, 245, 259, 317, 321, 325, 329, 337, 341, 351, 373, 375, 381, 387, 389, 391, 393, 405, 409, 417, 462, 466, 467, 485, 486, 490, 500, 501, 503, 504, 514, 515
Κόρντοφαν, 123, 472
Κορσικανός, 471, 504
Κόρτζια της Αυστρίας, 456
Κορτούτσι, κυβερνήτης αυστριακού πλοίου, 361
Κορώνη, 41, 113, 175, 237, 329, 417, 437, 455, 493
Κότερο, είδος πλοίου, 209, 549· βλ. και Κέρκουρος
Κοτζαμπάσης/δες, 465
Κουλκιάγιασης, 185, 555
Κουλοδήμας, Ύδραίος αγωνιστής, 482
Κούμη, 464· βλ. και Κύμη
Κουμής, Κρητικός οπλαρχηγός στη Μονεμβασία, 454
Κουντουριώτης, (Λάζαρος), 97, 464· (Γεώργιος), 464
Κούρδος/οι, 479
Κουρμάν Μπαϊράμ, 516· βλ. και Μπαϊράμι
Κουρσάρικα πλοία, 223, 257· βλ. και Πειρατεία
Κουρσάρος/οι, 209
Κουσάντασι, 33, 41, 65, 151, 153, 157, 159, 163, 165, 167, 171, 189, 211, 213, 217, 219, 357, 379, 395, 417, 452, 453, 454, 467, 476, 477, 478, 484, 505, 513
Κουτσούκ Μεχμέτ, Οθωμανός κυβερνήτης της Κύπρου, 23, 57
Κράτος, γαλλικό, 17· ελληνικό, 393· οθωμανικό, 553, 557· βλ. και Ιόνιο Κράτος
Κρήνη, 495· βλ. και Τσεσμές
Κρήτη, 35, 37, 41, 75, 99, 103, 109, 111, 117, 125, 155, 205, 209, 225, 241, 267, 283, 289, 309, 311, 345, 347, 349, 359, 365, 371, 452, 454, 459, 464, 467, 469, 473, 480, 483, 485, 490, 493, 495, 498, 504, 507, 508
Κρητικός/οί, 103, 117, 223, 227, 239, 273, 347, 454
Κριεζώτης (Νικόλαος), οπλαρχηγός στην Εύβοια, 516
Κρουσώνας Μαλεβιζίου Κρήτης, 507, 508
Κυβέρνηση/εις, 423, 427, 457· του Αιγαίου, 233· βασιλική της Γαλλίας, 21, 431, 435, 441· βρετανική στα Ιόνια, 95, 139, 461· γαλλική, 7, 17, 19, 61, 63, 125· των Δρούζων, 123· ελληνική, 233, 253, 317, 319, 321, 329, 341, 357, 359, 371, 387,

391, 393, 401, 471, 485, 487, 490, 501, 506, 507, 511, 539· της Εταιρείας, 461· κεντρική, 401· της Κορίνθου, 245· της Μεγάλης Βρετανίας, 91· οθωμανική, 23, 33, 423, 472· τοπική της Σύρου, 355· τουρκική, 417, 431, 445· τουρκική στο Κουσάντασι, 217· τουρκική στη Ρόδο, 189· τουρκική στη Χίο, 277· της Τριπολιτσάς, 93· της Ύδρας, 111, 359, 507· βλ. και Προσωρινή Κυβέρνηση της Ελλάδας

Κυβερνήτης/ες, Άγγλος της Ζακύνθου, 143· κυβερνήτης της Άγκυρας, 31· της Άκρας, 471· του Αλγερίου, 517· Αυστριακός, 361· βασιλικού σκάφους, 109· της Βοσνίας, 505· της Γαλλικής Ναυτικής Μοίρας, 472· Γάλλος κυβερνήτης ντε Βιελά, 371· της γάμπαρας ***Λα Σεβρέτ***, 85, 459· γολέτας, 233, 486· της γολέτας ***Λ'Αμαράντ***, 273, 494· της γολέτας ***Λ'Εσταφέτ***, 439, 497· διοικητικών περιφερειών, 557· επαρχίας, 555· των επαρχιών, 33· των Επαρχιών της Αιγύπτου, 435· ημιγαλέρας, 161· της Θεσσαλονίκης, 179· της Κέρκυρας, 89, 461· κορβέτας, 470· της κορβέτας ***Κάμπριαν***, 209, 279, 483· της κορβέτας ***Λ'Ακτίβ***, 133, 147, 261, 291, 498· της κορβέτας ***Λ'Αριέζ***, 497· της κορβέτας ***Ρόουζ***, 209· της κορβέτας ***Χίντ***, 399, 401· της Κρήτης, 205· της Κύπρου, 23, 57, 209· του Κουσάντασι, 153, 155, 189, 217· της Μαρτινίκας, 470· του Μοριά, 405, 514· του μπρικίου ***Λ'Ολιβιέ,*** 516· του μπρικίου ***Λε Ρυζέ***, 133, 205, 433, 474· σκάφους, 303, 305· του σκάφους ***Λ' Εσπεράνς***, 518· οθωμανός της Κω, 505· τουρκικής κορβέτας, 287· τουρκικής ναυαρχίδας, 489· της φρεγάτας ***Λα Ζαν ντ'Αρκ***, 85, 125, 459· πλοίου των εξεγερμένων, 111· πολεμικών πλοίων, 153· πυρπολικού, 351· Ροβέρτος Μπόουργκες, 85· της Τήνου, 245· της Σενεγάλης, 474· της φρεγάτας ***Μήδεια***, 21· της φρεγάτας ***Λα Φλεύρ ντε Λις***, 355, 357, 359, 506· του φρουρίου της Σμύρνης, 185· της Χίου, 285, 293, 301, 303· βλ. και Βοϊβόδας

Κυδωνία, Χανίων, 464, 469, 508· βλ. και Λάκκοι Κυδωνίας Κρήτης

Κυδωνίες, 197, 482, 483, 499· βλ. και Αϊβαλί

Κυδωνιάτες, 482

Κυδωνιάτης, Έλληνας πρόκριτος Θεσσαλονίκης, 479

Κύθηρα, 41, 95, 109, 131, 225, 311, 345, 351, 357, 439, 454, 463, 480

Κυκλάδες, 451, 456, 474, 507

Κύμη Εύβοιας, 96, 97, 464· βλ. και Κούμη

Κύνθος, 474

Κυνουραίος/οι, 454

Κύπρος, 23, 25, 31, 41, 189, 193, 205, 371, 433, 435, 437, 467, 481, 505, 518

Κωλέττης (Ιωάννης), 485, 496

Κωνσταντής, Ύδραίος καπετάνιος, 237, 489· βλ. Γκιούστος (Κωνσταντής)

Κωνσταντινούπολη, 5, 7, 15, 17, 21, 25, 35, 43, 45, 53, 87, 105, 111, 117, 121, 123, 125, 129, 153, 163, 181, 209, 217, 219, 257, 261, 267, 295, 303, 417, 419, 425, 431, 435, 437, 439, 441, 451, 453, 455, 457, 500, 517, 537, 547

Κωνσταντίνος Παλαιολόγος, Βυζαντινός αυτοκράτορας, 517

Κως, 347, 505

Λ' Ακτίβ, όνομα πλοίου, 133, 149, 261, 267, 271, 291, 293, 301, 433, 472, 474, 498

Λ' Αμαράντ, όνομα πλοίου, 273, 415, 447, 472, 494, 515

Λ' Αριέζ, όνομα πλοίου, 289, 377, 439, 472, 497

Λ' Εκό, όνομα πλοίου, 437, 472, 519

Λ' Εμυλασιόν, όνομα πλοίου, 433, 472, 517

Λ' Εσταφέτ, όνομα πλοίου, 289, 439, 468, 472, 497

Λ' Ιστόκ, όνομα πλοίου, 359, 506, 507

Λ' Ολιβιέ, όνομα πλοίου, 417, 433, 439, 472, 516

Λα Γκεριέρ, όνομα πλοίου, 441, 472, 519

Λα Ζαν ντ'Αρκ, όνομα πλοίου, 125, 457, 459, 472, 518

Λα Λαμπρουά, όνομα πλοίου, 437, 519
Λα Λεβρέτ, όνομα πλοίου, 447, 472, 520
Λα Λιόν, όνομα πλοίου, 437, 439, 472, 519
Λα Μπονίτ, όνομα πλοίου, 415, 447, 472, 515
Λα Νανταίζ, όνομα πλοίου, 185, 480
Λα Ντιάν, όνομα πλοίου, 441, 475, 519· βλ. και Διάνα
Λα Σεβρέτ, όνομα πλοίου, 83, 437, 439, 458, 472, 519
Λα Σεντ Τρινιτέ, όνομα πλοίου, 361
Λα Τουρ Μομπούρ (μαρκήσιος ντε), πρέσβης της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, 15, 17, 19, 21, 23
Λα Τρουίτ, όνομα πλοίου, 437, 472, 519
Λα Φλεύρ ντε Λις, όνομα πλοίου, 355, 357, 359, 433, 441, 472, 506
Λάβδακος, πατέρας του Λάιου των Θηβών, 520· βλ. επίσης Θήβα και Λάιος
Λαγανάς, βλ. Κόλπος του Λαγανά
Λαγκάδια Γορτυνίας, 511
Λαζαρίν (Ανδρέας), 385
Λάιμπαχ, 457, 458
Λάιος, ο Λαβδακίδης βασιλιάς της αρχαίας Θήβας, 445, 520
Λάκκοι Κυδωνίας Κρήτης, 508
Λακοριά, 381, 510
Λακωνικός κόλπος, 463
Λάλα, μάχη του Λάλα, 489· πολιορκία, 508
Λαμί (Πιέρ), υποπρόξενος της Γαλλίας στη Σύρο, 492
Λαμία, 479, 486, 500, 503, 512, 513, 515· βλ. και Ζητούνι
Λαός, 427· οθωμανικός, 301· της Σύρου, 135, 261· της Ύδρας, 225, 399· των Χριστιανών, 397
Λάππας (Γιάννης), οπλαρχηγός στη μάχη της Θήβας, 452
Λάρισα, 337, 466, 486, 500, 503, 513· βλ. και Στυλίδα
Λάρνακα, 57, 193, 433
Λασίθι, 507, 508
Λασό, πλοίαρχος, 295
Λαστίκ ντε Βιγκουρού (βαρόνος ντε), υποπρόξενος της Γαλλίας στη Νάξο, 103, 187, 465
Λατάκεια, 435, 493, 518
Λατίνοι, 75, 87, 91, 103, 187, 193, 197, 249, 253, 373· βλ. επίσης Καθολικοί και Ρωμαιοκαθολικοί
Λατίφ/Λουφτουλάς/Λατίφης πασάς, 508
Λατίφης, βλ. Λατίφ πασάς
Λε Λουαρέ, όνομα πλοίου, 472
Λε Λυμπιό, όνομα πλοίου, 415, 516
Λε Ροσφόρ, όνομα πλοίου, 441, 519
Λε Ρυζέ, όνομα πλοίου, 123, 133, 205, 209, 345, 433, 435, 471, 472, 474, 504
Λε Σακρέ Κερ ντε Ζεζί, όνομα πλοίου, 369
Λεβάντε, 415
Λεγεώνα της Τιμής, 63
Λειτουργοί, της Γαλλίας, 5· της Ελληνικής Κυβέρνησης, 357, 373, 507
Λέμβος, είδος σκάφους, 373, 549· επιτελίς, 549· κανονιέρα, 549· βλ. και Βάρκα
Λεξικό, γαλλοτουρκικό, 495· ελληνοαλβανικό, 511· οθωμανικό, 505
Λεοντάρι, 460
Λέοντας ο Β΄, πάπας, 511
Λερναία, έλη της Λερναίας, 341
Λέρος, 349
Λεσκλίζ (ντε), έμποροι στη Σύρο, γιος, 139· πατέρας, 139
Λευκά Όρη Κρήτης, 507
Λευκή Σημαία, βλ. Σημαία της Γαλλίας
Λιάκουρα, 510· βλ. επίσης Λυκώρεια και Λακοριά
Λιβαδειά, 77, 175, 375, 381, 452, 453, 454, 479, 502, 510
Λιβαδειώτες, 372
Λίβανος, 471
Λιβάς, διοικητική υποδιαίρεση, 471, 555
Λιβέριος (Κύριλλος), βλ. Λιβερόπουλος (Λιβέριος)
Λιβερόπουλος (Λιβέριος), υπερασπιστής της Ακρόπολης, 453
Λιβόρνο, 79, 85, 455, 456, 458
Λιγουρία, 492
Λίμνη Εύβοιας, 516
Λιστόκον, όνομα πλοίου, 507· βλ. και ***Λ' Ιστόκ***
Λογοθέτης (Λυκούργος), 492
Λοιμός, 503

Λονδίνο, 461
Λούβρο, Μουσείο, 519
Λουδοβίκος, ο Θ΄, 504· ο ΙΔ΄, 7· ο ΙΣΤ΄, 472· ο ΙΗ΄, 15, 17, 467· βλ. και Άγιος Λουδοβίκος
Λούλος Χανίων, 467
Λουμπούτ, 463· βλ. και Μεχμέτ Εμίν ο ροπαλοφόρος
Λουρόπουλοι, οικογένεια αρχόντων της Πρέβεζας, 477
Λουφτουλάς/χ πασάς, 508· βλ. και Λατίφ πασάς
Λυκώρεια, 510. βλ. και Λιάκουρα
Λυς (Φρανσουά), πρόξενος της Γαλλίας στην Κύπρο, 5, 7
Λυσικράτους, μνημείο και πλατεία στην Αθήνα, 473

Μαγνησία, 277, 494· βλ. και Διοίκηση της Μαγνησίας (mansoup)
Μάγχη, 483
Μαδαγασκάρη, 459
Μαδρίτη, 235
Μαζαράκης (Ευάγγελος/Βαγγέλης), επίτροπος του Ύψηλάντη στη Σαντορίνη, 465, 480
Μαίτλαντ (σερ Τόμας), 462, 466
Μακεδονία, 229, 453, 463, 470, 479, 486· Δυτική, 503
Μακούρια, βασίλειο στο Σουδάν, 470
Μακρυνόρος, ορεινό πέρασμα, 486
Μαλάξα, πέρασμα, 507· φρούριο, 467
Μαλεβίζι, επαρχία στην Κρήτη, 507
Μάλκολμ, Βρετανός στρατηγός των Ινδιών, 209
Μάλτα, 91, 209, 273, 297, 305, 441, 462
Μαμελούκοι, 472, 502
Μάνη, 93, 141, 229, 233, 237, 463, 475, 486, 511, 514, 555
Μανιάτης/ες, 337, 341, 454, 503
Μανουσέλης, Κρητικός οπλαρχηγός, 467
Μανουσογιαννάκης, Κρητικός οπλαρχηγός, 467
Μανσόλας (Δρόσος), μέλος της επιτροπής σύνταξης του Οργανικού Νόμου, 499
Μαντείο των Δελφών, 520
Μαράς, 477
Μαργαρίτι, 337, 503
Μαρκέζης (Πέτρος), Ύδραίος αγωνιστής, 482
Μαρκοπολίτη (Ντουντού), σύζυγος Μιχάλη Μαρκοπολίτη, 491
Μαρκοπολίτης (Μιχάλης/Μιχαλάκης), πρόκριτος της Νάξου, 480, 491
Μαρκόπουλος, (Νάτζιος) Ρωμαιοκαθολικός, όμηρος των Τούρκων στη Χίο, 494· (Φραγκίσκος), Ρωμαιοκαθολικός, όμηρος των Τούρκων στη Χίο, 494
Μαρτιγάνα, είδος πλοίου, 549· βλ. και Μαρτίγο
Μαρτίγο, είδος πλοίου, 379, 549
Μαρτινίκα, 470
Μαρτίνος, μοναχός, 131
Μαρωνίτης/ες, 472
Μας (Νικολά), προξενικός πράκτορας της Γαλλίας στη Σίφνο, 391, 505
Μασούλης (Α.), κρητικός οπλαρχηγός, 467
Μασσαλία, 109, 369, 439, 441, 455, 468, 515
Μαστιχοχώρια, 271, 295, 492, 493
Μάτι, ποταμός της Αλβανίας, 473
Μαύρα Γκρεμνά, 387, 389, 512· βλ. και Μαύρα Λιθάρια
Μαύρα Λιθάρια, 409, 512, 515
Μαύρη Θάλασσα, 297, 305, 458, 476
Μαυροθαλασσίτης, Κρητικός οπλαρχηγός, 464
Μαυροκορδάτος (πρίγκιπας Αλέξανδρος), 41, 79, 89, 103, 325, 329, 341, 385, 443, 455, 458, 461, 464, 465, 468, 465, 489, 490, 499, 500, 501, 502, 503, 511
Μαυροκορδάτου (Βιερού), 458
Μαυρομιχάλης/δες, 467, 514· (Γεωργάκης), 487, 514· (Γιάννης), 506, 507· (Ηλίας), 486, 488· (Πετρόμπεης), 41, 463, 511
Μαχμούτ ο Β΄, σουλτάνος, 23, 31, 43, 395, 455, 469, 497
Μαχμούτ πασάς Δράμαλης, βλ. Δράμαλης πασάς
Μεγάλη Βρετανία, 83, 91, 458

Μεγάλο Κάστρο, 193, 433, 452, 495, 496, 507, 508
Μεγάλος Βεζύρης, 25, 31, 45, 494
Μεγάλος Φάρος, 265, 492· βλ. και Χάλκινο Κάστρο
Μεγαρίδα, 504
Μεγαρικά στενά, 504
Μέγας Λιμιώνας Χίου, 497
Μεγιερί (υποκόμης ντε λα), κυβερνήτης πλοίου, 85, 125, 459, 518
Μεθώνη, 41, 113, 237, 329, 454, 455, 486, 493
Μέκκα, 29, 195, 473, 557
Μελέχα Χανίων, 498
Μελιδόνης, Κρητικός οπλαρχηγός, 464
Μενεξές (Χρήστος), 479
Μενίδι, 452
Μεντίν, όνομα πλοίου, 209, 273, 483, 494· βλ. και Μεντίνα
Μεντίνα, όνομα πλοίου, 483· βλ. και Μεντίν
Μερσίνα, 467
Μεσέν (Ζερόμ-Ισαάκ), πρόξενος της Γαλλίας στην Κύπρο, 25, 29, 45, 59, 61, 189, 481
Μεσόγειος Θάλασσα, 5
Μεσολόγγι, 41, 89, 103, 113, 225, 229, 329, 335, 341, 385, 401, 411, 456, 461, 465, 468, 478, 484, 485, 486, 493, 501, 502, 503, 511
Μεσσαρά, περιοχή της Κρήτης, 508
Μεσσηνιακός κόλπος, 463
Μεταγωγικό, είδος πλοίου, 297, 305, 415, 458, 515, 516, 549, 551
Μεταξάς, 371, 391· (Ανδρέας), 487· (Κωνσταντίνος), 489, 490, 508, 512
Μεχμέτ Αλή, αντιβασιλέας της Αιγύπτου, 35, 37, 77, 83, 109, 121, 123, 125, 205, 239, 273, 311, 349, 357, 455, 469, 470, 472, 502, 508
Μεχμέτ Εμίν ο ροπαλοφόρος, 463
Μεχμέτ εφέντης, πασάς της Εύβοιας, 395, 513· βλ. και Κιοσέ Μεχμέτ πασάς
Μεχμέτ πασάς, Σερίφ, 508,
Μεχμέτ Ρεσίτ πασάς, 478, 486, 513· βλ. Κιουταχής Μεχμέτ Ρεσίτ πασάς
Μεχμέτ Ρουσούτ πασάς, 381, 509, 515
Μήδεια, όνομα πλοίου, 21
Μήλος, 41, 65, 67, 85, 109, 111, 113, 195, 257, 307, 309, 311, 345, 351, 365, 367, 369, 379, 387, 389, 391, 393, 399, 458, 459, 467, 468, 474, 498, 499, 531, 533, 535, 539, 541, 543, 545, 547
Μητροπολιτικός ναός, Θεσσαλονίκης, 479· Νάξου, 465· Τήνου, 227
Μητροπολίτης, Ακαρνανίας, 481· Επιδαύρου Λιμηράς, 481· Εφέσου, 45· Παροναξίας, 187, 480, 491· Χαλκηδώνος, 51
Μιαούλης, 482, 486, 493
Μικρά Ασία, 41, 147, 197, 454, 476
Μικρασιάτης/ες, 505
Μίλατος, πολιορκία, 473· σφαγή, 508
Μινίστρος του Δικαίου, 508· βλ. και Υπουργός της Δικαιοσύνης
Μίρι (φόρος), 285, 496, 555
Μισίρ-Φαραών (Ελένη), σύζυγος του Πιέρ-Φρανσουά Ρομπολί, 495
Μίστικο, είδος πλοίου, 549, 551
Μο (Μαξιμιέν), πλοίαρχος, 369
Μολδαβία, 462
Μολδοβλαχία, 456
Μολέ, μοναχός, 135
Μόλιστα, 509· βλ. και Κόνιτσα
Μονάρχης, 347, 511· βλ. και Βασιλέας της Γαλλίας
Μοναρχίδης (Αναγνώστης), 499
Μοναστήρι/α, 381· Αγίου Όρους, 225, 237, 484· Καπουτσίνων στην Αθήνα, 129, 131· στο όρος Κάρμηλος, 435, 518· μοναστήρι Νοτρ Νταμ στη Χάιφα, 518· της Παναγίας στη Ρούμελη, 519· Προφήτη Ηλία στη Ρούμελη, 463· βλ. και Μονή
Μοναστήρι, πόλη της Μακεδονίας, 479
Μονεμβασία, 41, 417, 458, 486, 490, 516· κάστρο, 77, 109, 454, 455, 458· φρούραρχος, 506, 507
Μονεμβασιώτης/ες, 454
Μονή, Αγίου Ιωάννου του Βαπτιστού στην Άνω Σύρο, 473· Εσφιγμένου, 453· Μονή της Ιερουσαλήμ, 513· των Καλτεζών, 460· Καρμηλιτών, 518· της Παναγίας

στο Δαδί, 510· των Καπουτσίνων στην Αθήνα, 473
Μονμορενσί (Ματιέ-Σαν-Φελισιτέ, υποκόμης ντε), υπουργός των Εξωτερικών της Γαλλίας, 19, 23, 59
Μοντεσκιέ, 423, 517
Μόρα Βαλεσή, 466, 514
Μοραΐτες, 89, 99, 227, 229, 417, 445, 461, 505
Μοριάς, 41, 43, 79, 85, 87, 89, 95, 97, 99, 103, 109, 111, 113, 117, 153, 157, 175, 195, 223, 225, 227, 229, 233, 235, 237, 239, 249, 253, 259, 313, 329, 333, 335, 341, 345, 347, 349, 367, 377, 383, 389, 399, 405, 409, 437, 439, 445, 456, 460, 461, 464, 465, 469, 479, 485, 486, 489, 499, 500, 501, 502, 514, 541
Μοσχονήσι, βλ. Μοσχονήσια
Μοσχονήσια, 199, 482, 483
Μουλάς, 183, 555
Μουρ (σερ Γκράχαμ-Άνταμ), Άγγλος ναύαρχος, 419, 441, 516
Μουρούζης (Κωνσταντίνος), 25, 43
Μούρτος, όρμος, 478· βλ. και Σύβοτα
Μουσελίμης, 277, 405, 555
Μουσουλμάνος/οι, 159, 175, 181, 185, 279, 419, 473, 557
Μουσταφά αγάς καπιντζίμπασης και μπουμπαγιαντζής, 213
Μουσταφά εφέντης κεσνεντάρης, δεφτερδάρης, 29
Μουσταφά πασάς Μπουσατλής, 454
Μουσταφά Ρεσίντ πασάς, 404
Μουστογιαννάκης, κρητικός οπλαρχηγός, 467
Μουτεσαφίρης, 553
Μουτεσελίμης, βλ. Μουσελίμης
Μουτσανάς, 213· βλ. Ανδρούτσος Οδυσσέας
Μουχασίλης, Αϊδινίου και Σαραχάν, 479· του Ναυπλίου, 405, 514, 555
Μπαϊράκι, 155
Μπαϊράμ πασάς, 479· βλ. Χατζή Μεχμέτ Μπαϊράμ πασάς
Μπαϊράμι, κουρμάν, 516· Μεγάλο, 516· Μικρό, 417, 516· σεκέρ, 516
Μπαλάνος (Χριστόδουλος), 479
Μπαλάσκας/Παλάσκας (Χρήστος), 329, 501, 504
Μπαλέστρ, 309, 498· βλ. και Βαλέστρας
Μπαλισεκίρ, 482· βλ. και Αϊβαλί
Μπαλίτστρ, βλ. Βαλέστρας
Μπαλλής (Δημήτρης), 488, 489
Μπαλτατζής, (Εμμανουήλ), 85, 458· (Ευαγγελινός), 458
Μπαρμπαριά, 79, 123, 329, 379· βλ. και Τρίπολη της Μπαρμπαριάς
Μπαρότσης, 103, 465
Μπασίρ Ζουμπλάτ, εμίρης των Δρούζων, 472
Μπασίρ Σιχαμπί, εμίρης των Δρούζων, 472
Μπαχρ ελ Γαζάλ, περιοχή στο Νότιο Σουδάν, 472
Μπαχρ-ελ-Αμπάτ, ποταμός του Σουδάν, 123, 472
Μπεγκού, κυβερνήτης πλοίου, 439, 519
Μπεήρ μπέης, κυβερνήτης πλοίου, 490
Μπέης, 555· Αλβανοί, 451, 478· Καρύστου, 451· της Μάνης/Μανιατών, 93, 141, 143, 229, 233, 237, 337, 463, 475, 486, 503, 511· της Χαλκίδας, 225
Μπεκτασάν Σακάν, 513
Μπενιαμίνο, 313, 499· βλ. και Βενιαμίν Λέσβιος
Μπεντερλή Αλή πασάς (μεγάλος βεζίρης), 25
Μπεράτι Αλβανίας, 502
Μποκιζά Αλασσί, 382, 408· βλ. και Τένεδος
Μπομπάρδα, είδος πλοίου, 193, 549, 551
Μπόουργκες (Ροβέρτος), κυβερνήτης πλοίου, 85
Μπορεπέρ Λουρανί (κόμης ντε), 19, 21
Μποσταντζή πασάς (μέλος της αυτοκρατορικής φρουράς), 51· bostandgi, 552
Μπότσαρης, (Μάρκος), 385· (Νότης), 485
Μποτύ (Φρανσουά), πρόξενος της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη, 479
Μπουλούκμπασης, 555
Μπουμπαγιαντζής, 169, 213, 555
Μπουμπουλίνα, 445, 519

Μπουρβίλ, (Κάρολος-Ύάκινθος-Σωβεύρ, ντε), υποπρόξενος της Γαλλίας στη Χίο, 267, 273, 281, 493· (Ιωσήφ Βατιέ), πρόξενος και αρχαιολόγος στην Αλγερία, 493
Μπουρλοτιέρης (κυβερνήτης πυρπολικού), 551
Μπουρλότο, είδος πλοίου, 551· βλ. και Πυρπολικό
Μπούσγος (Βασίλης), 452, 453
Μπραγιώτης (Φράνκος-Μπατέτης), Ρωμαιοκαθολικός, όμηρος των Τούρκων στη Χίο, 494
Μπράντιστς/Bradists (Λούθηρος), απεσταλμένος των Ηνωμένων Πολιτειών, 435, 518
Μπρατσάνος, Έλληνας πλοίαρχος, 509
Μπρεστ (Λουί), προξενικός πράκτορας της Γαλλίας στη Μήλο, 459, 467
Μπριγκαντίνι, είδος πλοίου, 139, 551
Μπρίκι, είδος πλοίου, 109, 123, 125, 133, 139, 141, 143, 193, 197, 205, 219, 333, 343, 345, 379, 399, 417, 433, 435, 439, 441, 471, 472, 475, 504, 516, 549, 551
Μυκάλη, 477· όρος της Μυκάλης, 509· βλ. και Τσαγκλί
Μυκονιάτης/ες, 373, 509
Μύκονος, 41, 121, 229, 249, 257, 359, 373, 379, 383, 439, 475, 486, 495, 509
Μυλοπόταμος, επαρχία της Κρήτης, 496, 508
Μυοδρόμων, είδος πλοίου, 549· βλ. και Γκάμπαρα
Μυτιλήνη, 41, 197, 271, 277, 297, 301, 305, 373, 423, 439, 482, 498
Μωάμεθ, 397· Μωάμεθ ο Β΄ ο πορθητής, 425, 517· πρίγκιπας-διάδοχος, 31
Μωαμεθανός, 235, 488
Μωχάμετ Αλή Μίρζα, Πέρσης στρατηγός, 483

Ναβονί, 285· (Ζαν-Μπατίστ), 285
Ναθαναήλ Λαυριώτης, 453
Ναΐμπης, 183, 557
Νάκος (Λάμπρος), 485
Νακσιντίλ, σουλτάνα, βασιλομήτωρ, 469
Νάντη, βλ. Κέντρο Διπλωματικών Αρχείων
Ναξιώτης/ες, 147
Νάξος, 41, 65, 103, 135, 145, 147, 187, 247, 249, 253, 357, 373, 385, 439, 451, 465, 472, 475, 476, 487, 491, 507, 533, 537, 545
Ναός του Αγίου Γεωργίου της Άνω Σύρου, 474
Ναπολέοντας, 469, 472
Νάπολη, 474· βλ. και Βασίλειο της Νεαπόλεως
Ναπολιτάνος, 179
Ναυαρίνο, 417, 454, 455, 456, 458, 483, 484, 516· βλ. και Νεόκαστρο
Ναυαρχείο, 117, 229, 231
Ναυαρχίδα, τουρκική, 245, 373, 379, 443, 489, 490, 493, 509
Ναύαρχος, Άγγλος, 419, 425, 441, 516, 517· Γάλλος, των ελληνικών δυτικών δυνάμεων, 341, 486, 503· Τούρκος, 267, 287, 373, 455, 509
Ναυμαχία, 83, 139, 143, 359, 367, 475, 476, 486, 551· Ναυαρίνου, 483, 484· των Σπετσών, 507
Ναύπακτος, 95, 229, 237, 463, 486· Καστέλι Ναυπάκτου, 463· βλ. και Κόλπος Ναυπάκτου
Ναυπηγείο, της Ρόδου, 157
Ναύπλιο, 41, 329, 337, 357, 359, 365, 375, 381, 387, 389, 391, 393, 395, 399, 401, 417, 445, 454, 481, 483, 506, 511, 512, 514, 519· Ακρόπολη, 311, 498· άλωση, 103, 113, 465, 468· Φρούριο, 357, 371, 405, 409
Ναυσιπλοΐα, 5, 11, 63, 480
Ναύσταθμος, τουρκικός ναύσταθμος, 489
Ναυτική Μοίρα, αιγυπτιακή ναυτική μοίρα, 463· στον Αμβρακικό κόλπο, 504· βρετανική μοίρα στο Αιγαίο, 483· γαλλική Μοίρα της Ανατολής, 21, 57, 59, 61, 77, 109, 125, 135, 185, 293, 303, 415, 417, 431, 439, 441, 470, 472, 474, 480, 497, 505, 506, 515, 515, 518· του ελληνικού στόλου, 197, 353, 482· του Ισμαήλ Γιβραλτάρ, 468· της Μπαρμπαριάς,

91, 105, 123, 379· του οθωμανικού στόλου, 209, 225, 237, 243· τουρκική, 111, 155, 229, 235, 237, 272, 286, 287, 357, 359, 361, 369, 371, 379, 411, 458, 478, 486, 509· των Σπετσών, 243
Ναυτικό, Βασιλικό της Γαλλίας, 273, 293, 375, 468, 470, 471, 472· βρετανικό βασιλικό ναυτικό, 333, 475· ελληνικό, 297· πολεμικό, 549· πολεμικό της Ολλανδίας, 475· των Τριών Δυνάμεων, 377
Ναχιγιές, διοικητική υποδιαίρεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, 553, 557· Άκκας, 471
Νέα Έφεσος, 452· βλ. και Κουσάντασι
Νεάπολις, 476· βλ. και Κουσάντασι
Νεγρεπόντε, 237, 489· (Αλέξανδρος), (Δημήτριος), 489· (Νικόλαος), 489· βλ. και Χαντζερλή – Νεγρεπόντε
Νέγρης, (Γεώργιος), 489· (Θεόδωρος), 25, 317, 319, 321, 460, 485, 489, 499, 500
Νεζίμ εφέντης, σεχίρ εμινί, διοικητής του Πυροβολικού, 29
Νείλος, 470
Νεόφυτος, επίσκοπος Καρύστου, 456, 459 488· βλ. και Επίσκοπος Καρύστου
Νησιά του Αιγαίου, 65, 89, 91, 97, 103, 113, 143, 147, 159, 163, 165, 167, 171, 195, 199, 213, 217, 223, 227, 229, 233, 239, 243, 249, 257, 267, 271, 275, 283, 289, 301, 309, 311, 313, 325, 369, 379, 399, 458, 459, 487
Νικηταράς, 387, 500, 512, 515· βλ. και Σταματόπουλος Νικήτας
Νικοκλής, 417, 516· βλ. και Γοβγίνας Αγγελής
Νικολαΐδης, Κρητικός οπλαρχηγός, 464
Νίσυρος, 349, 487, 505
Νιχαντζή (αξιωματούχος), 33, 557
Νομική Διάταξη της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος, 489
Νοταράς, (Πανούτσος), 485, 499· (Λουκάς) 517
Νότιον, οικισμός στον Κόλπο της Εφέσου, 484· βλ. Τζίλλε
Νοτρ Νταμ, μοναστήρι στο όρος Κάρμηλος, 518
Νουαΐχ Ζααδέ, 491· βλ. και Καρά Αλή, καπουδάν πασάς
Νουβία, 435
Νουμάς Πομπίλιος, βασιλιάς της Αρχαίας Ρώμης, 347, 505
Νουρή μπέης, Καρύστου 97, 464· Μοριά, 514
Νουρσεάντ πασάς, 409, 515
Νουσρεντί Αλή αγάς, 469
Νουσρετί Εμινέ, 469
Νούτσος (Αλέξης), 485
Νταβίντ (Πιέρ-Ετιέν), γενικός πρόξενος της Γαλλίας στη Σμύρνη, 59, 61, 63, 89, 91, 95, 97, 101, 103, 105, 113, 117, 143, 147, 149, 159, 161, 163, 165, 167, 169, 171, 183, 185, 187, 213, 215, 217, 219, 223, 225, 227, 231, 233, 237, 239, 241, 243, 249, 253, 257, 259, 267, 271, 273, 275, 279, 283, 287, 289, 299, 301, 305, 309, 311, 313, 325, 369, 377, 379, 383, 399, 401, 459
Νταρφούρ, περιοχή του Σουδάν, 121, 123, 470, 472
Ντάσκοφ, Ρώσος αξιωματούχος του υπουργείου των Εξωτερικών, 89, 462
Ντελή Αμπτουλάχ πασάς, καπουδάν πασάς, Μεγάλος Βεζύρης, 23, 29, 31
Ντελή Αχμέτ, 515
Ντεροτούρ (βαρόνος), διοικητής της γαλλικής ναυτικής μοίρας, 57, 435, 517
Ντζεμπελί Χαουράν, περιοχή των Δρούζων, 471
Ντιαρμπακίρ, διοικητική περιφέρεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, 477
Ντιζεόν (Αλέξανδρος-Σαλβαδόρ), στην υπηρεσία του Γάλλου υποπροξένου της Χίου, 273, 494
Ντίνκα, φυλή στο Σουδάν, 472
Ντόνγκολα, περιοχή του Σουδάν, 121, 123, 469
Ντουράντε, Σαρδηνός πλοίαρχος, 135
Ντροβέτ/ι (Μπερναρντίνο), γενικός πρόξενος της Γαλλίας στη Αίγυπτο, 437, 518
Ντυλόρ (A. Z.), δραγουμάνος της Γαλλίας στην Πύλη, 25
Ντυμόν Ντ'Υρβίλ (Dumont d'Urville),

Γάλλος αξιωματικός του Ναυτικού, 458, 459
Ξένη/ες Δύναμη/εις, 41, 273
Ξένος (Βασίλειος), απεσταλμένος του Δημητρίου Ύψηλάντη στην Ελλάδα, 460
Ξεροχώρι, 451· βλ. και Ιστιαία
Ξηρόκαμπος Κρήτης, 490
Ξηρόμερο, 503· βλ. και Βάρνακας

Οδησσός, 45, 460
Οδυσσέας, 229, 329, 343, 375, 381, 383, 385, 405, 409, 501, 504, 509, 510, 513, 515· βλ. και Ανδρούτσος Οδυσσέας
Οδυσσεύς (Σάββας), γραμματέας των Αρμοστών του Αιγαίου, 508
Οθωμανική αυτοκρατορία, βλ. Αυτοκρατορία
Οθωμανική Πύλη, βλ. Ύψηλή Πύλη
Οθωμανός/οί, 75, 93, 97, 99, 465, 476, 482· αξιωματούχος, 469, 472, 489, 493· αντιβασιλέας της Αιγύπτου, 455· υπήκοοι, 335
Οιδίποδας, βασιλιάς της αρχαίας Θήβας, 519, 520
Οικονομικός έφορος, 477, βλ. και Μουτεσελίμης
Οικονόμος, βλ. Οικονόμου. Οικονόμου (Αντώνιος), Ύδραίος αγωνιστής, 457, 485, 519· (Ιωάννης), 499· (Νικόλαος), Αρμοστής του Αιγαίου, 371, 373, 490, 507, 508
Οινούσσες, 493, βλ. και Σπαλμαδώροι
Ολλανδία, 41
Ολλανδός/οί, 429, 517
Όλυμπος, 229
Ομέρ αγάς, Τριπολιτσιώτης, 512
Ομέρ Βρυώνης, 452, 453, 454, 466, 464, 479, 486, 498, 501, 502· βλ. και Ομέρ πασάς
Ομέρ μπέης της Καρύστου, 456, 464, 513
Ομέρ πασάς, 337, 385, 502
Όμηρος, ποιητής, 509
Όμηρος/οι, 157, 179, 337, 357, 479, 484· Καθολικοί όμηροι στη Χίο, 271, 273, 275, 494· Τούρκοι, 87, 359, 411, 506· της Χίου, 492· βλ. και Ρωμαιοκαθολικοί
Ομπρόσγιαλος, βλ. Χώρα Σφακίων
Οπλιταγωγό/γά, είδος πλοίου, 75, 77, 197, 271, 333, 369, 415, 453, 479, 549, 551
Οργανικός Νόμος, 319, 499
Οργανιστής, 507
Ορεινή Χώρα, 471· βλ. και Ντζεμπελί Χαουράν
Ορθόδοξοι, αρχιερείς, 45· Χριστιανοί, 472
Ορλάνδος (Ιωάννης), μέλος της επιτροπής σύνταξης του Οργανικού Νόμου, 499
Ορλεάνης, δυναστικός οίκος, 511
Όρος Κάρμηλος, 435, 518 · βλ. και Μοναστήρι στο όρος Κάρμηλος
Όρος Κράγος, 467· βλ. και Καραμανία
Ορφανός (Παναγής), Φιλικός, 460
Οσμάν Οστά, Τουρκοκρητικός, 213
Οσμανλής/δες, 301, 476
Οσουμάν πασάς, 508· βλ. Χασίμ Οσμάν πασάς
Ουρβανός, πατέρας ηγούμενος στη Σύρο, 131, 474
Ουρλάκ, νήσοι, 415, 516· βλ. και Βουρλάχ

Παγανιά, όρμος, 478
Παζαράκια Κασσάνδρας Χαλκιδικής, 453
Παλαιόκαστρο, 455· βλ. και Ναυαρίνο
Παλαιολόγοι, βυζαντινός οίκος, 425, 517
Παλαιστίνη, 466, 471
Παλαιών Πατρών Γερμανός, 487, 499, 500
Παλαμήδι, 391, 399, 401, 512· βλ. και Ναύπλιο
Παλάσκας, βλ. Μπαλάσκας
Παλινόρθωση, 470, 474
Παναγιώτου (Αναγνώστης), κρητικός οπλαρχηγός, 464, 467, 490, 495
Πάνας, σπηλιά του Πάνα στην Ακρόπολη, 375, 509
Πάνορμος, Τήνου, 235, 488
Πανουργιάς (Νάκος), οπλαρχηγός, 462, 463, 510
Πανώλη, 11, 337, 503
Παξοί, 511
Παπαδιαμαντόπουλος (Ιωάννης), 329, 500
Παπανδρέου, κρητικός οπλαρχηγός, 467

Πάπας, 235, 487, 488, 511
Παπάς, 75, 79, 235
Παπάς (Εμανουήλ), 453
Παπαφλέσσας, 463, 475, 509· βλ. και Δικαίος Γρηγόριος
Παραμυθιά, 337, 503
Πάργα, 103, 447, 466, 477, 478· πώληση, 462, 466
Παργινός/οί, 466, 478
Παρίσι, 5, 7, 11, 15, 19, 21, 29, 31, 45, 49, 51, 65, 67, 175, 235, 289, 357, 359, 415, 459, 461, 481, 487, 497, 499, 502, 506, 561
Παρνασσός, 509, 510· βλ. και Λακοριά
Πάρος, 249, 371, 487, 491
Πάρων, είδος πλοίου, 551· βλ. και Μπρίκι
Πασαλίκι, 297, 473, 553, 557· Δαμασκού, 125, 473· Ιωαννίνων, 456· Μοριά, 455, 462· Μπεράτι, 502· Ντόνγκολας, 470· Ρεθύμνου, 495· Σκόδρας, 454
Πασάνος/Πασσάνος (Αντώνιος), διοικητής της ναυτικής μοίρας του Αμβρακικού, 341, 503, 504· βλ. και Μπασάνος
Πασάς/άδες, 175, 225, 343, 409, 484, 504, 557· του Αγίου Ιωάννη της Άκρας, 123, 435, 518· της Αιγύπτου, 77, 105, 121, 437· Αθηνών, 129, 131· των Δαρδανελίων, 289· της Εύβοιας, 513· των Ιωαννίνων, 456, 469· της Καισάρειας, 480· του Κουσάντασι, 155, 157, 159, 161, 165, 169, 215, 217, 477· της Μακεδονίας, 225· του Μοριά, 239, 466· του Ναυπλίου, 359· του Ρεθύμνου, 464· της Σκόδρας, 77, 85, 454· της Σμύρνης, 183, 185· των Τρικάλων, 478· της Χαλκίδας, 395· του Χάνδακα, 508· της Χίου, 271, 273, 275, 285, 295, 301, 303, 393, 505
Πασκιέ (βαρόνος Ετιέν), υπουργός των Εξωτερικών της Γαλλίας, 15, 23, 43, 45, 53, 57, 59
Πασόμπεης, 456, 466· βλ και Ισμαήλ Μπέης
Πατήσια, 453
Πάτμος, 83, 155, 487, 499
Πάτρα, 29, 31, 41, 93, 103, 113, 175, 225, 329, 335, 351, 387, 389, 409, 417, 437, 465, 468, 485, 486, 497, 501, 502, 505, 508, 515
Πατριάρχης, της Κωνσταντινούπολης, 101, 465· Άνθιμος ο Γ΄, Γρηγόριος ο Ε΄, 43, 45, 49, 457, 462· Ευγένιος ο Β΄, 43, 49, 51, 465
Πατρίκιοι, Ύδρας, 231
Πατρινός/οί, 329, 500
Παύλος, μοναχός καπουτσίνος, 129, 131
Πεδεμόντιο, 519
Πεδιάδα, του Άργους, 341· Επίδαυρος, 475, 499· Κρήτης, 507, 509· βλ. επίσης Επίδαυρος, Πιάδα και Καστέλι Πεδιάδας
Πειραιάς, 129, 452
Πειρατεία, 41, 123, 223, 227, 345, 375, 423, 451, 452, 504, 511, 517, 549· βλ. και Πειρατής
Πειρατής/ές, 5, 111, 257, 375, 383, 439· Επτανήσιοι, 337, 509· βλ. και Πειρατεία
Πελασγία, 500· βλ. και Στυλίδα
Πελοποννήσιοι, 385
Πελοπόννησος, 351, 371, 381, 454, 460, 461, 462, 463, 502, 504, 509, 513, 514· Νότια, 506· βλ. και Μοριάς
Πέραν, 425
Περραιβός (Χριστόφορος), φούραρχος της Ρηνιάσας, 466, 478
Πέρσης/ες, 205, 483
Περσία, 297, 305, 469
Πέτα, μάχη, 468, 478, 502, 503, 510, 511
Πετιμεζαίοι, 409, 515· (Αναγνώστης), 515· (Βασίλειος), 515· (Θρασύβουλος), 515· (Κωνσταντίνος), 515· (Νικόλαος), 515
Πετροκόκκινου (Αικατερίνη), 458
Πετρόμπεης, 385, 409, 454, 475, 485, 511· βλ. και Μαυρομιχάλης Πετρόμπεης
Πεύκα, βλ. Δαδί
Πηλιορείτης, 516
Πήλιο, 480, 513· βλ. και Ζαγορά
Πηνειός, Δήμος Πηνειού, 468
Πιάδα, 475, 499· βλ. και Επίδαυρος
Πιάστρο/α, νόμισμα, 143, 195, 217, 223, 227, 229, 231, 241, 245, 256, 291, 313, 371, 377, 385, 476, 485, 490, 557

Πιεμοντέζος, 474
Πίζα, 235, 455, 456, 499
Πιλαβουάν (Αλέξανδρος), 433, 517
Πιπίνος, μπουρλοτιέρης, 490
Πλατανιάς Χανίων, 469
Πληρεξούσιος, πληρεξούσιος στις Εθνοσυνελεύσεις, 502, 515· πληρεξούσιος υπουργός της Αυστρίας στην Κωνσταντινούπολη, 425· Βρετανός πληρεξούσιος στην Κωνσταντινούπολη, 83, 457· Βρετανός στη Σουηδία, 457· της Γαλλίας, 425· Ρώσος πληρεξούσιος υπουργός στην Κωνσταντινούπολη, 87, 462· της Πρωσίας, 425
Πλήρωμα/τα, 93, 125, 133, 139, 143, 153, 193, 195, 223, 257, 279, 287, 297, 305, 311, 369, 379, 391, 417, 439, 443, 457, 485, 490, 512, 549
Πλοηγός/οί, 85, 345, 458
Πλοίαρχος, 9, 11, 57, 135, 149, 219, 267, 283, 295, 301, 369, 417, 439, 474, 483, 498, 504· Αυστριακός, 139, 289, 503· Βρετανός, 506· Γάλλος, 63
Πλοίο της γραμμής, είδος πλοίου, 197, 333, 441, 519, 551
Πλοίο, 37, 61, 91, 125, 133, 135, 149, 157, 161, 171, 183, 185, 197, 209, 239, 257, 261, 287, 293, 295, 297, 301, 305, 355, 357, 359, 361, 367, 373, 381, 399, 415, 439, 441, 458, 468, 471, 479, 480, 490, 505, 506, 509, 516, 549, 551· αγγλικό, 209· αλγερινό, 475· αυστριακό, 121, 283, 289, 369, 377, 509· γαλλικό, 129, 187, 189, 423, 480· γενοβέζικο 157· ελληνικό, 157, 506, 507· ολλανδέζικο, 131· του πασά της Αιγύπτου, 371· ρωσικό, 423, 480· Σαρδηνίας, 133, 139, 143, 476· σιφνέικο, 391· τουρκικό, 95, 480· υδραίικο, 452
Πλούταρχος, μεταφραστής του Πλουτάρχου, 480
Πόλεμος, Αιγυπτιακοτουρκικός πόλεμος, 479· Ναπολεόντειοι πόλεμοι, 483· Ρωσοτουρκικός, 85, 229, 462, 478, 480, 502· Σταυροφόρων, 472· τουρκοπερσικός, 297, 305, 483
Πολύγυρος Χαλκιδικής, 179, 479
Πολυζωίδης (Αναστάσιος), 499
Πολυνείκης, γιος του Οιδίποδα, 520
Πονηρόπουλος (Νικόλαος), 333, 461, 502
Πορτάλ (βαρόνος Πιέρ-Μπαρτελεμί) υπουργός των Ναυτικών και των Αποικιών της Γαλλίας, 57
Πόρτο Σιγρί/Συγρί Μυτιλήνης, 197, 439, 482
Πόρτο Χέλι, 507
Πορτογαλία, 457
Πουκεβίλ (Φρανσουά), Γάλλος πρόξενος στα Ιωάννινα, 311
Πρέβεζα, 157, 163, 341, 477, 478, 504, 510
Πρεβεζάνοι, 477
Πρεσβεία, 21· της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, 11, 17, 25, 29, 31, 43, 49, 51, 57, 67, 193, 474, 506, 529, 531, 539, 541, 545· πολιορκημένων της Μονεμβασιάς, 454· Μωραϊτών στη Ζάκυνθο, 461· ρωσική στην Κωνσταντινούπολη, 462
Πρέσβης, της Αγγλίας στην Κωνσταντινούπολη, 45, 419, 425, 429, 481· της Αγγλίας στη Ρωσία, 457· της Αυστρίας στην Κωνσταντινούπολη, 291· της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, 7, 15, 29, 31, 49, 51· της Μεγάλης Βρετανίας στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, 457· Οθωμανός στο Παρίσι, 497· Ρώσος στην Κωνσταντινούπολη, 457· βλ. επίσης Απεσταλμένος, Επιτετραμμένος και Πληρεξούσιος Υπουργός
Προεστός/οί, 79, 87, 117, 147, 179, 181, 227, 231, 357, 373, 405, 435, 439, 445, 456, 460, 461, 479, 489, 500, 509, 514, 518
Πρόκριτος/οι, 229, 405, 452, 453, 460, 461, 463, 464, 467, 475, 484, 485, 489, 491, 496, 501
Προξενείο/α, 89· αγγλικό στην Αθήνα, 131· της Αγγλίας στη Χίο, 303· της Αυστρίας στη Χίο, 303· της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη, 479, 505· γαλλικό, 11· γαλλικό στην Αθήνα, 129· γαλλικό στη Σμύρνη, 189, 480· γαλλικό στην Τήνο, 223, 227, 235, 488· γαλλικό στη

Χίο, 235· ευρωπαϊκά, 245, 480· της Νεαπόλεως στην Αθήνα, 131· ρωσικό στην Αθήνα, 131
Προξενείο Γενικό, 67· της Γαλλίας στην Αίγυπτο, 469
Πρόξενος Γενικός, 5· της Αγγλίας στην Αίγυπτο, 123, 209· της Γαλλίας στην Αίγυπτο, 67, 469, 517, 518· της Γαλλίας στη Σμύρνη, 11, 59, 61, 63, 67, 89, 91, 97, 103, 113, 143, 147, 159, 163, 165, 167, 171, 213, 217, 223, 227, 233, 239, 243, 249, 253, 257, 267, 271, 275, 283, 289, 301, 309, 311, 313, 325, 357, 359, 369, 379, 399, 459, 481, 505· της Ρωσίας στη Σμύρνη, 225· ευρωπαίοι Γενικοί Πρόξενοι στη Σμύρνη, 189· βλ. επίσης Πρόξενος και Προξενικός πράκτορας
Προξενικός/οί πράκτορας/ες, 5, 9, 321, 355, 476· της Αγγλίας, στη Ρόδο, 189· στην Τήνο, 83, 101· Αμερικανός στην Αίγυπτο, 518· της Γαλλίας, 7, 9, 67· της Γαλλίας στην Άνδρο, 187, 188· στο Κουσάντασι, 153, 157, 159, 161, 163, 165, 167, 171, 213, 217· Κυδωνίες, 199· στην Κω, 347, 348, 476, 505· στη Μήλο, 109, 311, 365, 369, 379, 458, 467· Μυκόνου, 439· στη Νάξο, 147, 149, 249, 385· στη Ρόδο, 189· στη Σάμο, 189· στη Σαντορίνη, 433· στη Σίφνο, 313, 345, 351, 505· στη Σύρο, 143, 257, 259, 261, 343, 355, 361, 476· στην Τήνο, 75, 79, 85, 89, 91, 93, 97, 103, 187, 223, 227, 233, 235, 239, 243, 245, 347, 357, 359, 375, 433· στη Χίο, 351, 365· Ευρωπαίοι στη Σάμο, 189· της Ισπανίας στη Σύρο, 355· της Ολλανδίας στην Αθήνα, 132· της Ολλανδίας στην Τήνο, 99
Πρόξενος/οι, 5, 7, 103, 197, 482, 493, 553· της Αγγλίας στην Κύπρο, 481· στη Μήλο, 85· στην Πρέβεζα, 508· στην Τήνο, 459· στη Σμύρνη, 185· Αμερικανός στην Κωνσταντινούπολη, 496· της Αυστρίας στη Ζάκυνθο, 337· πρόξενος της Γαλλίας, 11, 29, 53, 57, 59, 61· στην Αθήνα, 129, 131, 317, 473, 479, 490· στην Αίγυπτο, 43, 437· στην Άκρα, 123, 435, 518· στη Ζάκυνθο, 461, 502, 503· στη Θεσσαλονίκη, 479· στα Ιωάννινα, 511· στην Κύπρο, 5, 25, 29, 45, 57, 59, 61, 193· στο Μεγάλο Κάστρο, 193, 433· στον Μοριά, 437· στη Νάξο, 253· στη Ρόδο, 189, 193· στη Σαντορίνη, 99· στη Σμύρνη, 11, 183, 185· στην Τήνο, 187, 433, 472, 484· Ευρωπαίοι στην Κύπρο, 193, 435, 481· Ευρωπαίοι στην Πάτρα, 497· Ευρωπαίοι στη Ρόδο, 189, 193· Ευρωπαίοι στη Σμύρνη, 181, 183, 185, 480· της Ολλανδίας στην Αθήνα, 129, 131· της Ρωσίας στη Σμύρνη, 181, 183, 185
Προπύλαια, 325· βλ. και Ακρόπολη των Αθηνών
Προσκυνητές, 29, 195, 473, 557· Αρμένιοι, 75· βλ. και Χατζής
Προστατευόμενος/οι της Γαλλίας, 7, 11, 57, 59, 129, 482
Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδας, 490, 499· βλ. και Προσωρινή Κυβέρνηση
Προσωρινή Κυβέρνηση της Ελλάδας, 41, 65, 189, 223, 317, 321, 329, 389, 391, 490, 539
Προσωρινό Πολίτευμα, 499· βλ. και Προσωρινή Διοίκηση
Πρωσία, 41, 85, 425, 457, 458
Πρωτοπαπαδάκης (Μανούσος), κρητικός οπλαρχηγός, 464, 467, 495
Πρωτοπαπάς Ζακύνθου, 461, 502
Πτολεμαΐς, 471· βλ. και Άγιος Ιωάννης της Άκρας
Πύλη, 31, 35, 45, 49, 51, 61, 79, 85, 87, 123, 161, 185, 205, 213, 219, 233, 237, 261, 351, 419, 425, 435, 457, 459, 462, 466, 477, 492, 496, 506· αυτοκρατορική, 555· οθωμανική, 83· βλ. και Ύψηλή Πύλη
Πύλος, 454, 455· βλ. επίσης Ναυαρίνο και Νεόκαστρο
Πυραμίδες, 205
Πυργί, Λέσβου, 482· Χίου, 493
Πύργος Ηλείας, 468
Πύργος Τήνου, 488, βλ. και Πάνορμος

Πυροβολητής/ές, 163, 265
Πυροβολικό, 29, 75, 325, 468, 501
Πυρπολικό/ά, είδος πλοίου, 197, 273, 277, 297, 305, 311, 357, 359, 443, 460, 467, 490, 498, 551
Πωγώνι, 510· βλ. και Κακόλακος

Ραβένα, 500
Ραγιάς/δες, 43, 61, 183, 185, 187, 205, 267, 275, 295, 395, 427, 452, 555
Ράλλης (Ιωάννης), 460
Ραμαζάν, 516
Ραυτόπουλος (Χριστόδουλος), υποπρόξενος της Ρωσίας στη Νάξο, 249, 253, 491
Ραφενέλ, 494
Ρεβερσό, (ιππότης ντε), κυβερνήτης κορβέτας, 133, 147, 149, 261, 293, 301, 303, 472, 474, 498
Ρέθυμνο, 111, 225, 239, 464, 485, 495, 498, 508
Ρεΐς εφέντη, 21, 25, 557
Ρεμπώ (Μαξίμ), Γάλλος Φιλέλληνας, 455, 468
Ρενεβάλ, υπογραμματέας της Επικρατείας στο Υπουργείο των Εξωτερικών της Γαλλίας, 15
Ρενό, Γάλλος υποπρόξενος της Γαλλίας στη Ζάκυνθο, 329, 335, 500
Ρεντίνα, 486
Ρεσέτ Μουστά, πασάς, 217, 219, 484
Ρηνιάσα, φρούριο, 466, 478
Ριβιέρ (μαρκήσιος ντε), επιτετραμμένος στη Γαλλική Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη, 15, 474
Ριβοντί, 439, 519
Ριγκό, Γάλλος υποπλοίαρχος, 273, 494
Ρίο, κάστρο του Ρίου, 463, 501
Ρόδος, 41, 75, 83, 105, 109, 147, 149, 157, 189, 193, 197, 359, 361, 435, 451, 453, 467
Ρολόι, βλ. Ώρα και Λιβαδειά
Ρομάνια, 500
Ρομπολί (Πιέρ-Φρανσουά), 279, 497
Ρόουζ, όνομα πλοίου, 209, 483
Ροσφόρ, όνομα πλοίου, 441, 519
Ρούβα, δάσος στην Κρήτη, 508
Ρούμελη, 41, 89, 103, 113, 229, 231, 237, 325, 337, 351, 371, 383, 401, 405, 409, 461, 462, 478
Ρουσίν, επίσκοπος Σύρου, 133, 135, 474
Ρούστικα, Ρεθύμνου, 467
Ρουφέν, Γάλλος υποπρόξενος της Γαλλίας στον Άγιο Ιωάννη της Άκρας, 123, 435, 471, 474, 518· γραμματέας της γαλλικής πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη, 131, 474
Ρούφος (Μπενιζέλος), 500· βλ. και Κανακάρης Αθανάσιος
Ρωμαιοκαθολικοί, 9, 41, 103, 465
Ρωμανία, 77, 454
Ρώμη, 133, 135, 233, 235, 474, 487, 505
Ρωσία, 25, 41, 77, 85, 123, 183, 229, 239, 423, 457, 458, 462, 480, 483, 511
Ρώσοι, 97, 163, 477

Σαβίνος, 505· βλ. και Νουμάς
Σαβοΐα, δυναστικός οίκος, 492, 511
Σάιδα, 433
Σακολέβα, είδος πλοίου, 157, 193, 349, 551
Σαλαμίνα, 383, 453, 487, 504
Σάλωνα, 381, 463, 509· βλ. και Άμφισσα
Σαμιώτης/ες, 157, 159, 161, 167, 189, 273, 353, 357, 453, 492
Σάμος, 141, 143, 189, 451, 481
Σανακέας, Ινδός φιλόσοφος, 511
Σαντζάκι, 553, 557· της Εύβοιας, 451, 452, 453· Μαγνησίας, 494
Σαντορίνη, 99, 103, 109, 193, 311, 347, 371, 433, 451, 465
Σάξωνας/ες, 385
Σαραβάλι Αχαΐας, 514
Σαραχάν, 479· βλ. και Μουχασίλης Αϊδινίου και Σαραχάν
Σαρδηνία, 121, 133, 139, 143, 439, 476· βασίλειο, 492
Σαρδηνός, 135, 139
Σατωβριάνδος, 21
Σεβαστούπολη, 425
Σεΐντ Αλή πασάς (μεγάλος βεζίρης), 25
Σεισμοί, 11
Σεκέρ Μπαϊράμ, 516· βλ. και Μπαϊράμι

Σελεκτάρης μπέης, 205, 209, 557
Σέλινο, επαρχία Κρήτης, 452, 495
Σεμπαστιανί, στρατηγός, επιτετραμμένος της Πρεσβείας της Γαλλίας στην Κωνσταντινούπολη, 17
Σεμπέκ, είδος πλοίου, 551· βλ. και Μίστικο
Σενεγάλη, 474
Σεννάρ, 121, 205, 470
Σενναρίτες, 121
Σερασκέρης, 478, 508
Σερδάρης, 185, 557
Σερίφ Μεχμέτ πασάς, 508
Σέριφος, 257, 371, 474, 487, 491
Σεχίρ εμινί, 29, 557
Σημαία, αγγλική, 157, 227, 261, 271, 391· αυστριακή, 441· βασιλική, 189, 199, 223, 375· της Γαλλίας/γαλλική, 57, 121, 141, 157, 187, 189, 277, 437, 441, 481· των εξεγερμένων, 109· της Ελευθερίας στη Νάξο, 249· ελληνική, 373· της Επανάστασης στην Ύδρα, 460· ευρωπαϊκή, 123· Ιονική, 139· λευκή, 121, 470· του πρίγκιπα Ύψηλάντη, 133· Σαρδηνίας, 261, 492· τουρκική, 391· ρωσική, 163, 391
Σημαιοφόρος, 458, 470, 474, 483
Σήφακας, κρητικός οπλαρχηγός, 464, 467, 495, 498
Σιγρί, βλ. Πόρτο Σιγρί
Σιθωνία, 463
Σικελία, βλ. Βασίλειο Νάπολης και Σικελίας
Σίσι, Κρήτης, 507
Σισίνης, οικογένεια προυχόντων της Γαστούνης, 465
Σιτοδεία, 161
Σίφνος, 31, 41, 65, 67, 257, 313, 345, 351, 371, 379, 474, 487, 491, 498, 499, 505
Σκάλες, 5· βλ. και Εμπορικοί σταθμοί
Σκιάθος, 227, 463, 487
Σκλάβος/οι, 249, 303
Σκόπελος, 223, 227, 463, 487
Σκούμπι, ποταμός της Αλβανίας, 473
Σκούνα, είδος πλοίου, 375, 551
Σκούταρι, 453
Σκυλίτζης Ομηρίδης (Πέτρος), 499
Σκύρος, 267, 463, 464
Σλάβοι, 133
Σλούπ, είδος πλοίου, 483, 551
Σμύρνη, 33, 41, 59, 63, 83, 87, 111, 135, 139, 153, 155, 179, 183, 185, 187, 189, 193, 197, 209, 217, 225, 273, 279, 293, 295, 297, 301, 303, 305, 361, 365, 369, 399, 415, 417, 419, 431, 433, 439, 443, 445, 447, 459, 460, 470, 472, 479, 480, 481, 483, 494, 495, 496, 518, 520
Σολιώτης, βλ. Χριστοδούλου – Σολιώτης Νικόλαος
Σουαζέλ-Γκουφιέ, 473
Σούδα, 283, 289, 311, 359, 360, 369, 371, 473, 495, 498, 507, 508· βλ. και Κόλπος της Σούδας
Σουδάν, 455, 470, 472· Βόρειο, 469· Κεντρικό, 472· Νότιο, 472
Σουηδός/οί, 341· αξιωματικοί, 325
Σούλι, 333, 337, 371, 385· δήμος Σουλίου, 503
Σουλιώτης/ες, 335, 341, 359, 369, 371, 381, 385, 456, 466, 468, 477, 478, 501, 502, 507, 508, 510
Σουλτανάτο, 470
Σουλτάνος, 31, 35, 37, 51, 63, 117, 121, 205, 229, 287, 373, 397, 419, 423, 455, 469, 477, 489, 557
Σούτσος (Μιχαήλ), 456
Σπαθάρης (Μιχαήλ), υποπρόξενος της Γαλλίας στην Τήνο, 223, 472
Σπαλμαδώροι, νησιωτικό σύμπλεγμα στη Χίο, 273, 277, 289, 493
Σπάρτη, 385, 511
Σπαρτιάτες, 341, 445
Σπερχειός, 504
Σπέτσες, 83, 91, 135, 139, 141, 143, 229, 233, 365, 433, 443, 445, 451, 457, 458, 482, 506, 519
Σπετσιώτης/ες, 93, 99, 195, 229, 311, 347, 458, 504, 519
Σπηλιά του Πάνα, 375, 509· βλ. και Ακρόπολη των Αθηνών
Σποράδες, 490
Σταϊκόπουλος (Στάϊκος), 387, 391, 511

Σταματόπουλος (Νικήτας), 512
Στασιαστής/ές, Τούρκοι στο Κουσάντασι, 159, 167, 213, 477
Σταυροφόροι, 472
Στενά, 283, 387, 409, 417, 486, 495, 504, 510, 514· της Σάμου, 155· βλ. και Δερβένια
Στεφάνι, τοποθεσία, 515
Στέφανος, από τη Σκύρο, δραγουμάνος του καπουδάν πασά, 267
Στιέποβιτς (Τζόρτζιο), υποπρόξενος της Αυστρίας στη Χίο, 291, 497
Στολίσκος, αιγυπτιακός, 121, 209· των Σπετσών, 341· τουρκικός, 359· ελληνικός, 357, 361· πυρπολικών, 490· Σφακίων, 464· στη Ύδρα, 460
Στόλος, 551· αγγλογαλλικός, 517· αιγυπτιακός, 267, 273, 311, 349, 493· αρχηγοί στου στόλου, 460· βρετανικός της Μεσογείου, 516· γαλλικός, 63, 93· γαλλικός εμπορικός, 57· ελληνικός, 77, 83, 93, 117, 187, 197, 199, 233, 235, 271, 289, 303, 351, 353, 411, 453, 467, 475, 482, 486, 498, 504, 506· των εξεγερμένων, 93, 111, 163, 277, 378· εμπορικός στόλος Σφακίων, 464· ευρωπαϊκοί στόλοι, 439· των ηγεμονιών της Μπαρμπαριάς, 329, 333· οθωμανικός, 77, 93, 105, 109, 117, 163, 209, 229, 233, 237, 239, 277, 281, 283, 285, 297, 303, 305, 329, 351, 367, 379, 489, 498, 503, 504, 516· του σουλτάνου, 37, 121, 293, 357, 479· τουρκικός, 35, 75, 77, 83, 91, 93, 109, 113, 123, 139, 143, 155, 157, 195, 197, 249, 273, 277, 279, 283, 289, 305, 333, 335, 345, 365, 373, 417, 431, 443, 452, 453, 455, 467, 468, 479, 485, 486, 490, 492, 493, 498, 502, 504, 507, 508, 509, 516· τουρκοαιγυπτιακός, 504, 507
Στράνγκφορντ (κόμης και βαρόνος του), 45, 83, 457
Στρατάρχης, της Κρήτης, 508· της Ρούμελης, 478· βλ. και Σερασκέρης
Στρατεύματα, 551· αιγυπτιακά, 35, 123, 125, 239· ελληνικά, 87, 117, 229, 309, 381, 385, 462, 498· του πασά της Σκόρδας, 85· τουρκικά, 89, 111, 157, 159, 161, 163, 167, 175, 179, 193, 195, 197, 219, 229, 237, 239, 267, 285, 291, 295, 299, 311, 337, 349, 379, 381, 405, 453, 462, 467, 479, 480, 481, 485, 498, 510, 512
Στρατηγός, 17, 205, 209, 333, 335, 385, 387, 405, 484, 502, 504, 510, 515
Στρεφτ, 309
Στρογγύλη, 465· βλ. και Σαντορίνη
Στρόγκανοφ (Γρηγόριος Αλεξάνδροβιτς, βαρόνος), πρέσβης της Ρωσίας στην Κωνσταντινούπολη, 457, 462
Στυλίδα, 325, 500, 512
Στύρα, 456, 488
Σύβοτα, 478· βλ. και Μούρτος
Σύγρι, βλ. Πόρτο Σιγρί
Συήνη, 469· βλ. και Ασσουάν
Συκιά, Σιθωνίας, 463
Συλλέκτες αρχαιοτήτων, 11, 473, 480, 519
Συλιβός (Γαβριήλ), επίσκοπος Τήνου, 439, 484
Συμβούλιο, Ανώτατο των Καρμπονάρων, 500· αυτοκρατορικό/σουλτανικό, 553· των αρχών στη Σμύρνη, 185· Βιλαετίου, 553· του Έλληνα αυτοκράτορα, 425, 517· της Επικρατείας, 470· ιδιωτικό της Α.Μ. του Βασιλέα του Ηνωμένου Βασιλείου, 83
Σύμβουλος Επικρατείας, της Ρωσίας, 480
Σύμη, 189, 451, 487
Συνέδριο, της Αίξ-Λα-Σαπέλ, 517· της Βιέννης, 492· της Βερόνας 359, 507· του Λάιμπαχ, 458· του Τροπάου, 458
Συνέλευση, στο Άργος, 405, 475, 514· των Ελλήνων, 143, 371· γενική των Ελλήνων στην Τήνο, 79· εθνική, 465· Επιδαύρου, 481, 499, 501· Άστρους, 481· Ναυπλίου, 481· του Μοριά, 461· βλ. και Εθνοσυνέλευση
Συνθήκη των Παρισίων, 492
Σύνταγμα, της Ελλάδας, 245, Πρώτο της Ελλάδος, 499, 500· βλ. και Προσωρινή Διοίκηση
Σύνταγμα (στρατιωτική μονάδα), 155· του

Αϊδινίου, 213· γενιτσάρων, 179· Κρητικών στην Τήνο, 223· βλ. και Μπαϊράκι
Συνταγματάρχης, 387, 391, 555
Συνταγματική Μοναρχία, 470
Συρία, 75, 125, 399, 433, 435, 469, 471, 472, 493
Συριανοί, 133, 187, 377
Σύρος, 41, 65, 91, 99, 129, 131, 133, 143, 153, 187, 237, 257, 259, 261, 273, 341, 343, 355, 361, 367, 373, 377, 379, 381, 389, 391, 451, 473, 474, 476, 477, 487, 491, 508, 509, 533, 535, 537, 539, 541, 543, 545· Άνω Σύρος, 474
Σφακιά, 103, 117, 464, 465, 467, 490, 508· Χώρα Σφακίων, 99, 464
Σφακιανοί, 117, 464
Σχολάριος (Γεώργιος), 517
Σχολή Δοκίμων, Γαλλική, 468
Σχολή Ιωάννη Οικονόμου, 499
Σωλτ, Γενικός πρόξενος της Αγγλίας στην Αίγυπτο, 209

Ταμείο, 141, 476· του ναυαρχείου, 231· Ύδρας, 496
Ταμπιόνι, ναύαρχος, 233, 486
Ταραμπάδος Τήνου, 235, 488
Ταρτάνα, γεφύρι της Ταρτάνας, 486
Τατάραινα, βλ. Ταρτάνα
Τάταρος/οι, 123· βλ. και Ταχυδρόμος
Ταυρίδα, 423
Ταχυδρομείο, 157, 181
Ταχυδρόμος/οι, 123, 217, 243, 271, 273, 295, 303, 405, 433
Τένεδος, 287, 289, 293, 433, 437, 496, 509· βλ. και Μποκιζά Αλασσί
Τεργέστη, 79, 97, 341, 441, 455, 461, 469, 503
Τζεν, πρόξενος της Αυστρίας στη Ζάκυνθο, 337, 503
Τζιά, 131, 473· βλ. και Κέα
Τζίλλε, χωριό στην περιοχή του Κουσάντασι, 217, 484· βλ. και Νότιον
Τζούλια (Μιχελάκης Νικολάκη), πλοηγός, 458
Τήλος, 349, 505
Τηνιακοί, 87, 91, 459
Τήνιος/οι, 488
Τήνος, 37, 41, 65, 67, 75, 77, 79, 87, 97, 105, 135, 185, 195, 199, 229, 231, 233, 235, 237, 239, 243, 245, 347, 349, 357, 359, 369, 371, 373, 375, 379, 383, 387, 391, 433, 451, 456, 457, 459, 460, 462, 465, 472, 476, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 503, 531, 533, 535, 535, 536, 537, 539, 541, 543, 545, 547· Δήμος Τήνου, 488
Τιθορέα, 510· βλ. και Βασιλικά
Τομπάζης (Γιακουμής, Γιακουμάκης), 460
Τοπαλή πασάς, 409
Τοπάλντι, 89, 460
Τοπιτζίμπασης, 29
Τορίνο, αιγυπτιακό μουσείο, 519
Τουλόν, 17, 21, 415, 431, 437, 439, 447, 468, 497, 535
Τουρκαλβανός/οί, 385, 387, 477
Τουρκία, 29, 229, 423, 445, 480, 482, 551· Ασιατική, 476
Τούρκοι, 49, 61, 63, 75, 93, 95, 111, 161, 187, 189, 195, 227, 237, 245, 249, 325, 329, 335, 341, 343, 351, 357, 365, 371, 379, 381, 383, 387, 389, 391, 401, 405, 409, 415, 417, 423, 431, 433, 447, 453, 489, 501, 503, 504, 507, 515· των Αθηνών, 85, 99, 129, 131, 175, 452, 491, 502· Αϊβαλιού, 199· Άμφισας, 509· Δυτικής Ελλάδας, 385· Θεσσαλονίκης, 175, 179, 417· Καρύστου, 233· της Κορίνθου, 113, 233, 337, 387, 391, 393, 466, 486· του Κουσάντασι, 155, 157, 163, 167, 169, 213, 217, 233, 357, 395· της Κρήτης, 75, 111, 225, 283, 289, 347, 433, 495, 504· της Κύπρου, 23· της Κω, 505· στη Λιβαδειά και τη Θήβα, 175, 375, 452, 454· της Μονεμβασιάς, 77, 454· του Μοριά, 225, 485· της Νάξου, 147, 149, 480· του Ναυπλίου, 387, 393, 399, 401, 483· του Ναυαρίνου, 109, 454· της Πάτρας, 329· του Ρεθύμνου, 225, 239· της Ρόδου, 467· της Σμύρνης, 179, 181, 185, 479, 183, 185, 279· της Τήνου, 91, 433·

της Τριπολιτσάς, 113, 462· των Χανίων, 239, 490· της Χίου, 265, 283, 285, 289, 291, 293, 295, 297, 301, 303, 305, 353, 365, 367, 492
Τουρκοκρητικός/οί, στο Κουσάντασι, 153, 159, 161, 213· Σμύρνης, 433
Τουρκολατίνοι, 193
Τουρνατζήμπασης, 183, 557
Τραμπάκουλο, είδος πλοίου, 257, 551
Τραπεζούντα, 508
Τράτα, είδος πλοίου, 257, 551
Τρεχαντήρι, είδος πλοίου, 257, 551
Τρία Νησιά, 453· βλ. επίσης Ύδρα, Σπέτσες και Ψαρά
Τρίκαλα, βλ. πασάς Τρικάλων
Τρίκερι, 227
Τρίκορφα, 461
Τρίπολη, βλ. Τρπολιτσά· της Μπαρμπαριάς, 35, 79, 91, 125, 195, 455· της Συρίας, 435, 477, 493
Τριπολιτάνος/οι, 91, 105, 195
Τριπολιτσά, 41, 93, 113, 139, 141, 143, 417, 443, 461, 462, 463, 466, 468, 475, 501, 511, 512, 514, 519
Τρίτων, όνομα πλοίου, 139
Τροιζήνα, 502
Τροπάου, 458
Τρωάδα, 287
Τρωγίλιον, 509· βλ. και Ακρωτήριο Σαμσών
Τσαγκλί, 477· βλ. και Μυκάλη
Τσακωνιά, 367
Τσαούσης, 99, 169, 337
Τσαρκατσή Αλή πασάς, 504
Τσαρλαμπά, οικογένεια αρχόντων της Πρέβεζας, 477
Τσεσμές, 279, 285, 287, 291, 293, 297, 301, 495, 497, 498
Τσίμοβα, 511· βλ. και Αρεόπολη
Τύλισος, χωριό της Κρήτης, 508
Τυνησία, 35, 311
Τυνήσιοι, 105
Τύνιδα, 91, 125· βλ. και Τυνησία
Τυπογραφείο, 455, 466
Ύδρα, 41, 65, 75, 83, 87, 89, 91, 93, 97, 111, 135, 139, 141, 143, 193, 197, 225, 227, 229, 231, 233, 237, 311, 347, 357, 359, 365, 367, 381, 385, 399, 401, 405, 417, 443, 445, 451, 457, 460, 461, 482, 485, 486, 487, 488, 489, 496, 504, 506, 507, 513, 516, 541, 545
Ύδραίος/οι, 89, 99, 195, 227, 237, 357, 371, 373, 482, 489, 508, 512, 519
Ύπατος, 141, 143, 475· αρμοστής των Ιονίων Νήσων, 462, 466
Ύπήκοοι, Γάλλοι, 7, 9, 17, 57, 61, 345, 480· ευρωπαϊκών δυνάμεων στην Ελλάδα, 321· Ιόνιοι, 85, 225, 458· Οθωμανοί, 335, 557· του Σουλτάνου, 63
Ύπογραμματέας της Επικρατείας, 15
Ύποκόμης, 15, 19, 21, 23, 25, 29, 43, 45, 57, 59, 61, 85, 125, 131, 425, 429, 439, 474, 517
Ύποπροξενείο/α, Αιγαίου, 11· Γαλλικό Χίου, 293, 301
Ύποπρόξενος, 5· της Αγγλίας στη Σύρο, 139· στην Τήνο, 375· της Αυστρίας στη Χίο, 193, 291, 351, 497, 506· της Γαλλίας στον Άγιο Ιωάννη της Άκρας, 471, 518· στην Αθήνα, 325, 341, 473, 493, 494, 541· στη Ζάκυνθο, 329, 335, 500· στη Μήλο, 399· στη Νάξο, 465· στη Χίο, 265, 267, 271, 275, 293, 301· της Ρωσίας στη Νάξο, 249, 253, 491· στην Τήνο, 87
Ύπουργείο Εξωτερικών, της Γαλλίας, 175, 303, 493· της Ελλάδας, 317, 319, 321· των ΗΠΑ, 518· της Ρωσίας, 462, 480
Ύπουργός Δικαιοσύνης, της Ελλάδας, 508
Ύπουργός των Εξωτερικών, της Γαλλίας, 11, 15, 17, 19, 21, 23, 29, 31, 43, 45, 49, 51, 53, 57, 59, 289, 357, 359, 481, 506· Εξωτερικών, της Ελλάδας, 317, 319, 321· της Πύλης, 557
Ύπουργός των Ναυτικών και των Αποικιών της Γαλλίας, 7, 11, 57, 63, 65, 415
Ύπουργός πολέμου, βλ. Φε Λα Τουρ Μομπούρ
Ύψηλάντη, (Αικατερίνη), 487· (Μαρία), 487

Ύψηλάντης, 89, 93, 141, 143, 227, 371, 443, 454, 460, 467, 475, 485, 487, 490· (Αλέξανδρος), 461, 487· (Γεώργιος), 487· (Δημήτριος), 409, 456, 460, 461, 475· (Κωνσταντίνος), 487· (Νικόλαος), 233, 487
Ύψηλή Πύλη, 5, 7, 11, 19, 23, 33, 53, 59, 61, 189, 351, 395, 481, 482, 513, 555· βλ. και Πύλη
Ύψίπεδα, αρμενικά, 476
Ύψόλιθος, τοπωνύμιο Ζακύνθου, 475· βλ. και Κόλπος του Λαγανά

Φαβιέρος, στρατηγός, 504
Φαζιόλης, βλ. Φασιώλης (Νέστορας)
Φάλαρα, 500· βλ. και Στυλίδα
Φάληρο, 452
Φανάρι, 45
Φαράγγι του Ίμπρου, 464
Φαρμάκης (Γιάννης), 457
Φασιώλης (Νέστορας), 509, 512
Φασούλης (Α.), Κρητικός οπλαρχηγός, 467
Φε Λα Τουρ Μομπούρ (μαρκήσιος), υπουργός πολέμου, 59
Φελιπό (Λουί κόμης του Πονσαρτρέν), υπουργός των Ναυτικών και Γραμματέας της Επικρατείας, 5
Φθιώτιδα, 500, 510· βλ. επίσης Αμφίκλεια και Δαδί
Φιλέλληνας/ες, 41, 385, 467, 468, 500, 503, 504, 511
Φιλική Εταιρεία, 453, 455, 457, 460, 461, 480, 489, 515, 519
Φιλικός/οί, 453, 460, 475, 480, 487, 499, 500, 510, 511
Φίλιππος ο Β΄, αυτοκράτορας, 517
Φιρμάνι/ια, 153, 157, 165, 183, 219, 287, 481, 557
Φλέσσας, οπλαρχηγός, 515· βλ. και Δικαίος Γρηγόριος, Παπαφλέσσας
Φλορ, όνομα πλοίου, 399
Φοβέλ (Λουί Φρανσουά Σεμπαστιέν), υποπρόξενος της Γαλλίας στην Αθήνα, 129, 175, 317, 321, 341, 473, 479
Φόρος, του Αιγαίου, 241· χαράτσι, 557· στη Χίο, 291· βλ. επίσης Δεκάτη και Μίρι
Φορτέτσα Ρεθύμνου, 225, 485
Φούνι, βασίλειο στο Σουδάν, 470
Φούντας, Γαλαξειδιώτης, 463
Φουρνέτης (Φραντσέσκος), Ρωμαιοκαθολικός, όμηρος των Τούρκων στη Χίο, 494
Φουρφουράς, Ρεθύμνου, 485
Φράγκοι, 131, 179, 181, 183, 425· ηγεμόνες της Αχαΐας, 468
Φρεγάτα, είδος πλοίου, 21, 77, 85, 91, 125, 139, 141, 197, 209, 271, 273, 279, 281, 297, 305, 333, 355, 357, 359, 437, 439, 441, 451, 459, 472, 474, 474, 475, 483, 506, 518, 519, 549, 551
Φρήμαντλ, Άγγλος ναύαρχος, 517
Φωκίδα, 509
Φώσκολο (Ούγκος), 511
Φωτήλας (Ασημάκης), 489

Χαϊδάρι, μάχη, 504
Χάιφα, 518
Χαλέθ εφέντης, 295, 497
Χαλέντ, βλ. Χαλέθ εφέντης
Χαλέπι, 500
Χαλέτ, 33· βλ. και Χαλέθ εφέντης
Χάλης, 498· (Βασίλης), 467· (Ιωάννης), 467
Χαλκίδα, 225, 343, 451, 452, 479, 504, 513· φρούριο της Χαλκίδας, 175, 479, 513
Χάλκινο Κάστρο, 265, 492· βλ. επίσης Χίος και Φάρος
Χαμέρ Βεργή πασάς, 389, 512
Χάμιλτον, κυβερνήτης πλοίου, 209, 399, 401, 483, 506
Χάνι της Γραβιάς, 501, 502, 510
Χανιά, 111, 117, 131, 239, 271, 311, 361, 417, 433, 452, 464, 467, 469, 477, 490, 495, 498, 507, 508
Χαντζερλή – Νεγρεπόντε, φαναριώτικη οικογένεια, 489
Χαράτσι, βλ. Φόρος
Χασάν πασάς, 35, 37, 125, 209, 473, 507, 508
Χασάν, πασάς της Καισάρειας, 480
Χασίμ Οσμάν/Οσουμάν πασάς, 508

Χατ, βλ. Χάτι σερίφ
Χατζεγιάν, τίτλος αξιωματούχου, 217, 484, 557
Χατζή Μεχμέτ Μπαϊράμ πασάς, 479, 510
Χατζής/δες, 75, 557· βλ. και Προσκυνητές
Χάτι σερίφ, 25, 557
Χάψας (Στάμος), 453, 479
Χεβίδης, ηγεμόνας, 455
Χερσόνησος της Κασσάνδρας, βλ. Κασσάνδρα
Χίντ, όνομα πλοίου, 399, 513
Χίος, 13, 31, 33, 41, 65, 97, 153, 155, 193, 197, 267, 273, 283, 285, 289, 291, 293, 295, 297, 305, 351, 353, 365, 379, 393, 477, 480, 490, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 539, 541, 543, 545, 547
Χιώτες, 49, 97, 243, 285, 291, 293, 295, 299, 301, 303, 351, 504
Χόντγκστον/Hodgston (Ουίλιαμ), δραγουμάνος των ΗΠΑ, 518
Χουζιρέτ, 466· βλ. και Χουρσίτ πασάς
Χουρσίτ πασάς, 103, 359, 466, 477, 479, 502, 508, 513, 514
Χουσεΐν μπέης, 473
Χριστιανικότατος Βασιλέας, 343· βλ. και Βασιλέας της Γαλλίας
Χριστιανοί, των βουνών (Συρία), 125· βλ. και Δρούζοι
Χριστοδούλου – Σολιώτης (Νικόλαος), 466
Χώρα Σφακίων, βλ. Σφακιά

Ψ'αρά, 41, 83, 91, 141, 143, 193, 233, 273, 295, 297, 301, 303, 305, 433, 443, 451, 457, 460, 481, 482, 485, 490, 498
Ψ'αριανός/οί, 93, 195, 243, 283, 285, 289, 295, 359, 479
Ψ'ηλορείτης, 495

Ώρα, πύργος στη Λιβαδειά, 454

ISBN: 978-960-89102-6-3